

שבוע פרשת במדבר

(17 – 23 May 09)

כ"ג – כ"ט אייר ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּטָף בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּטָף בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֲוֹנָה הִגַּבְל וְכִזְזֹר אָעִירָה
 שָׁחַר: ד אֲוִדְךָ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמַרְךָ בְּלִאֲמִים: ו כִּי־גִדַּל מֵעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שָׁחֲקִים אֲמַתְךָ:
 ז רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יִחַלְצֻן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי:
 ט אֱלֹהִים: י דַּבֵּר בְּקֹדֶשׁוֹ אֲעֲלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדְד: יא לִי גִלְעָד: יב לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם
 מְעֹז רָאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: יג מוֹאָב: יד סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמוֹם אֲשֶׁלִּיךְ נַעֲלִי עָלַי כָּל־שֵׁט אֶתְרוּעָה: יו יֵאֱמָר
 יְבָלְנִי עֵיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמוֹם: יז הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנִחַתְנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יח הִבֵּה־לָנוּ
 עֲזָרָת מִצָּר וְשֹׂא תִשׁוּעַת אָדָם: יט בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לְמִנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהִי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ
 דִּבְרוּ אֵתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּלְחֻמוֹנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֶהְבְּתִי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי
 תַּפְלָה: ה וַיִּשְׁמֹו עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֶהְבְּתִי: ו הִפְקֹד עָלַי רָשָׁע וְשִׁטְן
 יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאה: ח יְהִיו־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ
 יקח אַחֵר: ט יְהִיו־בָּנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאלוֹ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם:
 יא יִנְקֹשׁ גִּוְשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשְׁךָ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן
 לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר: טו עֲנֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה
 וְחַטָּאת אֲמוֹ אֶל־תִּמַּח: טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר
 עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאָה לִבִּי לְמוֹתָת: יח וַיֵּאָתֶב קָלְלָה וּתְבוֹאָהוּ וְלֹא־חָפֵץ
 בְּבִרְכָּה וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יט וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה כְּמֶדוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו:
 יט תִּהְיֶה־לּוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת: כא פָּעֲלָת שְׁטֵנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַ
 עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֶׂה־אֵתִי לְמַעַן שְׁמֹךְ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הִצִּילָנִי: כג כִּי־עֲנִי
 וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד בְּצַל־כַּנְּטוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי בְּאַרְפָּה: כה בְּרַפִּי כָּשָׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבִשְׂרִי כָּתַשׁ מִשְׁמֹן: כו וְאֲנִי: כז הִיִּיתִי חֲרָפָה לָהֶם יְרֹאֲנִי יִנְעֹוֹן רֹאשָׁם: כח עֲזָרְנִי יְהוָה
 אֱלֹהִי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כט יִקְלְלוּ־הַפֹּה וְאַתָּה
 תִּכְרֹךְ קִמּוֹ: לו וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: לו וַיִּכְשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְּלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשִׁתָּם: לו אֲוֹרָה
 יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לו כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה וידבר הוי' וגו' איש על דגלו מברכים החודש וערב ראש חודש סיון, ה'תשט"ו	ה
ד	שיחת שבת פ' במדבר, מברכים החודש וערב ראש חודש סיון, ה'תשט"ו	יב
ה	לקוטי שיחות פרשת במדבר (בלה"ק)	יח
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת במדבר	כה
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	לו
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	מ
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	סב
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	סג
יב	מסכת סוטה עם ביאורים מדף לח עד דף מד	פד
יג	נביאים וכתובים שופטים פרק טז, דברי הימים-ב פרק יא	קיב
יד	מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף כב עד דף כח	קיד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טו	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קמג
טז	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קמג
יז	תורה אור - ד"ה משה ידבר - אדמו"ר הזקן	קמד
יח	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קמו
יט	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קמו
כ	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קמז
כא	קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב	קמז
כב	ספר המאמרים ה'תרצ"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קמז
כג	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קמח
כד	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קמט
כה	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קנג
כו	ביאורים לפרקי אבות פרק ו משנה ג	קנד
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת במדבר ע"פ חומש "תורה תמימה"	קנו
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר	קעז
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קעה

בס"ד. שבת פרשת במדבר, מברכים החודש וערב ראש חודש סיון, ה'תשט"ו

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר¹ הוי' אל משה ואל אהרן לאמר איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו גו'², היינו,
שסדר החניה של בני ישראל יהיה איש לבית אבותם. וצריך להבין, דמאחר שכבר
נאמר לפני-זה בענין מנין בני ישראל שצריך להיות לבית אבותם דוקא, למה צריך לחזור
ולהדגיש גם בענין הדגלים שצריך להיות לבית אבותם. וגם צריך להבין בעיקר ענין
הדגלים, מהי המעלה שבענין זה. ויש להקדים תחילה מה שכתוב³ הביאני אל בית היין
ודגלו עלי אהבה, ואיתא במדרש⁴ הביאני אל בית היין כו' זה סיני, ושם ראיתי מיכאל
ודגלו גבריאל ודגלו כו', באותה שעה אמר הקב"ה למשה הואיל ורצונם של בני לחנות
בדגלים (מתאווים לדגלים) יחנו בדגלים. ובהמשך לזה נאמר איש על דגלו באותות לבית
אבותם, באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים⁵. וצריך להבין מהי המעלה
בענין הדגלים שלכן נתאו בני ישראל לדגלים. והיינו, שאי אפשר לומר שכל מעלת
הדגלים (שנתאו ישראל לזה) היא לפי שענין זה ישנו במלאכים, שהרי נשמות מצד עצמם
הם למעלה ממלאכים, וכפי שיתגלה לעתיד (שאז יהיו כל הענינים לאמיתתם) שנשמות
יהיו לפני מן הפרגוד ומלאכים חוץ מהפרגוד, והמלאכים ישאלו אצל הנשמות מה נשמע
לפנים מהפרגוד⁶, ומאחר שהנשמות הם למעלה מהמלאכים, הרי אי אפשר לומר שכל מה
שנתאו ישראל להדגלים הוא רק לפי שראו ענין זה במלאכים. ועל-כן צריך לומר שיש
מעלה בדגלים מצד עצמם, אלא שנתעוררו לזה על-ידי שראו ענין זה אצל המלאכים,
והיינו, שעל-ידי ראייה זו נתעוררו להדגלים מצד המעלה שיש בעצם ענין הדגלים. וצריך
להבין מהי מעלת הדגלים.

(ב) ויובן בהקדם ביאור כללות ענין השבטים שענינם הוא לחבר ולהעלות את העולמות
בכלל, ועולם הבריאה בפרט לעולם האצילות, כמו שכתוב⁷ ששם עלו שבטים
שבטי י-ה, והעלאה זו היא על-ידי הקדמת ההמשכה, שזהו פירוש הלשון שבטים, מלשון
כוכבא דשביט⁸, שהוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה, והמשכה זו היא נתינת כח על
ההעלאה מלמטה למעלה, להעלות את עולמות בריאה-יצירה-עשיה שנתהוו מצד ספירת
המלכות כמו שהיא מתעלמת ומסתתרת בבריאה-יצירה-עשיה, ועבודת השבטים היא

במדבר יד. פסיקתא פסקא בחודש השלישי. פסיקתא רבתי
פכ"א.

(5) פרש"י עה"פ. וראה תנחומא במדבר יב.

(6) במדבר"ר פ"כ, יט. תנחומא בלק יד. תנחומא באבער –
כג.

(7) תהלים קכב, ד.

(8) ברכות נח, ב.

(1) על העתק ההנחה שבספריית אגודת חסידי חב"ד – ציין
כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק: "צ"צ בביכל במדבר תרט"ו
בתחלתו" [ראה אוה"ת במדבר ע' מ ואילך]. "עטרת" [סה"מ
עטרת ע' תל]. וראה גם בהשיחה שלאחרי המאמר ס"ח ואילך
(לקמן ע' יד ואילך).

(2) פרשתנו ב, א-ב.

(3) שה"ש ב, ד.

(4) שהש"ר עה"פ שם. וראה גם במדבר"ר פ"ב, ג. תנחומא

1 להעלות את ספירת המלכות. והענין בזה, שהשבטים הם המשכה מהאבות, דהאבות הם
2 מרכבתא עילאה, היינו בחינת אצילות, והשבטים שהם המשכה מהאבות, כוכבא דשביט,
3 הם ממשיכים בחינת אצילות גם בבריא-יצירה-עשיה, וכמאמר רבותינו ז"ל⁹ שהשבטים
4 אמרו ליעקב כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, היינו, שממשיכים בחינת
5 אחד גם בבריא-יצירה-עשיה. וענין זה הוא על-ידי עבודתם בעבודת הבירורים שמבררים
6 את הניצוצות שנפלו למטה ב"שבירת הכלים", כמו שכתוב¹⁰ והנה אנחנו מאלמים אלומים
7 בתוך השדה, שהוא ענין עבודת הבירורים, ועל-ידי עבודה זו הם מחברים את עולמות
8 בריא-יצירה-עשיה עם עולם האצילות. אמנם, אף שהשבטים מחברים עולם האצילות עם
9 עולמות בריא-יצירה-עשיה, מכל-מקום, כפי שנמשך בבריא-יצירה-עשיה אין זה בחינת
10 אצילות ממש, דזהו מה שאמרו כך אין בלבנו אלא אחד, כך דייקא, בכ"ף הדמיון בלבד.
11 והחילוק ביניהם¹¹ הוא על-דרך החילוק בעבודה דאהבת ה' (שהיא כללות העבודה, דלית
12 פולחנא כפולחנא דרחימותא¹², ויש בה חילוקי מדריגות) בין אהבה בתענוגים לסתם אהבה,
13 שכללות החילוק בזה הוא החילוק בין העבודה דאתהפכא לעבודה דאתכפיא, דאתהפכא
14 היינו שמהפך את עצמו לגמרי מהקצה אל הקצה, שזהו בחינת צדיק גמור, והעבודה
15 דאתכפיא שהיא העבודה שעל-פי טעם ודעת, שבדרגא זו יש נתינת מקום גם לעניני הגוף
16 ונפש הבהמית, אלא שמצד השכל הרי הוא מכריח את עצמו באופן של כפיה וביטול כו'.
17 וכמו כן הוא ההפרש בין עבודת השבטים לעבודת האבות, וזהו שעבודת השבטים היא
18 באופן של כ"ף הדמיון בלבד לעבודת האבות. אך כל זה הוא ענין עבודת השבטים מצד
19 עצמם. ולכן צריך להיות ענין הדגלים, ג' שבטים בדגל אחד, שהוא ענין ההתכללות, דכיון
20 שענין ההתכללות הוא מצד הארה נעלית ביותר, הנה הארה זו פועלת שיהיה החיבור של
21 עולמות בריא-יצירה-עשיה ועולם האצילות (לא רק באופן דכגוונא כו' אף הכי כו'¹³),
22 בכ"ף הדמיון בלבד, אלא) למהוי אחד באחד¹³ ממש.

23 (ג) ולהבין כל זה בפרטיות יותר, יש להקדים ביאור הכתוב¹⁴ ארוממך אלקי המלך, דצריך
24 להבין, למה מרוממים את הקב"ה כמו שהוא מתואר בתואר המלך דוקא.
25 והענין הוא, דהנה יש חילוק בין ההשפעה כמו שהיא מצד המדות ובין ההשפעה כמו
26 שהיא מצד ספירת המלכות, שמצד המדות ההשפעה היא בבחינת קירוב וגילוי, לא מבעי
27 בהשפעת מדת החסד שהיא בבחינת קירוב וגילוי, אלא גם מדת הגבורה היא השפעה
28 בבחינת קירוב וגילוי, דכיון שהוא מקורב אל הזולת, לכן מתעורר ברגש של התנגדות
29 אליו, והיינו מפני שהמדות עצמם הם בבחינת קירוב, להיותם גילויים מהנפש, ולכן גם
30 ההשפעה מהם היא בבחינת קירוב וגילוי. וכל זה הוא במדות כמו שהם למטה, ומכל-שכן
31 במדות כמו שהם למעלה שהם ודאי בבחינת קירוב, שהרי אינה דומה השפעת המדות

(12) זח"ג רסז, א.

(13) זח"ב קלה, א.

(14) תהלים קמה, א. וראה תו"א מקץ מ, ג.

(9) פסחים נז, א.

(10) וישב לז, ז.

(11) ראה תו"א תצוה פד, ד ואילך.

למטה להשפעת המדות למעלה, שלמטה המדות הם רק סיבת ההשפעה, וכמו במדת
האהבה, הרי המדה היא רק התעוררות וסיבה להשפעה, והיינו, שהמדה אינה אלא
ההתעוררות בתנועה של אהבה ושמחה כו', והתעוררות זו היא הסיבה לכך שהוא משפיע
ממון והדומה כו', מה-שאיין-כן למעלה הרי המדות הם לא רק סיבה להשפעה בלבד, כי
אם שהמדה עצמה היא נמשכת ומשפעת, כמאמר¹⁵ מכלכל חיים בחדס, שמדת החדס
שלמעלה היא באופן שהחדס עצמו נמשך כלי תוך כלי כו', ומזה מובן שהמדות למעלה
הם בקירוב יותר. וכל זה הוא בהמדות שהם בבחינת קירוב. מה-שאיין-כן מדת המלכות
שהיא באופן של ריחוק והבדלה, ועד שגם ענין הקירוב שמצד המלכות הוא באופן של
ריחוק והבדלה, וכמו על-דרך-משל בענין המלכות למטה שהמלך מנהיג את המדינה, שזהו
התקרבות המלך כו', הרי אופן הנהגת המדינה אינו לבאר ולהסביר להעם כו', כי אם בדרך
גזירה ופקודה, וקיום הפקודות הוא מצד שתהא אימתו עליך¹⁶, קבלו גזרותי¹⁷, ואם-כן הרי
גם הקירוב שבמלכות הוא בריחוק והבדלה. וכן הוא גם למעלה בענין ההתהוות שמצד
המלכות, שהוא באופן של ריחוק והבדלה, ובא על-ידי גבורות וצמצומים, כמו שכתוב¹⁸
כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, להודיע לבני האדם גבורותיו, שדוקא על-ידי
הגבורות נעשה כבוד מלכותך וגו'. ועל-זה-נאמר ארוממך אלקי המלך, דלהיות שהמלכות
היא בריחוק, לכן צריך לרומם את המלכות, והוא ענין חיבור עולמות בריאה-יצירה-עשיה
(שהתהוותם היא על-ידי ירידת המלכות) עם עולם האצילות, וזו היתה עבודת השבטים
שחיברו עולמות בריאה-יצירה-עשיה עם עולם האצילות.

(ד) והנה ענין זה (עבודת השבטים לחבר עולמות בריאה-יצירה-עשיה בעולם האצילות)
נעשה על-ידי עבודת הבירורים, לברר את הניצוצות שנפלו ב"שבירת הכלים"
למטה. והענין בזה, דהנה ההשפעה שבאה מצד ספירת המלכות היא על-ידי הכלים, שהרי
כל השפעה היא על-ידי הכלים. וענין הכלים מבואר ב"עץ חיים"¹⁹ שהכלים הם אותיות,
והיינו, שההשפעה היא על-ידי האותיות, וכמו ברב ותלמיד שההשפעה היא על-ידי אותיות
דוקא, דאף שגם מבלעדי האותיות אפשר לידע ולהכיר ברב שהוא בר-שכל, דחכמת אדם
תאיר פניו²⁰, מכל-מקום, הרי ידיעה זו היא רק בכללות, אבל בכדי לידע את הפרטים
בחכמת הרב, ומכל-שכן בכדי לקבל השפעה מהרב, הרי זה על-ידי האותיות דוקא,
שהשכל מתלבש באותיות המחשבה ובאותיות הדיבור של הרב, ודוקא על-ידי-זה הוא
מקבל את ההשפעה. וכן הוא בהשפעת המדות, דגם כאשר מרגיש את התעוררות אהבת
הזולת אליו, מכל-מקום, בכדי שיתגלה טיב אהבתו בפרטיות ושיקבל ההשפעה ממנו, הרי
זה על-ידי ההתלבשות באותיות הדיבור ואותיות המחשבה דוקא. וכמו-כן יובן למעלה

(19) שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ו. וראה המשך תעריב

ח"ב ע' תתסג.

(20) קהלת ח, א.

(15) ברכה שני' דתפלת העמידה. וראה תו"א שם לו, ב.

(16) סנהדרין כב, א.

(17) ראה מכילתא יתרו כ, ג. תו"כ אחרי יח, ד. ועוד.

(18) תהלים קמה, יב.

1 שההשפעה בעולמות היא על-ידי אותיות, כמו שכתוב²¹ גדול הוי' ומהולל מאד בעיר
 2 אלקינו, דגדול הוי' הוא הגדולה שבהתהוות, וענין זה הוא על-ידי עיר אלקינו דייקא, דעיר
 3 הוא מריבוי בתים, ובית הוא מריבוי אבנים, ואבנים הם אותיות, כמו שכתוב בספר יצירה²²
 4 שתי אבנים בונות שתי בתים שלשה אבנים בונות ששה בתים כו' עד שאין הפה יכול
 5 לדבר, וזהו גדול הוי' גו' בעיר אלקינו, שההתהוות היא על-ידי האותיות. וזהו ענין הכלים
 6 שעל-ידם דייקא היא ההשפעה, והיינו שההשפעה הנקראת אור, צריכה לכלים שדווקא
 7 על-ידם היא מתקבלת. והנה, ככל שההשפעה באה למטה יותר צריך לריבוי כלים ביותר,
 8 ועל-דרך-משל באדם למטה שאותיות הדיבור הם בריבוי יותר מאותיות המחשבה, והיינו
 9 לפי שבדיבור ההשפעה היא למטה ביותר. וכן הוא באותיות הדיבור גופא שעל-ידם
 10 נמשכת השפעת השכל מהרב לתלמידיו, שככל שהתלמיד הוא קטן יותר צריך לריבוי
 11 אותיות ביותר. ועל-דרך-זה יובן למעלה, שבעולם האצילות הכלים הם במיעוט יותר,
 12 כמאמר²³ בעשרה מאמרות נברא העולם, וככל שההשפעה באה למטה יותר אזי נעשה ריבוי
 13 הכלים, ועד שבעולם הזה הכלים הם בריבוי רב, וככל שהכלים הם בריבוי יותר הנה האור
 14 הוא מצומצם יותר, וכמו במשל הנ"ל שבאותיות הדיבור האור הוא מצומצם יותר מכמו
 15 באותיות המחשבה. והנה, כל זה הוא בקדושה עדיין, אמנם, מצד ריבוי הכלים ביותר,
 16 שמצד זה נתצמצם האור ביותר, הנה מצד זה יש נתינת מקום לענין השבירה, והיינו שהאור
 17 מתלבש בדברים המעלימים ומסתירים לגמרי [וכמו בירידת הנשמה בגוף, שעל-ידי הירידה
 18 מאיגרא רמה לבירא עמיקתא²⁴, נעשית אפשריות ההתלבשות בנפש הבהמית שמעלמת
 19 ומסתרת כו'], שזהו ענין השבירה שהאותיות מתפזרות עד שנעשים דברים המעלימים כו',
 20 ומצד זה יש נתינת מקום ל"לעומת-זה" כו'²⁵.

21 וזהו ענין עבודת השבטים שביררו את הניצוצות שנפלו בשבירת הכלים למטה, שזהו מה
 22 שכתוב והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה, דשדה הוא מקום שאינו מושב
 23 אדם העליון²⁶, ושם נעשית עבודת השבטים שמאלמים אלומים, ללקט את הניצוצות
 24 הפזורים כו'. והענין בזה, דהנה, טעם הדבר שהניצוצות שנתפרדו יש בכוחם להעלים, הוא,
 25 לפי ששרשם מעולם ה"תהו" שקדם לעולם ה"תיקון". אך כיון שאין חבוש מתיר את
 26 עצמו²⁷, לזאת הבירור שלהם הוא על-ידי נשמות ישראל דוקא, ששרשם מ"תיקון", ובשורש
 27 שרשם הם למעלה מעולם ה"תהו", דאף ש"תהו" ו"תיקון" הם בהשוואה, מכל-מקום, הרי
 28 בפנימיות הכוונה הוא ב"תיקון" דוקא, כמו שכתוב²⁸ אח עשו ליעקב (ומכל-מקום) ואוהב
 29 את יעקב דוקא, ומצד זה יש בכח הנשמות לברר את הניצוצות ד"תהו". וזהו שאמרו

המשך תער"ב ח"א ע' קעט). אך אין זוכרים אם ה' זה בהביאור
 על ענין כלים, או בענין השבירה (החזו"ק).

(26) ראה לקו"ת פ' ראה לב, ב. ובכ"מ.

(27) ברכות ה, ב.

(28) מלאכי א, ב ואילך.

(21) תהלים מח, ב. וראה תו"א וארא נו, ב.

(22) פ"ד מט"ז.

(23) אבות פ"ה מ"א.

(24) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

(25) בענין זה נזכר גם שישנם אותיות המשל, אותיות החידה

(ראה סה"מ תרע"ח ע' שנו), ואותיות בלתי מסודרים (ראה

רבותינו ז"ל²⁹ משיעין אותו תהי צדיק כו', שענין זה קאי על כל הנשמות, לא רק על אלו
 שהם לא טובים, אלא גם על נשמות הבינונים ונשמות הצדיקים, שגם הם צריכים
 להשבועה, וטעם הדבר, דכיון שנפש האלקית מתלבשת בנפש הבהמית ששרשה מעולם
 התהו, הנה בכדי לברר את הנפש הבהמית הרי זה בכח שרש הנשמה דוקא, שזהו ענין
 ואוהב את יעקב. וזהו ענין השבועה, דמשיעיים הוא מלשון שובע, וגם שבועה כפשוטה,
 שענינה הוא ההתקשרות במקור, כמו שכתוב³⁰ בי נשבעתי, כי הוא למעלה מהמדות, ומצד
 ההתקשרות בשרש הפנימי, ששם הכוונה היא ב"תיקון" דוקא, נעשה הנתינת כח לברר את
 הנפש הבהמית ולקיים את השבועה תהי צדיק ואל תהי רשע.

ה) אמנם אף שעל-ידי עבודת השבטים נעשה החיבור דעולמות בריאה-יצירה-עשיה עם
 עולם האצילות, מכל-מקום, הרי זה באופן דכשם כו' כך כו', בכ"ף הדמיון
 בלבד כנ"ל, והיינו לפי שהשבטים הם נשמות דעולם הבריאה, ועבודתם היא עבודה ד"זרע
 בהמה" בלבד. והענין בזה, דהנה ידוע החילוק בין העבודה ד"זרע אדם" להעבודה ד"זרע
 בהמה", דאדם יש לו דעת ובהמה אין לה דעת. ומבואר ב"תורה אור"³¹ שאין הכוונה על
 ענין ההשגה, שהרי גם בבהמות יש ענין ההשגה, וכפי שמצינו בבעלי-חיים שהשועל הוא
 פיקח שבחיות³², ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע למלאכים שנקראים בשם חיות ובהמות, והרי
 המלאכים הם בעלי הבנה והשגה גדולה באלקות, ונמצא, שענין ההבנה והשגה שייך לא
 רק לזרע אדם דוקא, ואם-כן אי אפשר לומר שהענין שבהמה אין לה דעת קאי על ענין
 ההשגה, אלא הכוונה היא על ענין הדעת, שהוא ענין ההכרה וההרגשה, אים זאל דאס זיין
 נוגע (שזה יהיה "נוגע" לו). אך עדיין אין זה מספיק, שהרי גם השגת המלאכים באה
 אצלם בהרגשה, היינו, שלפי אופן השגתם נעשים כן (זיי ווערן אזוי), שהרי במלאכים אין
 שום מציאות הפכית מעבודתם, ולכן הנה מה שמשיגים נעשה אצלם כן. ואם-כן מהו הענין
 שהמלאכים נקראים בשם בהמות, מאחר שיש בהם גם ענין ההרגשה. אך הענין הוא,
 שהחילוק הפנימי דזרע אדם וזרע בהמה הוא (לא ההפרש בין השגה והרגשה, אלא)
 שבענין ההרגשה גופא יש חילוק אם ההרגש בא מצד ההשגה או מצד העצם, והיינו,
 שכאשר ההרגשה היא מצד ההשגה, אין זה אמיתית ענין הדעת, מאחר שזהו מצד ההשגה,
 ואמיתית ענין הדעת הוא ההרגש שמצד העצם. וזהו שהמלאכים נקראים בשם בהמות, לפי
 שההרגש שלהם בא מצד השגתם, ולכן אף שנעשים כפי השגתם, אין זה אמיתית ענין
 הדעת. וזהו כללות החילוק שבין "דעת עליון" ל"דעת תחתון", שדעת תחתון הוא הדעת
 שבא מצד ההשגה וההתבוננות, שמתבונן בענין הוי' אחד, שהז' רקיעים וארץ וד' רוחות
 העולם³³, הנה אמיתית ענינם הוא מצד איין-סוף ב"ה אלופו של עולם, וזוהי עבודתם של

(32) ראה ברכות סא, ב. ועוד.

(33) ראה סמ"ק הובא בבית יוסף או"ח סימן סא (ד"ה כתב

סמ"ק). שו"ע ודאדה"ז או"ח שם סעיף ו. וראה תו"א וארא נה,
 ב ואילך.

(29) נדה ל, ב. וראה תניא רפ"א. קיצורים והערות לתניא ע'

מח ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' רלד ואילך.

(30) וירא כב, טז.

(31) משפטים עד, סע"ג ואילך.

1 ישראל, גוי אחד בארץ³⁴, להמשיך בחינת אחד בארץ³⁵, ולכן, אף שעל-ידי ההתבוננות בא
2 לבחינת ביטול, מכל-מקום, הרי הביטול הוא בהגבלה, וגם אי אפשר להיות בזה ביטול
3 במציאות לגמרי, דמאחר שהביטול הוא מצד ההשגה בהיש, אי אפשר שלא יהיה בזה שום
4 ישות, מאחר שכל הביטול הוא מצד היש כו'. מה-שאין-כן דעת עליון הוא הרגש הביטול
5 כמו שהוא מצד למעלה, ואופן הביטול הוא בביטול במציאות לגמרי. וזהו ענין עבודת
6 השבטים, שלהיותם נשמות דעולם הבריאה, היתה עבודתם בבחינת דעת תחתון. וזהו
7 ההפרש בין יוסף והשבטים³⁶, כמו שכתוב³⁷ ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ותרגם אונקלוס
8 למיבדק בכתבי חושבניה, וצריך להבין, הרי יוסף היה מרכבה לאלקות, וענין המרכבה הוא
9 שכל אבריו וכל עניניו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה³⁸, ואם-כן איך היה עוסק בכתבי
10 דחושבניה. וידוע הענין בזה, שיוסף היה נשמה דעולם האצילות, ולכן גם ההתעסקות
11 בגשמיות לא מנעה ממנו מלהיות מרכבה, והיינו, שהשבטים היו נשמות דעולם הבריאה,
12 והיו מרכבה לאלקות, ולכן בחרו להיות רועי צאן כדי להיות בהתבודדות מהעולם שלא
13 יבלבל אותם מעבודת הוי', אמנם יוסף שהוא נשמה דאצילות, הנה גם ההתעסקות בכתבי
14 דחושבניה, לא בלבלה אותו מעבודת הוי', והיינו, לפי שעבודתו היתה בבחינת דעת עליון,
15 שהכל הוא לא חשיב ממש, ולזאת אינו שייך שיבלבל כו'.

16 (ו) **אמנם** כל זה הוא עבודת השבטים מצד עצמם שהיא העבודה דדעת תחתון שענינה
17 ביטול היש בלבד. ולכן הוצרך להיות ענין הדגלים, שהוא ענין ההתכללות של
18 ג' קוים (דג' קוים הוא כללות סדר ההשתלשלות), וכיון שענין ההתכללות הוא מצד הארת
19 אור נעלה ביותר, הנה על-ידי-זה נעשה ביטול במציאות. והענין בזה, שההתכללות
20 שבדגלים אינה כמו ההתכללות דספירת העומר, שההתכללות דספירת העומר היא מצד
21 המוחין, שזהו רק שהם כלולים זה מזה, חסד שבגבורה וגבורה שבחסד כו', ומכל-מקום
22 הם בפרצופים שונים זה מזה והם הפכיים זה מזה, אמנם ההתכללות שבדגלים היא כמו
23 ההתכללות שעל-ידי ספירת התפארת, שזוהי התכללות אמיתית, שמתבטלים ממציאותם³⁹.
24 וענין זה נעשה על-ידי ההמשכה מבחינת החכמה דוקא, שזהו מה שכתוב איש על דגלו
25 לבית אבותם, ואמרו רבותינו ז"ל⁴⁰ לבית אבותם ולא לבית אמותם, והיינו, שההתכללות
26 בדגלים אינה מצד הבינה שנקראת אם הבנים⁴¹, כי אם לבית אבותם דוקא, בחינת חכמה,
27 שמצד זה נעשית התכללות הדגלים באופן של ביטול במציאות. וזהו גם מה שכתוב לבית
28 אבותם, באות שמסר להם יעקב אביהם, דיעקב הוא מדת התפארת, בריח התכון המבריק
29 מן הקצה אל הקצה⁴², שעל-ידו נעשית התכללות הקוין חסד וגבורה באופן של ביטול

(39) ראה לקו"ת תזריע כג, ג. ועוד.

(40) ויק"ר פל"ב, ג.

(41) ראה זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרדס שער

כג (שער ערכי הכינויים) ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פה,

ד.

(42) ראה זהר ח"א א, ב. ח"ב קער, ב. ח"ג קפו, סע"א.

(34) שמואל"ב ז, כג. דברי הימים"א יז, כא.

(35) ראה אגה"ק ס"ט. תו"א מקץ לה, א.

(36) ראה תו"ח ויחי קב, ב ואילך. סה"מ תרל"ג ח"א ע' סג

ואילך. עזר"ת ע' קג ואילך.

(37) וישב לט, יא.

(38) ראה תניא פכ"ג. פל"ד.

אמיתי. וכיון שהשבטים הם מלשון כוכבא דשביט שהוא ענין ההמשכה מיעקב, הנה מצד
 המשכה זו יש בכוחם (על-ידי הדגלים) לפעול ענין ההעלאה, העלאת עולמות בריאה-
 יצירה-עשיה בעולם האצילות. וכמו בענין החתונה שעל-ידי המשכת החתן, נחות דרגא⁴³,
 נעשה העלאת הכלה, כמו שאומרים לכה דודי לקראת כלה⁴⁴, וכידוע בענין שושבינא
 דמלכא ושושבינא דמטרוניתא⁴⁵. וזהו גם מה שכתוב⁴⁶ הודו להוי' קראו בשמו, דעל-ידי
 העליה דהודו נעשית ההמשכה דקראו בשמו. וכמו-כן הוא בענין השבטים, דלהיותם
 המשכה מהאבות, הנה על-ידי-זה נעשית ההעלאה דעולמות בריאה-יצירה-עשיה לעולם
 האצילות, באופן שגם בבריאה-יצירה-עשיה יהיה ביטול במציאות כמו בעולם האצילות.
 וזהו גם מה שכתוב הביאני אל בית היין ודגלו וגו', שענין הדגלים קשור עם ענין היין,
 והיינו, דעם היות שיין הוא בחינת הבינה, מכל-מקום, כיון שחכמה ובינה הם תרין
 ריעין⁴⁷, הרי יש בזה גם מספירת החכמה (שבה לא שיין אחיזה ל"לעומת-זה" מצד ענין
 השבירה, כמו שכתוב⁴⁸ ימותו ולא בחכמה), ועל-ידי-זה נעשה ענין ההתכללות באופן של
 ביטול במציאות, כנ"ל בפירוש לבית אבותם דייקא. וזהו שכאשר ישראל ראו מיכאל ודגלו
 גבריאל ודגלו נתאוו לענין הדגלים, דכיון שאפילו המלאכים שהם נבראים דעולם הבריאה,
 נתעלו כל-כך על-ידי הדגלים, הרי מכל-שכן בנוגע לנשמות ישראל שמצד עצמם הם
 למעלה יותר מהמלאכים, הרי בודאי שעל-ידי הדגלים יתעלו ביותר כו', ולכן כאשר ראו
 ענין זה אצל המלאכים נתעוררו ונתאוו לדגלים, והקב"ה נתן להם ענין הדגלים,
 שעל-ידי-זה תהיה עבודתם בהעלאת עולמות בריאה-יצירה-עשיה בעולם האצילות באופן
 דלמהוי אחד באחד¹³.

(43) ראה יבמות סג, א.

(47) זח"ג ד, א.

(48) איוב ד, כא. וראה ע"ח שער ט (שער שבה"כ) פ"ב
 ואילך. מבוא שערים ש"ב ח"א פ"א. תו"א קי, ד ואילך. קיח,
 ג. ובכ"מ.

(44) ראה ד"ה לכה דודי דאשתקד (תורת מנחם –
 התוועדויות ח"ב ע' 194). וש"נ.

(45) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 61.

(46) תהלים קה, א. דברי הימים-א טז, ח.

בס"ד. שיחת שבת פרשת במדבר, מברכים החודש וערב ר"ח סיון, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. זמן תפלת מנחה – דהיינו הזמן שלאחר חצות היום, כאשר "ינטו צללי ערב"¹ – שייך כבר ליום המחרת.
- 2 ולכן, כאשר ביום המחרת אין אומרים תחנון (מצד ענין שהתחלתו כבר בלילה) – אין אומרים תחנון גם
- 3 בתפלת מנחה ביום שלפניו, ואם חל בשבת – אין אומרים "צדקתך"².
- 4 ועל-פי-זה נמצא, שזמן זה שייך כבר לראש חודש סיון. והיינו, שנוסף על השייכות הכללית דשבת זו לראש
- 5 חודש סיון, מצד היותה "שבת מברכים" – ישנה שייכות נוספת לראש חודש סיון כאשר נמצאים בערב ראש
- 6 חודש אחר חצות היום.
- 7 ב. בקשר לראש חודש סיון כתוב³ "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר
- 8 סיני", ודרשו בגמרא⁴: "כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני, וכתיב התם⁵ החודש הזה לכם ראש חדשים, מה
- 9 להלן ראש חודש אף כאן ראש חודש".
- 10 ומקשה אדמו"ר הזקן⁶: "למה נקרא ראש חודש בכתוב בלשון ביום הזה", רק ברמז, כך שיש צורך ללמוד
- 11 את פירושו בגזירה שוה, דלכאורה הוה ליה למימר בפירוש "ביום הראשון", ולמה נאמר "ביום הזה" דוקא?
- 12 ומבאר אדמו"ר הזקן⁷: "ולכן נקרא ביום הזה סתם, כי יום היינו אור וגילוי, כמו שכתוב⁸ ויקרא אלקים
- 13 לאור יום", ועל-דרך-זה תיבת "זה" מורה על ענין הגילוי, כמאמר רבותינו ז"ל⁹ "כל אחד ואחד מראה באצבעו
- 14 ואומר זה". וזהו ענינו של ראש חודש – ענין הגילוי, שהרי בראש חודש הוא מולד הלבנה, ענין הגילוי שבא
- 15 לאחר העולם שביום כ"ט, שהוא העולם הכי גדול.
- 16 וזהו ג"כ כוחם של בני ישראל, ש"מונין ללבנה"¹⁰, "המאור הקטן"¹¹, כמו שכתוב¹² "מי יקום יעקב כי קטן
- 17 הוא" – שגם בהיותם ובהמצאם במצב של העלם הכי גדול, בכוחם לפעול שם את הגילוי הכי גדול.
- 18 וכפירוש רבנו הזקן¹³ על הפסוק¹⁴ "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", שבכוחם של בני ישראל להמשיך
- 19 את הענין ד"הוי' אחד"¹⁵, על-ידי "תורה אחת"¹⁶, גם "בארץ" – בענינים ארציים.
- 20 ג. וזהו גם ענינו של ראש חודש סיון דוקא – שבו כלול הענין דמתן תורה, שהוא תכלית הגילוי דאלקות בעניני
- 21 העולם:
- 22 בנוגע לכללות הענין דמתן-תורה איתא במדרש¹⁷: "משל למה הדבר דומה, למלך שגזר ואמר בני רומי לא
- 23 ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ
- 24 נתן לבני אדם¹⁸, כשבקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו
- 25 לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר¹⁹ וירד ה' על הר סיני וכתוב²⁰ ואל משה אמר עלה אל ה'".
- 26 ובפרטיות יותר:
- 27 "בני רומי לא ירדו לסוריא" – שלא תהיה המשכת אלקות למטה, דהיינו שלמטה לא יהיה ההרגש ד"אלקות
- 28 בפשיטות"²¹; "ובני סוריא לא יעלו לרומי" – שלמטה לא תהיה עליה, דהיינו המדריגה ד"בני עליה"²², שעבודתם
- 29 – "איזהו חסיד המתחסד עם קונו, עם קן דיליה, ליחדא קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה"²³.

(13) ראה תניא אגה"ק ס"ט (קיד, א). תו"א וישב כז, סע"ד. מקץ
 לה, א. ויקהל פז, סע"ג. ובכ"מ.
 (14) דברי הימים-א יז, כא.
 (15) ואתחנן ו, ד. ועוד.
 (16) בא יב, מט. ועוד.
 (17) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.
 (18) תהלים קטו, טז.
 (19) יתרו יט, כ.
 (20) משפטים כד, א.
 (21) ראה סה"מ תשי"ז ע' 30. סה"מ מלוקט ח"א ע' רכד. ועוד.
 (22) סוכה מה, ב. וש"נ.
 (23) תקו"ז בהקדמה (א, סע"ב). הובא בתניא ספ"י.

(1) ירמ' ו, ד.
 (2) שו"ע ואדה"ז או"ח סוסרצ"ב.
 (3) יתרו יט, א.
 (4) שבת פו, ב.
 (5) בא יב, ב.
 (6) תו"א ר"פ יתרו (סו, סע"ג).
 (7) תו"א שם (סז, סע"ג).
 (8) בראשית א, ה.
 (9) שמו"ר ספכ"ג.
 (10) סוכה כט, א. וראה חולין ס, ב.
 (11) בראשית א, טז.
 (12) עמוס ז, ב. שם, ה.

וגם ביטול הגזירה במתן-תורה – היה בנוגע לב' הענינים: "וירד הוי' על הר סיני" – המשכת אלקות למטה, 1
 "ואל משה אמר עלה אל הוי'" – ומכיון שמשה הוא "רועה נאמן", "רעיא מהימנא"²⁴, יכולים כל בני ישראל 2
 לעלות על-ידו. 3

וזוהו שבנוגע לראש חודש סיון נאמר הלשון "היום הזה", שמורה על גילוי, "כל אחד ואחד מראה באצבעו 4
 ואומר זה א-לי" – כיון שבמתן-תורה היה תכלית הגילוי. 5

והנה, שלימות ענין זה תהיה לעתיד לבוא, שאז יהיה ב' פעמים "זה"²⁵, כמו שכתוב²⁶ "ואמר ביום ההוא הנה 6
 אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו"; אבל גם גילוי זה דלעתיד הוא בכח הגילוי דמתן-תורה. 7

ועל-דרך שמצינו שבמתן-תורה כתיב²⁶ "אנכי הוי' אלקיך" – פעם אחת "אנכי", ולעתיד לבא כתיב²⁷ "אנכי 8
 אנכי הוא מנחמכם" – ב' פעמים "אנכי"; ואף-על-פי-כן גם הגילוי דלעתיד הוא בכח מתן-תורה, אלא שלעתיד 9
 הוא יבוא לידי גילוי. 10

ד. מהי הדרך להגיע לידי גילוי זה דמתן-תורה – על כך נאמר בפסוק שלאחרי-זה²⁸ "ויסעו מרפידים ויבואו 11
 מדבר סיני": 12

בנוגע ל"רפידים" – שלכאורה אינו מובן: למאי נפקא-מינה מאיזה מקום נסעו, שהכתוב צריך לפרש שמו 13
 של המקום? – פירשו חכמינו ז"ל²⁹ שבזה נרמז ש"רפו ידיהם מדברי תורה". 14

ויש לבאר דיוק הלשון ש"רפו ידיהם מדברי תורה"³⁰: 15

ענין התורה הוא חכמה ושכל, כמו שכתוב³¹ "כי היא חכמתכם ובינתכם גו'", וענין השכל שייך להמוח שבראש, 16
 ואין לו שום שייכות להידים, וכדאיתא בשער היחוד והאמונה³² שה"אומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי 17
 אפשר למששה בידים. . כל השומע יצחק לו, לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשיה גשמית 18
 הנתפסת בידים". 19

ואם-כן, הוה ליה למימר ש"רפו מוחם", או "ראשם", "שכלם" וכיו"ב, ולמה נאמר ש"רפו ידיהם מדברי 20
 תורה", ידים דוקא?! 21

וביאור הענין: 22

ענינה של התורה הוא – "ללמוד וללמד לשמור ולעשות"³³. יכול אדם ללמוד תורה ולהבינה, ואף-על-פי-כן 23
 להישאר באופן שהוא והתורה הם שני דברים שונים. וכפי שכ"ק מורי וחמי אדמו"ר היה אומר³⁴: הוא אמנם למד 24
 תורה, אבל התורה לא לימדה אותו מאומה! ... ואם רוצים שלימוד התורה יפעל את פעולתו – הרי-זה על-ידי 25
 קיום המצוות דוקא. 26

וזוהו דיוק הלשון "רפו ידיהם מדברי תורה" – כי, ידים קאי על כללות המצוות, בדוגמת "יד המחלקת צדקה"³⁵, 27
 והרי כללות המצוות נקראות בשם צדקה³⁶, ו"רפו ידיהם" – ענינו חלישות בקיום המצוות בפועל. 28

ה. ועל-זה נאמר "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני": 29

הדרך להגיע למתן-תורה היא – על-ידי "ויסעו מרפידים", להסיע עצמו ("אָפּ-פּאַרן") מהמצב ד"רפו ידיהם". 30
 אין די בכך שהאדם מתחיל ללמוד תורה, אלא עליו גם לקיים בעצמו "ויסעו" – להסיע עצמו ממצב של "רפיון 31
 ידים" (שענינו חלישות בקיום המצוות, כנ"ל), ולהתחזק בקיום המצוות בפועל. 32

כאשר ישנו מצב של "רפידים" ("רפו ידיהם") – הרי גם כשהאדם שקוע בשכל התורה, עלול לבוא אליו 33
 "עמלק", כמו שכתוב³⁷ "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ש"רפו ידיהם מדברי תורה לכך בא שונא 34

(31) ואתחנן ד, ו.

(32) פ"ט (פו, ב).

(33) אבות פ"ד מ"ה. ברכת אהבת עולם.

(34) ראה לקו"ד ח"ב רמז, ב. סה"ש תש"ב ע' 122. תש"ד ע' 88.

תש"ו ע' 21.

(35) תניא פכ"ג (כח, ב).

(36) ראה תניא פל"ז (מה, ב). לקו"ת דברים א, ד. ובכ"מ.

(37) בשלח יז, ח.

(24) ראה שמו"ר פ"ב, ג-ד. תניא רפמ"ב.

(25) ישע"י כה, ט. וראה תענית בסופה.

(26) יתרו כ, ב.

(27) ישע"י נא, יב.

(28) יתרו יט, ב.

(29) מכילתא ויל"ש עה"פ בשלח יז, ח. וראה סנהדרין קו, סע"א

ובפרש"י.

(30) ראה סה"ש תש"ג ע' 42. תש"ד ע' 75.

- 1 עליהם³⁸. וההכנה למתן-תורה היא – להסיע את עצמו מ"רפידים".
- 2 [וזהו גם-כן הטעם שבהקדמה לשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן מודגשת מעלת לימוד ההלכות, וכן שמענו מרבינו
- 3 נשיאנו שעיקר ההדגשה היתה על לימוד ההלכות³⁹ – כיון שדוקא על-ידי ההלכות בא לימוד התורה לידי קיום
- 4 המצוות בפועל].
- 5 ו. וכאשר ישנו הענין ד"ויסעו מרפידים" – אזי "ויבאו מדבר סיני", דהיינו שאפשר להגיע למדריגת "ביום
- 6 הזה באו מדבר סיני".
- 7 וענין זה מתחיל בראש חודש סיון, שביום זה היא ההתחלה דמתן-תורה,
- 8 והיינו, שנוסף על מעלתו של ראש חודש סיון מצד ספירת העומר, שביום זה עוסקים כבר בבירור המדה
- 9 האחרונה (מלכות), ובמדה זו גופא אוחזים כבר במדת התפארת, שעד מדת התפארת הוא עיקר המדות⁴⁰ – יש
- 10 ביום זה מעלה נוספת, שבו היא ההתחלה דמתן-תורה,
- 11 וכאמור, שהענין דמתן-תורה הוא החיבור דמעלה ומטה – "וירד ה' על הר סיני", "ואל משה אמר עלה אל
- 12 ה'", ועל-ידי משה נמשך ענין זה אצל כל בני ישראל, שהרי משה הוא "רעיא מהימנא", ו"אתפשטותא דמשה
- 13 בכל דרא ודרא"⁴¹, ועל-ידי-זה נעשה ענין נוסף – שבכל אחד ואחד מישראל ישנו ניצוץ של משה רבינו,
- 14 כמבואר בתניא⁴².
- 15 וכמו כן נעשה הענין ד"מדבר סיני" – "שירדה שנאה לאומות העולם עליו"⁴³, דהיינו שנאה לנפש הבהמית
- 16 ועניני הגוף המבלבלים לעבודה⁴⁴.
- 17 ואז מקבלים את התורה באופן המתאים לרצון התורה – ש"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן"⁴⁵, היינו,
- 18 שלא חסר להם דבר, ועד שאפילו בנוגע ללבושים (שהם מקיפים בלבד) כתיב⁴⁶ "שמלתך לא בלתה מעליך",
- 19 והיינו שישנם כל הענינים הגשמיים, ולומדים תורה במנוחה.
- 20 וההכנה לכל זה היא – "ויסעו מרפידים" (כנ"ל), שעל-ידי-זה זוכים לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.
- 21 ז. צוה לנגן ואמר מאמר "דיבור המתחיל" וידבר גוי' איש על דגלו.
- 22 ח. המאמר דלעיל⁴⁷ – התחלתו היא ממאמר של ה"צמח-צדק" שאמר לפני מאה שנה, בשנת תרט"ו, ד"ה
- 23 הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה⁴⁸.
- 24 במאמר זה – מביא ה"צמח-צדק" מה שכתוב בכתב-יד-קדשו של אדמו"ר הזקן [ולהעיר, שבכלל אין בידינו
- 25 מאמרים מאדמו"ר הזקן שכתב בעצמו, וכל שבידינו הוא הנחות שהגיה, מלבד ספר התניא ועוד מאמרים
- 26 בודדים] ב"דיבור-המתחיל" להבין ענין הדגלים כו'⁴⁹.
- 27 וכמו כן ישנו המאמר מכ"ק אדמו"ר מהר"ש⁵⁰, מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁵¹, ומכ"ק מורי וחמי
- 28 אדמו"ר (משנת ה'ש"ת)⁵².
- 29 ובכל דור נתפרטו הענינים יותר ויותר, כיון שמצד מיעוט הדור היה צורך לפרט יותר, ולהסיר יותר ויותר
- 30 קושיות, דהיינו העלמות והסתרים, כדי שיוכלו להבין את הענין⁵³.

* * *

* * *

(38) מכילתא ויל"ש שם.
(39) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ס"ע 85 ואילך. וש"נ.
(40) ראה תו"א (בהוספות) יתרו קט, ג.
(41) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
(42) שבהערה 24.
(43) שבת פט, סע"א.
(44) ראה לקו"ת פרשתנו ב, ג. טו, ג. וראה גם שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח וער"ח סיון תשי"ב ס"ב (תורת מנחם – התועדויות ח"ה ע' 203). וש"נ.
(45) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.
(46) עקב ח, ד.
(47) ד"ה וידבר גוי' (לעיל ע' ה ואילך).
(48) נדפס באוה"ת פרשתנו ע' מ ואילך.
(49) ראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' פ ואילך.
(50) ראה גם סה"מ תרל"ד ע' רח ואילך.
(51) נדפס בסה"מ עטר"ת ע' תל ואילך.
(52) נדפס בסה"מ ה'ש"ת ע' 99 ואילך.
(53) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 85.

ובפרטיות:

המאמר כפי שהוא מאדמו"ר הזקן – הוא בקיצור גדול. במאמר ה"צמח-צדק" מבואר כבר הענין בתוספת ביאורים, ונוסף לזה – ישנם מראי-מקומות והערות. והרי המראי-מקומות של ה"צמח-צדק" אינם בדוגמת מראי-מקומות של "מסורת הש"ס", שמציין סתם מקומות נוספים שבהם מדובר על ענין זה, אלא ה"צמח-צדק" מציין למקומות שכאשר יעיינו בהם יתוסף תוספת ביאור בהענין.

ועל-דרך-זה במאמרים שלאחרי-זה, שבכל מאמר הענין מבואר עוד יותר מבקודמו.

ועד להמאמר "דיבור-המתחיל" איש על דגלו מכ"ק מורי וחמי אדמו"ר – שאף שמדובר בו רק על חלק מהענינים המדוברים במאמרים שלפני-זה, מכל-מקום, חלק זה הוא בביאור יותר, לא רק לגבי מאמרי שאר רבותינו נשיאנו שלפני-זה, אלא גם לגבי מאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, אף שהוא ברוחב.

ט. והנה, אף שענין זה (תוספת הביאור בכל מאמר לגבי המאמרים שלפני-זה) הוא מצד מיעוט הדור, שגרם לכך שבכל דור היה צורך לפרט יותר (כנ"ל) – מכל-מקום יש בזה גם מעלה. ועל-דרך המבואר⁵⁴ בענין "מתלמידי יותר מכולן"⁵⁵, היינו, שאף ש"הרבה קבלתי מרבותי, ומחברי יותר מרבותי", מכל-מקום, "מתלמידי יותר מכולן", יותר ממה שקיבל מרבותיו ומחבריו גם יחד – לפי שדווקא על-ידי שלומד עם התלמיד, ועליו להסיר את הקושיות, העלמות והסתרים, אזי ממציא עומק חדש שלא היה מתגלה אלמלא הלימוד עם התלמיד, כי, כדי לבטל ענין של העלם צריך להתגלות עומק לפנים מעומק ("א טיפערער עומק") בשכל.

ועל-דרך-זה בעניננו – שכאשר לומדים מאמר כפי שנאמר על-ידי רבי שהוא תלמיד של רבו, אזי ניתוסף בזה עומק חדש, שלא היה קודם לכן. והיינו, שלא זו בלבד שהתלמיד מפרט את הענינים שבמאמר הרב מן הכלל אל הפרט, אלא יתירה מזה, שבמאמר התלמיד מתחדשים ענינים שקודם לכן היו בהעלם לגמרי, ולא נתגלו מעולם – העלם כזה שהרב מוסר לתלמיד ולא קאי אדעתיה⁵⁶, היינו, שהענין נמסר אמנם לתלמיד, אבל אינו בגילוי כלל, אלא בתכלית ההעלם. אלא שלהיותו תלמידו של הרב, בכחו לגלות גם את ההעלם, שלא נתגלה אפילו להרב עצמו.

והיינו, שעל-ידי לימוד התורה לשמה, זוכה שיתגלו לו ענינים שניתנו למשה מסיני – כמאמר רבותינו ז"ל⁵⁷ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני" – ולא נתגלו עד עתה, היינו, שאין זה אלא שניתנו למשה, אבל לא בהשגה בגילוי, אלא בהעלם, והתגלותם היא על-ידי תלמיד ותיק דוקא.

י. ועל-פי-זה יובן מאמר הגמרא⁵⁸: "אמר לו (הקב"ה למשה) אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו רבוננו-של-עולם הראהו לי, אמר לו חזור לאחורך. הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו. כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו". ולכאורה אינו מובן:

(א) ממה-נפשך: אם דבר זה הוא "הלכה למשה מסיני" – איך יתכן שמשה עצמו "לא היה יודע מה הן אומרים"?

(ב) כיצד "נתיישבה דעתו" של משה כששמע שזוהי "הלכה למשה מסיני" – והרי סוף-סוף לא הבין את הדברים?

והביאור – על-פי האמור:

ענין זה נמסר למשה רבינו בהעלם, ורבי עקיבא, בהיותו תלמידו של משה (היינו שרבי עקיבא קיבל מרבו, ורבו מרבו, איש מפי איש עד משה רבינו) – היה בכחו לגלות ענין זה.

57) ראה מגילת יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז.
ועוד. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. וש"נ.
58) מנחות כט, ב. וראה לקו"ש שם. וש"נ.

54) ראה סה"מ ה"ש"ט ס"ע 14. תש"ז ע' 133. ועוד.
55) תענית ז, א. וש"נ.
56) ראה ע"ז ה, רע"ב.

- 1 ולכן, כששמע משה שהלכה זו היא "הלכה למשה מסיני", דהיינו שכוחו של רבי עקיבא "לדרוש על כל
2 קוץ וקוץ כו'" אינו אלא בהיותו תלמידו של משה ("ומתלמידי יותר מכולן") – "נתייבשה דעתו".
- 3 יא. קבלתי מכתב מאחד ששואל מדוע מוכרחים ללמוד "חסידות ליובאוויטש" דוקא, הרי אפשר ללמוד את
4 תורת החסידות של הבעל-שם-טוב והמגיד?
- 5 – בחור מאבד לריק נייר ודיו, מעטפה ובולים, כדי לכתוב מכתב לניו-יורק, כדי שיסבירו לו מדוע יש ללמוד
6 "חסידות ליובאוויטש" דוקא! ... –
- 7 ויש להוסיף "תוספת ביאור" בשאלתו – אפילו ב"חסידות ליובאוויטש" (כפי שהוא מכנה זאת) גופא, ישנו
8 חילוק בין מאמרי הדורות האחרונים למאמרי הדורות שלפני-זה (כפי שמצינו דוגמא לזה במאמר הנ"ל), וגם
9 על כך יש לשאול: מדוע יש צורך ללמוד גם את המאמרים המאוחרים, ולא להסתפק בלימוד מאמרי הדורות
10 הקודמים?
- 11 והמענה לזה⁵⁹ – כמו המענה על הצורך בלימוד תורה שבעל-פה, ואין אדם יוצא ידי חובתו בלימוד תורה
12 שבכתב בלבד, אף שהכל כלול בתורה שבכתב, ועל-דרך-זה בתורה שבעל-פה גופא, אין להסתפק בלימוד
13 המשנה, ובהכרח ללמוד גם ברייתא וגמרא, אף ש"אילפא" . . אמר אי איכא דשאל לי במתניתא דרבי חייא
14 ורבי אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין⁶⁰, וכמו כן אין להסתפק בלימוד הגמרא, ובהכרח ללמוד גם את
15 דברי הפוסקים שלאחרי-זה, וכן אין להסתפק בלימוד דברי הראשונים, ובהכרח ללמוד גם את דברי האחרונים.
16 והתירוצ' על כל הנ"ל – שבחלקי התורה הקודמים היו הענינים בהעלם, ובדורות שלאחרי-זה, עד לגדולי
17 ישראל האחרונים שלמדו תורה לשמה וברוח-הקודש (כפי שמקובל מאדמו"ר הזקן, שכל המחברים עד הש"ך
18 והט"ז עשו חיבוריהם ברוח-הקודש⁶¹), שמלבד זאת שפירטו את מה שהיה קודם לזה בכללות, חידשו גם ענינים
19 שהיו קודם לזה בהעלם לגמרי, ורק ניתנו למשה בסיני.
- 20 וככל הדברים האלה – כן הוא גם בנוגע ללימוד תורת החסידות.

* * *

- 21 יב. ישנו מכתב מכ"ק מו"ח אדמו"ר⁶² אודות חג השבועות, שבו כותב – על יסוד ה"תוספות" במסכת שבת⁶³
22 – ש"ב(חג השבועות . . השי"ת מטריד את (השטן) המקטרג . . כדוגמת הטרדתו . . ביום הקדוש דצום
23 כפורים".
- 24 – בגמרא ובתוספות מדובר אודות הזמן דמתן-תורה (בפעם הראשונה), וחידושו של כ"ק אדמו"ר במכתבו,
25 שכן הוא גם בכל שנה ושנה. –
- 26 ומקשים על כך: ידוע ש"השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי
27 אית ליה רשותא לאסטוני, ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני⁶⁴. ולכאורה, על-פי דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר
28 הנ"ל, נמצא שאין לו שליטה אלא בשס"ג ימים בלבד, שהרי גם בחג השבועות אינו שולט?
- 29 [לכאורה היה אפשר לתרץ, שיש חילוק בין יום הכיפורים לחג השבועות, כי, ענין זה שבחג השבועות אין
30 השטן מקטרג, נתחדש רק במתן-תורה, אבל לא קודם לכן, מתחילת הבריאה. ואף שגם ענינו של יום הכיפורים
31 הוא לאחרי מתן-תורה – הרי הענין דיום הכיפורים היה גם קודם לזה, שהרי מצינו שברית המילה של אברהם
32 אבינו היתה ביום הכיפורים⁶⁵. אבל באמת אין לומר כן, כיון שעיקר ענינו של יום הכיפורים – "עיצומו של יום
33 מכפר"⁶⁶ – נפעל לאחרי מתן-תורה דוקא, ואם-כן אין חילוק בין יום הכיפורים לשבועות].
- 34 והביאור בזה:
- 35 מבואר ב"תורה אור"⁶⁷ "הטעם מה שחג השבועות אינו אלא יום אחד בלבד, מה-שאינ-כן בפסח וסוכות

(63) פט, א – ד"ה תורה.

(64) יומא כ, רע"א. וש"נ.

(65) פדר"א פכ"ט, הובא בתוד"ה אלא – ר"ה יא, א.

(66) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג-ד.

(67) יתרו (בהוספות) קט, סע"ד.

(59) ראה גם מכתב כ"ח אייר שנה זו (אגרות-קודש ח"א ע' קלב ואילך).

(60) תענית כא, א. וש"נ.

(61) המשך תער"ב ח"ג ע' א'שפה (נעתק ב"היום יום" ו שבט).

(62) אגרות-קודש שלו ח"ה ע' עח (נעתק ב"היום יום" ג סיון).

וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 91 ואילך.

- 1 שהן ז' ימים, כי בחג השבועות הוא . . בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות כו", והיינו, שחג השבועות הוא
2 למעלה מהזמן. ומזה מובן גם בנוגע ליום הכיפורים שהוא למעלה מהזמן.
3 ומכל-מקום יש חילוק בין חג השבועות ליום הכיפורים – שיום הכיפורים הוא למעלה מהזמן מצד "עיצומו
4 של יום", היינו, שהיום מצד עצמו הוא למעלה מהזמן, מה-שאינ-כן חג השבועות, שהיום מצד עצמו הוא יום
5 ככל הימים, אלא שמצד העבודה דמתן-תורה (הן מתן-תורה שבכל יום ויום, כפי שאומרים בכל יום "נותן
6 התורה", לשון הוה⁶⁸, ובפרט בחג השבועות) נעשה למעלה מהזמן.
7 ועל-פי-זה מובן שענין זה שיש יום מיוחד בשנה שאין השטן שולט בו – שייך ליום הכיפורים, מצד עיצומו
8 של יום, מה-שאינ-כן בחג השבועות, שביטול שליטת השטן אינו מצד היום עצמו, אלא מצד העבודה
9 דמתן-תורה.
10 ולכן מבואר במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל שבחג השבועות צריך "להתעסק בתשובה בנוגע לתורה" –
11 כיון שענין זה (שהשטן אינו שולט בחג השבועות) נעשה על-ידי עבודה דוקא.

(68) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

המשך מעמוד לט

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

אלא שדברי הרמב"ם המפורטים בתיאור 'מעשה מרכבה'
ו'מעשה בראשית', אינן רק עניני לימוד והתבוננות שתכליתן
להגיע לאהבת ה' ויראתו, אלא חלק ממצות ידיעת ה', כי ידיעת
עניינים אלו מהווה הבסיס לירידת ה'.

(לקוטי שיחות חלק כו עמ' 114)

ולכאורה, יש לתמוה: 'משנה תורה' הוא ספר של 'הלכות
הלכות' (לשון הרמב"ם בהקדמתו). ואם כן, מה מקום להאריך בספר
זה בפרטי ההתבוננות המביאה לאהבת ה' ולא להסתפק בעצם
ההלכה שצריכה להיות התבוננות ב"מעשי ה' הנפלאים"!

שבת קודש כ"ט אייר ה'תשס"ט

שבע מצות דרבנן

שתיקנו חז"ל לברך עליהם ושאין להם עיקר מן התורה.
וב'תורה אור' לרבנו הזקן (סד"ה ויאמר גר' מי שם פה) כתב שכולן הן
ב'קום ועשה' דוקא. אך הרמב"ם כאן הזכיר את תענית תשעה
באב שאינה ב'קום ועשה' ואין בה ברכה.

ויש לומר שגם הרמב"ם סובר שיש שבע מצות דרבנן אלא
שלא חש למנות את כולם, שהרי כתב "כגון", משמע שיש עוד
כיוצא בהם. ועם זאת לא ציין הרמב"ם את מספרם של מצוות
דרבנן כי מצות התורה נתנו לכתחילה במספר קבוע, כמפורש
בתורה (דברים יג, א) "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו". אבל מצות
דרבנן הרי הן "מצות שנתחדשו", שחכמים יש להם כח מהתורה
לחדש מצות "כדי לחזק הדת ולתקן העולם" (כלשון הרמב"ם הל'
ממרים פ"א ה"ב), נמצא שמעצם מהותן אין להם מספר קבוע, כי
תמיד יכולים חכמים להוסיף לפי מה שהשעה צריכה.

(לקוטי שיחות כ"ט עמ' 104 ואילך)

מנין המצות בסופו: אלו הן שש מאות ושלש עשרה מצוות
שנאמרו לו למשה בסיני... ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן
תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשוטו ככל ישראל - כגון מקרא
מגילה, ונר חנכה, ותענית תשעה באב, וידיים, ועירובין.
הרמב"ם מונה כאן חמש מצות מדרבנן: מגילה, נר חנוכה,
תשעה באב, נטילת ידיים, ועירובין ובהל' ברכות (פ"א ה"ג) הוסיף
גם נר שבת.

והנה ידוע שיש שבע מצוות דרבנן, וכמו שכתב השל"ה (פ'
יתרו חלק תי"א בתחילתו): בעשרת הדברות יש תר"ך אותיות כמנין
כתר תורה. תרי"ג אותיות, כנגד תרי"ג מצות, וז' אותיות היתרות
הם שבע מצות דרבנן. וכתב ב'מגלה עמוקות' (אופן עה. וכן הובא
בספר החינוך בסופו) שסימנם נ"ע בשמח"ה: נטילת ידיים, עירובין,
ברכות, (נר) שבת, מגילה, חנוכה, הלל.
ובספר 'מצות השם' כתב שלא כלולים במנין אלא אלו

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

24 גם בזה אינו מובן⁵:

25 המלים "ופרשו בגד", ו"וכסו אותו במכסה", מופיעות
26 במפורש בפסוקים הקודמים, בהבדלי לשון מסויימים, אצל
27 כל אחד מכלי הקודש (לגבי הארון, השולחן, המנורה,
28 מזבח הזהב, כלי הקטורת ומזבח הנחושת), וכיצד אומר
29 על כך רש"י "כמו שפרשתי למעלה..."⁶, כפי שאני (רש"י)
30 ביארתי לפני כן⁷?

31 מצד שני: אם רש"י אכן אומר "כמו שפרשתי למעלה
32 בפרשה זו", מדוע הוא מצטט את לשון הפסוקים: "ופרשו
33 עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני"?

34 ג.
35 "כבלע" - גם "וכסו" וגם "ופרשו"
36 מכך, שבנוסף ל"וכסו אותו במכסה...", מציין רש"י גם
37 "ופרשו עליו בגד פלוני", למרות ש"ובלוע שלו זהו
38 כסויו", מוכח, שב"כבלע את הקדש" אין הכוונה רק לענין
39 של "וכסו אותו במכסה", אלא גם לענין של "ופרשו עליו
40 בגד"⁸, כי גם הבגדים שפרשו, כיסו את כלי הקודש⁹.
41 בכך ניתן ליישב מדוע פותח רש"י את פירושו במלים
42 "לתוך נרתק שלו", ומיד ממשיך ומבהיר "כמו
43 שפרשתי...":

44 כאשר "ופרשו עליו", שפורשים בגד על כלי, אין הכלי
45 מתכסה, בדרך כלל, מכל צדדיו. לפיכך ניתן היה לחשוב,
46 שבמלים "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש" הכוונה היא
47 רק ל"וכסו אותו במכסה", כי רק ה"מכסה" אשר כיסה את
48 כלי הקודש מכל הצדדים¹⁰ מתאים למשמעות של "כבלע"

א.

"ולא יבואו לראות כבלע את הקדש"

1 בסוף הפרשה מצטט רש"י את המלים: "ולא יבואו
2 לראות כבלע את הקדש", ומפרש¹: "לתוך נרתק שלו", או,
3 לפי גירסא אחרת², "כשמכניסין את הכלי לתוך נרתקו".
4 לאחר מכן הוא מביא הוכחות לכך, שכלי הקודש הוכנסו
5 לנרתק, כדלהלן בסעיף ב', ומסיים: "ובלוע שלו זהו כסויו".
6 וצריך להבין:

7 א) רש"י מפרש כאן, לכאורה, רק את המלים "כבלע את
8 הקדש", ומדוע הוא מצטט גם את המלים "ולא יבואו
9 לראות"? במיוחד, כאשר זהו ענין בפני עצמו: במלים אלו
10 מדובר על הלויים, ובמלים "כבלע את הקדש" – על הכלים.
11 ב) הכנסת כלי המקדש לנרתקים נקראת "כבלע את
12 הקדש" כי על ידי כך נעשים כלי הקודש בלועים ומכוסים,
13 כפי שרש"י בעצמו מסיים "ובלוע שלו זהו כסויו". ואינו
14 מובן: מדוע צריך רש"י לומר תחילה "לתוך נרתק שלו",
15 ולאחר מכן להסביר "ובלוע שלו...", והרי יכול היה,
16 לכאורה, לומר בקצרה: "כבלע את הקדש – כשמכסין
17 אותו"³?

ב.

"ופרשו עליו... וכסו אותו..."

19 לאחר שרש"י מפרש "לתוך נרתק שלו", לפני סיום
20 פירושו זה עצמו, הוא מביא הוכחות לכך שכלי הקודש
21 הוכנסו לנרתק: "כמו שפרשתי⁴ למעלה בפרשה זו:
22 ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני".

(1) וכ"ה ביומא נד, א.

(2) "לשון רש"י" שברמב"ן כאן.

(3) וכבתרגום אונקלוס כאן (ראה רמב"ן כאן, שפירושו של רש"י "הוא דעתו של אונקלוס"): כד מכסון.

(4) בדפוס ראשון: "כמו שפרשתי". אבל בכל הדפוסים שלפנינו, וגם "בלשון רש"י" שברמב"ן: "כמו שפרשתי". וראה ג"כ הערה 6.

(5) וגם אינו מובן: בתחלת פירושו כותב רק "לתוך נרתק שלו" נשהוא "הבגד" – ראה להלן הערה 13, ואינו מזכיר גם המכסה, ואילו בההוכחה על "לתוך נרתק שלו" כותב גם "וכסו אותו במכסה פלוני"?

(6) וגם: בשביל מה מדגיש אשר מה "שפרשתי למעלה" הוא "בפרשה זו"?

(7) וגם לפי הגירסא שבדפוס ראשון "כמו שפרשתי", אינו מובן: מכיון

שזה מפורש למעלה – ובפרשה זו, הרי התלמיד יודע זאת מעצמו, ולמה הוזקק רש"י לכתוב "כמו שפרשתי כר"?

(8) ואף שמפשטות לשון רש"י "ובלוע שלו זהו כסויו" – ולא "כבלע לשון כסויו" (כבפירושו ביומא שם ד"ה ולא יבואו) – משמע שכוונתו בזה להדגיש שבלוע שלו הוא רק כסויו – מ"מ, מדכתב רש"י כאן גם "ופרשו עליו בגד פלוני", עכצ"ל שגם זה שייך ל"כבלע גר". וראה לקמן סעיף ז וסעיף יא.

(9) כמפורש ברש"י ויקהל לה, יט. פקודי לט, א.

(10) מכיון שהי' "כמין מרצוף" (פרש"י כאן ד, יו"ד)*.

אבל מהלשון "מכסה" עצמו אין הוכחה, שהרי נאמר (תרומה כו, יד) "מכסה גר" מלמעלה". וראה רש"י ויקהל לה, יב.

(* בלבוש ע"ז (וכ"ה במשכיל לדוד), שרק המכסה דמנורה הי' כעין מרצוף (דמדכתיב ב' "אל מכסה" ש"מ שהי' לו תוף), "אבל שאר כסוי עור תחשו הנאמרים בפרשה לא היו אלא כמין מפה פרושה עליהם".

אבל לפי, "וכסו במכסה" (דשאר הכלים) אינו שייך ל"כבלע" (שמורה על כיסוי מכל הצדדים, כדבר הבגד) – היפך (פשוטות) לשון רש"י, וכבפנים. ולכן נלפענ"ד שבכל הכלים הי' כעין מרצוף זה שרש"י אינו מפרש בהכיסויים שלפנ"ז שהיו כמין מרצוף – כי שם אין הכרח לזה (וכדלקמן בפנים ההערה). אבל לאחר שגילה הכתוב (ע"י הוספת תיבת "אל") גבי כסוי המנורה שהי' כמין מרצוף, הי' מוכיח שכן הי' גם בכל הכיסויים – כי אין סבא לחלק בין כיסוי אחד להשני (וראה לקמן סעיף ח).

הפוך: בתחילה כיסו אותו ב"כסוי עור תחש"¹⁷, ורק אחר כך – "ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה"¹⁸. לפי זה צריך היה גם רש"י, לכאורה, לציין תחילה "וכסו אותו במכסה פלוני (ואחר כך) ופרשו עליו בגד פלוני", בהתאם לסדר שהיה בארון, המוזכר בתחילת הפרשה – ולא בסדר המובא בפירושו?

(ב) רש"י אומר: "ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני". ולכאורה, מובן מדוע הוא מציין את הביטוי "פלוני" לגבי הבגד, כי היו בגדים מאריגים שונים: מתכלת, מתולעת שני ומארגמן. אך לא מובן הביטוי "במכסה פלוני": הרי בכל הכלים היה הכיסוי מ"עור תחש", ורש"י צריך היה לומר בלשון הפסוק "במכסה עור תחש"?

אפשר היה, לכאורה, לתרץ: כיון שלגבי הארון נאמר¹⁹ "והורידו את פרוכת המסך וכסו בה את ארון העדות ונתנו עליו כסוי עור תחש" – שבנוסף ל"כסוי עור תחש" כיסו אותו גם ב"פרוכת המסך" – לכן מתבטא רש"י במלים "במכסה פלוני", כדי לכלול גם את "פרוכת המסך".

אך קשה ליישב זאת כך: בפרוכת המסך אי אפשר היה לכסות את הארון מכל צדדיו. כי ברור, שכדי שהבגד או המכסה יכסו את הכלי מכל צדדיו, כולל את החלק שבו היו הבדים, אפשרי הדבר רק על ידי הכנת נקבים או חריצים בבגד ובמכסה, שבהם יישארו הבדים מחוץ לכיסוי. אך כיון ש"פרוכת המסך" שימשה כפרוכת בין הקודש לבין קדש הקדשים, ורק בזמן המסעות כיסו בה את הארון, מובן, שאי אפשר היה לנקוב בה נקבים²⁰, ולכן היא לא היתה יכולה לכסות גם את חלק הארון שבו הוכנסו הבדים²¹.

1 – כיסוי מכל הצדדים, ולא "ופרשו עליו בגד". וכדי לשלול טעות זו, אומר רש"י "לתוך נרתק שלו כמו שפרשתי למעלה": כיון שגם הבגדים היו כנרתיק, כפי שמסביר רש"י לפני כן¹¹ ("פרשתי למעלה"¹²) "יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו"¹³... והרי נרתק מכסה על מה שנמצא בתוכו מכל הצדדים – יוצא, שהמשמעות של "כבלע את הקדש" כוללת גם את "ופרשו עליו בגד פלוני".

8 אך עדיין אינו מובן:
9 (א) מהו הקושי במלים "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש", אילו היינו מסבירים שב"כבלע" הכוונה היא רק ל"וכסו אותו במכסה", אשר כדי להבהיר קושי זה צריך רש"י לומר "לתוך נרתק שלו", ולהדגיש שבכך נכלל גם הענין של "ופרשו עליו..."?

14 (ב) כיון שעל ידי "ופרשו עליו בגד", הנאמר לגבי כל אחד מכלי הקודש, הם כבר התכסו מכל הצדדים, צריך, לכאורה, להיות ההיפך: שמשמעות המלים "כבלע את הקדש" איננה "וכסו אותו...", אלא רק "ופרשו עליו...", ועל ידי כך כבר מתכסים רוב כלי הקודש¹⁴ בשלימות, אף לפני "וכסו...". אך שוב מתעורר ההכרח דלעיל: כיון שרש"י מציין גם "וכסו במכסה", הרי גם ענין זה נכלל ב"כבלע את הקדש". ומנין לומד רש"י¹⁵ הוכחה זו¹⁶?

ד.

23 שאלות נוספות על דברי רש"י
24 בנוסף לשאלות אלו על פירוש רש"י בכללותו, יש להבין:

26 (א) על רובם ככולם של כלי הקודש היו פורשים תחילה בגד, ולאחר מכן מכסים אותם בכיסוי עור תחש. אך לגבי הארון, המוזכר ראשון בין כלי הקודש בפרשה, היה הסדר

(11) ד, ה.

(12) ומדייק "בפרשה זו" – כי בפרשת תשא כותב "עשויים נקבים נקבים" (ראה להלן הערה 16).

(13) ופשוט שאין לומר שכונת רש"י ב"נרתקו" היא להכסוי עור תחש – כי (א) הכיסוי הי' כמין מוצף ולא כנרתק. (ב) הכסוי עור תחש הי' בכל הכלים בשווה (וגם באם נפרש שלא היו שווים) (ודלא כדלקמן סעיף הנ"ל) – הרי ההבדל שביניהם אינו מפורש בפרשה, ומדכתב "כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו כו", מוכח שכונתו להבגדים. (אבל מ"ש רש"י בפירושו ליומא שם "מכסין אותו בנרתקו" כמו שכתוב בפרשה וכסו אותו במכסה עור תחש ולקחו בגד תכלת וכסו" משמע שנרתק כולל שניהם (מכסה ובגד) – אבל כבר מדובר כמה פעמים שפרש"י בשם"י הרי גם הוא שייך לאופן הלימוד ע"ד הש"ס (דרך ההלכה וכו') ולכן עשר וחמש עשרה שנה – משא"כ בפירושו עה"ת).

(14) לבר הארון, ש"ופרשו בגד" הי' לאחר "וכסו".

(15) ובפרט, שלעיל (ד, ה) כותב "יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו" (ואינו מזכיר "וכסו אותו"). וראה להלן הערה 29.

(16) בפרש"י תשא (לא, יו"ד) "שהיו.. עשויים נקבים נקבים". ועפ"י י"ל לכאורה, שלכן ע"י הבגדים – אף שהיו כנרתק – לא נבלע הקדש. אבל עפ"י הדרא קושיא לדוכתא, מדוע מביא רש"י כאן "לנרתקו כו' ופרשו בגד". (17) אבל מה שכיסו אותו לפניו בפרוכת המסך – אינו שייך ל"וכסו אותו במכסה" דפרש"י כאן, כדלקמן בפנים. וראה גם הערה 21.

(18) ד, ו.

ברמב"ן כאן (מ"ש אומרים): "ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה לפרוכת המסך". אבל ממה שרש"י לא פירש מאומה עה"פ, מוכח שמפרש הכתוב כפשוטו (ובפרט, שע"פ פירוש זה דרמב"ן – "אין מוקדם ומאוחר" בפסוק אחד! – ראה לקו"ש ח"ז ע' 119 הערה 13), וכפירוש הראשון שברמב"ן. וכן גם בילקו"ש ובחיי כאן.

(19) ד, ה.

(20) ראה יומא שם.

(21) ועפ"י יובן מה שבפרש"י ליומא שם, מביא את הפסוקים "וכסו אותו במכסה עור תחש"; "ולקחו בגד תכלת וכסו גו'" (שנאמרו גבי שלחן ומנורה),

(* בדאב"ע כאן: "וכבר פירשו כו". אבל אי"ז דרך הפשט (דרש"י). וראה לקו"ש שם הערה 14.

1 ואם כך, אין מתקבל על הדעת, שבביטוי "מכסה
2 פלוני", שבו משתמש רש"י בקשר ל"כבלע את הקדש",
3 ביטוי המראה כיסוי מכל הצדדים, כדלעיל בסעיף ג', הוא
4 יתכון ל"פרוכת המסך"²².

ה.

"כיסוי" ו"בליעה"

7 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

8 במקום אחר בתורה אין מוצאים, שבביטוי "בלוע"
9 הכוונה היא לכיסוי, ולא זו בלבד שאין מוצאים זאת, אלא,
10 אין מתקבל על הדעת לומר, שכיסוי כלי הקודש ייקרא
11 "בלוע". כי במונח "בליעה" המשמעות היא, שהדבר
12 הבלוע מתבטל כלפי הדבר שבו הוא נבלע. כדברי רש"י
13 בפרשה קודמת²³ "ונשכח כל השבע – הוא פתרון
14 הבליעה". ואילו כאשר מכסים משהו, אמנם, הדבר איננו
15 נראה, אך הוא נשאר במלוא תוקפו ובשלימותו, ואדרבה:
16 הכיסוי נעשה טפל ומתבטל כלפי הדבר המכוסה²⁴.

17 ולכן, ללא פירוש רש"י, ניתן היה להסביר,
18 שהמשמעות של "כבלע את הקדש" היא: בפירוק
19 ה"קודש". כלומר, כאשר "והורידו את פרכת המסך..."²⁵.
20 פירוש זה היה מובן בכך שהביטוי "בלוע" מופיע בפסוקים
21 נוספים לגבי פירוק המשכן, כגון "בלע ה' ולא חמל"²⁶,
22 לגבי הריסת המקדש.

23 לכן מצטט רש"י גם את המלים "ולא יבואו לראות",
24 כי מהן נובע ההכרח, שב"כבלע את הקדש" הכוונה היא
25 לכיסוי של הקודש, ולא לפירוקו.

26 אילו היתה אזהרת התורה, שאסור לבני קהת להימצא

ואינו מביא את הפסוקים שנאמרו גבי ארון שלפני²⁷ [ובפרט שבפרש"י שם
לפני²⁸: "שהיו מפרקין את הארון והמזבח"] – כי רש"י שם מביא ב' פסוקים
הראשונים שנאמרו בהם "וכסו" (שלכן גבי שלחן גופא, אינו מביא בגד תכלת
ובגד תולעת שני), ולכן אינו מביא הפסוקים דארון, כי בכסוי עור תחש ובגד
כליל תכלת לא נאמר "וכסו" (ומהלשון "כסוי עור תחש", אין רא' כ"כ),
ו"כסו" שנאמר גבי פרוכת המסך – אינו שייך ל"כבלע את הקדש", ככפנים.
(22) ונוסף לזה: מכיון שהפרוכת עצמה היא מכלל "קדש הקדשים" (רש"י
ד, ד), הרי מובן ש"כבלע את הקדש" כולל גם ה"בלוע" של הפרוכת עצמה.
ועל פי זה מובן בפשטות מה שהיו ג' כיסויים על הארון – כי [נוסף על
מה שהפרוכת לא כיסתה את הארון מכל צדדיו, ככפנים] בשביל הפרוכת
עצמה הוצרכו ב' כיסויים.
(23) מקץ מא, ל.

(24) ראה משנה שבת צג, סע"ב (הובא ברמב"ם ספי"ח מהל' שבת):
"שהכלי טפלה לו" (ופשוט שדין זה הוא גם כשהאוכל מכוסה בהכלי).
(25) ככראב"ע ובחיי כאן (וראה רשב"ם כאן).

אבל אין לומר ש"כבלע את הקדש" קאי על פירוק כל המשכן, שהרי

במשכן כאשר "כבלע את הקדש", אפשר היה להסביר
27 שהכוונה היא לזמן פירוק הקודש. אך כיון שנאמר "ולא
28 יבואו לראות", ואזהרה זו חלה עליהם גם לאחר פירוק
29 הקודש, כל עוד לא כיסו את הכלים לשומרם מפני ראייה,
30 כנאמר לפני כן בפרשה "וכלה אהרן ובניו לכסות... ואחרי
31 כן יבואו בני קהת לשאת"²⁷, אי אפשר להסביר שב"כבלע"
32 הכוונה היא לפירוק, כי אז היה נובע מכך, שמיד לאחר
33 "כבלע את הקדש", אף לפני כיסוי ה"קודש" אחרי
34 הפירוק, מותר להם להיות שם – דבר המהווה סתירה
35 ל"ולא יבואו לראות"²⁸. לפיכך מסביר רש"י "ובלוע שלו
36 זהו כסויו", שהאזהרה "ולא יבואו לראות" נאמרת גם לגבי
37 הזמן שבו כיסו את ה"קודש", ורק לאחר מכן, אחרי "וכלה
38 אהרן ובניו לכסות..." – מותר היה לבני קהת להימצא שם.
39

ו.

אסור לראות גם את הכיסוי במכסה

40 אך עדיין נדרש הסבר:

41 מדוע יש צורך, בכלל, במילה "כבלע"? אילו היה
42 נאמר רק "ולא יבואו לראות את הקדש", ללא המילה
43 "כבלע", כבר היה ברור שאסור לבני קהת לראות כיצד
44 מכסים את הקודש, שהרי לא ייתכן שבהבטה על פעולת
45 כיסוי הקודש לא ייראה הקודש עצמו. מהו, אפוא, החידוש
46 במילה "כבלע"?
47

48 כדי ליישב גם קושי זה אומר רש"י "ובלוע שלו זהו
49 כסויו", שהפעולה "כבלע את הקדש" נעשית מושלמת על
50 ידי "וכסו אותו במכסה פלוני" לאחר ש"ופרשו עליו בגד
51 פלוני".
52

נאמר (במדבר א, ז) "וירידו אותו הלוויים" [ופשוט שאין לומר שהורדת המשכן
הי' ע"י בני גרשון ובני מררי (פרש"י בהעלותך י, יז) והציווי "ולא יבואו
לראות" הוא רק על בני קהת – שהרי כלפי לוי*], והורדת המשכן הי' לאחר
כיסוי הכלים.

(26) איכה ב, ב – הובא ברמב"ן כאן. (וכרשב"ם כאן – דוגמאות לזה
מער פסוקים).

(27) ד, טו. (אבל אין מזה הוכחה כ"כ, כבהערה הבאה).

(28) ואף שכבר נאמר לפני "וכלה גו' לכסות גו' ואחרי כן יבואו גו'" –
בכ"ז הוזקק רש"י להוכיח ש"כבלע את הקדש" אין פירושו פירוק ממ"ש "ולא
יבואו לראות" – כי במ"ש "ואחרי כן יבואו גו'", י"ל שכוונת הכתוב היא רק
לפרש את עבודת בני קהת. אשר לא נצטרכו לבוא לשאת רק לאחר שכלה
אהרן ובניו לכסות הקדש [וע"ד פרש"י (לעיל ד, ה), שמה שנאמר "ובא אהרן
ובניו גו'" לאחר "זאת עבודת בני קהת", הוא בכדי לומר שבני קהת לא יצטרכו
אזל לשאת, אבל לא שיש איסור בזה (כ"א – בנגיעה). ולכן מעתיק רש"י
"ולא יבואו לראות", שמה מוכח שאסורים לבוא, עד לאחר כיסוי, בכדי
שלא יראו. אבל ראה הערה הבאה.

(* אף שיש לומר (בדוחק), שאין רא' מבני גרשון ובני מררי – מכיון שזה הי' עבודתם. (שלכן אין רא' גם מבני קהת עצמם שנכנסו למשכן כשהי' כבר על מכונו להכניס בו הכלים
(פרש"י בהעלותך י, כא)).

אילו היה נאמר רק "ולא יבואו לראות את הקדש", היה יוצא מכך, שמיד לאחר הכנסת כלי הקודש לנרתיקם, אף לפני כיוסויים בעור התחש, כבר אין עוברים על הציווי "ולא יבואו לראות", כי בהימצאם בנרתיקם מכוסים הכלים מכל צדדיהם, ואי אפשר לראותם.

לכן מדגישה התורה "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש", שאסור לראות גם את כיוסוי כלי הקודש במכסה פלוני, אף לאחר הימצאותם בנרתיקם²⁹.

ז.

הכיוסוי השני - "בלוע"

אך עדיין קשה:

(א) כיצד מתאים הביטוי "בלוע", המצביע על דבר שנשכח ומתבטל, כדלעיל בסעיף ה', לגבי כיוסוי הקודש, כאשר הכיוסוי בטל לקודש?

(ב) כיון שהכיוסוי נקרא "בלוע", יוצא, שכאשר מתכסים כלי הקודש על ידי הכנסתם לנרתיק, כבר מושלמת הפעולה "כבלע...". ואם כך, יוצא להיפך: מהמלים "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש" משתמע, שאסור לבני קהת להביט כאשר מכניסים את הקודש "לתוך נרתק שלו", אך לאחר הכיוסוי בנרתיק, כבר הושלם "כבלע את הקדש", ולפי זה כבר מותר להם להביט בזמן של "וכסו במכסה".

לכן מאריך רש"י בלשונו ואומר "ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני, ובלוע שלו זהו כסויו":

(29) ועפ"ז, גם כשנפרש שכונת הכתוב "ואחרי כן יבואו גו'" היא – שאסורים לבוא קודם ל"וכלה גו' לכסות" (ודלא כבהערה הקודמת) ונכדמוכח קצת מ"מ"ש לאח"כ "ולא יגעו", שמשמעות הכתוב הוא "ולא יגעו" הוא (לא ענין חדש, כ"א) טעם על ואחרי כן יבואו – כי באם יבואו לפני, אפשר שיגעו – יש חידוש ב"ולא יבואו לראות כבלע את הקדש": שאסורים לבוא גם אחרי "ופרשו בגד" (שאו כבר מכוסים הכלים), עד לאחר "כבלע זהו כסויו".

ועפ"ז יובן גם מה שלפנ"ז נאמר "ולא יגעו גו' ומתו", וכאן נאמר שגם אפילו באם רק יראו אזי ומתו – כי הטעם על "וכלה גו' לכסות גו' ואחרי כן יבואו גו' לשאת" הוא – "ולא יגעו", כי באם יבואו לשאת טרם הכנסת הכלים לנרתיקה, אפשר שיגעו. ומטעם זה ד"ל לא יגעו" עדיין מותרים היו לבוא לאחר "ופרשו בגד". ואח"כ מוסיף איסור חדש ובפרשה אחרת "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש", שמצד הענין ד"לראות" – לא יבואו (גם אח"כ – עד) כבלע.

ולהוסיף: ע"פ פשטות הכתובים – לפי הנ"ל – אין איסור נגיעה לאחר ד"ופרשו בגד" ובלבד שלא יראה (שיהפוך פניו אחורנית – ע"ד פרש"י נח ט, כג). ועפ"ז מובן דצ"ל ב' האיסורים.

ועפ"ז יובן גם מ"ש רש"י (ד, ה) "ובא אהרן ובניו גו' – יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו כו'".

– דלכאורה: (א) למה כותב "יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו" ולא "ופרשו

בדומה להלכה המופיעה בגמרא³¹, ומכך שהגמרא מביאה זאת בפשטות ללא הוכחות וכדומה, הרי שהדבר מובן בהגיון פשוט, ויש לו מקום בלימוד בדרך הפשט: "בית שיש בו ספר תורה או תפלין... עד שיוציאם או יניחם כלי בתוך כלי".

ח.

מכסה - אינו מיוחד לכלי מסויים

על הוכחה זו אפשר לשאול³²: "כלי בתוך כלי" מועיל דוקא "בכלי שאינו כליין". אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני, כחד מאני דמי³¹ (=אבל בכלי המיוחד לדבר זה, אפילו עשרה כלים נחשבים כאחד). אך בעניננו, שני הכיוסויים, הן הבגד והן המכסה היו מיוחדים לכלי הקודש, ולכן, לכאורה, צריך גם הכיוסוי השני להיות בטל כלפי הקודש, ולא להביא לידי "כבלע את הקדש"?

רש"י מבהיר זאת בדייקן בלשונו "ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני": בגד נתפר במיוחד לפי

בגד" על כל כלי וכלי, כלשון הכתוב. (ב) למה אינו כותב גם "וכסו אותו במכסה" (ובפרט, שמכיון שמסיים שם "ולא יצטרכו הלויים בני קהת אלא לשאת" הו"ל לכאורה לכתוב שגם "וכסו" ה" ע"י אהרן ובניו (ולא ע"י הלויים)) –

כי מה שהוקשה ל"רש"י הוא: הרי לפני"ז נאמר "זאת עבודת בני קהת" ומה נוגע כאן מה שעשו אהרן ובניו – ועכצ"ל, ש"ובא אהרן ובניו גו'" נוגע ושייך לעבודת בני קהת? וע"ז מפרש רש"י "יכניסו כו' לנרתקו", שע"י שאהרן ובניו מכניסים הכלים לנרתקם (משא"כ באם הפירוש ד"ופרשו בגד" הוא רק מלמעלה), לא יגעו בני קהת בהכלים. וכמו שמסיים בפרשה "וכלה אהרן ובניו לכסות גו' ואחרי כן יבואו בני קהת לשאת ולא יגעו גו'". אלא שעדיין אינו מובן: מהי השייכות ד"וכסו במכסה" לעבודת בני קהת? ע"ז מפרש "ולא יצטרכו כו' אלא לשאת".

(30) אבל, באם הבגד ה" רק על הכלי, לא ה" נבלע הקדש ע"י המכסה. שלכן אין רש"י מסתפק ב"ופרשו עליו בגד" וכותב (לפנ"ז) "לתוך נרתק שלו" (וראה לקמן סעיף יא באו"א).

(31) ברכות כה, סע"ב. או"ח ס"מ.

(32) בלימוד ע"ד ההלכה. אבל י"ל שגם ע"ד הפשט, כללות הענין וגם קושיא זו – הרי גם כן חמש למקרא מבין – שכל בגדיו העשויין בשבילו ובמדתו וכו' שלובשן זה ע"ג זה – כולם תפלין ובטלין לו.

(*) ומ"ש "וכלה גו' לכסות" – י"ל: (א) שהכוננה לכיוסוי כל הכלים. (ב) שזה נוגע ל"ולא יצטרכו כו' אלא לשאת", כבסיוס פנים ההערת.

(**) אבל אין דומה שמבאר רק זמן עבודתם – שהרי עבודת בני קהת לשאת את הכלים היא גם לאחר פירוק המשכן ע"י בני גרשון ובני מררי (רש"י בהעלותך י, יז) ולא נזכר כאן ובפרט שעבודת בני גרשון ובני מררי נאמר בפ' נשא לאחר עבודת בני קהת.

1 מדת הדבר שמיועד להתלבש בו. ואילו מכסה הוא כיסוי
2 סתמי³³, שאינו מתאים בדיוק לדבר זה בלבד³⁴.
3 לפיכך יש לומר, שה"מכסה" של כל כלי הקודש לא
4 היה מיוחד דוקא לכלי מסויים. כל "מכסה עור תחש" יכול
5 היה ומותר היה לשמש כיסוי לכלי זה או אחר, ולכן
6 ה"מכסה" – "אינו כליין".

ט.

כלי המזבח והשולחן - כיסוי אחד

9 אך לפי האמור לעיל עדיין קשה: לגבי מזבח הנחושת
10 נאמר "ופרשו עליו בגד ארגמן ונתנו עליו את כל כליו..."
11 ופרשו עליו כסוי עור תחש"³⁵. מכך יוצא, שהכלים של
12 מזבח הנחושת כוסו בכיסוי אחד בלבד. וכיצד חל הענין
13 של "כבלע את הקדש" גם על כלי מזבח הנחושת?
14 ההסבר לכך הוא: קדושת הכלים של המזבח החיצון
15 (וכן של השולחן), היתה פחותה, בפשטות, מקדושת
16 המזבח (והשולחן) עצמו³⁶. הדבר מובן מכך שפרשו בגד
17 בין המזבח לבין "כל כליו" (וכן בין השולחן לבין כליו³⁷)
18 – כדי להפריד בין המזבח (והשולחן) לבין הכלים³⁸. וכיון
19 שקדושת כלי המזבח היתה פחותה יותר³⁹, הספיק להם⁴⁰
20 כיסוי אחד⁴¹.

21 אין סתירה לאמור לעיל מכך ש"כלי השרת" של מזבח
22 הזהב הוצרכו בכל זאת שני כיסויים – "ונתנו אל בגד תכלת
23 וכסו אותם במכסה עור תחש" – כי בכלי השרת לא שירתו
24 רק "במזבח הפנימי" אלא גם "בתוך המשכן שהוא קדש"⁴²,
25 ומפני קדושתם המיוחדת, הם הוצרכו שני כיסויים.

י.

27 ה"בגד" של הארון "מלמעלה" - סוג של "מכסה"
28 לפי האמור לעיל, שכל "בגד" הותאם לצורתו
29 ולמדותיו של הכלי שלו, ובכך נבדל "בגד" מ"מכסה",

33 להעיר ממכסה עורות אילים מאדמים ותחשים (תרומה כו, יד) שלא פירש הכתוב כל דיוק ופרט בהם משא"כ ביריעות.

34 ולהעיר מזה שבהציווי על מלאכת המשכן, וגם במלאכת המשכן עצמו נאמר רק "בגדי השרד" (תשא לא, י. ויקהל לה, יט. פקודי לט, א) – שמוזה מוכח שנצרכו לזה "חכמי לב" (ראה רש"י ויקהל לה, יד) – ולא נזכר כסוי עור תחש.

35 ד, יג"ד.

36 ראה אוה"ח ויקהל לה, יג. אלא ששם, שקדושת השולחן וכליו – שווים.

37 ד, ז.

38 ומה שבמנורה לא ה' הפסק בינה לכלי י"ל: מכיון שהמנורה עם כל כלי כללם הכתוב בייחוד וכמש"נ כבר ג' אותה את כל הכלים האלה (תרומה כה, לט. וראה רש"י שם) – לא ה' חילוק בקדושתם ועד שלא הוצרך להפסיק ביניהם. – וראה רש"י שם (כה, לא): השלך את הכנר לאור והיא נעשית מאילי – שלכאורה פ' – שגם הכלים נעשים מאיליהן! אף ש"ל (בדוחק) שרק "היא" (המנורה) נעשית, ונשאר בהאור ונסא דוהב – הדרוש לעשיית הכלים.

30 הכרחי לומר, שה"בגד כליל תכלת" שפרשו על הארון
31 "מלמעלה", מעל "כסוי עור תחש" – היה שונה בפרט זה
32 מכל בגדי הכלים האחרים⁴³. כי לא ייתכן, שלאחר
33 ש"הניחו" על הארון "כסוי עור תחש", שלא לפי מדותיו
34 המדוייקות של הארון, אפשר יהיה להלביש עליו "בגד"
35 שמותאם בדיוק למדות הארון.

36 הכרחי אפוא לומר, שהתורה מגדירה אותו בשם "בגד
37 כליל תכלת" רק מפני היותו מיוחד לארון, כ"בגד"
38 בכללות, למרות שלא היה לפי מדותיו המדוייקות, בשונה
39 מ"כסוי עור תחש", שאותו מכסה יכול היה לשמש כל כלי.
40 בכך מובנים דברי רש"י "במכסה פלוני" ולא "במכסה
41 עור תחש", כי במילה "פלוני" הוא מתכוון לכלול גם את
42 "בגד כליל תכלת", שהיה כ"מכסה" בלבד, כי לא היה לפי
43 מדות הארון.

44 לפי זה מובן מדוע מציין רש"י תחילה "ופרשו עליו
45 בגד פלוני" ואחר כך "וכסו אותו במכסה פלוני", למרות
46 שלגבי הארון, הראשון בכלים, נאמר "ופרשו בגד" לאחר
47 "ונתנו עליו כסוי", כי רש"י מתכוון במושג "בגד" למה
48 שמותאם למדות הכלי, ואילו ה"בגד" של הארון, נכלל,
49 כאמור לעיל, בסוג של "מכסה". וכיון שסוג זה של בגד
50 היה רק בכלים האחרים, והוא הונח אצלם לפני ה"מכסה"
51 – לכן מקדים אותו רש"י גם בפירושו.

יא.

"כבלע" - גם על ידי ההכנסה לנרתיק

53 אחד ה"ענינים מופלאים"⁴⁴ בחלק ההלכה, הנכלל
54 בפירוש רש"י זה:

56 מדברי רש"י "כבלע את הקדש – לתוך נרתק שלו"
57 מובן, שהכנסת כלי הקודש לנרתיקם אינו רק הגורם לכך
58 שאחר כך, על ידי "וכסו במכסה" יהיה "כבלע את הקדש",

39 גם לגבי מזבח החיצון, שקדושתו אינה כקדושת שאר הכלים שבפרשתנו שלכן פרשו עליו בגד ארגמן ולא תכלת נולכן ל"ק מכלי מזבח הפנימי וכלי השולחן – שהיו עליהם ב' כיסויים]. וראה ג"כ לקמן (בפנים ובהערה).

40 וע"ד מש"כ בתוד"ה ספר – ברכות (כו, רע"א) בנוגע ל"שאר ספרים".
41 ומה שבשלחן היו ב' כיסויים (ד, ח) – לבד מ"בגד תכלת" שה' פרוש בינו לכליו – י"ל, שהוא מצד קדושת לחם התמיד.

42 פרש"י ד, יב.
43 וי"ל שהוכחת רש"י לזה היא, מזה שלא הניחום יחד עם המזבח, וגם הוצרכו לב' כיסויים (ודלא כהכלים דמזבח החיצון, שהיו יחד עם מזבח החיצון והי' להם כיסוי אחד).

44 אלא שמש"מ צריך רש"י להוסיף ולפרט בפ"ע מה "שמשרתין בהם במזבח הפנימי" – לבאר למה נאמר זה בסמיכות למזבח הפנימי.

43 ולהעיר ממלכים (א א, א): וינטורו בבגדים ולא יחם לו – שגם שם לא ה' נוגע שיהיו הבגדים במדתו כו'. וק"ל.
44 של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

הסבריו של משה רבינו, שהתורה צריכה להינתן דוקא
לבשר ודם, להיפך מטענת המלאכים "חמדה גנוזה... אתה
מבקש ליתנה לבשר ודם... תנה הודך על השמים" 47 –
נחלקת, באופן כללי, לשלושה חלקים וסוגים:

(א) מצד גופו של היהודי וצרכיו. כגון "אב ואם יש
לכם", שמהם נוצרת מציאות הגוף 48; "עושים מלאכה"
ו"משא ומתן" – שעל ידם משיג האדם את צרכי הגוף.
(ב) מצד הנפש הבהמית והיצר הרע 49 שבהם – "קנאה
יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם".
(ג) מכך שישראל שרויים "בין העמים" אשר עובדים
עבודה זרה.

יד.
שלושה סוגים אלו - קשר שונה לעשרת הדברות
כתוצאה מכך שענינים אלו נבדלים זה מזה בהבדלים
עיקריים, הם נבדלים גם ביחסם לעשרת הדברות:
עניני הגוף וצרכיו קשורים לקיום הדברות. כגון
"עושים מלאכה (שאתם צריכין שבות)", שקשור ל"יום
השבת לקדשו". וכן "משא ומתן" המתאים בדרך כלל
ל"אשר לרעך", וכדומה. ובדאי "כבד את אביך ואת אמך"
המתאים רק כאשר "אב ואם יש לכם".

לעומת זאת, הקשר של נפש הבהמית והיצר הרע
לדברות אינו לגבי קיומם, אלא לגבי האזהרה שבהם: כיון
ש"קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם", לכן יש להזהירם
"לא תרצח...". וכן, משום ש"בין עמים אתם שרויין
שעובדין עבודה זרה" – לפיכך הכרחי להזהיר "לא יהיה
לך אלקים אחרים".

ההסבר לכך מובן בפשטות:
גופו של היהודי קדוש. יותר מכך: "ובנו בחרת מכל
עם ולשון" אמור בעיקר לגבי הגוף, ולא לגבי הנשמה 50.
לפיכך, למרות שהוא "נדמה בחומריותו לגופי אומות
העולם" 51, ומסתיר את הנשמה, לא ייתכן שהוא יתנגד ח"ו
לקיום המצוות, ולהיפך: קיום המצוות בגשמיות קשור
אליו, ונעשה דוקא באמצעותו.
מצד הנפש הבהמית והיצר הרע ייתכן לעבור ח"ו
עבירה, ואף עבירה חמורה ביותר, עד לגילוי עריות

1 כאמור לעיל, בסעיף ז', שרק מפני ש"וכסו" ולאחר
2 ההכנסה לנרתיק, הרי זה כלי שני, ולכן הקודש נבלע
3 ב"מכסה" – אלא עצם ההכנסה לנרתיק הוא חלק
4 מ"כבלע". ההשלכה הנובעת מכך היא כדלהלן.

5 ההסבר לכך הוא: כאשר יש כלי אחד בלבד, הוא בטל
6 ל"קדש" שבתוכו. אך כאשר מצטרף אליו כלי נוסף משפיע
7 הכלי השני גם על הראשון, ושניהם ביחד גורמים ל"כבלע".

יב.
8
9 "בילוע" - על ידי שני הכיסויים
10 מניין מסיק רש"י שעל ידי שני הכלים ביחד נבלע
11 הקודש?

12 ההסבר לכך הוא: אם נאמר, שהכלי הפנימי רק גורם
13 לכך שהכלי החיצוני יוכל בעצמו להביא לידי "כבלע",
14 יוצא, שאף כאשר הכלי הפנימי הוא "כלי שאינו כליין" –
15 אם רק הכלי החיצוני הוא "כליין", אין נחשב הדבר
16 "כבלע" – כיון שרק על ידי הכלי החיצוני נעשה ה"בילוע"
17 של הקודש, ולכן הוא מוכרח להיות "אינו כליין".

18 וכיון שבארון היה ה"בגד כליל תכלת" "מלמעלה" של
19 "כסוי עור תחש", ולמרות זאת אומרת על כך התורה
20 "כבלע את הקדש", כשהכוונה היא, כמובן, גם לארון
21 (ובקל-וחומר), מובן, שבילוע הקודש נגרם על ידי שניהם.
22 ולכן כך הוא גם בארון, שבו הכיסוי הראשון היה "במכסה
23 עור תחש", אשר אינו "כליין".

24 לפי זה יוצא, שהדין שנפסק לגבי כלי בתוך כלי, ש"לא
25 שני לן (=אין הבדל) בין עליון כליין ותחתון אינו כליין,
26 להיכא דהווי איפכא (=לבין מקרה הפוך), בכל גוונא שרי"
27 (=בכל אופן מותר) 45 – מבוסס, לפי פירוש רש"י, על
28 פסוק מפורש!

יג.
29
30 שלושה סוגים בהסברים לנתינת התורה לבשר ודם
31 מהענינים של "יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:
32 פרשת במדבר נקראת לפני מתן תורה 46. בשלושת
33 הכיסויים – "פרוכת המסך", "כסוי עור תחש" ו"בגד כליל
34 תכלת" – שהיו על הארון, ענין התורה, נרמז ענין מהותי
35 במתן תורה, כפי שיוסבר להלן בסעיפים ט"ו וט"ז.

(49 ראה ד"ה זכור תרס"ה פ"ה (וראה גם בלקו"ת הנסמן שם), שנה"ב
מצ"ע היא רק כח המתאווה פשוט (משא"כ כח המסית להתאוות תאוה, עם
היותו רק מעורר לרע – הוא "יצה"ר). ועפ"י י"ל, ש"קנאה" שייכת לנה"ב.
ועפ"י מובן מה שמחלק בגמרא שם בין "קנאה" ו"יצר הרע".
(50 תניא פמ"ט. ובארוכה – תו"ש ע' 120.
(51 לשון אדה"ז בתניא שם.

(45 לשון הבי"ב באו"ח סי' מ"ה בית. וכן ברמ"א או"ח שם (סעיף ב')
ובשו"ע אדה"ז שם (סעי' ג').

(46 תוס' סד"ה קללות שבת"כ – מגילה לא, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ג
ה"ב (וראה הגה"מ שם). טווא"ח סי' תכח. וראה של"ה חלק תושב"כ ס"פ
וישב.

(47 שבת פח, סע"ב ואילך.

(48 נדה ל, א.

1 ושפיכות דמים (וגניבת נפשות⁵²), והתורה צריכה להזהיר
2 "לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב".

3 בכל זאת, גם הנפש הבהמית והיצר הרע של היהודי
4 הם כשלעצמם "שד משדין יהודאין"⁵³, ובודאי אין צורך
5 להזהירם על עבודה זרה – "כפירה בעיקר"⁵⁴. אך מפני
6 ש"בין עמים אתם שרויין..." – יש להזהיר גם על "לא
7 יהיה לך אלקים אחרים".

טו.

8
9 **שלושה ענינים אלו מקבילים לשלושת כיסויי**
10 **הארון**

11 שלושה ענינים אלו, שבגינם ניתנה התורה לישראל,
12 שמשום כך נצטמצמה חכמתו יתברך וירדה עד לעניני
13 התורה כאן למטה – שלושת אלפים משל⁵⁵ – כדי שכל
14 הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להתבונן בדעתה
15 ולקיימן וכו'⁵⁶ – נרמזים גם בשלושת הכיסויים שהיו על
16 הארון:

17 פרוכת המסך רומזת לגוף. כשם שהפרוכת עצמה היא
18 חלק מ"קדש הקדשים"⁵⁷, וגם את הארון היא לא כיסתה
19 מכל צדיו, כך גם בגוף עצמו יש קדושה, וגם העלמתו על
20 הנשמה היא רק בכך שהיא תצטרך להיות קשורה
21 לגשמיות, אך לא לעשות ח"ו את ההיפך מעניני הנשמה.

22 בגד כליל תכלת – רמז לנפש הבהמית⁵⁸. כי ה"בגד"
23 (א) היה מיוחד לארון, ואף השם "בגד" מצביע בכללות
24 לדבר המותאם ומדוד לדבר המתלבש בו, (ב) כיון שהבגד
25 הוא "כליין" אין יכולים אפילו בגדים רבים "לבלוע" את
26 הדבר המלוּבש בהם, כדלעיל בסעיף ח',

27 בדומה לנפש הבהמית וליצר הרע, שהם (א) מותאמים
28 לנפש האלקית, עד שמציאותם מתהווה מצמצום הנפש
29 האלקית⁵⁹. ולפיכך (ב) ככל שהם יהיו נמוכים (ריבוי
30 בגדים) לא תיתכן מציאות של "כבלע את הקדש". כדלעיל

31 בסעיף י"ד, שאין צורך להזהיר על עבודה זרה את הנפש
32 הבהמית ואת היצר הרע של היהודי כשלעצמם.

33 כיסוי עור תחש (א) אינו קשור, כדלעיל בסעיפים ז'
34 וח', לארון, ולכן (ב) אין נגרם על ידו הענין של "כבלע
35 את הקדש". הוא מקביל ל"בין עמים אתם שרויין", אשר
36 (א) אינם קשורים לישראל, אך בכל זאת תכליתם היא
37 שיהיו באופן של "ועמדו זרים ורעו צאנכם"⁶⁰, וזוהי
38 שלימותם, ולכן (ב) הם משפיעים על הנפש הבהמית ועל
39 היצר הרע שיסתירו לגמרי על הנשמה⁶¹, עד שהכרחי
40 להזהיר – "לא יהיה לך...".

טז.

41
42 **דוקא על ידי הכיסויים מתעלים בדרגה**
43 כאשר יהודי בוחן את מצבו, שבנוסף לכך שנשמתו
44 מכוסה ב"פרוכת המסך" וב"בגד" (גוף ונפש הבהמית ויצר
45 הרע), הרי בנוסף לכך הוא בלוע כפשוטו, ר"ל, ולא
46 בדקות, על ידי ההוספה של "עור תחש"⁶², הוא בגלות
47 "בין עמים שעובדין עבודה זרה" – הוא עלול להתייאש
48 ר"ל,

49 – על כך אומרים לו, שאדרבה: זוהי הדרך לקבל את
50 התורה, וזוהי סדר המסעות:

51 כאשר המשכן עמד במקומו, היה הארון גלוי. דוקא
52 כאשר צריך להיות "בנסוע הארון", צריך להגיע לדרגה
53 גבוהה יותר, אז היה צורך לכסותו בכל שלושת הכיסויים
54 הללו,

55 ודוקא על ידי כך מגיעים למסע נעלה יותר ויותר, עד
56 שמגיעים ל"ירדן ירחו" (מלשון ריח⁶³), הרומז למשיח,
57 שעליו נאמר "והריחו ביראת ה'" – דמורה ודאין⁶⁴, יבוא
58 ויגאלנו בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ במדבר תשכ"ה)

(57) רש"י פרשתנו ד, ד.

(58) להעיר מהענין דנהורא תיכלא הוא מנה"ב (לקו"ת חקת טו, ב. ועוד).

(59) ד"ה דעו כי ה' תרצ"ג (בסה"מ קונטרסים ח"א). עיי"ש באריכות.

(60) ישע"י סא, ה.

(61) ובדוגמת דבר, שמצד הכיסוי, נבלע הקדש ע"י הבגד (ראה לעיל סעיף יא, שגם בכל הכלים, הבלוע הוא גם ע"י הבגד. ומכ"ש בנוגע להארון – דבי עסקינן, שהבגד ה" פרוש מלמעלה).

(62) להעיר מתו"ח שמות (תנב, ב) שעור תחש הוא בחי' נוגה דעשי' שרובו רע.

(63) לקו"ת מסעי (פט, ב. צ, ד) – ומקשר זה עם ענין "והריחו ביראת ה'".

(64) ישע"י יא, ג. סנהדרין צג, ב. ד"ה והריחו (לאדח"ו). נדפס בסה"מ תקס"ב ע' סב). אוה"ת להצ"צ עה"פ.

(52) מכילתא ורש"י (עה"פ לא תגנוב). סנהדרין פו, א.

(53) לשון אדה"ו בתיא פ"ח.

בתיא שם, שהוא כח המתאווה לדברים המותרים, אבל כח המתאווה לדברים האסורים הוא "שד משדין נוכראין"

[ומה שגם איש הישראלי מתאווה לפעמים לדברים האסורים, הוא מצד שהחיות שבדברים המותרים כשאוכל למלאות תאוותו "נכלל לפי שעה ברע גמור שבשולש קליפות הטמאות" (שם פ"ז), והרי המאכל נעשה דם ובשר מבשרו – לכן נטמא נפשו הבהמית בטומאת "שד משדין נוכראין"],

אבל בכ"ז, גם אז אינו שייך (גם מצד נה"ב) לטומאת ע"ז ח"ו. ובלשון התניא (פי"ד) שנדמה לו שעודנו ביהדותו (משא"כ ע"י ששרוי בין העמים). כן י"ל בדא"פ.

(54) רמב"ם פ"ב מהל' ע"ז ה"ו.

(55) ראה תו"א מקץ מב, ב.

(56) תניא פ"ד. עיי"ש.

יום ראשון כ"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עא, פרק נא והנה לתוספת... עד עמ' 142, וחיות הללו.

וְהֵנָּה, לְתוֹכָהּ בְּאוֹר לְשׁוֹן הַיְנוּקָא דְלַעֲיָל, – בפרק ל"ה – שאור
השכינה השורה על יהודי, זקוק ל"שמן" והוא "עובדאן טבין",
מעשים טובים – ולכאורה לא מובן, איזו שייכות יש למעשים טובים
– לשמן שהוא חכמה? – צָרִיךְ לְבָאֵר תַּחֲלָה לְהַבִּין קֶצֶת עֲנִין
הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה שְׁהִיָּתָה
שׂוֹרָה בְּבֵית קָדְשֵׁי קְדָשִׁים,
– ב"קדשי קדשים" היתה
הרי, "השראת השכינה",
שלבן היו קיימות הלכות
מיוחדות שהיו קשורות
בקדשי קדשים, מפני ששם
היתה השראת השכינה, וְכֵן
כָּל מְקוֹם – שאומרים שיש
בו הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה – מָה
עֲנִינוּ? – מהו הענין
שנציינים באופן מיוחד
מקום מסוים ואומרים

שעליו במיוחד ישנה השראת השכינה? הֲלֵא "מלא כל הארץ
כְּבוֹדוֹ", וְ"לֵית אֲתֵר פְּנִי מְנִיָּה"? – אין מקום שפני ממנו יתברך.
כיצד, איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום מסוים – ישנה השראת
השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? יסביר רבנו הזקן להלן,
שענינה של השראת השכינה הוא ההתגלות של מדריגת האלקות
הנקראת "שכינה"; שכן, למרות שהקב"ה נמצא בכל מקום, בכל זאת
הימצאותו היא באופן של העלם, ולא של התגלות; ואילו, השראת
השכינה, משמעה: שבאותו מקום השכינה היא בהתגלות. אַךְ
הַעֲנִין, פְּרָכְתִּיב: – כמו שכתוב: "וּמִבְּשָׂרֵי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים", – ממה
שאדם רואה בנפשו ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם
באלקות ובעולם – שְׂכֵמָה שְׁנִשְׁמָת הָאָדָם² הִיא מְמַלָּא כָּל
רִמָּ"ח – 248, אַבְרֵי הַגּוֹף מְרַאשׁוֹ – החלק העליון ביותר בגופו,
וְעַד רַגְלָו, – האברים התחתונים ביותר בגופו – את כל האברים
הללו ממלאה הנשמה, כלומר: הנשמה נמצאת בכל האברים
האלה, ולא קיים אף אבר אחד או חלק מהגוף, שהנשמה לא תמלא
אותו, וְאֵף עַל פִּי כֵן עֲקָר מְשַׁבְּנָה – בפנימיות, וְהַשְּׂרָאָתָה –
באופן מקיף, הִיא בְּמַחֵו, וּמִתְפַּשֵּׁט לְכָל הָאֲבָרִים, –
באופן שווה; שכן, לפי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א³, הכוונה
בהתפשטות הנשמה, היא ענין החיות שהאברים חיים ממנה; ובענין
של "חיים", הרי כל האברים שווים. זהו ענין אחד הנמשך ומתפשט
מהנשמה שבמוח לאברים, והוא ענין של אור. דבר נוסף "לוקחים"
האברים מהנשמה שבמוח: וְכָל אֲבָר מְקַבֵּל מִמֶּנָּה – מהנשמה,
סוגים שונים של חיות וְכֵן הָרָאִי לוֹ לְפִי מִזְגוֹ וְתַכְוָּנָתוֹ, – של
האבר, ולא⁴ שהשינויים (שהכוח באבר אחד שונה מהכוח שבאבר
שני) נוצרים על ידי האבר עצמו, כמו הגוון הנראה במים כשהם

1 פָּרָק נא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך
2 ובלבבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע, שתכלית
3 הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן להסביר בפרק
4 ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של יהודי – היא:
5 להמשיך אלקות בעולם, לעשות
6 את העולם לדירה לו יתברך;
7 ועל כך הביא רבנו הזקן את
8 דברי ה"ינוקא" ב"זהר" (פרשת
9 בלק), שאסור ליהודי ללכת
10 ארבע אמות בגילוי ראש, מפני
11 שאור השכינה שורה על ראשו,
12 ושעל יהודי לדעת שאור
13 השכינה השורה על ראשו, זקוק
14 ל"שמן" ול"פתילה", שהוא
15 ייחזו בהם, והסביר, שגופו של
16 יהודי הוא ה"פתילה" לאור
17 השכינה, וה"שמן" לאור, הוא
18 "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של יהודי. ורבנו הזקן מסביר, מדוע צריכים
19 להודק למעשים טובים בתור "שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכך
20 הנשמה עצמה, הנפש האלקית שהיא חלק אלקה ממעל – כי, הנשמה, אפילו
21 של צדיק גמור, היא "מציאות" איזו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה',
22 שתהיה דבר אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור
23 השכינה, היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן
24 רצונו של הקב"ה, ורצונו וחכמתו הם הרי דבר אחד אתו – לכן דוקא מצוות
25 ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על ראשו.
26 לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה נמשך האור על הנשמה ועל שני
27 לבושיה, מחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ומתאחדים אתו ביחוד גמור. אך,
28 כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על הנפש החיונית ועל הגוף –
29 נזקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו
30 החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן, שהמצוות המעשיות הן תכלית כל
31 סדר ההשתלשלות – כדי להמשיך אלקות בעולם. ובהמשך לכך, הוא מסביר
32 ענין כוונת המצוות, שכדי שהמצוות המעשיות תיעשנה כדבעי, בחיות
33 ובנשמה, זה בא על ידי ה"כוונה", על ידי יראת ה' ואהבת ה', בצינו האופנים
34 השונים ביראת ואהבת ה', בהם יכול יהודי לקיים מצוות. בפרק נ"א, אותו אנו
35 עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן ובתוספת ביאור, את לשון ה"ינוקא"
36 שהזכרנו לעיל, ש"ההוא נהורא איצטרך למשחא" – שאור השכינה זקוק
37 לשמן – בצינו שבכל מקום מרמז "שמן" ל"חכמה", ואילו כאן אומר
38 ה"ינוקא", ש"שמן" – אינן עובדאן טבין, מעשים טובים, כלומר, מצוות
39 מעשיות. איזו שייכות יש בין מצוות מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת
40 חכמה? כדי להסביר זאת, יפרש רבנו הזקן ענין השראת השכינה, ויסיים,
41 שמצוות מעשיות באות מ"חכמה", ושלכן מובן מדוע מצוות מעשיות הן
42 ה"שמן" שאור השכינה זקוק לו, כדי להיאחז ב"פתילה", הוא גופו של האדם.

1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן – להעיר מזה"ג רנז, ב". 3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמוח מתפשטת לכל האברים" – מה שהיא בשוה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין – וכל אבר מקבל ממנה...". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע".

למרות שהמים פשוטים ובעלי גוון אחיד, בכל זאת, כשהם נמצאים בכלי אדום – נראים המים אדומים, בכלי ירוק – נראים המים ירוקים. כך אפשר לומר גם ביחס לכוחות הנפש – האבר ממשיך מהנפש חיות פשוטה, אלא שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי, העין הופכת את החיות לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים. האופן השני – הנפש כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי הגוף. כלומר: העין מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של ראייה, שהיה כלול בנפש, האופן מושכת מהנפש כוח של שמיעה, ולא שהשינוי בין כוח נוצר רק אחרי שחיות הנפש מתלבשת באבר המיוחד. רבנו הזקן יסביר להלן, שהאמת היא כפי האופן השני, שבנשמה עצמה ישנם כבר כוחות שונים והם נמשכים לכל אבר בהתאם לתפקידו. לפי ביאורו של הרבי שליט"א, הראיה לכך, שמן ההכרח לומר שעוד לפני שהם מתלבשים באברים, קיימים כבר הכוחות הנפרדים בנשמה, היא: שכן, אם הכוחות לא היו נפרדים מצד עצמם כי אם מצד האברים, וכגון מים או אור הנראים דרך זכוכית צבועה, הרי המים או האור אין להם צבע כלל, הם מקבלים את הצבע מגוון הצבע של הזכוכית, ואם נאמר כך גם ביחס לכוחות הנמשכים באברים. הרי כשהמוח מרגיש בנעשה באברים, לא היה שינוי בהרגשתו ממה שנעשה בעין למה שנעשה באוזן, או בשאר האברים, מכיוון שאותן רגשות כבר יצאו מהעין או מהאוזן (וכמו במים כשמוציאים אותם מהכלי הצבוע, הרי שאין הבדל בין המים שהיו קודם בכלי לבין או בכלי אדום, המים חוזרים לגוונם העצמי והטבעי. כך גם ברגשות הבאים מהנעשה בעין או באוזן שאין הבדל ושינוי בהם, מכיוון שהם כבר יצאו מהאברים). ואם נאמר שהשינוי שהאבר פועל בכוח הנמשך בו – נקנה באותו כוח ונשאר בו תמיד (כמו למשל בחתיכת כסף שעשו ממנו כלי, הרי הכלי נשאר לתמיד. וכך נרצה לומר גם ביחס לענייננו: שהשינוי (שכל אבר פועל בחיות השייכת לו) נשאר כבר גם ברגש שאותו אבר מעורר במוח – למרות שהוא כבר יצא מהאבר) ואשר לבין שונה הרגש הבא מהעין לרגש הבא מהאוזן – הרי, אבל, אם נאמר שהנשמה שבמוח איננה בגדר של התחלקות כלל (גם לא באופן שכוחות כלולים בה), – לא היו בנשמה שבמוח שום התחלקות ושינוי בין הרגשת הנעשה בעין לבין הרגשת הנעשה באוזן או בשאר האברים, מכיוון שהיא פשוטה בתכלית – וגם אם מבחינת הרגשות הבאים מהאברים, כן היה הבדל, הרי לא היה שינוי זה נקלט בנשמה כמו שהיא במוח, אם נאמר שהיא פשוטה בתכלית. כל האמור, מכריח לומר, שעוד לפני שהחיות נמשכת מן הנשמה בפועל ממש לאברים – קיים בה כבר הבדל בין כוח לכוה. להלן, יסביר רבנו הזקן, באיזה "מקום" ומדרגה בנשמה, מתחיל השינוי וההתחלקות בין הכוחות השונים. והנה, אין שני קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף – מה שכל אבר מקבל מהנשמה כוח וחיות בצורה שונה אינו נובע מן הנשמה מצד עצמה

ליקוטי אמרים

לשמוע והפה לדבר והרגלים להלך כנראה בחוש שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות אותם. והנה אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה

נמצאים בכלי של זכוכית צבועה – אלא, מלכתחילה מושך האבר לעצמו את הכוח מן הנפש, לראות, או לשמוע וכו'. ובלשון ה"תניא": הַעֵיִן – מקבלת מן הנשמה חיות וכוח, לְרִאיוֹת, – כוח הראיה הוא בהתאם למזגו ותכונתו של חומר העין, שהוא כדבר מלוטש, המסוגל לראיה, וְהָאֵזֶן – מקבלת חיות וכוח לְשִׁמּוֹעַ, וְהַפֶּה לְדַבֵּר, 1
וְהָרְגְלִים לְהֵלֵךְ, – כל אחד 2
מהאברים מקבל לפי מזגו 3
ותכונתו, את החיות והכוח 4
מן הנשמה ה"שורה" 5
ומתגלה בתחילה במוח. כְּנִרְאָה בְּחוּשׁ שֶׁבְּמֶחָ מְרִיגִישׁ כָּל הַנִּפְעָל 6
בְּרִמְ"ח אֲבָרִים וְכָל תְּקוּלוֹת אוֹתָם. – כל אשר קורה באברים – 7
מרגיש האדם במוחו, וכל כך למה? – מפני שבמוח נמצא עיקר 8
מקומה ומקורה של החיות (ומשם מתפשטת החיות לכל האברים), 9
ובמקור מורגש כל הנעשה בחיות המתפשטת ממנו. [הערת כ"ק 10
אדמו"ר שליט"א: "ובאם לא היו הכחות מחולקים מצ"ע (כ"א רק 11
מצד האברים – כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) אזי 12
כשהמוח מרגיש בעצמו את הנפעל באברים לא הי' שינוי בהרגשות 13
הבאות מן העין או מהאוזן, כיון שעלו כבר מדן להמוח (וכמו המים 14
כשנלקחים מן הזכוכית הצבועה – אין שינוי בין הנלקחים מכלי לבין 15
או מאדום כו') ואת"ל שהשינוי בהאבר בהכח שנמשך בו נקנה 16
בהכח (וכמו חתיכת כסף שעשאוה כלי) הרגשתו כשעולה להמוח, 17
באם הנשמה שבמוח אינה בגדר התחלקות כלל (גם לא באופן 18
שכלולה בה), הרי לא תהי' בה התחלקות ושינוי בין הרגשת הקורה 19
ונפעל בעין או באוזן וכו' – כיון שהיא פשוטה בתכלית. ובהנ"ל 20
מכריח לומר שעוד קודם שנמשך מהנשמה בפ"מ באברים – הכחות 21
משונים זמ". ועתה מפרש באיזה "מקום" דהנשמה מתחיל השינוי 22
והתחלקות". כדי להקל על הבנת הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין 23
את ביאורי הרבי שליט"א – נדרשת הקדמה קצרה: שני ענינים באור 24
וחיות הנפש שבגוף: א) ענין החיות – חיים – שהגוף כולו חי 25
מהנשמה. ומבחינה זו – אין הבדל בין אבר אחד למשנהו. הראש 26
אינו יותר מאשר חי, והרגל אינה פחות מאשר חי. כל הגוף, על כל 27
אבריו חיים באופן שווה. חיות זו מתוארת בתואר "אור". ב) החיות 28
והכוח, שכל אבר "לוקח" מהנשמה, המותאמים במיוחד לאותו אבר; 29
ולמשל – העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן – חיות 30
וכוח לשמוע, הפה – חיות וכוח לדבר, הרגלים – חיות וכוח ללכת, 31
וכך הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר "חי" – ובכך כל 32
האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל אבר מקבל כדי שיוכל 33
למלא את תפקידו המוגדר – ובכך הם משתנים בכל אבר בנפרד. – 34
החיות של הנפש היא פשוטה, כלומר: אין בה שום התפצלות של 35
כוחות שונים, וכיצד נוצרת ההשתנות בכוחות? – הדבר בא כתוצאה 36
מהתלבשות החיות באברים, שמהחיות המתלבשת בעין – נוצר כוח 37
הראיה, ומהחיות המתלבשת באוזן – נוצר כוח השמיעה, וכך 38
והלאה, וכמו למשל מים הנמצאים בכלי של זכוכית צבועה, הרי 39

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל שפרט ד' אלו – שמהם מסתעפים הג' דפיך לבבך לעשותו, מחדו"מ; ראי' ושמיצה (מעוררים המוח' – חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלך (תכלית העשי' והירידה (ולכן לא נקט ידיים)).".

- 1 ומהותה, - שנאמר, שיהיה מהותה ועצמותה - של הנשמה,
2 מתחלק לרמ"ח - 248, חלקים שונים - וכך הם מתלבשים ב"ח
3 - 248 מקומות, כפי ציור חלקי מקומות אברי הגוף, - כלומר:
4 שנאמר שבנשמה עצמה ישנם כבר בגלוי כוחות שונים ומובדלים
5 אחד מן השני - כוח לראות,
6 כוח לשמוע, וכן הלאה,
7 ושכאילו 248 הכוחות
8 שבנשמה - מתלבשים ב"ח 248
9 אברי הגוף, כל כוח במקום
10 ובאבר השייך לו, כך אי
11 אפשר לומר, שכן, ש"לפי זה
12 נמצא עצמותה ומהותה -
13 של הנשמה, מצד ציור
14 גשמי - ויש לה ודמות
15 ותבנית בתבנית הגוף הם
16 ושלום, - ואשר כשם שבגוף
17 ישנם אברים שונים בעלי
18 צורות שונות, כך נאמר גם כן
19 שהכוחות שבנשמה הם
20 שונים גם בדמותם ובצירם - אי אפשר לומר כך - אלא - הנשמה
21 ב"ח - היא (1) עצם אחד, (2) רוחני - ויתירה מזו, האחדות שבה,
22 היא באופן פשוט - ולא "מורכב" מחלקים שונים, ועצמותה הרוחנית
23 היא ומפשט מכל ציור גשמי ומבנית וגדר מקום ומדה וגבול
- נשמי - מכל האמור הנשמה מופשטת מצד מהותה ועצמותה, -
היא כל כך מופשטת מכל אלה, עד שגם כשהיא נמצאת בתוך
האברים - אין כוח באברים ליצור בה שינוי בכך, ולכן ממשיך רבנו
הזקן ואומר: "ולא שיהיה במהותה ועצמותה לומר שהיא - הנשמה
נמצאת במחין שפראש
יותר מברגלים, מאחר
שמהותה ועצמותה אינה
בגדר ובחיתת מקום וגבול
גשמי, - הרי שאין מקום
לשייך לה את ההגבלות,
שכאילו היא נמצאת בראש
יותר מאשר ברגלים, רק
שתר"ג - 613, מיני כחות
וחיות כלולים בה במהותה
ועצמותה, לצאת אל
הפעל והגלוי מהעולם, -
בשעה שהם בנשמה, הם רק
ענין של "כוח" הכלולים בה
בהעלם - כלומר: בהעלם
בנשמה, 613 כוחות כדי שיבואו "אל הפועל והגלוי", להחיות רמ"ח
248, אברין ושם"ח - 365 גידין שבגוף על ידי התלבשותם בנפש
החיונית, שיש לה - לנפש החיונית, גם בן רמ"ח ושם"ח כחות
46 וחיות הללו.

ליקוטי אמרים

ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי שונים מתלבשי ברמ"ח
מקומו' כפי ציור חלקי מקומו' אברי הגוף שלפי זה נמצא
עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי ודמות ותבנית
כתבנית הגוף ח"ו אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט
ומפשט מכל ציור גשמי ומבחי' וגדר מקום ומדה וגבול
גשמי מצד מהותה ועצמות' ולא שייך במהות' ועצמותה
לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר
שמהותה ועצמותה אינה בגדר ובחי' מקום וגבול גשמי
רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה
ועצמותה לצאת אל הפועל והגלוי מההעלם להחיות
רמ"ח אברין ושם"ח גידין שבגוף ע"י התלבשותם בנפש
החיונית שיש לה ג"כ רמ"ח ושם"ח כחות וחיות הללו.

יום שני כ"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 142, והנה על המשכת... עד עמ' 142, כנ"ל.

- 47 להלן יוסבר, שכוחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה ומתגלים
48 בגוף - אז אומרים, שעיקר מקום ההמשכה וההתגלות הוא במוח
49 שבראש, ומהמוח זה
50 מתפשט לכל אברי הגוף.
51 ואילו, עצמות ומהות
52 הנשמה נמצאת בכל מקום
53 בשווה, ברגל כמו בראש.
54 בתחילה דובר רק על רמ"ח
55 אברי הגוף ורמ"ח כוחות
56 הנשמה המלוכשים בהם,
57 אך, לאחר מכן מדובר כבר
58 יותר בפרטיות, שישנם תרי"ג רמ"ח אברים ושם"ח גידים, ולכל אחד
59 מהם יש ענין מיוחד של חיות הנפש, ולכן מכאן ואילך כבר מדובר על
60 תרי"ג ונהה, על המשכת כל התרי"ג - 613, מיני כחות וחיות
- 47 - הנמשכים מהעולם הנשמה אל הגוף להחיות - עליה - על
48 המשכה זו, אמרי, - חכמינו ז"ל, שעיקר משכנה והשראתה של
49 המשכה זו וגלוי זה הוא
50 בלוי במחין שפראש, ולכן
51 הם - המוחין מקבלים
52 תחלה הכח והחיות הראוי
53 להם לפי מזהם ותבניתם,
54 שחן - השכל המתחלק
55 לשלושה כוחות: חכמה
56 בינה דעת וכן הממשכה
57 וכל השני למחין. - שכל
58 מה ששייך למוחין, ויש להם המזהם והתכונה של המוח - מקבלים
59 מהנפש לפני שאר האברים, ולא זו בלבד, - שהמוחין מקבלים את
60 החיות שלהם לפני שאר האברים, אלא גם כללות כל המשכות

ליקוטי אמרים

והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעולם
הנשמה אל הגוף להחיות עליה אמרו שעיקר משכנה
והשראתה של המשכה זו וגלוי זה הוא כולו במוחין
שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי
להם לפי מזהם ותבניתם שהן חכ"ד וכח המחשבה וכל
השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן: ו'לא שייך במהותה ועצמותה...". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתיבת מין שוללת ממש - זהו באידיש, בלה"ק (מין) היינו שכולל כמה פרטים, ולשולל ממש" צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכיו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן - כי מין כח הראי' (וכיו"ב) נכללים בו מצד" (ולא רק מצד הכלי שלו - העין) כמה כחות ראי', וכמו ראייתו של צדיק וראייתו של רשע (עין טובה וע"ד, נתן עיניו בו ונעשה כו' ועוד) - וכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת עכ"ל שגם בהיותו רשע וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי ה' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין - היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן עיניו בו כו' - היינו מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע."

1 תחיות לשאר האברים, גם בן - לפני שהן נמשכות בשאר
2 האברים, הן כלולה ומלכשת במהין שבראש, ושם - במוחין
3 שבראש, הוא עקרה ושרשה של המשכה זו, בבחינת גילוי האור
4 ותחיות של כל הנשמה בלה, - כשהמשכה היא במוח שבראש
5 - מתחילים האור והחיות
6 להיות באופן של התגלות,
7 ומשם - מהמוחין,
8 מתפשטת הארה לשאר
9 כל האברים, ומקבל כל
10 אחד בן תחיות הראוי לו
11 כפי מזגו ותכונותיו: בן
12 הראיה מתגלה בעין, וכן
13 השמיעה באזן וכו'. - שכן,
14 מתי קיים "כוח הראיה"
15 המוכן להתגלות בעין, ו"כוח
16 השמיעה" המוכן להתגלות
17 באוזן? - הרי זה, לאחר
18 שהחיות נמשכה קודם
19 באופן כללי במוחין, ומשם
20 נמשכת הארה לכל אבר,
21 והארה זו כבר מוגדרת לפי מזגו ותכונותו של האבר. וכל תכונות
22 מתפשטים מהמח כנוצק, כי שם - במוחין, הוא עקר משכן

ליקוטי אמרים

החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוכשת במוחין
שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו בבחי'
גילוי האור והחיו' של כל הנשמה כולה ומשם מתפשטת
הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיו' הראוי
לו כפי מזגו ותכונותו כח הראיה מתגלה בעין וכח
השמיעה באוזן וכו'. וכל הכחות מתפשטים מהמוח
כנודע כי שם הוא עיקר משכן הנשמה כולה בבחי' גילוי
שנגלית שם כלול' החיות המתפשט ממנה. רק כחותיה
של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם לכל אברי
הגוף כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי
חדרים [ואפילו הלב מקבל מהמוח ולכן המוח שליט
עליו בתולדתו כנ"ל]:

23 הנשמה בלה בבחינת גילוי, - עצם הימצאות הנשמה בגוף, הוא
24 באופן שהנשמה נמצאת בכל חלקי הגוף בשווה, בלי הבדל בין אבר
25 אחד למשנהו; אך, המקום העיקרי שבו הנשמה היא בהתגלות - הרי
26 זה במוחין, שנגלית שם - במוחין, כללות החיות המתפשט
27 ממנה. - מהנשמה. רק
28 כחותיה של כללות
29 תחיות מאירים
30 ומתפשטים משם -
31 מהמוחין לכל אברי הגוף,
32 כדמיון האור המתפשט
33 ומאיר מהשמש לחדרי
34 החדרים. [ואפילו הלב -
35 שהוא אבר כללי, שממנו
36 נמשך לשאר האברים, לבא
37 פליג לכל שייפין, בכל זאת,
38 גם הלב מקבל מהמח,
39 ולכן המח שליט עליו -
40 על הלב, בתולדתו, כנוצק
41 לעיל - בפרק י"ב, שכן
42 נברא האדם בטבע, שהמוח
43 יהיה שליט על הלב; וזאת - מפני שגם הלב מקבל מן המוח, שמשום
44 כך המוח "שליט על הלב"].

יום שלישי כ"ה אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 144, א"ס ב"ה.

45 וכן ממש, על דרך משל, אין סוף ברוך הוא ממלא כל
46 עולמין - כל העולמות, לתחיותם, - כמו שלמדנו במשל הנפש,
47 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור אין סוף ברוך הוא
48 "ממלא כל עולמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וכל עולם יש
49 בראים לאין קץ ותכלית,
50 רבוא רבבות מיני מדרגות
51 מלאכים ונשמות כו', -
52 מספר נבראים בלי גבול בכל
53 עולם, וכן רבי העולמות
54 אין לו קץ וגבול, גבוה על
55 גבוה כו'. - ישנם עולמות
56 בלי מספר, וכל עולם
57 למעלה מהעולם השני -
58 שכן, ההתחלקות בדברים
59 ברוחניות, היא רק באשר
60 לדרגה, וכשאומרים "הרבה
61 עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה אחרת, עולם
62 אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות הגדולה בעולמות
63 ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות באברים, בין אבר אחד
64 לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר לומר שמדות ועצמות

ליקוטי אמרים

וככה ממש עד"מ א"ס ב"ה ממלא כל עולמין
להחיותם ובכל עולם יש
ברואים לאין קץ ותכלית רבבות מיני מדרגות
מלאכים ונשמות כו' וכן ריבוי העולמות אין לו קץ וגבול
גבוה על גבוה כו'. והנה מהותו ועצמותו של א"ס ב"ה
שוה בעליונים ותחתונים כמשל הנשמה הנ"ל וכמ"ש
בתיקונים דאיהו סתימו דכל סתימין פי' דאפי' בעלמין
סתימין דלעילא הוא סתום ונעלם בתוכם כמו שהוא
סתום ונעלם בתחתוני' כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל
שהוא נעלם יותר מאשר כל הנעלמים, אלא שהוא נעלם גם מכל
הנעלמים: דאפילו בעלמין סתימין דלעילא הוא סתום ונעלם
בתוכם, - שאפילו בעולמות הנעלמים שלמעלה, הוא איננו
בהתגלות, כמו שהוא סתום ונעלם בתחתונים, - כמו שהוא

הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר מאשר ברגלים - כך גם בנמשל,
שמבחינת מהות ועצמות אין סוף אין הבדל בין עולם לעולם, אלא
- ה"אין סוף" נמצא בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל
העולמות בשווה. ונהנה, מהותו ועצמותו של אין סוף ברוך הוא
שונה בעליונים ותחתונים,
כמשל הנשמה הנזכר
לעיל, - שמדות ועצמות
הנשמה היא למעלה
מהתחלקות, ואי אפשר
לומר שהיא נמצאת במוחין
שבראש יותר מאשר
ברגלים. וכמו שכתוב
בתקונים: "דאיהו -
הקב"ה, סתימו דכל
סתימין", - הוא נעלם מכל
הנעלמים, פרוש - לא
שהוא נעלם יותר מאשר כל הנעלמים, אלא שהוא נעלם גם מכל
הנעלמים: דאפילו בעלמין סתימין דלעילא הוא סתום ונעלם
בתוכם, - שאפילו בעולמות הנעלמים שלמעלה, הוא איננו
בהתגלות, כמו שהוא סתום ונעלם בתחתונים, - כמו שהוא

1 בהעלם בעולמות התחתונים, כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל, –
2 אין מחשבה ש"תתפוס" בו כלל, אפלו בעולמות עליונים, – הרי
3 שלא שייך להבדיל ולומר שבעולמות התחתונים, מהות ועצמות אין
4 סוף ברוך הוא הוא שלא בהתגלות, ואילו בעולמות העליונים, הוא

5 בהתגלות – כי, גם בעולמות
6 העליונים הוא שלא

ליקוטי אמרים

אפי' בעולמות עליונים. ונמצא כמו שמצוי שם כך
נמצא בתחתונים ממש. וההבדל שבין עולמו' עליונים
ותחתונים הוא מצד המשכת החיות אשר א"ס ב"ה
ממשיך ומאיר בבחי' גילוי מההעלם [שזה אחד מהטעמי'
שההשפעה והמשכות החיות מכונה בשם אור עד"מ]
להחיות העולמות והברואים שבהם שהעולמו' העליוני'
מקבלים בבחי' גילוי קצת יותר מהתחתוני' וכל הברואי'
שבהם מקבלים כל א' כפי כחו ותכונתו שהיא תכונת
ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר
לו. והתחתונים אפי' הרוחניים אינם מקבלים בבחי'
גילוי כ"כ רק בלבושים רבים אשר א"ס ב"ה מלביש
בהם החיות והאור אשר ממשיך ומאיר להם להחיותם
וכ"כ עצמו וגברו הלבושים אשר א"ס ב"ה מלביש
ומסתיר בהם האור והחיות עד אשר ברא בו עוה"ז
החומרי והגשמי ממש ומהוהו ומחיהו בחיות ואור

ומאיר בבהינת גילוי מההעלם – כפי שיסביר להלן, שההתגלות היא
כדי להחיות העולמות והברואים שבתוכם, כי חיותם, היא ההתגלות
האלקית שבהם – ובכך מתבטא ההבדל שבין העולמות העליונים
לעולמות התחתונים – באיזו מדה ההתגלות: בעולמות העליונים
ההארה מהחיות האלקית היא יותר בהתגלות מאשר בעולמות
התחתונים. בדברו כאן, בענין הגילוי וההעלם, מסביר רבנו הזקן,
במאמר המוסגר, שזהו אחד הטעמים מדוע קוראים לחיות האלקית
שבעולמות, בשם "אור" [שזה אחד מהטעמים שההשפעה
והמשכת החיות מכונה בשם "אור" על דרך משל – במקום "שפע"
שקוראים החוקרים להשפעת החיות האלקית – זה נקרא ב"קבלה"
בשם "אור". אחד הטעמים לכך הוא: שכן, המושג אור, מבטא את
ההתגלות מההעלם – בתחילה היה האור מוסתר ונעלם במאור,
ולאחר מכן הוא נמשך ממקורו, שהוא ה"מאור", ומתגלה בתור "אור",
כלומר: גילוי מההעלם באופן שהארה בלבד מההעלם באה בגילוי –
שלא כמו ב"שפע", שעצם הדבר כמו שהוא – יכול להיות נשפע, כמו
למשל, "שפעת מים", שהמים עצמם שהיו בתחילה במקום אחד,
יימשכו במקום אחר. ואילו, "אור" ענינו גילוי מן ההעלם, שהארה
בלבד מההעלם באה בהתגלות. זהו טעמו של דבר, מדוע החיות
האלקית הנמשכת בעולמות – נקראת בשם "אור", מפני שהיא גילוי
מן ההעלם]. המשכת החיות, שאין סוף ברוך הוא, ממשיך ומגלה, היא

– להחיות העולמות והברואים שבהם, – שבכך, קיים כבר ההבדל
בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, שהעולמות
העליונים מקבלים – המשכה וחיות זו, בבהינת גילוי קצת יותר
מהתחתונים, – מאשר העולמות התחתונים. כלומר: גם בעולמות
העליונים אין האור והחיות
בהתגלות ממש – כי אם קצת
יותר מאשר בעולמות
התחתונים. וכל הברואים
שבהם – בעולמות
העליונים, מקבלים – חיות
גלויה זו, כל אחד כפי כחו
ותכונתו, – כמו שלמדנו
במשל, שכל אבר מקבל חיות
מהמוח "כפי מזגו ותכונתו",
כך גם בנמשל, מקבל כל
נברא את חיותו, "כפי מזגו
ותכונתו", כלומר: עד כמה
שיש בכוחו לקבל, ובאיזה
אופן ותכונה התגלה בו
החיות – אם באופן של מוחין
ושכל, או באופן של מדות
[אבל לא שדה"תכונה"]

מסתירה הגילוי כ"א 'ממשיך ומאיר לו' – הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א, שהיא תכונת ובהינת המשכה הפרטית אשר אין-סוף
ברוך-הוא ממשיך ומאיר לו; – לאיתו נברא פרטי. והתחתונים,
אפלו הרוחניים, אינם מקבלים – את החיות האלקית, בבהינת גילוי
כל כך, – כמו העולמות העליונים, רק בלבושים רבים אשר
אין-סוף ברוך-הוא מלביש בהם – באותם לבושים, החיות והאור
אשר ממשיך ומאיר להם להחיותם. – שהחיות האלקית הנמשכת
להחיות את העולמות התחתונים, לבושה בהרבה לבושים
המסתירים, שהחיות לא תהיה בהתגלות; הסתרה גדולה זו
שהלבושים מסתירים, איננה רק בכמות, במספר הלבושים המסתירים
על החיות, כי אם גם באיכות: מדובר בסוג לבוש שונה, המסתיר
בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן, גם במספר רב של לבושים
בלבד, היו מתהווים מהחיות נבראים רוחניים; כדי שיווצרו נבראים
כמו שבעולם הגשמי – נדרש סוג לבוש אחר לגמרי – ובלשון ה"תניא":
וְכָל כֵּךְ עָצְמוּ וְנִבְרְוּ תַלְבוּשִׁים אֲשֶׁר אֵין-סוּף בְּרוּךְ הוּא מַלְבִּישׁ
וּמְסַתֵּיר בָּהֶם הָאוֹר וְהַחַיּוּת, – לא רק שהלבושים הם גדולים ורבים
במספר, אלא הם מסוג כזה שההסתרה עצמה שהם מסתירים, היא
גדולה וחזקה יותר, עד אשר ברא בו – באור וחיות אלה, עולם הזה
החמרי והגשמי ממש, – "כי ישנו עולם העשי' רוחני"¹⁰ – הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א, ומהוהו ומחיהו בחיות ואור אשר ממשיך

9. "כפי כחו ותכונתו" – הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש – לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, ונענין הצמיחה, חיות ומדבר – בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתו], ובזה מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועוד. משא"כ עולם העשי' סתם (שכולל גם העשי' הרוחני) – כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל')."

1 ומאיר לו, אור המלכש ומכסה ומסתר בתוך הלבושים הרבים
2 והעצומים המעלימים ומסתירים האור והחיות, עד שאין נראה
3 ונגלה שום אור וחיות רק דברים חמריים וגשמיים, ונראים
4 מתים, – נדמה שאלה הם דברים מתים, שאין בהם חיות רוחנית, וכפי

5 שהדבר בכדור הארץ
6 החומרי, כדלהלן. אך

7 בתוכם יש אור וחיות

8 המהנה אותם מאין לשש

9 המה, שלא יחזרו להיות

10 אין ואפס בששית, – לפני

11 שנבראו. שכן, לא די במה

12 שהם נבראו פעם אחת

13 בששת ימי בראשית, אלא,

14 תמיד, בכל עת ובכל רגע, על

15 האור והחיות האלקי לחדש

16 ולהוות מחדש מאין ליש –

17 הרי, שתמיד ישנם בהם האור

18 והחיות האלקי המהווה

19 אותם, למרות שאין הם

20 נראים, ואור זה הוא מאין

21 סוף ברוך הוא, רק שנתלבש בלבושים רבים, וכמו שכתוב פסוק

22 תמים¹¹, שאור וחיות בידו הארץ החמרי הנראה לעיני בשר, הוא

23 ממלכות המלכות העשית, – "מלכות דעשיה" היא הספירה

24 התחתונה ביותר ב"עולם העשיה", וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי

25 התכללות מכל עשר הספירות, שהתחתונה שבהן היא "מלכות", וזהו

26 "מלכות דמלכות דעשיה" – בחינת "מלכות" שבספירת "מלכות" של

27 העולם התחתון ביותר – עולם הזה, ובתוכה – ישנה, מלכות דייצירה

ליקוטי אמרים

אשר ממשיך ומאיר לו אור המלוכש ומכוסה ומוסתר
בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירי
האור והחיות עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק
דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים אך בתוכם יש
אור וחיות המהווה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו
להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק
שנתלבש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ה שאור וחיות
כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות
דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דייצירה*) וכ' עד
שבתוך כולן י"ס דאצילות המיוחדות במאצילן א"ס ב"ה:

11 (*) [בפרוסים הקדומים ה' כתוב "מלכות דמלכות דעשיה" וג' דצ"ל "מלכות דייצירה" וכ"ה באנה"ק ס' כ"ה המתחיל להבין אמרי בינה כו'. אשר נמצא לפנינו גוף כתי"ק].

מהאור והחיות הנמשכים מאור אין סוף ברוך הוא, להוות ולהחיות
את העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות,
ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה הגשמי –
החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת מהות ועצמות
אין סוף ברוך הוא – אין כל הבדל בין העולמות העליונים לבין
העולמות התחתונים, שכן, אור אין סוף, מוסתר גם בתחתונים וגם
בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

יום רביעי כ"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 144, פרק נב. וכמו שבנשמת... עד עמ' עג, מהשמש.

55 פרק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה
56 שהיתה בקדשי קדשים ובמקומות מסוימים נוספים, כאשר יש להבין לכאורה:
57 מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר והרי "מלא כל הארץ
58 כבודו"? ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו ונפשו יודע האדם,
59 שנשמתו נמצאת בכל גופו ובכל אבריו – ובכל זאת, עיקר מקום הנשמה, הוא
60 במוחין שבראש. והרי, כלפי עצם הנשמה, אי אפשר לומר כך, שכן עצם
61 הנשמה נמצא בכל האברים באופן שווה, הוא לא נמצא במוחין שבראש יותר
62 מאשר ברגלים; אלא, הכוונה להמשכה הכללית והגלויה של החיות,
63 הנמשכת מהנשמה להחיות את הגוף, לפני שהיא מתפשטת בגוף לפי מזגו
64 ותכונתו של כל אבר – על המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים
65 שעיקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד
66 אל כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות

28 וכו', – וכך הלאה, שבתוך מלכות ד"יצירה" ישנה התכללות של
29 "עולם הבריאה" וכו', עד שבתוך כ' – בספירות של כל העולמות –
30 כולל גם "עולם העשיה", ישנן י' ספירות דאצילות¹² – "עולם
31 האצילות" הוא העולם העליון ביותר, והספירות של "עולם האצילות"
32 מיוחדות באין סוף ברוך הוא
33 – המיוחדות – הספירות של
34 "עולם האצילות" מיוחדות
35 במאצילן אין-סוף ברוך
36 הוא: – הרי, שגם בכדור
37 הארץ החומרי ישנם אור
38 וחיות של אין סוף ברוך הוא,
39 הבאים על ידי הספירות של
40 העולמות (שכן – ה"ספירות"
41 – האלקות של העולמות),
42 והם נמשכים דרך לבושים
43 המכסים ומסתירים על
44 החיות, שלא תיראה. וזהו
45 ההסבר על ההבדל שבין
46 העולמות העליונים לבין
47 העולמות התחתונים, הנובע
48 מהאור והחיות הנמשכים מאור אין סוף ברוך הוא, להוות ולהחיות
49 את העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות,
50 ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה הגשמי –
51 החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת מהות ועצמות
52 אין סוף ברוך הוא – אין כל הבדל בין העולמות העליונים לבין
53 העולמות התחתונים, שכן, אור אין סוף, מוסתר גם בתחתונים וגם
54 בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

ועולם. מבחינת עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, אין מקום לחלק בין
העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים – שכן, גם הימצאותו של אור
אין סוף בעולמות העליונים – הוא בעולם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם
של הנבראים שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג אותו;
ובאשר לעצם הימצאותו של אור אין סוף – הרי הוא נמצא באופן שווה
בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין העולמות העליונים
לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של ההתחלקות באברים) היא
מצד המשכת וגילוי החיות מאין סוף ברוך הוא, להתהוות העולמות
והנבראים ולהחיותם: החיות בעולמות העליונים היא בהתגלות יותר מאשר
בעולמות התחתונים. בפרק הבא, אורנו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו
הזקן להסביר בנמשל (של אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של
החיות הכללית, הוא במוחין שבראש.

11. "ש"נ פ"א – בשער מ"ג פ"א גירסות שונות. ולהעיר ממשנת חסידים מס' עשי' גופנית פ"א משנה ב" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

12. "ראה לקמן קמ, א: "הארה שבאצ"י בוקעת כו' ובעוה"ז החומרי" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

כי גם "בינה" נקראת "אימא" (בכתובי: "אם (אם) לבינה תקרא"),
אלא – בינה היא "אימא עילאה", המדריגה העליונה שב"אימא",
ומלכות נקראת "אימא תתאה", ו"שכינה" – מלשון "ושכנתי
בתוכם"², – שכינה והתגלות³. להלן יסביר רבנו הזקן – כפי שהרבי

שליט"א מפרש זאת⁴

משמעותם של כל התוארים

האמורים, המתארים את

תכונתו ופעולתו של מקור

החיות: מקור החיות נקרא

"עלמא דאתגליא" – על שם

שמקור זה הוא ראשית

התגלות אוריאל-סוף, –

ומכיוון שהמקור עצמו הוא

ענין של התגלות, לכן הוא

עצמו (מצד תכונתו

העצמית) נקרא בשם

"עלמא דאתגליא" (עולם

של התגלות), ולא משום

שהוא מוחיה עלמא

דאתגליא; מקור החיות

נקרא גם "מטרוניתא"

(מלכה), מפני שהוא אשר

ממשיך ומאיר לעולמות

בבחינת גלוי, – ולכן, זה

בדוגמת "מטרוניתא"

(מלכה) שעל ידה נמשכים

ומתגלים עניניו של מלך.

הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור אין סוף.

המתגלה מאור אין סוף ב"מטרוניתא" (מלכה). וממקור זה נמשך

לכל אחד – מהעולמות והנבראים, האור וחיות פרימי הראוי לו,

– שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "אימא תתאה", מפני שהוא

ה"אם", מקור החיות הפרטית של כל נברא, ושוכן ומתלבש

בתוכם – בעולמות ובנבראים, להחיותם. – שלכן, נקרא מקור

החיות גם בשם "שכינה", על שם ששוכנת ומתלבשת בעולמות

ובנבראים, להחיותם. עד כאן למדנו, איך הוא מקור לעולמות

ונבראים בכלל, להלן – נלמד איך הוא מקור לנשמות ישראל; ולכן

– הוא נקרא – גם כן, "אם הבנים" על הדרך משל, – "בנים" היינו

"נשמות ישראל", ונקרא גם ו"בנות ישראל", שממקור זה נאצלו

נשמות דאצילות – שהם אינם נבראים, כי אם "נאצלים", ונבראו

נשמות דבריאה וכו'. וכלן – גם העולמות והנבראים וגם הנשמות,

אינן רק מהתפשטות החיות והאור – המתפשטים ונמשכים,

מהמקור הזה הנקרא "שכינה", בהתפשטות האור מהשמש. –

שהוא הארה בלבד מהשמש – כך גם כל אלה הם הארה בלבד

ממקור זה.

88

וכמו שבנשמת האדם עקר גלוי כללות החיות הוא במחין,
וכל האברים מקבלים אור וכח לבד, המאיר להם ממקור גלוי
החיות שבמחין – בבה ממש, על הדרך משל, עקר גלוי כללות
המשכת החיות, להחיות העולמות והנבראים שבהם – הוא

מלבש ונכלל ברצונו

וחכמתו וכינתו ודעתו

ותפודה, – של הקב"ה,

הנקראים בשם "מחין", –

ספירות כתר (רצון), חכמה,

בינה ודעת – נקראות

"מחין" למעלה, ובדן

מלובשת ונכללת ההמשכה

הכללית של החיות, והיא

ההתגלות הראשונה של אין

סוף ברוך הוא בעולמות, והן

הן – הרצון, החכמה, הבינה

והדעת שלמעלה,

המלבשים בתורה

ומצותיה. – שכן, ההלכה

עצמה או המצוה עצמה, –

זהו רצונו של הקב"ה,

שרוצה שההלכה תהיה כך

וכך, או שהמצוה תהיה

באופן כזה; והשכל וההבנה

של ההלכות וטעמי המצוות

– הם ה"חכמה-בינה-דעת"

שלמעלה – הרי, בתורה

ובמצוות מלובשים המחין שלמעלה, שבהם ישנה ההמשכה

הכללית של החיות האלקית לעולמות. וגלוי כללות המשכה זו –

כשההמשכה הכללית שבמחין – באה לידי התגלות, שכפי שרבנו

הזקן מסביר להלן, הרי כשההמשכה מהמחין באה בספירת

המלכות, הוא מקור החיות, אשר העולמות מקבלים כל אחד

בפרטות. רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה, – לא מדובר

כאן על ההמשכה הכללית שבמחין, אלא – על התגלותה – של

המשכה זו. התגלות זו – היא מקור החיות שמקבלים כל העולמות

והנבראים, כל אחד מהם – ההארה הפרטית השייכת אליו. הארה

והתפשטות זו, היא: פרמיון אור המתפשט מהשמש על הדרך

משל, – כמשל האור שהוא הארה בלבד מהשמש, וכמשל ובחיות

אברי הגוף – המתפשטים, מהמחין הנזכר לעיל. – בפרק נ"א.

ומקור זה – שהוא כבר התגלות מההמשכה הכללית שבמחין,

הוא הנקרא – בתורת הקבלה, "עלמא דאתגליא", – עולם של

התגלות, שכן, כאן מתחילה ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן

הוא נקרא ו"מטרוניתא", – מלכה, המקבלת מהקב"ה – המלך של

המלכה, ו"אמא תתאה", – המדריגה התחתונה יותר של "אימא",

88

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתייע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בל' התניא מצ"ע – שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות "על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס" הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמח' עלדא"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת מטרוניתא שע"י שנמשכים ונתגלים עניני המלך);

יום חמישי כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, אבל השכינה עצמה... עד עמ' עג, מצות התורה.

ליקוטי אמרים

1 אבל השכינה עצמה, שהיא ראשית הגלוי ועקרו, מה
2 שאין-סוף ברוך-הוא מאיר לעולמות בבחינת גלוי, והיא –
3 השכינה, מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל
4 החיות שבהם – שבעולמות, אינו רק אור המתפשט ממנה –
5 מהשכינה, באור המתפשט
6 מהשמש] – הרי השכינה
7 עצמה, שהיא מקור כל
8 החיות של העולמות – אי
9 אפשר לעולמות לקבל
10 ולקבל אור שבינתה, ו
11 שתשכן ותתלבש בתוכם
12 ממש, בלא לבוש המעלים
13 ומסתיר אותה מהם, – אין
14 הם יכולים לקבל את אור
15 השכינה, אם הוא יתגלה
16 אליהם שלא על ידי לבוש
17 המעלים ומסתיר את האור,
18 שלא יתבטלו במציאות
19 לגמרי במקורם, כבטול
20 אור השמש במקורו בגוף
21 השמש, – שאז, כשאר
22 השמש נמצא במקורו,
23 בשמש עצמה – הרי הוא
24 באופן – שאין נראה שם
25 אור זה, רק עצם גוף
26 השמש בלבד. – כך גם, מכיון שהשכינה היא מקור החיות של כל
27 העולמות והנבראים, שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה (כמו אור
28 השמש שהוא הארה מהשמש), הרי, אם השכינה (המקור עצמו)
29 היתה מאירה בהם, היו הם נמצאים אז במקורם, והיו בטלים
30 במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בחיותו במקור שלו.
31 וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן ההכרח שהיא
32 תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה, שדוקא אז – בכוח
33 העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את האור ולא להתבטל
34 במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה לבוש מדובר, שיש ביכולתו
35 להעלים ולהסתיר על אור השכינה, ושהוא עצמו לא יתבטל
36 במציאות? מכיון שהשכינה היא הרי מקור כל הנבראים, הרי היא
37 מקור גם ללבוש זה, ובשעה שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא
38 נמצא במקורו – הרי על הלבוש להתבטל במציאות? אלא – מסביר
39 רבנו הזקן להלן – לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה
40 ומצוות, והוא מדרגה עליונה יותר מאשר מקור החיות של
41 העולמות הנקרא "שכינה". לכן – אין לבוש זה מתבטל בפני אור
42 השכינה, בהיותו מדרגה שלמעלה מהאור. "אלא שעפ"ז אדרבה

43 עוד תוגדל הקושיא שאם אור השכינה א"א לסבול כו' עאכ"כ מה
44 שלמע' מזה – ומתוך: "רק שירדה..." – לשון ב"ק אדמו"ר שליט"א.
45 ובלשון ה"תניא": ומהו חלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה, –
46 שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא יתבטל – הלבוש
47 עצמו, במציאות באורה?
48 הוא רצונו ותבשר
49 ותבטלו וכו' – ובינתו
50 ודעתו, שכאמור הם כולם
51 מהווים ענין המוחין למעלה,
52 המלכשים בתורה
53 ומצוותיה, הנגלית לנו
54 ולבנינו, – הם יכולים
55 להיות "לבוש" לאור
56 השכינה, ושלבוש זה לא
57 יתבטל באור השכינה – וכל
58 כך למד? דאורייתא
59 מהכמה נפקת, – שכן,
60 התורה באה מן ה"חכמה",
61 היא חכמה עלאה – חכמה
62 עליונה, ספירת החכמה של
63 "עולם האצילות", ה"עלאל
64 לעילא מעלמא דאתגליא,
65 – שלמעלה מעלה מהעולם
66 של התגלות. "עלמא
67 דאתגליא" הוא, כאמור,
68 בחינת "שכינה" – "ראשית הגלוי" – ו"חכמה עלאה", שלמעלה
69 מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא",
70 דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו', – הקב"ה חכם (בבחינת
71 חכמה ד"אצילות") אבל לא ב"חכמה" הידועה, וכמו שנתבאר
72 לעיל, שאדמו"ר-אין-סוף ברוך-הוא מלכש ומיוחד בחכמה עלאה,
73 – בחכמה העליונה, והוא יתברך ותבטלו אחר. – הרי שחכמה,
74 וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו בינה ודעת) הם
75 למעלה בהרבה מאשר מדרגת אור השכינה, ולכן יכולים הם להיות
76 לבוש לאור השכינה ולא להתבטל במציאות באור זה. ברם, כיצד
77 יכולים המוחין שלמעלה לשמש בתור לבוש, וכיצד יכולים
78 הנבראים לקבל לבוש זה – בשעה שהוא למעלה גם מאור השכינה?
79 – רק – זהו מפני שחכמה עלאה ותורה⁵ שירדה בסתור המדרגות
80 ממדרגה – עליונה, למדרגה – תחתונה, בהשתלשלות העולמות,
81 עד שנתלבשה בדרגים נשמיים, שהן תרי"ג – 613, מצות
82 התורה. – שבהם ירדה ונתלבשה התורה, ובידידתה במדרגות
83 ובדברים הגשמיים התחתונים – יש בכוחה להיות לבוש המסתיר
84 על אור השכינה.

והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"הנגלות לנו ולבנינו כו'") "ולכן נקרא אם הבנים וכנסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנס"י או הבנים). 5. "ואולי הכוונה רק לתורה ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצי" שהיא כללות התורה וצ"ע" – הערת ב"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שישי כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

1 ובירידתה בהשתלשלות מעולם לעולם - גם השכינה ירדה
2 ונתלבשה בה בכל עולם ועולם, - בחכמה שלמעלה, הנמצאת
3 בתורה שבכל עולם, מלובש אור השכינה, וזהו היכל קדשי
4 קדשים שכל עולם ועולם, - קדשי קדשים הוא מקומה של
5 השראת השכינה בכל עולם
6 ועולם - המוחין שלמעלה,
7 המלובשים בתורה שבכל

8 עולם, הם היכל קדשי
9 קדשים שבאותו עולם, ושם
10 שורה השכינה, השוכנת
11 ומתגלה באותו עולם. וכמו
12 שכתוב בזהר ועין חיים,
13 שהשכינה שהיא -
14 בספירות העליונות - בחינת
15 וספירת מלכות דאצילות
16 [שהיא - מלכות דאצילות,
17 בחינת גילוי אור-אין-סוף
18 ברוך-הוא וחיות שפאיר
19 לעולמות, ולכן - מפני
20 שהיא בחינת גילוי מאור אין
21 סוף ומהחיות, לכן היא
22 נקראת "דבר ה'" ו"רוח
23 פיו", בביכול - שכן,
24 "דיבור" הוא ענין הגילוי -
25 לגלות בדיבור מה שהיה
26 נעלם במחשבה, על דרך
27 משל, כמו שבארם הדבור

28 הוא מנלה מחשבתו הסתומה ונעלמה להשומעים] - כך גם
29 למעלה, שבחינת מלכות ד"אצילות", שהיא בחינת הגילוי של אור
30 אין סוף ושל החיות שהיו לפני זה בהעלם - נקראת "דבר ה'", וזהו
31 בביכול הדיבור שלמעלה מהגלה אלקות בעולמות. ובכן, "שכינה"
32 זו, שהיא "מלכות דאצילות" - היא מתלבשת בהיכל קדשי
33 קדשים דבריאה שהיא חכמה-פינה-דעת דבריאה,
34 ובהתלבשות - כשחכמה-פינה-דעת של "עולם הבריאה" נ"יחד עם
35 מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שממקור זה - ונבראו כו") - הערת
36 כ"ק אדמו"ר שליט"א מתלבשים במלכות דבריאה - נבראו
37 הנשמות והמלאכים שבבריאה. - הנשמות והמלאכים של אותו
38 עולם, הם כבר בבחינת נבראים של אותו עולם, ולא אלקות של

ליקוטי אמרים

ובירידתה

בהשתלשלו מעולם לעולם גם השכינה ירדה ונתלבשה
בה בכל עולם ועולם וזהו היכל ק"ק שבכל עולם
ועולם וכמ"ש בזהר וע"ה שהשכינה שהיא מלכות
דאצילות [שהיא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה וחיות שמאיר
לעולמות ולכן היא נקראת דבר ה' ורוח פיו כביכול
עד"מ כמו שבארם הדבור הוא מנלה מחשבתו
הסתומה ונעלמה להשומעים] היא מתלבשת בהיכל
ק"ק דבריאה שהיא חכ"ד דבריאה ובהתלבשות
במלכות דבריאה נבראו הנשמות והמלאכים שבבריאה
וגם משם נמשך התלמוד שלפנינו וכמ"ש ב"שם
התיקונים שבעולם הבריאה מאירות ומשפיעות שם
חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה בבחי' צמצום עצום
כדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול
ותכלית לקבל השפעה מבחי' חכ"ד אלו ולכן נמשך
משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חכ"ד שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין והמעמים הם בחי' חכ"ד
וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
והחיוב והפטור כמ"ש בתיקוני'.

דוקא, כפי שהן יורדות ונמשכות ב"עולם הבריאה" באופן מצומצם
ביותר - הם יכולים לקבל. ולכן נמשך משם - מ"עולם הבריאה",
התלמוד, - לא ה"משנה", כי אם ה"תלמוד" - גמרא, שהיא -
ה"תלמוד", גם בן בחינת חכמה-פינה-דעת, שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין, והמעמים - ענין של טעם ושכל, הם
בחינת חכמה-פינה-דעת, - מוחין; וההלכות עצמן - שב"משנה",
הן ממדותיו של אין-סוף ברוך-הוא, שהן: - בחינות, חסד דין
רחמים - תפארת, כו', שמהן - מהמדות, נמשך ההיתר והאיסור,
והכשר והפסול, והחיוב והפטור, - היתר וכשר - חסד, איסור
ופסול - גבורה, כמו שכתוב בתיקונים. - שההלכות הן מהמדות
שלמעלה.

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא א"ס כי הוא היודע כו' כולא חד - לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארזתן לבד כו'."

יום שבת קודש כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלכשות מל' דאצילות... עד עמ' עד, שכינה.

במשנה, הן הן הארת מדותיו של אינסוף ברוך-הוא בבהינת
גלוי, — כאמור, שפסק הלכה להיתר — זהו חסד, ופסק הדין לאיסור
— זהו גבורה, כמו שנתבאר לעיל בשם התקונים דשית ספירן
מקננין ביצירה, — שש ספירות ומדות של אין סוף — שהן מדות
"עולם האצילות" — נמצאות

ומאירות ב"עולם היצירה",

שהן דרך כלל שני קוין, —

שש המדות נחלקות בשני

קווים כלליים: ימין — שהוא

"חסד", ושמאל — שהוא

"גבורה" — "חסד דרועא" —

זרוע — ימינא, גבורה דרועא

— זרוע — שמאלא" — להקל

מסמרא דחסד, — מבחינת

ומדת החסד — בא פסק

ההלכה להקל, דתנינו

להתיר שיוכל — הרב

המותר, לעלות אל ה', —

שתוכל להיות עליה לאותו

דבר בקדושה. שכן, דבר

המותר שיהודי משתמש בו

לענין של קדושה ומצוה —

עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או להחמיר בו;

— שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה לקדושה,

והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל לעלות. אלה

הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה, שמהם באות

ההלכות שבמשנה, וחסד, — גם תלמוד גם משנה, על פי חכמה

עלמה — חכמה עליונה, דאצילות, ובינה ודעת כלולות בה, —

ב"חכמה", ומיחדות — המשנה והתלמוד, וכן ההארה שמחכמה

בינה דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה והתלמוד, באינסוף

ברוך-הוא, כי בתוך כל מלכשות חכמה-בינה-דעת דאצילות,

שאור-אינסוף ברוך-הוא מיחד בהן בתכלית היחוד. — הרי,

כשהשכינה מתלבשת בהיכל קדשי קדשים של "עולם היצירה",

ולאחר מכן בבחינת מלכות של "עולם היצירה" — נמשך חלק מן

התורה, שהוא "משנה", — שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא

מתגלה ב"עולם היצירה". וכן בדרך זה — שבתחילה מתלבשת

השכינה בבחינת מלכות של "עולם היצירה", ודרך השכינה

1 ובהתלכשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה⁸, — היא לאחר

2 מכן, מתלבשת בהיכל קדשי קדשים דיצירה שהוא חכמה

3 בינה-דעת דיצירה. — כך, שישנה השראת השכינה ממלכות

4 דאצילות ב"עולם היצירה", ובהתלכשותן — לאחר מכן, במלכות

5 דיצירה — בשעה שמלכות

6 דאצילות כפי שהיא

7 מלובשת במלכות דבריאה¹

8 ובחכמה-בינה-דעת

9 ד"יצירה" — מתלבשת

10 ב"מלכות" של "עולם

11 היצירה" — נוצרו הרוחות

12 בחינות הנשמות הנקראות

13 "רוח", שכן ישנן שלש

14 מדריגות בנשמות — נפש,

15 רוח ונשמה, והרי "נפש" היא

16 מ"עשיה", "רוח" — מ"יצירה",

17 ו"נשמה" — מ"בריאה".

18 כשלמדנו אודות "עולם

19 הבריאה", נאמר שממלכות

20 ד"בריאה" נוצרות

21 ה"נשמות" — המדריגה של

22 "נשמה", ועתה, כשאנו

23 לומדים אודות "מלכות דיצירה" — אומר רבנו הזקן, שממנה נוצרות

24 ה"רוחות" — המדריגה של "רוח", והמלאכים שביצירה. — גם

25 בחינות ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של "עולם היצירה" —

26 נתהוו ממלכות דיצירה; וגם משם — ממלכות דיצירה, היא

27 המשנה שנקנינו, שהיא הלכות פסוקות, הנמשכות גם בן

28 מחכמה-בינה-דעת של אינסוף ברוך-הוא². — כשם שלמדנו

29 ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך הוא,

30 שכן, תלמוד מורכב מהטעמים והשכל של ההלכות, כך גם ביחס

31 למשנה, שלמרות שההלכות עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת,

32 מכיוון שהן גלומים הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, — הן גם

33 כן נמשכות מחכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך הוא, רק שבהינת

34 חכמה-בינה-דעת שהם מעמי ההלכות, הם מלכשים וגנונים

35 בגופי ההלכות, ולא בבחינת גלוי. — בגמרא, הטעמים של

36 ההלכות — בהתגלות, ואילו, במשנה פסק ההלכה בלבד הוא

37 בהתגלות — ולא הטעם, וגופי ההלכות שהן בבחינת גלוי —

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עזה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלכשותן במל' דבריאה") כי: (1) התלכשות שלפני קלה היא והנמשך עי"ז הם ענינים דברי' (עלדאכ"ס) — משא"כ התלכשות זו שמעליה כ"כ עד שהנמשך עי"ז הם ענינים דיצירה (עלדאכ"ג). (2) י"ל דאין בו — התלכשות בחב"ד דבריאה, כ"א — מל' במל' (ראה לקמן "מל' דאצי" מלובשת במל' ובהג"ה "מל' מלכות") — משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה — כל עניניו — מוכרחת התלכשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם — בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל — דכל עניני הגוף נמשכים מהארש ומוחין — וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלכשות זו במל' דבריאה (שלצורך עולם היצירה) — צ"ל מקודם התלכשות בחב"ד דבריאה (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) — הרי בזה פעולת חב"ד דבריאה רק במדה שתוכל מל' דבריאה לפעול בענין דיצירה — רחוק הערך מבריאה (במשל — המשכה ממוחין דהארם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו — שאינו שייך כלל לשכל"). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של אוא"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

במדרגה¹⁰. והנה, מהשכינה - מלכות ד"אצילות", המלכות
 בהיכל קדשי קדשים של כל עולם ועולם, כללי או פרטי, נמשך
 ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים שבו, נשמות
 ומלאכים וכו', - וכן שאר הנבראים שבאותו עולם, כמו שהיכלות
 וכו', כולם מקבלים אור
 וחיות מבחינת שכינה זו
 (המלוכות בהיכל קדשי
 קדשים שבאותו עולם). שכן,
 כי כלם נבראו בעשרה
 מאמרות שבמעשה
 הראשית¹¹, שהם - עשרת
 המאמרות, "דבר ה"
 הנקרא בשם "שכינה" -
 כפי שלמדנו שענינו של
 "דבר ה" הוא לגלות את מה
 שהיה מוסתר ונעלם. שזהו
 גם כן ענין השכינה -
 התגלות האור האלקי
 שלמעלה מהעולם, בתוך
 העולם. הרי, שבחינת
 מלכות של "עולם האצילות" (הנקראת בשם "שכינה", והיא "דבר ה"
 שנתגלה בעשרת המאמרות), היא זו שממנה נמשכים ומתפשטים
 אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה והתפשטות זו באה על
 ידי תורה, שהיא היכל קדשי קדשים (בו מתלבשת שכינה בתחילה)
 בכל עולם, והיא המשמשת כ"לבוש" לאור השכינה;

ונתלבשה בהיכל קדשי קדשים דעשיה. וכל עולם מג' עולמות
 אלו - בריאה, יצירה, עשיה, מתחלק לרובות מדרגות, הנקראות
 גם כן עולמות פרטים, ומלכות דאצילות - שהיא, כאמור, בחינת
 ה"שכינה", מלכות במלכות הנהגה* (וכזה יובן לשון הפתוב:
 "מלכות מלכות כל
 עולמים" - מלשון הפסוק,
 משמע, שיש "מלכותך",
 המלכות שלך, ויש "מלכות
 כל עולמים", המלכות של
 כל העולמות, ועל כך
 אומרים, שמלכותך,
 המלכות שלך, היא
 הפנימיות של מלכות כל
 העולמות, שכן, בבחינת
 "מלכות" של כל העולמות -
 מלוכות מלכותך - מלכות
 ד"אצילות": של כל עולם
 פרטי - א) היא מתלבשת
 בבחינת מלכות שבכל עולם
 פרטי; יורדת - ב) מלכות
 ד"אצילות" (על ידי ההתלבשות האמורה) יורדת, ומתלבשת ג)
 מלכות ד"אצילות" מתלבשת, בהיכל קדשי קדשים, שהוא
 הקמה פניה דעת שבעולם שלמה ממנו בדרגה. - בחינת
 מלכות של "עולם האצילות", כפי שהיא מלוכות ב"מלכות" של
 עולם עליון יותר, מתלבשת בחכמה בינה דעת, של עולם שלמה

ליקוטי אמרים

בהיכל ק"ק דעשיה וכל עולם מג' עולמות אלו
 מתחלק לרובות מדרגות הנקראות גם כן עולמות
 פרטים ומלכות דאצילות' מלוכות במלכות
 של כל עולם פרטי
 יורדת ומתלבשת בהיכל
 ק"ק שהוא חב"ד שבעולם
 שלמה ממנו במדרגה. והנה מהשכינה המלוכות
 בהיכל ק"ק של כל עולם ועולם כללי או פרטי
 נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים
 שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה
 מאמרות שבמעשה הראשית שהם דבר ה' הנקרא
 בשם שכינה:

10. החלוקה ל-א-ב-ג) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א
 שהתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם - מתייחסת למלכות דאצילות - ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמה מ"אצילות", בהן מתלבשת
 מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבונו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכות בהיכל ק"ק...". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה
 לא הי' עולמות - שזהו בראשית - כפשוטו התחלת של ברא - מאין ליש".

אגרות קודש

[שלחי סיון]

שאלת חלום וכיו"ב - שייך ליחידי סגולה וכו', ובמקרים מיוחדים. וילמוד בהתמדה ושקידה
 ויתנהג כמצווה בשו"ע וה' יצליחו.

- לדבר עמי פא"פ - שייך למזכ'.

יום ראשון
תהלים:
מפרק קח
עד פרק קיב

יום ששי

כג אייר, לח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: והנה . . . חיי החיים ב"ה.

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עם ווערט אלץ טרונקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן דעם געשמאק אין תורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הכל נהיה יבש וקר; גם ה'מצות אנשים מלומדה' הופכים בכך לנטל; ממחרים, מאבדים את הטעם בתורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

יום שני

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

תהלים:
מפרק קיג
עד פרק קיח

מברכים ראש חדש סיון. אמירת כל התהלים בהשפמה. יום התעודות. לשלישי עולה הפעל קורא, וימצמו. אומרים אב ורחמים.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.

תניא: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בחקתי תלכו", "אם" זה, הוא לשון תחנונים, כמאמר רז"ל, שפונתו הלואי בחקתי תלכו. וזה שהקדוש ברוך הוא כביכול, מתחנן לפניהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמד בבחירתו הטובה. ועוד זאת אשר בחקתי ילכך, דנעשית הנשמה מהלך.

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

יום שלישי

יום ראשון

כה אייר, מ לעומר

ה'תש"ג

תהלים:
פרק קיט
עד פסוק צו

שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.

ממאמרי רבנו הזקן בשנת תקנ"ה בליאונא: "שכר מצוה מצוה", המצוה בעצם עצמותה היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קיימת של המצוה. אמנם פרוטיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בענינה, דכאשר צריך לאותו דבר הוא נענה.

יום רביעי

יום שני

כו אייר, מא לעומר

ה'תש"ג

תהלים:
פרק קיט
מפסוק צו
עד סוף
הפרק

שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.

קדם צווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מקדם להוכחה. ואחרי זה כתיב "ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בודאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.

יום שלישי	כז אייר, מב לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה. אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] סֵפֶר שְׁשֻׁמֶע מֵאֲבִיו [=אֲדָמוֹר מֵהַר"ש] בְּשֵׁם הַ"צִּמְח צֶדֶק" שְׁשֻׁמֶע מֵרַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁהָיָה קוֹרֵא אֶת עֲצָמוֹ בְּשֵׁם בֶּן לְהַרְבֵּי הַמַּגִּיד, וּבְשֵׁם נֶכֶד לְהַבְעֵל שֵׁם טוֹב.		

יום רביעי	כח אייר, מג לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: פרק נב. וכמו . . . -עג- האור מהשמש. בְּאַחַד הַחֲזִיוֹנוֹת לִילָה שָׁרָאָה הַ"צִּמְח צֶדֶק" אֶת רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים לְהַסְתַּלְקוֹתוֹ, אָמַר לְפָנָיו הַמֶּאֱמָר "עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד". אַחֲרֵי הַמֶּאֱמָר אָמַר לוֹ: "אִישׁ מְזַרֵּעַ תַּחֲלָה יוֹלֵדֶת נִקְבָּה" – זֶהוּ אִמְרָה. "אִשָּׁה מְזַרֵּעַת תַּחֲלָה יוֹלֵדֶת זָכָר" – זֶהוּ אִתָּה.		

יום חמישי	כט אייר, מד לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י. תהלים: קמ"קנ. תניא: אבל השכינה . . . -עג- השמש בלבד. עֲלִית הַנִּשְׁמָה הִיא שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם בְּהַג' תַּפְלוּת, וּבִפְרָט נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים דִּילְכוּ מִחִיל אֶל חִיל. וְדָבָר וְדָאִי, אֲשֶׁר בְּכָל עֵת וּבְכָל מְקוֹם קָדוֹשׁ הֵיוּתָם, נוֹשָׁאִים רִנָּה וּתְפִלָּה בְּעֵד הַמַּקְשָׁרִים אֲלֵיהֶם וְאֵל פְּקָדֵתָם וְשׁוֹמְרֵים פְּקָדֵיהֶם, וּבִפְרָט בְּעֵד תַּלְמִידֵיהֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידֵיהֶם, לְהוֹשִׁיעַ בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת.		

אגרות קודש

ב"ה, בדרי"ח תמוז, ה'תשכ"ד
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ה אפרים שי

שלום וברכה!

בוזה הננו להודיעו את ההוראה שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לתת לא' האברכים שי בענין נסיעה לכאן, ואשר ההוראה הזאת שייכת גם לכל אנ"ש והתלמידים שיחיו אשר חשקם לנסוע מזמן לזמן לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

וזהי ההוראה:

... **ופשוט**, שאין כל מקום לנסיעה לכאן עוה"פ - עד שישלם כל החובות שיש להם בכלל, שתהא פרנסת ב"ב שיחיו מובטחת **במילואה** משך כל נסיעתו, שיהי' בידו **מזומן** כל ההוצאות רצו"ש ודשהותו כאן.

בטח יפרסם זה באופן המתאים, ות"ח מראש.

בברכת כט"ס.

הרב ח. מ. א. חדקוב

המלך - לב כל ישראל

יום ראשון כ"ג אייר ה'תשס"ט

ב) כי הוא הרך והחלש מבין האבריים. ושתי התכונות תלויות זו בזו: חולשתו של הלב נובעת מכך שאיננו מציאות לעצמו והוא קיים בשביל שאר האיברים, לספק להם חיות.

וכך גם המלך: עליו לדאוג לצרכי העם ובעת הצורך אף "לעשות משפט ומלחמה" (רמב"ם להלן סוף"ד), ובמקביל חובת העם למלא את צרכיו ורצונותיו והוא "לוקח מן העם הגבורים... ועושה מן החיל למרכבתו... לוקח מן בעלי האומנויות... ולוקח השדות..." (שם). כלומר: מצד אחד, יש כאן תוקף המלוכה שהעם ונכסיו משועבדים לו, ומאידך, העובדה שהמלך זקוק לעם כדי למלא את צרכיו היא ביטוי של 'חולשה'.

וכשם שחולשת הלב מוכיחה שקיומו הוא כדי לספק חיות לשאר האיברים, כך גם 'חולשת' המלך היא עקב העובדה שכל עניינו הוא הדאגה לעם, וזאת עד כדי כך, שהוא נזקק לעם כדי למלא את רצונותיו. לכן המלך הוא "לב כל קהל ישראל".

(לקוטי שיחות י"ט, עמ' 165)

הלכות מלכים, פרק ג הלכות ה': המלך... עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה... על הסרת לבו הקפידה תורה... ש'לבו, הוא לב כל קהל ישראל.

הרמב"ם מגדיר את המלך כמי "ש'לבו הוא לב כל קהל ישראל", כי כשם שחיות הגוף תלויה בלב, כך חיותם של ישראל תלויה במלך.

ויש להבין:

אמנם הלב הוא מקור חיותם של איברי הגוף, אבל הרי המוח הוא השליט על הנהגת כל האיברים ותנועתם, ואם כן למה אין מדמים את המלך שתפקידו להנהיג את העם ("אשר יוציאם ואשר יביאם") למוח?

והביאור:

ללב יש שתי תכונות ייחודיות: א) הוא מקושר עם אברי הגוף תמיד ומזרים בהם חיות. ב) על הלב נאמר בזהר (ח"ג רכא,

יציאה מהארץ להקביל פני הוריו

יום שני כ"ד אייר ה'תשס"ט

יציאה מן הארץ, שהרי תכליתה הוא בשביל יישוב הארץ. לפי זה מבאר הרבי גם את פירוש רש"י על הפסוק (בראשית לב, ב): "ויפגעו בו מלאכי אלוקים": "מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ".

מפשטות הלשון משמע, שהמלאכים יצאו לחו"ל ללוות את יעקב (וכן מפורש ברמב"ם) והקשו המפרשים: הלא רש"י מפרש לפני כן (בריש פרשת ויצא) הפסוק "והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו" – "שמלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ" ואיך כעת יצאו?

אלא שקבלת פני הבא לארץ, גם אם בפועל היא כרוכה ביציאה מהארץ, אינה נחשבת יציאה, ואדרבה בשביל הארץ היא.

(לקוטי שיחות כ"ה, עמ' 151)

הלכות מלכים, פרק ה הלכה ט: אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם - אלא ללמד תורה, או לשא אשה, או להציל מן הגוים, ויחזור לארץ. ונשאלת השאלה:

למה השמיט הרמב"ם יציאה נוספת מהארץ שהתירו בגמרא (קידושין לא, ב) – יציאה לקראת אביו ואמו?

ומבאר הרבי:

ההליכה לקראת אביו ואמו ללוותם לארץ מלכתחילה אינה נחשבת יציאה מהארץ. יציאה לחו"ל למטרת נישואים או לימוד תורה היא יציאה לשם דבר מסוים וקבוע בחו"ל, ולכן זקוקים המקרים הללו להיות כדי לצאת מהארץ. לעומת זאת, היציאה לחו"ל כדי להקביל פניו של אדם הבא לארץ אינה קרויה כלל

בן נח וגר תושב

יום שלישי כ"ה אייר ה'תשס"ט

והנה, בגר תושב כתב הרמב"ם (הל' איסור"ב שם) שזהו "גוי שקבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה, עם שאר מצוות שנצטוו בני נח". ויש לומר, שזהו בדוגמת קבלת התורה ע"י בני ישראל, שתחילה קבלו מלכותו של הקב"ה על ידי "אנכי" ו"לא יהיה לי", ואח"כ קבלו שאר מצוותיו. וכן יש לומר לגבי "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", שתחילה יש לכוףם לקבל את מלכותו של הקב"ה ע"י המנעות מעבודה זרה, ואח"כ יש לכוףם לקבל את שאר המצוות בתור בני נח.

ומה שכתב הרמב"ם "לכוף את כל באי העולם", היינו בזמן שיד ישראל תקיפה, אבל בזמן הזה הכפיה צריכה להיות "בכפיית דברים, להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם" (תוס' יו"ט אבות פ"ג מ"ד). ולכן כל אחד ואחד מישראל, ובפרט אלו שיש להם קשרי מסחר וכו"ב עם אינם יהודים, צריך להשתדל להשפיע לקבל על עצמם לקיים שבע מצוות בני נח.

(לקוטי שיחות כ"ב, ע' 134 ואילך)

הלכות מלכים פרק ה הלכה י: וכן צוה משה רבנו מפי הנבונה, לבקש את כל באי העולם לקבל כל מצוות שנצטווה נח, וכל מי שלא קבל, יתרג. והמקבל אותן - הוא הנקרא 'גר תושב' בכל מקום; וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים.

הגאון הרואצ'ובי (צפע"נ הל' איסור"ב פ"ד ה"ז) כתב, שלשיטת הרמב"ם יש שני סוגים של גוים המקיימים שבע מצוות בני נח: א) המקבל את שבע המצוות בבית דין בפני שלשה חברים, והוא הנקרא גר תושב. ב) שאינו מקבל את שבע המצוות בבית דין (או בזמן הזה שאין היובל נוהג ולא מקבלים גר תושב) אלא מצד עצמו, שמצוה להחיותו, והוא הנקרא בן נח.

כלומר, בדבריו "... לכוף את כל באי עולם... וכל מי שלא יקבל יהרג", מדבר הרמב"ם על קבלה סתם - סוג הב', ומה שכתב "והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום, וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים" מוסב על הסוג הא'.

יום רביעי כ"ו אייר ה'תשס"ט

מדוע נפתחה התורה באות ב?

השכינה וכו'. וזהו "אבדה הארץ", "כלומר נחרבה ונשארה חומרית מבלי עובר שם קדושת השכינה".

ולכן התורה מתחילה באות ב': היהודי קורא ולומד בתורה בהבנה והשגה, שזהו השלב השני בלימוד התורה, אבל השלב הראשון של תורה הוא הדביקות בנוותן התורה, והיא ההכנה הראויה שהלומד נדרש לה.

על פי זה יובן מדוע הזקנים תרגמו את התורה לתלמי כאילו היא מתחילה באות א':

לאינו יהודי אסור ללמוד תורה לשם התורה עצמה, אלא רק את מה שעליו לדעת כדי לקיים את שבע מצוות בני נוח, ומובן שבני נוח יכולים ללמוד רק את הצד השכלי של התורה ואין להם כל קשר לעצמיות התורה הנתפסת רק על ידי הדביקות בנוותן התורה, ה"ברכו בתורה תחילה".

ולכן, כשתרגמו את התורה לתלמי המלך יצא התרגום כאילו ההתחלה היא באות א', כי אצל אומות העולם ישנה רק ההבנה וההשגה שבתורה, ואין דבר קודם לה.

(לקוטי שיחות ט"ז, עמ' 1 ואילך)

הלכות מלכים, פרק י הלכה ט: גוי ששקם בתורה, חיב מיתה; לא יעסק אלא בשבע מצוות שלהם בלבד.

כמה טעמים ניתנו לפתיחת התורה באות ב' ("בראשית") ולא באות א'.

ונשאלת השאלה: מסופר בגמרא שכאשר שבעים הזקנים תרגמו את התורה לתלמי המלך, נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד מהם לתרגם את הפסוק "בראשית ברא אלוקים" כאילו היה כתוב "אלוים ברא בראשית" (מגילה ט, א). מכאן שישנה סיבה המצריכה להתחיל את התורה באות א', עד כדי כך שכל הטעמים לפתיחת התורה באות ב' לא היו מתקבלים על ליבו של תלמי, ולכן נעשה נס, והקב"ה נתן בלב כולם מחשבה לשנות את הפסוק! ומבאר הרבי:

על הפסוק "על מה אבדה הארץ..." על עזובם את תורתם (ירמיה ט, יא), אומרים חז"ל: "שלא ברכו בתורה תחילה" (גדרים פא, א). ומבאר הב"ח (אורח סי' מז) שלמדו תורה הרבה אבל חסרה בהם הכוונה "להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך

יום חמישי כ"ז אייר ה'תשס"ט

נעילת התלמודים

לימודים ע"י ה"ג מידות בהן התורה נדרשת, ובכל זאת כלל הוא שאין חלוק על התלמוד.

ומסביר: בהקדמתו לחיבורו מתאר הרמב"ם שבר עמוק בעם היהודי שחל במקביל לנעילת התלמודים. כשהיה העם בתפארתו, החכמים והפוסקים הם לא רק "כל חכמי ישראל או רובם", אלא גם מי "ששמעו הקבלה בעיקרי התורה כולה דור אחר דור עד משה רבינו". ואילו הפיזור של עם ישראל החליש את כוח היצירה והפסיקה, ומנע את היכולת ליצור פסיקה אחידה לכלל ישראל.

לכן, "מיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים, וכן עשו גם בחתימת התלמוד, שמיום שנחתם – לא ניתן הרשות לשום אדם לחלוק עליו". הוי אומר, חתימת התלמוד והקבלה שקבלו על עצמם לא לחלוק על המשנה והתלמוד, היא תקנה שנועדה לסייג הכי גדול של התורה, שתהיה הלכה אחת בסיס לכלל ישראל.

הקדמת הרמב"ם: ואחר בית דינו של רב אשי, שחבר התלמוד בימי בנאי ונמר, נתפזרו ישראל בכל הארצות פזור יתר... ולא נתכנסו ישראל ללמד בישיבותיהם אלפים ורבבות כמו שהיו מקדם. אלא מתקבצים יחידים השרירים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים בתורה.

הרמב"ם קובע שבית דין שבכל דור יכול לסתור דין שנלמד באחת מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, גם אם הדין נדרש על ידי בית הדין הגדול, אבל תקנות שנועדו לשמש סייג וגדר לתורה, משפשוט בכל ישראל, אין הן ניתנות לעקירה ולחיקוק, ואילו תקנות שהותקנו מטעמים אחרים, לפי ראות עיניו של בית הדין, יכול בית דין שגדול בחכמה ובמניין מבית הדין שהתקין את התקנה, לבטלה (הל' ממרים, פ"ב ה"א-ב).

לפי זה שואל ה'כסף משנה' (שם): אם כן, מה מנע מחכמי התלמוד לחלוק על חכמי המשנה, ומה מנע מהחכמים בכל הדורות לחלוק על דברי התלמוד והרי רוב דברי התלמוד הם

יום שישי כ"ח אייר ה'תשס"ט

מצוה לדעת את ה'

כי אם ידיעת הדברים ההם ולימודם, המביאים אל קנין האמונות". כלומר, המצוה ללמוד ולדעת ענייני אלוקות בידעה שכלית, ולימוד זה מביא לאמונה (ספר המצוות להצ"צ, האמנת אלוקות פ"ב).

על פי זה יובנו דברי הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"ב) המאריך לתאר את "מעשיו וברואיו הנפלאים" של הקב"ה, בהם 'מעשה מרכבה' וכן 'מעשה בראשית' – 'שיהיו פתח למבין לאהוב את ה'', כי ההתבוננות בדברים אלו מוסיפה אהבת ויראת ה'.

המשך בעמוד יז

מנין המצוות, מצוות עשה: מצוה ראשונה ממצוות עשה, לדע שיש שם אלוה, שנאמר: "אנכי ה' אלהיך".

מצוות 'האמנת אלוקות' אינה רק החיוב להאמין שיש אלוה, אלא משמעה שצריך לדעת את ה' בידעה שכלית, ולא די בידעה כללית, אלא צריכה להיות ידיעה מפורטת במציאות ה'.

בכך מיישב ה'אברבנאל' (ראש אמנה פ"ז) את השאלה: איך אפשר לצוות בענייני אמונות "שאינן נקנות ברצון ובבכירה"? כי אכן, "לא מנה (הרמב"ם) מצות עשה צורת האמונה ואמיתתה,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ג כ"ט אייר ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ג אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות

יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושלש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות מלך מישראל; (ב) שלא ימנה מקהל גרים; (ג) שלא ירבה לו נשים; (ד) שלא ירבה לו סוסים; (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב; (ו) להחרים שבועה עממים; (ז) שלא להחיות מהם נשמה; (ח) למחות ורעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה עמלק; (י) שלא לשכח מעשיו הרעים ואריכותו בדרך; (יא) שלא לשכן בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה באשר מפרש בתורה, אם תשלים ואם לא תשלים; (יג) שלא לדרש שלום מעמו ומאוב בלבד, כשצרים עליהם; (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור; (טו) להתקין יד שיצאו בו בעלי המחנה להפנות בו; (טז) להתקין יתד לחפר בו; (יז) למשח כהן לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש ובונה בגן ונוטע כרם שמחין בקנינו שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא לעבר עליהן דבר, ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד ודומה להן; (כ) שלא לערץ ולחזר לאחר בשעת המלחמה; (כא) דין יפת תאר; (כב) שלא תמכר יפת תאר; (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנכבשה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות מלכים ומלחמות פרק א

א. שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת בניסתן לארץ - למנות להם מלך, שנאמר: "שום תשים עליך מלך", ולהכרית ורעו של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק", ולבנות בית הבחירה, שנאמר: "לשכנו תדרשו, ובאת שמה".

ב. מנוי מלך קודם למלחמת עמלק, שנאמר: "אתי שלח ה' למשחך למלך עתה לך והפיתה את עמלק וכו'", והכרתת ורע עמלק קודמת לבנין הבית, שנאמר: "ויהי כי ישב המלך בביתו, וה' הניח לו מסביב מכל איביו, ויאמר המלך אל נתן הנביא: ראה, אנכי יושב בבית ארזים וגו'". מאחר שהקמת המלך מצוה, למה לא רצה הקדוש ברוך הוא כששאלו מלך משמואל? לפי ששאלו בתרעמת, ולא שאלו לקיים המצוה, אלא מפני שקצו בשמואל הנביא, שנאמר: "כי לא אתך מאסו, כי אתי מאסו וגו'".

ג. אין מעמידין מלך תחלה, אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא - כיהושע שמנהו משה רבנו ובית דינו, וכשאוול ודוד שמנה אותם שמואל הרמתי ובית דינו.

ד. אין מעמידין מלך מקהל גרים, אפלו אחר כמה דורות - עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר: "לא תוכל לתת עליך איש נכרי, אשר לא אחיך הוא". ולא למלכות בלבד, אלא לכל שררות שבין ישראל - לא שר צבא, ולא שר חמשים או שר עשרה, אפלו ממנה על אמת [תעלות] המים שמחלק ממנה לשדות; אין צריך לומר דין או נשיא, שלא יהא אלא מישראל, שנאמר: "מקרב אחיך תשים עליך מלך" - כל משימות שאותה משים עליך, לא יהיו אלא "מקרב אחיך".

ה. אין מעמידין אשה במלכות - שנאמר: "עליך מלך", ולא מלכה; וכן כל משימות שבין ישראל, אין ממנין בהם אלא איש.

ו. ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול - לא גרע - [מקיז], ולא ספר, ולא בלן, ולא ברכי - [מעבד עורות]; לא מפני שהם פסולים, אלא הואיל ואמנותם נקלה [נבזה], העם מוזהבין בהם לעולם. ומשעשה במלכה מאלו יום אחר, נפסל.

ז. כשמעמידין המלך - מושחין אותו בשמן המשחה, שנאמר: "ויקח שמואל את פף השמן, ויצק על ראשו - וישקהו". מאחר שמושחין המלך - הרי זה זוכה לו ולבניו לעולם, שהמלכות ירשה להם, שנאמר: "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל". הניח בן קטן - משמרין לו המלוכה עד שיגדיל, כמו שעשה יהויכדע ליואש. וכל הקודם בנחלה, קודם לירשת המלוכה; והבן הגדול, קודם לקטן ממנו. ולא המלכות בלבד, אלא כל השררות וכל המנויין שבין ישראל - ירשה לבנו ולבן בנו עד עולם; והוא, שיהיה חכם, ממלא מקום אבותיו בהכמה וביראה. היה ממלא ביראה - אף על פי שאינו ממלא בהכמה - מעמידין אותו במקום אביו, ומלמדין אותו; וכל מי שאין בו יראת שמים - אף על פי שחקמתו מרבה, אין ממנין אותו למנוי מן המנויין שבין ישראל. כיון שנמשח דוד - זכה בכתר מלכות, והרי המלכות לו ולבניו הנזכרים הפשימים עד עולם, שנאמר: "כסאך יהיה נכון עד עולם". ולא זכה אלא לכשרים, שנאמר: "אם ישמרו בניך ברייתך". אף על פי שלא זכה אלא לכשרים, לא תפרת המלכות מורע דוד לעולם; הבטיחו הקדוש ברוך הוא בקו, שנאמר: "אם יעזבו בני תורתך ובמשפטי לא ילכו... ופקדתי בשבט פשעם, ובנגעים עונם, וחסדי לא אפיר מעמו".

ח. נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל, והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה, ונלחם מלחמות ה' - הרי זה מלך, וכל מצוות המלכות נוהגות בו, אף על פי שעקר המלכות לדוד, ויהיה מבניו מלך; שהרי אחיה השילני העמיד ירבעם, ואמר לו: "והיה, אם (שמוע)

וישוב על פסא מלכות בפלטרין שלו, ומשים פתח פראשו. וכל העם באין אליו בעת שירצה, ועומדין לפניו, ומשתחוים ארצה. אפלו נביא עומד לפני המלך, ומשתחה לו ארצה - שנאמר: "הנה נתן הנביא; ויבא לפני המלך, וישתחו למלך על (פניו) ארצה". אבל כהן גדול אינו בא לפני המלך, אלא אם רצה; ואינו עומד לפניו, אלא המלך עומד לפני כהן גדול - שנאמר: "ולפני אלקעזר הכהן יעמד, ושאל לו במשפט האורים". אף על פי כן, מצוה על כהן גדול לכבד את המלך, ולהושיבו, ולעמד מפניו, כשיבוא לו. ולא יעמד המלך לפניו, אלא כשישאל לו במשפט האורים. וכן מצוה על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיפנסו לפניו הסנהדרין וחסדי ישראל, יעמד לפניהם, ויושיבם בצדו. וכן היה יהושפט מלך יהודה עושה - אפלו לתלמיד חכמים, היה עומד מפסא ומנשקו, וקורא לו: 'רבי ומי'. במה דברים אמורים? בזמן שהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו, יעשה זה וכיצא בו בצנעה. אבל בפריסה בפני העם - לא יעשה, ולא יעמד מפני אדם, ולא ידבר רבות, ולא יקרא לאדם אלא בשמו, כדי שתהא יראתו בלב הכל.

ו. כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחיב הכל בכבודו - כך צוה להיות לבו בקרבו שפל וחלל [- נבוב], שנאמר: "ולפי חלל בקרבי". ולא ינהג פסות לב בישאל יתר מדי, שנאמר: "לבלתי רום לבבו מאתיו". ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים, ויצא ויבוא בחפציהם ובטובתם, ויחוס על כבוד קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים, ידבר רבות - שנאמר: "שמעוני אחי ועמי", ואומר: "אם היום תהיה לעבד לעם הזה". לעולם יתנהג בענוה יתרה - אין לנו גדול ממש רבנו, והרי הוא אומר: "ונחנו מה". ויסבל טרחם ומשאם ותלנותם וקצפם, ככאשר ישא האמן את היגק. "רועה קראו הכתוב, לרעות בניעקב עמו"; ודרכו של רועה מפרש בקבלה: "פרעה, עדרו ירעה, בורעו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא; עלות ינהל".

הלכות מלכים ומלחמות פרק ג

א. בעת שישיב המלך על פסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לשמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו; ומגיהו מספר העזרה, על פי בית דין של שבעים ואחד. אם לא הניחו לו אבותיו ספר, או שאבד - כותב שני ספרי תורות: אחד מניחו בבית גנניו, שהוא מצוה בו ככל אחד מישראל, והשני לא יזוז מלפניו, אלא בעת שיפנס לבית הפסא, או למרחץ, או למקום שאין ראוי לקריאה. יוצא למלחמה והוא עמו, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו, מסב והוא כנגדו - שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו".

ב. "לא ירבה לו נשים" - מפי השמועה [מדרש] למדו, שהוא לוקח עד שמונה עשרה נשים, בין הנשים בין הפילגשים [שמייחדן לו ללא כתובה וקידושין], הכל שמונה

תשמע את כל אשר אצנך וכו' ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד וכו'; ואמר לו אחיה השילני: "ולבנו אתן שבט אחד - למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני, בירושלים".

ט. מלכי בית דוד - הם העומדים לעולם, שנאמר: "כסאך יהיה נכון עד עולם". אבל אם יעמד מלך משאר ישראל - תפסק המלכות מביתו, שהרי לירבעם נאמר: "אף לא כל הימים".

י. אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה, אלא בשמן אפרסמון. ואין ממנין אותן בירושלים לעולם, אלא מלך ירושלים מדרע דוד, ואין מושחין בה [בירושלים] אלא זרע דוד.

יא. כשמושחין מלכי בית דוד - אין מושחין אותן, אלא על המעין.

יב. ואין מושחין מלך בן מלך; אלא אם בן היתה שם מחלקת [על מלכותו], או מלחמה [מרננים אחריו] - מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת. לפיכך משחו שלמה מפני מחלקת אדניה, ויואש מפני עתליה, ומשחו יהואחז מפני יהויקים אחיו.

הלכות מלכים ומלחמות פרק ב

א. כבוד גדול נוהגין במלך, ומשמיין לו [- לכבודו] אימה ויראה בלב כל אדם - שנאמר: "שום תשים עליך מלך", שתהא אימתו עליך. אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על פסאו, ואין משתמשין בשרכיטו, ולא בכתרו, ולא באחד מקל כלי תשמישו; וכשהוא מת, פלן [- כלי תשמישו] נשרפין לפניו. וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו, אלא מלך אחר; לפיכך, אבישג היתה מתרת לשלמה, ואסורה לאדניה.

ב. אבל אשתו של מלך, אינה נבעלת לאחר לעולם; אפלו המלך, אינו נושא אלמנתו או גרושתו של מלך אחר.

ג. ואסור לראות אותו כשהוא ערם, ולא כשהוא מסתפר, ולא כשהוא בבית המרחץ, ולא כשהוא מסתפג [מתגבג]. ואינו חולץ [לאשת אחיו שמת בלא בנים] - שנאמר: "וירקה בפניו", וזה בדין; ואפלו רצה, אין שומעין לו - שהמלך שמחל על כבודו, אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ, אינו מיבם; וכן פירן שאי אפשר ליבם את אשתו - כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה [- בקשרה ליבם שלה].

ד. מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין [ארמון] שלו. וכשמברין [מאכילין] אותו [- ביום הראשון לאבלו] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הדרגש. ואם נכנס לעזרה, והיה מדרע דוד - ישב; שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד, וישב לפני ה'".

ה. המלך מסתפר בכל יום, ומתקן עצמו, ומתנאה בלבושין מפארים - שנאמר: "מלך בפי תחזינה עיניך".

ממונו או יהרג, שנאמר: "ואתם תהיו לו לעבדים", ולהלן הוא אומר: "יהיו לך למס ועבדוך" - מכאן, שנותן מס וקוצב מקס, ודיניו בכל אלו הדברים וכיוצא בהן דין, שכל האמור בפירשת מלה, זוכה בו.

ב. ושולח בכל גבול ישראל, ולוקח מן העם הגבורים ואנשי החיל, ועושה מהן חיל למרפכתו ובפרשיו, ומעמיד מהם עומדים לפניו. ומעמיד מהם אנשים לרוץ לפניו, שנאמר: "ושם לו במרפכתו ובפרשיו, ורצו לפני מרפכתו". ולוקח מן היפים שבהם להיות שמשים ועומדים לפניו, שנאמר: "ואת בחוריכם הטובים ואת חמוריהם - יקח, ועשה למלאכתו".

ג. וכן לוקח מכל בעלי אמוניות כל מה שהוא צריך, ועושין לו מלאכתו, ונותן שכרן. ולוקח כל הבקמות והעבדים והשפחות למלאכתו, ונותן שכרן או דמיהן - שנאמר: "ולקח חרישו ולקצר קצירו, ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו וכו' ואת עבדיו ואת שפחותיהם ואת בחוריכם הטובים ואת חמוריהם - יקח, ועשה למלאכתו".

ד. וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים ופילגשים; נשים, בכתבה וקדושין; ופילגשים, בלא כתבה וקדושין, אלא ביחוד בלבד קונה אותה, ומתרת לו. אבל ההדיוט אסור בפילגש, אלא באמה עברה בלבד אחר יעוד -] מיוחד לו לאשה[. ויש לו לעשות הפילגשים שלוקח לארמונו טפחות ואופות ורקחות -] מיני בשמים[, שנאמר: "ואת בנותיהם יקח לרקחות ולטפחות ולאופות".

ה. וכן כופה את הראויין להיות שרים, וממנה אותם שרי אלפים ושרי חמשים - שנאמר: "ולשום לו שרי אלפים ושרי חמשים".

ו. ולוקח השדות וההיתים והפרמים לעבדיו, כשילכו למלחמה ויפשוטו על מקומות אלו, אם אין להם מה יאכלו אלא ממש, ונותן דמיהם - שנאמר: "ואת שדותיהם ואת פרמיהם ויתתכם הטובים יקח, ונתן לעבדיו".

ז. ויש לו מעשר מן הנזעים ומן האילנות ומן הבקמה, שנאמר: "והנזעים ופרמיהם יעשר וכו' וצאנכם יעשר".

ח. המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד משלש עשרה; ודבר זה, חק לו ולבניו עד עולם.

ט. כל הרוגי המלך, ממונם למלך; וכל הממלכות שכובש, הרי אוצרות המלכים למלך. וישאר הבזה שבזוין - בזוין ונותנין לפניו, והוא נוטל מחצית בראש; ומחצית הבזה, חולקין אותה כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הפלים במחנה לשמרה, חולקין בשנה - שנאמר: "כי כחלק הירד במלחמה, וכחלק הישב על הפלים - יחדו יחלקו".

י. כל הארץ שכובש, הרי היא שלו; נותן לעבדיו לאנשי המלחמה כפי מה שיראה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה. ובכל אלו הדברים, דיניו דין. ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת האמת,

עשרה; ואם הוסיף אחת, ובקלה - לוקח. ויש לו לגרש, ולשא אחרת תחת זו שגרש.

ג. ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרפכתו; אפלו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושין שאר המלכים, אסור. ואם הוסיף, לוקח.

ד. ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגניו ולהתנאות בו או להתנאות בו, אלא כדי שיתן לחילות שלו ולעבדיו ולשמשי. וכל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה', ולהיות שם מוכן לצרכי הצבור ולמלחמתם - הרי זה מצנה להרבותו; ואין אסור אלא להרבות לעצמו בבית גניו, שנאמר: "לא ירבה לו". ואם הרבה, לוקח.

ה. המלך אסור לשנות דרך שכרות, שנאמר: "אל למלכים שתו יין". אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה - שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו".

ו. וכן לא יהיה שטוף -] להוט[בנשים. אפלו לא היתה לו אלא אחת - לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים, שנאמר: "אל תתן לנשים חילך". על הסרת לבו הקפידה תורה, שנאמר: "ולא יסור לכבו" - שלבו, הוא לב כל קהל ישראל; לפיכך דבקו הפתוב בתורה יתר משאר העם, שנאמר: "כל ימי חייו".

ז. כבר בארנו, שמלכי בית דוד - דנין, ודנין אותן, ומעידין עליהן. אבל מלכי ישראל - גזרו חקמים שלא ידון, ולא דנין אותו, ולא מעיד, ולא מעידין עליו; מפני שלכם גם בהן, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת.

ח. כל המורד במלך, יש למלך רשות להרגו. אפלו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך, או שלא יצא מביתו ויצא - חיב מיתה; ואם רצה להרגו - יהרג, שנאמר: "כל איש אשר ימרה את פיך וכו'". וכן כל המבזה את המלך, או המתורף אותו - יש למלך רשות להרגו, כשמעי בן גרא. ואין למלך רשות להרג אלא בסיף בלבד. ויש לו לאסר [בבית האסורים] ולהכות בשוטין לכבודו. אבל לא יפקיר ממונו; ואם הפקיר, הרי זה גזל. המבטל גזרת המלך בשביל שנתעסק במצוות, אפלו במצנה קלה - הרי זה פטור; דברי הרב ודברי העבד, דברי הרב קודמין. ואין צריך לומר, אם גזר המלך לבטל מצנה, שאין שומעין לו.

י. כל ההורגין נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה, אפלו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה - יש למלך רשות להרג אותן, ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה. והורג רבים ביום אחד, ותולה ומניחין תלוין ימים רבים, להטיל אימה, ולשבר יד רשעי העולם.

יום שני כ"ד אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ד

א. רשות יש למלך לתן מס על העם לצרכיו, או לצרך המלחמות; וקוצב לו מקס [על סחורות], ואסור להכריח מן המקס שלו. ויש לו לגזר, שכל מי שיגנב המקס, ילקח

ט. אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם - אלא ללמד תורה, או לשא אשה, או להציל [ממונו] מן הגוים, ויחזור לארץ; וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשכן בחוצה לארץ - אסור, אלא אם כן חזק הרעב שם, עד שנעשה שנה דינר חטין בשני דינרין. במה דברים אמורים? בשהיו המעות מצויות, והפרות ביקר. אבל אם היו הפרות בזול, ולא ימצא מעות ולא במה ישתפר, ואבדה פרוטה מן הכיס - יצא לכל מקום שיעצא בו רוח. ואף על פי שמתר לצאת, אינה מדת חסידות; שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו, ונתחבבו בליה למקום.

י. גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל, ומנשקין אבניה, ומתגלגלין על עפרה; וכן הוא אומר: "כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחננו".

יא. אמרו חכמים: כל השוכן בארץ ישראל, עונותיו מחולין - שנאמר: "ובל יאמר שכן, חליתי; העם הישב בה, נשא עון". אפלו הלך בה ארבע אמות, וזכה לחיי העולם הבא. וכל הקבור בה, נתפפר לו, וכאלו המקום שהוא בו מובח בפנה, שנאמר: "וכפר אדמתו עמו". ובפרענות הוא אומר: "על אדמה טמאה תמות". ואינו דומה קולטתו מחיים, למי שקולטתו לאחר מיתה. ואף על פי כן, גדולי החכמים היו מוליכין את מתיהן לשם; צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק.

יב. לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפלו בעיר שרפה גוים, ואל ידור בחוצה לארץ, ואפלו בעיר שרפה ישראל; שכל היוצא לחוצה לארץ - כאלו עובד עבודה זרה, שנאמר: "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר: לך עבד אלהים אחרים". ובפרענות הוא אומר: "ואל אדמת ישראל לא יבאו". כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ - כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות, שנאמר: "בבבלה יבאו, ושמה ימותו".

הלכות מלכים ומלחמות פרק ו

א. אין עושין מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראין לו לשלום - אחד מלחמת הרשות, ואחד מלחמת מצוה, שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה, וקראת אליה לשלום". אם השלימו, וקבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח עליהן - אין הורגין מהם נשמה, והרי הם למס, שנאמר: "יהיו לך למס, ועבדוך". קבלו עליהם המס, ולא קבלו העבדות, או שקבלו העבדות, ולא קבלו המס - אין שומעין להם; עד שיקבלו שניהם. והעבדות שיקבלו - היא שיהיו נבזים ושפלים למטה, ולא ירימו ראש בישראל, אלא יהיו כבוישים תחת ידם; ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם. והמס שיקבלו - שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם, כגון בגן החומות, וחזוק המצודות, ובגן ארמון המלך וכיוצא בו, שנאמר: "וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה, לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלוכה, ואת חומת ירושלים וכו' ואת

ולמלאת העולם צדק, ולשבר זרוע הרשעים, ולהלחם מלחמות ה' - שאין ממליכין מלך תחלה, אלא לעשות משפט ומלחמה, שנאמר: "ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו, ונלחם את מלחמתינו".

הלכות מלכים ומלחמות פרק ה

א. אין המלך נלחם תחלה, אלא מלחמת מצוה. ואינו מלחמת מצוה? זו מלחמת שבעה עממין, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. ואחר כך נלחם במלחמת הרשות - והיא המלחמה שנגלחם עם שאר העמים, כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדלתו ושמעו.

ב. מלחמת מצוה - אינו צריך לטל בה רשות מבית דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת. אבל מלחמת הרשות - אינו מוציא העם בה, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

ג. ופורץ לעשות לו דרך, ואין ממחין בידו. ודרך המלך - אין לה שעור, אלא כפי מה שהוא צריך: אינו מעקם הדרכים מפני פרמו של זה, או מפני שדהו של זה, אלא הולך בשנה, ועושה מלחמתו.

ד. מצות עשה להחריס [ולאבד] שבעה עממין, שנאמר: "החריס תחרימם"; וכל שבא לידו אחד מהן, ולא הרגו - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחיה כל נשמה". וכבר אבדו, ואבד זכרם.

ה. וכן מצות עשה לאבד זרע עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק"; ומצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים ואריכותו, כדי לעזר איבתו [שנאתו אליה] - שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי השמועה [מסורה] למדו: "זכור" - בפה; "לא תשכח" - בלב, שאסור לשכח איבתו ושנאתו.

ו. כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין - הרי זה כבוש רבים, והרי היא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר; והוא, שכבשו אחר כבוש כל ארץ ישראל הקאמורה בתורה.

ז. ומתיר לשכן בכל העולם בלו, חוץ מארץ מצרים; [והיא] מן הים הגדול המערבי [התיכון] ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, כנגד ארץ כוש [אתיופיה] וכנגד המדבר - הכל אסור להתישב בה. ובשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד", "לא תסיף עוד לראותה", "לא תספו לראותם עוד עד עולם". ואלכסנדריא בכלל האסור.

ח. מתיר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבש ארצות אחרות; ואין אסור אלא להשתקע שם. ואין לוקין על לאו זה - שבשעת הפניסה, מתיר הוא; ואם יחשב לישב ולהשתקע, אין בו מעשה. ויראה לי, שאם כבש מלך ישראל ארץ מצרים על פי בית דין, שהיא מתרת; ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכן בה והיא ביד גוים, מפני שמעשיה מקלקלין יותר מפל הארצות, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו'".

ח. אין קוצצין אילגי מאכל שחוץ למדינה, ואין מונעין מהן אמת [תעלת] המים עד שיכשו - שנאמר: "לא תשחית את עצה"; וכל הקוצץ, לוקה. ולא במצור בלבד, אלא בכל מקום, כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה - לוקה. אבל קוצצין אותו, אם היה מניק אילנות אחרים, או מפני שמניק בשדה אחרים, או מפני שמניק יקרים [לבנין]; לא אסרה תורה, אלא דרך השחתה.

ט. כל אילן סרק - מתר לקץ אותו, ואפלו אינו צריך לו. וכן אילן מאכל שהזקין, ואינו עושה אלא דבר מועט שאינו ראוי לטרוח בו - מתר לקצו. וכמה יהיה היות עושה, ולא יקצנו? רבע הקב זיתים; ודקל שהוא עושה קב תמרים, לא יקצנו.

י. ולא האילנות בלבד, אלא כל המשכר בלים, וקורע בגדים, והורס בגין, וסותם מעין, ומאבד מאכלות דרך השחתה - עובר ב"לא תשחית"; ואינו לוקה, אלא מכת מרדות מדבריהם [מלקות מדרבנן].

יא. צרין על עירות הגוים בשבת, ועושין עמהם מלחמה בשבת - שנאמר: "עד דתה", ואפלו בשבת; בין מלחמת מצוה, בין מלחמת הרשות.

יב. כשחונין, חונין בכל מקום. וימי שנהרג במלחמה - במקום שיפל, שם יקבר; קונה מקומו כמת מצוה.

יג. וארבעה דברים פטרו במתנה: אוכלין הדמאי [פירותיו של עם הארץ וספק מעושר]; ופטורין מרחיצת ידים, תחלה; ומביאין כל מיני עצים מכל מקום - ואפלו מצאן תלושין ויבשין, אין מקפידין על כך במתנה. וכן פטורין מלערב ערובי חצרות במתנה, אלא מטלטלין מאהל לאהל ומסכה לסכה - והוא שיקיפו כל המתנה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שתהיה רשות יחיד, כמו שנתבאר בהלכות שבת. ואין מתנה פחותה מעשרה. וכשם שפטורין מכל אלו בהליכתן, כך פטורין בהזירתן.

יד. ואסור להפנות [צרכים] בתוך המתנה, או על פני השדה בכל מקום; אלא מצות עשה לתקן שם דרך מיוחדת להפנות בה, שנאמר: "ויד תהיה לך מחוץ למתנה וכו'".

טו. וכן מצות עשה להיות יחד לכל אחד ואחד, תלויה עם כלי מלחמתו - יצא באותה הדרך, ויחפר בה, ויפנה, ויכסה, שנאמר: "ויתד תהיה לך על אונך וגו'". ובין שיש עמהם ארון [האלוקים], ובין שאין עמהם - כך הם עושים תמיד, שנאמר: "והיה מתנד קדוש".

יום שלישי כ"ה אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ז

א. אחד מלחמת מצוה, ואחד מלחמת הרשות - ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה; וזה הוא הנקרא 'משוח העם'.

ב. שני פעמים מדבר משוח מלחמה אל העם: אחת בספר [גבול] בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה - אומר אליהם: "מי האיש אשר נטע כרם, ולא חללו וגו'"; כשישמע דברי, יחזר מערכי המלחמה. ואחת בערכי

כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה וכו' ויעלם שלמה למס עובד, עד היום הזה. ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד, כי הם אנשי המלחמה, ועבדיו ושיריו ושלישיו, ושירי רכבו ופרשיו".

ב. ויש למלך להתנות עמהם שיקח חצי ממונם או הקרקעות ויניח כל המטלטלין, או כל המטלטלין ויניח הקרקעות - כפי מה שיתנה.

ג. ואסור לשקר בביתם ולכזב להם, אחר שהשלימו וקבלו שבוע מצוות.

ד. ואם לא השלימו, או שהשלימו ולא קבלו שבוע מצוות - עושין עמהם מלחמה, והורגין כל הזכרים הגדולים, ובחזין כל ממונם וטפם; ואין הורגין אשה ולא קטן - שנאמר: "והנשים והטף", זה טף של זכרים. כמה דברים אמורים? במלחמת הרשות, שהיא עם שאר האמות. אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו, אין מניחין מהם נשמה, שנאמר: "כן תעשה לכל העמים וכו' רק מערי העמים וכו' לא תחיה כל נשמה". וכן הוא אומר בעמלק: "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים". ומנין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו? שנאמר: "לא תהיה עיר אשר השלימה אל בני ישראל, בלתי החוי לשבי גבעון; את הכל לקחו במלחמה. כי מאת ה' היתה, לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל, למען החרימם" - מפלל ששליחו להם לשלום, ולא קבלו.

ה. שלשה כתבים שלח יהושע, עד שלא נכנסו לארץ. הראשון שלח להם: 'מי שרוצה לברח, יברח'; וחזר ושלח: 'מי שרוצה להשלים, ישלים'; וחזר ושלח: 'מי שרוצה לעשות מלחמה, יעשה'. אם כן, מפני מה הערימו יושבי גבעון [הלא יכלו להשלים עם ישראל]? לפי ששלח להם בכלל, ולא קבלו; ולא ידעו משפטי ישראל, ודמו שאין פותחין להם לשלום. ולמה קשה הדבר לנשיאים, ונאו שראוי להפנותם לפי חרב לולי השבועה? מפני שפירשו להם ברית [נשיהיו חופשיים], והרי הוא אומר: "לא תכרת להם ברית"; אלא היה דנים, שיהיו למס עבדים. והואיל ובטעות נשבעו להם - בדין היה שיהרגו על שהטעו, לולי חלול השם.

ו. עמון ומואב - אין שולחין להם לשלום, שנאמר: "לא תדרש שלומם וטובתם". אמרו חכמים: לפי שנאמר: "וקראת אליה לשלום", יכול עמון ומואב כן? תלמוד לומר: "לא תדרש שלומם". לפי שנאמר: "עמך יושב בקרף... בטוב לו", יכול עמון ומואב כן? תלמוד לומר: "וטובתם". ואף על פי שאין שואלים בשלומם, אם השלימו מעצמם תחלה, מקבלין.

ז. כשצריך על עיר לתפשה, אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלש רוחותיה, ומניחין מקום לבורח, ולמי שרוצה להמלט על נפשו, שנאמר: "ויצבאו על מדן כאשר צוה ה' את משה" - מפי השמועה למדו, שבבקר צוהו [לצור רק מג' רוחות].

אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה [גבעונית] לישראל, וכת ישראל לממזר ולנתנין - אינו חוזר.

ט. כל אלו שחוזרין מערכי המלחמה - כששומעין את דברי הפהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא, ומתקנין את הדרכים.

י. ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר, ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית וחנכו, והנושא ארוסתו, או שיבם, ומי שחלל את פרמו - אין יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת, ושמה את אשתו". מפי הקבלה [ממדרש] למדו, שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לכהן שהתחיל לאכל פרו.

יא. כל השנה בלה, אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך, ולא שומר בחומה, ולא נותן [קדשים] לפסי העיר [לחיוק שער העיר], ולא יעבר עליו שום דבר, שנאמר: "לא יצא בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר" - לעבר עליו בשני לאוין, לא לערכי העיר ולא לערכי הגדוד.

יב. בנה בית והשפירו לאחרים, והקדים לו שכרו [מראש] - הרי זה כמי שחנכו. נתן לו שכרו לאחר שנים עשר חדש, הרי הוא כמי שלא חנכו עד עתה.

יג. בנה בית, ונתן בו חפציו, ונעל עליהם - אם היה צריך לבטל [מזמנו] על שמירתם, הרי זה כמי שחנכו והתחיל לישב בו; ואם אינם צריכין לישב ולשמרם, הרי זה כמי שלא חנכו.

יד. וכל הבונה בית או נטע כרם בחוצה לארץ - אינו חוזר עליהם.

טו. "מי האיש הירא ורף הלכב" - כמשמעו, שאין בלבו כח לעמד בקשרי המלחמה. ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו, ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחה וזכרם מלבו, ויפנה מכל דבר למלחמה. וכל המתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומבהיל עצמו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "אל ירף לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם". ולא עוד, אלא שכל דמי ישראל תלויין בצנארו; ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו - הרי זה כמי ששפף דמי הפל, שנאמר: "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו". והרי מפרש בקבלה: "ארור עושה מלאכת ה' רמיה, וארור מנע חרבו מדם". וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד, ויהיה פונתו לקדש את השם בכלבד - מבטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר: "כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן, כי מלחמות ה' אדני גלחם, ורעה לא תמצא בך מימיו וכו' והיתה נפש אדני צרויה בצרור החיים, את ה' אלהיך".

המלחמה [בחזית], אומר: "אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם".

ג. בעת שעורכין המערכות, והם קרובים להלחם, משהו מלחמה עומד במקום גבוה, וכל המערכות לפניו, ואומר להם בלשון הקדש: "שמע ישראל! אתם קרבים היום למלחמה על איביכם; אל ירף לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלף עמכם, להלחם לכם עם איביכם, להושיע אתכם". עד כאן משהו מלחמה אומר, וכהן אחר תחתיו משמיע לכל העם בקול רם. ואחר כך אומר משהו מלחמה: "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו - ילף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יחנכו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו - ילף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יחללו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה - ילף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יקחנה". עד כאן משהו מלחמה מדבר, והשומר משמיע לכל העם בקול רם. ואחר כך מדבר השומר מעצמו ואומר: "מי האיש הירא ורף הלכב"; ושומר אחר משמיע לכל העם. ד. ואחר שחוזרין כל החוזרין מערכי המלחמה, מתקנין את המערכות, ופוקדים שרי צבאות בראש העם. ומעמידין מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים, וכשילין [קדומות] של פרזל בידיהם; וכל המבקש לחזור מן המלחמה - הרשות בידם לקפח את שוקיו, שתתלת נפילה ניסה. במה דברים אמורים, שמחוזרין אנשים אלו מערכי המלחמה? במלחמת הרשות. אבל במלחמת מצוה - הכל יוצאין, אפלו חתן מתן מחרו וכלה מחפזה.

ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות [תבואה] - הואיל וראוי לדינה; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנתן לו במתנה, או הירש - הרי זה חוזר. אבל הבונה בית שער אכסדרה [פרוזדור לבית] ומרפסת [לפני הבית], או בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, או הגזול בית - הרי זה אינו חוזר.

ו. אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל, ואפלו מחמשת מיני מאכל. אחד הנוטע, ואחד המכריך [מכופף ענף ומכסהו בעפר] ואחד המרקיב [אילו באילו] הכרכה והרכבה שהיא חקבת בערלה. אחד הלוקח, ואחד הירש, ואחד שנתן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל כרם - אינו חוזר עליו. וכן כרם של שני שתפין, אין חוזרין עליו.

ז. אחד המארג את הבתולה, ואחד המארג את האלמנה, וכן אם נפלה לו יבמה [אשת אחיו שמת ללא בנים]; ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהם - כלן חוזרין. קדש אשה מעכשו לאחר שנים עשר חדש [על מנת שיחולו אם לא יחזור בו י"ב חודש], ושלים הזמן במלחמה - חוזר ובא לו. ח. המחזיר את גרושתו, והמארג אשה האסורה לו, כגון

הלכות מלכים ומלחמות פרק ח

א. חלוצי [- חיילי] הצבא - כשיכנסו בגבול הגוים, ויכבשו אותם וישבו מהם - מתיר להם לאכל גבולות וטירות ויבשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים; וכן שותה יין נסך. מפי השמועה למדו: "ובתים מלאים כל טוב" - ערפי חזירים וכיוצא בהם.

ב. וכן בועל אשה בגיורתה, אם תקפו יצרו. אבל לא יבעל אותה וילך לו, אלא מכניסה לתוך ביתו, שנאמר: "וראית בשביה אשת יפת תאר וכו'". ואסור לבעל אותה ביאה שניה, עד שישאנה.

ג. אין אשת יפת תאר מתרת אלא בשעת השביה, שנאמר: "וראית בשביה אשת יפת תאר" - בין בתולה, בין בעולה, בין אשת איש; שאין אישות לגוים. "וחשקת", אף על פי שאינה יפה. "בה" - ולא בחברתה; שלא יבעל שתיים. "ולקחת לך לאשה" - שלא יקח שתיים, יבעל אחת ויניח אחת לאביו או לאחיו. ומנין שלא ילקחנה [- יבעלנה] במלחמה? - שנאמר: "והבאתה", כניסה למקום פנוי ואחר כך יבעל.

ד. הבהן מתיר ביפת תאר בביאה ראשונה, שלא דברה תורה אלא כנגד היצר; אבל אינו יכול לשא אותה אחר כן, מפני שהיא גיורת.

ה. וכיצד דין ישראל ביפת תאר? אחר שיבעלה ביאה ראשונה, והיא בגיורתה - אם קבלה עליה להכנס תחת פני השכינה, מטבילה לשם גרות מיד. ואם לא קבלה - תשב בביתו שלשים יום, שנאמר: "ויבכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"; וכן בוכה על דתה, ואינו מונעה ומגדלת את צרפניה ומגלחת את ראשה, כדי שתתגנה בעיניו. ותהיה עמו בבית: נכנס ורואה אותה, יוצא ורואה אותה, כדי שיקוץ בה. ויגלגל עמה [ישכנעה] כל שלשים יום, כדי שתקבל. אם קבלה, ורצה בה - הרי זו מתגיירה, וטובלת ככל הגרים.

ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חדש של בכה, ושני חדשים אחריו. ונושאה בכתפה וקדושין. ואם לא חפץ בה, משלחה לנפשה. ואם מכר אותה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ומכר לא תמכנה בפסך, לא תתעמר בה"; ואינה מכורה, ומחזיר הדמים. וכן אם כבש אותה אחר שנבעלה לשם שפחה - משישתמש בה, עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תתעמר בה", שלא ישתמש בה.

ז. לא רצת להתגייר, מגלגלין עמה כל שנים עשר חדש. לא רצת - מקבלת שבע מצוות שנצטוו בני נח, ומשלחה לנפשה; והרי היא ככל הגרים התושבים. ואינו נושא אותה, שאסור לשא אשה שלא נתגיירה.

ח. נתעברה מביאה ראשונה - הרי הולד גר, ואינו בנו לדבר מן הדברים, מפני שהוא מן הגויה; אלא שבית דין מטבילין אותו על דעתן. ותמר מביאה ראשונה של יפת תאר היתה, אבל אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת תמר אחות אבשלום מאמו, ומתרת להנשא לאמנון; וכן

היא אומרת: "דבר נא אל המלך, כי לא ימנעני ממך". ט. יפת תאר שלא רצת להניח [לעזוב את ה] עבודה זרה לאחר השנים עשר חדש, הורגין אותה. וכן עיר שהשלימה - אין כורתין להן ברית, עד שיכפרו בעבודה זרה, ויאבדו כל מקומותיה, ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח; שכל גוי שלא קבל עליו מצוות שנצטוו בני נח - הורגין אותו, אם ישנו תחת ידינו.

י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל, שנאמר: "מורשה קהלת יעקב", וילכל הרוצה להתגייר משאר האמות, שנאמר: "פכם פגור". אבל מי שלא רצה, אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות. וכן צוה משה רבנו מפי הגבורה, לכך את כל באי העולם לקבל כל מצוות שנצטוו נח, וכל מי שלא קבל, יהרג. והמקבל אותן - הוא הנקרא 'גר תושב' בכל מקום; וצריך לקבל עליו בפני שלישי חברים [- תלמידי חכמים]. וכל המקבל עליו למוול, ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מל - הרי זה כמין שבאמות.

יא. כל המקבל שבע המצוות, ונזהר לעשותן - הרי זה מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא; והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבנו, שבני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשין מפני הכרע הדעת - אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אמות העולם אלא מחכמיהם.

יום ראשון - ללומדים פרק אחד ליום

הלכות מלכים ומלחמות פרק ט

א. על ששה דברים נצטוה אדם הראשון: על עבודה זרה, ועל ברפת [קללת] השם, ועל שפיכות דמים, ועל גלוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינין [הושבת דיינים]. אף על פי שכלן קבלה הן בדינו ממשה רבנו, והדעת נוטה להן, מפלל דברי התורה יראה ששעל אלו נצטוה. הוסיף לנח אבר מן החי, שנאמר: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו"; נמצאו שבע מצוות. וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם. נצטוה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחריית. ויצחק הפריש מעשר, והוסיף תפלה אחרת לפנות היום. ויעקב הוסיף גיד הנשה, והתפלל ערבית. ובמצרים נצטוה עמרם במצוות יתרות, עד שבא משה רבנו ונשלמה תורה על ידו.

ב. בן נח שעבד עבודה זרה - חיב, והוא שיעבד בדרבה. וכל עבודה זרה שבית דין של ישראל ממיתין עליה, בן נח נהרג עליה. וכל שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה, אין בן נח נהרג עליה. ואף על פי שאינו נהרג, אסור בכל. ואין מניחין אותן להקים מצבה [להקריב עליה], ולא לטע אשירה [אילן לע"ז], ולא לעשות צורות [IDT] וכיוצא בהן לנואי.

ג. בן נח שברך את השם - בין שברך בשם המיוחד, בין שברך בכנוי, בכל לשון - חיב; מה שאין בן בישראל.

ד. בן נח שהרג נפש, אפלו עבר במעי אמו - נהרג עליו. וכן אם הרג טרפה [- חולה שמשוער שימות במחלתו], או

מן החי ממנו.

יב. השוחט את בהמה - אפלו שחט בה שני הסימנים [- קנה ווסט] - כל זמן שהיא מפרפסת, אבר וכשר הפורשין ממנה אסורין לבני נח משום אבר מן החי.

יג. כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי, אסור על בני נח. ויש שבני נח חביבין עליו, ולא ישראל: שבני נח - אחד בהמה וחיה, בין טהורה בין טמאה, חביבין עליה משום אבר מן החי ומשום בשר מן החי; ואבר וכשר הפורשין מן המפרפסת - אף על פי ששחט בה ישראל שני סימנים, הרי זה אסור לבני נח משום אבר מן החי.

יד. וכיצד הם מצוין על הדינים? חביבין להושיב דינים ושופטים בכל פלך [- מחזק] ופלך לדון בשרש מצוות, ולהזהיר את העם; וכן נח ששבר על אחת משבע מצוות אלו, יהרג בסיף. כיצד? אחד העובד עבודה זרה, או שברך את השם, או ששפך דם, או שבעל אחת משש עריות שלחן, או שגזל אפלו פחות משנה פרוטה, או שאכל כל שהוא מאבר מן החי או בשר מן החי, או שראה אחד ששבר על אחת מאלו ולא דנו והרגו - הרי זה יהרג בסיף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שקים הריגה - שהרי שכם גזל, והם ראו, וידעו, ולא דנוהו. וכן נח נהרג בעד אחד, ובדין אחד, בלא התראה, ועל פי [עד או דין] - קרובין; אבל לא בעדות אשה, ולא תדון אשה להם.

יום רביעי כ"ו אייר ה'תשס"ט

יום שני - ללומדים פרק אחד ליום

הלכות מלכים ומלחמות פרק י

א. בן נח ששגג באחת ממצוותיו, פטור מקלום; חוץ מרוצח בשגגה - שאם הרגו גואל הדם, אינו נהרג עליו; ואין לו עיר מקלט, אבל בתי דיניהם אין מיתין אותו. במה דברים אמורים? בשוגג באחת ממצוות ועבר בלא כונה, כגון שבעל אשת חבירו, ודמה שהיא אשתו או פנויה. אבל אם ידע שהיא אשת חבירו, ולא ידע שהיא אסורה עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו, וכן אם הרג, והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד, ונהרג. ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו ללמד ולא למד.

ב. בן נח שאנסו אנס לעבר על אחת ממצוותיו, מתר לו לעבר; אפלו נאנס לעבד עבודה זרה - עובד, לפי שאינם מצוין על קדוש השם. ולעולם אין עונשין מהן לא קטן, ולא חרש, ולא שוטה - לפי שאינן בני מצוות.

ג. בן נח שנתגר, ומל וטבל, ואחר כך רצה לחזר מאחרי ה', ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקדם - אין שומעין לו; אלא יהיה כישוראל לכל דבר, או יהרג. ואם היה קטן כשהטבילו אותו בית דין - יכול למחות בשעה שיגדיל, ויהיה גר תושב בלבד; וכיון שלא מחה בשעתו [מיד כשהגדיל] - שוב אינו ממחה, אלא הרי הוא גר צדק. לפיכך, אם בא לקטנה שהטבילה בית דין - בסף כתבתה, או קנס אונס או מפתה, יהיה הפל תחת יד בית דין, עד

שכפתו ונתנו לפני הארי, או שהניחו ברעב עד שמת - הואיל והמית מכל מקום, נהרג. וכן אם הרג רודף [אחר חבירו להורג] שניכול להצילו [את הנרדף] באחד מאבריו [של רודף] - נהרג עליו, מה שאין כן בישראל.

ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת האב, ואשת איש, ואחותו מאמו, וזכור, ובהמה, שנאמר: "יעזב איש את אביו", זו אשת אביו; ו"את אמו", כמשמעה; "ודבק באשתו", ולא באשת חבירו; "באשתו", לא בזכור; "והיו לבשר אחד", להוציא בהמה חיה ועוף, שאין הוא והם בשר אחד; ונאמר: "אחתי בת אבי (היא) [הוא], אף לא בת אמי, ונתתי לי לאשה".

ו. בן נח חייב [כשבא] על מפתת אביו ואנוסת אביו [שנולד מהם]; הרי היא אמו מכל מקום. וחייב על אשת אביו, אפלו לאחר מיתת אביו. וחייב על הזכור, בין קטן בין גדול; ועל הבהמה, בין קטנה בין גדולה. והוא נהרג לבדו, ואין הורגין את הבהמה - שלא נצטוו בהריגת בהמה, אלא ישראל.

ז. אין בן נח חייב על אשת חבירו, עד שיכוא עליה כדרך אחר שנבעלה לבעלה. אבל מארשה, או שנכנסה לחפה ועדין לא נבעלה - אין חביבין עליה, שנאמר: "והוא בעלת בעל". במה דברים אמורים? בכך נח שבא על בת נח. אבל גוי שבא על הישראלית, בין כדרך אשה שלא כדרך אשה - חייב. ואם היתה נערה מארשה - נסקל עליה, כדיני ישראל; בא עליה אחר שנכנסה לחפה, ולא נבעלה - הרי זה בחנק, כדיני ישראל. אבל אם בא על אשת ישראל אחר שנבעלה - הרי זה כמי שבא על אשת גוי חבירו, ונהרגו בסיף.

ח. בן נח שיחד שפחה לעבדו - הרי זה נהרג עליה משום אשת חבירו. ואינו חייב עליה, עד שיפשט הדבר ויאמרו לה העם: "זו דבית [- של בית] עבד פלוני". ומאימתי תחזור להתרה? משפירשנה מעבדו, ויפרע [יתגלה] ראשה בשוק. ומאימתי תהיה אשת חבירו כגרושה שלנו? משפירשנה מביטו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה; שאין להם גרושין בכח, ואין הדבר תלוי בו [בבעל] בלבד, אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרש זה מזה - פורשין.

ט. בן נח חייב על הגזל, בין שגזל גוי בין שגזל ישראל. ואחד הגזול, או הגונב ממון, או גונב נפש, או הכובש שכר שכיר וכיוצא בו - אפלו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה - על הכל הוא חייב, והרי הוא בכלל גזלן; מה שאין כן בישראל. וכן חייב על פחות משנה פרוטה. וכן נח שגזל פחות משנה פרוטה, ובא אחר וגזלה ממנו - שניהן נהרגין עליה.

י. וכן חייב על אבר מן החי, ועל בשר מן החי בכל שהוא; שלא נתנו השעורין, אלא לישראל בלבד. ומתחיל הוא בדם מן החי.

יא. אחד האבר או הבשר, הפורש מן הבהמה או מן החיה; אבל העוף - יראה לי, שאין בן נח נהרג על אבר

וגוי - אם יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו בדיניהם ואומרים לו: 'כף דיניכם'; ואם יש זכות לישראל בדינינו - דנין לו ואומרים לו: 'כף דינינו'. ויראה לי, שאין עושין כן לגר תושב, אלא לעולם דנין לו בדיניהם. וכן יראה לי, שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישאל, שהרי אנו מצוין להחיותם, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה". וזה שאמרו חכמים: 'אין כופלין להם שלום' [- "שלום שלום" - בגוים, לא בגר תושב. אפילו הגוים - צווי חכמים לבקר חוליהם, ולקבר מתייהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום; הרי נאמר: "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו", ונאמר: "דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

יום שלישי - ללומדים פרק אחד ליום

הלכות מלכים ומלחמות (ומלך המשיח) פרק יא

א. המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישראל, הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו, כשהיו מקדם: מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות בכל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו; שהרי תורה העידה עליו, שנאמר: "ושב ה' אליהם את שביתם, ורחמך; ושב, וקבצך מכל העמים... אם יהיה נדחך בקצה השמים - משם יקבצך ה' אליהם... והביאך ה' אליהם אל הארץ...". ואלו הדברים המפרשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשגי המשיחים - במשיח הראשון שהוא דוד, שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמד מכני בגיו, שמושיע את ישראל מיד בני עשו. ושם הוא אומר: "אראנו ולא עתה", זה דוד; "אשורנו ולא קרוב", זה המלך המשיח. "דרך כוכב מיעקב", זה דוד; "וקם שבט מישאל", זה המלך המשיח. "ומחץ פאתי מואב" - זה דוד, וכן הוא אומר: "ונך את מואב, וימדד בחרב". "וקרר כל בני שט" - זה המלך המשיח, שנאמר בו: "ומשלו מים עד ים". "והיה אדום ירשה" - לדוד, שנאמר: "ותהי אדום לדוד לעבדים וגו'". "והיה ירשה וגו'" - זה המלך המשיח, שנאמר: "ועלו מושעים בהר ציון, לשפט את הר עשו".

ב. אף בערי מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה' אליהם את גבולך... ונספת לך עוד שלש ערים..."; ומעולם לא היה דבר זה [ס' הרים], ולא צנה הקדוש ברוך הוא לתהו [- לחינם]. אכל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה, שכל הספרים מלאים מדבר זה.

ג. אל יעלה על דעתך, שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים, וכיוצא בדברים אלו שהטפשים אומרים; אין הדבר כן!

שתגדיל ולא תמחה בגרות; שמא תטל, ותגדיל ותמחה, ונמצאת זו אוכלת בגיוותה מעות שאין לה זכות בהן אלא בדיני ישראל.

ד. כן נח שברך [- קילל] את השם, או שעבד עבודה זרה, או שבא על אשת חברו, או שהרג חברו, ונתגיר - פטור. הרג בן ישראל, או שבא על אשת ישראל, ונתגיר - חייב; והורגין אותו על בן ישראל, וחונקין אותו על אשת ישראל שבעל - שהרי נשתנה דינו.

ה. כבר בארנו, שכל מיתת בני נח בסיף - אלא אם בעל אשת ישראל נערה מארשה, יסקל, ואם בעלה אחר שנכנסה לחפה קדם שתבעל, יחנק.

ו. מפי הקבלה [מחבר], שפני נח אסורין בהרבעת בהמה ובהרבעת אילן בלבד; ואין נהרגין עליהן. וגוי שהכה ישראל - אפילו חבל בו - אף על פי שהוא חייב מיתה, אינו נהרג.

ז. המילה - נצטנה בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר: "אתה וזרעך אחריך, לדורותם". יצא זרעו של ישמעאל, שנאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע". ויצא עשו, שהרי יצחק אמר ליצחק: "ויתן לך את ברכת אברהם, לך ולזרעך" - מכלל, שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה, והן המחזיקין במילה.

ח. אמרו חכמים, שבני קטורה, שהם זרעו של אברהם שבאו אחר ישמעאל ויצחק - חייבין במילה. והואיל ונתעברו היום בני ישמעאל בבני קטורה, יתחייבו הפל במילה בשמיני; ואין נהרגין עליה.

ט. גוי שעסק בתורה, חייב מיתה; לא יעסק אלא בשבע מצוות שלהם בלבד. וכן גוי ששבת - אפילו ביום ממות החול - אם עשה אותו לעצמו כמו שבת, חייב מיתה; ואין צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר: אין מניחין אותם לחדש דבר, ולעשות מצוות לעצמן מדעתן, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש דבר - מפין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה; אבל אינו נהרג.

י. כן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה, כדי לקבל שכר - אין מונעין אותו לעשות אותה בהלכתה. ואם הביא עולה, מקבלין ממנו. ונתן צדקה, מקבלין ממנו; ויראה לי, שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא נזון מישאל, ומצוה עליהם להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה - מקבלין ממנו, ונותנין אותה לעניי גוים.

יא. חייבין בית דין של ישראל לעשות שופטים לאלו הגוים התושבים, לדון להם על פי משפטים אלו, כדי שלא ישחת העולם. אם ראו בית דין שיעמידו שופטיהם מהם, מעמידין; ואם ראו שיעמידו להם מישאל, מעמידין.

יב. שני גוים שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהם - דנין להם דין תורה. האחד רוצה, והאחר אינו רוצה - אין כופין אותו לדון אלא בדיניהם. הנה ישראל

ממנהגו של עולם, או יהיה שם חדוש במעשה בראשית; אלא עולם ממנהגו הולך. וזה שנאמר בישעיה: "וְגַר זָאֵב עִם כְּבֹשׁ, וְנָמַר עִם גְּדִי יִרְבֵּץ", משל וחייה. ענין הדבר - שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי אמות העולם המשוילים כזאב ונמר, שנאמר: "זָאֵב עֲרֹבֹת יִשְׁדָּד - נָמַר שָׁקֵד עַל עֲרִיָּהֶם". ויחזרו כלם לדת האמת, ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המת בנחת בישראל, שנאמר: "וְאֶרְיָהּ, בְּבֶקֶר יֹאכַל תֶּבֶן". כל פיוצא באלו הדברים הכתובים בענין המשיח, משלים הם; ובימות המלך המשיח יודע לכל לאיזה דבר היו משל, ומה ענין רמזו בהם.

ב. אמרו חכמים: 'אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שעבוד מלכות בלבד'. ויראה מפשוטם של דברי הנביאים, שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג - שם המלך] וגוג - שם אומות]; ושקדם מלחמת גוג וגוג, יעמד נביא לישראל לישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר: "הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי וגו'". ואינו בא לא לטהר הטמא ולא לטמא הטהור, ולא לפסל אנשים שהם בחזקת פשרות, ולא להקשיר מי שהחזקו פסולין; אלא לשום שלום בעולם, שנאמר: "וְהָשִׁיב לָב אָבוֹת עַל בָּנֵיהֶם". ויש מן החכמים שאומר, שקדם ביאת המלך המשיח, יבוא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן - לא ידע אדם היאך יהיו, עד שיהיו; שדברים שתומין הם אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפוסקים; ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים, אין סודו היות דברים אלו ולא דקדוקיהם, עקר בדת. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך בדברי מדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהם, ולא ישימם עקר - שאינן מביאין לא לידי אהבה, ולא לידי יראה. וכן לא יחשב הקצין; אמרו חכמים: 'תפח דעתן של מחשבי קצין'. אלא יחכה ויאמין בכלל - בעיקר הדבר, כמו שבארנו.

ג. בימי המלך המשיח, כשתתישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתחסו [יחוס המשפחה] כלם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו, שנאמר: "וְיָשֹׁב מִצָּרָף וּמִמְטָהֵר וגו'". ובגין לוי מטרה - [מייחס] תחלה, ואומר: 'זה מייחס כהן, וזה מייחס לוי, ודוּחָה אֶת שְׁאֵין מִיִּחְסִין לְיִשְׂרָאֵל; הרי הוא אומר: "וַיֹּאמֶר הַתְּרַשָּׁתָא לָהֶם... עד עמד כהן לאורים ולתמים". הנה למדת, שברוח הקדש מתחסיין המתקין, ומודיעין המייחס. ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני. ואכל אינו אומר על שהם בחזקת פשרות: 'זה ממזר, וזה עבד' [כנעני] - שהדין הוא שמשפחה שנטמעה, נטמעה. ד. [לא] נתאוו הנביאים והחכמים ימות המשיח - לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שייחדו [ישתעבדו] בגוים, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכל ולשתות ולשמח; אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל [מהתורה], כדי שיזכו לחיי העולם הבא, כמו שבארנו בהלכות תשובה.

שהרי רבי עקיבה חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא בליו של פוזבא המלך, והוא היה אומר עליו, שהוא המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעוונות; כיון שנהרג, נודע להם שאינו משיח; ולא שאלו ממנו חכמים, לא אות ולא מופת. ועקר הדברים ככה הן: שהתורה הזאת אין חקיה ומשפטיה משתנים לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליה, ולא גורעין מהן; וכל המוסיף או גורע, או שגלה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן - הרי זה בודאי רשע ואפיקורוס.

ד. ואם יעמד מלך מבית דוד, הוזה בתורה ועוסק במצוות כדור אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכף כל ישראל לילך בה וילחזק בדקה [פרצות הדת], וילחם מלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח, ונצח כל האמות שסביביו, ובנה מקדש במקומו, וקבץ נדחי ישראל - הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה, או נהרג - בידוע שאינו זה שהבטיחה תורה עליו, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לגלות בו רבים, שנאמר: "ומן המשפילים יפשו, ויצרוף בהם וילבר וילבן - עד עת קץ, כי עוד למועד". אף ישוע הנוצרי שדמה שיהיה משיח, ונהרג בבית דין - כבר נתנבא בו דניאל, שנאמר: "בְּגִי פְרִיצִי עִמָּךְ וְנִשְׁאוּ לְהַעֲמִיד חֲזוֹן - וְנִכְשְׁלוּ". וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דברו שהמשיח הוא ישראל ומושיעם, ומקבץ נדחיהם ויחזק מצותו, וזה גרם לאבד ישראל בחרב, ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות רב העולם לעבד אלוה מבלעדי ה'!! אכל מחשבות בורא העולם - אין כח באדם להשיגם, כי לא דרכיו דרכיו ולא מחשבותיו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנוצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו [מוחמד] - אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן העולם כלו לעבד את ה' ביחד, שנאמר: "כִּי אֲזָא אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה כְרוּחַ, לִקְרֹא בָלֶם בְּשֵׁם ה', וְלַעֲבֹדוֹ שָׁכֵם אַחֲד". ביצד? כבר נתמלא העולם פלו מדברי המשיח, ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשוטו דברים אלו באיים רחוקים, ובעמים רבים ערלי לב; והם נושאים ונותנים בדברים אלו, ובמצוות התורה - אלו אומרים: 'מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה, ולא היו נוהגות לדורות'. ואלו אומרים: 'דברים נסתרים יש בהן, ואינן כפשוטן, וכבר בא משיח, וגלה נסתריהם'. וכשיעמד המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא - מיד הם כלם חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעו.

יום רביעי - ללומדים פרק אחד ליום

הלכות מלכים ומלחמות (ומלך המשיח) פרק יב

א. אל יעלה על דעתך, שבימות המשיח יבטל דבר

ובית דינו, ויואל קבל ממיקה ובית דינו, ונחום קבל מיואל ובית דינו, ובחבוק קבל מנחום ובית דינו, וצפניה קבל מחבוק ובית דינו, וירמיה קבל מצפניה ובית דינו, וברוך בן נריה קבל מירמיה ובית דינו, ועזרא קבל מברוך בן נריה ובית דינו. בית דינו של עזרא, הן הנקראין 'אנשי כנסת הגדולה'. והם - חגי זכריה ומלאכי, ודניאל חנניה מישאל ועזריה, ונחמיה בן חכליה, ומרדכי בלשן וירבבאל; והרבה חכמים עמון, תשלום מאה ועשרים זקנים. האחרון מהם הוא שמעון הצדיק, והוא היה מכלל המאה ועשרים, וקבל תורה שבעל פה מפיו; והוא היה כהן גדול אחר עזרא. אנטונינוס איש שוכו ובית דינו קבלו משמעון הצדיק ובית דינו, ויוסף בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית דינם קבלו מאנטונינוס ובית דינו, ויהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם קבלו מיוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן ובית דינם, ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדק ובית דינם קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית דינם. ורבן יוחנן בן זכאי ורבן שמעון בנו של הלל קבלו מהלל הזקן ובית דינו. חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, והם גדולי החכמים שקבלו ממנו; ואלו הם - רבי אליעזר הגדול, ורבי יהושע, ורבי יוסי הפהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערוך. ורבי עקיבה בן יוסף קבל מרבי אליעזר הגדול, ויוסף אביו גר צדק היה. ורבי ישמעאל ורבי מאיר בן גר הצדק קבלו מרבי עקיבה, וגם קבל רבי מאיר וחבריו מרבי ישמעאל. חבריו של רבי מאיר - הם רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון, ורבי נחמיה, ורבי אלעזר בן שמוע, ורבי יוחנן הסנדלר, ושמעון בן עזאי, ורבי חנניה בן תרדיון. וכן קבלו חבריו של רבי עקיבה מרבי אליעזר הגדול; וחבריו של רבי עקיבה - הם רבי טרפון רבו של רבי יוסי הגלילי, ורבי שמעון בן אלעזר, ורבי יוחנן בן נורי. רבן גמליאל הזקן קבל מרבן שמעון אביו, בנו של הלל הזקן, ורבן שמעון בנו קבל ממנו, ורבן גמליאל בנו קבל ממנו, ורבן שמעון בנו קבל ממנו. ורבי יהודה בנו של רבן שמעון, זה הוא הנקרא 'רבנו הקדוש', והוא קבל מאביו, ומרבי אלעזר בן שמוע ומרבי שמעון חברו. רבנו הקדוש חבר המשנה. ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חברו חברו שמלמדין אותו בפרים בתורה שבעל פה; אלא בכל דור ודור, ראש בית דין או נביא שיהיה באותו הדור, כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו, והוא מלמד על פה בפרים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו, מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור, בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות, והספימו עליהן בית דין הגדול. וכן היה הדבר תמיד, עד רבנו הקדוש. והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הבאורים והפרושין ששמעו ממושה רבנו, ושלמדו בית דין של כל דור ודור, בכל

ה. ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות - שהטובה תהיה משפעת הרבה, וכל המעדרים מצויין בפער. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו [ישראל] חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים העמקים; וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר: "כי מלאה הארץ דעה את ה', פמים לים מכסים".

נגמר ספר ארבעה עשר, בעזרת שדי. ומגן פרקים של ספר זה, אחד ושמונים: הלכות סנהדרין, ששה ועשרים פרקים; הלכות עדות, שנים ועשרים פרקים; הלכות מרים, שבעה פרקים; הלכות אבל, ארבעה עשר פרקים; הלכות מלכים ומלחמות, שנים עשר פרקים.

ברוך רחמנא דסייען.

יום חמישי כ"ז אייר ה'תשס"ט

יום חמישי - ללומדים פרק אחד ליום

התחלת מחזור הכ"ח במסלול ג' פרקים ליום

בשם ה' אל עולם

אז לא אבוש, בהביטי אל כל מצותיך

הקדמה

כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני - בפרושן נתנו, שנאמר: "ואתנה לך את לחת האבן, והתורה והמצוה". "תורה", זו תורה שבכתב; ו"מצוה", זו פרושה. וצונו לעשות התורה, על פי המצוה. ומצוה זו, היא הנקראת 'תורה שבעל פה'. כל התורה - כתבה משה רבנו קדם שימות, בכתב ידו. ונתן ספר תורה לכל שבט ושבט; וספר אחד - נתנו בארון לעד, שנאמר: "לקח את ספר התורה הזה, ושמרתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם; והיה שם בך לעד". והמצוה, הוא פרוש התורה - לא כתבה; אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות". ומפני זה נקראת 'תורה שבעל פה'. אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, למדה משה רבנו פלה בבית דינו לשבעים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושע, שלשתי קבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבנו, מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה; וכן יהושע, כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע, וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס; ושמואל קבל מעלי ובית דינו, ודוד קבל משמואל ובית דינו. ואחיה השילני, מיוצאי מצרים היה, ולוי היה, ושמע ממשה, והיה קטן בימי משה; והוא קבל מדוד ובית דינו. אליהו קבל מאחיה השילני ובית דינו, ואלישע קבל מאליהו ובית דינו, ויהוידע הפהן קבל מאלישע ובית דינו, וזכריה קבל מיהוידע ובית דינו, והושע קבל מזכריה ובית דינו, ועמוס קבל מהושע ובית דינו, וישעיה קבל מעמוס ובית דינו, ומיקה קבל מישעיה

(לא) ויהוידע מאלישע, (לב) ואלישע מאליהו, (לג) ואליהו מאחיה, (לד) ואחיה מדוד, (לה) ודוד משמואל, (לו) ושמואל מעלי, (לז) ועלי מפניחס, (לח) ופניחס מיהושע, (לט) ויהושע ממשה רבנו, (מ) ומשה רבנו מפי הגבורה - נמצא שכלם מעם ה' אלהי ישראל.

יום שישי - ללומדים פרק אחד ליום

כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות - מהם ראשי ישיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם מסנהדרים גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים ורבבות ששמעו מהם ועמם. רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי התלמוד; ורב אשי הוא שחבר התלמוד הבבלי בארץ שניער, אחר שחבר רבי יוחנן התלמוד הירושלמי בכמו מאה שנה. וענין שני התלמודין - הוא פרוש דברי המשנה ובאור עמקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו הקדוש ועד חבור התלמוד. ומשני התלמודים, ומן התוספתא, ומספרא וספרי, ומן התוספתות - מכלם יתבאר האסור והמותר, הטמא והטהור, החיב והפטור, הפשר והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה מסיני. גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שכלל דור ודור, לעשות סג לתורה, כמו ששמעו ממשה בפרוש, שנאמר "ושמרתם את משמרתתי", עשו משמרת למשמרת. וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו הדור, לפי שאסור לסור מהם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך - ימין ושמאל". וכן משפטים ודינים מפלאים שלא קבלום ממשה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן הזקנים, וגמרו שהדין כך הוא. הכל חסר רב אשי בתלמוד, מימות משה ועד ימיו. וחברו חכמי משנה חבורים אחרים, לפרש דברי התורה; רבי הושעיה תלמידו של רבנו הקדוש, חבר באור ספר בראשית. ורבי ישמעאל פרש מ"אלה שמות" עד סוף התורה, והוא הנקרא 'מכילתא'; וכן רבי עקיבה חבר מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חבורי מדרשות. והכל חסר קדם התלמוד הבבלי.

נמצא רבינא ורב אשי וחקריהם, סוף גדולי חכמי ישראל המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות והתקינו תקנות והנהיגו מנהגות ופשטה גזרתם ותקנתם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות מושבותיהם. ואחר בית דין של רב אשי, שחבר התלמוד בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל בכל הארצות פזור יתר, והגיעו לקצוות ולאיים הרחוקים; ורבתה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים בגזרות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא נתבססו ישראל ללמוד בישיבותיהם אלפים ורבבות כמו שהיו מקדם. אלא מתקבצים יחידים השורידים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים בתורה, ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות רבות - לא פשטו מעשיו בכל

התורה כלה; וחבר מהכל ספר המשנה. ושגזרו לחכמים ברבים, ונגלה לכל ישראל; וכתבוהו כלם, ורצו בכל מקום, כדי שלא תשתפח תורה שבעל פה מישראל. ולמה עשה רבנו הקדוש כך, ולא הניח הדבר כמות שהיה? לפי שראה שהתלמידים מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות ובאות, ומלכות הרשעה פושטת בעולם ומתגברת, וישראל מתגלגלין והולכין לקצוות - חבר חבור אחד להיות ביד כלם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח; וישב כל ימיו הוא ובית דינו, ולמד המשנה ברבים. ואלו הם גדולי החכמים שהיו בבית דינו של רבנו הקדוש וקבלו ממנו: שמעון וגמליאל בניו, ורבי אפס, ורבי חנינה בר חמא, ורבי חיאי, ורב, ורבי ינאי, ובר קפרא, ושמואל, ורבי יוחנן, ורבי הושעיה. אלו הם גדולי החכמים שקבלו ממנו, ועמם אלפים ורבבות משאר החכמים. אף על פי שאלו האחד עשר קבלו מרבנו הקדוש ועמדו במדרשו, רבי יוחנן קטן היה, ואחר פן תלמיד היה לרבי ינאי וקבל ממנו תורה. וכן רב קבל מרבי ינאי, ושמואל קבל מרבי חנינה בר חמא. רב חבר ספרא וספרי לבאר ולהודיע עקרי המשנה, ורבי חיאי חבר התוספתא לבאר עניני המשנה. וכן רבי הושעיה ובר קפרא חברו הבריתות לבאר דברי המשנה, ורבי יוחנן חבר התלמוד הירושלמי בארץ ישראל אחר חרבן הבית בקרוב משלש מאות שנה. ומגדולי החכמים שקבלו מרב ושמואל - רב הונא, ורב יהודה, ורב נחמן, ורב כהנא; ומגדולי החכמים שקבלו מרבי יוחנן - רבה בר בר חנא, ורבי אמי, ורבי אסי, ורב דימי, ורבי אבון. ומכלל החכמים שקבלו מרב הונא ומרב יהודה, רבה ורב יוסף. ומכלל החכמים שקבלו מרבה ורב יוסף, אבוי ורבא; ושיניהם קבלו גם מרב נחמן. ומכלל החכמים שקבלו מרבא, רב אשי ורבינא; ומר בר רב אשי קבל מאביו רב אשי, ומרבינא.

נמצא מרב אשי עד משה רבנו עליו השלום - ארבעים דורות, ואלו הן: (א) רב אשי מרבא, (ב) ורבא מרבה, (ג) ורבה מרב הונא, (ד) ורב הונא מרבי יוחנן ורב ושמואל, (ה) ורבי יוחנן ורב ושמואל מרבנו הקדוש, (ו) ורבנו הקדוש מרבן שמעון אביו, (ז) ורבן שמעון מרבן גמליאל אביו, (ח) ורבן גמליאל מרבן שמעון אביו, (ט) ורבן שמעון מרבן גמליאל הזקן אביו, (י) ורבן גמליאל הזקן אביו מרבן שמעון אביו, (יא) ורבן שמעון מהלל אביו ושמאי, (יב) והלל ושמאי משמעיה ואבטליון, (יג) ושמעיה ואבטליון מיהודה ושמעון, (יד) ויהודה ושמעון מיהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי, (טו) ויהושע ונתאי מיוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן, (טז) ויוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן מאנטיגנוס, (יז) ואנטיגנוס משמעון הצדיק, (יח) ושמעון הצדיק מעזרא, (יט) ועזרא מברוך, (כ) וברוך מירמיה, (כא) וירמיה מצפניה, (כב) וצפניה מבבקוק, (כג) ובבקוק מנחום, (כד) ונחום מיואל, (כה) ויואל ממיקה, (כו) ומיקה מישעיה, (כז) וישעיה מצמוס, (כח) וצמוס מהושע, (כט) והושע מזכריה, (ל) וזכריה מיהוידע,

מִהֶם הַדָּרֵךְ הַנִּכְוָה בַּדְּבָרִים הָאֲסוּרִים וְהַמְּתוּרִים וְשָׂאֵר
 דִּינֵי תוֹרָה הַיָּאֵף הוּא. וּמִפְּנֵי זֶה נִצְרַתִּי חֲצִי, אֲנִי מֵשֶׁה בֶּן
 מִיִּמּוֹן הַסִּפְרָדִי, וְנִשְׁעָנְתִּי עַל הַצּוּר בְּרוּךְ הוּא, וּבִינּוֹתִי
 בְּאֵלֹו הַסִּפְרִים, וְרֵאִיתִי לַחֲבֵר דְּבָרִים הַמְּתוּרִים מִכָּל אֱלֹו
 הַחֲבוּרִים, בְּעֵינַי הָאֲסוּר וְהַמְּתוּר הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר עִם שָׂאֵר
 דִּינֵי הַתּוֹרָה, כָּלֵם כָּלשׁוֹן בְּרוּךְ וְדָרֵךְ קְצָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה
 תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה כְּלָה סְדוּרָה בְּפִי הַכֹּל - בְּלֹא קֶשֶׁא וְלֹא
 פְּרוּק, לֹא זֶה אוֹמֵר בְּכָה וְזֶה אוֹמֵר בְּכָה, אֲלֵא דְבָרִים
 בְּרוּרִים קְרוּבִים וְכוּנִים, עַל פִּי הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יִתְבָּאֵר מִכָּל
 אֱלֹו הַחֲבוּרִים וְהַפְּרוּשִׁים הַנִּמְצָאִים מִימּוֹת רַבָּנוּ הַקְּדוֹשׁ
 וְעַד עַכְשָׁיו, עַד שֶׁיִּהְיוּ כָל הַדִּינִין גְּלוּיִין לְקֶטֶן וְלַגְדּוֹל בְּדִין
 כָּל מִצְוָה, וּבְדִין כָּל הַדְּבָרִים שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים וְנִבְיָאִים. כָּלֵל
 שֶׁל דָּבָר - כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲדָם צָרִיף לַחֲבֵר אַחֵר בְּעוֹלָם
 בְּדִין מִדִּינֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא יִהְיֶה חֲבֵר זֶה מִקְבֵּץ לַתּוֹרָה
 שְׂבַעַל פֶּה כְּלָה, עִם הַתִּקְנוֹת וְהַמְּתוּרִים וְהַגְּדוֹל שֶׁנִּשְׁעָנוּ
 מִימּוֹת מֵשֶׁה רַבָּנוּ וְעַד חֲבֵר הַתִּלְמוּד, וּכְמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ לָנוּ
 הַגְּאוֹנִים בְּכָל חֲבוּרֵיהֶם שֶׁחֲבָרוּ אַחֵר הַתִּלְמוּד. לְפִיכָף
 קָרָאתִי שֵׁם חֲבֵר זֶה 'מִשְׁנֵה תּוֹרָה' - לְפִי שֶׁאֲדָם קוֹרֵא
 תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֹּף קוֹרֵא בְּזֶה, וְיִוָּדַע מִמֶּנּוּ
 תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה כְּלָה, וְאֵינוֹ צָרִיף לַקְרוֹת סֵפֶר אַחֵר
 בִּיגִיָּהֶם. וְרֵאִיתִי לַחֲלֹק חֲבֵר זֶה הַלְכוֹת הַלְכוֹת בְּכָל עֵינָן
 וְעֵינָן, וְאַחֲלֹק הַלְכוֹת לַפְּרָקִים שֶׁבָּאוּתוֹ עֵינָן; וְכָל פְּרָק
 וּפְרָק אַחֲלֹק אוֹתוֹ לַהֲלָכוֹת קְטָנוֹת, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ סְדוּרִים עַל
 פֶּה. אֱלֹו הַהֲלָכוֹת שֶׁבְּכָל עֵינָן וְעֵינָן - יֵשׁ מִהֶן הַלְכוֹת שֶׁהֵן
 מִשְׁפָּטִי מִצְוָה אַחַת בְּלִבָּד, וְהֵיא הַמִּצְוָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דְּבָרִי
 קְבִלָּה הִרְבֵּה וְהוּא עֵינָן בְּפִי עֲצָמוֹ, וְיֵשׁ מִהֶם הַלְכוֹת שֶׁהֵם
 כּוֹלִלִים מִשְׁפָּטִי מִצְוֹת הִרְבֵּה, אִם יִהְיוּ אוֹתָן הַמִּצְוֹת כָּלֵן
 בְּעֵינָן אַחַד; מִפְּנֵי שֶׁחֲלֹק חֲבֵר זֶה לְפִי הַעֲנִינִים, לֹא לְפִי
 מִנְּהֵן הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקוֹרֵא בּוֹ. וּמִנְּהֵן מִצְוֹת
 הַתּוֹרָה הַנּוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת, שֶׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת:
 מִהֶם מִצְוֹת עֲשֵׂה מֵאַחַת־שְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים, סִמֵּן לָהֶם
 מִנְּהֵן אֲבָרֵי שֶׁל אֲדָם; וּמִהֶם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה, סִמֵּן לָהֶן מִנְּהֵן יְמֵי שָׁנַת הַחֲמָה.

עד כאן ללומדים פרק אחד ליום בשבת קודש

יום שישי כ"ח אייר ה'תשס"ט

מִצְוֹת עֲשֵׂה

(א) מִצְוָה רִאשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה, לִידַע שֶׁיֵּשׁ שֵׁם אֱלֹוֹהַ,
 שְׁנֵאֲמַר: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". (ב) לִיַּחֲדוּ, שְׁנֵאֲמַר: "ה'
 אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". (ג) לֵאמֹר, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֵלֶיכָּת אֵת ה'
 אֱלֹהֶיךָ". (ד) לִיַּרְאֵה מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאֲמַר: "אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ
 תִּירֵא". (ה) לַהֲתַפְּלֵל, שְׁנֵאֲמַר: "וְעַבְדְּתֶם אֵת ה'
 אֱלֹהֵיכֶם"; עֲבֹדָה זֹאת תַּפְּלָה. (ו) לְדַבֵּק בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וּבוֹ
 תִּדְבֹק". (ז) לַהֲשַׁבֵּעַ בְּשִׁמּוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וּבְשִׁמּוֹ תִּשְׁבַּע". (ח)
 לַהֲדַמּוֹת בְּדַרְכֵי הַטּוֹבִים וְהַיִּשְׁרִים, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִלַּכְתָּ
 בְּדַרְכֵּיו". (ט) לְקַדֵּשׁ אֵת שְׁמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וְיִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (י) לַקְרוֹת קְרִית שְׁמֵעַ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם,
 שְׁנֵאֲמַר: "וְדִבַּרְתָּ בָּם... בְּשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ". (יא) לְלַמֵּד

יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי רַחֵק מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְשִׁבּוּשׁ הַדְּרָכִים, וְהֵיחִת
 בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הַמִּדִּינָה יַחֲידִים, וּבֵית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁל
 שְׂבָעִים וְאַחַד בְּטֵל מִכֶּמֶה שָׁנִים קֹדֶם חֲבוּר הַתִּלְמוּד.
 לְפִיכָף, אֵין כּוֹפִין אֲנִשֵּׁי מִדִּינָה זֹאת לְהִגַּח בְּמִנְהַג מִדִּינָה
 אַחֶרֶת, וְאֵין אוֹמְרִין לְבֵית דִּין זֶה לְגִזֹּר גְּזֵרָה שֶׁגְּזָרָה בֵּית דִּין
 אַחֵר בְּמִדִּינָתוֹ. וְכֵן אִם לְמַד אַחַד מִהַגְּאוֹנִים שֶׁדָּרֵךְ הַמִּשְׁפָּט
 כֹּף הוּא, וְנִתְבָּאֵר לְבֵית דִּין אַחֵר שֶׁעָמַד אַחֲרָיו שֶׁאֵין זֶה דָּרֵךְ
 הַמִּשְׁפָּט הַכּוֹתֹב בַּתִּלְמוּד - אֵין שׁוֹמְעִין לְרֹאשׁוֹן, אֲלֵא לְמִי
 שֶׁהִדַּעַת נֹטָה לְדְבָרָיו, בֵּין רֹאשׁוֹן, בֵּין אַחֲרוֹן.

שבת קודש - ללומדים פרק אחד ליום

וּדְבָרִים הֵלְלוּ, בְּדִינִים וּגְזֵרוֹת וְתִקְנוֹת וּמִנְהַגוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ
 אַחֵר חֲבוּר הַתִּלְמוּד. אֲבָל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבַּתִּלְמוּד הַכְּבִלִי,
 חֲיִבִּים כָּל יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת בָּהֶן; וְכוֹפִין כָּל עִיר וְעִיר וְכָל
 מִדִּינָה וּמִדִּינָה לְהִגַּח בְּכָל הַמִּנְהַגוֹת שֶׁנִּהְיֶה חֲכָמִים
 שֶׁבַּתִּלְמוּד, וְלְגִזֹּר גְּזֵרוֹתֶם וְלַלְכֵּת בְּתִקְנוֹתֶם, הוּאִיל וְכָל
 אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁבַּתִּלְמוּד הִסְמִיכוּ עֲלֵיהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל,
 וְאוֹתָם הַחֲכָמִים שֶׁהִתְקִינוּ אוֹ שֶׁגְּזָרוּ אוֹ שֶׁהִנְהִיגוּ אוֹ שֶׁדָּנוּ
 דִּין וְלִמְדוּ שֶׁהַמִּשְׁפָּט כֹּף הוּא, הֵם כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ
 רַבָּן, וְהֵן שֶׁשְׁמַעוּ הַקְּבִלָּה בְּעִקְרֵי הַתּוֹרָה כְּלָה דוֹר אַחֵר
 דוֹר, עַד מֵשֶׁה רַבָּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם. כָּל הַחֲכָמִים שֶׁעָמְדוּ
 אַחֵר חֲבוּר הַתִּלְמוּד וּכְנוּ בּוֹ, וְיָצָא לָהֶם שֵׁם בְּחֻקְמָתָם -
 הֵם הַנִּקְרָאִים 'גְּאוֹנִים'. וְכָל אֱלֹו הַגְּאוֹנִים שֶׁעָמְדוּ בְּאַרְץ
 יִשְׂרָאֵל וּבְאַרְץ שְׁנַעַר וּבִסְפָּרַד וּבְצַרְפַּת - לְמַדוּ דָּרֵךְ
 הַתִּלְמוּד וְהוֹצִיאוּ לְאוֹר תַּעֲלוּמוֹתָיו וּבְאֵרוֹ עֵינָיו, לְפִי
 שֶׁדָּרֵךְ עֲמָקָה דְּרָכּוֹ עַד לְמָאֵד; וְעוֹד, שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי
 מַעֲרֵב עִם לְשׁוֹנוֹת אַחֲרוֹת, לְפִי שֶׁאוֹתָהּ הַלִּשׁוֹן הִיָּתָה
 בְּרוּרָה לְכָל בְּשַׁעַר בְּעַת שֶׁחֲבֵר הַתִּלְמוּד; אֲבָל בְּשָׂאֵר
 הַמִּקְוֹמוֹת וְכֵן בְּשַׁעַר בֵּימֵי הַגְּאוֹנִים, אֵין אֲדָם מְכִיר אוֹתָהּ
 הַלִּשׁוֹן עַד שֶׁמְלַמְּדִים אוֹתוֹ. וְשֶׁאֵלוֹת רַבּוֹת שׁוֹאֲלִין אֲנִשֵּׁי
 כָּל עִיר וְעִיר לְכָל גְּאוֹן אֲשֶׁר הִיָּה בֵּימֵיהֶם, לְפָרֵשׁ לָהֶם
 דְּבָרִים קָשִׁים שֶׁבַּתִּלְמוּד, וְהֵם מְשִׁיבִים לָהֶם כְּפִי חֻקְמָתָם,
 וְאוֹתָם הַשׁוֹאֲלִים מְקַבְּצִים הַתְּשׁוּבוֹת, וְעוֹשִׁין מִהֶן סִפְרִים
 לְהִבִּין מִהֶם. גַּם חֲבָרוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁבְּכָל דוֹר וְדוֹר, חֲבוּרִים
 לְבָאֵר הַתִּלְמוּד: מִהֶם מִי שֶׁפָּרֵשׁ הַלְכוֹת יַחֲדוֹת, וּמִהֶם מִי
 שֶׁפָּרֵשׁ פְּרָקִים יַחֲדִים שֶׁנִּתְקַשּׁוּ בִּימָיו, וּמִהֶם מִי שֶׁפָּרֵשׁ
 מִסְּכָתוֹת וּסְדָרִים. וְעוֹד חֲבָרוּ הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת, בְּעֵינָן
 הָאֲסוּר וְהַמְּתוּר וְהַחֲיִב וְהַפְּטוּר, בְּדְבָרִים שֶׁהִשְׁעָה צְרִיכָה
 לָהֶם, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ קְרוּבִים לְמַדַּע מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִיַּד
 לְעַמְקוֹ שֶׁל תִּלְמוּד. וְזֶה הִיא מְלַאכְתָּהּ שֶׁעָשׂוּ בָּהּ כָּל גְּאוֹנֵי
 יִשְׂרָאֵל, מִיּוֹם שֶׁחֲבֵר הַתִּלְמוּד וְעַד זְמַן זֶה, שֶׁהִיא שְׁנֵה
 שְׁמִינִית אַחֵר מֵאַה וְאֵלֶף לַחֲרֹפֶן הַפִּיָּת, וְהִיא שָׁנַת אֲרַבְעַת
 אֲלָפִים וְתִשְׁעֵה מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵה לְבִרְיָאֵת עוֹלָם.

וּבְזִמְנֵן הַזֶּה תִּכְפּוּ צְרוֹת יִתְרוֹת, וְדַחֲקָה שַׁעָה אֵת הַכֹּל,
 וְאַבְדָּה חֻקְמַת חֲכָמֵינוּ, וּבִינַת נְכוּנֵינוּ נִסְתַּתְּרָה; לְפִיכָף,
 אוֹתָן הַפְּרוּשִׁין וְהַהֲלָכוֹת וְהַתְּשׁוּבוֹת שֶׁחֲבָרוּ הַגְּאוֹנִים, וְרֹאוּ
 שֶׁהֵם דְּבָרִים מְבֹאֲרִים, נִתְקַשּׁוּ בִּימֵינוּ, וְאֵין מְכִין עֵינֵיהֶם
 כְּרֹאוֹי אֲלֵא מַעַט בְּמִסְפָּר. וְאֵין צָרִיף לֹמַר, הַתִּלְמוּד עֲצָמוֹ:
 הַכְּבִלִי, וְהִירוּשָׁלַמִי, וְסִפְרָא, וְסִפְרִי, וְהַתּוֹסְפּוֹת - שֶׁהֵם
 צְרִיכִין דַּעַת רַחֲבָה וְנִפְשׁ חֲכָמָה וְזִמְנֵן אֲרָף, וְאַחֵר כֹּף יוֹדַע

תורה וללמדה, שְׁנֵאמֶר: "וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַיְיָדְכֶם". (יב) לְקָשֶׁר תְּפָלִין בְּרֹאשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ". (יג) לְקָשֶׁר תְּפָלִין בִּיד, שְׁנֵאמֶר: "וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ". (יד) לַעֲשׂוֹת צִיצִית, שְׁנֵאמֶר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית". (טו) לְקַבֵּעַ מְזוּזָה, שְׁנֵאמֶר: "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ". (טז) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְשִׁמְעַת תּוֹרָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, שְׁנֵאמֶר: "הַקְהִיל אֶת הָעָם". (יז) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ, שְׁנֵאמֶר: "כָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת". (יח) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, יִתֵּר עַל הָאֶחָד שֶׁל כָּל אָדָם, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ שְׁתֵּי תוֹרוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וְכָתְבוּ לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת". (יט) לְכַרֵּךְ אַחֵר הַמְּזוּזָה, שְׁנֵאמֶר: "וְאֶכְלָתָהּ, וְשִׁבַּעְתָּ - וּבִרְכַּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". (כ) לְכַנּוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמֶר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". (כא) לִירָאָה מִבֵּית זֶה, שְׁנֵאמֶר: "וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ". (כב) לְשִׁמֵּר בֵּית זֶה תָּמִיד, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵתָהּ וּבְנֶיךָ אֲתָךְ, לִפְנֵי אֱהֱלֵי הַעֲדָת". (כג) לְהִיּוֹת הַלְוִי עוֹבֵד בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְעַבְדֵּי הַלְוִי הוּא". (כד) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן יָדָיו וְרַגְלָיו בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה, שְׁנֵאמֶר: "וְרָחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו". (כה) לַעֲרֹךְ גִּרּוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: "יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֹן וּבְנָיו". (כו) לְכַרֵּךְ הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר: "כֹּה תִכְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (כז) לְהַסְדִּיר לָחֶם וּלְכוֹנֶה לִפְנֵי ה' בְּכָל שַׁבָּת, שְׁנֵאמֶר: "וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לָחֶם פָּנִים". (כח) לְהַקְטִיר קֹטֶרֶת פְּעָמִים בַּיּוֹם, שְׁנֵאמֶר: "וְהַקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קֹטֶרֶת סָמִים". (כט) לְהַכְעִיר אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ הָעוֹלָה תָּמִיד, שְׁנֵאמֶר: "אֵשׁ, תָּמִיד תִּהְיֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ". (ל) לְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאמֶר: "וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן". (לא) לְשַׁלֵּחַ טַמְאִים מִמִּתְּנָה שְׂכִינָה שֶׁהוּא הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּתְּנָה, כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ". (לב) לְחַלֵּק כְּבוֹד לְזָרְעוֹ שֶׁל אֶהָרֹן וּלְהַקְדִּימוֹ לְכָל דָּכָר שֶׁבִּקְדָּשָׁה, שְׁנֵאמֶר: "וְקִדְּשֵׁתוּ". (לג) לְהַלְבִּישׁ הַכֹּהֲנִים לְעֲבוּדָה בְּגָדֵי כְהֵנָה, שְׁנֵאמֶר: "וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קָדֶשׁ". (לד) לְשַׁאֵת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף כְּשֹׁנָשָׁאִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאמֶר: "בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ". (לה) לְמַשֵּׁחַ כְּהֵנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֵאמֶר: "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קָדֶשׁ". (לו) לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בַּמִּקְדָּשׁ מִשְׁמֵרוֹת מִשְׁמֵרוֹת, וּבְמוֹעֲדִים עוֹבְדִים כְּאֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יָבֹא הַלְוִי... לְבַד מִמִּכְרָיו, עַל הָאֲבוֹת". (לז) לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים מְטַמְּאִים לְקְרוֹבֵיהֶן וּמֵתֵאֲבָלִין עֲלֵיהֶן כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן מְצוּיִן לְהֵתֵאֲבָל, שְׁנֵאמֶר: "לָהּ יִטְמָא". (לח) לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹשֵׂא כְּתוּלָה, שְׁנֵאמֶר: "וְהוּא, אִשָּׁה בְּכַתוּלָּהָ יִקַּח". (לט) לְהַקְרִיב תְּמִידִין בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמֶר: "שְׁנֵי לַיּוֹם, עַל הַתְּמִיד". (מ) לְהַקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל מִנְּחָה בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמֶר: "זֶה קָרְבַּן אֶהָרֹן וּבְנָיו". (מא) לְהוֹסִיף קָרְבַּן אַחֵר בְּכָל שַׁבָּת, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת - שְׁנֵי כִבְשִׁים". (מב) לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וּבִרְאֵשֵׁי חֳדָשִׁיכֶם". (מג) לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּחַג הַפֶּסַח, שְׁנֵאמֶר: "שִׁבַּעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לָהּ". (מד) לְהַקְרִיב מִנְחַת הָעֶמֶר מִמִּתְּרַת רֹאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח עִם כֶּבֶשׂ אֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "וְהִבַּאתֶם אֶת עֹמֶר". (מה) לְהוֹסִיף קָרְבַּן

בַּיּוֹם עֲצָרָת, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַכַּכּוּרִים". (מו) לְהַבִּיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקָּרְבָּנוֹת הַקָּרִיבִים בְּגִלְלֵי הַלֶּחֶם בַּיּוֹם עֲצָרָת, שְׁנֵאמֶר: "מִמּוֹשְׁבַתֵיכֶם תִּבְרִאוּ לָחֶם תְּנוּפָה וְהַקָּרְבָּתָם עַל הַלֶּחֶם". (מז) לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנֵאמֶר: "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". (מח) לְהוֹסִיף קָרְבַּן בַּיּוֹם הַצֹּם, שְׁנֵאמֶר: "וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי". (מט) לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת הַיּוֹם בַּיּוֹם הַצֹּם, שְׁנֵאמֶר: "בְּזֹאת יָבֹא אֶהָרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפֶר בֶּן בָּקָר", וְכָל הַעֲבוּדָה הַכְּתוּבָה בַּפָּרָשָׁת אַחֲרֵי מוֹת. (נ) לְהוֹסִיף קָרְבַּן בַּיּוֹם חַג הַסִּכּוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וְהַקָּרְבָּתָם עֲלֵה אִשָּׁה רִיחַ נִיחָח". (נא) לְהוֹסִיף קָרְבַּן בַּיּוֹם שְׁמִינִי עֲצָרָת, כִּי רָגַל בְּפָנָיו עֲצָמוֹ הוּא, שְׁנֵאמֶר: "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי". (נב) לְחַג בְּרָגְלִים, שְׁנֵאמֶר: "שִׁשֹּׁל רָגְלִים תַּחַג לִי". (נג) לְהִרְאוֹת בְּרָגְלִים, שְׁנֵאמֶר: "שִׁשֹּׁל פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - יִרְאֶה כָּל זָכוֹרְךָ". (נד) לְשַׁמֵּחַ בְּרָגְלִים, שְׁנֵאמֶר: "וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹךָ". (נה) לְשַׁחֵט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, שְׁנֵאמֶר: "וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהָל". (נו) לְאָכַל בֶּשֶׂר פֶּסַח צָלִי בְּלִילִי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִסָּן, שְׁנֵאמֶר: "וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר". (נז) לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שְׁנֵאמֶר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר". (נח) לְאָכַל אֶת בֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנֵי עַל מִצֵּה וּמְרוֹר, שְׁנֵאמֶר: "עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלוּ". (נט) לְתַקַּע בְּחֻצְרוֹת עַל הַקָּרְבָּנוֹת וּבְשַׁעַת הַצֹּרוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת". (ס) לְהִיּוֹת כָּל קָרְבָּנוֹת בְּהֵמָה מִיּוֹם שְׁמִינִי וְהַלְאָה, שְׁנֵאמֶר: "מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה". (סא) לְהִיּוֹת כָּל קָרְבַּן בְּהֵמָה תָּמִים, שְׁנֵאמֶר: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן". (סב) לְמַלֵּחַ כָּל קָרְבַּן, שְׁנֵאמֶר: "עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח". (סג) מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה, שְׁנֵאמֶר: "אִם עֲלֵה קָרְבָּנוֹ". (סד) מַעֲשֵׂה הַחֲטָאִת, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת תוֹרַת הַחֲטָאִת". (סה) מַעֲשֵׂה הָאֵשֶׁם, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת תוֹרַת הָאֵשֶׁם". (סו) מַעֲשֵׂה זִבַּח הַשְּׁלָמִים, שְׁנֵאמֶר: "וְזֹאת תוֹרַת זִבַּח הַשְּׁלָמִים". (סז) מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שְׁנֵאמֶר: "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה". (סח) לְהַקְרִיב בֵּית דִּין קָרְבַּן אִם טַעוּ בְּהוֹרָאָה, שְׁנֵאמֶר: "וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ". (סט) לְהַקְרִיב הַיִּחִיד קָרְבַּן חֲטָאִת אִם שִׁגָּה בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִים עָלֶיהָ כֶּרֶת, שְׁנֵאמֶר: "וְנִפְשׁ כִּי תִחַטָּא". (ע) לְהַקְרִיב הַיִּחִיד קָרְבַּן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא חֲטָא שְׁחִיבִים עָלָיו חֲטָאִת אוֹ לֹא חֲטָא, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יָדַע וְאִשֶּׁם... וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ"; וְזֶה הוּא נִקְרָא 'אֲשָׁם תְּלוּי'. (עא) לְהַקְרִיב הַשּׁוֹגֵג בְּמַעֲלָה, אוֹ הַחוֹטָא בְּגִזְלָה, אוֹ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה, אוֹ שֶׁכֶּפֶר בַּפִּקְדוֹן וְנִשְׁבַּע - מִבִּיא קָרְבַּן אֲשָׁם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֲשָׁם וְדֹא'. (עב) לְהַקְרִיב קָרְבַּן עוֹלָה וְיֹרֵד, שְׁנֵאמֶר: "אִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ", וְאִם לֹא תִשְׁגֶּה. (עג) לְהַתְּנוּדוֹת לִפְנֵי ה' מִכָּל חֲטָא שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם, בְּשַׁעַת הַקָּרְבַּן וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הַקָּרְבַּן, שְׁנֵאמֶר: "וְהַתְּנוּדוֹ אֶת חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ". (עד) לְהַקְרִיב הַזָּב קָרְבַּן אַחֵר שִׁיטְהָר, שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יִטְהַר הַזָּב". (עה) לְהַקְרִיב הַזָּבָה קָרְבַּן אַחֵר שִׁיטְהָר, שְׁנֵאמֶר: "וְאִם טִהְרָה מִזְבָּחָהּ". (עו) לְהַקְרִיב הַמַּצְרֵעַ קָרְבַּן אַחֵר שִׁיטְהָר, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי...". (עז) לְהַקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת קָרְבַּן אַחֵר שִׁיטְהָר, שְׁנֵאמֶר: "וּבִמְלֵאת יְמֵי טִהְרָה". (עח) לַעֲשׂוֹר

לכל בְּדָבָרִים הָאֲמוּרִים בּוֹ: "בְּגִדָיו יִהְיוּ פָרָמִים, וְרָאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ, וְעַל שָׂפָם יַעֲטֶה; וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא". וְכֵן כָּל שָׂאֵר הַטָּמְאִים צָרִיכִין לְהוֹדִיעַ אֶת עַצְמָן. (קִיג) לַעֲשׂוֹת פֶּרֶה אֲדָמָה לִהְיוֹת אֶפְרָה מוֹכֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִיָּה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (קִיד) לִהְיוֹת מַעֲרִיף אֲדָם נוֹתֵן דָּמִים הַקְּצוּבִין בַּפְּרָשָׁה, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִישׁ כִּי יִפְלֹא נֶגֶד". (קִטו) לִהְיוֹת מַעֲרִיף בַּהֶמָּה טָמְאָה נוֹתֵן דָּמֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה". (קִטז) לִהְיוֹת מַעֲרִיף בֵּיתוֹ נוֹתֵן כַּעֲרָף הַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן". (קִיז) לִהְיוֹת מַקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ נוֹתֵן כַּעֲרָף הַקְּצוּב בַּפְּרָשָׁה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִיָּה עָרְכָּךְ כְּפִי וְרָעוּ". (קִיח) לְשַׁלֵּם הַשּׁוֹגֵג בַּמַּעֲלָה מִה שֶׁמַּעַל לָהּ, וְלַהוֹסִיף חֲמֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם". (קִיט) לִהְיוֹת נָטַע רֶבֶעִי קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִיָּה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלִים". (קכ) לְהַנִּיחַ פֶּאֶה. (קכא) לְהַנִּיחַ לָקֶט. (קכב) לְהַנִּיחַ עֵמֶר הַשִּׁכְחָה. (קכג) לְהַנִּיחַ עוֹלָלוֹת בַּכֶּרֶם. (קכד) לְהַנִּיחַ פֶּרֶט הַכֶּרֶם. לְפִי שֶׁבָּכַל אֵלּוּ נֶאֱמָר: "לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם"; וְזֶהוּ מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁלֵהֶם. (קכה) לִהְבִּיא בַּכּוּרִים לְבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "רִאשִׁית בַּכּוּרִי אֲדַמְתָּךְ". (קכו) לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: "רִאשִׁית דִּגְגָךְ תִּתֵּן לוֹ". (קכז) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר דִּגְגָן לַלְוִיִּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָל מַעֲשֵׂר הָאֶרֶץ וְגו'". (קכח) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הָהֶאֱכֵל לְבַעֲלֵיו בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר: "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי. (קכט) לִהְיוֹת הַלּוֹיִם מַפְרִישִׁין מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלָּקְחוּ מִיִּשְׂרָאֵל וְנוֹתֵנִן אוֹתוֹ לַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֵל הַלּוֹיִם תִּדְבֹּר". (קל) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר עֲנִי תַחַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַּשְּׁלִישִׁית וּבַשְּׁשִׁית בַּשְּׁבוּעַ, שֶׁנֶּאֱמָר: "מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ". (קלא) לְהַתְּנוּת וְדוּי מַעֲשֵׂר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִמְרַת לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ, בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ". (קלב) לִקְרוֹת עַל הַבַּכּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְעֵנִיתָ וְאִמְרַת לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ". (קלג) לְהַפְרִישׁ חֶלֶה לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: "רִאשִׁית עֲרוֹסְתְּכֶם - חֶלֶה, תְּרִימוֹ תְּרוּמָה". (קלד) לְהַשְׁמִיט קֶרֶעַ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַשְׁבִּיעַת תַּשְׁמִטָּה וְנִשְׁטָתָה". (קלה) לְשַׁבּוֹת מַעֲבֹדַת הָאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמָר: "בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבּוֹת". (קלו) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת יוֹבֵל בַּשְּׁבִיטָה כְּשֶׁמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". (קלז) לְתַקַּע בַּשּׁוֹפָר בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה". (קלח) לְתֵן גְּאֻלָּה לְאֶרֶץ בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לְאֶרֶץ". (קלט) לִהְיוֹת גְּאֻלָּת בְּתִי עֲרֵי חוּמָה עַד שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִישׁ, כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשָׁב עִיר חוּמָה". (קמ) לְמַנּוֹת שְׁנֵי יוֹבֵל שָׁנִים וְשִׁמְטִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְסִפַּרְתָּ לָךְ שְׁבַע וְגו'". (קמא) לְהַשְׁמִיט כִּסְפִּים בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמָר: "שְׁמוּט כָּל בַּעַל מִשָּׁה יָדוּ". (קמב) לְגַשׁ לְנִכְרִי, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵת הַנִּכְרִי תִּגַּשׁ, וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ אֵת אַחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ". (קמג) לְתֵן מִן הַבְּהֵמָה לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְוִיִּים וְהַקְּבָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ". (קמד) לְתֵן רִאשִׁית הַגֶּזֶז לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְרִאשִׁית גֶּזֶז צֹאנְךָ - תִּתֵּן לוֹ". (קמה) לְדוֹן בְּדִינֵי תְּרָמִים, מֵהֶם לֵה' וּמֵהֶם לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵף כָּל (ה) חֶרֶם

הַבְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן". (עט) לְקַדֵּשׁ בַּכּוּר הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְלַהֲקָרִיבוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל הַבַּכּוּר אֲשֶׁר יוֹלַד...". (פ) לְפָדוֹת בַּכּוּר אֲדָם, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵף פֶּדָה תִּפְדֶּה אֶת בַּכּוּר הָאָדָם". (פא) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׁה". (פב) לְעָרֵף פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֵם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ". (פג) לְהִבִּיא כָּל הַקְּרִבָּנוֹת שֵׁשׁ עַל הָאָדָם בַּחוּכָה אוּ בַנְּדָכָה בְּרִגְלֵי רִאשׁוֹן שִׁפְגַע בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבֹאֲתָ שְׁמָה, וְהִבֵּאתָם שְׁמָה". (פד) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרִבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצֹּנֶךָ". (פה) לְהַטְפִּיל בַּהֲבֵאת הַקְּרִבָּנוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "רַק קֹדֶשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ, וּנְדָרֶיךָ, תִּשָּׂא וּבֹאֲתָ"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא בַּקֹּדֶשׁ חוּצָה לְאֶרֶץ. (פו) לְפָדוֹת קֹדֶשִׁים בְּעֵלֵי מוֹמִים וְיִהְיוּ מִתְּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "רַק בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁפְדוֹ. (פז) לִהְיוֹת הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִיָּה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ". (פח) לְאָכַל שְׁנֵי מִנְחוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו". (פט) לְאָכַל בָּשָׂר חֲטָאת וְאֶשֶׁם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם". (צ) לְשַׁרֵף בָּשָׂר קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יֵגַע בְּכָל טָמֵא". (צא) לְשַׁרֵף נוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַנּוֹתֵר מִבָּשָׂר הַזֶּבַח - בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף". (צב) לְגַדֵּל הַנּוֹזֵר שְׁעָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "גְּדַל פֶּרַע שְׁעַר רִאשׁוֹ". (צג) לְגַלֵּחַ הַנּוֹזֵר שְׁעָרוֹ עַל קְרִבָּנוֹתָיו בְּמֵלֶאֶת יְמֵי נִזְרוֹ, אוּ בַתּוֹף יְמֵי נִזְרוֹ אִם נִטְמָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו". (צד) לְקַיֵּם אֲדָם כָּל מַה שִׁיִּצְאֵה בַּשְּׁפָתָיו, מִקְרָבֵן אוּ צִדְקָה וְכִיִּצְאָה בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: "מוֹצֵא שִׁפְתֶּיךָ, תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ". (צה) לְדוֹן בַּהֲפֵרַת נְדָרִים בְּכָל הַדִּינִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה. (צו) לִהְיוֹת כָּל הַנוֹגַע בַּנִּבְלָה טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה". (צז) לִהְיוֹת שְׁמָנָה שָׂרָצִים מִטְמְאִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא". (צח) לִהְיוֹת הָאֲכָלִין מִטְמְאִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכֵל". (צט) לִהְיוֹת הַנֶּהֱדָה טָמְאָה וּמִטְמְאָה לְאַחֲרִים. (ק) לִהְיוֹת הַיּוֹלָדֶת טָמְאָה בְּנֶדָה. (קא) לִהְיוֹת הַמַּצְרַע טָמֵא וּמִטְמָא. (קב) לִהְיוֹת בְּגָד מְגֻנֵּעַ טָמֵא וּמִטְמָא. (קג) לִהְיוֹת בֵּית מְגֻנֵּעַ מִטְמָא. (קד) לִהְיוֹת הַזֶּב מִטְמָא. (קה) לִהְיוֹת שִׁכְבַת זֶרַע מִטְמָא. (קו) לִהְיוֹת הַזֶּבֶה מִטְמָא. (קז) לִהְיוֹת הַמֵּת מִטְמָא. (קח) לִהְיוֹת מִי נִדָּה מִטְמְאִין לְאָדָם טְהוֹר, וּמִטְמְרִין לְאָדָם טָמֵא מִטְמְאָת מֵת בַּלְבָּד. וְכָל אֵלּוּ הַדִּינִין שֶׁל טָמְאִין אֵלּוּ, רַב מִשְׁפָּטֵי כָּל טָמְאָה וּטְמָאָה מִזֶּה מִבְּאֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. (קט) לִהְיוֹת הַטְּהוֹרָה מִכָּל הַטְּמָאוֹת בַּטְּבִילָה בְּמִי מְקוּהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְרָחֵץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בָּשָׂרוֹ"; לְמָדוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁרַחֲצִיָּה זֶה בַּמַּיִם שֶׁכָּל גּוֹפּוֹ עוֹלָה בָּהֶן בְּבֵת אַחַת. (קי) לִהְיוֹת הַטְּהוֹרָה מִן הַצִּרְעָת, בֵּין צִרְעַת אֲדָם בֵּין צִרְעַת בֵּית, בַּעֲץ אֶרֶז וְאֹזֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפּוֹרִים וּמִים חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמָר: "זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמַּצְרַע". (קיא) לִהְיוֹת הַמַּצְרַע מְגֻלָּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִיָּה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, יְגַלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ". (קיב) לִהְיוֹת הַמַּצְרַע יָדוּעַ

לעשות לעדים זוממין כמו שזממו לעשות, שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם" (קפא) לערף את העגלה כמצותה, שנאמר: "וערפו שם את העגלה בנחל" (קפב) להכין שש ערי מקלט, שנאמר: "תכין לך הדרך, ושלשת". (קפג) לתת ללוים ערים לשבת, וגם הן קולטות, שנאמר: "ונתנו ללוים ערים". (קפד) לעשות מעקה, שנאמר: "ועשית מעקה לגגך". (קפה) לאבד עבודה זרה וכל משמשיה, שנאמר: "אבד תאבדון וגו'". (קפו) להרג אנשי עיר הנדחת ולשרף את העיר, שנאמר: "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה". (קפז) לאבד שבעה עממים מארץ ישראל, שנאמר: "החרם תחרימם". (קפח) להכרית ורעו של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק". (קפט) לזכר מה שעשה לנו עמלק תדיר, שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק". (קצ) לעשות במלחמת הרשות במשפט הכתוב בתורה, שנאמר: "פי תקרב אל עיר". (קצא) למשח כהן למלחמה, שנאמר: "והיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש הכהן ודבר אל העם". (קצב) להתקין יד במחנה, שנאמר: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". (קצג) להתקין יתד, שנאמר: "ויתד תהיה לך על אונך". (קצד) להשיב את הגזל, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל". (קצה) לתן צדקה, שנאמר: "פתח תפתח את ידך". (קצו) להעניק לעבד עברי, שנאמר: "העניק תעניק לו"; וכן אמה עבריה. (קצז) להלוות לעני, שנאמר: "אם פסך תלוה את עמי"; "אם" זה אינו רשות אלא מצוה, שנאמר: "והעבט תעביטנו". (קצח) להלוות לנכרי ברבית, שנאמר: "לנכרי תשיך"; מפי השמועה למדו, שזו מצות עשה. (קצט) להשיב המשכון לבעליו, שנאמר: "השב תשיב לו את העבט". (ר) לתן שכר שכיר בזמנו, שנאמר: "ביומו תתן שכרו". (רא) להיות השכיר אוכל בזמן שכירותו, שנאמר: "כי תבא בכרם רעך", "כי תבא בקמת רעך". (רב) לעזוב מעל חבירו או מעל בהמתו, שנאמר: "עזב תעזב עמו". (רג) להקים המשא על הבהמה, שנאמר: "הקים תקים עמו". (רד) להשיב האבדה, שנאמר: "השב תשיבם לאחיד". (רה) להוכיח החוטא, שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך". (רו) לאהב כל אדם מבני ברית, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". (רי) לאהב את הגר, שנאמר: "ואהבתם את הגר". (ריח) לצדק המאזנים עם המשקלות, שנאמר: "מאזני צדק אבני צדק". (ריט) לכבד החכמים, שנאמר: "מפני שיבה תקום". (ריז) לכבד אב ואם, שנאמר: "כבד את אביך ואת אמך". (ריא) ליתר אב מאב ואם, שנאמר: "איש, אמו ואביו תיראו". (ריב) לפרות ולרבות, שנאמר: "פרו ורבו". (ריג) לבעל בקדושין, שנאמר: "כי יקח איש אשה, ויבא אליה". (ריד) לשמח חתן את אשתו שנה אחת, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת וגו'". (ריטו) למול את הבן, שנאמר: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". (ריזו) ליבם אשת אח, שנאמר: "יבמה יבא עליה". (ריזי) לחלץ ליבם, שנאמר: "וחלצה נעלו מעל רגלו". (ריח) לשא אונס את אנוסתו,

אשר יחרם". (קמו) לשחט בהמה חיה ועוף ואחר כך לאכל בשרם, שנאמר: "וזבתה מבקר ומצאנך". (קמז) לכסות דם חיה ועוף, שנאמר: "ושפך את דמו, וכסהו בעפר". (קמח) לשלח אם צפור מן הקן, שנאמר: "שלח תשלח את האם". (קמט) לבדק בסימני בהמה, שנאמר: "זאת היתה אשר תאכלו". (קנ) לבדק בסימני העוף עד שיבדיל בין טמא לטהור, שנאמר: "כל צפור". (קנא) לבדק בסימני חגבים לידע טהור מן הטמא, שנאמר: "אשר לו פרעים". (קנב) לבדק בסימני דגים, שנאמר: "את זה תאכלו מכל אשר במים". (קנג) לקדש חדשים ולחשב שנים וחדשים בבית דין בלבד, שנאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים". (קנד) לשבות בשבת, שנאמר: "וביום השביעי תשבת". (קנה) לקדש שבת, שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו". (קנו) לבער חמץ, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם". (קנז) לספור ביציאת מצרים בלילה הראשון של חג המצות, שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא". (קנח) לאכל מצה בליל זה, שנאמר: "בערב תאכלו מצות". (קנט) לשבות בראשון של פסח, שנאמר: "וביום הראשון, מקרא קדש". (קס) לשבות בשביעי בו, שנאמר: "וביום השביעי, מקרא קדש". (קסא) לספור מקצירת העמר מ"ט יום, שנאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת". (קסב) לשבות ביום החמישים, שנאמר: "וקראתם בעצם היום הזה, מקרא קדש". (קסג) לשבות בראשון של חדש השביעי, שנאמר: "באחד לחדש, יהיה לכם שבתון". (קסד) להתענות בעשירי בו, שנאמר: "ובעשור לחדש תענו את נפשותיכם". (קסה) לשבות ביום הצום, שנאמר: "שבת שבתון". (קסו) לשבות בראשון של חג הסוכות, שנאמר: "ביום הראשון, מקרא קדש". (קסז) לשבות בשמיני של חג, שנאמר: "וביום השמיני מקרא קדש". (קסח) לישוב בספה שבעת ימים, שנאמר: "בסכות תשבו שבעת ימים". (קסט) לטל לויב, שנאמר: "וילקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר כפת תמרים". (קע) לשמע קול שופר בראש השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם". (קעא) לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה, שנאמר: "זה יתנו כל העבר על הפקדים". (קעב) לשמע מכל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא יגרע, שנאמר: "אליו תשמעון". (קעג) למנות מלך, שנאמר: "שום תשים עליך מלך". (קעד) לשמע מכל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל, שנאמר: "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה". (קעה) לנטות אחרי רבים, אם תהיה מחלקת בין הסנהדרין בדינין, שנאמר: "אחרי רבים - להטות". (קעו) למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל מישראל, שנאמר: "שפטים ושוטרים תתן לך". (קעז) להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין בדין, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". (קעח) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות, שנאמר: "והוא עד, או ראה או ידע". (קעט) לחקר העדים הרבה, שנאמר: "וידרשת וחקרת ושאלת, היטב". (קפ)

שנאמר: "ולו תהיה לאשה". (ריט) לישיב מוציא שם רע עם אשתו כל ימיו, שנאמר: "ולו תהיה לאשה, לא יוכל לשלחה כל ימיו". (רכ) לדון במפתח בחדמשים שקל עם שאר דיניו, שנאמר: "וכי יפתה". (רכא) לעשות ליפת תאר בכתוב, שנאמר: "וראית בשביה אשת יפת תאר". (רכב) לגרש בשטר, שנאמר: "וכתב לה ספר פריאות ונתן בידה". (רכג) לעשות לשוטה פתורה, שנאמר: "ועשה לה הפהן, את כל התורה הזאת". (רכד) להלקות הרשעים, שנאמר: "והפילו השופט והכהו". (רכה) להגלות רוצח בשגגה, שנאמר: "וישב בה עד מות הפהן". (רכו) להיות בית דין הורגין בסיף, שנאמר: "נקם ינקם". (רכז) להיות בית דין הורגין בחנק, שנאמר: "מות (ימות) וימות הנאף והנאפת". (רכח) להיות בית דין שורפין באש, שנאמר: "באש ישורפו אתו ואתהו". (רכט) להיות בית דין סוקלין באבנים, שנאמר: "וסקלתם אתם". (רל) לתלות מי שנתחייב תליה, שנאמר: "ותלית אתו על עץ". (רלא) לקבר הנהרג ביזמו, שנאמר: "כי קבר תקברנו ביום ההוא". (רלב) לדון בעבד עברי בהלכותיו, שנאמר: "כי תקנה עבד עברי". (רלג) ליעד אמה עבריה, שנאמר: "אשר לו יעדה...", "ואם לבנו ייעדה". (רלד) לפדות אמה עבריה, שנאמר: "והפדה". (רלה) לעבד בעבד כנעני לעולם, שנאמר: "לעולם, בהם תעבדו". (רלו) להיות החובל משלם ממון, שנאמר: "וכי יריבון אנשים, והכה איש". (רלז) לדון בנזקי בהמה, שנאמר: "וכי יגף שור איש את שור רעהו". (רלח) לדון בנזקי הבור, שנאמר: "כי יפתח איש בור". (רלט) לדון בגנב בתשלומין או במיתה, שנאמר: "וכי יגנב", "אם במחתרת", "וגונב איש ומכרו". (רמ) לדון בנזקי הבער, שנאמר: "כי יבער איש שדה או כרם". (רמא) לדון בנזקי האש, שנאמר: "כי תצא אש, ומצאה קוצים". (רמב) לדון בדין שומר חנם, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים". (רמג) לדון בדין נושא שכר ושוכר, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור". (רמד) לדון בדין השואל, שנאמר: "וכי ישאל איש מעם רעהו". (רמה) לדון בדין מקח וממכר, שנאמר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך". (רמו) לדון בדין טוען ונטען, שנאמר: "על כל דבר פשע". (רמז) להציל הנרדף ואפלו בנפש הרודף, שנאמר: "וקצתה את פפה". (רמח) לדון בדיני נחלות, שנאמר: "איש כי ימות, וכן אין לו והיתה לבני ישראל".

שבת קודש כ"ט אייר ה'תשס"ט

מצוות לא תעשה

(א) מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנאמר: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". (ב) שלא לעשות פסל, לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא תעשה לך פסל". (ג) שלא לעשות עבודה זרה אפלו לאחרים, שנאמר:

יעדה איש עדי אשה, שְׁנֵאמֶר: "לא יִלְבַּשׁ גִּבֹּר שְׁמִלַת אִשָּׁה". (מא) שְׁלֵא לְכַתֵּב בְּגוֹף פְּעוּבְדִי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "וְכִתְבָתָּ קַעֲקַע, לֹא תִתְּנוּ בָכֶם". (מב) שְׁלֵא לְלַבֵּשׁ שַׁעֲטָנִי כְמוֹ שְׁלֹכְשִׁין פְּמָרֵי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִי". (מג) שְׁלֵא לְהִקְיף פֶּאֶת רֹאשׁ כְּכַמְרֵי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִקְיֹפוּ פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם". (מד) שְׁלֵא לְהִשְׁחִית כָּל הַזָּקֵן פְּעוּבְדִי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאֶת זָקֵנְךָ". (מה) שְׁלֵא לְהִתְגַּדֵּד כְּעוֹבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ"; וְגִידְדָה וְשִׁרְיָטָה אַחַת הִיא. (מו) שְׁלֵא לְשַׁכֵּן בְּאַרְץ מִצְרַיִם לְעוֹלָם, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד". (מז) שְׁלֵא לְתוֹר אַחֵר מִחֻשְׁבוֹת הַלֵּב וּרְאִית הָעֵינַיִם, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִתּוּרֵי אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם". (מח) שְׁלֵא לְכַרֵּת בְּרִית לְשִׁבְעָה עֲמֻמִּין, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית". (מט) שְׁלֵא לְהַחֲיוֹת אָדָם מִשְׁבַּעַה עֲמֻמִּין, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִחַיֶּה כָּל נִשְׁמָה". (נ) שְׁלֵא לְחַן עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִחַנֵּם". (נא) שְׁלֵא לְהוֹשִׁיב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה בְּאַרְצָנוּ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ". (נב) שְׁלֵא לְהִתְחַתֵּן עִבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם". (נג) שְׁלֵא יֵשָׂא עַמּוּנִי וּמוֹאֲבִי בַת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִבֹּא עַמּוּנִי וּמוֹאֲבִי בְּקֹהֶל ה'". (נד) שְׁלֵא לְהִרְחִיק זֶרַע עֲשׂוֹ מִן הַקֹּהֶל אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִתְעַב אֲדָמִי". (נה) שְׁלֵא לְהִרְחִיק מִצְרֵי מַלְכוּת בְּקֹהֶל אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִתְעַב מִצְרִי". (נו) שְׁלֵא לְקַרֵּא שְׁלוֹם לְעַמּוּן וּמוֹאֲבִי בַתְּחִלָּה בְּשַׁעַת מַלְחָמָה כְּשֶׁאֵר הַגּוֹיִם, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם". (נז) שְׁלֵא לְהִשְׁחִית אֵילָנִי מֵאֲכָל, וְכֵן כָּל שֵׁיט בּוֹ הִשְׁחַתָּה אֶסּוּר, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה". (נח) שְׁלֵא יִירָאוּ אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה וְלֹא יִפְחָדוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם בְּשַׁעַת מַלְחָמָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם", "לֹא תִירָאוּם". (נט) שְׁלֵא יִסּוּר מַלְכָּבָנוּ מַעֲשֵׂה עֲמֶלֶק הָרַע שַׁעֲשֵׂה לָנוּ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִשְׁפַּח". (ס) שְׁאֵנוּ מְזַהְרִין עַל בִּרְפַת הַשֵּׁם, שְׁנֵאמֶר: "אֱלֹהִים, לֹא תִקְלָל, וְנִאָּמַר בְּעֶנְשׁ: "וְנוֹקֵב שֵׁם ה', מוֹת יוֹמָת". וְזֶה הַכֹּל: כָּל שַׁעֲנֵשׁ עָלָיו הַכָּתוּב כָּרַת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, הָרִי זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה - חוּץ מִן הַמִּילָה וּפִסָּה, שֶׁהֵן בְּכַרְתָּ, וְהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה. (סא) שְׁלֵא לַעֲבֹר עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשֵׁמִי לִשְׁקֹר". (סב) שְׁלֵא יִשְׁבַּע לִשְׂוֹא, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא". (סג) שְׁלֵא לְחַלֵּל אֶת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי". (סד) שְׁלֵא לְנַסּוֹת אֶת דְּבַר ה', שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִנְסוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם". (סה) שְׁלֵא לֵאבֹד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוֹ בְּתֵי כְנָסִיּוֹת, אוֹ בְּתֵי מִדְּרָשׁוֹת; וְכֵן אֵין מוֹחֲקִין אֶת הַשְּׁמוֹת הַמִּקְדָּשִׁין, וְאֵין מֵאֲבִידִים כְּתָבֵי הַקָּדֵשׁ, שְׁנֵאמֶר: "אֲבִיד תֵּאֲבִידוּן לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". (סו) שְׁלֵא לִלֵּין הַצְּלוּב עַל הָעֵץ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִלִּין וְנִכְלָתוֹ עַל הָעֵץ". (סז) שְׁלֵא לְהִשְׁבִּית שְׁמִירָה סָבִיב לַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְשִׁמְרַתֶּם אֶת מְשֻׁמְרֹתֶי". (סח) שְׁלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן לְהִיכָל בְּכָל עֵת, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵל יָבֹא

בְּכָל עֵת אֶל הַקָּדֵשׁ". (סט) שְׁלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן בְּעַל מוֹם מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיו, שְׁנֵאמֶר: "אֵךְ אֶל הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא". (ע) שְׁלֵא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם, שְׁנֵאמֶר: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם". (עא) שְׁלֵא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר, שְׁנֵאמֶר: "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב". (עב) שְׁלֵא יִתְעַסְקוּ הַלְוִיִּם בְּעֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים וְלֹא הַכֹּהֲנִים בְּעֲבוּדַת הַלְוִיִּם, שְׁנֵאמֶר בְּלִוְיָם: "אֵל כָּלִי הַקָּדֵשׁ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ גַם הֵם גַּם אֲתָם". (עג) שְׁלֵא יִכְנֹס לַמִּקְדָּשׁ וְלֹא יוֹרֵה בַתּוֹרָה שְׁתוּי זֵינ, שְׁנֵאמֶר: "זֵינ וְשֹׁכֵר אֵל תִּשָּׁתַּב בְּבִאָכֶם אֶל אֱהֵל מוֹעֵד", וְנֵאמֶר: "וְלִהְיוּתָם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (עד) שְׁלֵא יַעֲבֹד הָזֶר בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְזֶר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם". (עה) שְׁלֵא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָמֵא, שְׁנֵאמֶר: "וְיִזְוְרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (עו) שְׁלֵא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָבֹל יוֹם עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֻשׁוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יִחַלְלוּ". (עז) שְׁלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן טָמֵא לְעִזָּה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם"; זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה. (עח) שְׁלֵא יִכְנֹס טָמֵא לְמַחְנֵה לִוְיָהּ, שְׁכָנְגָדוֹ לְדוֹרוֹת הַר הַבַּיִת, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יָבוֹא אֶל תּוֹף הַמַּחְנֵה"; זֶה מַחְנֵה לִוְיָהּ. (עט) שְׁלֵא לְכַנּוֹת אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ גִּזִּית, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִכְנֶה אֶתְהֵן גִּזִּית". (פ) שְׁלֵא לְפַסֵּעַ עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת עַל מִזְבְּחִי". (פא) שְׁלֵא לְהַקְטִיר וְלִהְקָרִיב בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַעֲלֹ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה". (פב) שְׁלֵא לְכַבּוֹת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאמֶר: "אֵשׁ, תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא תִכְבֶּה". (פג) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת בְּמַתְכָּנֶת שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֵאמֶר: "וְכִמְתַּכְנֶתוֹ לֹא תַעֲשֶׂה". (פד) שְׁלֵא לְסוּף בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה זֶר, שְׁנֵאמֶר: "עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף". (פה) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת בְּמַתְכָּנֶת הַקִּטְרֶת, שְׁנֵאמֶר: "וְכִמְתַּכְנֶתָהּ לֹא תַעֲשֶׂה". (פו) שְׁלֵא לְהוֹצִיא בְּדֵי הָאֵרוֹן, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ". (פז) שְׁלֵא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד". (פח) שְׁלֵא יִקְרַע הַמְּעִיל, שְׁנֵאמֶר: "כִּפִּי תִחַרָּא יִהְיֶה לוֹ - לֹא יִקְרַע". (פט) שְׁלֵא לְהַעֲלוֹת קִדְשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֵאמֶר: "הַשֶּׁמֶר לָךְ, כֵּן תַעֲלֶה עֲלֵיךְ...". (צ) שְׁלֵא לְשַׁחֵט קִדְשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֵאמֶר: "אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב וְאֵל פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד לֹא יִבְיֹאוּ וְנִכְרַת". (צא) שְׁלֵא לְהַקְדִּישׁ בְּעָלִי מוֹמִין לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֵאמֶר: "כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא תִקְרִיבוּ"; וְזֶה אֶסּוּר הַקָּדֵשׁ. (צב) שְׁלֵא לְשַׁחֵט בְּעָלִי מוֹמִין לְשֵׁם קִרְבָּן, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לַה'". (צג) שְׁלֵא לְזֹרֵק דָּם בְּעָלִי מוֹמִין לְגִבִּי הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאמֶר בְּעָלִי מוֹמִין: "לֹא תִקְרִיבוּ לַה'"; וְזֶהוּ אֶסּוּר וְרִיקַת דָּמָם. (צד) שְׁלֵא לְהַקְטִיר אֲמוּרֵי בְּעָלִי מוֹמִין, שְׁנֵאמֶר: "וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם". (צה) שְׁלֵא לְהַקְרִיב בְּעַל מוֹם עוֹבֵר, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִבְחַת לַה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשָׁה, אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם"; וְזֶהוּ מוֹם עוֹבֵר. (צו) שְׁלֵא לְהַקְרִיב בְּעַל מוֹם מִיד הַגּוֹיִם, שְׁנֵאמֶר: "וּמִיד כֵּן גִּבֹּר, לֹא תִקְרִיבוּ". (צז) שְׁלֵא יִתֵּן מוֹם בְּקִדְשִׁים, שְׁנֵאמֶר: "מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"; כְּלוּמָר, לֹא תִתֵּן בּוֹ מוֹם. (צח) שְׁלֵא לְהַקְרִיב שְׂאֹר אוֹ דָּבֵשׁ, שְׁנֵאמֶר: "כִּי כָּל שְׂאֹר וְכָל דָּבֵשׁ, לֹא תִקְטִירוּ". (צט) שְׁלֵא לְהַקְרִיב תִּפְלֵי, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִשְׁבִּית מַלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ". (ק) שְׁלֵא לְהַקְרִיב אֶתְּנָן וּמַחִיר,

שָׁנָאֹמֶר: "לא תביא אֶתֶנּוּ זֶנֶה וּמַחִיר כָּלֵב". (קא) שְׁלֹא
 לִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, שָׁנָאֹמֶר: "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, לֹא תִשְׁחַטוּ
 בַּיּוֹם אֶחָד". (קב) שְׁלֹא לִתֵּן שְׁמֶן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא,
 שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יֵשִׁים עָלֶיהָ שְׁמֶן". (קג) שְׁלֹא לִתֵּן עָלֶיהָ
 לְבוֹנָה, שָׁנָאֹמֶר: "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה". (קד) שְׁלֹא יִתֵּן
 שְׁמֶן בְּמִנְחַת שׁוּטָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יִצַּק עָלָיו שְׁמֶן". (קה)
 שְׁלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה, שָׁנָאֹמֶר: "וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה".
 (קו) שְׁלֹא לְהַמִּיר אֶת הַקֶּדָּשִׁים, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יִחְלִיפֻנּוּ,
 וְלֹא יִמִּיר אוֹתוֹ". (קז) שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת הַקֶּדָּשִׁים מִקֶּרְבֵּן לְקֶרְבֵּן,
 שָׁנָאֹמֶר בְּכֹכּוֹר: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ"; כְּלוּמֶר, לֹא
 יִקְדִּישֻׁנּוּ לְקֶרְבֵּן אַחֵר. (קח) שְׁלֹא לִפְדוֹת בְּכֹכּוֹר בְּהֵמָה
 טְהוֹרָה, שָׁנָאֹמֶר: "אֵדָּה בְּכֹכּוֹר שׁוֹר וְגֹ' לֹא תִפְדֶּה". (קט)
 שְׁלֹא לִמְכֹּר מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יִגְאֹל". (קי) שְׁלֹא
 לִמְכֹּר שְׂדֵה הַחֵרֶם, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יִמְכֹּר". (קיב) שְׁלֹא
 לִפְדוֹת שְׂדֵה הַחֵרֶם, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יִגְאֹל". (קיג) שְׁלֹא
 יִכְדִּיל רֹאשׁ חֲטָאת הַעֹזֵף, שָׁנָאֹמֶר: "וּמִלֵּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמוּל
 עֹרְפוֹ". (קיד) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּקֶדָּשִׁים, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תַעֲבֹד
 בְּכֹכּוֹר שׁוֹרֶךְ". (קיד) שְׁלֹא לִגְזֹז אֶת הַקֶּדָּשִׁים, שָׁנָאֹמֶר:
 "וְלֹא תִגְזֹז בְּכֹכּוֹר צֹאנֶךָ". (קטו) שְׁלֹא יִשְׁחַט הַפֶּסֶח וְהַחֶמֶץ
 קִיָּם, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דֶּם וּבָחִי". (קטז) שְׁלֹא
 לְהַנִּיחַ אֲמוּרֵי הַפֶּסֶח עַד שִׁפְסָלוּ בְּלִינָה, שָׁנָאֹמֶר: "וְלֹא
 יִלִּין חֶלֶב חָגִי עַד בֹּקֶר". (קיז) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסֶח,
 שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר". (קיח) שְׁלֹא לְהוֹתִיר
 מִחֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שָׁנָאֹמֶר: "וְלֹא יִלִּין
 מִן הַבֶּשֶׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁבִּבְשֹׂר חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה
 עֶשֶׂר הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְזֶה שָׁנָאֹמֶר "לְבֹקֶר" - לְבֹקֶר שֶׁל יוֹם
 שְׁנִי שֶׁל הַפֶּסֶח, שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי לַשְּׁחִיטָה. (קיט) שְׁלֹא
 לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנִי עַד בֹּקֶר, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא יִשְׂאִירוּ
 מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר". (קכ) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַתּוֹדָה עַד בֹּקֶר,
 שָׁנָאֹמֶר: "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר"; וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
 קֶדָּשִׁים, שֶׁאֵין מִנִּיחִין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן. (קכא)
 שְׁלֹא לְשֹׁבֵר עֶצֶם בְּפֶסַח, שָׁנָאֹמֶר: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ".
 (קכב) שְׁלֹא לְשֹׁבֵר עֶצֶם בְּפֶסַח שְׁנִי, שָׁנָאֹמֶר: "וְעֶצֶם, לֹא
 תִשְׁבְּרוּ בוֹ". (קכג) שְׁלֹא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִן
 הַחֲבוּרָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבֵּית". (קכד) שְׁלֹא
 לַעֲשׂוֹת שִׁירֵי מִנְחוֹת חֶמֶץ, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תִאֲפֶה חֶמֶץ,
 חֶלֶקֶם". (קכה) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח נָא וּמִבָּשֵׂל,
 שָׁנָאֹמֶר: "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וּבָשֵׂל מִבָּשֵׂל". (קכו) שְׁלֹא
 לְהֶאֱכִיל בֶּשֶׂר פֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב, שָׁנָאֹמֶר: "תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר,
 לֹא יֹאכַל בוֹ". (קכז) שְׁלֹא יֹאכַל הָעֶרֶל בֶּשֶׂר פֶּסַח, שָׁנָאֹמֶר:
 "וְכָל עֶרֶל, לֹא יֹאכַל בוֹ". (קכח) שְׁלֹא לְהֶאֱכִיל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח
 לְיִשְׂרָאֵל שֹׁשְׁתַּמֵּד, שָׁנָאֹמֶר: "כָּל בֶּן נָכָר, לֹא יֹאכַל בוֹ";
 כְּלוּמֶר, יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּלְוָה לְבָנֵי נָכָר וְעַבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתֵם,
 לֹא יֹאכַל בוֹ. (קכט) שְׁלֹא יֹאכַל אָדָם שֶׁנִּשְׁטַמָּא קֶדָּשִׁים,
 שָׁנָאֹמֶר: "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזִּבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
 לַה', וְטַמְאָתוֹ עָלָיו". (קל) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מִן הַקֶּדָּשִׁים
 שֶׁנִּשְׁטַמְּאוּ, שָׁנָאֹמֶר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא, לֹא
 יֹאכְל". (קלא) שְׁלֹא לֶאֱכֹל נוֹתֵר, שָׁנָאֹמֶר: "וְאֶקְלִיו עֹנֵו

יִשָּׂא וּנְכֻרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא". (קלב) שְׁלֹא לֶאֱכֹל פָּגוּל,
 שָׁנָאֹמֶר: "הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יִחֲשֹׁב לוֹ, פָּגוּל יִהְיֶה; וְהַנֶּפֶשׁ
 הַאֲכֹלֶת מִמֶּנּוּ, עֹנֵה תִשָּׂא"; וְהוּא בְּכֻרָת. (קלג) שְׁלֹא יֹאכַל
 זֶר תְּרוּמוֹת, שָׁנָאֹמֶר: "וְכָל זֶר, לֹא יֹאכַל קֶדֶשׁ". (קלד)
 שְׁלֹא יֹאכַל אֶפְלוֹ תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵירוֹ תְּרוּמָה, שָׁנָאֹמֶר:
 "תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵר, לֹא יֹאכַל קֶדֶשׁ". (קלה) שְׁלֹא יֹאכַל
 עֶרֶל תְּרוּמָה, וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קֶדָּשִׁים. וְדָבָר זֶה לְמַדּוּ
 הַכְּתוּב מִן הַפֶּסַח בְּגִזְרָה שְׁוִיָּה, וְאֵינוֹ בְּפִרּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה;
 וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁאֲסוּר עֶרֶל בְּקֶדָּשִׁים - מִגּוֹפֵי תּוֹרָה,
 וְאֵינוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. (קלו) שְׁלֹא יֹאכַל כֹּהֵן טָמֵא תְּרוּמָה,
 שָׁנָאֹמֶר: "אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ וְגֹ' בְּקֶדָּשִׁים לֹא יֹאכַל". (קלז)
 שְׁלֹא תֹאכַל חֲלָלָה קֶדֶשׁ, לֹא תְּרוּמוֹת וְלֹא חֲזָה וְשׁוֹק,
 שָׁנָאֹמֶר: "וּבַת כֹּהֵן - כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא בְּתוּרֵמַת
 הַקֶּדָּשִׁים לֹא תֹאכַל". (קלח) שְׁלֹא תֹאכַל מִנְחַת כֹּהֵן,
 שָׁנָאֹמֶר: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה, לֹא תֹאכַל". (קלט)
 שְׁלֹא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר חֲטָאת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים, שָׁנָאֹמֶר: "וְכָל
 חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה". (קמ) שְׁלֹא לֶאֱכֹל פֶּסוּלֵי
 הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטְלָה בָּהֶם מוֹם בְּכֹנָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תֹאכַל
 כָּל תּוֹעֵבָה"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁבְּפֶסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין
 שֶׁהִטְלָה בָּהֶם מוֹם הַכְּתוּב מְדַבֵּר. (קמא) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מַעֲשֵׂר
 שְׁנִי שֶׁל דָּגָן חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל
 בִּשְׁעָרֶיךָ, מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ". (קמב) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל
 תִּירוֹשׁ חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שָׁנָאֹמֶר: "תִּירְשֶׁךָ". (קמג) שְׁלֹא
 לֶאֱכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל יֵצֵהָ חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שָׁנָאֹמֶר:
 "וְיֵצֵהָרְךָ". (קמד) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּכֹר תְּמִים חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם,
 שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תוֹכַל וְגֹ' וּבְכוֹרוֹת". (קמה) שְׁלֹא יֹאכְלוּ
 הַכֹּהֲנִים חֲטָאת וְאַשָּׁם חוּץ לְעִזְרָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא תוֹכַל וְגֹ'
 בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שְׁלֹא בֵּא הַכְּתוּב אֵלָּא
 לְאַסֹּר בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאַשָּׁמֹת חוּץ לְעִזְרָה, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר
 שֶׁיֹּאכַל חוּץ לְמִקְדָּשׁ אֲכִילָתוֹ - "לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ"
 אֶקְרָא בוֹ. (קמו) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הָעֹלָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא
 תוֹכַל וְגֹ' וּנְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּרֹ; כְּלוּמֶר, לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל
 נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּרֹ. וְזֶה הִיא אֲזִיזָה שֶׁל כָּל מוֹעֵל, שְׁלֹא יִנָּה
 מִן הַקֶּדָּשִׁים הָאֲסוּרִין לִיהֲנוֹת מֵהֶן; וְאֵם נִהְיָה, מַעֲלָה. (קמז)
 שְׁלֹא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר קֶדָּשִׁים קָלִים קֶדֶם וְרִיקַת דָּמִים, שָׁנָאֹמֶר:
 "לֹא תוֹכַל וְגֹ' וּנְדָבְתֶיךָ"; כְּלוּמֶר, לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל
 נְדָבְתֶיךָ עַד שִׁזְזָה דָּמִים. (קמח) שְׁלֹא יֹאכַל זֶר בֶּשֶׂר קֶדָּשִׁי
 קֶדָּשִׁים, שָׁנָאֹמֶר: "וְזֶר לֹא יֹאכַל, כִּי קֶדֶשׁ הֵם". (קמט)
 שְׁלֹא יֹאכַל כֹּהֵן בְּכֹרִים קֶדֶם הַנֶּחֱסֶה בַּעֲזָרָה, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא
 תוֹכַל... וְתוֹרֵמַת יָדְךָ"; אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. (קנ) שְׁלֹא לֶאֱכֹל
 מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּטָמֵא וְאֶפְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, עַד שִׁיפְדֶּה,
 שָׁנָאֹמֶר: "לֹא בַעֲרֵתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא". (קנא) שְׁלֹא לֶאֱכֹל
 מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּאִינוּת, שָׁנָאֹמֶר: "לֹא אֲכֻלְתִּי בְּאִינוּ מִמֶּנּוּ".
 (קנב) שְׁלֹא לְהוֹצִיא דָּמִי מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּדָבָר שֶׁאֵין בָּהֶם
 אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, שָׁנָאֹמֶר: "וְלֹא נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת"; וְכָל
 שֶׁהוּא חוּץ לְצִדְקֵי הַגּוֹף הַחִי, "נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת" אֶקְרָא
 בוֹ. (קנג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל הַטֶּבֶל; וְהַטֶּבֶל, הוּא דָּבָר שֶׁגִּדּוּלְיוֹ
 מִן הָאָרֶץ הַחַיִּב בְּתוּרֵמַת וּמַעֲשָׂרוֹת, שְׁלֹא הוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ

ו"בשר בשדה טרפה לא תאכלו". (קפב) שלא לאכל אבר מן החי, שנגמר: "ולא תאכל הנפש עם הבשר". (קפג) שלא לאכל גיד הנשה, שנגמר: "על בן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". (קפד) שלא לאכל דם, שנגמר: "וכל דם, לא תאכלו". (קפה) שלא לאכל חלב, שנגמר: "כל חלב שור וכשב ועז - לא תאכלו". (קפו) שלא לבשל בשר בחלב, שנגמר: "לא תבשל גדיי" פ"עם שניה: בן למדו מפי השמועה, שאחד לאסור בשול ואחד לאסור אכילה. (קפח) שלא לאכל בשר שור הנסקל, שנגמר: "ולא יאכל את בשרו". (קפט) שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שנגמר: "ולחם וגו' לא תאכלו". (קצ) שלא לאכל קלי מן החדש, שנגמר: "ולא תאכלו". (קצא) שלא לאכל פרמל מן החדש, שנגמר: "וכרמל לא תאכלו". (קצב) שלא לאכל ערלה, שנגמר: "שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". (קצג) שלא לאכל פלאי הכרם, שנגמר: "פן תקדש המלאה הנרע אשר תנרע, ותבואת הכרם"; זה הוא אסור אכילה. (קצד) שלא לשותות יין נסך, שנגמר: "אשר חלב וזבימו יאכלו, ישתו יין נסיכם". (קצה) שלא לאכל ולשותות דרך זולל וסובא, שנגמר: "בגנו זה זולל וסבא". (קצו) שלא לאכל ביום הצום, שנגמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה". (קצז) שלא לאכל חמץ בפסח, שנגמר: "ולא יאכל חמץ". (קצח) שלא לאכל תערבת חמץ, שנגמר: "כל מחמץ, לא תאכלו". (קצט) שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר, שנגמר: "לא תאכל עליו חמץ". (ר) שלא יראה חמץ, שנגמר: "לא יראה לך חמץ". (רא) שלא ימצא חמץ, שנגמר: "שואור, לא ימצא בבתים". (רב) שלא ישתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו יין וטעמו בטעם יין, שנגמר: "וכל משרת ענבים"; ואפילו החמין היין או דבר שנתערב בו היין, הרי זה אסור עליו, שנגמר: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה". (רג) שלא יאכל ענבים לחים, שנגמר: "וענבים לחים". (רד) שלא יאכל ענבים יבשים, שנגמר: "ויבשים לא יאכל". (רה) שלא יאכל חרצנים, שנגמר: "מחרצנים לא יאכל". (רו) שלא יאכל זוגין, שנגמר: "ועד זג - לא יאכל". (רז) שלא יטמא הנזיר למת, שנגמר: "לאביו ולאמו לא יטמא". (רח) שלא יפגס באהל המת, שנגמר: "על נפש מת, לא יבא". (רט) שלא יגלח הנזיר, שנגמר: "תער לא יעבר על ראשו". (רי) שלא לקצר כל השדה, שנגמר: "לא תכלה פאת שדה לקצור". (ריא) שלא ללקט השבילים הנפלות בשעת קצירה, שנגמר: "ולקט קצירך, לא תלקט". (ריב) שלא לבצר עוללות הכרם, שנגמר: "וכרמך לא תעולל". (ריג) שלא ללקט פרט הכרם, שנגמר: "ופרט פרמך לא תלקט". (ריד) שלא לקח עמר השכחה, שנגמר: "לא תשוב לקחתו"; וכן כל האילנות, שנגמר: "לא תפאר אחרריך". (רטו) שלא לזרע פלאי זרעים, שנגמר: "שדה וזרע פלאים". (רטז) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם,

תרומת ה', שנגמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה"; כלומר, דברים שהם צתידין להרים אותן לה', לא יעשו אותן חל ויאכלו אותן בטבול. (קנד) שלא להקדים תרומה לכפורים, ולא מעשר ראשון לתרומה, ולא מעשר שני לראשון, אלא מוציאין על הסדר: בכורים תחלה, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני; שנגמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר", לא תאחר דבר הראוי להקדימו. (קנה) שלא לאחר הנדרים והנדבות שגדר ושנדב, שנגמר: "לא תאחר לשלמו". (קנו) שלא לעלות לחג בלא קרבן, שנגמר: "ולא יראו פני ריכם". (קנז) שלא לעבר על דברים שאסר אדם על נפשו, שנגמר: "לא יחל דברו". (קנח) שלא יקח כהן זונה, שנגמר: "אשה זנה וחללה לא יקחו". (קנט) שלא יקח כהן חללה, שנגמר: "וחללה לא יקחו". (קס) שלא יקח גרושה, שנגמר: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". (קסא) שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנגמר: "אלמנה וגרושה וחללה זנה, את אלה לא יקח". (קסב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא קדושין, מפני שמחללה, שנגמר: "לא יחלל ורעו"; הרי הוא מזנה שלא לחלל בשרה. (קסג) שלא יבגס כהן למקדש פרוצ ראש, שנגמר: "ראשיכם אל תפרעו". (קסד) שלא יבגס כהן למקדש קרוצ בגדים, שנגמר: "ובגדיכם לא תפרמו". (קסה) שלא יצא כהן מן העזרה בשעת עבודה, שנגמר: "וימפתח אהל מועד לא תצאו". (קסו) שלא יטמא כהן הדיוט לשאר מתים, שנגמר: "לנפש לא יטמא". (קסז) שלא יטמא כהן גדול ואפלו לקרוביו, שנגמר: "לאביו ולאמו לא יטמא". (קסח) שלא יבגס כהן גדול עם מת, שנגמר: "ועל כל נפשות מת, לא יבא"; בן למדו מפי השמועה, שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל יטמא. (קסט) שלא יקח שבט לוי חלק בארץ ישראל, שנגמר: "ונחלה לא יהיה לו". (קע) שלא יקח שבט לוי חלק בבנה בשעת פבוש הארץ, שנגמר: "לא יהיה לכהנים הלזים חלק ונחלה". (קעא) שלא לעשות קרחה על מת, שנגמר: "לא תשימו קרחה בין עיניכם - למת". (קעב) שלא לאכל בהמה טמאה, שנגמר: "אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה". (קעג) שלא לאכל דג טמא, שנגמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". (קעד) שלא לאכל עוף טמא, שנגמר: "ונאת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו". (קעה) שלא לאכל שרץ העוף, שנגמר: "כל שרץ העוף, טמא הוא לכם, לא יאכלו". (קעו) שלא לאכל שרץ הארץ, שנגמר: "וכל השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". (קעז) שלא לאכל רמש הארץ, שנגמר: "ולא תטמאו את נפשתיכם, בכל השרץ הרמש על הארץ". (קעח) שלא לאכל תולעת הפרות כשתצא לאויר, שנגמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ - לא תאכלו". (קעט) שלא לאכל שרץ המים, שנגמר: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ". (קפ) שלא לאכל מתה, שנגמר: "לא תאכלו כל נבלה". (קפא) שלא לאכל טרפה, שנגמר:

שנאמר: "לא תזרע בְּרִמְקָה בְּלֵאִים". (ריו) שלא להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שנאמר: "בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ בְּלֵאִים". (ריח) שלא יעשה מלאכה בשני מיני בהמה כאחד, שנאמר: "לֹא תִחְרֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו". (ריט) שלא לחסם בהמה בשעת מלאכה בדרך שאוכלת ממנו ונהגית, שנאמר: "לֹא תַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ". (רכ) שלא לעבד אדמה בשביעית, שנאמר: "שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע". (רכא) שלא לעבד אילן בשביעית, שנאמר: "וּבְרִמְקָה לֹא תִזְמַר". (רכב) שלא לקצר ספיחי שביעית בדרך שקוצרין בשאר השנים, שנאמר: "אֵת סְפִיחַ קִצִּירָךְ לֹא תִקְצֹר". (רכג) שלא לאסוף פרות האילן בשביעית בדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שנאמר: "וְאֵת עֲנָבֵי נִזְיֶרְךָ לֹא תִבְצֹר". (רכד) שלא לעבד בשנת יובל בין אדמה בין אילן, שנאמר: "לֹא תִזְרַעוּ". (רכה) שלא לקצר ספיחי יובל בשאר השנים, שנאמר בו: "לֹא תִקְצְרוּ אֵת סְפִיחֵיהֶם". (רכו) שלא לאסוף פרות יובל באספת שאר שנים, שנאמר בו: "וְלֹא תִבְצְרוּ אֵת נִזְיֶרְהָ". (רכז) שלא למכר שדה בארץ ישראל לצמיתות, שנאמר: "וְהָאֲרֶץ, לֹא תִמְכַּר לְצִמְתוֹת". (רכח) שלא לשנות מגרש הלויים ושדותיהם, שנאמר: "וּשְׂדֵה מִגְרֹשׁ עֲרֵיהֶם, לֹא יִמְכַּר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא ישתנה. (רכט) שלא לעזוב את הלויים, שנאמר: "הַשְּׂמֶר לָךְ, פֶּן תִּעֲזֹב אֶת הַלְוִי"; אלא נותנין להם מתנותיהם ומשפוחים אותם בהן בכל רגל ורגל. (רל) שלא יתבע הלואה שעברה עליה שביעית, שנאמר: "לֹא יִגַּשׁ אֶת רֵעֵהוּ". (רלא) שלא ימנע מלהלוות לעני מפני השמטה, שנאמר: "הַשְּׂמֶר לָךְ, פֶּן יִהְיֶה דָּבָר". זה הפלל - כל מקום שנאמר 'הַשְּׂמֶר' או 'פֶּן' או 'אֵל', אינו אלא מצות לא תעשה. (רלב) שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו מה שהוא צריך, שנאמר: "לֹא תִאֲמַץ אֶת לִבְבְּךָ". נמצא: הנותן צדקה - עושה מצות עשה; והמעלים עיניו מן הצדקה - יתר על שבטל עשה, עבר על לא תעשה. (רלג) שלא לשלח עבד עברי ריקם בשיצא חפשי, שנאמר: "לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם". (רלד) שלא יתבע העני בחובו כשידע שהוא עני, ולא יצר לו, שנאמר: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה". (רלה) שלא להלוות ברבית לישראל, שנאמר: "אֵת כֶּסֶף - לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ". (רלו) שלא להלוות ברבית, שנאמר: "לֹא תִשְׁיֹף לְאֶחָיד"; כן למדו מפי השמועה, שזו אזהרה ללווה, שלא ינשף למלווה. (רלז) שלא להשית יד בין לוה ומלווה ברבית, ולא להיות ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם, שנאמר: "לֹא תִשְׁיָמוּן עָלָיו נִשְׁךְ". (רלח) שלא לאחר פעלת שכיר, שנאמר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אֲתָךְ". (רלט) שלא ימשכן בעל חובו בנזוץ, שנאמר: "לֹא תִבֹּא אֵל בֵּיתוֹ לַעֲבֹד עֲבֹטוֹ". (רמ) שלא למנוע העבט מבעלי העני בעת שהוא צריך לו, שנאמר: "לֹא תִשְׁכַּב בְּעֲבֹטוֹ"; כלומר, לא תשכב ובעוטו עמך, אלא תשיבנו לו בלילה, הואיל והוא צריך לו בלילה. (רמא) שלא למשכן האלמנה, שנאמר: "וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֹד אֶלְמָנָה". (רמב) שלא לחבל בלים שעושין בהם אכל נפש,

שנאמר: "לֹא יִחַבֵּל רִחִים וְרִכָּב". (רמג) שלא לגנוב נפש מישראל, שנאמר: "לֹא תִגְנוֹב"; זו גנבת נפש. (רמד) שלא לגנוב ממון, שנאמר: "לֹא תִגְנוֹבוּ"; זו גנבת ממון. (רמה) שלא לגזל, שנאמר: "לֹא תִגְזֹל". (רמו) שלא להסיג גבולות, שנאמר: "לֹא תִסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ". (רמז) שלא לעשק, שנאמר: "לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֶךָ". (רמח) שלא לכחש בממון חברו, שנאמר: "וְלֹא תִכְחָשׁוּ". (רמט) שלא ליטבע על כפירת ממון חברו, שנאמר: "וְלֹא תִשְׁקֹרוּ"; כלומר, לא תטבע לשקר בממון שיש לחברך בידך. (רנ) שלא יונה במקח ומכר, שנאמר: "אֵל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו". (רנא) שלא יונה בדברים, שנאמר: "וְלֹא תּוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ"; זו אונאת דברים. (רנב) שלא להונות את הגר בדברים, שנאמר: "וְגֵר לֹא תוֹנֶה". (רנג) שלא להונות את הגר במקח ומכר, שנאמר: "וְלֹא תִלְחָצְנוּ". (רנד) שלא להחזיר עבד שברח לארץ ישראל לאדוניו שבחוצה לארץ, שנאמר: "לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו". (רנה) שלא להונות עבד זה, שנאמר: "עֶמְךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנֶנּוּ". (רנו) שלא לענות יתום ואלמנה, שנאמר: "כָּל אֶלְמָנָה וְיָתוֹם, לֹא תַעֲנוּן". (רנז) שלא לעבד בעבד עברי עבודת עבד, שנאמר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד". (רנח) שלא למכר אותו ממכרת עבד, שנאמר: "לֹא יִמְכְּרוּ מִמְכַּרְתַּת עֶבֶד". (רנט) שלא לעבד בעבד עברי בפרך, שנאמר: "לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ". (רס) שלא להניח הגוי לעבד בעבד עברי הנמכר לו בפרך, שנאמר: "לֹא יִרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לַעֲבִידֶיךָ". (רסא) שלא למכר אמה עבריה לאחר, שנאמר: "לֹא יִמָּשַׁל לְמַכְרָה". (רסב) שלא למנע מאמה עבריה היעודה שאר כסות ועונה, שנאמר: "שְׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה, לֹא יִגְרַע"; והוא הדין לשאר הנשים. (רסג) שלא למכר אשת יפת תאר להיות שפחה, שנאמר: "לֹא תִמְכְּרֶנָּה". (רסד) שלא לכבש אשת יפת תאר להיות שפחה, שנאמר: "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ". (רסה) שלא לחמז, שנאמר: "לֹא תַחֲמֹד אֶשֶׁת רֵעֶךָ". (רסו) שלא להתאוות, שנאמר: "לֹא תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ". (רסז) שלא יאכל השכיר שלא בשעת גמר מלאכה מן המכר שהוא עושה בו, שנאמר: "וְחִרְמֹשׁ לֹא תִנִּיף". (רסח) שלא יקח השכיר יתר על אכילתו, שנאמר: "וְאֹכֵלֹת עֲנָבִים כְּנִפְשֶׁךָ שִׁבְעָה; וְאֵל פִּלִּיךָ, לֹא תִתֵּן". (רסט) שלא יתעלם מן האכדה, שנאמר: "לֹא תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם". (רע) שלא להניח בהמה רוכצת תחת משאה בדרך, שנאמר: "לֹא תִרְאֶה חֲמֹר אֶחָיד". (רעא) שלא לעשות עול במדה, שנאמר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט"; מפי השמועה למדו, שהכתוב מזהיר: לא תעשו עול במשפט המדה. (רעב) שלא להיות אצלנו אכן ואכן איפה ואיפה, שנאמר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ וְגו'". (רעג) שלא לעול המשפט, שנאמר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט". (רעד) שלא לקח שחד, שנאמר: "וְשֹׁחַד, לֹא תִקַּח". (רעה) שלא לכבד גדול בדין, שנאמר: "וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי גָדוֹל". (רעו) שלא יירא הדין בדין מאדם רע, שנאמר: "לֹא תִגּוֹרוּ מִפְּנֵי אִישׁ". (רעז) שלא לרחם

תחיה". (שיא) שלא יתחייב חתן בדבר מצרכי צבור כל שנתו, כגון צבא ושמירת החומה וכיוצא בהן, שנאמר: "לא יצא בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר". (שיב) שלא להמרות על פי בית דין, שנאמר: "לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך". (שיג) שלא להוסיף על מצוות התורה, בין תורה שבכתב בין בפרשה שקבלו על פה, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו". (שיד) שלא לגרע מכל מצוות התורה, שנאמר: "ולא תגרע ממנו". (שטו) שלא לקלל הדין, שנאמר: "אלהים לא תקלל". (שטז) שלא לקלל הנשיא, והוא המלך או ראש ושיבת ארץ ישראל, שנאמר: "ונשיא בעמך, לא תאור". (שיו) שלא לקלל אחד משאר ישראל, שנאמר: "לא תקלל חרש". (שיח) שלא לקלל אב ואם, שנאמר: "ומקלל אביו ואמו, מות יומת". (שיט) שלא להכות אב ואם, שנאמר: "ומכה אביו ואמו, מות יומת". (שכ) שלא לעשות מלאכה בשבת, שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה". (שכא) שלא להלך חוץ לתחום מדינה כהולכי דרכים בשבת, שנאמר: "אל יצא איש ממקומו". (שכב) שלא לענש בשבת, שנאמר: "לא תבערו אש בכל משבתיכם". (שכג) שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח, שנאמר: "כל מלאכה לא יעשה בהם". (שכד) שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח, שנאמר בו: "כל מלאכה לא יעשה בהם". (שכה) שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שנאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (שכו) שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים, שנאמר בו: "וכל מלאכה לא תעשו". (שכז) "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (שכח) שלא לעשות מלאכה בראשון של חג, שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (שכט) שלא לעשות מלאכה ביום השמיני של חג, שנאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (שלא) גלות ערות אם, שנאמר: "אמך היא, לא תגלה ערותה". (שלא) שלא לגלות ערות אחות, שנאמר: "ערות אחותך לא תגלה". (שלב) שלא לגלות ערות אשת אב, שנאמר: "ערות אשת אביך לא תגלה". (שלג) שלא לגלות ערות אחותו מן האב או מן האם, שנאמר: "ערות בת אשת אביך מולדת אביך, אחותך היא - לא תגלה ערותה". (שלד) שלא לגלות ערות בת הבן, שנאמר: "ערות בת בןך". (שלה) שלא לגלות ערות בת הבת, שנאמר: "או בת בתך, לא תגלה ערותה". (שלו) שלא לגלות ערות הבת; ולמה לא נתפרשה בתורה? מפני שאסר בת הבת, שתק מן הבת; ומפי השמועה למדו, שאסור הבת מגופי תורה, כשאר עריות. (שלוז) שלא לגלות ערות אשה ובתה, שנאמר: "ערות אשה ובתה לא תגלה". (שלח) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה, שנאמר: "את בת בנה". (שלט) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה, שנאמר: "ואת בת בתה לא תחם". (שמ) שלא לגלות ערות אחות האם, שנאמר: "ערות אחות אמך לא תגלה". (שמא) שלא

על עני בדין, שנאמר: "ודל, לא תהדר בריבו". (רעח) שלא להטות משפט אדם חוטא, שנאמר: "לא תטה משפט אבליך"; זה אביון במצוות. (רעט) שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות, שנאמר: "לא תחוס עינך". (רפ) שלא להטות משפט גרים ויתומים, שנאמר: "לא תטה משפט גר תום". (רפא) שלא לשמע מאחד מבדילי דינין ואין חכרו עמו, שנאמר: "לא תשא שמע שוא". (רפב) שלא לנטות אחרי רבים בדברי נפשות, אם היו המחזיקין יותר על המזכין אחד, שנאמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת". (רפג) שלא ללמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות, שנאמר: "ולא תענה על רב, לנטות". (רפד) שלא למנות בדינין אדם שאינו חכם בדיני תורה, אף על פי שהוא חכם בחכמות אחרות, שנאמר: "לא תכירו פנים במשפט". (רפה) שלא להעיד בשקר, שנאמר: "לא תענה ברעך עד שקר". (רפו) שלא יעיד בעל עברה, שנאמר: "אל תשחך ירך עם רשע, להיות עד חמס". (רפז) שלא יעיד קרוב, שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים"; מפני השמועה למדו, שלא יומתו אבות בעדות בנים, והוא הדין לשאר קרובים. (רפח) שלא לכתר הדין על פי עד אחד, שנאמר: "לא יקום עד אחד באיש". (רפט) שלא להרג נקי, שנאמר: "לא תרצח". (רצ) שלא לחתך הדין באמד הדעת, עד שיראו שני עדים גופו של דבר, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". (רצא) שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני נפשות, שנאמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש". (רצב) שלא להרג מחזיק הריגה קדם שיעמד בדין, שנאמר: "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה". (רצג) שלא לחוס על הרוצח, אלא הורגין אותו קדם שיעניע לנדרף ויהרגנו או יגלה ערותו, שנאמר: "וקצתה את כפה, לא תחוס עינך". (רצד) שלא לענש האנוס, שנאמר: "ולנערה לא תעשה דבר". (רצה) שלא לקח כפר מן הרוצח, שנאמר: "ולא תקחו כפר לנפש רוצח". (רצו) שלא לקח כפר בגלות רוצח בשגגה, שנאמר: "ולא תקחו כפר, לנוס אל עיר מקלטו". (רצז) שלא לעמד על הדם, שנאמר: "לא תעמד על דם רעך". (רצח) שלא להניח מכשול, שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך". (רצט) שלא להקשיל תם בדרך, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשל". (ש) שלא להוסיף במלקות המחזיק מלקות, שנאמר: "לא יוסיף; פן יוסיף". (שא) שלא לרגל, שנאמר: "לא תלך רכיל בעמך". (שב) שלא לשנא בלב, שנאמר: "לא תשנא את אחיך בלבבך". (שג) שלא להלבין פני אדם מישראל, שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא". (שד) שלא לנקם, שנאמר: "לא תקם". (שה) שלא לנטר, שנאמר: "ולא תטר". (שו) שלא לקח אם על הבנים, שנאמר: "לא תקח האם על הבנים". (שז) שלא לגלח שער הנתק, שנאמר: "ואת הנתק לא יגלח". (שח) שלא לתלש סימני צרעת, שנאמר: "השמר בנגע הצרעת". (שט) שלא לעבד ולרוע בנחל איתן, שנאמר: "אשר לא יעבד בו, ולא ירוע". (שי) שלא להחיות מכשף, שנאמר: "מכשפה לא

ישראל איש מקהל גרים, שנאמר: "לא תוכל לתת עליך איש נכרי". (שסג) שלא ירבה המלך סוסים, שנאמר: "לא ירבה לו סוסים". (שסד) שלא ירבה המלך נשים, שנאמר: "ולא ירבה לו נשים". (שסה) שלא ירבה לו המלך כסף וזהב, שנאמר: "יכסף וזהב, לא ירבה לו מאד".

אלו הן שש מאות ושלש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן; וכל אותן הכללות והדקדוקין והבאורין של כל מצוה ומצוה, היא תורה שבכל פה שקבלו בית דין מפי בית דין. ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשוטו בכל ישראל - כגון מקרא מגלה, וגר חנכה, ותענית תשעה באב, וימים, וערובין. ויש לכל מצוה ומצוה מאלו פרושין ודקדוקין; והכל יתבאר בחבור זה. כל אלו המצוות שנתחדשו - חביבין אנו לקבלם ולשמרם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר וכו'"; ואינן תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה תורה, "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו"? שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר, ולומר שהקדוש ברוך הוא צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה מצוות. אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה, או דרך הרגה, או דרך גזירה - אין זו תוספת; שהרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא צוה לעשות ערוב או לקרות המגלה בעונתה. ואלו אמרו כן, היו מוסיפין על התורה. אלא כף אנו אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב לשוננו כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה, שנאמר: "ומי גוי גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו". ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה ובין לא תעשה.

לגלות ערות אחות האב, שנאמר: "ערות אחות אביך לא תגלה". (שמב) שלא לגלות ערות אחי האב, שנאמר: "אל אשתו לא תקרב, דדתך היא". (שמג) שלא לגלות ערות אשת הבן, שנאמר: "ערות בלתיך, לא תגלה". (שמד) שלא לגלות ערות אשת אח, שנאמר: "ערות אשת אחיך לא תגלה". (שמה) שלא לגלות ערות אחות אשתו, שנאמר: "ואשה אל אחתה לא תקח". (שמו) שלא לגלות ערות נדה, שנאמר: "ואל אשה בנדת טמאתה - לא תקרב". (שמו) שלא לגלות ערות אשת איש, שנאמר: "ואל אשת עמיתך - לא תתן שכבתך לזרע". (שמוח) שלא לשכב עם בהמה, שנאמר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לזרע". (שמוט) שלא תביא אשה בהמה עליה, שנאמר: "ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה". (שנ) שלא לשכב עם זכר, שנאמר: "ואת זכר - לא תשכב". (שנא) שלא לגלות ערות האב עצמו, שנאמר: "ערות אביך לא תגלה". (שנב) שלא לגלות ערות אחי האב עצמו, שנאמר: "ערות אחי אביך לא תגלה". (שנג) שלא לקרב לעריות בדרךים המביאין לידי גלוי ערוה, כגון חבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה, שנאמר: "אל כל שאר בשרו, לא תקרבו לגלות ערוה"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לקרבה המביאה לידי גלוי ערוה. (שנד) שלא ישא ממזר בת ישראל, שנאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'". (שנה) שלא תהיה קדשה, והיא הנבעלת בלא כתובה וקדושין, שנאמר: "לא תהיה קדשה". (שנו) שלא יחזיר המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". (שנו) שלא תנשא היבמה לאיש זר חוץ מיבמה, שנאמר: "לא תהיה אשת המת". (שנח) שלא יגרש האונס אנוסתו, שנאמר: "לא יוכל שלחה כל ימיו". (שנט) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו, שנאמר בו: "לא יוכל לשלחה כל ימיו". (שס) שלא יקח סריס בת ישראל, שנאמר: "לא יבא פצוע דכא". (שסא) שלא לסרס זכר מכל המינין, לא אדם ולא בהמה תיה ועוף, שנאמר: "ויבארצכם לא תעשו". (שסב) שלא למנות על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"ג-כ"ט אייר ה'תשס"ט

יום רביעי כ"ו אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות (ומלך המשיח)
פרק יב

נדפס לעיל עמ' מט

יום חמישי כ"ז אייר ה'תשס"ט

התחלת מחזור עשירי

במסלול פרק אחד ליום

הקדמה. כל המצוות.. אלהי ישראל

נדפס לעיל עמ' נ-נא

יום ראשון כ"ג אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק ט

נדפס לעיל עמ' מז

יום שני כ"ד אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות פרק י

נדפס לעיל עמ' מז

יום שלישי כ"ה אייר ה'תשס"ט

הלכות מלכים ומלחמות (ומלך המשיח)

פרק יא

נדפס לעיל עמ' מח

יום שישי כ"ח אייר ה'תשס"ט

שבת קודש כ"ט אייר ה'תשס"ט

ודברים הללו.. שנת החמה
נדפס לעיל עמ' נב

כל אלו.. בין אחרון
נדפס לעיל עמ' נא-נב

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"ג-כ"ט אייר ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ג אייר ה'תשס"ט

מצות עשה קעג.

מצות לא תעשה שסב. שסד. שסג. שסה.

המצוה הקע"ג — הצווי שנגטוינו למנות עלינו מלך מישראל שיקבץ את כל-אמנתו [יחד את דברתנו] (ידבר דבר אחד בשם כולם). וינהיג את כלנו, והוא אמרו יתעלה: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה כ) את-דבריהם בספרי (דברים יז, טו) "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת פניסתם לארץ: למנות להם מלך, ולבנות בית-הבחינה, ולהכרית זרעו של עמלק". עוד אמרו בספרי (דברים יז, טו): "שום תשים עליך מלך — מצות עשה". ובא הפרוש, שזה שנגאמר "שום תשים עליך מלך" — תהא אימתו עליך ושיהיה בלבנו בתכלית הכבוד והגדלה והרוממות שאין למעלה ממנה, עד שתהיה מעלתו אצלנו גדולה ממעלת נביא מבין הנביאים שפדורו. ובפרוש אמרו (הוריות יג): "מלך קודם לנביא". וכשמצוה המלך הזה איזה צווי שלא יהיה סותר מצוה מן התורה — חובה לקיים את-פקדתו; והעובר על פקדתו ואינו מקימה, רשות יש למלך להרגו בסיף, כמו שקבלו אבותינו על עצמם ואמרו: "כל-איש אשר ימרה את-פיך וגו' יומת" (יהושע א, יח). וכל-מורד במלכות — יהיה מי שיהיה — דמו מתר למלך הממנה על פי התורה. וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (יט) ובריש פרות (ה) ופרק ז' מסוטה (מא).

הוא" (דברים יז, טו). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "לא תוכל לתת עליך איש נכרי — זו מצות לא-תעשה". וכן שאר המנויים אסור שנגמנה עלינו בשום דבר מן הדברים — לא מנוי תורה (דיין, ראש ישיבה וכדומה) ולא מנוי מלכות — אדם שהוא מקהל גרים עד שתהא אמו מישראל. שהרי אמר יתעלה: "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך" (שם), אמרו (יבמות מה): "כל-משימות שאפה משים עליך לא יהיו אלא מקרב אחיך". אבל המלכות בלבד, כבר ידעתי מפסוקי ספרי הנבואה (נ"ך) שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו (יומא עב): "כתר מלכות זכה בו דוד", וכן זרעו אחריו עד סוף כל-הדורות. אין מלך למי שמאמין בתורת משה רבנו אלא מזרע דוד, מזרע שלמה דווקא; וכל שהוא מזולת הזרע הנכבד הזה לענין מלכות — "נכרי" קרינא ביה. וזה ברור ואין בו ספק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות ביבמות (יח. ואילך) וסנהדרין (מה): וסוטה (מא). ונדה (מט).

המצוה השס"ד — האזהרה שהזהר המלך מלהרבות נשים, והוא אמרו יתעלה: "ולא ירבה לו נשים" (שם, יז). והגבול לכך, שלא יוסיף על שמנה עשרה נשים בכתבה וקדושין. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא); וכל-זמן שמוסיף עליהן — לוקה.

המצוה השס"ג — האזהרה שהזהר המלך מלהרבות סוסים, והוא אמרו יתעלה: "ולא ירבה לו סוסים" (שם, טז). והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים (פנויים) שרצים לפניו, ואפלו סוס אחד לא יהיה אצלו, זולת הבהמה שהוא רוכב עליה בלבד, או סוסים שיהיו בארות שהם מוכנים

המצוה השס"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעמיד עלינו מלך, איש שאינו מזרע ישראל, אף-על-פי שהוא גר צדק, והוא אמרו יתעלה: "לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא-אחיך"

עקר עבודה זרה ויסודה הראשון. והוא אמרו יתעלה: "כִּי־הִתְרַם תַּחֲרִימָם" (דברים כ, יז). ובאר לנו בכתובים רבים, שטעם הדבר: כְּדֵי שֶׁלֹא נִלְמַד מִכְּפִירָתָם. ורבים הכתובים המזרזים ומחזקים להרגם, ומלחמתם מלחמת מצוה. ואולי יחשוב מישהו שזו מצוה שאינה נוהגת לדורות, כִּיֹּן שֶׁשָּׁבַעַה עֲמִינִין כָּבֵד אָבֵדוּ; אִךְ זֹאת לֹא יִחְשֹׁב אֶלָּא מִי שֶׁלֹא הֵבִין עֲנָן נֹהֵג לְדוֹרוֹת וְאֵינוֹ נֹהֵג לְדוֹרוֹת, וְהוּא: שֶׁעֲנָן שְׁנֹסֶתִים עִם הַשֶּׁגֶת מִשְׁרָתוֹ, בְּלִי שֶׁיֵּהָא אוֹתוֹ הַדָּבָר קָשׁוּר בְּזִמְנֵי מִסֵּים — אִין אוֹמְרִים עָלָיו "אֵינוֹ נֹהֵג לְדוֹרוֹת", לְפִי שֶׁהוּא נֹהֵג בְּכָל־דֹּר שָׁבוּ נִמְצְאוּת אֶפְשָׁרוֹת לְאוֹתוֹ הַדָּבָר. הֲלֹא תִרְאֶה, אִם יָאֵבֵד ה' אֶת־זֶרַע עֲמֶלֶק בְּכָל־לוֹתוֹ וַיִּשְׁמִידֵנוּ עַד סוֹפוֹ — כִּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ, כִּמוֹ שֶׁהִבְטִיחַ יתעלה: "כִּי־מִחָה אֶמְחֶה אֶת־זִכְרָם עֲמֶלֶק וְגו'" (שמות יז, יד) — הָאִם נֹאמֵר אֲזִי שֶׁזֶה שְׁנֹאמֵר "תִּמְחֶה אֶת־זִכְרָם עֲמֶלֶק" (דברים כה, יט) אֵינוֹ נֹהֵג לְדוֹרוֹת!?! כִּךְ אִין לֹאמֵר, אֶלָּא הוּא נֹהֵג בְּכָל־דֹּר וְדֹר. וְכָל־עוֹד יִמְצָא זֶרַע עֲמֶלֶק מִצְוָה לְהַכְרִיתוֹ. וְכִךְ הִרִיגַת שְׁבָעָה עֲמִינִין וְלֹאֲבָדָם הוּא צוּי שְׁנֹצְטוּיֵנוּ בּוֹ — וְהִיא מִלְחָמַת מִצְוָה. וְאִנְחֵנוּ מְצוּיִים לְשָׁרֵשׁ (לַעֲקֹר מִהַשּׁוֹרֵשׁ) וְלִדְרֹפָם בְּכָל־דֹּר וְדֹר עַד שֶׁיִּשְׁמְדוּ, עַד הָאֲחֵרוֹן, וְכִךְ עֲשִׂינוּ, עַד שֶׁנִּשְׁלֹמָה הִשְׁמַדְתָּם עַל־יְדֵי דָוִד, וְנִתְפָּזְרָה הַשְּׂאִרִית וְנִטְמָעָה בֵּין הָאֲמוֹת עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בָּהֶם שָׂרֵשׁ. אוֹלֵם עַל־יְדֵי זֶה שֶׁכָּבֵד כָּלוּ, לֹא תִהְיֶה הַמִּצְוָה שְׁנֹצְטוּיֵנוּ לְהַרְגָם מִצְוָה שְׁאִינֶה נֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא נֹאמֵר בְּמִלְחָמַת עֲמֶלֶק שְׁאִינֶה נֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֶפְלוּ אַחֵר הִשְׁמַדְתָּם וְהַכְרַתְתָּם, כִּי מִצְוָה זֹו אִינֶה קָשׁוּרָה בְּזִמְנֵי וְלֹא בְּמָקוֹם מִיָּחֵד כִּמוֹ הַמִּצְוֹת הַמִּיָּחִדוֹת לְמִדְבָּר אוֹ לְמִצְרַיִם, אֶלָּא הִיא קָשׁוּרָה בְּמִי שְׁמִצְוּיִים עָלָיו, וְכָל־עוֹד יִהְיֶה בְּנִמְצָא (אֶפְלוּ אֵילוּ הִיוּ קִיִּימִים הַיּוֹם) מְקִיִּימִים בּוֹ אוֹתוֹ הַצּוּיִי. וּבְכָל־לֹא אִין לְהַבִּין וְלִהְתְּבוֹנֵן בְּהַבְדֵּל בֵּין הַמִּצְוָה וּבֵין הַדָּבָר שְׁנֹצְטוּהָ עָלָיו. כִּי יֵשׁ שֶׁהַמִּצְוָה נֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֶלָּא שֶׁהַדָּבָר שְׁנֹצְטוּהָ עָלָיו כָּבֵד נִעְדֵּר בְּדֹר מִן־הַדּוֹרוֹת; אִךְ לֹא בְּהַעֲדֵר הַדָּבָר שְׁנֹצְטוּהָ עָלָיו תִּהְיֶה הַמִּצְוָה לְאִינֶה נֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת אֶבֶל תִּהְיֶה אִינֶה נֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת אִם הִיא הַדָּבָר לְהַפֵּךְ וְהוּא:

אֶצְלוֹ לְמִלְחָמָה שֶׁיִּרְכְּבוּ עָלֶיהָ הַצָּבָא; אֶבֶל לְעֲצָמוֹ — רַק בְּהִמָּה אַחַת בְּלִבָּהּ. וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֹו בְּפָרֶק ב' מִסְּנֵה־רִין (כא:).

הַמִּצְוָה הַשִּׁס"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַמֶּלֶךְ מִלְּהִרְבוֹת מָמוֹן מִיָּחֵד לְעֲצָמוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יתעלה: "וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לוֹ מְאֹד" (שם). וְהַגְּבוּל לְכָךְ הוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ לְמַעַלָּה מְכַדִּי לְהוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל מְרַכְבָּתוֹ וְעַבְדּוֹ הַמִּיָּחִדִּים לוֹ. אֶבֶל לְקַבֵּץ מָמוֹן שֶׁיֵּהָא לְצָרְכֵי כָל־יִשְׂרָאֵל — הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכָבֵד בָּאֵר ה' יתעלה בְּכָתוּב טַעַם שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוּ, כְּלוֹמֵר: "לֹא־יִרְבֶּה־לוֹ סוֹסִים (כדי "שֶׁלֹּא יִשִּׁיב הָעָם מִצְרִימָה") וְלֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים (כדי "שֶׁלֹּא יִסּוֹר לְבָבוֹ"), וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לוֹ מְאֹד". וְלְפִי שְׁנוּדַע טַעַמֵּן הַגִּיעוּ בָּהֵן לִיְדֵי בְטוּל בְּמַפְרָסֵם מִעֲנִין שְׁלֹמָה (הַמֶּלֶךְ) עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל אִךְ גְּדֵל מַעַלְתוֹ בְּמַדַּע וּבְחֻכְמָה וְשֶׁהוּא יִדְדִיָּה (שֶׁהִתִּיר לְעֲצָמוֹ בְּאִמְרוֹ "לֹא אִסּוֹר" "לֹא אִסּוֹר" — וְנִכְשַׁל). אָמְרוֹ (סְנֵה־רִין כא:): שִׁישׁ בָּזָה הָעֶרְהָ לְבָנֵי אָדָם, שֶׁאֵלוּ יָדְעוּ טַעַמֵי כָל־הַמִּצְוֹת הִיוּ מוֹצְאִים לָהֶם דֶּרֶךְ לְבִטּוּלָן שֶׁהָרִי אֶפְלוּ זֶה הַשְּׁלֹם הַגְּדוֹל (שֶׁלֹּמָה הַמֶּלֶךְ) טַעַה בָּזָה וְחָשַׁב שֶׁלֹּא יֵהָא מַעֲשֵׂה זֶה סִבָּה לְעִבְרָה בְּשׁוּם פָּנִים, כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּמוֹן בְּדַעְתָּם הַחֲלוּשָׁה, שֶׁהִיוּ בָּאִים לִיְדֵי זְלוּלָה בָּהֵן וְיֹאמְרוּ: לֹא אִסּוֹר דָּבָר זֶה וְלֹא צוּה עַל דָּבָר זֶה אֶלָּא בְּגִלָּל כִּךְ וְכִךְ — אָנוּ נִזְהָר בְּדָבָר שֶׁבְּעִבּוּרוֹ נִתְּנָה מִצְוָה זֹו וְלֹא נִקְפִיד עַל הַמִּצְוָה עֲצָמָה, וְכִךְ הִיוּ בָּאִים לִיְדֵי הַפֶּסֶד הַדֵּת. לְפִיכֹךְ הִסְתִּיר ה' יתעלה טַעַמִּיהֶן; אֶבֶל אִין מִהֵן גַּם אַחַת שְׁאִין לָהּ טַעַם וְסִבָּה, אֶלָּא שָׂרֵב אוֹתָם הַסְּבוֹת וְהַטַּעַמִּים לֹא יִשְׁיָגוּם דַּעוֹת הַקְּמוֹן וְלֹא יִבְיָנוּם. וְכָלֵם הֵם כִּמוֹ שֶׁהָעִיד הַנִּבְיָא: "פִּקּוּדֵי ה' יִשְׁרִים מִשְׁמַחֲי־לֵב" (תהלים יט, ט).

יום שני כ"ד אייר ה'תשס"ט

מצות עשה קפז. מצות לא תעשה מט.

מצות עשה קפח. קפט. מצות לא תעשה נט.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ז — הַצּוּיִי שְׁנֹצְטוּיֵנוּ לְהַרְגָ שְׁבָעָה עֲמִינִין ("הַחֲתִי, הָאִמּוּרִי, הַכִּנְעֲנִי, הַפְּרִיזִי, הַחִיטִי, הַיְּבוּסִי, הַגְּרַגְשִׁי") וְלֹאֲבָדָם, כִּיֹּן שֶׁהֵם הִיוּ

להרגם, והוא אמרו: "פקדתי את אשר-עשה עמלק לישראל" (שמואל-א טו, ב).

המצוה הנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלשכוח את אשר עשה לנו זרע עמלק, ואשר קדמונו בָּרַע. וכבר בארנו במצוה קפ"ט ממצות עשה שזכירת מה שעשה לנו זרע עמלק וחדוש האיבה לו — היא מצות עשה. וכך מזהירים אנו מלהשליך דבר זה מלבנו ומלשכחו — והיא מצות לא-תעשה, והוא אמרו יתעלה: "לא תשכח" (דברים כה, יט), ובספרי (סוף פרשת תצא שם): "זכור" — בפה; "לא תשכח" — בלב, כלומר: אל תשליך איבתו ואל תסירנה מלִבְּךָ.

יום שלישי כ"ה אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.

מצות לא תעשה נו. נו. מצות עשה קצב. קצג.

המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא לגור בארץ מצרים, כדי שלא נלמד בפירתם ושללא ננהג כמנהגייהם המגנים לדעת התורה, והוא אמרו יתעלה: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז). וכבר נכפל הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי סוכה פרק ד הלכה א): בשלשה מקומות הזהירה תורה את-ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים ובשלשתן נענשו. שלשת המקומות — אחד מהם הוא שהזכרנו; והשני — אמרו: "בדרך אשר אמתתי לך לא-תסיף עוד לראתה" (שם כח, טח); והשלישי — אמרו: "כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם" (שמות יד, יג) ואף-על-פי שפשט הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה שהוא לאו. וכבר נתבאר בסוף גמרא סנהדרין (נא:) שגם אלכסנדריא היא מכלל הארץ שאסור לדור בה, ומים אלכסנדריא מודדים חבל ארץ (חלקת-אדמה) בארץ ארבע מאות פרסה ורחב ארבע מאות פרסה, וזוהי כל-ארץ מצרים שאסור לדור בה. אבל מתר לעבר בה לשם מסחר או כדי לעבר לארץ אחרת. ובפרוש אמרו בירושלמי (סנהדרין סוף פרק י): לשיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטא ולכבוש הארץ.

שיהא דבר מסים מצוי במצב מסים, והיה חייב לעשות בו מעשה אחד, או דין אחד ובזמן מסים — והיום אינו חובה, אף-על-פי שאותו הדבר מצוי באותו המצב, כגון: לוי זקן שהיה פסול במדבר והוא כשר אצלנו היום. כמו שנתבאר במקומו (חולין כד.). והבן כלל זה ודעהו.

המצוה המ"ט — האזהרה שהזהרנו שלא להחיות אדם משבעה עממין, כדי שלא יקלקלו את בני-אדם ויטעו בעבודה זרה, והוא אמרו יתעלה: "לא תחיה כל-נשמה" (שם כ, טז). ותהיה הריגתם מצות עשה, כמו שבארנו במצוה קפז. והעובר ואינו הורג מהם — את-שאפשר לו להרגו — הרי זה עבר על מצות לא-תעשה.

המצוה הקפ"ח — הצווי שנוצטוינו להכרית זרע עמלק בלבד מכל-שאר זרע עשו, זכרים ונקבות, קטן וגדול, והוא אמרו יתעלה: "תמחה את-זכר עמלק" (שמות יז, יד) וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה כ, וקע"ג) אמרם (סנהדרין כ:): "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת בנייתם לארץ: למנות להם מלך, ולבנות להם בית-הבחינה, ולהכרית זרעו של עמלק". וגם מלחמת עמלק היא מלחמת מצוה. וכבר נתבאר דיניה בפרק ח' מסוטה (מד:).

המצוה הקפ"ט — הצווי שנוצטוינו לזכור את אשר-עשה לנו עמלק, שקדם אותנו בָּרַע, שנאמר את-זה בכל-זמן וזמן ונעזר את-הנפשות בדברים להלחם בו, שנקרא את בני-האדם לשנאו, כדי שלא ישכח הדבר ולא תחלש שנאתו ולא תמעט הנפשות במשך הזמן; וזה אמרו יתעלה: "זכור את אשר-עשה לך עמלק" (דברים כה, יז). ולשון ספרי (סוף פרשת כי תצא): "זכור את אשר-עשה לך עמלק — בפה, לא תשכח — בלב". כלומר: אמור דברים בפיה שייביאו בני אדם לך, שלא תסור שנאתו מן-הלב. ולשון ספרי (ריש פרשת בחוקותי): "זכור את אשר-עשה לך עמלק, יכול בלבבך? כשהוא אומר שלא תשכח, הרי שכחת הלב אמורה; הא מה אני מקיים זכור? — שתהא שונה (אומר) בפיה". הלא תראה, איך עשה שמואל הנביא, כשבא לקיים מצוה זו: שהוא זכר תחלה, ואחר-כך צוה

לֹאֲנִשִּׂיָּה וּלְהִכָּאִיב לָבָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 "לֹא-תִשְׁחִית אֶת-עֵצָה — וְאַתָּה לֹא תִכְרֹת" (שם
 כ, יט). וְכֵן נִכְנָסַת כָּל-הַשְׁחָתָה בְּכָלֵל לֹא זֶה, כְּגוֹן
 מִי שִׁישְׁרוּף בְּגֵד לְבָטָלָה אוֹ יִשְׁבּוֹר כְּלִי לְבָטָלָה
 — הֵרִי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא-תִשְׁחִית" וְלֹקָה
 וּבִסּוּף מִכּוֹת (כב). נִתְבָּאֵר, שֶׁקּוֹצֵץ אֵילָנוֹת טוֹבוֹת
 — לֹקָה. אָמְרוּ: וְאִזְהַרְתָּה מִהֶכָּא: "מִמָּנּוּ תֹאכַל
 וְאַתָּה לֹא תִכְרֹת" וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 בְּפֶרֶק ב' מִבְּכָא בְּתָרָא (כו).

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שְׂבִיבָה
 שִׁיבָנוּ מִחֲנוּתֵינוּ לְמִלְחָמָה נִכִּין דֶּרֶךְ מַחוּץ
 לַמִּחְנֶה שָׁבוּ יָפְנוּ, וְלֹא יַעֲשֶׂה כָּל-אִישׁ צִרְכּוֹ
 בְּכָל-מָקוֹם (על פני השדה) וְכִין הָאֱהָלִים — כְּדֶרֶךְ
 שְׁעוֹשִׂים הָאֲמוֹת — וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְיָד
 תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לַמִּחְנֶה וְגו'" (שם כג, יג). וְלִשּׁוֹן
 סִפְרָא (פרשת תצא): "אֵין יָד אֱלָא מָקוֹם, שְׁנַאֲמַר:
 וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד" (שמואל-א טו, יב).

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שִׁיבָה כְּלִי
 הַחֲפִירָה תְּלוּי עִם כְּלִי הַמִּלְחָמָה לְכָל-אֲנָשִׁי
 הַמִּחְנֶה כְּדִי לְחַפּוֹר בּוֹ מָקוֹם שִׁיפְנָה שָׁם בְּדֶרֶךְ
 הַמוֹכְנָה לָכֶּה, וּיִכְסֶּה אֶת-הַצּוֹאֶה אַחֵר שִׁיפְנָה, כְּדִי
 שְׁלֹא תִרְאֶה הַצּוֹאֶה עַל פְּנֵי הָאָרֶץ בְּמִחְנֶה
 הַמִּלְחָמָה דּוֹקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁה:
 "כִּי-תֵצֵא מִחְנֶה עַל אִיבָךְ" (דברים כג, י). וְלִשּׁוֹן
 צוּי זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְיִתֵּד תִּהְיֶה לְךָ
 עַל-אֲזֻנֶּךָ" (שם, יד). וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פרשת כי-תצא):
 "אֵין אֲזֻנָּךְ אֱלָא מָקוֹם זִיוֹנָךְ" (כלי מלחמה — וצרִיךְ
 הִיתֵד לַהֲיֹת "עַל אֲזֻנְךָ").

יום רביעי כ"ו אייר ה'תשס"ט

מצות עשה קצא. ריד.

מצות לא תעשה שיא. נח.

מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג.
 רסד.

הַמִּצְוָה הַקִּצ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְמִנּוֹת כֹּהֵן
 שְׂיֹכִיחַ (יִטִּיף וִינָאֵם) לְפָנֵי הָעָם אֶת-תּוֹכַחַת
 הַמִּלְחָמָה ("שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֹתָם קִרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה
 וְגו'" — דברים כ, ג), וְיִחְזִיר מִי שֶׁאֵינּוּ רְאוּי שִׁילְחָם,
 הֵן מִפְּנֵי חֲלָשָׁתוֹ, הֵן מִפְּנֵי שֶׁמִּחְשְׁבוֹתָיו תְּלוּיֹת

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה מֵאָה וְתִשְׁעִים — הַצּוּי
 שֶׁנִּצְטוּיָנוּ (לְנַהוּג כְּמַה פְּרִטִּי דִּינִים) בְּמִלְחָמַת שָׂאֵר
 הָאֲמוֹת, וְהִיא הִנְקֵרָאֵת: מִלְחָמַת רְשׁוּת. שְׁפָן
 נִצְטוּיָנוּ שָׂאֵם נִלְחָם עִמָּהֶם, נִכְרוֹת עִמָּהֶם בְּרִית
 עַל נִפְשָׁם בְּלִבָּד (שֶׁלֹּא נִהַרְגָם); אִם יִשְׁלִימוּ עִמָּנוּ
 וְיִמְסְרוּ לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ, אֲזַי נִטִּיל עֲלֵיהֶם תְּשֻׁלוֹם
 מִסִּים וְעִבְדוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "יִהְיוּ לְךָ לְמַס
 וְעִבְדוּךָ" (דברים כ, יא). וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פרשת
 שופטים שם): "אָמְרוּ: מְקַבְּלִין אָנוּ עֲלֵינוּ מִסִּים
 וְלֹא שְׁעִבּוֹד, שְׁעִבּוֹד וְלֹא מִסִּים — אֵין שׁוֹמְעִין
 לָהֶם עַד שִׁיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם זֶה וְזֶה". וְהוּא: שִׁיִּתְנוּ
 דְּבָר קְבוּעַ כָּל-שָׁנָה, כְּפִי שִׁיִּקְבַּע הַמֶּלֶךְ בְּעֵת הַהִיא
 וְיִהְיוּ נִכְנָעִים וְנִתּוּנִים בְּמוֹרָא וְשִׁפְלוּת, וְזֶהוּ עֲנִין
 הַשְׁעִבּוֹד. אָכֵל אִם לֹא יִשְׁלִימוּ אִתָּנוּ — נִצְטוּיָנוּ
 לְהַרְגוֹ כָּל-זָכָר בְּעִיר, קֶטֶן וְגָדוֹל, וְלִקְחַת כָּל-
 שָׁלָלָה וְכָל-הַנָּשִׁים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם-לֹא
 תִשְׁלִים עִמָּךְ וְגו'" (שם, יב). וְכָל-זֶה (שֶׁאִם לֹא
 הִשְׁלִימוּ אֵין הוֹרֵגִין אֶת כּוֹלָם) הוּא דִּין מִלְחָמַת
 הָרְשׁוּת. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח'
 מִסּוּטָה (מד): וּבְפֶרֶק ב' מִסְנֵה־דִּרִין (כ).

הַמִּצְוָה הַנ"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ שְׁלֹא לִקְרֹא
 שְׁלוֹם לְעַמּוֹן וּמוֹאָב לְעוֹלָם, וְהוּא שֶׁה' צִוָּנוּ
 שֶׁבְּצוּרָנוּ עַל הָעָרִים נִשְׁלַח לְאֲנִשְׁיָהֶן לְפָנֵי
 הַמִּלְחָמָה שִׁיִּפְנֵנוּ וְנִבְכַּשׁ מֵהֶם שִׁשְׁלִימוּ אִתָּנוּ;
 אִם יִמְסְרוּ לָנוּ אֶת-הָעִיר, אָסוּר לָנוּ לְהִלָּחֵם בָּם
 וּלְהַרְגֵם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה ק"ץ מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה
 — חוּץ מִעַמּוֹן וּמוֹאָב שֶׁאֵין נוֹהֲגִים עִמָּהֶם מִנְהַג
 זֶה; אֲלֹא הִזְהַרְנוּ ה' מִלְּהַקְדִּים לָהֶם שְׁלוֹם
 וּמִלְּבַקֵּשׁ שִׁיִּפְנֵנוּ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִדְרֹשׁ
 שְׁלָמָם וְטַבְּתָם (שם כג, ז). וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (שם):
 "מִכָּלֵל שְׁנַאֲמַר: כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ
 וְקִרְאֵתָ אֵלֶיהָ לְשְׁלוֹם (שם כ, י) יָכוֹל אָף כָּאֵן?
 (בַּעֲמוֹן וּמוֹאָב) תִּלְמִיד לֹאמַר: "לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם
 וְטַבְּתָם". מִכָּלֵל שְׁנַאֲמַר: ("לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל
 אֲדוֹנָיו .. עִמָּךְ יִישַׁב) בְּטוֹב לוֹ" (שם כג, יז) יָכוֹל אָף
 כָּאֵן (בַּעֲמוֹנִי וּמוֹאָבִי), תִּלְמִיד לֹאמַר: ("לֹא תִדְרֹשׁ
 שְׁלוֹמָם") "וְטַבְּתָם, כָּל-יָמֶיךָ לְעוֹלָם" (שם, ז).

הַמִּצְוָה הַנ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּכָרוֹת
 אֵילָנוֹת מֵאֲכָל בִּשְׁעַת הַמִּצּוֹר עַל עִיר כְּדִי לְהִצִּיק

דנפקא לי (שאני לומדו) מ"לא-יעבר עליו לכל-דבר", "לא יצא בצבא" למה לי? לעבר עליו בשני לאוין". וכבר בארנו בכלל התשיעי שלא כל-מה-שחבים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצות. ודע שגם התתן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים על הגיוס והפטור לצבא) מזקק מלצאת מביתו, כלומר: לנסע — כל-השנה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (שם).

המצוה הנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלירוא את-הכופרים בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם, אלא חובה להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר (האויב). וכל-הנסוג ופונה לאחור — הרי זה עבר על לא-תעשה, והוא אמרו: "לא תערוץ מפניהם" (שם ז, כא). וכפל את-הלאו ואמר: "לא תיראום" (שם ג, כב). וכפל את-הצווי בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ ושלא לפנות לאחור בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר לקים את דבר האמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מב:).

המצוה הרכ"א — הצווי שנגטוינו בדין יפת תאר, והוא אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") "וראית בשביה אשת יפת-תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש קדושין (כא:).

המצוה הרס"ג — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה בשעת כפוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו יתעלה: "והיה אם-לא תפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-תמכרה בכסף" (שם, יד).

המצוה הרס"ד — האזהרה שהזהרנו גם כן מלהעביר יפת-תאר אחר בעילתה. פוגתי באמרי "להעבירה": שלא יעשה שפחה ויניחנה אצלו כשאר השפחות העובדות דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה: "לא-תתעמר בה תחת אשר עניתה" (שם). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "לא-תתעמר בה — שלא תשתמש בה". הנה נתבאר לך ששני לאוין אלו מזהירים על שני ענינים נפרדים, והם: שהזהר מלמכרה לזולתו וגם מלהשאירה אצלו דרך שפחות, אלא כמו שצוה יתעלה: "ושלחתה

בדבר הגורם לו חסר גישה למלחמה — והם שלשת הדברים שבאר הכתוב (בית, כרם, אשה) — ורק אחר-כך מתחילים במלחמה. ולכן זה נקרא: 'משות-מלחמה'. ואמר בתוכחתו פלשון הנזכר בתורה, ויסיף בענין זה דברים המעודדים את-העם למלחמה ומביאים אותם למסור את-נפשם על נצחון דת ה', ועל הנקמה בסכלים המקלקלים את-סדר הישוב, והוא אמרו יתעלה: "והיה כקרבכם אל-המלחמה ונגש הפה"ן" (שם, ב). אחר-כך יצוה להכריז בשורות הצבא להחזיר רפי הלבב, וכל-מי שבנה ולא ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא פנס כמו שבאר הכתוב, והוא אמרו: "ודברו השטרים" (שם, ה). אמרו בגמרא (סוטה מג:): "ודברו השטרים — כהן מדבר ושומר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משות-מלחמה וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא במלחמת הרשות ובה נוהג דין זה; אבל מלחמת מצוה — אין בה שום דבר מכל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו'") ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר בפרק ח' מסוטה (מד:). ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה הרי"ד — הצווי שנגטוינו שיתחדד החתן לאשתו שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא לצבא כפוש, ולא יתחייב בכל-הדומה לזה — אלא ישמח עמה שנה תמימה מיום שכנסה (נשאה), והוא אמרו יתעלה: "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את-אשתו אשר-לקח" (שם כד, ה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג:).

המצוה השי"א — האזהרה שהזהרנו מלהוציא את-החתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות לא למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרונו במשך כל-השנה מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה: "ולא-יעבר עליו לכל-דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה (מד:): "לא יצא בצבא" (שם) יכול בצבא הוא בלא יצא, אבל יתקן כלי זין ויספק מים ומזון — תלמוד לומר: 'ולא-יעבר עליו לכל-דבר', עליו הוא דאין אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה, הבונה בית וכו'), וכי מאחר

לנפשה". וכך פרשו (בדוגמא לפירוש שביפת תואר) במה שנאמר: בגונב נפש ונהתעמר בו ומכרו" (שם כד, ז), אמרו (ספרי שם): משניכניסו לרשותו וישתמש בו. וכבר נתבאר דיני פתתאר בתחלת קדושין (כא:).

יום חמישי כ"ז אייר ה'תשס"ט

התחלת מחזור הכ"ח

במסלול ספר המצוות

הספר הזה . .

במצות עשה

הספר הזה "ספר המצוות" בו אבאר את-מנין המצוות ואיך ראוי למנותן. ואביא לך ראיות מפסוקי התורה ומדברי חז"ל על פרושן, ואקדים כללים ("שורשים" — יסודות) שראוי לסמוך עליהם במנין המצוות. וכשיצא מנין נכון על פי המאמר הזה בראיה ברורה שאין בה ספק — תתברר לקורא טעותו של כל-מי שמנה הפך מה-שמנינו אנהנו. ואין לי צורך להשיב לאדם מסים ולא לברר טעותו. כיון שהתועלת והתכלית המכוננות במאמר זה תשגנה על-ידי מבקשיהן בלי זאת. שכן אבאר את-המצוות בלן ומנינן — מצוה מצוה — ואביא ראיה על כל-מה-שיש בו ספק, או מה שאפשר שישגה מי שאין לו בקיאות בדיני התורה, ואסיר שגיאתו ואבאר כל מה-שיש בו ספק.

אבל אין פונתי בחבור זה לפרט דיני איזו מצוה מן-המצוות, אלא למנותן בלבד. ואם אמנם אפרש מהן משוה בשעת הזכרתן, הרי אפרשנו על דרך פרוש השם (לצורך הסברת "שם" — מהות המצווה — אך לא כדי לפרט הלכותיה), כדי שיוודע מה הוא העשה או הלאו הזה, ולאיה דבר נתן השם הזה. וכשתשג ידיעת מנינן על פי ראיות מן-החבור הזה, אז אזכירן בדרך סתם בראש אותו החבור הכולל (בפתיחת ספר "משנה תורה") במה שזכרנו (כמו שהזכרנו לעיל).

הכללים (שורשים)

ואני עתה מתחיל בזכרון הכללים שראוי לסמוך עליהם במנין המצוות, והם ארבעה עשר

כללים. אף אקדים [נאמר] שכלל המצוות שכולל ספר התורה, שציננו השם בהן — הן שש מאות ושלש עשרה מצוות, מהן — מצוות עשה רמ"ח, כמנין אברי גוף האדם; ומהן — מצוות לא-תעשה שס"ה, והן כמנין ימות החמה (שנת השמש). ומנין זה נזכר בלשון התלמוד בסוף גמרא מכות (כג:). אמרו: שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני: שס"ה כנגד ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של אדם. ועוד אמרו (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על שמצוות עשה כמנין האברים, כלומר: כל-אבר ואבר אומר לו לאדם: עשה בי מצוה; ושמצוות לא-תעשה כמנין ימות השנה, כלומר: כל-יום ויום אומר לו לאדם: אל תעש בי עברה. וזה לא נעלם מאף אחד מכל-מי שמנה את-המצוות, כלומר: שזהו מנינן, אלא ששגו שגיאה גמורה בדברים המנויים, כמו שיתבאר בחבור זה, וזאת מפני שלא ידעו עניני י"ד הכללים (השורשים) האלה שאבארים עכשו:

הכלל הראשון מהם: שאין למנות במנין הזה את-המצוות שהן מדרבנן.

הכלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי למנותו.

הכלל השלישי: שאין למנות מצוות שאינן נוהגות לדורות.

הכלל הרביעי: שאין למנות צווים הנוגעים לכל-מצוות התורה כלה.

הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה בפני עצמה.

הכלל השישי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש למנות עשה שבה עם מצוות עשה, ולא שבה עם מצוות לא-תעשה.

הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.

הכלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.

למשה בסיני שיצוא אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם הינונים כן וכך שנתחייב להדליק נר חנכה. אך נראה לי, שמה שהכשילם בכך הוא, שאנו מברכים על דברים אלו: "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק נר חנכה, ולגמור את ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג.) שואל (על כך שמברכים על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו? ואמרו: מ"לא תסור". ואם אמנם משום כך מנו — הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן, כיון שכל מה שצונו חכמים וכל מה שאסרו עלינו, הרי כבר נצטווה משה רבנו בסיני שיצוא אותנו לקימו, שכן הוא אומר: "על-פי התורה אשר יורוף ועל-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים יז, יא). והנהירנו מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה שצונו וקבעו ואמר: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין ושמאל" (שם). אבל אם נכון למנות כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצות, כיון שהוא נכנס לכלל אמרו יתעלה: "לא תסור", ו"על-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" — מדוע נתיחדו אלו מוילתן?! והרי כמו שצונו נר חנכה ומקרא מגלה, כך הנה נכון למנות נטילת ידים ומצות ערוב, שהרי אנו מברכים: אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, ועל מצות ערוב, כמו שאנו מברכים: על מקרא מגלה, ולהדליק נר של חנכה — והכל מדרבנן! ובפרוש אמרו (חולין קו:). מים ראשונים (נטילת ידים שלפני הסעודה) מצוה. מאי מצוה? אמר אביי: מצוה לשמע דברי חכמים. כמו שאמרו במקרא מגלה ונר חנכה: היכן צונו? מ"לא תסור". וכבר נתבאר, שכל מה שתקנו הנביאים, עליהם השלום, שעמדו אחרי משה רבנו — הוא גם-כן מדרבנן. ובפרוש אמרו (ערוכין בא:). בפעם שתקן שלמה ערובין וידים (נטילת ידים) יצתה בת-קול ואמרה: "חכם בני ושמח לפי וכו'" (משלי כז, יא). ובמקומות אחרים בארו, שערוכין — דרבנן, וידים — מדברי סופרים. ובכך נתבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה רבנו נקרא: דרבנן. הנה בארתי לך זאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה — כיון שהוא תקון נביאים — נחשב מדאורייתא (ואינו דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערובין מדרבנן (ולא נמנה במצוות) אף-על-

הכלל התשיעי: שאין למנות את-הלאוין והעשה, אלא את-הענינים שמזכרים ושמצוים עליהם.

הכלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות שהן לאיזו תכלית שהיא.

הכלל האחד-עשר: שאין למנות חלקי המצוה, כל-חלק בנפרד, אם כללם מצוה אחת.

הכלל השנים עשר: שבפעולה שמצוים על עשייתה, אין למנות כל-חלק שבה לבדו.

הכלל השלשה עשר: שמספר המצות אינו מתרבה לפי מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.

הכלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענשים במצות עשה.

יום שישי כ"ח אייר ה'תשס"ט

[בימי לימוד הקדמת היד ילמד כל אחד ואחד מהשורשים (—הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר ללמדו בימים הסמוכים בנוסף על לימוד מצות אותו יום].

והנני חוזר לבאר כל-כלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם ירצה השם.

הכלל הראשון: שאין למנות במנין הנה את-המצות שהן מדרבנן.

דע שענין זה לא הנה צריך להעיר עליו, כי הוא ברור. שהרי כיון שלשון התלמוד (מכות כג.) הוא: "שש מאות ושלש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני" — איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין? אלא העירנו על כך, מכיון שכבר טעו בזה ומונו נר חנכה ומקרא מגלה בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום ונחום אבלים ובקור חולים וקברת מתים והלבשת ערמים וחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמור בהן את-ההלל. אכן יש להסתפל בתמיהה במי ששומע את-דבריהם "נאמרו לו למשה בסיני" ומונה קריאת ההלל, שבו שבח דוד לפני השם יתעלה, (כאלו) בזה נצטווה משה; ומונה נר חנכה, שקבעו אותו חכמים בבית שני. וכן מקרא מגלה! ואיני סבור שידימה מישהו או יעלה על לבו שנאמר

רבים! וזה דבר ברור שאין בו נסתור כלל, והוא: שכל מה-שהוא מדרבנן אינו נחשב בכלל תרי"ג מצוות, לפי שהסכום הזה כלם פסוקי תורה ואין בהם שום דבר מדרבנן, כמו שנבאר. אך זה שהם מונים מקצת דברים שהם מדרבנן ומניחים מקצתם לפי בחירתם — זה דבר שאי-אפשר לקבלו בשום פנים, לאמרו מי שיאמרו. וכבר בארנו ענין הפלל הזה וראיתו עד שלא נשאר שמץ ספק לשום אדם. הפלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה מדות (כללי לימוד) שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי למנותו.

כבר בארנו בראש חבורנו על פרוש המשנה, שרב דיני התורה נלמדים בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ושהדין שנלמד במדה מאותן המדות פעמים יש בו מחלקת; אף יש דינים שהם פרושים מקבילים ממשה רבנו ואין בהם מחלקת, אלא שמביאים עליהם ראיה באחת מי"ג מדות. שכן מחכמת הכתוב שאפשר למצא בו רמז המורה על אותו הפרוש המקביל או הקש המורה עליו, וכבר בארנו ענין זה שם. ביון שהדבר כן — הרי לא כל-הלכה שנמצא שחכמים הוציאוה במדה מי"ג מדות נאמר עליה שהיא נאמרה למשה בסיני; אך גם לא נאמר על כל מה-שנמצא שחז"ל סומכים אותו בתלמוד על אחת מי"ג מדות. שהוא מדרבנן — כי הוא יכול להיות פרוש מקביל. והענין כך הוא: כל מה-שלא תמצאנו מפרש בתורה ותמצא שהתלמוד למד אותו באחת מי"ג מדות, אם פרושו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה (חלק מהתורה) או שזה מדאורייתא — הרי זה ראוי למנותו, שהרי מקבלי המסרת (חו"ל) אמרו שהוא מדאורייתא; אבל אם לא בארו זאת ולא אמרו זאת בפרוש — הרי הוא מדרבנן, ביון שאין פסוק המורה עליו, גם זה כלל שכתב נשתפשש בו זולתנו, ולפיכך מנה (בה"ג) יראת חכמים בכלל מצות עשה. ומה-שהביאו לידי כך, כפי הנראה לי, דברי רבי עקיבא (פסחים כב): "אתה' אלהיך תירא" (דברים ו, יג) — לרבות תלמידי חכמים. וחשבו שכל מה-שנלמד ברבוי, הוא מן הכלל הנזכר (בכלל תרי"ג מצוות).

פי שהם תקון שלמה בן-דוד ובית דינו. וזה מה-שנעלם מזולתנו (בעל "הלכות גדולות"), ולכן מנה הלפשת ערמים, לפי שמצא בישעיה: "כי-תראה ערם וכסיתו" (ישעיה נח, ז). ולא ידע שזה נכנס לכלל אמרו: "די מחסרו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). כי ענין הצווי הזה — ואין בזה שום ספק — שנאכיל את-הרעבים, ונלביש את-הערמים, ונתן מצע למי שאין לו מצע, וכסוי למי שאין לו כסוי, ונשיא את-הפנוי שאין לו יכלת להתחתן, ונרכיב מי שדרכו לרכב, במפרסם בדברי התלמוד (כתובות סז): שכל-זה נכנס לכלל אמרו: "די מחסרו". אך כאלו לשון התלמוד מחבר אצל אלו בלעגי שפה ובכלשון אחרת (ולכן טעו בדבר המפורש בתלמוד); ולולא כך — לא מנו מקרא מגלה וכדומה בין המצוות שנאמרו לו למשה בסיני. ולשון הגמרא בשבועות (לט): אין לי אלא מצוות שנצטוו על הר סיני; שעתידין להתחדש, כגון מקרא מגלה, מניין? תלמוד לומר: "קיימו וקבלו" (אסתר ט, כז) — קיימו מה-שקבלו כבר, והוא: שיאמינו בכל-מצוה שיתקנו הנביאים והחכמים בלאחר מכן.

אבל תמהני: מדוע מנו מצוות עשה שהן מדרבנן, כמו שהזכרנו, ולא מנו גם-כן מצוות לא-תעשה שהן מדרבנן? הרי כמו שמנו בין מצוות עשה נר חנכה ומקרא מגלה ומאה ברכות וזהלל, היה להם למנות גם-כן בכלל מצוות לא-תעשה — עשרים שניות כעשרים מצוות לא-תעשה? כי כמו שכל-ערוה וערוה (איסורי ביאה) היא לא-תעשה דאורייתא, כך כל-שניה ושניה (נשים שהן קרובות של קרוביו של האדם — "שניות" — שמן התורה היו מותרות) היא לא-תעשה דרבנן, כמו שבארו ואמרו (יבמות פרק ב משנה ד): שניות מדברי סופרים. וכבר נתבאר בתלמוד, שמה-שאמרו במשנה "אסור מצוה" רצונם לומר: השניות. ואמרו: מאי (מהו לשון) מצוה? מצוה לשמע דברי חכמים. וכך היה להם למנות בתוך הפלל אחות חלוצה, שהיא מדברי סופרים!

כללו של דבר: אלו מנינו כל-עשה דרבנן וכל-לא-תעשה דרבנן, היה הענין מגיע לאלפים

הלא אלו היו מונים ענין שהוא ברור יותר מזה, שאפשר להעלות על הדעת יותר שראוי למנותו — וזה כל-דבר שגלמוד במדה אחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן — כי אז היה מספר המצוות מגיע לאלפים רבים. שמה תחשוב שאנו נמנעים מלמנותן מפני שאינן ברורות, ושאזוהי הדין הנלמד באותה המדה אולי נכון ואולי בלתי נכון — לא זאת היא הסבה, אלא הסבה היא, שכל מה-שגלמוד הם ענפים מן-העקרים שנאמרו לו למשה בסיני בפרוש, והם: תרי"ג מצוות.

ואפלו היה משה בעצמו הלומד, הרי אלו אינם נמנים. והראיה לכל-זה אמרם בגמרא תמורה (טז): אלה ושבע מאות קלין וחמרינ וגזרות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה, ואף-על-פי-כן החזירן עתניאל בן-קנז מפולולו, שנאמר: "ויאמר כלב אשר-יפה את-קרית-ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן-קנז" (יהושע טו, טז-יז). ואם אלו הן הנשכחות, כמה היה הסף הפולל שממנו נשכח מספר זה. שהרי לא יתכן לומר שנשכח כל מה-שגלמוד. אם כן אין ספק, שאותם הדינים שגלמדו בקל וחמר או במדה אחרת היו אלפים רבים — וכל-אלו כבר היו בימי משה רבנו, שהרי בימי אבלו נשתכחו. הנה נתבאר לך שאפלו בימי משה מדברים על "דקדוקי סופרים" (לשון הגמרא דלעיל), לפי שכל מה-שלא שמעו בסיני בפרוש — הרי הוא מדברי סופרים. הנה נתבאר, שתרי"ג מצוות שנאמרו לו למשה בסיני לא מנו בהן כל מה-שגלמוד בשלש עשרה מדות, אפלו לא בזמנו עליו השלום — כל-שכן שלא נמנה בהן מה-שגלמוד בזמן מאחר. אלא רק זה נמנה מה-שהיה פרוש שנמסר בשמו. והוא, שיאמרו נושאי הקבלה בפרוש, שדבר זה אסור לעשותו ואסורו מדברי תורה; או שיאמרו שהוא גוף תורה — אז נמנה אותו, שהרי נלמד מפי הקבלה, ולא באחת המדות; ולא הזכירו בענינו אחת המדות והביאו עליו ראיה באחת מ"ג מדות אלא להראות חכמת הכתוב, כמו שבארנו בפרוש המשנה.

הכלל השלישי: שאין למנות מצוות שאינן נוהגות לדורות.

אף אם הדבר כמו שחשבו, מדוע לא מנו כבוד בעל האם (אב חורג) ואשת האב מצוה בפני עצמה, נוספת על כבוד אב ואם? וכן כבוד אחיו הגדול? שכן האנשים האלה למדנו (רק) מרובי שחיבים לכבדם. אמרו (כתובות קג): "את-אביו" (שמות כ, יב) — לרבות אחיו הגדול ולרבות בעל אמו; "ואת-אמו" (שם) — לרבות אשת אביו, כמו שאמרו: "את-ה' אלהיו תירא" — לרבות תלמידי חכמים. ומדוע מנו אלו ולא מנו אלו?!

וכבר הביאם חסר הדיעה לענין חמור יותר מזה והוא, שאם מצאו דרך של איזה פסוק, ואותו הדרך מחייב לעשות איזו פעולה או להתרחק מאיזה דבר — ואלה כלם בלי ספק דרבנן — הרי הם מונים אותם בכלל המצוות, אף-על-פי שפשטה דקרא אינו מורה על שום דבר מאותם הדברים, ועל אף הכלל שלמדנו, עליהם השלום, באמרם (שבת סג): אין מקרא יוצא מידי פשוטו; ואף-על-פי שהתלמוד חוקר בכל-מקום, בשמוצאים (חז"ל) פסוק שלמדו ממנו ענינים רבים על דרך הבאור והבאת הראיות, ושואל: גופה דקרא (פשוטו של מקרא) במאי קא מדבר? (ורק בזה היה עליהם להתחשב) — אלא מכיון שהם מסתמכים על שגיאה זו, מנו בכלל מצוות עשה: בקור חולים ונחום אבלים וקברת מתים, בגלל הדרש הנאמר על דבריו יתעלה: "והודעת להם את-הדרך ללכו בה ואת-המעשה אשר יעשו" (שמות יח, כ) והוא אמרם על זה (בבא קמא ק): את-הדרך — זו גמילות חסדים; ללכו — זה בקור חולים; בה — זו קברת מתים; ואת-המעשה — אלו הדינים; אשר יעשו — זו לפנים משורת הדין. וחשבו שכל-פעולה ופעולה מן-הפעולות האלה היא מצוה בפני עצמה, ולא ידעו שכל-הפעולות האלה ודומיהן נכנסות תחת מצוה אחת מכלל המצוות האמורות בתורה בפרוש, והוא אמרו יתעלה: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח). ובדרך זו גופה מנו חשוב תקופות (לוח השנה) כמצוה בגלל הדרש הנאמר על הפסוק: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד, ו). — והוא אמרם (שבת עה): איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הרי אומר: זה חשוב תקופות ומזלות.

מחייבי מיתה בידי שמים, כמו שנתבאר בתוספתא (פרק א דכריתות) ובסנהדרין (פג.).

אכן תמהני על מי שמנה את-הלואין האלה — מדוע לא מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר ממנו עד-בקר" (שמות טז, יט)? וכן אמרו יתעלה: "אל-תצר את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה" (דברים ב, ט); וכן הלאו שבא בענין בני עמון: "אל-תצרם ואל-תתגר בם" (שם, יט). אף היה לו למנות בכלל מצות עשה את הפסוק: "עשה לך שרף ושים אותו על-נס" (במדבר כא, ח); והפסוק "קח צונצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טז, לג), כשם שמנו תרומת המכס (בביזת מדין) וחנפת המזבח. וכן היה להם למנות: "היו נכונים לשלשת ימים" (שם יט, טו), וכן גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לד, ג) ו"אל-יהרסו לעלות אלה" (שם יט, כד), ורבים כאלה. הרי לא יסתפק בעל שכל, שכל-אלו הן מצות שנאמרו לו למשה בסיני — עשה ולא — אלא שהן כלן לפי שעה ואינן נהגות לדורות, ולכן אין למנותן. לפי העקר הזה אין גם למנות ברכות וקללות שנצטוו בגריזים ועיבל, ולא בנזן המזבח שנצטוינו לבנותו בבואנו לארץ כנען — לפי שכל-אלו מצות לפי שעה. גם לא העשה, שנצטוינו להקריב שלמים כל-בהמה שנרצה לאכל ממנה — לפי שכל-זה צוה במיוחד במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (.. וזבחו וזבחי שלמים) (ויקרא יז, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם): והביאם — זו מצות עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו שבאר במשנה תורה (חומש דברים) הטר בשר תאנה לדורות, והוא אמרו: "בכל-אות נפשך תאכל בשר" (שם יב, כ). אלו היה צריך למנות כל מה-שהוא מסוג זה, היה כל מה-שצוה בו משה מן-היום שהיה לנביא עד היום שמת — מלבד המצות הנהגות לדורות — יותר משלש-מאות מצות, אם נמנה כל-מצוה שנתנה במצרים וכל מה-שבא במלואים וזולתם — כלם דברי תורה, מהם עשה ומהם לא-תעשה. אף כיון שלא יתכן למנות את-כלן, יתחייב בהכרח שלא תמנה אף אחת מהן; ולא כמו שעשה זולתנו, שלקח

דע שאמרם: "תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני" מורה, שמספר זה הוא מספר המצות הנהגות לדורות. לפי שמצות שאינן נהגות לדורות אין להן קשר בסיני, אם נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתפנו באמרם "בסיני" אלא לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר ה' יתעלה: "עלה אלי ההרה וזה-השם ואתנה לך וגו'" (שמות כד, יב). ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קראה? (מהו הפסוק שמשם למדנו שישנן תרי"ג מצוות) "תורה צוה-לנו משה מורשה וגו'" (דברים לג, ד), כלומר: מנין תו'ר'ה', שהוא (בגימטריא) תרי"א; ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמעו; ובאלה נשלמו תרי"ג מצוות. (מדוע מפסוק זה דוקא אנו לומדים מנין המצוות): הפונה בסימן זה, שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו אלא ממנו הוא מנין תו'ר'ה' ואותה (דוקא) קרא: "מורשה קהלת יעקב" — ומצוה שאינה נהגת לדורות אינה מורשה לנו, שכן לא נקרא "רשה" אלא דבר הקיים לדורות, כמו שנאמר: "כימי השמים על-הארץ" (שם יא, כא). וממה שאמרו (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שכל-אבר ואבר כאלו מצוה לאדם לעשות מצוה, וכל-יום ויום כאלו מזהירו מעברה — והרי זה מוכיח שהמנין הזה לא יחסר לעולם, אבל אלו היו מצות שאינן נהגות לדורות מכלל המנין, כי אז היה המספר הזה חסר בזמן שבו מסתימת חובת אותה המצוה, ולא היה מאמר זה (מנין תרי"ג) נכון אלא בזמן מסים.

ואמנם זולתנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה — כשהיה נתון בדחק (כדי להשלים המספר) — ולא יבאו לראות כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ) (שאינן ללוויים לגעת בעת אריזת — בליעת" — הכלים), וגם מנה (תחילת הפסוק; ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ..) "לא יעבד עוד" (שם ח, כד) — בענין (עבודת) הלויים. אבל גם אלו אינן נהגות לדורות אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו (סנהדרין פא:): רמז לגונב את-הקסוה (כלי שרת — "קשוות") — "לא יבאו לראות" ("כבלע את הקודש" — שגונבים את כלי הקודש) הרי די באמרם "רמז", שפשטה דקרא אינו בענין זה; וגם אינו מכלל

קדשים" — זו קדשת מצות. — הנה נתבאר מה-שכוננו לו. ומן-הכלל הזה גם כן אמרו: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י, טז), כלומר: תפנע ותשמע לכל-המצות שקדם זכרן. וכן "וערפכם לא תקשו עוד" (שם) רצונו לומר: אל תמרו בקבלת כל מה-שצויתיד ואל תעבר עליו. הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה במצוה בפני עצמה.

יש שנאמרו בטעמי המצות כעין לאוין, ואפשר לחשב שהם מכלל מה-שצווי למנותו בפני עצמו. וזה כגון אמרו: "לא-יוכל בעלה הראשון אשר-שלחה (גרשה) לשוב לקחתה וגו'" (אחרי אשר הוטמאה) ולא תחטיא את-הארץ" (דברים כד, ד), שכן אמרו: "ולא תחטיא את-הארץ" טעם לאסור מה-שקדם, כאלו אמר: אם תעשה זאת — הרי תרבה שחיתות בארץ. וכך, למשל, אמרו: "אל-תחלל את-בתך להזנותה ולא-תזנה הארץ" (ויקרא יט, כט), שכן אמרו: "ולא-תזנה הארץ" — טעם; כאלו אמר: שטעם אסור הזה, כדי שלא תזנה הארץ. וכן אמרו: "ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם" (שם יא, מג), אחרי שהזכיר אסור המינים (מן החי) שנאסרה אכילתם ונתן טעם לכך ואמר: אל-תטמאו באכילתם, כאלו אמר, שהעברה על הלאו הזה טמאת נפש. ובפרוש אמרו בספרי (במדבר לה, לד) על דבריו: תעלה אחרי שקדמה האזהרה שלא לקחת כפר לרועת: "ולא תטמא את-הארץ" (במדבר לה, לד) — מגיד הכתוב, ששפיכת דמים מטמא את-הארץ. הנה נתבאר, שהלאו הזה טעם ללאו הקודם, לא שהוא דבר אחר. וכן אמרו (זבחים טז): "ומן-המקדש לא יצא (הכהן הגדול מבית המקדש) ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) — הא אם יצא חלל. וכבר טעה זולתנו גם בכלל הזה, ומנה את-הלאוין האלה כלם כלי התבוננות. אכן יתבייש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו: הלאו הזה על מה הוא מזהיר? ואז לא תהיה לו תשובה כלל, ובכך יתברר בטול מנינו — וזה מה-שרצינו לבאר בכלל הזה.

הכלל הששי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש למנות עשה שבה עם מצות עשה, ולא שבה עם מצות לא-תעשה.

אחדות על דרך העזר (לצורך השלמה) פשנלאה למצא את המנין. — והו מה-שרצינו להשיגו בכלל הזה.

הכלל הרביעי: שאין למנות צוויים הנוגעים לכל-מצות התורה כלה.

יש בתורה עשין ולאוין שאינם על דבר מסים, אלא כוללים את-המצות כולן, כאלו יאמר: עשה כל מה-שצויתיד עליו והשמר מכל מה-שהזהרתיד ממנו, או: אל תמרה בשום דבר ממה שצויתיד עליו. הכי אין מקום למנות את הצווי הזה במצוה בפני עצמה, לפי שאינו מצוה לעשות איזה דבר מסים — עד שיהיה מצות עשה; וגם אינו מזהיר ממצוה מסים — עד שיהיה מצות לא-תעשה. כך, למשל, אמרו: "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו" (שמות כג, יג), וכגון אמרו: "את-חקותי תשמרו" (ויקרא יט, יט), "ואת-משפטי תעשו" (שם יח, ד), "ושמרתם את-בריתי" (שמות יט, ה), "ושמרתם את-משמרותי" (ויקרא יח, ל). והרבה כאלו. וכבר טענו בכלל הזה, עד שמנו "קדושים תהיו" (שם יט, ב) מצוה מכלל מצות עשה, ולא ידעו שזה שנאמר: "קדושים תהיו", "והתקדשתם והייתם קדשים" (שם יא, מד) — הם צוויים לקיים כל-התורה, כאלו אמר: היה קדוש בעשותך כל מה-שצויתיד עליו, ותשמר מכל מה-שהזהרתיד ממנו. ולשון ספרא (פרשת קדושים שם): קדושים תהיו — פרושים היו, כלומר: הברדלו מכל-התועבות שהזהרתי אתכם מכלן. ובמכללתא אמרו: "ואנשי קדש תהיון לי" (שמות כב, ל) — איסי בן-יהודה אומר: כשהקדוש-ברוך-הוא מחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדשה, כלומר: הצווי הזה (שנתחדש) אינו עומד (אינו כמטרה) בפני עצמו, אלא הוא קשור למצוה שצווי בה (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה" של הקדוש ברוך הוא) שכן כל-המקיים אותו הצווי נקרא: קדוש. אם כן אין הברדל בין שהוא אומר: "קדושים תהיו" או אלו היה אומר: עשו מצותי; שהרי כלום היינו אומרים: זו מצות עשה נוספת על המצות שנרמז אליהן שצוה לקיים? כך לא נאמר על "קדושים תהיו" וכיוצא בו שהוא מצוה לפי שלא צוה לעשות דבר חוץ ממה-שידענו. ולשון ספרי (במדבר טו, מ): "והייתם

מִיִּבְמִין, וּמִקְצָתָם מִיִּבְמִין וְלֹא חוֹלְצִין, וּמִקְצָתָם לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיִּבְמִין, וּמִקְצָתָם אוֹ מִיִּבְמִין אוֹ חוֹלְצִין. וְכֵן נִמְצָא שֶׁהַיִּבְמוֹת מִקְצָתָן חוֹלְצִת מִזֶּה וּמִתִּיבְמִת לָזֶה, וּמִקְצָתָן חוֹלְצִת מִזֶּה וּמִזֶּה, וּמִקְצָתָן מִתּוֹרוֹת לְבַעֲלֶיהָ וְאַסּוּרוֹת לִיִּבְמִיהָ, וּמִתּוֹרוֹת לִיִּבְמִיהָ וְאַסּוּרוֹת לְבַעֲלֶיהָ, וְאַסּוּרוֹת לָאֵלוּ וְאֵלוּ, וּמִתּוֹרוֹת לָאֵלוּ וְאֵלוּ (כּמִפּוֹרֵט בִּארְבַּעַת הַפְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל מִסַּכַּת יִבְמוֹת).

אם-כֵּן אֵלוּ מְנִינוּ כָּל-דִּין וְדִין מִן-הַדִּינִים הָאֵלֶּה כִּמְצוּהָ בַּפָּנִי עֲצֻמָּה, הִיוּ דִינֵי מִסַּכַּת יִבְמוֹת לְבִדָּה מְגִיעִים לְיוֹתֵר מִמֵּאֲתַיִם מִצְוֹת, וְאֵין אֶף אַחַת מֵהֶן שְׂאִינָה אוֹ עֲשֵׂה בַּפָּנִי עֲצֻמָּה אוֹ לֹא — שְׁנֵאמַר, לְמַשֵּׁל: זֶה צְרִיכָה לְחַלֵּץ בְּאֶפֶן כְּזֶה, אוֹ לְהִתִּיבֵם בְּאֶפֶן כְּזֶה; אוֹ נֵאמַר: זֶה אֲסוּרָה לָזֶה, אוֹ אֵי אֶפְשָׁר לָהּ לְחַלֵּץ אוֹ לְהִתִּיבֵם כָּלֵל. וְכֵן צְרִיף לִהְיוֹת בְּכָל-מְצוּהָ וּמְצוּהָ.

כִּיֵּן שֶׁהַדָּבָר כֵּן — וְזֶה מִמֵּה-שְׂאִין בּוֹ מִחֻלְקָת — הָרִי שֶׁהִלְכוֹת הַמְצוּהָ, אֶף אִם הֵן מִפְּרָשׁוֹת בַּתּוֹרָה, אֵין לְמִנּוּחָן; כִּי לֹא מִפָּנֵי שֶׁהַכְּתוּב בָּאֵר הִלְכוֹת אוֹתָהּ הַמְצוּהָ אוֹ תִּנְאִים שָׁבָה, נִמְנָה אֲנַחְנוּ כָּל-תִּנְאֵי אוֹ כָּל-פֶּרֶט הִלְכָּה כִּמְצוּהָ בַּפָּנִי עֲצֻמָּה. וְכֵן טַעַם כְּזֶה הִרְבָּה: שֶׁכֵּן כָּל-מֵה-שֶׁנִּמְצָא כְּתוּב מוֹנִים, כָּלִי לְהִתְבּוֹנֵן בַּעֲקָר הַמְצוּהָ וְלֹא בְּהִלְכוּתֶיהָ אוֹ תִּנְאִיהָ. דֶּרֶךְ מַשֵּׁל: שֶׁהַכְּתוּב חִיב בְּסִפּוֹר וַיִּקְרָא (פֶּרֶק ה'): אֵת מִטְמֵא מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ וְהַנּוֹזְפִים עִמּוֹ (לְהַבִּיא) קֶרֶבֶן חֲטָאת — וְזֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה כָּלִי סֶפֶק. אַחֲרֵיכֶן בָּאֵר הַכְּתוּב מֵהֶן הִלְכוֹת הַקֶּרֶבֶן הֵנָּה, וְאָמַר שֶׁיֵּהֵא כְּשָׁבָה אוֹ שְׁעִירָה; וְאִם אֵין יָדוּ מִשְׁגַּת דְּמִיָּה, יָבִיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה; וְאִם לֹא יוֹכֵל, יָבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה סֵלֶת — וְזֶה הוּא קֶרֶבֶן עוֹלָה וַיּוֹרֵד. הֵנָּה זֶה אֵינוֹ אֵלָּא בָּאוּר, מֵהוּ הַקֶּרֶבֶן הַמְּטָל עָלָיו. אֶף אֵין לְמִנּוּת כָּאֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת וְלֹאמַר: הַמְצוּהָ שְׁצוּהָ לְהַקְרִיב בְּהֵמָה וְאַחֲרֵיכֶן הַמְצוּהָ שְׁצוּנוֹ לְהַקְרִיב עוֹף וְאַחֲרֵיכֶן הַמְצוּהָ שְׁצוּנוֹ לְהַקְרִיב עֲשִׁירִית הָאֵיפָה — לְפִי שְׂאִינִם שְׁלֹשָׁה צוּיִין אֵלָּא מְצוּהָ אַחַת, וְהִיא: שֶׁיִּקְרִיב קֶרֶבֶן עַל שִׁגְגָתוֹ, וְאוֹתוֹ הַקֶּרֶבֶן הוּא כֵּן אוֹ כֵּן אִם אֵי-אֶפְשָׁר בְּכֵן. וּמִן הַסּוּג הֵנָּה גַּם כֵּן שִׁגְגַּת מִצְוֹת, וְהוּא שֶׁהַכְּתוּב אָמַר בְּוִיקְרָא (שֵׁם ד'), שְׁמִי שֶׁשֶּׁגַּג וְעָבַר

דַּע שֶׁדָּבָר אֶחָד יָכוֹל לִהְיוֹת בּוֹ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה עַל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה פָּנִים: אוֹ שֶׁתִּהְיֶה עֲשִׂית אִיזָה דָּבָר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהַעֲבָרָה עָלָיו מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה, כְּגוֹן שַׁבַּת וַיּוֹם-טוֹב וּשְׁמִטָּה, שְׁעֲשִׂית הַמִּלְאכָה בָּהֶם — מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה, וְהַשְׁכִּיתָה בָּהֶם — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר. וְכֵן צוּם יוֹם כִּפּוּר — מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהֶאֱכִילָהּ בּוֹ — מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה. אוֹ שֶׁיִּהְיֶה לֹא שֶׁקִּדְמוֹ עֲשֵׂה, כְּגוֹן אָמַרְוּ עַל אוֹנִס וּמוֹצִיא שֵׁם רָע: "וְלֹו-תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (דְּבָרִים כב, יט ו־כט) — וְזֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחֲרֵיכֶן אָמַר: "לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלַּח פֶּל־יָמָיו" (שֵׁם) — וְזֶה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה. אוֹ שֶׁיֵּהֵא הָלֹא קִדְּם וְאַחֲרֵיכֶן יִנָּתֵק (יִבְטֵל) לַעֲשֵׂה (שְׁקִיּוֹם ה"עֲשֵׂה" מִבְּטָלוֹ) כְּגוֹן אָמַרְוּ: "לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים" (שֵׁם כב, ו) וְאַחֲרֵיכֶן: "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם" (שֵׁם, ז). כָּל-מִין מֵאֵלוּ יֵשׁ לְמִנּוּת עֲשֵׂה שָׁבָה בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא שָׁבָה בְּכָלֵל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה — לְפִי שֶׁבְּפִירוּשׁ [אָמַרְוּ] חֻקִּים בְּכָל-אַחַת מֵהֶן, שֶׁיֵּהֵא מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה, וְהִרְבָּה פְּעָמִים אוֹמְרִים: עֲשֵׂה שָׁבָה וְלֹא שָׁבָה: וְזֶה דָּבָר בְּרוּר, שֶׁעֲנִין הָעֲשֵׂה שָׁבָה אֵינוֹ עֲנִין הָלֹא וְהֵם שְׁנֵי עֲנִינִים נִפְרָדִים, שְׁצוּהָ עַל אֶחָד מֵהֶם וְהוֹהִיר עַל הָאֲחֵר; וְאֵינִי זוֹכֵר שֶׁמִּישֶׁהוּ טַעַם בְּכָלֵל הֵנָּה, עַד כֹּמֶה שְׂאִנִּי זוֹכֵר עֲתָה.

הַכָּלֵל הַשְּׁבִיעִי: שְׂאִין לְמִנּוּת פְּרָטִי הִלְכוֹת הַמְצוּהָ.

דַּע שֶׁכָּל-מְצוּהָ הִיא מְשֻׁפֵּט אֶחָד מִקְבָּל, וּמִן הַהִקְדָּמָה הַזֹּאת (שֶׁרַבְנוּ הַצִּיבָה וְהַגְדִּירָה בְּרֵאשׁ כָּל מִצְוָה ב"סֵפֶר הַמִּצְוֹת") מִתְחִיבִים צוּיִם וְאֲזַהֲרוֹת רַבִּים בְּהִלְכוֹת הַמְצוּהָ. הַמְּשֻׁל לְכֵן: הַחֲלִיצָה וְהִיבּוּם (אִשָּׁה שִׁמַּת בַּעֲלָה וְלֹא הַשְׁאִיר זֶרַע אַחֲרָיו, עַל אַחִי בַּעֲלָה לִיבְמָה — לִישְׁאָנָה — אוֹ לִקְיָם חֲלִיצָה שֶׁהוּא כַּעֵין גִּירוּשִׁין) הֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה — וְזֶה אֵין בּוֹ מִחֻלְקָת. אֲבָל כְּשֶׁנִּתְבּוֹנֵן בְּהִלְכוֹת שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה וּמֵה-שְׁצוּרֵי לַעֲשׂוֹת בָּהֶן בְּהִתְאָם לְהִקְדָּמוֹת הַהִלְכָּה — יִתְחַיֵּב, שֶׁיִּהְיוּ מִקְצָת הַנָּשִׁים חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבְמוֹת, וּמִקְצָתָן מִתִּיבְמוֹת וְלֹא חוֹלְצוֹת, וּמִקְצָתָן אוֹ חוֹלְצוֹת אוֹ מִתִּיבְמוֹת, וּמִקְצָתָן לֹא חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבְמוֹת. וְכֵן גַּם הָאֲנָשִׁים, כְּלוֹמַר: הַיִּבְמִין. מִקְצָתָם חוֹלְצִין וְלֹא

ואם היא בעולה ואינה בת כהן — הרי היא בחנק. אבל אין המצוות הופכות לרבות על-ידי פרוט סוגי המיתה, כי בכל-זה לא יצאנו מגדר אסור אשת איש. ובפרוש אמרו בסנהדרין (נא:): הכל היו בכלל נאף ונאפת — הוציא הכתוב את-בת ישראל לסקילה, ואת-בת כהן לשרפה. רצונם לומר בזה, שאסור אשת איש כולל הכל, והוא שאמר בו הכתוב: "מות-יומת הנאף והנאפת"; אלא שחלק הכתוב במיתה זו וקבע למקצתן שרפה ולמקצתן סקילה. אבל אלו היה צריך למנות פרוט דין המצוה מאחר שהוא נזכר בתורה, היינו צריכים שלא למנות "מכה-נפש בשגגה — גולה" כמצוה אחת, כיון שהכתוב פרט הלכות מצוה זו (במדבר לה). והיה לנו למנות כך: מה-שאמר הכתוב: "ואם-בכלי ברזל הכהו" — מצוה אחת; והמצוה השנייה — אמרו: "ואם באבן יד אשר-ימות בה הכהו"; והמצוה השלישית — אמרו: "או בכלי עץ-יד אשר-ימות בו הכהו"; והמצוה הרביעית — אמרו: "גאל הדם הוא ימית את-הרצח"; והמצוה החמישית — אמרו: "ואם בשנאה יהדפנו"; והמצוה הששית — אמרו: "או-השליף עליו בצדיה"; והמצוה השביעית — אמרו: "או באיבה הכהו בידו"; והמצוה השמינית — אמרו: "ואם בפתע בלא-איבה הדפו"; והמצוה התשיעית — אמרו: "או-השליף עליו כל-כלי בלא צדיה"; והמצוה העשירית — אמרו: "או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות"; והמצוה הי"א — אמרו: "ויפל עליו וימת והוא לא-אויב לו"; והמצוה הי"ב — אמרו: "והצילו העדה את-הרצח"; והמצוה הי"ג — אמרו: "והשיבו אתו העדה אל עיר-מקלטו"; והמצוה הי"ד — אמרו: "וישב בה עד-מות הפהן הגדל"; והמצוה הט"ו — אמרו: "ואם-יצא הרצח"; והמצוה הט"ז — אמרו: "ואחרי מות הפהן הגדל ישוב הרצח" אלו עשינו כן בכל-מצוה ומצוה, היה מנזן המצוות מגיע ליותר מאלפים — ודבר זה ברור שהוא בטל, לפי שכל-זה הוא פרוט המצוה והיא המצוה המנויה היא: דין מכה נפש בשגגה, וזהו הצווי שנצטוונו לדון בו לפי דיני

על מצוות ה' יקריב קרבן — וזו מצוות עשה אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה בדבר שחביבין על זדונו פרת, ויש בו מעשה והיא מצוות לא-תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות (בהקדמה) וכתובות (פרק א משנה ב). אחר-כך פרט הכתוב הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם השוגג מעם הארץ — יקריב כשבה או שעירה; ואם הוא נשיא — יקריב שעיר; ואם הוא כהן גדול — יקריב פר. אבל אם השגגה דוקא בעבודה-זרה — יקריב השוגג שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן גדול. אף על-ידי שנוי מיני הבהמות שממנה מקריבים את-הקרבן, לא יהפך הקרבן האחד — שהוא קרבן שוגג — לרבים, עד שיהיה מצוות הרבה. שכן אלו היה הדבר כך, היינו צריכים למנות גם-כן את-אמרו 'כשבה' או 'שעירה' כשתי מצוות — וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' כשתי מצוות — ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא מצוות עשה, ושזה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה, ואחר מביא שעיר — והו מתנאי אותו קרבן, ואין כל-תנאי מתנאי המצוות נחשב כמצוה. הכן ענין זה היטב, כי הטעות בו נסתרת, לא ירגיש בה אלא נבון.

מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם זנתה — בסקילה; ואם היא בת כהן — בשרפה; וזוהי השלמת דין ענש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה כל-מי ששמעתי עליו, שכן מונים אשת איש מצוה, ונערה מארסה מצוה, ובת כהן מצוה — ואין הדבר כן, אלא הוא כמו שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף" (שמות כ, יד) — היא מצוה אחת מכלל המצוות, ובא בקבלה, שהלאו הזה אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא הכתוב אחר אזהרה זו ובאר, שהעובר על לאו זה יהרג והוא אמרו: "מות-יומת הנאף והנאפת" (ויקרא כ, י). אחר-כך השלים הכתוב את-תורת הענש הזה והתנה בו תנאים ואמר, שאמרו "מות-יומת הנאף והנאפת" יש בו חלוקים: אם אשת איש זו היא בת-כהן — הרי היא נשרפת; ואם היא נערה מארסה בתולה — הרי היא נסקלת;

המין מן-הטמאות ותנאיו, כמו שיתבאר ממנינו. הכן כלל זה, כי הוא עמוד התנן במה-שאנחנו עוסקים בו.

שבת קודש כ"ט אייר ה'תשס"ט

הכלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.

דע שהאזהרה היא משני חלקי (סוגי) הצווי (הפקודה), כלומר (ה"צווי" מתחלק לשנים) שתצוה למצוה לעשות איזה דבר או שלא לעשותו; כגון שתצוהו לאכל ותאמר לו: אכל: או שתצוהו להמנע מאכל ותאמר לו: אל תאכל. אף אין בלשון הערבי שם הכולל את-שני הענינים האלה יחד; וכבר הזכירו זאת המדברים בתורת ההגיון (חכמי הלשון) ואמרו בדברים האלה: "אכל הצווי והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם הכוללם, ולפיכך הצרכנו לקרוא גם שניהם בשם אחד מהם, והוא: הצווי (המתפצל לשנים: ה"צווי" — עשה, ו"אזהרה" — לא תעשה)". הנה נתבאר לך, שהאזהרה והצווי ענין אחד הם. (ובכלל ה"צווי") המלה המפרסמת בלשון הערבי המשמשת לאזהרה היא מלת "לא", וענין זה עצמו מצוי בלי ספק בכל-לשון, כלומר: שאפה תצוה למצוה שיעשה או שלא יעשה. ברור אפוא שמצות עשה ומצות לא-תעשה שתיהן צווי מחלט: דברים שנוצטוו לעשותם, ודברים שהזהרנו מלעשותם. השם של אלה שנוצטוו לעשותם — מצות עשה, והשם של אלה שהזהרנו עליהם — מצות לא-תעשה; והשם הכוללם יחד בלשון העברי — גזרה (פקודה, צו), וכך קוראים חכמים כל-מצוה, בין שתהיה עשה או לא-תעשה: גזרת מלך.

אבל השלילה היא ענין אחר, והוא: שתשלל נשוא מנושא, ואין בזה שום צווי כלל, כגון שתאמר: לא אכל פלוני אתמול ולא שתה פלוני את-היין, ואין ראובן אבי שמעון וכיוצא בזה — שכל-זה הוא שלילה, ואפלו רית צווי אין בו. והמלה שבה שוללים בערבית לרב היא מלת "מא", אף שוללים גם במלת "לא", ובמלת "בלי". אבל העברים הרי לרב שלילתם באותה מלת "לא" עצמה, שבה גם מזהירים; ושוללים גם במלת

הכתובים האלה. וכך קראם ה' "משפטים" ולא קראם "מצוות" ואמר: "ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה".

וכבר נתעורר בעל "הלכות גדולות" ושם לב למקצת הענינים האלה והתלבט (התקשה) בהם והתחיל למנות פרשיות פרשיות ואמר במנינו: פרשת נחלות, פרשת נדרים ושבועות, פרשת מוציא שם רע. וכך מנה הרבה פרשיות, אלא שלא נתברר לו הענין הזה בשלמות ולא השיגו, ולפיכך מנה באותן הפרשיות מה-שפבר מנה מקדם מבלי שהרגיש בכך. ולפי שנעלם מזולתנו הכלל הזה, הגיע לכך שמנה במצות צרעת אחד עשר מצות, ולא ידע שזו מצוה אחת, וכל מה-שנוזכר בכתוב אינו אלא פרוט הלכות ותנאים. פרוט הדבר הזה שאנו נצטווין שצרעת אדם מטמאתו, ונעשה טמא וחיב בכל מה-שחיבים בו הטמאים: להתרחק מן-המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה. אלא שאנחנו לא ידע איזו צרעת מטמאה ואיזו אינה מטמאה, לכן התחיל הכתוב לבאר ולפרט את-הדין: שאם הוא כף — הרי זה טהור; ואם הוא כף — הרי זה טמא; ואם הוא במצב כזה — מעמידין אותו זמן מסים. ובפרוש אמרו (ספרא ויקרא יג, כט): "לטהרו או לטמאו" (שם) — כשם שמצוה לטהרו, כף מצוה לטמאו — הרי שהמצוה היא רק שיאמרו לו: טמא או טהור, אבל פרטי הדברים שבהם יהא טמא או טהור — אין למנותם, לפי שהם תנאים ופרוטי הלכות.

והרי זה כאמרנו, שבעל מום אסור להקריבו, וזו מצות לא-תעשה; אלא נשאר לנו לדעת מה הם המומין. אף כלום נמנה כל-מום ומום במצוה?! אלו היה הדבר כף — היה (עולה) מנינם קרוב לשבעים מום. אלא כשם שאין אנו מונים את-המומין — מה-מהם מום ומה-מהם אינו מום, אלא רק את-האזהרה שהזהרנו על בעל מום — כף אין גם למנות סימני הצרעת, מה-מהם טמא ומה-מהם טהור, אלא (מונים רק) שהמצרע טמא; וכל-השאר הוא באור מה היא הצרעת. ועל דרך זו ראוי למנות כל-מין ומין ממיני הטמאות במצוה אחת, ואין מונים פרוט ההלכות של אותו

תצא כצאת העבדים", כאלו אמר: אין חובה להוציאה לחפשי כשמתחפרה אבר מאבריה — הנה זו שלילת דין מסים ממנה, אך לא אזהרה. וכך פשוט מוסרי הקבלה ואמרו במכללתא (פרשת משפטים): "לא תצא כצאת העבדים" — אינה יוצאה בראשי אברים כדרך שהפנענים יוצאים. הנה נתבאר לך, שזו שלילת דין מסים הנשלל ממנה, לא שהוא הזהיר על הדבר.

ואין הבדל בין אמרו: "לא תצא כצאת העבדים" ובין אמרו: "לא יבקר הכהן לשער הזהב טמא הוא" (ויקרא יג, לו), שהוא שלילה בלבד, לא אזהרה; והוא שבא להודיענו: שעם סימן זה אינו צריך הסגר (כבדיני טומאת הצרעת שכשמתפק הכהן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון התפתחות) ולא יסתפק בו, כי הוא טמא. וכן אמרו: "ואיש כי ישכב את אשה .. והיא שפחה .. וחופשה לא ניתן לה" (לא יומתו כפי לא חפשה" (ויקרא יט, כ) — לפי שהוא גם כן שלילה ולא אזהרה. שכן הוא אומר: שאינם חייבים מיתה כיוון שלא נשלמה חרותה (ואין הקידושין חליץ), ואין לתרגם את-זה ולומר "לא יקתלא" (אל יחרגו), שבכך יצא מענין השלילה לענין האזהרה. כי אמרו כאן: "לא יומתו כפי-לא חפשה" כמו אמרו: "אין לנערה חטא מות" (דברים כב, כו) ששלל ממנה חיוב המיתה בגלל האנס; כך שלל מהם כאן חיוב המיתה בגלל העבדות, כאלו אמר: אין להם חטא מות, כי לא חפשה. וכן אמרו: "ולא יהיה כקרח וכעדתו" (במדבר יז, ה) — הוא שלילה. ופרשו חכמים שהוא שלילה ויבררו ענינו ואמרו (מדרש תנחומא שם): שהוא יתעלה השמיענו שכל-היוצא וטוען על הפהנה ויבקשה לעצמו (כמנהג קרח ועדתו) — לא יאירע לו מה-שאירע לקרח ועדתו, כלומר: הבליעה והשרפה — אלא יהיה ענשו "כאשר דבר ה' ביד משה לו" (מהביטוי "ביד משה" אנו למדים שילקה במה שלקתה יד משה) כלומר: הצרעת; וזהו אמרו יתעלה אליו: "הבא-נא ידך בתיקך" (שמות ד, ו) והביאו ראיה ממה-שאירע לעזיה מלך יהודה (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר — והצרעת זרחה במצחו" — דברי הימים ב, כו, יט). ואף-על-פי שמצאנו דעה אחרת (של חז"ל) בגמרא

"אין" ומה-שמתחפר אליה מן הפנענים: "אין" ו"אינם" ו"אינכם" וזולתם.

(ודוגמאות לכך): השלילה בעברי במלת "לא" כגון אמרו: "ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה" (דברים לד, י); "לא איש אל ויכזב" (במדבר כג, יט); "לא-תקום פעמים צרה" (נחום א, ט); "ולא-עמד איש" (בראשית מה, א); "ולא-קם ולא-זע ממנו" (אסתר ה, ט) וכאלה רבים. והשלילה במלת "אין", כגון אמרו: "ואדם אין" (בראשית ב, ה); "והמתים אינם יודעים מאומה" (קהלת ט, ה) וזולתם רבים גם כן.

הנה נתבאר לך ההבדל בין השלילה לאזהרה, והוא: שהאזהרה (היא חלק) מענין הצווי ואינה אלא פעל בצווי, כלומר: כשם שהצווי לעולם לעתיד, כך האזהרה; ולא יתכן שכלשון זה הצווי לעבר — וכך האזהרה. ואין אפשרות להכניס צווי לספור, כי הספור זקוק לנשוא ונושא והצווי דבור שלם בעצמו, כמו שנתבאר בספרים שנתחברו לכך; וכן לא תפנס גם האזהרה בספור. אבל לא כך השלילה — לפי שהשלילה תפנס בספור ותשלל בעבר ובעתיד ובהנה. וכל-זה ברור מעצמו על-ידי התבוננות.

כיון שהדבר כן — בשום פנים אין למנות את-הלאוין שהם שלילה בין מצות לא-תעשה. וזה דבר מעצמו שאין צריך עליו מופת (ראיה), וזולת מה-שהוכחנו בברור עניני (דברי) הבטויים, כדי להבדיל בין האזהרה ובין השלילה (ורק על-ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה או שלילה).

אך זולתנו לא ידע זאת והגיע לכך, שמנה: "לא תצא כצאת העבדים" (שמות כא, ז); ולא ידע שזו שלילה ולא אזהרה. ובאור הענין כמו שאסביר, והוא: שה' דן מכה עבדו או אמתו הפנענים שחסרו בשעת ההכאה אחד מראשי אברים (כמו שן ועין) — שהוא יוצא לחפשי; היה אפוא עולה בדעתנו, שכן הוא באמה עברה מכל-שכן מעבד פנעני (היוצא בשן ועין), ושהיא (אמה עבריה) אם חסרה אחד מראשי אברים יוצאת לחפשי — לפיכך שלל ממנה דין זה באמרו: "לא

שהוא שלילה, הואיל ולדברי הפל: אם הבדיל — כשר. שכן, כיון שאמר בעולת בהמה: "ונתח אתו לנתחיו" (שם א, יב), היה עולה בדעתנו, שגם עולת העוף כן, לפיכך אמר: אינו צריך להבדיל, אלא ושסע בלבד; ואם הבדיל — כשר, כמו שנתבאר במקומו.

עוד מפלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו: "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה" (שם כז, כט), ויתבאר לך שזו שלילה — לא אזהרה — אם תדע מהו מובן הדבר הזה, והוא: שהכתוב כבר דן בדמים קצובים בערכים לפי גיל הנערך ולפי היותו זכר או נקבה, ואין הבדל בענין זה בין שאמר: "ערפי עלי", או "ערך פלוני עלי" — הרי אנו רואים אותו הפלוני מה הוא ומה-גילו, וישלם בהתאם לכן. ואם הנערך הוא אדם שנתחייב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו אמר מי שהוא: "ערך זה עלי" — הרי זה לא יתחייב לשלם כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערך מעת שנגמר דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה", כלומר: אין לו פדיון, שייצטרך אותו המצריך לשלם. וזהו דין מדיני הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אבל אינו אזהרה. ולשון המשנה (ערכין פרק א משנה ג): הגוסס והיוצא להרג לא נדר ולא נערך. ופרש התלמוד (ערכין ו): שזה בתנאי שיהא יוצא מבית דין של ישראל להרג. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): חייבי מיתת בית דין אין להם פדיון, שנאמר: "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות יומת". התבונן בדיוק הלשון ובעמק העיון בה, איך בארו שהלאו הזה שלילה ולא אזהרה באמרו: "אין להם פדיון" ולא אמרו: "אין פודין אותם". את-הענין הזה עצמו בארו בספרא בפרשת ערכים ואמרו: מנין למחייבי מיתת בית דין, לאחד (מערך). שאמר "ערפו (של החייב מיתה) עלי", שלא אמר כלום? תלמוד לומר: "לא יפדה", כלומר: מנין שאינו חייב ערך. וכבר בארנו ענין זה בתכלית הבאור עד שאני אומר, שלא נשאר דבר מספק אפלו לא לקשה ההבנה שבכני אדם.

כיון שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-

סנהדרין (ק), והוא אמרם: "כל-המחזיק במחלוקת עובר בלא-תעשה, שנאמר: ולא-יהיה כקרח וכעדתו" — הרי זה על דרך התוכחה לא שפך פשוטה דקרא בענין זה; אבל האזהרה על ענין זה (המחלוקת) נכללת תחת לאו אחר, כמו שאבאר במקומו (לא תעשה מה).

אין אפוא שום דבר שעל ידיו אפשר להבדיל בין השלילה לאזהרה חוץ מענין הדברים, אבל לא מן-המלה, כיון שמלת השלילה והאזהרה בעברית מלה אחת, והיא מלת "לא". ולכן הכרח, שלמענין תהא הבנה בענין הדברים ואז ישיג בקלות איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה, כמו שבארנו מקדם. וכבר העירו חכמים, עליהם השלום, על ענין זה במה-שמצאנו אצלם במחלוקת שנפלה ביניהם בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, וזה באמרו: תעלה על חטאת העוף: "ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא-יבדיל" (ויקרא ה, ח). הנה תנא דידן, והוא המדבר במשנה, סובר שזו אזהרה, ולכן הוא אומר: אם הבדיל (הפריד את הראש מהצואר) — פסל. יוצא לפי זה שהלאו הזה יהיה מצות לא-תעשה; שכן כשהבדיל את-הראש — פסל, כאלו הקריב שאור או דבש. אבל רבי אלעזר ברבי שמעון סובר, שהלאו הזה שלילה (שלילת ההכרח) ולא אזהרה, ושפרוש אמרו: "לא יבדיל" — שאינו צריך להבדיל הראש, אלא מספיק שיחתך אותו באיזה שעור, ולפיכך אם הבדיל — כשר לפי דעתו. וכך אמרו בגמרא זבחים (סה): אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון: שמעתי שמבדילין בחטאת העוף; מאי "לא יבדיל" — אינו צריך להבדיל. והקשו על דברים אלו ואמרו: אלא מעתה, גבי בור נמי, דכתיב: "(וכי יפתח איש בור) ולא יכסנו" (שמות כא, לג) — הרי נמי (האמנם כן) דאינו צריך לכסות?! והיתה התשובה: הרי דכתיב: "בעל הבור ישלם" — מפלל דבועי פסוי. הנה נתבאר שמביאים ראיה מענין הדברים, אם זו שלילה או אזהרה. ונתבאר עוד שאמרו "לא יבדיל" — מצות לא-תעשה, כמו שאמרה המשנה, ומפאן יתבאר שאמרו בעולת העוף: "ושסע אתו בכנפיו לא-יבדיל" (ויקרא א, יז) — אין למנותו, לפי

להודות לו ולהתפלל אליו ולהתנדות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר; והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שבועת השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.

אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים שמצויים או מזהירים עליהם, בין שאלה מעשה או דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצווין שבאו באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזוק בלבד (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא באותו ענין עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי אחרי צווי לחזוק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חכמים בחלוק הענינים ויבארו לך המפרשים, שכל-לאו מאלו או כל-עשה כולל ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה האחר — הרי אז ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר לחזוק אלא בא לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב (לכאורה) שהם בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים שאיזה פסוק נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין לנו על כך דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא קבלה, שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי החוזר ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת: שלא נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני עצמו ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי תכלית הכפל לחזוק; וגם בא להודיע, שהענין הזה חמור מאד, כיון שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל להשלמת דין המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין בשני), או כדי ללמד ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו שמבאר התלמוד ואומר: מפנה (פסוק "פנוי" — כפול בענינו) — להקיש, לדון ממנו גזרה שוה. וכבר מצאנו שחכמים, עליהם השלום, העירו על ענין זה בגמרא פסחים בפרק השני (כד), וכונו לאחד הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל, כיון שהאזהרה כבר נלמדה מזולתו, ובקשו להקימו בענין נוסף, ואמרו על כך בדרך טענה וקשיה: אמר לה רבינא לרב אשי: ואימא (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי לעבר עליו בשני לאוין? כלומר: זה שאתה רוצה

שהזהיר עליו באחת מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. והן: 'השמר' ו'פן', 'אל' ו'לא'. ובפרוש אמרו (זבחים קו): כל-מקום שנאמר: 'השמר', 'פן' ו'אל' ו'לא' — אינו אלא מצות לא-תעשה.

אבל נשאר לנו לבאר דבר אחד, שבו תשלם פונת השער הזה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיב אותנו לנקות עצמנו על-ידי שנשלל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני — הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצות לא-תעשה, אף-על-פי שהלאו שנאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי משהטיל עלינו שנשלל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי כך ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו הכך-וכך מזהירים עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת ה"ווידוי" בבית המקדש על המעשרות) שנאמר: "לא-אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד) — משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו מזהירים עליו, ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.

הכלל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה, אלא את-הענינים שמזהירים ושמצויים עליהם.

דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים: בדיעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצוה אותנו להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין ביהוד. ובאבהבת השם יתעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדיעה שיש אלהות לזולתו. וכן צוה אותנו באיזה מעשה, כגון שנצטוינו להקריב את-הקרבנות ולבנות את-המקדש; או הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב לזולתו יתעלה ומלהשתחות לנעבד זולתו (עבודת אלילים). וכן צוה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו בצדקה בחסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו מדות, כגון שהזהרנו על הנטירה והנקימה וגאלת הדם וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצוה אותנו באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו

בפני עצמו. זהו ההבדל בין אמרם: "עובר משום כף ומשום כף" (בגלל שנכפלו האזהרות) ובין אמרם: "לוקה שתיים או לוקה שלש" (בגלל אזהרות שונות שהצטברו). והראיה על כל-מה-שאמרנו, אמרם (מנחות מד.): כל שאין לו ציצית בכגדו — עובר בתמשה עשה, לפי שנכפל בו לשון צווי חמש פעמים: "ועשו להם ציצת, ונתנו על-ציצת, והיה לכם לציצת" (במדבר טו, לח-לט) "גדלים תעשה-לך על-ארבע כנפות פסותך" (דברים כב, יב). אך (עם כל זאת) מצאנו להם מאמר מפרש במצות ציצת שהיא מצוה אחת, כמו שאבאר כשאזכיר מצוה זו (מצות עשה יד).

ועל דרך זה עצמו אמרו (מנחות מד.): "כל שאינו מניח תפלין — עובר בשמנה עשה", מפני שנכפל הצווי בהם שמנה פעמים, כלומר בשל-ראש ושל-יד. וכן אמרם (מנחות שם): "כל-כהן שאינו עולה לדוכן — עובר בשלשה עשה", מפני שנכפל הצווי שלש פעמים. אך לא יסבר מישהו, המונה את-המצות, לומר: ברפת כהנים שלש מצות, וציצת חמש מצות, ותפלין שמנה מצות. כיון שהדבר כן — הרי אין גם למנות אונאת הגר שלש מצות מפני כפילת הלאו, בגלל אמרם בגמרא מציצא (נט): המאנה את-הגר (בדיבורים) — עובר בשלשה לאוין, והלוחצו (דוחקו במעשים) — בשלשה לאוין, אלא אלה שתי מצות בלבד: "לא תונה" "ולא תלחצנו" (שמות כב, כ), ונכפל הלאו בכך — וזה ברור, אין בו שום ספק. ובפרוש אמרו בגמרא מציצא (שם): "מפני מה הזהירה תורה בשלשים וששה מקומות על הגר? מפני שסורו רע!" כלום אפשר למישהו לומר, שאלו שלשים ושש מצות מכלל תרי"ג מצות? הרי זה מה שאי-אפשר לאמרו.

הנה נתבאר ונתברר, שאין למנות כל-לאו הנמצא בתורה ולא כל-עשה, לפי שאפשר שהיה נכפל — אלא ראוי למנות את-הענינים שמצוים או מזהרים עליהם. ואי-אפשר לדעת שהלאו או העשה הנכפל בא לתוספת ענין, אלא על-ידי מורה שיורה על זאת — והם מקבלי הפרוש (חכמינו) עליהם השלום גם לא יטען שהלאו נכפל בכטויים שונים, כגון אמרו יתעלה: "כי תבצר כרמך לא

להקים את-הלאו הזה בענין אחר, שלא פענן שנלמד מן-הלאו האחר — מדוע מתבקש מוצא זה? שמה נכפל באותו ענין עצמו, כדי שיהא העושה אותו הדבר חייב בשני לאוין?! ובאה התשובה: אמר לה: כל-היכא (בכל מקום) דאכא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא מניחים שמטרת הכפילות להשמיענו) בלאני יתירי. הנה נתבאר לך, שכל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא: יתר ("לאו יתירי"), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו שהוא לעבר עליו בשני לאוין — הרי בכל-זאת הוא לאו יתר, כמו שמתבאר מן-הלשון הזה (שבגמרא דלעיל), ואין ראוי למנותו כיון שנכפל. הנה נתבאר לך, שמשפך המצות אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין. הרי ידוע, שצווי השביתה בשבת נכפל בתורה שתיים עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה את-המצות ויאמר: שמכלל מצות עשה השביתה בשבת, והיא שנים עשר מצות? וכן באה האזהרה על אכילת הדם שבע פעמים — האם אפשר לבר-דעת לומר: שאסור הדם הוא שבע מצות? הנה זה ממה-שלא יטעה בו אף אחד — כלומר: בשביתת שבת, שהיא מצוה אחת מכלל מצות עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא מצוה אחת ממצות לא-תעשה. ודע שאפלו תמצא מאמר לחכמינו זכרונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר על כך וכך לאוין, או שהמבטל דבר פלוני כבר עבר על כך וכך עשין — לא יתחייב מזה למנות כל-אותם הלאוין כל-אחד בפני עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, כיון שהענין אחד ואין בו כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על כך וכך עשין או על כך וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי או האזהרה באותה המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות או צוים רבים. אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה שתיים", או "לוקה שלש" — הרי אז נמנה כל-אחד בפני עצמו, לפי שאין אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד, כמו שאבאר לפי מה-שידוע בתלמוד במפות (טז) וחלין (פב) וזולתם; אבל לוקה שתי מלקיות על שני שמות, כלומר: שני ענינים שבאה האזהרה בכל-ענין מהם

הכולל את-כל-הענינים האלה לבדו. וכמו הלאו הזה, כלומר "לא תאכלו על-הדם" אמרו: "ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד), לפי שגם הוא כולל ענינים רבים, כמו שנבאר (לא תעשה רצט). וכן אמרו: "לא תשא שמע שוא" (שמות כג, א), שגם הוא כולל ענינים רבים כמו שנבאר (לא תעשה רפא). — וזה הוא הסוג האחד משני הסוגים של לאו שבכללות.

הסוג השני הוא, שיבוא לאו אחד לאסור דברים רבים המהבירים ונוספים זה לזה, והוא שיאמר: לא תעשה כן וכך. וסוג זה נחלק לשני חלקים: יש ממנו מה-שבארו בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל-דבר ודבר מאותם הדברים המהבירים; ויש ממנו מה-שאמרו שאינו חייב אלא אחת, לפי שהוא לאו שבכללות. הנה אותם הלאוין שבארו שהוא חייב על כל-אחת ואחת — הם שאנו נמנה כל-דבר מהם כמצוה בפני עצמה: ומה-שבארו שהוא חייב אחת על הכל — נמנה אותו כמצוה אחת, לפי מה-שקבענו בכלל הזה, שלא ילקה מישהו שתי מלקיות משם אחד בשום אופן. ומאחר שחייבו בפרוש בכל-ענין וענין מאותם הענינים המהבירים ונוספים, כלומר שלוקין על כל-אחד ואחד, ושקעושה אותם כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה — ידענו בהכרח, שהם שמות הרבה (של איסורים שונים) וכל-ענין נמנה לבדו.

ואזכיר עתה דגמאות רבות משני חלקי הסוג השני הזה, ואפשר שאזכיר אותם הלאוין מן-הסוג הזה כלם, כדי שיתברר הענין המכון תכלית באור. מהם אמרו יתעלה בכבש הפסח: "אל-תאכלו ממנו נא (אינו צלוי כל צרכו) ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה כמצוה אחת, ולא נמנה "אל-תאכלו ממנו נא" כמצוה ו"לא תאכלו מבשל" כמצוה, כיון שלא יחד לכל-ענין לאו בפני עצמו ולא אמר "אל-תאכלו ממנו נא ולא בשל מבשל" — אלא הביא לאו אחד הכולל שני הענינים, וחבר והוסיף אחד מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא). אמרו "אמר אביי: אכל נא — לוקה שתיים: מבשל — לוקה שתיים: נא ומבשל — לוקה שלש". וזה — מפני שסבר:

תעולל אחריך" (דברים כד, כא) אחר אמרו "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב לקחתו" (שם, יט), ואמרו: "כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך" (שם, כ) — לפי שאין אלו שני לאוין, אלא זו אזהרה אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח מה-ששכח מן-התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא לכך שתי דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר": אל-תכרת מה-ששכחת בקצות הפאות, והן הענפים*. אף ממה-שראוי להוסיף לכלל הזה הוא מה-שאמר עתה, והוא: הענין שאמרנו, שיש למנות את-הענינים שמצוים או מזהרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באותו הענין שמזהרים עליו לאו מיוחד בכל-ענין וענין; או שיש ראיה שאמרוהו בעלי הקבלה, המבדילה את כל-הענינים זה מזה ויש אזהרה לכל-ענין מהם. אבל אם לאו אחד כולל ענינים רבים — הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא כל-ענין וענין מן-הענינים שאותו הלאו כוללם — וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו, כמו שנבאר עתה. וזה שאמרו יתעלה "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו), אמרו (סנהדרין סג), בפרושו: "מנין לאוכל מבהמה קדם שתצא נפשה שהוא בלא-תעשה? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. דבר אחר: לא תאכלו על-הדם — לא תאכלו בשר (הקרבות), ועדין דם (לפני זריקת הדם) במזרק. רבי דוסא אומר: מנין שאין מברין (סעודה ראשונה שאחרים עורכים עבור האבלים — נקראת "הבראה") על הרוגי בית דין? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. רבי עקיבא אומר: מנין לסנהדרין שהרגו את-הנפש שאין טועמין כלום כל-אחתו היום? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אזהרה לבן סורר ומורה מנין? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם" — הרי אלו חמשה ענינים שכלם באזהרה וכלם נכללים. תחת לאו זה. ובפרוש אמרו בגמרא סנהדרין כשמנו ענינים אלו: "על כלם אינו לוקה משום דהוי לה לאו שבכללות — וכל-לאו שבכללות אין לוקין עליו". ובארו עוד, שלאו שבכללות הוא: דאיתו תרי-תלתא (שנים שלושה) אסורי מחד לאו — הרי שאין למנות כל-אסור ואסור שנכלל בלאו זה כמצוה בפני עצמה, אלא מונים את-הלאו

אחת. "ואכא דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד) כלאו דחסימה".

בין שנתבאר, שזה שנאמר: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל" — מצוה אחת; וכן זה שנאמר: "כל-שאר וכל-דבש" (שם) מצוה אחת, נמנה כך גם: "לא-יבא עמוני ומואבי" (דברים כג, ד) — מצוה אחת, וכן גם-כן: "כל-אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב, כא), וכן אמרו: "לא תטה משפט גר יתום" (דברים כד, יז), וכן אמרו: "שארה כסותה וענתה (של האשה) לא יגרע" (שמות כא, י) — נמנה כל-לאו מהם כמצוה אחת, לפי שכל-לאו מהלאוין האלה הוא כמו "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", וכמו "כל-שאר וכל-דבש". ואין הבדל ביניהם. וכן אמרו: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר כלב (בית ה' אלהיך לכל נדר". דברים כג, יט) — הוא לאו אחד. וכן אמרו: "יין ושכר אל-תשת וגו' בבאכם וגו' ולהבדיל וגו' ולהורת" (ויקרא י, ט"א) כלומר: הזהיר בלאו אחד על הכניסה למקדש או ההוראה בתורה כשהוא שתוי — זהו החלק האחד משני חלקי הסוג השני מסוגי לאו שבכללות.

אף החלק השני הוא בדיוק כמו לשון החלק הקודם הזה, אלא שבא בפרוש המקבל שכל-דבר ודבר מן-הדברים המחברים ונוספים לוקים עליו בפני עצמו, ואם יעשה את-כלם — לוקה על כל-אחד מאותם המחברים, גם אם יעשה אותם בבת אחת (כדין העובר על כמה לאוין שונים) — ואילו ראוי למנות כל-אחד ואחד כלאו בפני עצמו. מהם אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך (מחוץ לחומה) מעשר דגנך ותירשך ויצהרך .. כי אם .. במקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו". דברים יב, יז). אמרו בגמרא ברות (ד): "אכל מעשר דגן תירש ויצהר — חייב על כל-אחת ואחת". והקשו על זה ואמרו: "וכי לוקין על לאו שבכללות?" והתשובה: "קרא יתירא כתיב. מכדי כתיב: 'ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך' (שם יד, כג); למה לי למכתב 'לא תוכל לאכל בשעריך'? וכי תימא ללאו (להוסיף לאו על העשה) — אם כן לימא קרא: לא תאכלום. למה

לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא — עבר על שני לאוין: האחד מהם — אל-תאכלו ממנו נא; והשני — לאו הבא מכלל, כאלו אמר: אל תאכלו אלא צלי — והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבשל, לוקה לדעתו שלש: אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבשל, ושלישית על אכילתו שלא צלי. ושם אמרו בהמשך מאמר זה ורביא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. אכא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי (אחד בכל זאת לוקה), כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה אחת. "ואכא דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד) כלאו דחסימה" — כלומר אמרו יתעלה "לא-תחסם שור בדישו" (דברים כה, ד), שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד (ומלאו ד"חסימה" למדנו דין עונש מלקות — שנאמר שם — לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות דומים אליו); אבל לאו זה המזהיר על שני דברים — נא ומבשל — אין לוקין עליו. וכבר ידעת, שנתפרר בגמרא סנהדרין (סג.) "אין לוקין על לאו שבכללות", ולכן נדחים דברי אביי. והנכון שהוא לוקה אחת, בין שאכל נא או מבשל או נא ומבשל — אחת בלבד לוקה; ולפיכך נמנה אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל כמצוה אחת. ושם (פסחים מא.) אמרו עוד "אמר אביי: אכל זג (קליפת הענבים) — לוקה שתיים; חרצן (הגרעינים) — לוקה שתיים; זג וחרצן לוקה שלש. ורביא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות" — הפונה לאמרו: "מכל אשר יעשה מגפן היין" (במדבר י, ד) שאביי סובר שלוקין עליו. וכך אמרו בפרק ד' ממנחות (נח.): "המעלה משאור ודבש על גבי המזבח, אמר אביי: לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום ערוב שאור. ולוקה משום ערוב דבש", כלומר שאמרו "כל (שאור וכל דבש לא תקטירו)" — (ויקרא ב, יא) כולל שני דברים: שלא יקריב לבדו, ושלא יקריב דבר שיש בו תערובת מהם באיזה שעור שיהיה — וכל-זה לפי עקר שטתו שכבר ידעת: לוקין על לאו שבכללות. ושם אמרו "רביא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. אכא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי", כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה

מעונן ומנחש לחלק — והזכירם באמצע — כך כל מה-שלפניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש, כמו שבארנו בלחם וקלי וכרמל. וכבר טעה וזלחנו בענין זה, או מפני שדעתו לא השיגה ענינים אלו בכלל, או ששכח ושיגה בהם. כך מנה אִמְרו יתעלה על הכהנים: "אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (שם כא, ז) — כמצוה אחת, וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עז), שהוא חייב על כל-אחת ואחת אפלו באשה אחת, כמו שנתבאר במקומו (לא תעשה קסא). אָמְנָם אָפֶשֶׁר לִמְצֹא לוֹ הַתְנַצְלוֹת עַל מְנוֹתָיו זֹנָה וְחִלְלָה כְּמִצְוֵה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁחֲשָׁבוּ לֹא שֶׁבְּכָלֹת וְגִבְרָה אֶצְלוֹ הַדְּעָה שֶׁאִמְרוּ יתעלה: "אשה זנה וחללה לא יקחו" כמו אִמְרוּ: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", ולא ידע שזה לחלק וזה אינו לחלק, כמו שגם לא הבדיל בין אִמְרוּ: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" ובין אִמְרוּ: "שארה בסותה וענתה לא יגרע". אף לא אִתְּפֹשׁ עָלָיו בְּכִיּוּצָא בְּזֶה; אֲבָל שִׁמְנָה גְרוּשָׁה בְּכָלֹל זֹנָה וְחִלְלָה וְעָשָׂה הַכֹּל מִצְוֵה אַחַת, עַל כֵּן אֵין לוֹ בְּהַחֲלֹט הַתְנַצְלוֹת — לְפִי שֶׁהִיא, כְּלוֹמַר הַגְרוּשָׁה, בְּפִרוּשׁ בְּלֹא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְהוּא אִמְרוּ יתעלה: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". — הִנֵּה כָּבֵד בְּרִנּוֹ אֶת-הַעֲקָר הַגְּדוֹל הַזֶּה, כְּלוֹמַר: לֹא שֶׁבְּכָלֹת, וּבְאֲרָנוּ סִפְקוֹתָיו וְהוֹדְעָנוּ מִה-מִּמֶּנּוּ לְחֵלֶק, וּמִה-מִּמֶּנּוּ לֹא שֶׁבְּכָלֹת בְּלֶבֶד וְאֵין חֲיָבִים עָלָיו אֵלָּא אַחַת, וְשִׁנָּה שֶׁהוּא לְחֵלֶק — נִמְנָה כְּהִרְבֵּה מִצּוֹת; וְשִׁאִינוּ לְחֵלֶק — נִמְנָה כְּמִצְוֵה אַחַת. שִׁים כָּלֹל זֶה כְּלוֹ נֶגֶד עֵינֶיךָ תְּמִיד, כִּי הוּא מִפְּתַח גְּדוֹל מְאֹד לְאֲמוֹת מְנִין הַמִּצְוֹת.

לִי לְמַהֲדֵר לְמַכְתָּבָנִי (לחזור ולכתוב) בְּלֶהֱי? שָׁמַע מִנֵּה: לְחֵלֶק" (לאו נפרד לכל פרט שבפסוק). וְשֵׁם נִתְבָּאֵר גַּם-כֵּן, שֶׁאִמְרוּ יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו (עד הביאכם את קרבן אלוֹקֵיכֶם) — אִיסוּר חֹדֶשׁ. וִיקְרָא כֵּן, יד) — שֶׁהוּא חֲיָב עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת. אִמְרוּ: "אֲכָל לֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל (סוגי מאכלים העשויים מהתבואה) — חֲיָב עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת. וְכִי לֹקִין עַל לֹא שֶׁבְּכָלֹת? קָרָא יִתִּירָא כְּתִיב: לְכַתֵּב רַחֲמָנָא חֵד וְלִיתִי אִידֶךָ מִנֵּה". וְנִתְבָּאֵר אַחֲרֵי שֶׁקָּלָא וְטִרְיָא שֶׁאִמְרוּ "קלי" לֹא הָיָה בּוֹ צִרְךָ, וְכֵן הִזְכִּירוּ לְחֵלֶק: לְחִיבּוֹ מִלְּקוֹת עַל קָלִי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְכֹאֲשֶׁר אִמְרוּ בְּתַלְמוּד עַל דֶּרֶךְ הַפּוֹת: שֶׁאִי יִתְחַיֵּב מִלְּקוֹת עַל קָלִי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ כִּיּוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּגִלָּל זֶה, וְיִהְיֶה חֲיָב עַל לֶחֶם וְכֶרֶמֶל (שלא מצאנו עבורם לימוד מיוחד "לחלק" כשם שמצינו ב"קלי") מִלְּקוֹת אַחַת? הִשְׁבִּיבוּ: לִמְאִי הִלְכְּתָא בְּתַבֵּה רַחֲמָנָא לְקָלִי בְּאֲמָצַע — לֹמֵר (אלא ללמד לנו): לֶחֶם כִּי-קָלִי וְקָלִי כִי-כֶרֶמֶל, וְיִהְיֶה חֲיָב עַל כָּל-אַחַד וְאַחַד.

בְּדוּמָה לֵכָךְ אִמְרוּ יתעלה: "לא-ימצא כך מעביר בנו-ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל-הַמֵּתִים" (דברים יח, י"א) — שֶׁכָּל-אַחַד מִתְּשַׁעַת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁנִּמְנָנוּ הוּא לֹא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְכֹלָם (המוזכרים בפסוק) אֵינָם מִן-הַחֵלֶק הֶרָאוֹן מִשְׁנֵי חֵלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי (שהוא לאו שבכללות ואין לוקין — אלא מהחלק השני שבסוג השני — שלוקין). וְהֶרָאָה לֵכָךְ אִמְרוּ יתעלה בְּאֲמָצַע: "מעונן ומנחש" — שֶׁכֵּן כָּבֵד נִתְבָּאֵר שֶׁכָּל-אַחַד מֵהֶם לֹא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְהוּא אִמְרוּ: "לא תנחשו ולא תעוננו" (ויקרא יט, כו). וְכִמוֹ

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בְּבִרְתּוֹ – יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ובְּמִדְנָה אומר את השם בְּכַנּוּי – אדני.
וחילוק נוסף, שֶׁבְּמִדְנָה הַפְּתִיחַ נִשְׁמָע – מגביהים אֶת יְרֵיחַ בשעת
ברכת כהנים רק עד בְּגֵד הַפְּתִיחַ, ובְּמִקְדָּשׁ שֶׁמִּזְכִּירִים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרֵשׁ,
ועל ידי כך שכינה שורה על אצבעותיהם, מגביהים הם את ידיהם עַל גְּבִי
רְאִשֵׁיהֶן, כדי שלא יהיה ראשם למעלה מהשכינה, חוץ מִבְּהֵן גְּדוֹל, שְׂאִינֹ
מְגִיבָה אֶת יְדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ – משום כבוד השם שכתוב על הציץ.
רַבִּי יְהוֹדָה חֹלֵק וְאוֹמֵר, שֶׁאִם בְּהֵן גְּדוֹל מְגִיבָה יְדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ,
וְהַמְקוֹר לִכֵּן שֶׁצָּרִיכִים הַכֹּהֲנִים לְהַגְבִּיהַ יְדֵיהֶם בְּשַׁעַת בְּרַכָּה, שְׁנֵאֲמָר,
וְיִשָּׂא אֶהָרֵן אֶת יְדָיו אֶל הָעֵם, וְיִבְרַכֵּם".

נִמְרָא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש, ומביאה
הגמרא מקור לכך, תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נִאֲמַר לַעֲנִין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים "בֶּה תִּבְרְכוּ אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה.
מִבְּרַת הַבְּרִייתָא, אִתָּהּ אוֹמֵר שֶׁישׁ לִבְרַךְ בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה, אוֹ אִינוּ – אולי
אין זו כוונת הכתוב אֲלֵא שֶׁיִּבְרְכוּ בְּכָל לִשׁוֹן, ומבארת הברייתא, שיש
ללמוד זאת בגזירה שוה 'בְּרַכָּה בְּרַכָּה', נִאֲמָר בָּאן בְּרַכַּת כֹּהֲנִים 'בֶּה
תִּבְרְכוּ', וְנִאֲמָר לְחֵלֶן לִבְנֵי בְּרַכּוֹת הָרַגִּיזִים 'אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרְךָ אֶת הָעָם',
מָה לְחֵלֶן בְּהַר גְּרִיזִים הַבְּרַכָּה הִיא דווקא בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה, אִם בָּאן בְּרַכַּת
כֹּהֲנִים הִיא דווקא בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, דִּין זֶה אִינוּ צָרִיךְ
לְהַלְמִד בַּגְּזִירָה שׁוּה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר 'בֶּה' תִּבְרְכוּ, וּמִשְׁמַעוֹת תִּיבֵת 'כֹּה'
שֶׁאֵין יוֹצֵאִים יְדֵי חוּבָה עַד שְׂאִימָרוּ בְּלִשׁוֹן הָהָא.

מביאה הגמרא ברייתות נוספות בהלכות ברכת כהנים, תִּנְיָא אִידָהּ,
שֶׁישׁ לְלַמֵּד מִהַפְּסוּק "בֶּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שברכת כהנים נאמרת
דווקא בְּעַמּוּדָה. מִבְּרַת הַבְּרִייתָא, אִתָּהּ אוֹמֵר שֶׁישׁ לִבְרַךְ בְּעַמּוּדָה, אוֹ
אִינוּ אֲלֵא אִפִּילוּ בִּישִׁיבָה, אלא לומדים זאת בגזירה שוה, נִאֲמָר בָּאן
בְּבִרַכַּת כֹּהֲנִים לִשׁוֹן בְּרַכָּה 'בֶּה תִּבְרְכוּ', וְנִאֲמָר לְחֵלֶן בְּבִרַכּוֹת הָרַגִּיזִים
לִשׁוֹן בְּרַכָּה 'אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרְךָ', מָה לְחֵלֶן בְּבִרַכּוֹת הָרַגִּיזִים יֵשׁ לְאוֹמְרָם
בְּעַמּוּדָה, שְׁהִי כְּתוּב 'עַמְּדוּ', אִם בָּאן בְּבִרַכַּת כֹּהֲנִים הִיא דווקא בְּעַמּוּדָה.
רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר, שְׁדִין זֶה אִינוּ צָרִיךְ לְלַמֵּד מִגְּזִירָה שׁוּה זֶה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר
"בַּעַת הַהוּא הַבִּדּוּל ה' אֶת שִׁבְט הַלְוִי וְגו' לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרְךָ
בְּשִׁמּוֹ", וְנִמְצָא שְׁהוֹקֵשׁ כֹּהֵן מִבְּרַךְ לִכְהֵן מִשְׁרַת, מָה כֹּהֵן מְשַׁרְת׃ בַּמִּקְדָּשׁ
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּעַמּוּדָה, אִם כֹּהֵן מְבָרֵךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּעַמּוּדָה. שְׁוֹאֵל
הַגְּמָרָא, וּמְשַׁרְת׃ גּוֹפִיחַ מְנַלֵּן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד, עוֹנָה הַגְּמָרָא, דְּבִתְרֵיב 'לַעֲמֹד
לְשִׁרְתּוֹ'.

תִּנְיָא אִידָהּ, שֶׁישׁ לְלַמֵּד מִהַפְּסוּק "בֶּה תִּבְרְכוּ" שברכת כהנים נאמרת
בְּנִשְׂאִיאוֹת בְּפִים – תוך כדי הגבוה ידים. מִבְּרַת הַבְּרִייתָא, אִתָּהּ אוֹמֵר
בְּנִשְׂאִיאוֹת בְּפִים, אוֹ שְׁמָא אִינוּ אֲלֵא שְׂאֵל בְּנִשְׂאִיאוֹת בְּפִים, אלא לומדים
זאת מִגְּזִירָה שׁוּה, נִאֲמָר בָּאן בְּבִרַכַּת כֹּהֲנִים 'בֶּה תִּבְרְכוּ', וְנִאֲמָר לְחֵלֶן
וְיִשָּׂא אֶהָרֵן אֶת יְדָיו אֶל הָעָם וְיִבְרַכֵּם", ויש ללמוד מכך, מָה לְחֵלֶן בְּרַכּוֹת
שֶׁל אַהֲרֹן הִיחָה בְּנִשְׂאִיאוֹת בְּפִים, אִם בָּאן בְּרַכַּת כֹּהֲנִים הִיא בְּנִשְׂאִיאוֹת
בְּפִים.

מביאה הגמרא, קְשִׁיָּא לִיה לְרַבִּי יוֹנָתָן הַתַּנָּא, שֶׁישׁ לִפְרוֹךְ גְּזִירָה שׁוּה
זֶה, אִי מָה לְחֵלֶן – בְּרַכּוֹת שֶׁל אַהֲרֹן דִּין הוּא שֶׁתְּהִיָּה בְּנִשְׂאִיַת כְּפִים, מִשּׁוּם
שֶׁישׁ בָּה שְׁלוֹשׁ חֻמוֹרוֹת נֹסְפוֹת, שֶׁהִיחָה בְּרַכַּת בְּהֵן גְּדוֹל, וְרֹאשׁ חֻדְשׁ הִיחָה,
וְעִבְדוּת קֶרְבָּנוֹת צָפוּר עֶבֶד, אִם בָּאן אֵין לָךְ לְרַבּוֹת לְנִשְׂאִיַת כְּפִים אלא
כְּשִׁישׁ אֶת שְׁלוֹשׁ הַחֻמוֹרוֹת, בְּהֵן גְּדוֹל וְרֹאשׁ חֻדְשׁ וְעִבְדוּת צָפוּר.

ומחמת קושיה זו רבי נתן אומר, שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה שוה
אלא מהיקש, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר עַל כֹּהֵן גְּדוֹל, 'כִּי בּו בַּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל
שִׁבְטֵיךָ לַעֲמֹד לְשִׁרְתּוֹ וְגו' הוּא וּבְנָיו כָּל הַיָּמִים', מְקִישׁ בְּנָיו הַכֹּהֲנִים
הַחֲדוּסִים, לוֹ – לִכְהֵן גְּדוֹל, מָה הוּא מִבְּרַךְ אֶת הָעָם בְּנִשְׂאִיאוֹת בְּפִים, כְּמוֹ
שְׁכָתוֹב "וַיִּשָּׂא אֶהָרֵן אֶת יְדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרֲכֵם", אִם בְּנָיו – כֹּהֲנִים חֲדוּסִים,
מִבְּרַכִּים בְּנִשְׂאִיאוֹת בְּפִים, וּבִתְרֵיב 'כָּל הַיָּמִים' לְרַבּוֹת שָׂאֵר יָמִים שְׂאִינֹם
רֹאשׁ חֻדֶּשׁ, וְעַבְדוּת יָחִיד. וְלִמְדוֹת שֶׁלֹּא הַחֻכָּה בְּרַכַּת כֹּהֲנִים בַּפְּסוּק זֶה,
הִלָּא וְאִיתָקֻשׁ לַעֲלֵל בְּרַכָּה לְשִׁירוֹת, וְנִמְצָא שְׁהוֹקֵשׁ כֹּהֵן גְּדוֹל לִכְהֵן חֲדוּס
גַּם לַעֲנִין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים.

וְתִנְיָא אִידָהּ, שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב "בֶּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" הִיא,
שְׁבִרַכַּת כֹּהֲנִים נִאֲמָרַת בְּשֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ – יו"ד ה"א וא"ו ה"א. מִבְּרַת
הַבְּרִייתָא, אִתָּהּ אוֹמֵר בְּשֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ, אוֹ אִינוּ אֲלֵא בְּכַנּוּי – שֵׁם אֲדוֹנָת,
תִּלְמוּד לִזְמַר 'וְשִׁמּוֹ אֶת שְׁמִי', וּמִשְׁמַע 'שְׁמִי' הַמְּיוֹחֵד לִי שְׁהוּא שֵׁם
הַמְּפֹרֵשׁ. וְכֹל נִאֲמַר שֶׁאִם בְּכַנּוּיִן בֵּן יִבְרַכֵּה בְּשֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ, יֵשׁ לְדַחֲוֹת,
שֶׁנִּאֲמָר בָּאן בְּבִרַכַּת כֹּהֲנִים 'וְשִׁמּוֹ אֶת שְׁמִי', וְנִאֲמָר לְחֵלֶן עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
'לְשׁוֹם אֶת שְׁמִי שֵׁם', ויש ללמוד בגזירה שוה 'שִׁימָה שִׁימָה', מָה לְחֵלֶן
מְדוּבָר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אִם בָּאן – לַעֲנִין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, דווקא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
יש לִבְרַךְ בְּשֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ. רַבִּי יִשְׁשִׁיָּה אוֹמֵר, שְׁדִין זֶה אִינוּ צָרִיךְ לְהַלְמִד
מִגְּזִירָה שׁוּה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר 'בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אֲבֹא
אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ', ויש להקשות 'בְּכָל מְקוֹם' סְלִקָא דְעִתָּךְ, וְכִי בְּכָל מְקוֹם
מוֹתֵר לְהַזְכִּיר שֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ. אֲלֵא בַּהֲכַרְח שֶׁמְקָרָא זֶה מְסוּרָם – מִהוּכָר
הוּא, וְכוּנוֹתוֹ 'בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אֲבֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ' – שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוּרָה,
שֵׁם אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי – שֵׁם תּוֹכִיר אֶת שֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ, וְהִיכֵן מִתְקִיִּים 'אֲבֹא
אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ' – שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוּרָה, רַק בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִכֵּן רַק שֵׁם אֲזַכִּיר
אֶת שְׁמִי הַמְּפֹרֵשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

תִּנְיָא אִידָהּ, לְדַרּוֹשׁ מִהַפְּסוּק "בֶּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אֵין לִי
אֲלֵא שֶׁצָּרִיךְ לִבְרַךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִךְ גְּרִיבִים, נְשִׁיִּים, וְעִבְדִּים מְשׁוֹתָרִיִּים
שְׂאִינֹם בְּכָלל 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' מְנַלֵּן שֶׁגַּם אוֹתָם צָרִיךְ לִבְרַךְ, תִּלְמוּד לִזְמַר 'אֲמֹר
לְהָם' שֶׁמִּשְׁמַע לְכַוְנָהוּ.

תִּנְיָא אִידָהּ, שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב 'בֶּה תִּבְרְכוּ' שֶׁבְּשַׁעַת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים יִהְיוּ
הַפְּנִיִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגֵד הַפְּנִיִּים שֶׁל הַכֹּהֲנִים. מִבְּרַת הַבְּרִייתָא, אִתָּהּ אוֹמֵר
פְּנִיִּים בְּגֵד פְּנִיִּים, אוֹ אִינוּ אֲלֵא אִפִּילוּ כְּשֶׁהַפְּנִיִּים שֶׁל הַכֹּהֲנִים בְּגֵד עוֹרָה
יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין הַצִּיבּוּר צָרִיכִים לְהַסֵּב פְּנֵיהֶם לַצֵּד הַכֹּהֲנִים. תִּלְמוּד לִזְמַר
'אֲמֹר לְהָם', בָּאֲדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרֵי דְבַר, שֶׁפְּנֵיהֶם זֶה מוֹל זֶה.

תִּנְיָא אִידָהּ, שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב 'בֶּה תִּבְרְכוּ' שֶׁישׁ לִכְהֵנִים לִבְרַךְ בְּקוֹל רַם.
מִבְּרַת הַבְּרִייתָא, אוֹ אִינוּ אֲלֵא אִפִּילוּ בְּלִחָשׁ, תִּלְמוּד לִזְמַר 'אֲמֹר לְהָם',
שֶׁמִּשְׁמַע בָּאֲדָם שְׂאוֹמֵר לְחִבְרֵי – שִׁיחִיה שׁוֹמַע.

אֲמַר אֲבִי, נִקְמִינִן – מְסוּרַת בִּידוּן שֶׁלְשָׁנִים – לִשְׁנֵי כֹהֲנִים או יוֹתֵר,
קוֹרָא הַשְּׁלִיחַ צִיבּוּר לְאַחַר בְּרַכַּת הוֹדָאָה 'בְּהֵנִים', כְּדִי שִׁיּוּבְבוּ פְּנֵיהֶם
וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם, וְלִאֲחֵד – אִךְ אִם יֵשׁ רַק כֹּהֵן אֶחָד, הַשְּׁלִיחַ צִיבּוּר אִינוּ
קוֹרָא לוֹ 'בְּהֵן', מִשּׁוּם שֶׁהַמְקוֹר לִכֵּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְקַרְוֹא לָהֶם הוּא מִמָּה שְׁנִאֲמָר
'אֲמֹר לְהָם' שֶׁיִּבְרְכוּ, וּמוֹזָה שְׁכָתוֹב לִשׁוֹן רַבִּים מִשְׁמַע שְׁדוּקָא לְשָׁנִים צָרִיךְ
לִמֹּר. וְנִאֲמַר רַב הַסְּדָא, נִקְמִינִן שֶׁרַק שְׁלִיחַ צִיבּוּר בְּהֵן קוֹרָא 'בְּהֵנִים', וְאֵין
שְׁלִיחַ צִיבּוּר יִשְׂרָאֵל קוֹרָא 'בְּהֵנִים', שְׁנִאֲמָר 'אֲמֹר לְהָם' שֶׁיִּבְרְכוּ, וּמִשְׁמַע
שְׂאִימָרָה זֶה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמ' ב

חוזרת בה הגמרא, אֲלֵא לַעֲלוֹם לֹא נִאֲמָרָה גְּזֵרָה שׁוּה זֶה שֶׁל 'זְקִנִּי זְקִנִּי',
וְלְדַבְּרֵי הַכֵּל יֵשׁ צוּרָךְ בְּשִׁתִּי דְרִשׁוֹת, לְלַמֵּדנִי שֶׁצָּרִיךְ שִׁיחִי מִסְנֵה־דְרִין,
וְשֶׁצָּרִיךְ שִׁיחִי מִסְנֵה־דְרִין גְּדוּלָה, וְטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה שֶׁמִּרְבָּה עוֹד שְׁנֵי
דִּינִים אִינוּ מִשּׁוּפְטִיךְ כְּפִי שֶׁסִּבְרָנוּ, שְׁהִי הוּא נִצְרָךְ לְסִנֵּה־דְרִין גְּדוּלָה, אלא
וְיֹ"ו שֶׁל 'וְשׁוֹפְטִיךָ' בֹּאֵה לְמִנְיָנָא לְהַבִּיא עוֹד שְׁנִים, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאִינוּ
מִרְבָּה עוֹד דִּינִינִים, הוּא כִּי

האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, מָה 'זְקִנִּי' האמור לְחֵלֶן בִּפְר
הַעֲלֵם דְּבַר, הֵם מְיוֹתְרִין שְׁבַעֲרָה, כְּפִי שֶׁנִּאֲמַר 'זְקִנִּי הַעֲדָה', אִם בָּאן
בְּמִדִּית עֲגֵלָה עֲרוּפָה צָרִיךְ שִׁיחִי מְיוֹתְרִין שְׁבַעֲרָה שֶׁהֵם מִסְנֵה־דְרִין גְּדוּלָה,
וּמִשּׁוּפְטִיךְ לְמַד שֶׁצָּרִיךְ עוֹד שְׁנִים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִי מְבָרַךְ רַבִּי יְהוּדָה
גְּזֵרָה שׁוּה מִפְּר הַעֲלֵם דְּבַר, לְגִמְרָה לְכוּלָּהּ מִיִּלְתָּא מִתְּהָם – לְמַד בַּגְּזֵרָה
שׁוּה זֶה אֶת כָּל דִּין דִּינִינִים, וְגַם שֶׁצָּרִיךְ חֲמִישָׁה, וְאִם כֵּן, 'מְגִיבָה וְשׁוֹפְטִיךָ'
שְׁכָתָה תוֹרָה בַּעֲגֵלָה עֲרוּפָה לְמָה לִי לְכַתְּבָם כָּלל.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד א

רש"י

תוספות

ונאמר להלן אלה יעמדו לברך. תימה אדרבה אימא ונאמר להלן ואבלת
ושבעת וברכת מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ה' ק) וייל דמסתברא
ליה טפי למילף ברכת כהנים מברכת הר גריזים דשתיקן מפורש בתורה דהברכות
עצמן נמי מפורשות שהיה הדין הקללות המפורשות אורח האיש לברכה אבל
לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה:
ורבי יהודה אומר הרי הוא אומר כה.
אבל לרבנן לא משמע להו עיובא כה
אלא ככה:

קשיא ליה לר' יונתן. אינו לשון הבריתא
אלא לשון פ' הגמרא וה"ל לה
בסיפרי ר' יונתן אומר אי מה להלן וכו':
וכתיב כל הימים. תימה אכתי עבודת
יחיד מזהיבא לן דאיתרבי דאיכא נשיאות
כפים הוא בכל הימים איכא נמי עבודת
צבור כגון תמיד ונראה דודאי לדברי הכל
אימעט עבודת יחיד מנשיאות כפים ור'
יונתן נמי אגב שיטתיה נקט ליה ולא הוה
נשיאות כפים בכל יום אלא בעבודת תמיד
כדתנן בפ' דסדר תמיד (מ' טז) דלאחר
שנתנו איברים על גבי כבש ומלחום ירדו
ובאו לזון ללשכת הגזית אמר לזון הממונה
ברכו ברכה אחת והם ברכו קראו עשרת
דהברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו
את העם ג' ברכות אמתי ויצבי ועבודה
וברכת כהנים והוא הדין במוספין ובתמיד
של בין הערבים:

ואיתקש ברכה לשירות. לעיל קאי
דקאמר מקדש בניו לו אימא
לענין שירות דוקא איתקש להכי קאמר
כיון דאיתקש לשירות הוא הדין לברכה
דדא איתקש ברכה לשירות: **או** אינו
אלא בכינוי. רבינו הלל פ' בספרי בכינוי
כגון אל אלהים צבאות ולא מסתבר דהכי
תיסק אדעתא לשבועי קרא למימר יברך
אלהים במקום שם בן ארבע אותיות אלא
בכינוי יש לומר בקריאתו באלף דל"ת:
הרי הוא אומר בכל המקום אשר אבא
אליך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום
אשר אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי
והיינו דקמנמה הכא בכל מקום ס"ד ובי
בכל מקום אשר אני מצוה שמי להזכיר
דהיינו אפילו בגבולין תברכו דבכל מקום
אשר אבא אליך משמע אני בעצמי שיהא
שם גילוי שכינה אלא מקרא מסורס הוא
בכל מקום אשר אבא אליך שאני נגלה שם
שם אני מצוץ להזכיר שמי המיוחד לי
והיינו דוקא בבית הבחירה והיינו דקתני
בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא
מזכיר את שמי ונראה דמזה וטעם נמנוה
כהנים לברך בשם המיוחד משמת שמעון
הצדיק כדאמר' בפרק טרף בקלפי (יח"ט ק)
(ס' ק) לפי שלא זכו שוב לגילוי שכינה ונראה
לר"י כהן שבירך ברכת כהנים בשיבה לא
עשה ולא כולם הואיל ואיתקש ברכה
לשירות וגבי שירות אמר בפ"ב דובחים (ה'
ט) דישב מחלל עבודה הילכך אף כהן
צריך לחזור ולברך מעומד: **או** אינו אלא
בלחש. תימה לר"י אמאי לא נפקא לן

ככתבו. ביו"ד ה"י בכינוי. באלף דל"ת: כנגד כתפותיהם. מפני שצריך נשיאות
כפים כדאמר' בברייתא בגמרא: **ובמקדש**. למעלה מראשיהם, מפני שמקדש
את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם: שאין מנבית
למקלה מן הציץ את ידיו. מפני שהשם כתוב עליו: **נמ'**. בנשיאות כפים.
שיגביהו את ידיהם: **קשיא** ליה לרבי

יונתן. אהך גזירה שוה, אי בגז' ולפת לה
איכא למיפרך מה למלואים שפן קרבן
צבור בכתוב (ויקרא ט) וירד מעשות החטאת
והעולה והשלמים, וכלן של צבור בכתוב
קחו שעיר עזים וגו', וראש חדש הוה
בכתוב ביום החדש הראשון באחד לחדש
תקום וגו' (שמות טז) והוא היה יום שמיני
למלואים בדתניא בסדר עולם אותו היום
נטל עשר עטרת: ר' נתן אומר אינו
צריך. משום דפרקא ליה גז' מיתתי ליה
בהקשא: אף כניו בנשיאות כפים. ולא
תיקשי תו שכן כ"ג, דאין משיבין על ההקש:
וכתיב כל הימים. ולא תיקשי לך תו ראש
חדש ועבודת צבור: ואיתקש ברכה
לשירות. כלומר ואתע"ג דבתאי קראי לאו
ברכה בתיבא אלא שרות, לעמוד לשירת
בשם ה' הוא ובניו כל הימים, איתקש
ברכה לשירות בקרא איתרביא כדאמר' לעיל
לשירתו ולברך בשמו: **בשם המיוחד**.
בכתבו: **בכל המקום ס"ד**. וכי בכל מקום
שם המיוחד נזכר, בכתוב (שמות טז) וזה שמי וזה
זכרי לא קשאני נכתב אני נקרא (שמות טז ג),
ועוד וכי בכל מקום שכינה באה ושורה
בדתיב אבא אליך והוא לא יחד מקום:
להזכרת השם: **מסורס** הוא. מהפך, בכל
המקום אשר אבא אליך באהל מועד
שבמקדש ובשילה ובבית עולמים: **או אינו**
אלא אפילו פנים כנגד ערה. שאין הצבור
צריכין להסב פניהם לצד הכהנים: **לשנים**
קורא כהנים. בשיש שם שני כהנים לברך.
שליח צבור בשומר ברכת הדואה קורא
אותו כהנים וכן הופכין פניהן שהיו הפוכין
לצד התבא להתפלל, דהא אמרין לקמן
הי רצון מלפניך שתהא ברכה זו כו': **אמור**
להם. מקרא דלהם נפקא לן ששליח צבור
מוזהיר אותן לברך: **בזה קורא כהנים**. אם
שליח צבור כהן הוה קורא ומוזהיר את
חבריו העומדים לפניו להזכיר פניהם
ולברך את ישראל, ואם ישראל הוא אינו
קורא כהנים:

משלהם

מסורס הוא, **בכל מקום אשר אבא אליך** וברכתך שם אופיר את שמי, והיכן אבוא אליך
וברכתך בבית הבחירה, שם אופיר את שמי בבית הבחירה. תניא אידך: **"כזה תברכו את בני**
ישראל", אין לי אלא בני ישראל. גרים, נשים ועבדים משוחררים מנין? תלמוד לומר **"אמור להם"**
לכולהו. תניא אידך: **"כזה תברכו"** פנים כנגד פנים. אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא
פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: **"אמור להם"** פאדם האומר לחבירו. תניא אידך: **"כזה תברכו"**
בכול רם. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: **"אמור להם"** פאדם שאומר לחבירו. אמר אביי:
נקמינו, לשנים קורא **"כהנים"**, ולאחד אינו קורא **"כהן"**, שצאמר: **"אמור להם"** לשנים. ואמר רב
חסדא: נקמינו, כהן קורא **"כהנים"**, ואין ישראל קורא **"כהנים"**, שצאמר: **"אמור להם"** אמירה
משלהם

מיניה מג"ש דברכה ברכה מהר גריזים מה להלן בקול רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא איצטריך אלא לר"י דלא ליקי ליה מנוחיה שוה אלא מכה: **לשנים**
קורא כהנים. בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא החזן ישראל רב נחמן בר יצחק אומר אם היה כהן א' אומר כהן שנים אומר כהנים אמר רב
חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד ב

תוספות

רש"י

כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה. ירושלמי במסכת נזיר
פרק כהן גדול מהו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחרי דר' אבא בר כהן
אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כהן לנשיאת כפים שמע ר' אחא
ואמר אבא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא

כיון דאמר ר' יהודה בר פזי בשם ר"א כל

כהן שעמד בבבכ"נ ואינו נושא את כפיו
עובר בעשה וסבר למימר שמוצא עשה
דחיה למצות ל"ת אמר אבא לא אמרית
ליה איתתניה ואנא מלקי ליה ור' אבהו
הוי יתיב ומתניי בבי כנישתא דקיסרין והוי
תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים
ולא שאלון ליהו אתא עונתא דמיצילאי
ושאלון ליה אמר להון על נשיאות כפים
לא שאילתון לי ועל מיצלא אתון שאלון
כד שמעון כן הוה כל חד וחד מנהון משמט
גרמיה וערק:

הא דסליק לפרקים. ה"ה אי לא סליק
אלא דמחזיק נפשיה ע"י מתנות
כהונה כמו שאמר בפרק הזרוע (ותלין דף קכג).
אמר אביי מריש הוה חטיפא מתנתא וכו'
עד משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי
וימא דכיפורי לאחזוקי נפשי בבבכ"נ ולפרס
דייה אנסי ליה עידיה: הא דאנסי הא
דלא אנסי. בסוף מסכת ר"ה (דף קמ"א) אמרי'
דרוקא הני שבשדות אנסיי אבל הני דקיימי
במתא לא אנסי:

מחיצה מאי. י"ל דרוקא בדלא אנסי
קמבעיא ליה אבל דאנסי
פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשדות וא"ת
אי לא אנסי מאני עדיפי מעט שאחורי
הכהנים בלא הפסק מחיצה י"ל עם שאחורי
הכהנים מראין בעצמן כאילו אין הברכה
חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
כנגד פנים וזון עומדים אחורי עורף אבל
בהפסק מחיצה כיון דלא קיימי אחורי
עורף לאו מילתא היא דלא חזינן דקדי
קרא בבכ"י. מהדיא דסוף מס' ר"ה (דף
קמ"א) משמע דה"ה לתפלה והכי משמע
נמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פס). דתנן
אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב
וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מחיצה וכו'
מדקא פשיט סתמא דגמ' ממילת' דריב"ל
ש"מ

משלחם תהא. אזהרה זו הפהנים זהירה: ושמו את שמי. תלה הכותב הדבר בקו
להיות ברכה זו שימת שמו על עמו, ולא עשאה צרך ישראל אלא צרך מקום:
ואיכרבה מברכיה. דאלו ואני אברכם אישראל קאי כ"ע. דאמר באלו טרפות וזון
ק"מ. למדנו ברכה לישראל מפי כהנים. מפי הגבורה לא למדנו. כשהוא אומר
ואני אברכם הוי אומר הכהנים מברכים את
ישראל והקב"ה מסכים על דם: לפרקים.
כהנים ובמקומם: שאינו עולה בעבודה.
קדם ששים שלח צבור רצה צריך לעלות
על הדוכן: וזר מעשות. אלאם בעוד
עבודה בידו ברח ואח"כ וזר מעשות.
אלמא השתא הוא דגמג: מעקרא הוי
עקרי פרעיהו. מקומן בעבודה, אבל
רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא מטו עד
דגמגה ברכת העבודה: ויתנן נמי. בברכות,
אם הבטחתו כו'. רישא הכי איתא, העובר
לפני המכה לא יענה אמן אחר הכהנים
מפני הטרף. ואם אין שם כהן אלא הוא לא
ישא את כפיו שלא תטרף דעתו בשובו
לתפלתו ולא ידע להתחיל מיד בשים שלום,
ואם הבטחתו שהוא מלמד בדבר ולא תטרף
דעתו נושא את כפיו וחזר לתפלתו: רשאי.
לשא את כפיו: והא לא עלה בעבודה.
אלא דעקר פורתא. ור"מ סגי בבכי שעקר
מעט רגליו לילך לצד הדוכן בעבודה:
לברכה. בהמ"ז: לטוב עין. שזאי בצע
וגומלי חסד בממונו: פכירין בצרי עין. ואין
אוכלים משלכם: כי חנם מזרה תרשות.
לעיל מניה משתעי בצרי עין. נאברה לם
וגו' כל הון יקר נמצא וגו' כי חנם מזרה
תרשת. לשון וזרה על נודה גפרית. קר דרשב
של צידים לזרות חטים ושעורים ברשתם
כדי שיבאו העופות לאכול. ואלו צרי העין
חנם מאבדין מזונות שזורין ברשתם בעיני
כל בעל כנה. שאף הן מכירין בקוץ ואין יהנין
ממזונותיהן: כי כמו שער בנפשו. שער זה
על כרונתו לשון פעל הוא, ותקדו מוכחת
עליו. שחציו קמן וחציו פתח וטעמו למטה,
כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של
צר עין. וקר הוא לשון פתאנים השוערים
(תקניא נט). ומכאן בן סרוק פרשו לשון שער,
תמיד הוא משער כמה יאכל זה ועד מתי:
ופטרנהו בלא מזונות. כלומר למזונות
הצרך ולא היה לו. וקרא אהרן נושא מזונות
ובא לחספם ממנו לאנס רעבון, ועמד זה
עליו והרגו: בלא לזיה. חבורה שילך
עמקם: שבשדות. דאנסי במלאתהו ואין
יכולין לבא: דלא אנסי. העומדין בבבכ"נ
אחורי הכהנים לא אנסי, אלא שאין
הברכה חשובה עליהם לעקר רגליהם
ולבא לפני הכהנים לחיות מתברכים פנים
בנגד פנים בדת, הלכך אינם בכלל ברכה,
כדאמר' זה תברכו פנים בנגד פנים:
מביריתא דשחורי. לשון בירה, שחורי
מקום: אישתייר בי עשרה. מקצתן עולין
לדוכן והעשרה עונן אמן. לא אישתייר בי
עשרה, לא חשיב לברכה לחודיהו. הלכך
כלן עולין ומברכין לאחיהם שבשדות:
אירי באפי גוצי לא מפסקי. בין כהנים
מדות בכלל ברכה, דאם כן אין לדבר סוף:
והוה

על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא בא לדינו ופטרנהו, ולא ראיהו
והנחנהו. לא בא לדינו ופטרנהו בלא מזונות, לא ראיהו והנחנהו בלא לזיה. אמר אדא
אמר ר' שמלאי: בית הכנסת שפולה כהנים, בולן עולין לדוכן. למי מברכין? אמר ר' זירא:
לאחיהם שבשדות. איני? והתני אבא בריה דרב מנחמין בר חיאי: עם שאחורי כהנים אינן בכלל
ברכה! לא קשיא, הא דאנסי, הא דלא אנסי. והתני רב שימי מביריתא דשחורי, בית הכנסת
שפולה כהנים, מקצתן עולין, ומקצתן עונין "אמן"! לא קשיא, הא דאישתייר בי עשרה, הא
לא אשתירי בי עשרה. גופא, תנא אבא בריה דרב מנחמין בר חיאי: עם שאחורי כהנים, אינן
בכלל ברכה. פשיטא: אירי באפי גוצי לא מפסקי, תיבה לא מפסקא, מחיצה מאי? תא שמע
אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של כותל אינה מפסקת בין ישראל לאחיהם שבשמים.
איבעיא להו, צדידין מהו? אמר אבא בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפון להזות לפניו

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנחנה מצרי העין עובר בלאו, שנאמר
 "אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל ממנו כמו שער
 - כאילו שפר מרירות בנפשו של צר העין, כן הוא באכילתו, אכול ושתה
 יאמר צר העין לך ולבו כל עמר" וגו', רב נחמן בר יצחק אמר, שהנהנה
 מצרי עין עובר בשני לאוין, א. "אל תלחם את לחם רע עין", ב. המשך
 הפסוק, "ואל תתאו למטעמותיו".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין עגלה צדופה באה אלא בשביל לכפר
 על צרי העין. שנאמר "ונענו ואמרנו - זקני העיר הקרובה אל החלל, ירינו
 לא שפכו את הדם הזה", ומבאר המשנה לקמן, וכי על לבנו עגלה
 שזקני בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו לומר כן. אלא כוונת
 דבריהם היא, שלא בא הרג זה לירינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו,
 ומבאר הגמרא את דברי המשנה, שלא בא לירינו ופטרנוהו, היינו בלא
 מוונות - שעל ידי כך הוצרך לחטוף ממשהו מזון, והלה הרג, ולא
 ראינוהו והנחנוהו, היינו בלא לוייה - מבלי חבורה שילך עמם, וממשיך
 הפסוק "כפר לעמך ישראל", שאם יש איזה צר עין שפטר אותו ללא מזון,
 בית דין מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
 הגמרא חוזרת לדון בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי
 שמלאי, בית הנקנסת שכולה כהנים, כולן עולין לדוכן. מבאר הגמרא,
 למי מקרבין כהנים אלו, אמר רבי ירמיה, שמבכרים הם לאחיהם שבשדות.
 מקשה הגמרא, איני - וכי אלו בשבדות מתבכרים, והתני אבא בריה דרב
 מנאמן בר חייה, העם שאחורי הכהנים אינן בכלל ברכה - משום שאין
 הכהנים יכולים לראותם, וכל שכן אלו בשבדות. מתרצת הגמרא לא
 קשיא, הא - העם שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניסין - שטרודים
 במלאכתם ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים אינם בכלל
 ברכה משום דלא אניסין בכך, שיכולים הם לבוא לפני הכהנים ולהתברך
 דכין, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה חשובה בעיניהם,
 ולכן אינם מתבכרים.
 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שימי מבירתא דשיחור,
 בית הנקנסת שכולה כהנים מקצתן עולין לדוכן, ומקצתן אינם עולים
 אלא עוֹנִין אִמָּן אחר ברכת העולים, ואילו רב אדא אמר שכולם עולים
 לדוכן. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא - בביריתא מדובר שיש יותר
 מעשרה כהנים, דאישתייר בי עשרה מלבד אלו שעולים לדוכן, ובאופן זה
 עדיף שיעלו מקצתם והנותרים יענו אמן, הא - רב אדא דיבר באופן שיש
 עשרה בצמצום, שאם יעלו מקצתם לדוכן נמצא דלא אישתייר בי עשרה
 שיענו אמן, ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמן, ולכן עדיף שכולם
 יעלו לדוכן ויברכו את העם שבשדות.
 גופא, תנא אבא בריה דרב מנאמן בר חייה, העם שאחורי הכהנים
 אינן בכלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה הגמרא, פשיטא
 שאירי באפי גוצי - בני אדם גבוהים שעומדים לפני הנמוכים לא מפסקי
 בינם לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר סוף, וכן פשוט שהתיבך שלפני
 השליח ציבור לא מפסקא בין הכהנים לעם, וגם העומדים מאחריה
 מתבכרים, אך יש לדון באופן שיש מתיבא בין הכהנים לעם, מאי, האם היא
 חוצצת ביניהם ואינם מתבכרים. פושטת הגמרא תא שמע, דאמר רבי
 יהושע בן לוי, אפילו מתיבא של ברזל אינה מפסקת בין ישראל
 לאביהם שבשמים, ואף העומדים מאחורי המתיבא מתבכרים בברכת
 הכהנים.
 איבעיא להו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
 בברכתם. אמר אבא בר רב אשי, תא שמע, דתנן לענין הזאה מאפר
 פרה אדומה, שאם נתבונן המזה להזות על כלים טמאים שלפניו,

משללם - משל הכהנים תהא. פוסקת הגמרא, והילכתא בנותיה
 דאפי, שלשני כהנים קוראים 'כהנים', ולכהן יחיד אין קוראים 'כהן', ולית
 הילכתא בנותיה דרב חסדא, אלא גם שליח ציבור ישראל קורא 'כהנים',
 (סימן למאמריו של רבי יהושע בן לוי שבהמשך, מתא"ה לברכ"ה,
 דוכן בעבודתה, ב"ס מכי"ה, נהנ"ה בעגל"ה).
 אמר רבי יהושע בן לוי, מנן שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאוה
 לברכת כהנים, שנאמר "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני אברכם"
 - ונמצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת הכהנים, ובכך
 החשיבה כצורכו, ולא כצורך ישראל.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שמברך ברכת כהנים מתברך,
 ושאינו מברך אין מתברך, שנאמר "ואברכה מברכיד" - שהמברך את
 ישראל מתברך.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדוכן כשקוראים לו
 לעלות, עובר בשלושה מצוות עשה, ששלשה פעמים הוזירה התורה לברך
 את ישראל, 'בה תברכו' 'אמור להם' 'ושמו את שמי'. רב אמר, שחוששין
 שמה בן גרשה או בן חלוצה הוא - וכהן פסול הוא, ולכן אינו עולה
 לדוכן. מבאר הגמרא ולא פליגי רב ורבי יהושע בן לוי, הא שמשמע
 מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו נפסל מלעלות לדוכן, מדובר דסליק
 לפרקיהם - שעולה לדוכן כהנים ובמיעדים, ובכך מחזיק עצמו לכהן, הא
 שאמר רב שחוששים שהוא בן גרשה, הוא באופן דלא סליק לדוכן אפילו
 לפרקיהם.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדוכן בעבודה - קודם
 שייסים שליח ציבור ברכת רצה, שוב אינו עולה לדוכן, שנאמר, "וישא
 אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ורק אחר כך יורד מעשות התקנות
 והעולה והשולמים", ונמצא שבעוד עבודה ביד בירך את העם, ויש ללמוד
 מכך לכל ברכת כהנים, מה להלן - ברכתו של אהרן היתה בעבודה
 שבמשכן, אף כהן - ברכת כהנים צריכה להיות בעבודה שבתפילה. מקשה
 הגמרא, איני - וכי כך הדין, והא רבי אמי ורבי אסי סליקן - עלו לדוכן
 לאחר ברכת עבודה. משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי אסי מעיקרא - בזמן
 ברכת עבודה, הוו עקרי פרעיהו - עקרו רגליהם ללכת לדוכן, אך מקומם
 היה רחוק מהדוכן ולכן מקטא לא הוו מנו הים - לדוכן, עד לאור
 ברכת עבודה. וכתב רבי אשיעא בביריתא, לא שנו שאינו עולה לדוכן
 אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל עקר את רגליו בעבודה לעלות
 לדוכן, עולה גם לאחר ברכת עבודה. מביאה הגמרא ראייה נוספת לחילוק
 זה, ותנן גמי, ששליח ציבור כהן אינו עולה לדוכן גם אם הוא הכהן היחיד,
 מפני שהוששים שיתבלבל בתפילתו, אך אם תבטחיהו - בטוח הוא בעצמו
 שנושא את כפיו ותזדרז לתפלתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדוכן. ותנין
 בה - הקשינו על דין זה, איך יכול לעלות לדוכן, הא לא עקר - הרי לא
 עלה לדוכן בעבודה, אלא שתיירנו שמדובר באופן דגד ממקומו בעבודה
 פורתא - לכיוון הדוכן, ומשום כך יכול לעלות לדוכן, ואם כן הקא גמי יש
 ליישב, שכיון דעקר רגליו פורתא בעבודה, יכול לעלות.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין בוס של ברכה לברך ברכת
 המזון, אלא לטוב עין - שזוא בצע וגומל חסד בממונה, שנאמר, "טוב עין
 הוא וברכה בי נתן מלחמו ללל", אל תיקרי 'יבורה', אלא 'יברך' אחרים.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנן שאפילו העופות מבידין מצרי העין,
 ואינם אוכלים משלהם, שנאמר על צרי העין, "כי חנם מוזרה תרשת -
 שמפורים בחינם חטים על רשתם כדרך הצידים כדי למשוך העופות
 וללכדם, פניני כל פעל בנה" - שהעופות רואים שאלו מזונות של צרי עין,
 ואינם רוצים לאוכלם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ואחד לעומר עמ' א

אמינא שהקריאה היא מריש שתא - בראש השנה, שאף הוא נקרא 'מועד',
 ולכן כתב רחמנא 'בתח הסובות', ואי כתב רחמנא רק 'בתח הסובות' הוה
 אמינא שיכול לקרוא אפילו ביום טוב אחרון של סוכות, כתב רחמנא
 התיבות 'בבוא כל ישראל', והיינו

לחדש שקריאה זו תלויה בשנת השמיטה, ואי כתב רחמנא 'שמיטה' הוה
 אמינא שקוראים בסוף השמיטה, לפני ראש השנה של השנה השמינית,
 שהרי 'מקץ שבע שנים' משמע בסוף שנה, ולכן כתב רחמנא 'במועד'
 לחדש שזה במועד שאחר השמיטה. ואי כתב הפסוק רק 'במועד' הוה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וְהָיָה בַטְעוֹת עַל כָּלִים טְמֵאִים שֶׁעָמְדוּ לְאַחֲרָיו, או שהתכוין להזות על
 2 כָּלִים שְׁלֹאֲחֲרָיו, וְהָיָה בַטְעוֹת עַל כָּלִים שְׁלֹפְנָיו, הָדִין הוּא שְׁתּוּאָתוֹ פְּסוּלָה,
 3 מִשּׁוּם שֶׁהִזְזָא צָרִיכָה לְהִיט בְּכוּנָה לְטַהֵר. אֵךְ אִם הִתְכוּיִן לַהֲזוֹת עַל
 4 כָּלִים שְׁלֹפְנָיו, וְהָיָה בַטְעוֹת עַל כָּלִים שֶׁבְצַדָּיו שְׁבַפְּנָיו - לִפְנֵיו בִּאלִבְסוֹן,
 5 הַזֵּאתוֹ בְּשֶׁרֶה, מִשּׁוּם שֶׁהִצְדִּים שֶׁלִּפְנֵיו הֵם בְּכָלל כּוּוֹנָתוֹ. וַיֵּשׁ לִפְשׁוֹת מִכֶּךָ
 6 אֶת הַסֶּפֶק לַעֲנִיֵּן בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁהַעוֹמְדִים בְּצַדִּים שֶׁלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים דִּינָם
 7 כְּעוֹמְדִים לִפְנֵיהֶם וּמִתְבָּרְכִים, אֵךְ הַעוֹמְדִים בְּצַדִּים שֶׁאֲחֻרֵיהֶם אֵינֶם
 8 מִתְבָּרְכִים, לְמִירוֹת שְׂאִינִם אֲחֻרֵיהֶם מִמֶּשׁ.
 9 אָמַר רַבָּא בְּרַב הוֹנָא, בִּין שְׁנִפְתַּח סֶפֶר תּוֹרָה וְהִתְחִילוּ לִקְרוֹא בּוֹ
 10 קְרִיאַת הַתּוֹרָה, אָסוּר וְלִדְבַר אֲפִילוּ בְּדִבְרֵי הַלֵּכָה, שְׁנֵאֲמַר "וּבִפְתָּחוּ
 11 - וּכְשֶׁפִּתַּח עֲזָרָא אֶת הַסֶּפֶר וְהִתְחִיל לִקְרוֹא בְּתוֹרָה, עָמְדוּ כָּל הָעָם". וְאֵין
 12 לִפְרֹשׁ לִשּׁוֹן 'עֲמִידָה' אֶלָּא מִלִּשּׁוֹן שְׁתִּיקָה - שֶׁהָעָם שִׁתְּקוּ, שְׁנֵאֲמַר
 13 "וְהוֹחֲלֵתִי - הַמִּתְנַתִּי לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵיהֶם, עַד שֶׁרָאִיתִי כִּי לֹא יִדְבְּרוּ כִּי עָמְדוּ
 14 מִלְּדַבֵּר לֹא עָנוּ עוֹד" - הִרִי שֶׁעֲמִידָה הִיא מִלִּשּׁוֹן שְׁתִּיקָה. רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר
 15 בְּשֵׁם רַב חֲסִידָא, שִׁישׁ לְלַמּוֹד שֶׁאֲסוּר לְדַבֵּר בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה מִתְּחִלָּה -
 16 מִפְּסוּק זֶה, "וְאֹמְנֵי כָּל הָעָם אֶל סֶפֶר הַתּוֹרָה".
 17 הַגְמָרָא חוֹזֵר לְדוֹן בְּהַלְכוֹת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי,
 18 כָּל כֹּהֵן שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו לִפְנֵי עֲלִיתוֹ לְדוֹכֵן, לֹא יֵשֵׁא אֶת כַּפָּיו, שְׁנֵאֲמַר,

19 "שֵׁאֵל יִרְיָכָה לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים, רַק אַחֲרַי שֶׁתִּטְלוּ אוֹתָם וְהָיוּ יְהִיוּ קָדְשׁ, וְכָרְכוּ
 20 אֶת ה'" - אֶת הַבְּרַכָּה שֶׁלִּפְנֵי בְּרַכַּת כֹּהֲנִים.
 21 שֵׁאֵל תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ, בְּמָה - בְּאִיזוֹ זְכוֹת הָאֲרֻכָּה
 22 יָמִים. אָמַר לָהֶן, מִיָּמֵי לֹא עָשִׂיתִי בֵּית הַבְּנִסָּת קַפְנִידָא - לֹא קִיצַרְתִּי
 23 דְּרָכִי דֶּרֶךְ בֵּית הַכִּנְסָת. וְלֹא פִסְעֵתִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אַחֲרַי שִׁישְׁבוּ הַתַּלְמִידִים
 24 עַל הָאֶרֶץ, שֶׁהִעֲשֵׂה כֵן בְּהִכְרַח מִרְחִיב פְּסִיעוֹתָיו, וְנִרְאָה כְּפּוֹסֵעַ עַל רֶאשֵׁי
 25 עָם קוֹדְשׁ, אֲלֵא תַּמִּיד הִגַּעְתִּי מוֹקֵדִם אוֹ שִׁישְׁבְתִּי מִבְּחוּץ. וְלֹא נִשְׁאַתִּי כַּפִּי
 26 לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים, בְּלֹא לְבָרֵךְ הַכֹּרֶכָה שֶׁלִּפְנֵיהֶ.
 27 מִבְּרַרְתִּי הַגְמָרָא, מָאִי מְכַרְךָ הִכְהֵן לִפְנֵי הַבְּרַכַּת כֹּהֲנִים, אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה
 28 אָמַר רַב חֲסִידָא, שֶׁמִּבְרַךְ 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדּוּשְׁתּוֹ שֶׁל אֲחֵרָי, וְצוּנָה לְכַרְךָ
 29 אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה'. עוֹד מִבְּרַרְתִּי הַגְמָרָא, כִּי עָקַר בְּרָעִיָה - כִּשְׁהִכְהֵן
 30 עוֹקֵר רִגְלֵי ב'רִצָּה' לְעֵלּוֹת לְדוֹכֵן, וּפְנִיּוֹ מוּפְנוּת לְתִיבָה, מָאִי אָמַר. וּמִבְּאֵרַת
 31 הַגְמָרָא, שֶׁהִכְהֵן אֹמֵר אֵז, 'הֵי רִצּוֹן מִלִּפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתִּהְיֶה בְּרָכָה זֹאת
 32 שְׁצִוִּיתָנוּ לְכַרְךָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, לֹא יִהְיֶה בָּהֶם מְכַשּׁוֹל וְעוֹי'. עוֹד מִבְּרַרְתִּי
 33 הַגְמָרָא, וְכִי מִהֲדַר אֲפִיָּה מְצִיבִירָא - כִּשְׁמֻחִיזִר הִכְהֵן פְּנֵיו לְתִיבָה אַחֲרַי
 34 שֶׁגִּמְרָא לְבָרֵךְ אֶת הָעָם, מָאִי אָמַר. אֲדַבְרִיה - הוֹלִיכֵי רַב חֲסִידָא לְרַב עֻקְבָּא
 35 בְּמִבְּאוֹת הָעִיר, וְדָרְשׁ רַב עֻקְבָּא, שֶׁהִכְהֵן אֹמֵר אֵז, 'רִצּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
 36 עֲשִׂינוּ מַה שְׁצִוִּיתָנוּ לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, אֵף אֶתָּה עֲשֵׂה עִמָּנוּ

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו שואל מדוע גם מחשבה קלה בענייני דעלמא, מתקיים בזה לפעמים קרובות, שחולם אדם מהרהורי לבו, משא"כ מחשבת תורה ומצות ויר"ש ואפילו כשלומדים בעיון.

והביאור בזה מובן גם מהמבואר בספר תניא קדישא פרק כט

(ל"ז ע"א) ומצוין [א]ל זהר הק', עיי"ש.

ב) מהו הטעם שחבריו בנקל עולים למעלה מעלה בתורה ויר"ש משא"כ בהנוגע אליו, ומקשר זה למ"ש בתניא פרק מ"א בנוגע ללימוד התורה, שלפני הלימוד ולאחרי זה בכל שעה צריך להכין עצמו עיי"ש,

והנה בכל כגון זה הובטחנו, אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה, ובודאי כשישתדל בדבר, יצליח שהרי כן הבטיחנו חז"ל.

ידוע שלא זו הדרך לחפש קושיות ושאלות, כי אם לפרקים רחוקים, והעיקר ללמוד בהתמדה ושקידה בשופי תורתנו הק', תורת חיים הנגלה והחסידות, ועיין הפרטים בזה בהלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן.

בטח שומר על שלשלת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד א

תוספות

רש"י

- 1 והיה לאחריו. ואף שם היו פלים הצריכין הזאה: הוואתו פסולה. דבעינן בונה
2 לטהרה. כדכתיב (פסוקי יט) והיה השחור על השמא, שהיא מתבונן לו: על הצדדין
3 שפפניו. צדדין שיש ממונו ולהלן ולא צדדין שישנו ממונו ולאחור. והכי נמי
4 העומדין בצדדין של כהן הימנו ולהלן בכלל ברכה הן דכלפניו דמי, אבל של
5 אחר הימנו אע"פ שאינן אחרתהו ממש
6 בלאחריו דמי: ובפתיחו. ובשחתתו. 1
7 ובקורא כתיב: עמדו. שחקו: שלא נמל
8 ידיו. לפני עלותו לדוכן: כשהוא אחרתהו
9 ימים. איזה זכות בקדש שהארכת ימים:
10 קפנדיא. לקצר דרכו דרך בכה"ל לנס
11 בפתיח זה ולצאת כנגדו. ולשון קפנדיא
12 מפרש בבבכות (דף סג) אדמקפנא אדרי
13 אינול ביה, עד שאני מקדש סביב השורות
14 הללו אכנס בה ואקצר דרכי. ודרי שורות
15 בתים: ולא פסעתי על ראשי עם קדש.
16 שהיו יושבים התלמידים בבית המדרש על
17 גבי קרקע. והמנהל בניהם בשחן יושבין
18 ונכנס לישב במקומו מרדכי פסיעותיו בעל
19 ברחו, והוא לשון מפסע ואינול, ונראה
20 כמפסע על ראשיהם, לפיכך צריך להקדים
21 או ישב לו מבחי: ולא נשאתי כפי לברך.
22 שחנן היה: בלא ברכת. ברכה דמפרש
23 ואינול מאי מברך: וכי עקר ברכיה.
24 בעבודה למיסק והוא מחזיר פניו בלפי תבה
25 מאי אמר: וכי מהדר אפיה מצבורא.
26 כשגומר ברכתיו מחזיר פניו לצד התבה
27 עד שגומר שליח צבור המברך את עמו
28 ישראל בשלום: 19
29 מה
30 והוא על הצדדין שבפניו הזאתו כשרה.
31 בירושלמי פרק אין עומדין אמרי
32 מה
33 מקשינן בדבר הלכה. בדבר הלכה. אפי' דאמר בר ששת הוה מהדר
34 אפיה וגריס אמר אינהו בדידה ואנן בדין ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני אי נמי רב ששת שאני משום דהוה מאור עינים והוה פטור מקריאה משום דהוה דברים
35 שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה וכוון דפטור מקריאה אפילו בשעת שמיעה היה יכול לעסוק בדבר הלכה והיינו דקאמר אנן בדין כגון דברי הלכה (כגון) דברים
36 דעל פה ואינהו בדידהו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפ' התם דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנתו אבל האינא כרובא כפירא לן דאמר רבא
37 כיון שנפתח ס"ת וכו' והאי דהוה מהדר אפי' י"ל דלא הוא אורחא דמילתא לאיעסקו בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שהן עסוקין בשמיעת התורה:
38 כל כהן שלא נטל ידיו. פירש רש"י אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית ומנחה כהן אינו צריך לטול ידיו כשנולה לדוכן וכדומה שהועתק מהגות תלמידי שחרי אין
39 לשנו משמע כך פירש שלא נטל ידיו לפני עלותו לדוכן משמע שסמך ועוד דמייתי גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיכף לנטילת ידים ברכת
40 כהנים דמשמע ליה השתא דבברכת כהנים משתעי קרא דהיא בנשיאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דבברכה דמשתעי קרא בעינן נטילת ידים סמוך לה
41 דמייתי לה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן תיכף לסמיכה שחיטה שנאמר וסמך ושחט תיכף לנטילת ידים ברכה שנא' שאו ידיכם וברכו תיכף לגאולה
42 תפלה שנא' יהיו לרצון אמרי פי וגו' ובתיב בתריה יענך ה' ביום צרה ובפ' כיצד מברכין (בבב"ב) משמע דהוהא ברכה איירי בברכת המזון מיהו שמעינן מינה דבעינן
43 תיכף נטילת ידים בברכה דמשתעי ביה קרא והכא מייתי לה אברכת כהנים ועוד אי מיירי הכא בשלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשיאות כפים תיפוק ליה
44 משום דברי תורה שצריך לטול ידיו כדאמר' בפ"ק דברכות (דף ק"ה) ובפ"ב (דף ק"ה) אמר רבי חייא בר רב אשי זימנן סגיאין הוה קאימנן קמיה דרב לנתיב לן פירקא
45 בסיפרא דבי רב ומקדים וקאי ומשי ידיו מברך ומנח תפילין והדר אמר לן ואמר נמי התם דבעי לאחורי בתר מיא לנטי' לק"ש מיל ומה לי ק"ש ומה לי ברכת כהנים
46 אי משום דצריך ברכה לפניה כדאמר לקמן להכי מסתבר דהכא בנטילת ידים תיכף לברכה מיירי ושיעור תכיפה איכא למישמע מתכיפת
47 סמיכה לשחיטה דאמר' בפ' כל הפסולין (מכילס) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקנור שאין מצורע יכול ליכנס
48 שם אלמא כדי מהלך משער נקנור עד בית המטבחיים לא חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (פ"ט מ"ה) משמע דלא היו טפי מעשרים ושנים אמה מקום דריסת רגלי ישראל
49 ומקום דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו י"א אמה:
50 וכי מהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפי' רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל יהי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך
51 בה עד שיאמרו אמן על הודאה מפי הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזיר פניו מאליו כדאבי דאמר לעיל לאחד אינו קורא
52 ובשכלה דבור מקורא מברכין אשר קדשנו בו' ואחר כך מתחילין בברכה ובשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין וכופפין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליח צבור
53 מתחיל שים שלום והכהנים יתפללו רבונו של עולם עשנו מה שגזרת וכו' ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפי שליח צבור עוקרין רגליהן וחולכין לזקן, בשאלות
54 פרשת ויקח קרח כהן שעבר עבודת כוכבים לא ישא את כפיו דגרע מהורג את הנפש דאמרין בפ' אין עומדין (בבב"ב) כהן שחרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו
55 גרשום מאור הגולה השיב בתשובותיו דנושא כפיו וקורא ראשון בתורה דכיון דחור בתשובה חזר לקדושתו דתנן בסוף מסכת מנחות (דף ק"ט) אך לא יעלו כהני הבמות
56 אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם ודרי הן כבעלי מומין שחולקין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה
57 שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה שיאמרו אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה וימנעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר מנשה אין
58 לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה ותנא דבי רבי שמעאל הואיל והלך לו ונעשה כהן לאלילים אדחה אבן אחר הנופל וכו' ווע"ע תוס' מנחות קט.
59 ד"ה לא יאישמו ותוס' תענית כז. ד"ה אי מהו:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

תוספות

רש"י

עד שיכלה אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק שלשה שאבלו
(כנסת ק"ה מ) אן הברצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונין ואמר רב
חסדא מפי רוב העונין דכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מיהו לענין
ברכת כהנים כיון דמשום לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונין דהוה להו
תרי קלי קולות העונין וקול כהנים
המברכים ולא משתמעי ואי תקשי לדברי
הרב א"כ לא ישאו שנים כפיהם דהא
אמרין בפ"ג דמגילה (ק"ה מ) בתורה אחד
קורא ואחד מתרגם וקטני סיפא דאפי'
שנים בנביא אין קורין וטעמא מפרש
בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין
שני קולות נכנסין באוזן אחד ואנן אומרים
לעיל לשנים קורא כהנים אלא מאי אית'
לך למימר ברכת אידי דחביבי להו יחבו
דעתיהו ומשתמעי תרי קלי כדאמר גבי
מגילה קראה שנים יצא גבי אמן גמי יחבי
דעתיהו ולשתמע תרי קלי תריץ דלא
דמו תרי קלי וקורין דבר אחד לתרי קלי
שקורין שני דברים כגון אמן והני ברכות
דנתן בפרק ראודו ב"ד (נ"ה ט) שופר של
ר"ה של יעל פשטי ופיו מצופה וזה ובי'
חצוצרות משתי צדדי שמצות היום
בשופר ופרץ בגמ' (מ"ט מ) ותרי קלי מי
משתמעי והתניא זכור ושמור בדיבור אחד
נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ומה
שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ היכא
הדקולות משונות כגון קול אחד זכור
והשני שמור אן האוזן יכולה לשמוע כלל
וקול שופר וקול חצוצרות י"ל דאין משונין
להכי מסיק התם דמשתמעי אידי דחביבי
אי גמי בעי דלישמעי גמי הברכה הני
דמאריכין באמן אע"פ שטועין וכל שעה
שחן בעצמן עונין אין שומעין קול חביריהם
ותפסו לשון אזרחי דהא מסיק התם תרי
קלי מחד דאמרין לא משתמעי כגון זכור
ושמור מפי הגבורה מתרי גברי משתמעי
משמע אפי' דומיא דזכור ושמור אידי
דחביבי וקול שופר וקול חצוצרות תרי
קלי משונין זה מזה דומיא דזכור ושמור
ומשתמעי אידי דחביבי:
במנחתא דתעניתא מאי אמרי. אע"ג
דפסקין בפ' בשלשה פרקים
(תפני' ד' ט) בר' יוסי דאמר ליכא נשיאות
כפין במנחתא דתעניתא משום דשכיח
שכרות ואתי לאחלופי בשאר יומי י"ל
הבא אליבא דתנא דמתני' דהתם בעי
דקתני ד' פעמים ביום אי גמי אפי' לר' יוסי
כדאמר התם מאחר דק"ל בר' יוסי
האידנא מ"ט פרסי כהני ידיהו במנחתא
דתעניתא כיון דסמוך לשקיעת החמה
קפרי בתפלה כחפלת נעילה דמי.
אם עונינו ענו בנו. א"ת הני פסוקים
דמנחתא מאי הסברת פנים איכא
בהו י"ל משום דהיו מתענין על הצרה
שלא תבא על הצבור ואמר בפ"ק דתענית
(ק"ה י"ב) ובפ' בתרא דמגילה (ק"ה ט) דבריבעא
בתרא דיומא בעי רחמי דהיינו ממנחה
ואילך כדכתיב (תה"ו ט) ואני יושב משומם
עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואברע על ברכי ואפרוש כפי אל ה'
דייהו דעת רבן הוא וענו ציבורא אמן כדמשמע בפ' הראהו (כ"ה ט) דאי מאן דהוי חלמא ולא ידע מאי חזי ליקו קמי כהני בעידנא דפרסי ידיהו ולימא רבן
העולמים חלום חלמתי וכו'.

מה שהבטחתינו. שתסכים על ידינו, כדכתיב ואני אברכם (פסוק ו) לכוף קשרי
אצבעותיהם. שפושטין אצבעותיהם כשמתברכין, ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף
שלם כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שכופפים ופושטין בהם: **אין**
הקורא. שליח צבור שקורא כהנים שחזירו פניהם לבקרה: **אמן**. של ברכת
הודאה: **דבור**. כהנים: **לעקור רגליהם**. מן
הדיקן, אלא עומדין כפופין לפני התבה. יש
ללמוד מכאן סדר נשיאות כפין כך הוא,
עוקר רגליו בעבודה במקומו ובא לפני
התבה ומתפלל הוי רצון שתהא ברכה בו'
בדלעיל, ומאריך בה עד שתכלה אמן של
הודאה מפי צבור, ושליח צבור קורא
כהנים אם שנים הם, ואם יחיד הוא אינו
קורא והוא מחזיר פניו מאיליו כדאבמי
דאמר לעיל (ק"ה ט) לא' אין קורא כהנים,
וכשיוכלה והודבור מפי והקורא מברך,
אשר קדשנו בו ואח"כ מתחילין בברכה,
וכשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין
פניהם וכופפין קשריהם אם רוצים, ושליח
צבור מתחיל שים שלום והכהנים
מתפללין ברש"ע עשינו מה שגזרת עלינו
בו, ומאריכין בה עד שתכלה ברכה מפי'
שליח צבור ועוקרין רגליהם והולכין להם:
עד שיכלה אמן. של ברכת התורה. וכל
הני משום דתרי קלי לא משתמעי: **עד**
שתגלל ס"ת. במספחותיו, כדי שלא יהו
הגוללים טרודים מלשמוע הפטרה מפי
המפטיר: **להפשיט את התורה בצבור**.
כל זמן שהצבור בבתינו, שהיה דרךם
להביא ס"ת מבית אחר שמשתמרו לבית
הכנסת, ופורסין בגדים נאים סביב התבה
ומניחין אותה בתוכה, וכשיוציאין משם
ונטלין ס"ת להוליכו לבית המשתמור בו
לא יפשיטו הבגדים מן התבה בפני הצבור,
אלא שטרך צבור לעבב שם עם ס"ת. אלא
מוליך ס"ת לביתו ומניחו והעם יוצאים
אחריו ואח"כ הוא בא ומפשיט את התבה:
איכא פתחא אחרניא. משגטל ס"ת
לצאת דרך פתחו, הרוצה לצאת בפתח
אחר יוצא, ואפי' לא יצא ס"ת. ליכא
פתחא אחרניא, כגון שיצא ס"ת תחלה ולא
יצא האדם בפתח לפני ס"ת: **בר אחרניא**
אסברה לי. חכם ששמו בר אהינא
אסברה לי, הבינו טעמו של דבר: **העם**
מה הם **אומרים**. שיראי מקבירי פנים
ומודים לפניו על ברכותיו להראות שהן
נאות לה: **ברכו ה' מלאכיו**, **ברכו ה'**
כל מעשיו, **ברכו ה'** **כל מעשיו**. שלש
מקראות הן כנגד ג' ברכות: **במוספי**
דשבתא. שהוא נשיאת כפין חדש שאינו
באל צריך לחדש את דברי העם: **ברוך ה'**
מציון. אינו באותו ממור, והינו דקא פריך
ונימא יברכה ה' מציון דכתיב ביהוא
ענינא: **במנחתא דתעניתא**. שנושאין בו
כפין, מה שאין בו בשיאר מנחות משום
שכרות כדאמרין במסכת תענית: בפ'
בתרא (ק"ה ט):

בבוכרת

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 **מָה שֶׁהִתְחַתְּנוּ** - שתסכים לברכתנו, ומסיימים בפסוק, "הַשְׁקִיפָה
2 **מִמַּעַן קִרְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וְגו'** וברך את עמך את ישראל, ואת האדמה אשר
3 נתתה לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש".

4 **אָמַר רַב הֲסֵדָא, אֵין הִכְהֵנִים, שִׁידִיהֶם פְּרוּסוֹת, וּפּוּשְׁטִין אַצְבָּעוֹתֵיהֶם**
5 **בְּשַׁעַת בְּרַכַּת כְּהֵנִים רִשָּׁאִים לְכוּף קִישְׁרֵי אַצְבָּעוֹתֵיהֶן** כשאר בני אדם, עַד
6 **שִׁיתּוּרוּ** - שיסובבו פניהם מן הצבור. ועוד אָמַר רַבִּי זִירָא **אָמַר רַבִּי**
7 **הֲסֵדָא, אֵין הַשְּׁלִיחַ צִיבּוֹר תְּקוּרָא לְכַהֲנִים לְבִרְךָ רִשָּׁאִי לְקִרְוֹת לָהֶם**
8 **'כְּהֵנִים', עַד שִׁיבְלָה קוֹל עֲנִיית 'אָמֵן' שֶׁל בְּרַכַּת 'הַטּוֹב שֶׁמֶךְ' מִפִּי הַצָּבוֹר,**
9 **מִשּׁוֹם שְׁנֵי קוֹלוֹת אֵינֶם נִשְׁמָעִים כֹּאחַת. וְאֵין הִכְהֵנִים רִשָּׁאִין לְהִתְחַלֵּל**
10 **בְּבִרְכָּה שֶׁלפני ברכת כהנים, עַד שִׁיבְלָה דִּיבּוֹר 'כְּהֵנִים' מִפִּי הַחוּץ תְּקוּרָא**
11 **אוֹתוֹ. וְאֵין הַצָּבוֹר רִשָּׁאִין לְעֲנוֹת 'אָמֵן' עַל בְּרַכּוֹת הַכְּהֵנִים, עַד שֶׁתִּבְלָה**
12 **בְּרַכָּה מִפִּי הַכְּהֵנִים. וְאֵין הַכְּהֵנִים רִשָּׁאִין לְהִתְחַלֵּל בְּבִרְכָּה אַחֶרֶת מִבְּרַכַּת**
13 **כְּהֵנִים, עַד שִׁיבְלָה 'אָמֵן' מִפִּי הַצָּבוֹר.**

14 **וְאָמַר רַבִּי זִירָא אָמַר רַב הֲסֵדָא, אֵין הִכְהֵנִים רִשָּׁאִין לְהַחזִיר פְּנֵיהֶם**
15 **מִן הַצָּבוֹר לֵאחֲרֵי בְּרַכְתָּם, וְלִסּוּבָב פְּנֵיהֶם לְמִזְרָח, עַד שִׁיתְחַלֵּל שְׁלִיחַ צָבוֹר**
16 **בְּשֵׁים שְׁלוֹם, וְאֵין רִשָּׁאִין לְעַקּוֹר רְגְלֵיהֶם מִן הַדּוֹכֵן וְלִילֶךְ לְמִקְוָם, עַד**
17 **שִׁיתְמַוֵּר הַשְּׁלִיחַ צָבוֹר בְּרַכַּת 'שֵׁים שְׁלוֹם'.**

18 **וְאָמַר רַבִּי זִירָא אָמַר רַב הֲסֵדָא, אֵין הַצָּבוֹר רִשָּׁאִין לְעֲנוֹת אָמֵן עַל**
19 **בְּרַכַּת הַקּוּרָא בְּתוֹרָה, עַד שֶׁתִּבְלָה הַבְּרַכָּה מִפִּי הַקּוּרָא. וְאֵין הַקּוּרָא רִשָּׁאִי**
20 **לְהִתְחַלֵּל לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה, עַד שִׁיבְלָה קוֹל עֲנִיית 'אָמֵן' עַל בְּרַכְתָּה, מִפִּי**
21 **הַצָּבוֹר. וְאֵין הַמְּתַרְגֵּם אֶת הַפְּסוּקִים רִשָּׁאִי לְהִתְחַלֵּל בְּתַרְגּוֹם, עַד שִׁיבְלָה**
22 **הַפְּסוּק מִפִּי הַקּוּרָא. וְאֵין הַקּוּרָא רִשָּׁאִי לְהִתְחַלֵּל בְּפִסּוּק אַחֶר, עַד**
23 **שִׁיבְלָה הַתַּרְגּוּם מִפִּי הַמְּתַרְגֵּם.**

24 **אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הַמַּפְטִיר בְּנִיבָא צִרִיךְ**
25 **שִׁיקְרָא בְּתוֹרָה תְּחִילָה - מִפְּנֵי כְבוֹד הַתּוֹרָה, לְהַרְאוֹת שֶׁהִיא עֵיקְרִית. וְאָמַר**
26 **רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, אֵין הַמַּפְטִיר רִשָּׁאִי לְהִתְחַלֵּל לְהַפְטִיר**
27 **בְּנִיבָא, עַד שִׁינָּלֵל סֵפֶר תּוֹרָה וַיִּכְרַךְ בְּפִרְכּוֹתָהּ, כְּדֵי שִׁיּוּכְלוּ הַגּוֹלָלִים**
28 **לְשִׁמּוֹעַ הַהִפְטָרָה, וְלֹא יִהְיוּ טְרוּדִים בְּגִלְגִּילָה.**

29 **בּוֹמֵן הַגִּמְרָא נִהְגוּ לְשַׁמּוֹר הַסֵּפֶר תּוֹרָה בְּבֵית אַחֵר וּלְהַבִּיאוֹ מִשָּׁם לְבֵית**
30 **הַכְּנֶסֶת, וּלְפָנֵי הַקְּרִיאָה הָיוּ פּוֹרְסִים בְּגִידִים נָאִים עַל הַתִּיבָה, וּמִנִּיחִים אֶת**
31 **הַסֵּפֶר תּוֹרָה עֲלֵיהֶם, וְאַחֵר הַקְּרִיאָה הָיוּ מְסִירִים מִהֵתִיבָה אֶת הַבְּגָדִים הַלָּלוּ.**
32 **וְאָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, אֵין שְׁלִיחַ צָבוֹר שְׂטִיִּים אֶת**
33 **הַקְּרִיאָה וְנוֹטֵל אֶת הַסֵּפֶר תּוֹרָה לְהַצְנִיגוּ בְּבֵית אַחֵר, רִשָּׁאִי לְהַפְטִישׁ אֶת**
34 **הַתִּבְיָה בְּצָבוֹר - כֹּל זֶמֶן שֶׁהַצִּיבּוֹר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲלֵא מוֹלִיךְ סֵפֶר תּוֹרָה**
35 **בְּלִוְיוֹ הַצִּיבּוֹר וּמִנִּיחוֹ בְּבֵית הַמִּיּוֹחָד לוֹ, וְאַחֵר כֵּךְ חוֹרֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמַפְטִישׁ**
36 **אֶת הַתִּיבָה, וְדִין זֶה הוּא מִפְּנֵי כְבוֹד הַצָּבוֹר - שֶׁאֵין לְהַטְרִיחַם לְהַתְעַכֵּב**
37 **בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַסֵּפֶר תּוֹרָה.**

38 **וְאָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, שְׂכֵאשֶׁר מַצְנִיעִים הַסֵּפֶר**
39 **תּוֹרָה בְּבֵית אַחֵר, אֵין הַצָּבוֹר רִשָּׁאִין לְצַאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אֶפְיולוֹ דֶּרֶךְ פֶּתַח**
40 **אַחֵר, עַד שִׁינָּטֵל סֵפֶר תּוֹרָה מִהֵבִימָה, וַיֵּנִיחַ בְּמִקְוָמוֹ. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר**
41 **שֶׁאֵינֶם רְשָׁאִים לְצַאת עַד שִׁיִּצֵּא הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִשָּׁם, וְלֹא רַק עַד שִׁינָטֵל**
42 **הַסֵּפֶר תּוֹרָה. וְלֹא פְּלִיגִי, הֵא שְׂאמֶר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי הוּא בִּאּוּפֵן דִּיאִיכָא**
43 **פִּיתְהָא אַחֲרֵינָא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁאֵז מוֹתֵר לְצַאת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח הַשֵּׁנִי לְפָנֵי**
44 **הַסֵּפֶר תּוֹרָה, מִשְׁעָה שִׁנִּטֵּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה כְּדֵי לְהוֹצִיאָו. הֵא שְׂאמֶר שְׁמוּאֵל**
45 **הוּא בִּאּוּפֵן דְּלִיכָא פִּיתְהָא אַחֲרֵינָא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאֵין לְצַאת לְפָנֵי הַסֵּפֶר**
46 **תּוֹרָה מֵאוּתוֹ פֶּתַח שְׁעֵתִיד לְצַאת בּוֹ, וְלֹכֵן צִרִיךְ לְהִמָּתֵן עַד שִׁיִּצֵּא. אָמַר**
47 **רַבָּא, הַחֹכֶם שֶׁשֶּׁמּוֹ כֵּךְ אֶהְיָא אֶסְבְּרָה לִי - הַסְבִּיר לִי שְׁמִקּוֹר דִּינוֹ שֶׁל**
48 **שְׁמוּאֵל הוּא מִהַפְסוֹק "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכּוּ", שְׁלּוּמִדִּים מִכֵּךְ יֵשׁ לִלְכַּת**
49 **אַחֲרֵי הַסֵּפֶר תּוֹרָה וּלְלוֹתוֹ, וְלֹא לְצַאת לְפָנֵי.**

50 **מִבְּרַת הַגִּמְרָא, בּוֹמֵן שֶׁהַכְּהֵנִים מְבָרְכִים אֶת הָעָם, מָה הֵן -**
51 **הַמְּתַבְרְכִים אוֹמְרִים כְּדֵי לְהַדוֹת לָהֶּן עַל בְּרַכּוֹתֵי, וּלְהַרְאוֹת שֶׁשִּׁמְחִים**
52 **בָּהֶם. אָמַר רַבִּי זִירָא אָמַר רַב הֲסֵדָא, אוֹמְרִים הֵם שְׁלוֹשָׁה פְּסוּקִים כְּנֶגֶד**
53 **שְׁלוֹשַׁת הַבְּרַכּוֹת, א. "בִּרְכּוֹ ה' מְלֹאכֶיךָ, נְבוֹרֵי בָתְּ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל**
54 **דְּבָרוֹ וְגו'". ב. "בִּרְכּוֹ ה' כֹּל צָבָאֵיךָ, מְשַׁרְתֵּי עוֹשֵׂי רְצוֹנֹו". ג. "בִּרְכּוֹ ה'**
55 **כֹּל מַעֲשָׂיו כִּכֵּל מְקוֹמוֹת מְשֻׁלָּתוֹ, בִּרְכֵי נַפְשֵׁי אֶת ה'".**

56 **מִבְּרַת הַגִּמְרָא, בְּמוֹסַפִּי דְשִׁבְתָּא - בְּתַפִּילַת מוֹסַף שִׁבְתָּא, שִׁישׁ בַּה**
57 **נְשִׂיאַת כְּפִים חֲדָשָׁה שְׁאִינָה נוֹהֶגֶת בְּחוּל, מָה הֵן - הַמְּתַבְרְכִים מְחַדְּשִׁים**
58 **וְאוֹמְרִים עַל נְשִׂיאַת כְּפִים זֶה. אָמַר רַבִּי אֶסְיִי שְׁאוֹמְרִים הֵם שְׁלוֹשָׁה פְּסוּקִים**
59 **אֵלֶּה, א. "שִׁיר הַמַּעֲלֹת, הִנֵּה בִּרְכּוֹ אֶת ה' כֹּל עֲבָדֶיךָ ה' הַעוֹמְדִים בְּבֵית ה'**
60 **בְּלִילוֹת וְגו'". ב. "שְׁאֵזוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ בְּבִרְכַּת כְּהֵנִים, וּבִרְכּוֹ אֶת ה'". ג. "בִּרְכּוֹ**
61 **ה' מִצִּיּוֹן שׁוֹכֵן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּהָ". שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, מִדּוּעַ הִבִּיאוּ פְּסוּק**
62 **שְׁלִישִׁי מִמְּקוֹם אַחֵר, וְלִיכָא נִמִּי בְּמִקּוֹם הַפְּסוּק הַשְּׁלִישִׁי, "בִּרְכּוֹ ה' מִצִּיּוֹן"**
63 **דְּבָתִּיב בְּהוּא עֲנִינָא - שְׁנֵאמֶר כְּהַמְשַׁךְ לְשֵׁנֵי הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹנִים. אָמַר**
64 **יְהוֹדָה בְּרִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, מִתּוֹךְ שֶׁהִתְחַלֵּל בְּפִסּוּקִים הָרִאשׁוֹנִים**
65 **בְּבִרְכּוֹתֵי שֶׁל הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ הוּא, מְסִיִּים בְּפִסּוּק "בְּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן" שְׁעוֹסֵק**
66 **בְּבִרְכּוֹתֵי שֶׁל הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵילוּ הַפְּסוּק "בְּרַכֵּךְ ה' מִצִּיּוֹן" אֵינוֹ**
67 **בְּרַכָּה לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא לִישְׁרָאֵל.**

68 **מִבְּרַת הַגִּמְרָא, בְּנְשִׂיאַת כְּפִים שֶׁמְבָרְכִים הַכְּהֵנִים אֶת הָעָם בְּמִנְחָתָא**
69 **דְּתַעֲנִינָתָא - בְּמִנְחָה בְּתַעֲנִית צִיבּוֹר, מֵאֵי אָמְרֵי הַמְּתַבְרְכִים. אָמַר רַב אֶהָא**
70 **בְּרַ יַעֲקֹב, אוֹמְרִים שְׁלוֹשַׁת פְּסוּקֵי רַחֲמִים אֵלּוּ, בְּשַׁעַת בְּרַכַּת כְּהֵנִים שֶׁהִיא**
71 **עַת רְצוֹן, א. "אֵם עֲזוּנִי עָנּוּ בְּנֵי ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שָׁמֶךְ". ב. "מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל**
72 **מוֹשִׁיעוֹ בְּעַת צָרָה, לְמַת תִּתֶּנָּה כְּנֶר בְּאֶרֶץ וּכְאוֹרַח נֹסֶה לְלוֹן וְגו'". ג. "לְמַת**
73 **תִּתֶּנָּה בְּאֵשׁ נִדְחָם, כְּנֶגְדּוֹ לֹא יוֹכֵל לְהוֹשִׁיעַ, וְאַתָּה בְּקִרְבָּנוּ ה' וְשִׁמְךָ עֲלֵינוּ**
74 **נִקְרָא, אֵל תַּנְחֵנוּ וְגו'".**

אגרות קודש

ב"ה, י"ט סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"ני וכו' מו"ה יעקב משולם

זלמן שי

... להעברה בתוד"ה קטן (ב"ק קט, ב) דפי' דהטבלת גר קטן בלא אביו בפלוגתא שנוי' בכתובות

(יא, [א]) - מובן שהכוונה להדחייו שם הכא במאי עסקין כו'. וס"ל דגם עיקר דברי ר"ה נדחו (וכפ"י הטור

- יו"ד סרס"ח - בדעת בה"ג בזה).

- דאלת"ה מה מכריחו להשי"ס לשינוי דחיקא דעסקין בבאה להתגייר עם אביו: (א) דמאן דכר

שמי' דאב - במשנה ב) שבוי' ושפחה - לכ"ע אין צורך לאב, וא"כ עכצ"ל דבבא א' לצדדין קתני!

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מבוך המאור"

מבררת הגמרא, בנעילה דייקא דביפורי כשהכהנים נושאים כפיהם, מאי אמר הציבור. אמר מר זוטרא, ואמר ליה במתניתא תנא, שאומרים שלשת פסוקים אלו, א. "הנה כי בן יבורך גבר ורא ה". ב. "ברכה ה' מציון וראה בטיב ירושלים כל ימי תיך". ג. "וראה בנים לבניך שלום על ישראל".

מבררת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור אומרן לכל הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים אלו בין כל ברכה וברכה מברכת כהנים. ורב ששת אמר, שאומרים פסוקים אלו בהפסקת השם שמזכירים הכהנים. עוד מבררת הגמרא, באיזה אופן מזכירים את שלוש הפסוקים, פליגי בה רב מרי ורב זביד, חד מהם אמר, פסוקא לקבל פסוקא - על כל פסוק שאומרים הכהנים, מזכיר הציבור פסוק אחד משלשת הפסוקים. וחד אמר, אבל פסוקא שאומרים הכהנים, אמר להו לבוליהו - אומר הציבור את כל שלוש הפסוקים.

אמר רבי חייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת כהנים שבבבולין, אינו אלא מועה, משום שלא נתקנו פסוקים אלו אלא לכבוד שם המפורש, שמזכירים הכהנים במקדש. אמר רבי חנינא בר פפא, תדע - יש סברא לכך שאין לאומרים בגבולין, דבמקדש נמי לא מיבעי למימניהו - לא היה ראוי לאומרים, שהרי כלום יש לה עבר שמברכין אותו שליח אדונו, ואינו מאזין לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותנו הכהנים בשם ה', עלינו להאזין ולא לומר פסוקים, אלא שבמקדש אומרים לכבוד הוצרת השם. אמר רבי אהא בר חנינא, לחלוק על רבי חייא בר אבא, תדע לה דבבבולין נמי מיבעי למימניהו לפסוקים אלו, שהרי כלום יש עבר שמברכין אותו בשם רבו, ואין מקביר פנים לרבו, ומראה לו שברכתו חשובה לו וחיבה עליה, ואף כאן אומרים פסוקים אלו, להראות שברכת ה' שבפי הכהנים חיבה עלינו. אמר רבי אבהו, מריש הוה אמינא להו לפסוקים אלו, אך ביון דחזינא ליה לרבי אבא דמן עכו דלא אמר להו, אלא נמי לא אמינא להו.

מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו. ואמר רבי אבהו, מריש הוה אמינא עינותא אבא - בתחילה הייתי סבור שאני עניו, ביון דחזינא ליה לרבי אבא דמן עכו, דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד טעמא, ואמר אמוניה לציבור חד טעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד עליו רבי אבא, אמינא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן לאו עינותא אבא.

מבארת הגמרא, ומאי עינוותא דרבי אבהו, שבגללה היה סבור מתחילה שהוא עניו, דאמרה לה דביתא דאמריה דרבי אבהו לדביתיה דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי אבהו לאשתו של רבי אבהו, הוה דין - בעלי, חכם הוא כמו בעלי, ולא צריך ליה לדיןך ואינו צריך לשמוע דברי בעליך כדי לדרוש, והוה דנחין וזקף עליה - ומה שמתכוונת לבעליך כדי לשמוע דבריו וקם ומשמיע לציבור, וקרא בעלמא הוא דעבדי ליה - הוא עושה כן משום כבודו של בעליך, שהוא חשוב בבית המלך. אוקא דביתא של רבי אבהו ואמרה ליה לרבי אבהו דברים אלו שאמרה לה אשת מתורגמן, אמר לה רבי אבהו לאשתו, ומאי נפקא לך מינה - מדבריה, העיקר שמיני ומיניה יתקלם עליה - שעל ידי שנינו מתרבה כבוד שמים. ותו - ועוד מצינו מענותותו של רבי אבהו, שאמינא רבן עליה לממניהו ברישא - החליטו החכמים למנותו לראש שיבה, ביון דחזינא רבי אבהו לרבי אבא דמן עכו דנפיש ליה בעלי חובות, והוא צריך ללוות, אמר להו איבא רבן - יש לכם רב גדול ממני דהיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי שיעשירוהו לרבי אבא, ולא יצטרך ללוות.

מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותותו של רבי אבהו. רבי אבהו ורבי חייא בר אבא איקלעו ליהוה אתרא - נודמנו לאותו מקום, וכיבדו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני בתי מדרש, רבי אבהו דרש

באגדתא - בדברי אגדה הקלים להבנה, ואילו רבי חייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות, שפחות פולי עלמא לרבי חייא בר אבא, ואזיל לנפיה דרבי אבהו לשמוע דרשותו, חלש דעתיה של רבי חייא על כך שלא רצו לשומעו. אמר ליה רבי אבהו כדי לפייסו, אמשל לך משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שבאים למכור בעיר, אחד מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר מיני סידקות - כלי מלאכות נשים ועניים, כגון פלכים מחטים וצינורות, על מי רוב האנשים קופצין לקנות ממנו, וכי לא על זה שמוכר מיני סידקות - ואין זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר דברים זולים שלכולם יש אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים רק העשירים ואין עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע אותי זה משום שדברי קלים להבנה, אך דבריו חשובים יותר. והוסיף רבי אבהו לפייסו, שכל יומא הוה מלוה רבי חייא בר אבא לרבי אבהו עד אושפיזיה - עד מלונו, משום יקרא דבי קיסר - מפני כבוד המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו הוה יומא אליה רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפיזיה כדי לפייסו, ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התיישהב דעתו של רבי חייא מפיוסו של רבי אבהו.

מבררת הגמרא, בומן שפליח צבור אומר ברכת מוידים, העם מה הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם מוידים אנתנו לך ה' אלהינו, על שאנו מוידים לך - מוידים אנחנו לך על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך, ולהודות לך. ושמואל אמר שאומרים הם מוידים אנחנו לך ה' אלונינו אלהי כל בשר, על שאנו מוידים לך. רבי סימא אומר שמוסיפים הם גם וצברנו יוצר בראשית, לפני שאומרים על שאנו מוידים לך. נהדרע אמר משמיה דרבי סימא, שמוסיפים גם ברכות והודאות לשמך תהוה, על שהחיינתו וקיימתנו, לפני שאומרים על שאנו מוידים לך. רב אהא בר יעקב בנוסף לנוסח הקודם, מסיים בה הכי, בן תחינו ותחננו ותקצצנו, ותאסוף גלויתנו לתצרות קדשך, לשמור חוקיך ולעשות צדוקך בלבב שלם, על שאנו מוידים לך. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איזה נוסח לומר, הילכך נימרינהו לבוליהו - יש לומר את כל הנוסחאות.

אמר רבי יצחק, לעולם תהא אמת צבור עליה, שהרי הבתנים בשעת ברכתם, עומדים כשפניהם כלפי העם משום כבוד הציבור, ואחוריהם מופנות כלפי שכינה. רב נחמן אמר שהמקור לכך שצריך לירא מהציבור הוא מהא, ונקם המלך דוד על רגליו, ויאמר שמעוני אחי ועמי, שהרי יש להבין אם קרא להם אחי למה קרא להם גם עמי, ואם קרא להם עמי למה קרא להם גם אחי. ואמר רבי אלעזר, כך אמר להם דוד לישראל, אם אתם כשרים למקום ושומעין לי, אחי וחברי אתם, ואם לאו, עמי אתם וכבושים תחת, ואני רודה אתכם במלך, ומבואר ממה שאמר אחי וחברי אתם, שאימת הציבור על המלך אם הם כשרים.

רבנן אמרי שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהא, דאין הבתנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, והוה אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי טעמא אין הכהנים רשאים לעלות לדוכן בסנדליהן, לאו - וכי אין הטעם משום כבוד צבור, שבשעה שמגביהים ידיהם לברכת כהנים מתרוממים בגדיהם ומתגלים סנדליהם שמלאים בטיט, והוה גנאי לציבור, ולכן צריכים לחלוץ סנדליהן תחילה. אמר רב אשי, שטעם התקנה הוא לא מפני כבוד הציבור, אלא הוה הטעם הוא, שיש לחשוש שאם יעלה עם סנדלו לדוכן, שמו נפקא - תקרע לו רצועה בסנדלו, והציבור יתלוצץ על כך, והדר אזיל למימניהו - ומפני הבושה ירד הכהן מהדוכן לקשור סנדלו בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שירד מהדוכן משום שכן גרושה או בן חלוצה הוא - וחלל הוא, ודינו כזר שאינו נושא כפיו.

שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלוש פסוקי ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם כבכרחה אחת כו'.

בְּהִקְרַת הַשֶּׁם. כְּשֶׁהִכְתִּיב מִקְרִין אֶת הַשֵּׁם: פֶּסוּקָא לְקַבֵּל פֶּסוּקָא. שֶׁהִכְתִּיב
אֲמִירִים פֶּסוּק רֵאשׁוֹן וְהֵם אֲמִירִים אֶחָד מֵאֵלּוּ, וּבִשְׁנֵי הָיוּ אֲמִירִים אֶת הַשֵּׁנִי
וּבִשְׁלִישִׁי אֶת הַשְּׁלִישִׁי, וְכֵן בְּמוֹסָף וְכֵן בְּמִנְחָה, שֶׁהָיָה כָּל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה חֲסִים: אֵינוֹ
אֶלָּא מוֹעֵד. שֶׁלֹּא נִתְקַנָּה לְמוֹר אֶלָּא לְכַבֹּד שֶׁם הַמִּיחָד הַנּוֹכַח בְּמִקְדָּשׁ: וְאֵינוֹ
מִסְבִּיר פֶּנִּים. לְהִרְאוֹת שֶׁבִּרְכַּת רַבּוֹ
חֲשׂוּבָה לוֹ וְעִרְבָה עֲלָיו וְתִגְמַל לְרַבּוֹ עֲלָיו
בְּקָר: אֲמִירִית. הַמִּתְרַגֵּם לְרַבִּים מִזֶּה שֶׁהָיָה
לְחַשׁ לוֹ בְּשִׁעַת הַדְרָשָׁה: לֹא צָרִיךְ לְדַרְךְ.
חֲכָם הוּא כְּמוֹ בַּעֲלִיד: יִקְרָא דְּמִלְכּוּתָא.
שֶׁהָיָה וְשִׁקְלָהוּ רַבִּי אֶבְרָהָם נְשׂוּא פֶּנִים בְּבֵית
הַמִּלֵּךְ, כְּדֹאמְרִי בְּתַנּוּךְ (ו' יז) נְשׂוּא פֶּנִים
בְּגוֹן ר' אֶבְרָהָם בִּי קִיסָר, וּבִסְנֵה־דִרְיָן (ו' יז).
אָמַר דְּהוּוּ נִפְקִי אִמְהָתָא דְּבִי קִיסָר לֹא פִּיחָה
וּנְשִׁירִין קִמְיָה רַבָּה דְּעַמְיָה מִדְּבִרְנָא
לֹאמְתִּיה: וְתוֹ רַבִּין אִימְנוֹ עֲלִיהָ, וְעוֹד זֶה
מִנְּשִׁנְתָּהּ: דְּנִפְשִׁי עֲלִיהָ חוֹבוֹת. שֶׁהָיָה
צָרִיךְ לְלוֹתָא: אָמַר ר' אֶבְרָהָם אֵית לָן רַבָּה.
חֲכָם גְּדוֹל וְרֵאשִׁי לִישָׁב בְּרֹאשׁ יוֹתֵר מִמֶּנִּי,
כִּדִּי שִׁישִׁיבּוּהוּ בְּרֹאשׁ וְנִתְּנִין לוֹ מְנוּחָה
וּנְעִשְׂרִין אוֹתוֹ כִּדִּי שֶׁהָיָה חֲשׂוֹב וְשִׁמְעָה
דְּבִרְיָו. בְּדִתְּנָא וְהִכְתֵּן הַגְּדוֹל מֵאֲחֵיו גְּדוֹלוֹ
מִשָּׁל אֲחֵיו (ו' יט) ח"נ. רַבִּי אֶבְרָהָם דְּרַשׁ
בְּאַגְדָּתָא: שְׁמַעְתָּהּ. לְחַבּוֹת דִּינִין וְאֶסְרוֹ
וְעִרְרוֹת: סִדְקִית. כָּלִי מִלְּאֲבוֹת נָשִׁים
וְנָעִים בְּגוֹן פְּלָכִים מִתְּחִין וְצַנּוּרוֹת: לֹא עַל
מוֹכֵר סִדְקִית. בְּתִמְיָה, מִתּוֹךְ שְׂדֵמִיָּה
קָלִים יֵשׁ לָהֶם קוֹנִים הַרְבֵּה, וְלֹא פִּיסִי דַעְתּוֹ
הוּא אֹמֵר: עַל שְׂאֵנו מוֹדִים לָךְ, עַל שְׁתֵּת
בְּלַבְּנוּ לְהִיּוֹת (מוֹדִים לָךְ) דְּבוֹקִים בְּךָ מוֹדִים
לָךְ: רַבִּי סִימְאִי. מוֹסִיף הוּא, וְכֵן כָּלִם
מוֹסִיפִין הֵן עַל הָרֵאשׁוֹנִים: שְׁמַעוּנִי אֲחִי
וְעַמִּי. מִתְּחִיל הָיָה לְהַתְּנִיב לְבָדָה הַבֵּית
לְבָנִין הַמִּקְדָּשׁ: אִם אֲתֶם שׁוֹמְעִים לִי.
לְהִיּוֹת שְׂלָמִים לְמִקּוֹם אֲחִי וְחִבְרִי אֲתֶם,
אֶלְמָא הַמֶּלֶךְ אֵימַת צָבוּר עֲלָיו אִם בְּשֵׁרִים
הֵם: עַמִּי אֲתֶם, כְּבֹדִשְׁמִי תַחְתִּי: לֹא מְשׁוּם
אִימָתָא דְּצַבּוּרָא. מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּלְקִין בְּגִדֵּיו
הַעֲשׂוֹיִין לְמִדְתּוֹ בְּהַגְבָּהת דִּדּוֹ וְנִרְאִין
סְגֻלָּיו לְצָבוּר, וְהֵן אֵין רֵאשִׁין לְרֵאוֹת מִפְּנֵי
טִיט שֶׁעָלִיהֶן: וְיִלְמָא מִפֶּסְקָא רְצוּעָה.
וְנִגְמִי הוּא לְעַצְמוֹ וּמִתְּלוּצְצִים עֲלָיו
כְּשֶׁסִּגְדְּלוּ מִתְּרַת וְיָחִיב לְמִקְרִיָּה וְחִבְרִי
מִקְרִיָּן, וְאֵתִי לְמִימֹר אֵינוֹ רֵאשִׁי לְנִשְׁאִית
כְּפִים וְהִלָּךְ וְיִשֵּׁב לוֹ:

וכל

בְּנַעֲלָה דְּיוֹמָא דְּכִיפּוּרִי, מָאי אָמַר? אָמַר מִרְּזוּמָא,
וְאָמַרִי לָהּ בְּמִתְנִיתָא "הִנֵּה כִי כֵן יִבְרַךְ גִּבּוֹר יִרְאֵה ה'"
וְיִבְרַךְ ה' מִצִּיּוֹן וְיִרְאֵה בְּטוֹב יִרְוֶשְׁלָם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ"
וְיִרְאֵה בָנִים לְבְנֶיךָ שְׁלֹם עַל יִשְׂרָאֵל". הֵיכָן אֲמִירָן?
רַב יוֹסֵף אָמַר: בֵּין כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְרַב שִׁשְׁתִּי אָמַר:
בְּהִקְרַת הַשֶּׁם. פְּלִיגִי בַּהּ רַב מִרְּזוּמָא, חֵד אָמַר:
פֶּסוּקָא לְקַבֵּל פֶּסוּקָא, וְחֵד אָמַר: אֶפְסוּקָא אָמַר לָהּ
לְכוּלָּהּ. אָמַר ר' חִיָּיא בְּרַ אֲבָא: כָּל הָאוֹמְרִין בְּגִבּוּלִין אֵינוֹ
אֶלָּא מוֹעֵד. אָמַר ר' חִינְיָא בְּרַ פֶּפָּא: תְּדַע דְּבְּמִקְדָּשׁ נִמְי
לֹא מִיבְעִי לְמִימְרִינָהוּ, כְּלוּם יֵשׁ לָךְ עֶבֶד שְׁמִיבְרִיךְ אוֹתוֹ
וְאֵינוֹ מֵאֲוִין? אָמַר ר' אֲחָא בְּרַ חִינְיָא: תְּדַע דְּבְּגִבּוּלִין
נִמְי מִיבְעִי לְמִימְרִינָהוּ, כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שְׁמִיבְרִיךְ אוֹתוֹ
וְאֵינוֹ מִסְבִּיר פֶּנִּים? אָמַר ר' אֲבָהוּ: מִרְּשִׁי הוּא אִמְיָנָא
לָהּ, בֵּינָן דְּחִינְיָא לִיָּה לָר' אֲבָא דְּמֵן עֶבֶד דְּלֹא אָמַר לָהּ,
אֲנָא נִמְי לֹא אִמְיָנָא לָהּ. וְאָמַר ר' אֲבָהוּ: מִרְּשִׁי הוּא
אִמְיָנָא עֵינִיתָנָא אֲנָא. בֵּינָן דְּחִינְיָא לִיָּה לָר' אֲבָא דְּמֵן
עֶבֶד דְּאָמַר אִירוֹ חֵד מַעְמָא וְאָמַר אֲמִירָה חֵד מַעְמָא
וְלֹא קָפִיד, אִמְיָנָא לֹא עֵינִיתָנָא אֲנָא. וְמָאי עֵינִיתָנָא
דְּר' אֲבָהוּ? אָמַרְהָ לָהּ דְּבִיתָהּ דְּאֲמִירָה דְּר' אֲבָהוּ
דְּבִיתָהּ דְּר' אֲבָהוּ: הָא דִּידָן, לֹא צָרִיךְ לִיָּה לְדִידָךְ.
וְהָיָה דְּגִחִין וְחִיפָה עֲלִיהָ, יִקְרָא בְּעֶלְמָא הוּא דְּעִבִיד לִיָּה.
אֲזַל דְּבִיתָהּ וְאָמַרְהָ לִיָּה לָר' אֲבָהוּ, אָמַר לָהּ: וְמָאי
נִפְקָא לִיד מִינָהּ? מִינִי וּמִינִיהָ יִתְקַלֵּם עֵילָאָה. וְתוֹ, ר'
אֲבָהוּ אִימְנוֹ רַבִּין עֲלִיהָ לְמִמְנִיָּה בְּרִישָׁא, בֵּינָן דְּחִינְיָה
לָר' אֲבָא דְּמֵן עֶבֶד דְּנִפְשִׁי לִיָּה בְּעִלִּי חוֹבוֹת, אָמַר לָהּ:
אִיכָא רַבָּה. ר' אֲבָהוּ וְר' חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אִיקְלְעוּ לְהִרְוֹא
אֲתָרָא, ר' אֲבָהוּ דְּרַשׁ בְּאַגְדָּתָא, ר' חִיָּיא בְּרַ אֲבָא דְּרַשׁ
בְּשִׁמְעָתָא. שִׁבְקוּהָ בּוֹלִי עֲלֵמָא לָר' חִיָּיא בְּרַ אֲבָא, וְאֲזַל
לְבִיתָהּ דְּר' אֲבָהוּ. חֲלַשׁ דַּעְתָּיהָ, אָמַר לִיָּה אֲמִשּׁוֹל לָךְ
מִשָּׁל לְמָה הִדְבַּר דְּיוֹמָה: לְשִׁנִּי כְּנִי אֲדָרָם, אֲחֵד מוֹכֵר
אֲבָנִים טוֹבוֹת וְאֲחֵד מוֹכֵר מִינִי סִדְקִית, עַל מִי קוֹפְצִין?
לֹא עַל זֶה שְׁמוֹכֵר מִינִי סִדְקִית? כָּל יוֹמָא הוּא מְלֹוָה ר'
חִיָּיא בְּרַ אֲבָא לָר' אֲבָהוּ עַד אוֹשְׁפִיזִיהָ, וְאִפְּלוֹ הָכִי לֹא אֵיתְּבוֹת דַּעְתָּיה מִינִיהָ. בְּזִמְנָא שֶׁשְּׁלִיחַ צָבוּר אֲוִימֵר
מוֹדִים, הָעֵם מַה הֵם אֲוִימֵרִים? אָמַר רַב: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל שְׂאֵנו מוֹדִים לָךְ", וְשְׁמוּאֵל אָמַר: "אֱלֹהֵי כָל בְּשָׂר, עַל
שְׂאֵנו מוֹדִים לָךְ". ר' סִימְאִי אֲוִימֵר: "וְיִצְרָנוּ וְיִצֵּר בְּרֵאשִׁית עַל שְׂאֵנו מוֹדִים לָךְ". נִהְרַדְעִי אֲמִירִי מִשְׁמִיָּה דְּר' סִימְאִי: "בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל עַל שֶׁהִחַיִּיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ, עַל שְׂאֵנו מוֹדִים לָךְ". רַב אֲחָא בְּרַ יַעֲקֹב מְסִים בַּהּ חֲכִי: "בֵּין תַּחְיִינוּ וְתַחְנִינוּ, וְתַקְצִצְנוּ, וְתִאֲסוּפוּ
גְּלִיתִינוּ לְחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ, לְשִׁמּוֹר חֻקְיָךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְּךָ שְׁלָם, עַל שְׂאֵנו מוֹדִים לָךְ". אָמַר רַב פֶּפָּא: הִילָכָה יִמְרִינָהוּ לְכוּלָּהּ.
אָמַר ר' יִצְחָק: לְעוֹלָם תִּהְיֶה אֵימַת צָבוּר עֲלֵיךָ, שֶׁהָיָה כְּהֵנִים פְּנִיָּהם כְּלָפִי הָעֵם וְאֲחֻרֵיהֶם כְּלָפִי שְׂכִינָה. רַב נַחְמָן אָמַר: מִהְכָּא וְיִקָּם
דְּוֹד הַמֶּלֶךְ עַל רַגְלָיו וְיִאמַר שְׁמַעוּנִי אֲחִי וְעַמִּי" אִם "אֲחִי" לְמָה "עַמִּי", וְאִם "עַמִּי" לְמָה "אֲחִי"? אָמַר ר' אֲלֵעָזָר: אָמַר לָהֶם דּוֹד
לְיִשְׂרָאֵל: אִם אֲתֶם שׁוֹמְעִין לִי אֲחִי אֲתֶם, וְאִם לֹא עַמִּי אֲתֶם, וְאִי רֹדֶה אֲתֶכֶם בְּמַסָּל. רַבִּין אֲמִירִי מִהְכָּא, דְּתָנוּ רַבִּין אֵין הַכְּהֵנִים
רִשְׁאִין לְעֻלּוֹת בְּסִגְדִלְתָּהּ לְדוֹכָה, וְהָיָה אַחַת מִתְּשַׁע תַּקְנוֹת שֶׁהִתְקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֵּן זְבַדִּי. מָאי מַעְמָא, לֹא מְשׁוּם כְּבוֹד צָבוּר? אָמַר רַב
אֲשִׁי: לֹא, הָתֵם שְׂמָא נִפְסְקָה לוֹ רְצוּעָה בְּסִגְדָּלוֹ וְהָדָר אֲזַל לְמִימְרִיָּה וְאָמַרִי בֵּן גְּרוּשָׁה אִוִּי בֵּן חֲלוּצָה הוּא: וּבְמִקְדָּשׁ בְּרָכָה אַחַת כֹּ' וְכַל

בְּנַעֲלָה דְּיוֹמָא דְּכִיפּוּרִי מָאי אָמַר. לֹא יִדְעָנָא אֲמָאי לֹא אָמַר בְּנַעֲלָה דַּעְתָּיה
כִּי הִיכָא דֹאמַר בְּמִנְחָתָא דַּעְתָּיה דֹּהָא מִשְׁמַע בְּגִמְרָא ב' בְּשִׁלְשָׁה
פְּרָקִים (תַּעֲנִית כו') דַּעְתָּיה הוּא נִמְי נַעֲלָה אֲבַל מוֹסָף לֹא הוּא בַּהּ: כָּל
הָאוֹמְרִים בְּגִבּוּלִין אֵינוֹ אֲלָא טוּעָה. פִּירֵשׁ ר"י אַע"ג דֹּאמְרִי בְּפֶרֶק הִירְוֹאָה (בְּרִכּוֹת
נ"ה) הָאִי מָאן דְּחִיּו חִלְמָא וְכו' דַּהֲתֵם מִשּׁוּם
סִכְנָה תַּחֲרִיּו שְׂמָא חִלּוּם מִסּוּכָן הוּא שְׁצִירָךְ
רְפוּאָה דֹּהָא אִפְּלוֹ בִּשְׁבַת תַּחֲרִיּו לְהַתְּעוּת
תַּעֲנִית חִלּוּם. פִּירֵשׁ ר"ח הֵנִי כוּלְהוּ רַבִּי
חִיָּיא בְּרַ אֲבָא וְדַרְבִּי חִינְיָא בְּרַ פֶּפָּא וְדַרְבִּי
אֲחָא הִילְכָתָא נִינְהוּ:

על

שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בְּעִירָךְ בְּעִירָךְ
הוֹדָאָה פִּירֵשׁ רַב מִשָּׁה רֹאשׁ יִשִּׁיבָה
בֵּן מוֹרְנָא יַעֲקֹב דְּקָא מוֹדוֹ צָבוּר עַל שְׁלִיחַ
צָבוּר אֵינוֹן סוֹמְכִין וְמָאי עַל שֶׁאֵנו מוֹדִים לָךְ
עַל הַהוֹדָאָה דְּקֹאמַר שְׁלִיחַ צָבוּר וְקָא עֵנו
אֵינוֹן אֲמֵן בִּירוּשְׁלַי מִפֶּ"ק דְּבִרְכּוֹת אֵיתָא
נִמְי רַבִּי אֲבָא ב"ר זְבַדָּא בִּשְׁם רַב מוֹדִים
אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאֵנו חִיבִין לְהוֹדוֹת לָךְ שְׁמֶךְ
תִּרְנַנָּה שְׁפִתִי כִי אֲזַמְרָה לָךְ וְגו' בִּא"י הָאֵל
הַהוֹדָאוֹת ר' שְׁמוּאֵל ב"ר אֲבִינָא בִּשְׁם רַבִּי
אֲחָא הוֹדִיָּה וְשַׁבָּן לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל לָךְ גְּבוּרָה
לָךְ תַּפְאֵרֶת יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ
וְאֲלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְתַתְּכֵנוּ בְּתַפְלִחוֹ
וְתוֹקְפֵנוּ מִכְּפִיפְתָּנוּ כִּי אֲחָא הוּא סוֹמֵךְ
נּוֹפְלִים וְחוֹקֵף כְּפוֹפִים מִלֵּא רַחֲמִים וְאֵין עוֹד
מִלְּבַדְךָ בִּא"י הָאֵל הַהוֹדָאוֹת בְּרַ קִפְרָא
אֲמַר לָךְ כִּרְעִיָה לָךְ בִּרְכָה לָךְ כְּפוּפָה לָךְ
הַשְׁתַּחוּיָה כִי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרַךְ וְכָל לִשָּׁן
לָךְ תִּשְׁבַּע לָךְ ה' הַגְּדוֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְגו'
וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְגו' וְעַתָּה ה'
אֱלֹהֵינוּ בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לָךְ מִשְׁתַּחוּיָם כָּל
עַצְמוֹתֵי תַאֲמִרָנָה ה' מִי כְּמוֹךָ בִּא"י הָאֵל
הַהוֹדָאוֹת אָמַר רַבִּי יוֹחָן נַחְמָן אֲמִירִי רַבִּין
כוּלְהוֹן וְאֵית דֹּאמַר אוֹ הָדָא אוֹ הָדָא אוֹ
הָדָא:

שְׂמָא

תַּפְסוֹק רְצוּעָה בְּסִגְדָּלוֹ. פִּירֵשׁ ר"ח
שְׁמַע מִינָה דְּמוֹתָר לִיכְנֵס בְּבֵית
הַכְּנֶסֶת בְּסִגְדָּל וּבְמִנְעַל דֵּלָא אֲסוּר אֲלָא
שֶׁלֹּא לְעֻלּוֹת לְדוֹכָן בְּסִגְדָּל וְרַבִּי הִבִּיא כְּמוֹ
כֵּן מִפְּרָק שְׁלִישִׁי דְּמִנְיָלָה (דף כ"ד) הָאוֹמַר
אֵינִי עוֹבֵר לְפָנֶי הַתִּיבָה בְּסִגְדָּל אֶף יִחַף לֹא
יַעֲבֹר אֲלֵמָא דֹּאפִילוֹ לְפָנֶי הַתִּיבָה מוֹתֵר
לַעֲבֹר בְּסִגְדָּל וְהָכִי מִסִּיק בְּהִדְיָא בְּפֶרֶק
הִירְוֹאָה (בְּרִכּוֹת דף ס"ג). אָמַר רַבָּא מִזֶּה בֵּיתוֹ
אֲקַפְנִדְרִיא קָפִיד אֵינִישׁ אֲרִיקָה וְאֲמַנְעַל
לֹא קָפִיד אֵינִישׁ אֶף בֵּית הַכְּנֶסֶת קַפְנִדְרִיא
אֲסוּר וְרִיקָה וּנְמַנְעַל שְׂרִי:

וכל

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

רש"י

תוספות

ובל כך למה לפי שאין ענין אמן במקדש. תימנה והלא היו ענין ברוך שבמלכו כשהיו שומעין שם הקדוש כרתנן בפרק אמר להן הממונה (יומא דף לה) ובפרק טרף בקלפי (שם דף לו). וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נופלין על פניהם שהיו שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי

הקרויים היו נופלין על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהן ונראה דהתם ה"פ הקרויים היו נופלים וכ"ש שהיו אומרים שבמלכו אבל הרחוקים לא היו נופלין אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו זזין משם מ"מ קא חזינן שהיו מפסיקין בעייתן שבמלכו ושמוא היו ענין שבמלכו אלאר כשהיו שומעין שם הכבוד והנראה ולא היו ממתינין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה אחת: **ומנין** שעל כל ברכה תהלה. שני' ומנינם על כל ברכה תהלה אותה תהלה מפרש בפ"ב דמסכת תענית (דף טז) שהיה בשבמלכו:

שמעת מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. פי' הרב ר' יצחק בר מרדכי בפרק בא לו (יומא טז) נראה דאסגן קאי שמקבל ס"ת מראש הכנסת ואינה מקבלה מחוץ בית הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש הכנסת צריך לקבל מיד חזן הכנסת וליתן לסגן ומשני אביי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו לקבלה מיד הסגן אנ"פ שסגן חשוב ומכובד עדיין כהן גדול מעולה ממנו: **שמעת** מינה. וא"ת אמאי לא משני כגון דפליג ליה כ"ג

יקרא לסגן וסגן לראש הכנסת כדפסיק התם ביש נוחלין (ב"ב דף קט) והילכתא חולקין והילכתא אין חולקין קשיא הילכתא אהילכתא ל"ק הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה י"ל הכא בסתמא קתני דלעולם היה המנהג כך בין פליג בין לא פליג ופלוטיתיהו התם נמי בין פליג בין לא פליג דאי פלוטיתיהו בדפליג לפסוק בהדיא כמ"ד חולקין ואי בדלא פליג לפסוק כמ"ד אין חולקין:

והאמר מר אין ישיבה בעזרה. לא ידעתי מקומו ומיית לא בפ"ק דתמיד (דף כז). ובפ' עשרה יוחסין (דרושין עה) ובפ' ב' דיומא (דף כה). ובתוספות רבי הראני דבחלק (סנהדרין קא) בגמ' ד' מלכים מקומו מוהי הרב רבי מנאי בר קלנימוס הראני מקומו בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק כהן גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומה דהא מקשה בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד ואמר ר' אמי בשם ר"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה תיפתר שסמך לו בכותל וישב לו והכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' אמר ר' אביי בר"ר נגרי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן יצאת בת הראשונה וישבה ליה בחד הבית השנייה בחיל השלישית במקומה רבי נחמיה בשם ר' מנאי מר תנינן וישבה לה (לא) במקומה עמידה לה במקומה ודא דרבי אבהו דמיית בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שוחר טוב ודחת משמע דלביט דוד היה מתוקן כסא ושם היתה ישיבה וי"ל שאותו כסא היה חוץ לעזרה והבי איתא דהא אשירי האיש וש"ה ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני רבי חייא אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעזרה אלא במקום מלכות בית דוד בלבד

משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם ומינה דייק דכסא היה נתון חוץ לעזרה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעזרה וזהו ההם וכן הוא אמר וישב לפני ה' ולא כן א"ר הונא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכתבי שרפים עומדים ממעל לו וכתבי וכל צבא השמים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה דוד וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין להן ישיבה בעזרה מהו וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל ולמי היתה ישיבה בעזרה ובהיכל היו אמר לב"ג שנאמר ועלי הכהן וישב על הכסא אם כן מהו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לב"ג היתה ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן בב"ג קיימינן וזהו קשיא מפ' שני דובאים (דף טז) דאמר דתם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף חבירו מסייעו מאי בינייהו עמידה מן הצד איכא בינייהו:

ובל כך למה. שבמקדש אמר את שלשתן ברכה אחת: **שאין ענין אמן במקדש**. ואין כאן בזה להפסיק: **קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם**. בספר עזרא כתיב. שקל ברכה שהיו מברכין במקדש כך היו מברכין ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם למגן אברהם וכן למחיה המתים: **ויברכו שם כבודך**. והשאר העם יענו בשבמלכו. שהעם ענין להלל ולהודות: **מתני' ברכות ב"ג**. ביום הכפורים לאחר שקבלה עבודת היום קורא בתורה בדמפרש ואזיל, ומברך שמונה ברכות בדבצעין למימר לקמן: **חזן הכנסת**. ברכות הכנסת שטרח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשט את התבה ולהקיף הכל: **ראש הכנסת**. על פיו נחבין דברי הכנסת, מי יפסיד כנביא מי יפסיד על שמע מי ירד לפני התבה: **סגן**. המוכן תחת כ"ג, שאם יאצק בו פסול ישמש תחתיו: **וקורא אחר** מות. שהוא סדר יום הכפורים, ופרשה ראשונה לחודה קאמר: **ואף בעשור**. פרשת שור או פשב הסמוכה היא לאחר מות, והכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהתרגמן מתרגם מקרא אחרון של פרשת אחר מות, ואין כאן צדיות כדי שיפסיק מתרגם ואין כאן גנאי לצבור, וגולל את התורה, ואע"פ שעדיין יקרא בעשור של חמש הפסוקים, על פה יקרא אותה ולא יגלל ס"ת לשם, מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק מתרגם והשתוק לפניהם ואין מתחיל בפסוק אחר ואיכא גנאי: **ואומר יתר ממה שקריית לפניהם בעוד פה**. אע"פ שאני עתיד לקרות פה פרשה שלישית, אל תדמו לאמר שסברה היא מן הספר הזה ולקח אני גוללו, דיותר ממה שקריית לפניהם בענין היום כותוב בו, ובגמרא פצי כל כך למה, ומשניין שלא

להוציא לעז על ספר תורה: **על התורה**. ברכה של אחריה, ועל העבודה רצה, ועל ההודאה מודים, לפי שנגמרה העבודה ואין עבודה בלא הודאה כדאמר במסכת מגילה (נ"ה י"א) וזכר תורה ויברכנה, אחר ויבית הודאה: **ועל מחילת העון**. אתה בחרתנו, שחזתם מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו וגו', ועל המקדש. מתפלל על המקדש וחותם בברוך אשר בחר במקדש: **ועל ישראל**. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבוחר בעמו ישראל, וכן על ירושלים, ובמסכת סוטה ירושלמית מפרש לה: **ועל שאר התפלה**. בגמרא מפרש לה: **גמ' שמע נות**. מקדתי חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת כו', ואין חזן הכנסת נותנה לב"ג אלא מכבד את ספר הכנסת בפניו וסגן בפניו כהן גדול, וראש הכנסת מכבד הסגן בפניו כ"ג, ש"מ חולקין כבוד לתלמיד, תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול ממנו ואע"פ שהקרב שם ואין גנאי לרב, וסתמא כמ"ד חולקין, דפלוטתא היא ביש נוחלין גבי גנות צלפחד (כ"ב קט): **כלה משום כבודו דב"ג**. לעולם אין חולקין, והקא כלה משום יקרא דכ"ג, הוא, שמארא את מעלותיו מעלה למעלה ממעלה: **אין ישיבה בעזרה**. דאין כבוד שמים בקר, ואפי' מלכי השירה אין להם שם ישיבה דכתיב (קט"ז) עומדים ממעל לו, וקראו חזן חזן קאמא (קט"ז) : **אלא למלכי בית דוד**. שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלמה: **בגמרא רב חסדא**. לקמן: **בעזרת נשים**. היו קורין בו, והיא היתה חל בשאר הר הבית שלא נתקדש אלא מן החומה ולפנים, ואפלו חלל שער נקדור העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש:

ויקרא

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

33 ומכרד עליה - על הקריאה שמנה ברכות, מברך על התורה ברכת של
34 אחריה, היינו אשר נתן לנו תורת אמת, ועל העבודה שנגמרה מברך ברכת
35 רצה, ועל ההודיה מברך ברכת מודים, ועל מחילת העון מברך אתה
36 בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח לעוונותינו וגו', ועל המקדש
37 מתפלל וחותם אשר בחר במקדש, ועל ישראל מתפלל וחותם הבורח
38 בעמו ישראל, ועל הכהנים מתפלל ומברך הבורח בכהנים, ועל ירושלים
39 מתפלל ומברך הבורח בירושלים, ומברך ברכה נוספת שנקראת והשאר
40 תפלה.
41 נמרא. שנינו במשנה, שחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש
42 הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, ונמצא שחזן
43 הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן והכהן הגדול הגדולים ממנו,
44 וראש הכנסת מכבד את הסגן בפני הכהן גדול הגדול ממנו, ולכאורה
45 שמעתי מינה, שהמשנה סתמה כדעה שחולקין בבוד לתלמיד במקום הרב
46 - שמוטר לתלמיד קטן לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב, ואין בכך גנאי
47 לרב. אמר רבי שיש לדחות, שבאמת אסור לחלוק כבוד לתלמיד בפני
48 הרב, אך במשנתנו אין המטרה לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא
49 משנתינו פולה משום בבוד דכהן גדול הוא, שרוצים להראות כבודו שיש
50 כמה מעלות מתחתיו.
51 שנינו במשנה, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. מקשה הגמרא,
52 שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מכיל דיושב הוא לפני שעמד, והאמר רב
53 שמפני כבוד השכינה אין לשבת בעזרה, ואין היתר ישיבה בעזרה, אלא
54 למלבי בית דוד בלבד, שחלק להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם
55 שלימה, שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' בעזרה, ויאמר מי אנכי
56 וגו'. מתרצת הגמרא, בראמר רב חסדא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש
57 להעמיד שהקריאה היתה בעזרת נשים, שלא התקדשה בקדושת העזרה
58 ודינה כשאר הר הבית, ומותר לשבת שם, הלא נמי יש להעמיד שהקריאה
59 היתה בעזרת נשים.
60 מיתבי, ששנינו ברייתא שביררר ותיבן קורין בו - בספר תורה את
61 פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים. וביארה, שלדעת חכמים
62 הקריאה היתה בעזרה, ואילו רבי אליעזר בן יעקב אומר, שבהר הבית היו
63 קוראים בו, שנאמר לגבי קריאת התורה שקרא עזרא בראש השנה, שעזרא
64 הוציא ספר תורה

1 מבררת הגמרא, וכל כך למה אומרים זאת כברכה אחת, ומבארת
2 הגמרא, לפי שאין עונין 'אמן' במקדש, ואין שם במה להפסיק בין הברכות,
3 וממילא זה נשמע כברכה אחת.
4 מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, הנו רבנן, מנין שאין עונין 'אמן' אחר
5 הברכות במקדש, אלא עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו', שנאמר
6 בתפלת עזרא בבית שני, 'קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד
7 העולם' - שכל ברכה במקדש יש לסיים בתיבות אלו, כגון 'ברוך ה' אלוהי
8 ישראל מן העולם ועד העולם מגן אברהם', וממשיכה ברייתא, ומנין שעל
9 כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור, אומר הציבור תהלה - 'ברוך שם
10 כבוד מלכותו לעולם ועד', שנאמר ויברכו שם בבורד', היינו שעונים
11 אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והמשך הפסוק, 'ומרום על כל
12 ברכה ותהלה', בא ללמד, שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור,
13 תן לו תהלה - יענו הציבור ברוך שם וכו'.
14 ביום הכיפורים, לאחר שגומר הכהן גדול את עבודת היום, הוא קורא
15 בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבארת את סדר קריאת הכהן
16 הגדול וברכותיו.
17 משנה. שנינו לעיל שבפרכות ביהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון
18 הקודש, ומבארת המשנה כיצד הוא סדר קריאתו וברכותיו. הן - שמש
19 בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל את הספר תורה, ונותנה
20 לו לראש בית הכנסת החשוב ממנו, שעל פיו נחתכים כל עניני בית הכנסת,
21 וראש בית הכנסת נותנה לסגן של הכהן גדול, והסגן נותנה לכהן גדול,
22 וכהן גדול היושב שם עומד ממקומו ומקבל את הספר תורה.
23 וקורא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבאחרי מות, שמבארת את
24 סדר עבודת יום הכיפורים, ואף בעשור' - וכמו כן קורא את 'אך בעשור'
25 שבפרשת אמור, מתוך הספר תורה, שמבואר שם דיני יום הכיפורים, וגולל
26 את ספר התורה ומניחה בתיקו ויאמר לנמצאים שם 'למרות שאני עתיד
27 לקרות פרשה נוספת בעל פה, אין זה משום שאינה כתובה כאן, אלא יתר
28 ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן', ואומר כן כדי שלא יוצאו לנו על ספר
29 התורה, ויאמרו שהוא קורא בעל פה משום שחטר בספר תורה. ובעשור'
30 שבחומש הפקודים - שכתוב בספר במדבר קורא הכהן גדול בעל פה,
31 משום שפרשה זו רחוקה היא, ולא יספיק לגלול עד אליה בשעה
32 שמתרגמים הפסוק, וזהו גנאי לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

אגרות קודש

בי"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה [חיים]

מרדכי שי' הכהן]

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום כ"ה אייר.

... בענין המקואות - בכלל טובה הצעתו, אלא שבמקום ש(מסיבה) מציע לעשות בור המכשיר מן

הצד - פשט לאחרונה לעשות ב' בורות מכשירים (מב' צדדים) א' - עיי' זריעה, ב' - עיי' השקה. ונכון במאד.

וקי"ל.

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 "וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הַחֹזֶב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמִּים". בכל אופן רואים
2 שלפי חכמים קראו בעזרה. ועל קושיה זו אמר רב חסדא שיש ליישב,
3 שכוונת הברייתא שקראים בעזרת נשים.

4 שנינו במשנה וקורא הכהן גדול בפרשיות 'אחרי מות' ואך בעשור.
5 מקשה הגמרא ורמינהי, ששנינו מדרגין בנביא - מותר למפסיד בנביא
6 לדלג מפרשה לפרשה, ואין מדרגין בתורה מפרשה לפרשה, ואין כאן
7 מדלג הכהן גדול מפרשת 'אחרי מות' לפרשת 'אך בעשור'. אמר אביי
8 שקושיה זו לא קשיא, משום שבאין ששנינו שאין מדלגים בתורה, מדובר
9 בדילוג גדול שהוא בבדי' שפסוק התורגמן מלתרגם, וזהו גנאי לציבור
10 שישתקו וימתינו לקורא, ואילו כאן במשנתנו מדובר בדילוג קטן שהוא
11 בבדי' שלא יפסוק התורגמן מלתרגם, שתוך כדי התרגום של הפסוק
12 האחרון של פרשת 'אחרי מות' גולל הכהן גדול לפרשת 'אך בעשור', ומיד
13 כשגומר המתרגם ממשיך הכהן גדול בפרשה החדשה, ובאופן זה אין גנאי
14 לציבור ומותר לדלג.

15 מקשה הגמרא, והא עלה - על המשנה שם קתני ברייתא. מדרגין
16 בנביא ואין מדרגין בתורה, ועד כמה מדרגין בנביא, עד כדי שלא יפסוק
17 התורגמן, ומשמע מפלג הדברים דבתורה כלל וכלל לא מדלגים. אלא
18 אמר אביי, לא קשיא משום שיש ליישב באופן אחר, שבמשנה באן מדלג
19 הכהן גדול מפרשה לפרשה בענין אחר, ששתי הפרשיות בענין יום
20 הכיפורים, ובאופן זה מותר לדלג כשאין בדילוג כדי שיפסוק התורגמן, ובאן
21 - בברייתא שבאר שאתר לדלג בתורה כלל, ובנביא מותר לדלג בבדי
22 שלא יפסוק התורגמן, מדובר בשני ענייני - שמדלג מענין לענין אחר,
23 שאין הלב שנמשך לשמוע דבר אחד, ממדה לצאת ממנו לשמוע ולהבין
24 ענין אחר. ובקריאת התורה שנועדה ללמד לעם את מצוות התורה, חששו
25 שלא יבין השומע פסוק אחד ויצא מכך קלקול שיעבור עליו ולא יקיימו,
26 ולכן אסרו לדלג מענין לענין ואפילו אם אין בכך כדי שיפסוק התורגמן, אך
27 בנביא שאין חשש זה מותר לדלג מענין לענין אם אין בו כדי שיפסוק
28 התורגמן. והתנאי כתיורן זה, מדרגין בתורה מפרשה לפרשה דווקא בענין
29 אחר, ובנביא מותר לדלג אפילו בשני ענייני, ובאן ובאן - בתורה ובנביא
30 מותר רק בבדי' שלא יפסוק התורגמן. ואין מדרגין בנביא לנביא, משום
31 שזה מבלבל דעת השומעים יותר מדאי, ובנביא של שנים עשר מדרגין
32 מנביא לנביא, וכל כך שלא ידלג למפרע מסוף הפסוק לתחילתו.

33 שנינו במשנה וגולל הכהן גדול את התורה ומניחה בחיקו ואומר 'יותר
34 ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן', ובעשור שבחוש הפקודים קורא על פה
35 בו, מבארת הגמרא, וכל כך למה הוצרך לומר כן, כדי שלא להוציא לעז
36 על ספר תורה, שלא יאמרו שפרשה זו שהוא קורא בעל פה אינה כתובה
37 בספר תורה, והוא ספר משובש.

38 שנינו במשנה ובעשור שבחוש הפקודים קורא הכהן גדול בעל פה.
39 שואלת הגמרא, מדוע הוצרך לקרוא בעל פה, וליברכי' - שיגלול לפסוק
40 תורה לפרשה זו, וליקרי' מתוך הכתב. אמר רב הונא בר יהודה אמר רב
41 ששית, שאינו יכול לגלול הספר תורה, לפי שאין גולל ספר תורה בצבור
42 מפני כבוד הציבור. שואלת הגמרא, וליתי ספר תורה אחרניא שגלול
43 בפרשת 'בעשור', וליקרי' בו מתוך הכתב, שבאופן זה אינו צריך לגלול הספר
44 בציבור. רב הונא בר יהודה אמר ליישב, שאין להוציא ספר תורה אחר
45 משום חשש שגלול של ספר תורה ראשון, שלא יאמרו שגלול פסול בראשון
46 ולכן הוציאו ספר תורה אחר. ורבי שמעון בן לקיש אמר ליישב, שאין
47 להוציא ספר תורה אחר, לפי שאין מדרגין ברכה שאינה צריכה - משום
48 שהכהן גדול יצטרך לברך גם על הספר תורה השני, וזו ברכה שאינה צריכה.
49 מקשה הגמרא על תירוצו של רב הונא, ומי חיישין לפגמא - שאם
50 יוציאו שני ספרי תורה, יאמרו שהספר הראשון פסול הוא, והאמר רבי
51 יצחק נפחא, ראש חוש טבת שחל להיות בשבת, מביא שלש ספרי
52 תורות, וקורא באחת מהן מענייניו של יום - פרשת השבוע, ואחת מהן
53 קורא בה פרשה של ראש תיבש, ואחת מהן קורא בה בשל חנוכה, ומוכח
54 מכך שאין חוששים שיוציאו לעז על הספר תורה הראשון. מיישבת הגמרא,
55 ששם קוראים תלמודא נגדי בתלמודא סיפרי, וכל אחד קורא בספר תורה
56 אחר, ובאופן זה ליכא פגמא לספר תורה הראשון, אך כאן שקורא תר
57 נגדי בתרי סיפרי, ואינו קורא בספר הקודם, איכא חשש פגמא לספר
58 תורה הראשון.

59 שנינו במשנה ומברך עליה ששנה ברכות כו'. תנו רבנן לכאר
60 ברכותיו של הכהן גדול, [מברכין] על התורה אשר נתן לנו תורת אמת,
61 בדרך שמברכין בבית הכנסת לאחר קריאת התורה, ועל העבודה מברך
62 רצה, ועל התורה מברך 'מודים', ועל מחילת עון מברך 'אתה בחרתנו
63 וכו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח לעוונותינו', וברכות אלו מברך בתיקנן
64 - כפי נוסחתם הרגילה. ומתפלל על המקדש בפני עצמו, וחזרתם 'אשר בחר
65 במקדש', ועל הקהנים מתפלל בפני עצמן, וחזרתם 'הבחר בכהנים', ועל
66 ישראל מתפלל בפני עצמן, וחזרתם 'הבחר בעמו ישראל', ועל ירושלים
67 מתפלל בפני עצמה, וחזרתם 'הבחר בירושלים'.

68 שנינו במשנה שהכהן גדול מברך ברכה נוספת שנקראת 'השאר
69 תפלה'. תנו רבנן, על מה ששנינו במשנה 'השאר תפלה' מבארת הברייתא
70 שהוא ברכה אחת שיש בה, 'תהנה רנה ובקשה שעמד ישראל צריכין
71 ליושע', וחזרתם בשומע תפלה. ממשכה הברייתא, שמבאן ואליה -
72 לאחר שגמר הכהן גדול לקרוא הפרשה וברכותיה, כל אחד ואחד
73 מהנמצאים שם מביא ספר תורה מתוך ביתו לעזרה וקורא בו, וכל כך
74 למה עושים כן, כדי להראות חזותו - יופיו של ספר תורה לרבים.

75 משנה. פרשת המלה, ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש,
76 כיצד הוא סדר חזון אמיתיה. במוצאי יום טוב הראשון של חג, בשמיני
77 - בשנה השמינית שהיא במוצאי השנה השביעית, עושין לו למלך ביקה
78 של עין בעזרה, והוא יושב עליה. וקריאה זו היא מן התורה שנאמר 'מקץ
79 - לאחר שבע שנים במדבר וגו' תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל
80 באזניהם' וגו'.

81 חזן - שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל ספר
82 תורה ונותנה לראש בית הכנסת החשוב ממנו, וראש בית הכנסת נותנה
83 לסגן של הכהן גדול החשוב ממנו, והסגן נותנה לבנה גדול, ובהן גדול
84 נותנה למלה, והמלה עומד ממקומו ומקבל הספר תורה, וקורא כשהוא
85 יושב. מספרת המשנה שאגריפס המלך עמד מיישיבתו וקבל הספר תורה,
86 וקרא כשהוא עומד משום כבוד התורה, ושיבתו חכמים על כך, וישמעאל
87 בקריאתו 'לא תוכל לתת עליך איש נכרי' ולגו עיניו דמעות, משום
88 שמקרא זה פוסל אותו מהמלכות, שהרי היה מזרעו של הורדוס שהיה עבד.
89 אמרו לו הנוכחים שם, 'אל תתירא אגריפס שנידח אותך מהמלכות,
90 שמתוך שאמך מישראל אחינו אתה, אחינו אתה'.

91 וקורא המלך מתחילת ספר 'אלה הדברים' עד 'שמע ישראל וגו',
92 שבפרשת 'אחתה', ו'שמע' - וקורא פרשת 'שמע' כדי שיקבלו עליהם עול
93 מלכות שמים, ומדלג עד פרשת 'והיה אם שמע' שבפרשת עקב, כדי
94 שיקבלו עליהם עול מצוות. ומדלג וקורא פרשת 'עשר העשר' שבפרשת
95 ראה, ומשם מדלג וקורא פרשת 'כי תכלה לעשר' שבפרשת כי תבא,
96 וקורא פרשיות אלו משום שהוא זמן אסוף, ומזהירים לתת מתנות עניים
97 ולהפריש תרומות ומעשרות. וחזר לאחריו וקורא ופרשת המלה -
98 'אשימה עלי מלך' שבפרשת שופטים. ומדלג וקורא וברכות וקללות
99 שבפרשת כי תבא, כדי שיקבלו עליהם בריתות של עול תורה, עד שגומר
100 כל הפרשה.

101 וכל שמות הברכות שבהן גדול מברך אותן לאחר קריאתו ביום
102 הכיפורים, גם המלה מברך אותן לאחר קריאתו, אלא שנותן - שמברך
103 ברכה של רגלים - מקדש ישראל והדומים, תחת - במקום ברכת מחילת
104 העון שמברך הכהן גדול ביום הכיפורים.

105 נמרא. שנינו במשנה שקריאת המלה היא 'בשמיני', ובפשוט הכוונה
106 לשמיני עצרת, ומקשה הגמרא בשמיני סלקא דעתך - הרי מבואר שהיה
107 זה במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות, ומיישבת, איכא בשמינית' -
108 בשנה השמינית.

109 כתוב בתורה 'מקץ שבע שנים, במועד שנת השמיטה בחג הסוכות, בבוא
110 כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, תקרא את התורה
111 הזאת נגד כל ישראל באזניהם'. שואלת הגמרא, וכל הני סימנים של מועד
112 הקריאה למה לי. ומבארת, שכל הלשונות צריכי, דאי כתב רחמנא רק
113 'מקץ שבע שנים', הוה אמינא נימנו שבע שנים מהשתא - משנת
114 הארבעים לצאתם ממצרים, שהיא שנת הציווי, ואז יקראו בפרשת המלה,
115 ואף על גב דלא מתיירא השנה השביעית בשמיטה, שהרי לא מנו שמיטות
116 אלא לאחר ארבע עשרה שנה משנבטו לארץ, ולכן כתב רחמנא 'שמיטה'

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

רש"י

תוספות

כתב רחמנא בחג הסוכות. תימה השתא דכתיב בחג הסוכות במועד למה לי ועוד לא ליכתוב אלא מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות ואנא ידענא דלאו היינו מר"ה דאו אינם באים ליראות ו"ל אם כן הוה אמינא בחג המצות להכי איצטרך בחרה הסוכות מיהו במועד לא הוה צריך ונראה דלהכי איצטרך משום דבבא כל ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ביום ראשון קמ"ל במועד דמשמע בתוך המועד ואהני בבא כל ישראל דמשמע מאתחלתא דמועד לא ביום ב' או ביום ג' אלא במרנאי יו"ט הראשון אבל פי' רש"י תמוה דפי' דמהאי טעמא ביום טוב ראשון לא דתיקון בימה אינה דוחה יו"ט כיון דגזירת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקראו בלא בימה מנל דבימה מעכבת להכי מסתבר כדפי' ונראה דהוי בונן הבימה מעי"ט בנן של פרקים ובחולו של מועד לא היו עושין שום בנן אלא מקמי' אותה ומחברין הפרקים יחד ואם לא בנו אותה מערב יו"ט נראה דבנינה לא היה דוחה אפילו חולו של מועד:

מצדה

ויקרא כו'. בספר וקרא בתיב. קתני מיהא לרבנן בעזרה היו קוראים: **מתני' בכדי שלא יפסוק התורגמן הוא.** שפרשת שור או בשב קרובה לפרשת אחרי מות. ולא גמר התורגמן לתרגם עד שזה רואה אף בעשור ומתחיל בשמפסוק זה: **ועד כמה מדלגין.** בנביא: **כאן בענין אחר.** מדלגין בתורה. כגון מתני' דתרווייהו בענינא דיהיב ניהור. הלכך מדלגין בכדי שלא יפסוק. ובריייתא דקתני דאפי' בכדי שלא יפסוק תורגמן אין מדלגין - בשני ענינין. שזה בענין יום הכפורים וזה בצו את אהרן או בפרשה אחרת. שאין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחר ממנה לצאת ממנו לשמוע ולהקבין דברי ענין אחר. הלכך תורה שהמצות תלויה בה ומשמיעין אותה לצבור. ופסוק אחד שלא יבין בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקימו ובאה חרובה על כך. לכן אין מדלגין מענין לענין ואפלו אין התורגמן מפסיק. אבל בנביא שפיר דמי: **והתניא.** בניהוטא: **ובנביא בשני ענינין.** וכל שכן בענין אחר: **ובנביא של שנים עשר מדלגין.** מנבואה לחברתה. דכליה חד ספרא הוא: **מסוף הספר לתחלתו למפרע.** וכל כך לפה. לו לומר להם: **שלא להוציא** לעז. שלא יאמרו פרשה שהוא קורא על פה אינה כרובה בו וספר משבש הוא: **משום פגמו.** של ספר תורה ראשון. שלא יאמרו מצא בו פסול: **בענינו של יום.** פרשה של אותה שבת לפי סדר פרשיות התורה: **ת"ר השאר תפלה.** זו היא שיש ברכה אחת ובו תפלה תחנה רנה ובקשה שיעקב בו: **מבאן ואילך.** לאחר שגמר כהן דול לקרוא פרשה בברכותיה. כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה. דקסבר אין ערוב והוצאה ליום הכפורים. אי נמי ירושלים: **דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את בלה:** **להראות חזותו.** של ס"ת וניזו. דאמר מר (מ"ז ק"ב): **זה אלי ואנוהו התנאה לפניו** במצות בס"ת גאה בצעית גאה: **מתני' בשמיני.** בגמרא פריך בשמיני ס"ד. הא אמרת במוצאי יו"ט הראשון. ומשנינן אימא בשמינית במוצאי שביעית בסבות שבתחלת שנה שמינית: **בימה.** אלמבר"א: **שנאמר** **מקץ שבע שנים.** בסוף שבע שנים. ואותה קריה על ד מלך היא. כדתניא בספרי בפרשת המלך. את משנה התורה הזאת. אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה: **וקורא יושב.** וקורא בישיבה: **אגריפס המלך.** מלך ישראל היה מורעו של הורדוס. והוא שחבר בהמ"ק בגימ' ולגו עיניו דמעלות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: **אחינו אתה.** שאמו מישאאל: **וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע.** שבראשית: **ושמע והיה אם שמעי.** ע"י דלוג. ומשם מדלג לעשר תעשר. ומשם

ספר תורה: **"ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה":** וליכריכה לספר ולקרי? אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: לפי שאין גולגין ספר תורה בצבור. וליתי ספר תורה אחרינא ולקרי? רב הונא בר יהודה אמר: משום פגמו של ראשון. ר' שמעון בן לקיש אמר: לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה. ומי חיישין לפגמא? והאמר ר' יצחק נפחא: ראש חדש טבת שחל להיות בשבת מביא שלש תורות. וקורא אחת מעניינו של יום. ואחת של ראש חדש. ואחת בשל חנוכה. תלתא גברי בתלתא סיפרי. ליכא פגמא. חד גברא בתרי סיפרי. איכא פגמא: **"ומכרך עליה שמנה ברכות"** כו': תנו רבנן: [מברכין] על התורה. בדרך שמברכין בבית כנסת. ועל העבודה ועל ההודאה ועל מחילת עון. כתיבנן. על המקדש בפני עצמו. ועל הכהנים בפני עצמן. על ישראל בפני עצמן. ועל ירושלים בפני עצמה: **"השאר תפלה":** תנו רבנן. השאר תפלה: **"תחנה רנה ובקשה שעמד ישראל צריכין ליושע".** וחותם ב"שומע תפלה". מבאן ואילך. כל אחד ואחד מביא ספר תורה מותך ביתו וקורא בו. וכל כך לפה? כדי להראות חזות לרבים: **מתני' פרשת המלך.** כיצד? מוציא יום טוב הראשון של חג. בשמיני. במוצאי שביעית. עושין לו בימה של עץ בעזרה. והוא יושב עליה. שנאמר: **"מקץ שבע שנים במעד."** חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת. וראש הכנסת נותנה לסגן. והסגן נותנה לכהן גדול. וכהן גדול נותנה למלך. והמלך עומד ומקבל. וקורא יושב. אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד. ושבוהו חכמים. וכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נכר". ולגו עיניו דמעלות. אמרו לו אל תתירא אגריפס. אחינו אתה. אחינו אתה! וקורא מתחילת **"אלה הדברים"** עד **"שמע"**. ו"שמע" והיה אם שמע. **"עשר תעשר"**. **"כי תכלה לעשר"**. ופרשת המלך וברכות וקוללות עד שגומר כל הפרשה. ברכות שכהן גדול מברך אותה. המלך מברך אותה. אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון: **גמ' בשמיני.** סלקא דעתך? אימא: בשמינית. וכל הני. למה לי? צריכי. דאי כתב רחמנא **"מקץ"** הוה אמינא נימנו מהשתא. ואף על גב דלא מתרמי בשמיטה. כתב רחמנא **"שמיטה"**. ואי כתב רחמנא **"שמיטה"** הוה אמינא בסוף שמיטה. כתב רחמנא **"במעד"**. ואי כתב **"במעד"** הוה אמינא מריש שתא. כתב רחמנא **"בתח הסבות"**. ואי כתב רחמנא **"בתח הסבות"** הוה אמינא אפילו יום טוב אחרון. כתב רחמנא **"בבוא כל ישראל"**

מאתחלתא

מדלג וקורא כי תכלה לעשר ובכרות וקוללות. ומשם חזר למפרע וקורא אשימא עלי מלך. שמע קבלת מלכות שמים. והיה אם שמע קבלת עול מצות כדאמר בפ' שני דברכות (דף י"ג). וכן ברכות וקוללות קבלת בריתות של תורה. ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסוף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך מפקדת בין עשר לבי תכלה. קורא את אלה יחד שלא להפסיק במעשרות. ואח"כ קורא פרשת המלך. ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי שפסיק התורגמן. אין למלך תורגמן ואין מתרגמן אחרי: **ברכות ש"ב מברך.** בימה"כ אחר מקרא פרשה כדאמרו (מ"א פ"ה). מברך עליה שמונה ברכות: **המלך מברך.** אחר קריאתו של רגלים. מקדש ישראל והזמנים מברך תחת ברכות של מחילת העון שבי"ב: **גמ' צריכי.** כל הסימנים הללו מקץ שנת השמיטה ובחג הסבות ובמועד: **נימונו מהשתא.** משנת ארבעים ותלאה. שבערבות מואב נאמר פרשה זו ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה. שלא קמו משמין עד לאחר שבע שבבשו ושבע שחלקו כדאמרי' (בבב"ב פ"ד דף כ"ג) [ערכין] (דף י"ב): **בסוף שמיטה.** קדם ר"ה של שמינית. דהא מקץ שבע בסוף שנה משמע: **מריש שתא.** שכלן נקראו מועד דברכותיב ו"קלא

(ג) אלה מוצידי ד' וקחשיב גמי ר"ה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד ב

תוספות

רש"י

מצוה שאני. והכי פרכין נמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט:) גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ וליבם זכור לטוב אינו והאמר רב אשי וכו' ומשני מצוה שאני וקשיא לר"י אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף יז.) מעבירין את המת מלפני כלה וזה וזה לפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך

שעבר לפני הכלה ושבוהו חכמים וקא פריך מכלל דשפיר עבד והאמר רב אשי וכו' ומשני פרשת דרכים הוה ואמאי לא משני מצוה שאני ותו איכא למיתמה וזה הדין גופיה דרב אשי מיירי במקום מצוה דמעיקרא אמר אפי' למ"ד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומתוהב ליה מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג ברבי דהיה ר"ג עומד ומשקה עליהן וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אשי אפי' למ"ד נשיא שמחל על כבודו דהיינו רבי יהושע שקבל הכוס מרבן גמליאל וכן רבי (אלעזר בר) צדוק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משמע אפילו במקום מצוה דומיא דנשיא כהוא מעשה דרבן גמליאל שהיה סעודת מצוה ומחל על כבודו בשביל כבוד חכמים אורחין שהיו מסובין בסעודתו דמייתי עליה דאברהם אבינו והוא עומד עליהם אלמא דאפי' במקום מצוה אמר רב אשי אין כבודו מחול ונראה לתרץ דדוקא הכא שייך למימר מצוה שאני דמחל על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה וכן ההיא דפרק כזן גדול (סנהדרין יט:) דחולץ או מיבם מחל על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו אבל ההיא דכתובות (דף יז.) ופ"ק דקידושין (דף לב:) דמחל על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר ודם כגון כלכלה ות"ח בזה גזירת הכתוב הוא שאינו מחל אפי' במקום מצוה שהיה מצות כיבוד עצמו שהן צריכין לעשות בו למלך כבוד גדולה ממצות כיבוד שחייב המלך לנהוג בהו שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו נמצא דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה: **אותו** היום נתחייבו שונאי ישראל כלייה. ירושלמי תני רבי חנינא ברבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו ודבר תמוה לומר אם היה ראו

מאימית דמתחיל מועד. ומיהו בירט לא. שאין תקון הבימה דוחה לא את השבת ולא יו"ט, ומאחמול נמי לא עבדין לה דדקא לה עורה. והאי טעמא מפרש בגמ' ירושלמי (פ"ב) במסכת מגילה. דקתני הקהל מאחרין בשלל להיות בשבת, וקאמר מפני הבימה. ונעברה מאחמול דקא לה עורה אנוכרי"ר בלע"ז: **למלכי בית דוד.** אבל לא למלכי בית חשמונאי: **אפי' למאן דאמר.** בקדושין בפ"ק (דף כז:) : **אגרושה.** כחה של חנופה. דאע"ג דאמו מישאל אין ראוי למלכות דעבר היה ויולא מלתא: **נתעורר הדיין.** שהחניפו הדיין את בעלי הדין: **ונתקלקלו הפעשים.** שהגדולים ראו עוברי עברה ולא מחו בידם מפני חנופה: **ואין אדם שכול לומר לחבירו מעשי גדולים מפעשיך.** שמתוך שלא מחו בעוברי עברה למדו הדורות את מעשיהם ונמצא קלן עוברין: **לכלי.** לשון בללה נפשי (תכילים קטן). שמתאנה לשתות יין תדיר: **ופליגא.** הא דריש לקיש דאמר להחניפו לעשו נחבון לומר לו ראייתו פניך כראות פני וגו'. פליגא אדריבי לוי דאמר לא להחניפו נחבון אלא לאים עליו ולהודיעו שהוא רגיל לראות מלאכים: **לא ישועו כי אסרם.** כשיבואו עליהם יסורין לא יועילם שוועה: **ויאמר ירמיהו לחנניה הנביא.** שאמר נבואת שקר על גלות יבנה וכלי הקדש שגלו עמו, בעוד שנתיים ומים אני משיבם אל המקום הזה, אמן כן יעשה ה' חנופה היא זו שהיה לו לומר בהדיא שקר אתה נבא: **ויורי**

עוד לנביל נדיב ולכלי לא יאמר שוע, מפלל דפעולם הוה שרי. ר' שמעון בן לקיש אמר, מהבא: **"כראת פני אלהים ותרגני".** ופליגא דרבי לוי, דאמר רבי לוי: **משל של יעקב ועשו, למה הדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו והקיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך.** אמר: ידע ליה מלכא, מיסתפי ולא קטיל ליה: **אמר ר' אלעזר:** כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם, שנאמר: **"והנפני לב ישימו אף"** ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, שנאמר: **"לא ישועו כי אסרם"**. סימן א"ף עוב"ר גיהנם ביד'ו נידה גוליה: **ואמר ר' אלעזר:** כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שפמעי אמן מקללין אותו, שנאמר: **"אמר לרשע צדיק אתה יקברו עמים זעמוהו לאמים"**, ואין "קוב" אלא קלל, שנאמר **"לא קבה אל"**, ואין "לאום" אלא עוברין, שנאמר **"ולאם מלאם יאמין"**. ואמר ר' אלעזר: **כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר:** **"הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע"** וגו', מה כתיב אחריו **"לכן פאכל קש לשון אש וחשש להכה ירפה"**. ואמר ר' אלעזר: **כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן בנן, שנאמר:** **"ויאמר ירמיהו אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריו"**, וכתוב: **"ויורי"**

מפני (מדקן) התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דילא מילתא כמו שפירש"י שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה:) גבי רב מרי דמנייה רבא אפורסי דבבל וגבי אושפזכניה דרב אדא בר אבהו אם היתה אמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה (קדושין דף עו:) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלינהו שררות במתא דדרשין שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מוסמך משימות למקרב אחיך ש"מ דבעין בהו מקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאמי ואמו מישראל וזו היתה החנופה שמלך בורע שלא כדן תורה והורו לו והחזיקו בכך הני שלא יוכלו למחות היה להן לשתוק ולא להחזיקו וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמתוך לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן הממכה כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנין לרבות שותרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דיין ומכין ברצועות ת"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא היא אלא מן הברורין שבאחיך:

בל המחניף לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי ההיא דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דירשאל לוו בהדיה תרי בני חזאי קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחטיה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ח"ו אחזקית ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשך הצלתה:

הדרן עלך אלו נאמרין

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לְכַבֵּל – הנותן רק מה שחייב ובעין רעה נָדִיב – הנותן בעין יפה, וּלְכִילִי – רמאי חורש רעות לֹא יֵאָמֵר שהוא שוֹעֵ – אדון נדיב שהכל פונים אליו, ויש לדייק מְכַלֵּל הדברים, דְּבַעוּלָם הָיָה שָׂרִי להחניף לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור להחניף להם. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, שהמקור לכך שמותר להחניף לרשעים הוא מִהְיָבָה, שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר לו, "כי על כן ראיתי פניך בְּרָאוֹת פְּנֵי אֱלֹהִים, וְתִרְצֵנִי".

וּפְלִיגָא דְרַבִּי לִוִּי – ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק על ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו, אלא בא לאיים עליו. דָּאִמַר רַבִּי לִוִּי, מִשָּׁל שֶׁל יַעֲקֹב וְעָשָׂו בַּפְּסוּק וְזֶה לְמַה הִדְרֵךְ דּוֹמָה, לְאֶדָם שְׂוִימָן אֶת חֲבִירוֹ, וְהַכִּיר חֲבִירוֹ בּוֹ – בַּמּוֹמִין, שְׁמַבְקֵשׁ לְחֹרְגוֹ, אָמַר לוֹ הָאוֹרַח לְמוֹמִין, 'מַעַם תִּבְשִׁיל וְזֶה שְׂאֵנִי מוֹעֵם, כְּתִבְשִׁיל שְׁמַעְמָתִי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ', אָמַר הַמּוֹמִין לַעֲצֻמוֹ, 'מִסְתַּבֵּר שָׂאֵדָם זֶה שְׁטַעַם מִתְבָּשִׁיל הַמֶּלֶךְ, יָדַע לִיה מִלְכָּא – הַמֶּלֶךְ מְכִירוֹ וְחִבְרֵי, וּמִתּוֹךְ כִּךְ מִסְתַּבֵּי – חוֹשֵׁשׁ הַרוֹצֵחַ וְלֹא קָטִיל לָהּ. וְאִם כֵּן יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אֵימָם עַל עֲשִׂיו וְרָמָז לֹא שְׁהוּא רָגִיל לִרְאוֹת מִלֵּאכִים שְׁעוֹרִים לוֹ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה כַּמָּה מִימְרוֹת שֶׁל רַבִּי אֲלֵעָזָר, בַּגּוֹת הַחֲנוּפָה. אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲנוּפָה, מְבִיא אִף – כַּעַס לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר 'וְחִנְפִּי לִב יִשְׁמֹו אִתִּי'. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂאֵין תִּפְלֹתוֹ שֶׁל הַחֲנָף נִשְׁמָעַת, שְׁנֵאֲמַר בַּהֲמַשְׁךְ הַפְּסוּק 'לֹא יִשְׁעוּ – לֹא תִתְקַבֵּל שׁוֹעֲתָם, כִּי אֲסָרָם – כֹּאשֶׁר יִבּוֹאוּ עֲלֵיהֶם יוֹסִרוֹם'.

(סִימָן לַמֵּאמָרִי רַבִּי אֲלֵעָזָר בַּעֲנִינֵי חֲנוּפָה, א"ף עוֹבֵר, ר' נִיחָוָם בְּיָדוֹ, נִיחָוָה גוֹל"ה). וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲנוּפָה, אֲפִילוֹ עוֹבֵרִין שְׁבַמְעִי אֲמִן מִקְלָלִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר "אוֹמֵר לְרַשֵּׁעַ צְדִיק אֲתָה, יִקְבְּחוּ עִמָּם, וְעֲמֹהוּ לְאוֹמִים", וְאֵין בִּיאור 'קוֹב' הַמּוֹחֵךְ בַּפְּסוּק אֶלָּא לִשׁוֹן קָלָלָה, שְׁנֵאֲמַר בַּפֶּרֶשׁת בַּלֵּעַם, 'מָה אֲקוּב, לֹא קִבַּח אֵל' – כִּיצַד אֲקַלֵּם, וְה' לֹא קָלַם. וְאֵין 'לֹאֹם' אֶלָּא עוֹבְרִין, שְׁנֵאֲמַר עַל יַעֲקֹב וְעֲשָׂיו כְּשֶׁהָיוּ בַּבֶּטֶן אִמָּם 'וְלֹאֹם מִלֵּאֹם יֵאָמֵן'.

וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲנוּפָה נּוֹפֵל בְּנִיחָם, שְׁנֵאֲמַר "הוֹי לַחֲנוּפִים, הָאֲמָרִים לָרַע – לֵאדָם רַע שְׁהוּא טוֹב, וְלִטּוֹב רַע וְגוֹ", מָה כְּתִיב אַחֲרָיו בַּעֲנוּשָׁם, "לָבֵן בְּאֶבֶל קֵשׁ לִשׁוֹן אִשׁ, וְחִשֵּׁשׁ לְהִבָּה יִרְפָּה וְגוֹ", הִרִי שְׁנוּפִלִים בֹּאשׁ הַגִּיחָנִם.

וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל הַמְּחַנֵּף לְחֲבִירוֹ בְּסוֹף נּוֹפֵל בְּיָדוֹ שֶׁל הַרְשַׁע שֶׁהַחֲנִיף לוֹ, וְאִם אֵינוֹ נּוֹפֵל בְּיָדוֹ נּוֹפֵל בְּיָד בְּנֵיו, וְאִם אֵינוֹ נּוֹפֵל בְּיָד בְּנֵיו, וְאִם אֵינוֹ נּוֹפֵל בְּיָד בְּנֵיו, נּוֹפֵל בְּיָד בְּנֵיו בְּנֵיו, שְׁנֵאֲמַר "וְיֵאֲמַר דְּמִיָּה הִנְבִּיא" לְחֲנִינָה שֶׁהִתְנַבֵּא וְנִבְּאוֹת שֶׁקֶר, שֶׁבַעַד שְׁנֵתִים יוֹשׁוּב יִכְנִיה וְכִלִּי הַמְּקֻדֵּשׁ מִגְּלוֹתָם, "אֲמֵן בֶּן יַעֲשֶׂה ה', יִקָּם ה' אֶת דְּבָרָיו", וְהִיתָה זֶה חֲנוּפָה מִשׁוּם שֶׁהִיא לוֹ לִוְמֵר בִּפְרִישׁ 'שֶׁקֶר אַתָּה דוֹבֵר', וּבְכִתְבִּי, שֶׁלֹּאֲחֹר כַּמָּה יָמִים יֵצֵא יְרִמְיָה מִירוּשָׁלַם לֶאֱרָץ בְּנִימִין, לְחַלּוֹק נַחֲלָה שְׁנַפְלָה לוֹ שֵׁם,

מֵאֲתַחֲלָתָא דְמוֹעָד – מִתַּחֲלִיל חַג הַסּוּכוֹת.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה וְחִזּוֹן הַכְּנֶסֶת נּוֹטֵל סָפֵר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת. מַעֲרִידָה הַגְמָרָא, שֶׁלִּבְאוּרָה שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה שִׁמְשֹׁנִיתוֹ סִתְמָה כְּדַעַה שְׁחוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּמָקוֹם הָרֵב, וְאֵין בִּכְךָ פְּחִיתוֹת כְּבוֹד לְרֵב, שְׁהָרִי כֵּאֵן חוֹלְקִים כְּבוֹד לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת בַּפְּנֵי הַמֶּלֶךְ. אָמַר אֲבִי שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ זֹאת מִכָּאן, מִשׁוּם שְׁטַעַם מִשְׁנֵינוּ כּוֹלָה הוּא מִשׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּמֶלֶךְ, לְהִרְאוֹת שִׁישׁ כַּמָּה שְׁרָרוֹת מִתַּחְתִּי, וּבִאּוּפֵן זֶה הַכֹּל מוֹדִים שְׁחוֹלְקִים כְּבוֹד לְתַלְמִיד בַּמָּקוֹם הָרֵב.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד וּמִקְבֵּל וְקוֹרָא יוֹשֵׁב, אֲגִרִפֵּס הַמֶּלֶךְ עֹמֵד וְקוֹבֵל, וְקָרָא עוֹמֵד. מִקְשָׁה הַגְמָרָא. שְׁמֹזָה שְׁכָתוֹב 'וְקָרָא עוֹמֵד', מִקְבֵּל הַדְּבָרִים מִשְׁמַע דְּיוֹשֵׁב הִיא לַפְּנֵי כֵן, וְהָאֲמַר מֵר, שֶׁאֵין הִיתֵר יוֹשִׁיבָה בְּעוֹרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דִּין בְּלִבָּד, מִשׁוּם שֶׁחֹלֵק לָהֶם הַכְּתוּב כְּבוֹד לְהִרְאוֹת שְׁמִלְכוּתָם שְׁלִימָה, שְׁנֵאֲמַר "וְיִכְבֹּד הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְיֹשֵׁב לִפְנֵי ה' וְיֵאֲמַר" וְגוֹ, וְאִךְ יֵשׁ אֲגִרִפֵּס שֶׁהִיא מִמְּלִכֵי בֵּית חֲשׁוֹנָאִי בַּעֲזָרָה. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא, כְּדָאֲמַר רַב הִסְדָּא עַל קוּשִׁיָּה דְּרֹמָה, שֶׁהִקְרִיאָה הִיתָה בְּעוֹרָת נָשִׁים שְׁמוֹתֵר לִשְׁבֹּת בָּהּ, הִכָּא נָמִי יֵשׁ לִישֵׁב שֶׁהִקְרִיאָה הִיתָה בְּעוֹרָת נָשִׁים.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁאֲגִרִפֵּס הַמֶּלֶךְ קָרָא בַּעֲמִידָה וְשִׁבְחָהוּ חֲכָמִים עַל כִּךְ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא, שְׁמֹזָה שְׁכָתוֹב שִׁבְחָהוּ מִקְבֵּל הַדְּבָרִים עוֹלָה דְּשִׁפְרִי עֶבֶד בִּכְךָ שֶׁקָרָא בַּעֲמִידָה, וְהָאֲמַר רַב אִשִּׁי, שֶׁאֲפִילוֹ לְמָאן דָּאֲמַר שְׁנֵשִׁיא בִּישְׂרָאֵל שְׁמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ מְחֹל, מֶלֶךְ שְׁמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מְחֹל, שְׁנֵאֲמַר "שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" וּמִהִיתֹר שְׁכָתוֹב פַּעֲמִיִם 'שׁוֹם' וְתִשִּׁים, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁתָּהָא אִימָתוֹ עָלֶיךָ, וְאִם מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין אִימָתוֹ עֲלֵינוּ. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא, מִצָּנָה שְׂאֵנִי – אֲגִרִפֵּס מַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ לְצוֹרֵךְ מַצּוּה, וּבִאּוּפֵן זֶה כְּבוֹדוֹ מוֹחֵל.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, וּבְשִׁחְזָנֵי אֲגִרִפֵּס ל'לֹא תוֹכֵל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי', זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת, אֲמָרוּ לוֹ, 'אֵל תִּתִּירָא אֲגִרִפֵּס, אֲחִינוּ אַתָּה, אֲחִינוּ אַתָּה'. תִּנָּא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי נִתָּן, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁאֲמָרוּ לוֹ כֵן, נִתְחַיְבּוּ שׁוֹנְאִי יִשְׂרָאֵל בְּלִיָּה, מִשׁוּם שֶׁהַחֲנִיפּוֹ לוֹ לְאֲגִרִפֵּס, שֶׁלְּמִרְתָּה שֶׁאֲמָרוּ הִיתָה מִיִּשְׂרָאֵל, לֹא הִיא רָאוֹי לְמַלּוֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהִיא עֶבֶד, וְהָיוּ גִנְאִי לְיִשְׂרָאֵל שֶׁעַבַד יִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא אֲגִרִפֵּס – כּוֹחַה שֶׁל חֲנוּפָה – שֶׁהַחֲנִיפּוֹ לְאֲגִרִפֵּס, נִתְעַוְּוָתוֹ דְּחִינָן – שֶׁהִדְרִינֵם הַחֲנִיפּוֹ לְבַעֲלֵי הַדִּינָם, וְנִתְקַלְקְלוּ הַפְּעֻשִׁים – שֶׁהַצְדִּיקִים רָאוּ עוֹבְרֵי עֲבִירוֹת וְלֹא מָחוּ בִידֵם מִפְּנֵי הַחֲנוּפָה, וּמִתּוֹךְ כִּךְ לָמְדוּ הַדְּרוֹת אֵת מַעֲשֵׂי הַרְשָׁעִים, וְאֵין אָדָם יָכוֹל לִוְמֵר לְחֲבִירוֹ 'מַעֲשֵׂי גְדוֹלִים מִפְּעֻשִׁיךָ', שְׁמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא מָחוּ בַּרְשָׁעִים הַכֹּל לָמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְנַעֲשׂוּ כוֹלָם עוֹבְרֵי עֲבִירָה.

דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹדָה בֶּר מִצְרֵכָא, וְאִתִּימָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, מוֹתֵר לְהַחֲנִיף לְרַשָּׁעִים בְּעוֹלָם הָיָה, שְׁנֵאֲמַר שְׁלַעֲתִיד לְבּוֹא 'לֹא יִקְרָא עוֹד

הַמַּשְׁךְ בִּיאור לַמִּסְכָּת סוֹטָה לְיוֹם אַרְבַּעִים וּשְׁנַיִם לַעוֹמֵר ע"ב

וְרַבִּי אִסִּי נַחֲלָקוּ מִה כּוֹנֵת הַפְּסוּק, וּכִיצַד יִפְתּוֹר אֵת דִּאְגָתוֹ. וְחָד אָמַר שֶׁהִדְרִךְ לְפַתּוֹר אֵת הַדִּאְגָה, הוּא עַל יְדֵי שִׁשְׁחָנָה מְדַעְתוֹ – שִׁסִּיחַ דַּעְתוֹ הִימָנָה. וְחָד אָמַר שֶׁהִדְרִךְ לְהִפְטֹר מִהַדִּאְגָה, הִיא עַל יְדֵי שִׁשְׁחָנָה לְאֲתָרִים וְחִבְרֵי יֵת לֹו עֲצָה עַל דִּאְגָתוֹ.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, וְאִתָּם הִיוּצֵאִים לְמַלְחָמָה אִי אִתָּם בֶּן אֵלָא מוּבֹטָח לָכֶם נַצְחוֹנְכֶם, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַהוּלֵךְ עִמָּכֶם לְהַלָּחֵם לָכֶם" זֶה מַחֲנֶה אֲרוֹן בּוֹ, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, וְכָל כֶּף לָמָּה – מִפְּנֵי מָה נִקְטָה הַתּוֹרָה אֵת הַלִּשׁוֹן 'כִּי ה' וְכוּ' הוּלֵךְ עִמָּכֶם, בַּלִּשׁוֹן הַלִּיכָה, וְלֹא נִאֲמַר 'כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם עִמָּכֶם'. עוֹנָה הַגְמָרָא. מִפְּנֵי שֶׁהָשָׁם וְכָל בְּיָנָיו לַחֲוֹת הַבְּרִיָּה, שֶׁבָּהֶם כְּתוּב אֵת שֵׁם ה' וְאֵת הַכִּינוֹי 'אֱלֹקִיךָ' הִיוּ

מַצְרִיכֵהֶם. לְלַמּוֹד שֶׁגִּיבּוֹרִים הֵם. וְשִׁמָּא הָאֲמַר שֶׁאִינֶם גִּיבּוֹרִים, וְרִיבּוֹי הַזֶּה הוּא מִפְּנֵי שְׁחוֹלֵי מַעֲיִים הֵם וְאֵינוֹ מַחֲמַת גְּבוּרָה, תִּלְמִיד לִוְמֵר הַמַּשְׁךְ הַפְּסוּק 'כּוֹלָם גְּבוּרִים'.

וּמִקוּשִׁיָּת הַגְמָרָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבַר אַחֵר, אָמַר רַב מָר, שְׁמַע מִיָּנָה מִמָּה שֶׁאֲמָרָה הַגְמָרָא שְׁמָא רִיבּוֹי הַזֶּה הוּא מִפְּנֵי שְׁחוֹלֵי מַעֲיִים הֵם, שֶׁהָאִי מָאן דְּנִפְשִׁי וְיָבִילִיָּה – אָדָם אֲשֶׁר צָרְכֵיו מְרֻבִּים, דְּבַר זֶה מַעֲדִי שְׁחוֹלֵי מַעֲיִים הוּא – שֶׁהוּא חוֹלָה מַעֲיִים. וּמוֹסִיפָה הַגְמָרָא לְמָאן נִפְקָא מִיָּנָה – מָה תוֹעִיל לוֹ יִדְעָתוֹ שֶׁהוּא חוֹלָה מַעֲיִים, עוֹנָה הַגְמָרָא, כִּדִּי שְׁלִיטָרָה בְּנִפְשִׁיָּה וּיִבְקֵשׁ תְּרוּפָה לְמַחֲלָתוֹ, טֶרֶם תַּחֲמִיר מֵאֵד.

עוֹד מַצִּינוּ שֶׁנַּחֲלָקוּ בִּבְיָאוֹר הַפְּסוּק 'דִּאְגָּה כָּלָב אִישׁ יִשְׁחָנָה', שֶׁרַבִּי אִמִּי

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 "וַיְהִי הוּא בַּשָּׁעַר בְּנִימָן, וַיֵּשֶׁב בְּעַל פְּקִידוֹת - ממונה שלא יצאו מהעיר
2 אל הכשדים, וַיִּשְׁמְרוּ יִרְמְיָהּ בֶּן שְׁלֵמִיָּה בֶּן חֲנַנְיָה נְבִיא הַשֹּׁקֶר, וַיִּתְּפֹשׂ אֶת
3 יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְאֹמֶר אֶל הַכַּשְׂדִּים אַתֶּם נֹפֵל לְהוֹיֹת עִמָּהֶם, וַיֹּאמְרוּ (לוֹ)
4 יִרְמְיָהוּ שֹׁקֵר אַתָּה דוֹבֵר, אִינִי נֹפֵל אֶל [עַל] הַכַּשְׂדִּים וְגו'". וּבְתֵיב
5 "וַיִּתְּפֹשׂ יִרְמְיָהוּ בִּירְמְיָהוּ וַיְבִיאֵהוּ אֶל הַשָּׂרִים, וַיִּקְצְפוּ הַשָּׂרִים עַל יִרְמְיָהוּ,
6 וְהָיוּ אוֹתוֹ וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בֵּית הָאֲסוּר בֵּית יְהוֹנָתָן הַסּוֹפֵר, כִּי אוֹתוֹ עָשׂוּ לְבֵית
7 הַכֹּהֵן, הָרִי שִׁירְמִיָּהוּ נָפַל בִּידֵי נַכְדוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה נְבִיא הַשֹּׁקֶר, שֶׁהִחְנִיף לוֹ.

8 וַאֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, כָּל עֵדָה שֵׁשׁ בָּהּ חֲנוּפָה - שאינם מוכיחים זה את
9 זה, מֵאִסּוּר בְּגִדָה, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי עֵדָת חֲנָף גִּלְמָד", וְגִלְמָד' הוּא מַלְשׁוֹן נִדְרָה,
10 שֶׁבֶן בְּכָרְבִי הֵיכָן קוֹרֵין לְנִדָּה 'גִּלְמָדָה', מְבַרְרָת הַגִּמְרָא, מֵאִי פִירוּשׁ
11 'גִּלְמָדָה', וּמִדּוּעַ נִדְרָה קִרְיָא כֵן. וּמִבְּאֵרֶת, שֶׁ'גִּלְמָדָה' הִיא מַלְשׁוֹן בְּמִוֶּלֶת דָּא
12 מִבְּעֵלָה - מְבֻדֶּלֶת זוּ מִבְּעֵלָה. וַאֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, כָּל עֵדָה שֵׁשׁ בָּהּ חֲנוּפָה
13 לְסוֹף גּוֹלָה, וְדָבָר זֶה נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוּה מִתְּחִיבָה 'גִּלְמָד', בְּתֵיב הָכָא לִגְבִּי
14 עֵדָה שֵׁשׁ בָּהּ חֲנוּפָה "כִּי עֵדָת חֲנָף גִּלְמָד", וּבְתֵיב הָתֵם לִגְבִּי גִלְטָה "וַאֲמַרְתָּ
15 בְּלִבְכֶּם מִי יָלַד לִי אֶת אֱלֹהִי, וְאִנִּי שְׂכֻנָּה וְגִלְמָדָה גּוֹלָה וְסוֹדָה וְגו'".

16 אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אֲבָא, אֲרִבְעָה בֵּיתוֹת שֶׁל רִשְׁעִים אֵין מִקְבָּלוֹת פְּנֵי
17 שְׂכִינָה, בֵּת לִצִּיִּים וּבֵת חֲנִיפִים, וּבֵת שֹׁקְרִים וּבֵת מַסְפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע, וְהַמְקוֹר
18 לְכָר שֶׁפֶת לִיצִיִּים אֵינָה מִקְבֶּלֶת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּבְתֵיב שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִשְׁשֶׁךְ
19 יָדוֹ מִלְּהוֹיֹת אֶת לִוְצִיצִים". וְהַמְקוֹר לְבֵת חֲנִיפִים שְׂכִינָה מִקְבֶּלֶת פְּנֵי שְׂכִינָה,
20 דְּבְתֵיב "כִּי לֹא לִפְנֵי חֲנָף יָבוֹא". וְהַמְקוֹר לְבֵת שֹׁקְרִים שְׂכִינָה מִקְבֶּלֶת פְּנֵי
21 שְׂכִינָה, דְּבְתֵיב שֶׁאִמְרוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "דּוֹבֵר שֹׁקְרִים לֹא יִבּוֹן לִגְנֵד עֵינָיו".
22 וְהַמְקוֹר לְבֵת מַסְפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע שְׂכִינָה מִקְבֶּלֶת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּבְתֵיב "כִּי לֹא
23 אֵל חֲפִץ יִרְשֶׁע אֶתָּה ה', לֹכֵן לֹא יִגֹּד בְּמִגְדָּלָהּ, וּפִירוּשׁ הַפֶּסֶק הוּא, לֹא חֲפִץ רִשְׁעָה אַתָּה
24 מִשּׁוּם שֶׁצִּדִּיק אֶתָּה ה', לֹכֵן לֹא יִגֹּד בְּמִגְדָּלָהּ, עַמְךָ רָע, וּפְרָשָׁה זוּ מְדַבֵּרֶת
25 בְּבִעְלֵי לְשׁוֹן הָרַע, כִּפִּי שֶׁכְּתוּב בַּהֲמִשָּׁךְ "כִּי אֵין בִּפְיָהּ נִכְוֹה וְכו'".

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה פרק שמיני

26 פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
27 שלפניו, עוסקת בדברי הכהן משוח המלחמה לעורכי המלחמה, בעת
28 צאתם מגבול הארץ. כמו שנאמר "והיה קרבכם אל המלחמה וגוש הכהן
29 ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על
30 אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, כי ה'
31 אליהם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם". והמשנה
32 תבאר את הפסוקים.

33 משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משוח מלחמה, שעליו לצוות את
34 העם בעת יציאתם למלחמה, בִּשְׁעָה שֶׁמִּדְּבַר את דברי החיזוק אֶל הָעָם
35 הַלּוֹחָמִים, בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ הֵיךְ מִדְּבַר, שֶׁנֶּאֱמַר, "וַהֲיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל
36 הַמִּלְחָמָה" בצאתכם את גבול הארץ, "וְנִגַּשׁ בְּהֵן" לומר את דבריו.
37 ומבאר המשנה, "הכהן" זה בִּהְיוֹת מִשּׁוּחַ מִלְחָמָה אשר נמשח במיוחד
38 לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק "וְדַבֵּר אֶל הָעָם", זה דווקא בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ.
39 "וַאֲמַר אֲלֵיהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'" אתם קרבים היום למלחמה עַל
40 אוֹיְבֵיכֶם" מבאר המשנה, עַל אוֹיְבֵיכֶם הַגּוֹיִם וְלֹא עַל אֲחֵיכֶם הַיְּהוּדִים.
41 שֶׁמִּלְחָמָה זוּ אֵינָה לֹא כִּמְלַחֲמַת שֶׁבֶת יְהוּדָה עַל שֶׁבֶת שְׁמֻעֹן הַסְּמוּךְ לוֹ
42 בְּגִבּוּל, וְלֹא כִּמְלַחֲמַת שֶׁבֶת שְׁמֻעֹן עַל שֶׁבֶת בְּנִימָן הַסְּמוּךְ לוֹ בְּגִבּוּל, וְלֹא
43 שֶׁאֵם תִּפְּלוּ בְּיָדָם שֶׁל אֲחֵיכֶם, יִרְחֲמוּ עֲלֵיכֶם. וְכֵּן שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִלְחַמַת פֶּקַח
44 בֶּן רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עִם אַחֲז מֶלֶךְ יְהוּדָה, "וַיִּקְוִמוּ הָאֲנָשִׁים מִבְּנֵי אֶפְרַיִם
45 אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֻׁמוֹת קוֹדֶשׁ לֹכֵן, וַיִּחְזְקוּ בַּשִּׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ מִלְּחַמָּתָם עִימָהֶם,
46 לְדַאֵג לְצָרֵיהֶם וּלְמַחְסוֹרֵם, וְכָל מִלְּשָׁה לֵּוִי הָיָה לוֹ בְּגִדִּים
47 לְלַבֹּשׁ, הִלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ מִן הַמִּלְחָמָה, וַיִּלְבִּישׁוּם גַּם מִגְּבִיֵּיהֶם
48 שִׁלְחָם, וַיַּנְעִילוּם - נָתַנוּ לָהֶם מִנְעִלִים, וַיַּאֲבִילוּם וַיַּשְׁקוּם וַיַּסְכִּסוּם בְּשִׁמְן,
49 וַיַּנְתְּלוּם - הִנְהִיגוּ וְנִשְׂאוּ בְּחֻמּוֹתֵיהֶם לְכָל בּוֹשָׁל - אֶת הַחֲלָשִׁים שֶׁלֹּא יִכְלוּ
50 לְלַכֵּת, וַיְבִיאֻם אֶל יְרִיחוֹ שֶׁהָיְתָה נִקְרָאת עִיר הַתְּמָרִים, אֲצֵל אֲחֵיהֶם בְּנֵי
51 יְהוּדָה, וַיֵּשְׁבוּ שׁוֹמְרֵין וְגו'", הָרִי שֶׁאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִרְחָמִים וְנוֹהֲגִים
52 בְּחִמְלָה בְּאֲחֵיהֶם שְׂבִיֵי הַמִּלְחָמָה.

53 אבל אתם, עַל אוֹיְבֵיכֶם הַגּוֹיִם אַתֶּם הוֹלְכִים לְמִלְחָמָה, שֶׁאֵם
54 תִּנְחָצוּ עַל יְדֵיהֶם וְתִפְּלוּ בְּיָדָם בְּשִׁבִי, אֵין מִדְּחִמֵּין עֲלֵיכֶם אֲלֵא יִנְהָגוּ בָכֶם
55 בְּאִכּוּרֵי מְרֻבָּה, לְפִיכָּן אַתֶּם מוֹחֲרִים, אֵל יֵרֶךְ לְבָבְכֶם אֶל תִּירְאוּ וְאֵל
56 תִּחְפְּזוּ וְגו' מִמְּאֻרְעוֹת הַמִּלְחָמָה.
57 וּמִפְּרֵט מִשְׁנֵה אֶת אֲרֵבֶת הָאֲזֹהָרוֹת שֶׁהִשְׁמִיעוּ לְלֹחָמִים, אֵל יֵרֶךְ

58 לְבָבְכֶם' - שֶׁלֹּא יִשְׁבַּר לְבַבְכֶם מִפְּנֵי צָהָלָת - צַעֲקַת הַסּוֹסִים שֶׁהֵם עוֹשִׂים
59 כְּדִי לְהַפְחִידְכֶם וּלְהַטִּיל מוֹרָךְ בְּלִבְכֶם, וַצִּיחָצוּת - הַשְׁחָזוֹת הַתְּרָבוֹת וְכוּלֵי
60 הַמִּלְחָמָה. אֵל תִּירְאוּ' - אֵל יִפּוֹל מוֹרָךְ וּפָחַד בְּלִבְכֶם, מִפְּנֵי הַנֶּפֶת הַתְּרִיסִין
61 - הַקֶּשֶׁת מְגִינֵיהֶם, וְשִׁפְעַת הַקֶּלְלָנִים - רִיבֵי חִילוֹת הַמִּלְחָמָה. אֵל תִּחְפְּזוּ
62 - אֵל תִּמְהָרוּ לְהִימַלֵּט מִקּוֹל תִּקְיעַת הַקְּרָנוֹת שֶׁהֵם תּוֹקְעִים בָּהֶם כְּדִי
63 לְהַפְחִידְכֶם. אֵל תִּעְרָצוּ' - אֵל תִּפְחָדוּ וּתִשְׁבְּרוּ, מִפְּנֵי קוֹל הַצְּהָחוֹת אֲשֶׁר
64 הֵם מְשִׁמְעִים כְּדִי לְהַפְחִידְכֶם.

65 וְעַלִּים לִזְכוֹר "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִתְהַלֵּךְ עִמָּכֶם, וְאֵל תִּבְטְחוּ בַּגְבוּרַתְכֶם
66 כְּמוֹ הַגּוֹיִם, שֶׁהֵם בָּאֵין וּבִטּוּחֵם בְּנִצְחָנוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, וְאַתֶּם בָּאִים
67 וּבִטּוּחֵם בְּנִצְחָנוֹ וּבְכוּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְעַלִּים לְהִשָּׁב לִיבְכֶם אֲלֵי וּלְבִטּוֹחַ
68 בִּישׁוּעָתוֹ. שֶׁהִי הַפְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר נִלְחְמוּ בִּישְׂרָאֵל, בָּאֵו וּבִטּוּחֵם הָיוּ
69 בְּנִצְחָנוֹ וּבְכוּחוֹ שֶׁל גְּלוּת הַפְּלִישְׁתִּי, וְכֵּן הָיָה סוֹפָה, לְסוֹף נִפְלַב בְּחֶרֶב עַל
70 יְדֵי דוֹד, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ רַבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ, בִּידֵי יְהוּדָה וִישְׂרָאֵל, וְכֵן מִצִּינוּ בְּכָנִי
71 עִמּוֹן אֲשֶׁר בָּאֵו וּבִטּוֹחַ בְּנִצְחָנוֹ שֶׁל שׁוֹבֵךְ שֶׁר צִבְאוֹ שֶׁל הָדָרְעוֹר מֶלֶךְ
72 אֲרָם, מָה הָיָה סוֹפָה שֶׁל שׁוֹבֵךְ, לְסוֹף נִפְלַב בְּחֶרֶב בִּידֵי דוֹד וְחִילוֹתָיו, וְנִפְּלוּ
73 עִמּוֹ רַבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ. וְאַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵי אַתֶּם בֶּן - אֵין הִנְהַגְתֶּם
74 וּמִחֲשַׁבְתֶּם כְּהַגּוֹיִם, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִתְהַלֵּךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם וְגו'" וְה'
75 מִתְּנֶה הָאָרֶץ - מִתְּנָה יִשְׂרָאֵל, שֶׁנוֹשְׂאִים עִימָם הָאָרֶץ שֶׁשְׁבִירֵי לִחוֹת
76 מוֹנְחִים בְּתוֹכָהּ, וְהוּא מְסִיעֵה לָהֶם בְּמִלְחָמָתָם וְהֵם נוֹצִחִים.

77 גִּמְרָא. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, "וְדָבָר אֵל הָעָם" בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ. מְבַרְרָת הַגִּמְרָא
78 מֵאִי קָאָמַר, כִּיצַד נִדְרַשׁ מִפְּסוּק שֶׁהִכָּהן חָיִיב לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ,
79 מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא הֵכִי קָאָמַר, בְּפִרְשַׁת מִשּׁוּחַ מִלְחָמָה "וְדַבֵּר, וְלִהְיוֹן
80 בְּמַעֲמַד הָרִי שִׁנִּי הוּא אוֹמֵר, "מִשְׁשֶׁךְ יָדְכֶם וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל", וְדוֹרְשִׁים
81 'דִּיבּוֹר דִּיבּוֹר' גִּזְרָה שׁוּה, מִה' לִהְיוֹן בְּמַעֲמַד הָרִי שִׁנִּי, אִמְרוּ מִשָּׁה אֶת דְּבָרֵינוּ
82 בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, שֶׁהִי עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת נִאֲמָרוּ בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, אֵם בָּאֵן
83 הַמִּשּׁוּחַ מִלְחָמָה מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ.

84 בְּמִשְׁנָה מְבֹאֵר, שְׁדוּקָא מִשּׁוּחַ הַמִּלְחָמָה אוֹמֵר אֶת דְּבָרֵי הַחִיּוּק לְעַם,
85 מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא אֶת הַמְקוֹר לִכְךָ. תְּנִי רִבְּנָן, "וְנִגַּשׁ בְּהֵן וְדַבֵּר אֶל הָעָם",
86 מְבַרְרָת הַגִּמְרָא, יָכוֹל - שְׁמָא כָּל בְּהֵן שִׁירְצָה יוֹכֵל לְדַבֵּר אֶת דְּבָרֵי הַחִיּוּק
87 לְעַם, תִּלְמִיד לִמֹּר בַּהֲמִשָּׁךְ הַפְּרָשָׁה "וְדַבְּרוּ הַשּׁוֹמְרִים" - שֶׁהַשּׁוֹמְרִים
88 מְדַבְּרִים לְעַם דְּבָרֵי חִיּוּק נוֹסְפִים מִלְּבַד הַכָּהֵן, וּמִסְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים יֵשׁ
89 לְלַמֵּד שְׁמָה הַשּׁוֹמְרִים בְּמִוֶּנְהָ - שְׁמוֹנוֹ לְתַפְקִיד זֶה, אֵם בְּהֵן בְּמִוֶּנְהָ -
90 שֶׁהִתְמַנֵּה לִכְךָ, וְלֹא כָּל כָּהֵן שִׁירְצָה. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וַאֲיָמָא בְּהֵן גְּדוֹל,
91 שֶׁהִי הוּא מְמוּנָה לְכַהוֹנָה גְּדוֹלָה, וּמִתְרַצָּה, שֶׁהִכָּהן צָרִיךְ לְהוֹיֹת דּוּמָיָא
92 וְשׁוֹמֵר, מִה' שׁוֹמֵר מִהוּתוֹ שֶׁשֹּׁפֵט הַמִּוֶּנְהָ עַל גְּבִי' הוּא מוֹרָה לוֹ
93 לְרִדּוֹת אֶת הַצִּירִךְ לִכְךָ, אֵם בְּהֵן צָרִיךְ לְהוֹיֹת שֶׁשֹּׁפֵט הַמִּוֶּנְהָ עַל גְּבִי', וְהוּא
94 הַכָּהֵן גְּדוֹל, אֲבָל הַכָּהֵן גְּדוֹל אֵין מְמוּנָה מְעַלְיו. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, הָרִי בְּהֵן
95 גְּדוֹל נְמִי, וַאֲיָמָא מִלָּךְ שְׁדוּא מְמוּנָה עַל גְּבִי'. וּמִתְרַצָּה, 'מְמוּנָה' שֶׁאִמְרוּ,
96 דּוּקָא בְּעִבּוּדָתוֹ קָאָמַר - מִיָּנִי הִנוּגַע לְעַבְדּוּתוֹ, וְכֵּן גְּדוֹל אֵין מְמוּנָה עֲלֵיו
97 בְּעַבְדּוּתוֹ. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וַאֲיָמָא שֶׁהִכָּהן הַמְּזוּכָר בָּאֵן הוּא הַכָּהֵן, שֶׁהוּא
98 מְמוּנָה, וְהַכָּהֵן גְּדוֹל מְמוּנָה עֲלֵיו בְּעַבְדּוּתוֹ. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, שֶׁאִמְרוּ עַל
99 הַסֵּגן יֵשׁ מְמוּנָה, אֵךְ הַסֵּגן עֲצֻמוֹ לֹא מְמוּנָה הוּא לְשׁוֹם דְּבַר, דְּתִנְיָא, אָמַר
100 רַבִּי תַנְיָנָא סֵגֵן הַכֹּהֲנִים, לָמָּה - לֵאמֹר דְּבַר הַסֵּגֵן מְמוּנָה, וּמִבְּאֵר, שֶׁאֵם
101 אֵירֵעַ בּוֹ פְּסוּל בְּהֵן גְּדוֹל מִסְּהֵךְ עַבְדּוּתוֹ, נִכְּכֵם הַסֵּגן, וּמִשְׁמִישׁוֹ תַּחְתָּיו,
102 אֲבָל קוֹדֶם שֶׁאֵירֵעַ פְּסוּל, אֵין לָהֶם שׁוּם מִיָּנִי בְּעַבְדּוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהִי
103 הוּא כָּכָל כָּהֵן, וּבִהְכָּרָה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם מִיּוֹד לְמִלְחָמָה, וְהוּא מִשּׁוּחַ מִלְחָמָה.

104 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁהִכָּהן פּוֹתַח בְּלִשׁוֹן זֶה "וַאֲמַר הַכָּהֵן אֲלֵיהֶם, שְׁמַע
105 יִשְׂרָאֵל". מְבַרְרָת הַגִּמְרָא, מֵאִי שֶׁנֶּאֱמַר - מִדּוּעַ הַכָּהֵן מִתְחִיל אֶת דְּבָרָיו בְּלִשׁוֹן
106 "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל". וּמִבְּאֵרֶת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמֻעֹן בֶּן יוֹחִי,
107 שֶׁהִתּוֹרָה מְרַמֶּזֶת לָהֶם בְּדָבָרֵי הַכָּהֵן דְּבַר נוֹסֵף, וְהוּא, שֶׁאָמַר לָהֶן הַקְּדוּשָׁה
108 בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל הַבָּאִים לְהִילָחֵם בַּגּוֹיִם, אֲפִילוֹ לֹא קִיְּמָתָם אֲלֵא
109 מִצְוָה זוֹ שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שְׁחֵרִית וְעִרְבִית שֶׁהִיא קְבֵלֶת מַלְכוּת שָׁמַיִם
110 וְעוֹל מִצְוֹת, אֵי אַתֶּם נִמְסָרִין בְּיָדָם, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה עִימָכֶם,
111 אַתֶּם נוֹצִחִים.

112 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁהִכָּהן אוֹמֵר לְעַם, אֵל יֵרֶךְ לְבָבְכֶם אֶל תִּירְאוּ בּו',
113 מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא אֶת סֹדֶר דְּבָרֵי הַכָּהֵן, לְפִי מִדְּחִי הַיִּצִּיאָה מִלְּחָמָה
114 וְהַמִּלְחָמָה עֲצֻמָּה. תְּנִי רִבְּנָן, פְּעָמִים מִדְּבַר עָשָׂם הַכָּהֵן עִם הַלּוֹחָמִים, אַתָּה
115 בְּסִפֶּר - כְּשִׁינְצִים מְגֻבֹּל הָאָרֶץ, לְפָנֵי תַחֲלִילַת הַמַּעֲרֵכָה, וְאַתָּה בְּמִלְחָמָה
116 - בְּתַחֲלִילַת הַמִּלְחָמָה. בְּסִפֶּר לְפָנֵי הַמִּלְחָמָה, מִה' הוּא אוֹמֵר לְלֹחָמִים,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

רש"י

תוספות

משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד בדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בבזרים כיצד משוח דהתם סליק מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימנה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן ויש לומר דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה דאיירי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דזוטרי מיליה ופסיק ושדי וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתי פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר משוח מלחמה שהרי לא נתנה משוח מצות קריאה אלא משום

ויהי הוא בשער בנימין. לאחר כמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלוק נחלה שנפלה לו, ותפסו ירמיה ואמר לו אל הכשדים אתה נופל: גמולת. בדולח. כמו ויגמול (בראשית כא): משך ידו. הקב"ה מזהיר את לוצצים: לא יגורד רע. לא יגור עמך רע. וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בההוא פרשתא כי אין בפייה נכונה וגו':

הדרן עלך אלו נאמרין

מתני'. משוח מלחמה. כהן שנתרבה לבו, שנאמר ונגש הכהן וגו', ובגמרא פריך מאי קאמר: ויקומו האנשים. כתיב גבי פקח בן רמליהו שנלחם עם אחיו בדברי הימים, ששבו מבני יהודה הרבה ויש היה לבאי עורר שמו והוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על בני יהודה נתנם בידים והכיתם בהם לאין מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם לעבדים, שמעוני והשיבו את השביה וגו': לכל בושל. כל הבושלים שבהם שאין יכולין לילך ברגליהם: צהלת סוסים. צנף סוסים קרוי צהלת בלשון המוקרא: קלנפין. חילות: הגפת תריסין. מגיפין וסוגרין ומדבבין התריסין זה סמוך לזה כדי שיעקשו זה על זה, ותקול נשמע בקול המון לאים על שפנגדם: שובך. שר צבא הדרעור: גמ'. **מאי קאמר.** היכי יליף לשון הקדש מוקרא: דומיא דשומר. תירוצא היא. השופט ממנה על השומר, ששומר עשוי לנגוש את מי שצצה השופט לכוח ואימא סגן. מדבר דברים הללו, דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביה: למה סגן ממנה. לאיזה דבר הוא ממנה ומוכן: שאם ארע כו'. אבל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין לסגן גדלה של בלוס: **מאי שנא שמע ישראל.** למה מתחיל בלשון זה: פעמים מופר עמהם, אחת בפסוק. כשיצאו מארצם: שמעו

הדרן עלך אלו נאמרין
משוח מלחמה. בשעה שמדבר אל העם, בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר: ויהי כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן זה כהן משוח מלחמה ודבר אל העם בלשון הקודש. ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על איביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין. שאם תפלו בידם ורחמו עליכם, כמה שנאמר ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשבירה וכל מערפיהם הליבשו מן השלל וילבשו וינעלו ויאכלו וישקו וינסכו וינהלו בחמרים לכל בושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם וישבו שמואל וגו'. על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו, אל ירד לבבכם מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, אל תיראו מפני הגפת תריסין ושפעת הקלנפין, אל תחפזו מקול קרנות, אל תערצו מפני קול צווחות, כי ה' אליהם ההלך עמכם הם באין בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום. פלשתיים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו?

לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחונם של שובך, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם כן, כי ה' אליהם ההלך עמכם להלחם לכם זה מחנה הארון: גמ' מאי קאמר? הכי קאמר: שנאמר ודבר, ולהלן אומר: משה דבר והאלהים יענו בקול מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: ונגש הכהן ודבר אל העם יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר ודברו השמרים, מה שומרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשומר, מה שומר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו. כהן גדול נמי, האימא מלך על גביו? כעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתניא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע בו פסול ככהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: ואמר אלהם שמע ישראל: מאי שנא שמע ישראל? אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: אל ירד לבבכם אל תיראו כו': תנו רבנן: פעמים מדבר עמם, אחת בספר ומלחמה. בספר, מה הוא אומר?

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי הוחלץ אגמרא וחיבין אשם תלוי את ש"מ [שהאיש] מתעברת וחוזרת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת ופולגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויצא איש הבינים ממערכות פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא

פליגין עד שלא נסרחה הזרע האשה מתעברת משני בני אדם כאחת משנסרח הזרע אין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא כפי רש"י שפרש וחד נאנאי שאחד מהן אביו ופי' הערוך נאנאי כלב שבאו עליה מאה אנשים וכלב אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה ערפה מחמומה נתערבו בה גייס של מאה בני אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי וגו' ותו ה"מ ויתביש ארבעים יום אמר רבי בריה ב"ר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום: **מפני** שהשם וכל כנויו מונחים בארון. תוספתא (פ"ז ע"ש) כי ה' אלהים ההולך עמכם זה השם הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו' מלמד שהיה פנחס משהו מלחמה וכל הקודש זה הארון ויש אומרים אלו בגדי כהונה שנא' ובגדי הקודש אשר לאהרן ורבי יהודה בן לקיש אמר ב' ארונות היו עמדם זה שירצא עמוהן מלחמה היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מדה ה' וגו' זה שהיה עמוהן היה בו ס"ת שנאמר ויעפילו לעלות וגו' ובירושלמי אמר ארון אחד הוה:

מאלו התוס' לא מצאתי יותר

עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהכל הערו כהרפות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש המסך על פני הבאר ותשטח עליו הרפות". ואי בעית אימא מהבא, "אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הרפות בעליל". את ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וביד עכרי' מאי נינהו? אמר רב חסדא: סף ומדון גלית וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וביד עכרי', דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה" אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני הדבקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולן ותכבינה עוד". כתיב "חץ חניתו" וקרינו "עץ חניתו", אמר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שכוו של אותו רשע, מבאן שאסור לספר בשבחן של רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודועי שבחיה דדוד "בני עמון באו בנצחוננו של שובך כו'": כתיב "שובך" וכתב "שופך", רב ושמואל, חד אמר: "שופך" שמו, ולמה נקרא שמו "שובך" שעשוי בשובך, וחד אמר: "שובך" שמו, ולמה נקרא שמו "שופך" שכל הרואה אותו, נשפך לפניו בקיתונו. "אשפתו כקבר פתוח בלם גבורים" רב ושמואל, ואמרי לה ר' אמי ור' אסי, חד אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמה תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "בלם גבורים". וחד אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של וכל, ושמה תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "בלם גבורים". אמר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליתר בנפשיה. "דאנה כלב איש ישנה" ר' אמי ור' אסי, חד אמר: ישנה מדעתו, וחד אמר: ישנה, לאחרים: "ואתם אי אתם בן כו'" וכל

רש"י

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך, ויחזרו הראויים לחזור, כגון בנה בית ונטע כרם וארש אשה וירא ורף דלכב ואע"ג דכתיב בן ודברו השוטרים, לקמן אמרינן דכחן קאמר להו, אלא שהשוטרים משמיעין דבריו לעם: אל ירד לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבעה אזהרות כנגד ארבעה דברים שהעובדי בוכבים היו עושין לאים, מגיפין בתריסין ומריעין בקרנות וצוחין בקולם ורומסין בצלחת סוסייהו ודירותם, אבל ערצות הרבות נשפעת קלגסים הן עקר המלחמה דרצון לאים: כגלוי פנים. כחצפה ברו. כחצה: לברו פיו. אמר פיו את בשלונו: וירד אלי. משמע עלי, שהוא יגבר, דתקוה ליה למימר וילחם אתה ואיך ותכני. ואע"ג דהדר אמר ואם אני אוכל לו והכיתיו, מכל מקום פתיחת פיו לרצונו והתו: דוד תדר קאמר ליה ואני בא. ואין זו פתיחת פה לרעה, דאמר ליה אתה בא למשול בי על ידי דבר שאין בו ממש, ואני בא למשול בך בשם שהצנחנת שלו: כנגד ארבעים יום. שאברהם תורה להתקבל נתן לו כח להתייב: מכל מום. מתקן ומנקח מכל מום של כעור: שבעה חיות. ארבעה ואיחוס היו (ו) כדלקמן: בר מאה פאפי וחד נאנאי. בן התערבת, שבאו הרבה אנשים על אמו בלילה אחת ונתעברה מן אחיה, נמצא האחד אביו וכלן מנאפים: נאנאי. זהו אב בלשון פרסי: פאפי. פרסטר, ולשון איש הבינים שדעין מבין אנשים הרבה: כתיב: מערות פלשתים: כתיב ערפה. שם האחת ערפה (יח"א) וכתב הרפה אשר בילידי הרפה, והיא ערפה בדאמרי לקמן שנגזר עליה שיפלו בניה בתרבי ביד בני רות שדבקה בשכינה: עורפין אותה. הפקידה עצמה בכמה פנים כנגד ערף: כהרפות. חסין כחשין: סף ומדון וגלית וישבי. בלם כספר שמואל (כ"א): בני הנשוקה. שנשקה לחמותה להפריד מעמה, שלא תהגדר: ותכבינה עוד. פעם שניה, דלעיל מניה כתיב ותשאנה קולן ותכבינה: ארבע דמעות. שתי בכיות משתי עינים: חץ, לשון חצי, הדיקון הקטוב שלא ספר חצי גבחתו: לאודועי שבחיה דדוד. שגלחם עם גבור כמותה: כתיב שופך. כספר שמואל (כ"ז) וכתב שופך בדברי הימים (א) יט: אשפתו כקבר פתוח. בחילות של כבוכצצר כתיב, ואידי דנקט פלוגתא דרב ושמואל בדרשות דקראי קטל לה: מפני שאומנים. אבל אינם גבורים: של וכל. מחמת שאוכלין הרבה בגבורה: שמע מינה. מדאמר שמה תאמר חולי מעיים הם: ליתר בנפשיה. לבקש לו רפואות טרם יכבד חליו עליו: דאנה כלב איש ישנה. יסדה מדעתו. ישנה לאחרים: וכל כך פשה. אמר להם, ומה היא הבקשה הזו שהבטיחן ב' ה' אלהיהם ההולך ולא אמר כי ה' אלהיהם עמכם, ומה היא הליכה זו דמשמע הולך ממש: שהשם וכל כגוייו עומדין בארון. ויצא עמדם במלחמה: שפפמט

כך למה? מפני שהשם וכל בינוי מונחין

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

59 וְלָמָּה נִקְרָא במגילת רות שְׁמָה 'עֲרֵפָה' לרמז שֶׁהִכָּל עוֹרְפֵי אֹתָהּ
60 מֵאַחֲרֶיהָ - שהפקירה את עצמה לזנות כדרך הבהמה, פנים כנגד עורה, וְחָד
61 אָמַר, 'עֲרֵפָה' שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה בנביא שמואל 'הַרְפָּה'
62 לרמז שהפקירה עצמה לזנות, כך שֶׁהִכָּל רָשָׁיו אֹתָהּ בביאתן בְּהַרְפּוּת -
63 חִטִּים כתושים, שנכתשו על ידי דישה מרובה.

64 ומביאה הגמרא ראייה לכך שחִטִּים כתושים מכונים 'הריפות', וְכֵן הוּא
65 אֹמֵר על האשה אשר הסתירה את יהונתן ואחימעי, "וְתִקַּח הָאִשָּׁה
66 וְתִפְרֹשׂ אֶת הַמָּסָךְ - הוֹלִיחַן עַל פְּנֵי הַבָּאָר שבו הסתתרו וְתִשְׁמַח עָלָיו
67 עַל הַמָּסַךְ שפרשה 'הריפות' הן חִטִּים כתושים, שדרך לשוטחם כדי
68 לייבשם, ומכאן ש'הריפות' הן חִטִּים כתושים, כי אותם רגילים לפרוש
69 לייבוש. וְאִי בְּעֵת אִמָּא מְהֵרָא, שנאמר במשלי, שאף "אם תִּבְתָּשׁ -
70 תִּשְׁחַן עַד דֵּק אֶת הָאֵוִיל - השוטה בִּמְכַתֵּשׁ כדי להסיר את שטותו ממנו,
71 ותכתוש אותו בְּתוֹךְ - יחד עם הַרְפּוּת החִטִּים הכתושים בְּעָלִי" -
72 במכתש, לא יסור מאיוולתו. ומכאן, ש'הריפות' הן חִטִּים כתושים, שאת
73 אלו דרך לכתוש במכתש.

74 הגמרא מבארת את הנאמר בנביא על מפלת בני ערפה בידי דוד ועבדיו.
75 "וְאֵת אֲרֻכָּת הַגִּיבּוֹרִים הָאֵלֶּה יוֹלְדוּ - נולדו לַהֲרַפָּה אם גלית בְּנֵת וַיְפֹלּוּ
76 כִּדְּיָד וְכִדְּעֵבְרִי" מבארת הגמרא מֵאִי נִינְחוּ אלה שנולדו לה, אָמַר
77 רַב הִסְדָּא, ששמותיהם הם סָפָה, וּמִרְיָן, וְגִלְתָּ, וַיִּשָּׁבֵי בְּנָוָה, הנוכרים באותו
78 פרק. נאמר בפסוק דלעיל, "וַיְפֹלּוּ כִדְּיָד וְכִדְּעֵבְרִי", מבארת הגמרא,
79 הסיבה שנפלו ביד דוד היא בְּתָנִיב 'וְתִשְׁקַע עֲרֵפָה לְחֻמוֹתָהּ, ולא דבקה בה,
80 וְהָיְתָה דְבָקָה בָּהּ', אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְבֹאֵז בְּנֵי
81 הַנְּשֻׁקָה - שהיא ערפה וַיְפֹלּוּ כִדְּיָד בְּנֵי הָיְתָה דְבָקָה בנעמי. וְרַשִּׁי רָבָא עַל
82 בְנֵי עֲרֵפָה הַגִּיבּוֹרִים, שֶׁשֶּׁכֶּר אֲרַבְעָה דְמַעוֹת שְׁתוּרִידָה עֲרֵפָה עַל חֻמוֹתָהּ
83 בעת שנפרדה וְבָתָה עֲרֵפָה וַיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה אֲרַבְעָה גְבוּרִים אשר נלחמו
84 בישראל. ודבר זה נלמד ממה שֶׁנֶּאֱמַר בעת הפרידה מנעמי "וְתִשְׁמַחַתְּ קוֹלָךְ
85 וְתִבְכִּינָה עוֹד" הרי שבכו פעם שניה, נוסף על מה שהוכר כבר באותו פרק
86 שבכו קודם. ושתי בכיות משתי עניים, הן ארבע דמעות, ובכות זה זכתה
87 לארבעה בנים גיבורים.

88 בְּתָנִיב על חנייתו של גלית את הלשון 'חֵץ חֲנִיתו' שהוא לשון מחצה,
89 וְקִרְיָן - ואילו הקרי הוא 'עֵץ חֲנִיתו' שזה הוא לשון עץ, שממנו עשויה
90 ידית החנית. מבארת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שהלשון 'חֲצִי' בא לרמז,
91 שְׁעָרֵין התיאור של גבורת גלית לֹא הִנְיָעָנוּ - אינו ממצה לְחֲצִי שִׁבְחוֹ -
92 אפילו את חצי שבח גבורתו של אֹתוֹ רָשָׁע, וּמִכָּפָן - ממה שהנביא לא
93 פירש אפילו את מחצית גדולתו אנו למדים, שֶׁאִסּוּר לְסַפֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל
94 רָשָׁעִים ולפיכך תיאר רק את מקצת גדולתו. שואלת הגמרא, אִם כֵּן, וְלֹא
95 לְפָתַח בֵּיהּ בְּלָל - מדוע תיאר הנביא את מקצת שבחו הרי יש איסור בדבר.
96 מתרצת הגמרא, שמטרת המקרא היתה לְאֹדוּעֵי שִׁבְחוֹתָהּ דְּדוֹד שֶׁלָּחַם עִם
97 גלית ונצחו, למרות גבורתו העצומה.

98 שנינו במשנה, וכך מצינו בְּכֵן עֲמֹן אשר בָּאוּ ובטחו בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל
99 שׁוּבָה בּוֹ. מבארת הגמרא את שמו וגבורתו של שׁוּבָה, והשינויים שמצינו
100 בכתביתו. בְּתָנִיב בספר שמואל ששמו היה "שׁוּבָה", וְבְתָנִיב בדברי הימים
101 ששמו "שׁוּפָה", ובביאור דבר זה נחלקו רַב וְשִׁמְשׁוֹאֵל, חַד אָמַר, "שׁוּפָה" שְׁמוֹ
102 האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ בספר שמואל "שׁוּבָה", מפני שֶׁשָּׁבוּ - מבנה גופו
103 היה גבוה בְּשׁוּבָה. וְחַד אָמַר, "שׁוּבָה" שְׁמוֹ האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ
104 בדברי הימים "שׁוּפָה", מפני שֶׁכָּל הָרֹאֵה אֹתוֹ נִשְׁפָּךְ לִפְנֵי בְּקִיּוֹתָן -
105 שהיה שופך דמים רבים.

106 כמו כן, מצינו שנחלקו רב ושמואל לגבי דרשת הפסוק האמור בנביא
107 לגבי חילות נבוכדנאצר. נאמר עליהם "אֲשַׁפְּתוּ בְּקֶבֶר פְּתוּחַ בּוֹלֵם
108 גְבוּרִים". ובביאור מקרא זה נחלקו רַב וְשִׁמְשׁוֹאֵל, וְאָמַר רַב שֶׁנֶּחֱלַק בּוֹה
109 רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי, חַד אָמַר שהלשון 'אשפתו' הנאמר בפסוק מלמד
110 שֶׁשָּׁעָה שְׁוֹרְקִין חֵץ הורגים אנשים רבים ועוֹשִׂין אֲשַׁפְּתוֹת אֲשַׁפְּתוֹת
111 עֲרִימוֹת רבות שֶׁל חֲלָלִים מחמת זריקת החץ, וללמד שגיבורים היו. וְשִׁמְשׁוֹ
112 תָּאמַר שלא היו גיבורים, ומה שהרגו רבים כל כך, זה מפני שֶׁאֲמִינִן בְּקֶבֶר
113 היו, כלומר, מומחים ובעלי תכסיסים, ולא גיבורים. תְּלִמּוֹד לֹאִמֵּר הַמָּשָׁךְ
114 הפסוק 'בּוֹלֵם גְבוּרִים' שגם היו גיבורים. וְחַד אָמַר, שהטעם שנקט המקרא
115 לשון 'אשפתו', הוא כדי לרמז שֶׁשָּׁעָה שְׁוֹרְקִין צוֹרְכִיתָן מִתּוֹךְ שאוכלים
116 הרבה מחמת גבורתם עוֹשִׂין אֲשַׁפְּתוֹת אֲשַׁפְּתוֹת עֲרִימוֹת רבות שֶׁל זָבָל

1 שְׁמֵעוּ דְבָרִי מְעַרְבֵי הַמִּלְחָמָה - את כללי המלחמה, מי ראוי להיטאר
2 במלחמה, ומי עליו לחזור. וְתִקְרוּ לביתם כל הראויים לחזור, שהם הבונה
3 בית והנוטע כרם והנושא אשה והירא ורך הלבב.

4 ממשיכה הברייתא לבאר את חלקם השני של דברי הכהן, בְּמִלְחָמָה -
5 בתחילתה של המלחמה, מָה הוּא אֹמֵר 'אֵל יִרְךָ לְבַבְכֶּם' - אל ישבר
6 לבבכם מפחד המלחמה, 'אֵל תִּירָא' במחשבתכם ובליבכם מאימת
7 המלחמה, 'אֵל תִּתְּפֹז' - אל תמהרו להימלט, 'אֵל תַּעֲרֹצוּ' - אל תישברו
8 את מהלך המלחמה. ומבארת הברייתא, שהכהן מזהירם בארבע אזהרות
9 אלו, בְּכֵן אֲרַבְעָה דְבָרִים - פעולות מיוחדות שְׁעוֹבָרִי בּוֹכְבִּים הנלחמים
10 בכם עוֹשִׂין על מנת להטיל מורכ בלבבכם. ואלו הדברים, מְנִיפִין - מקישים
11 בתריסים, וּמְרִיעִין - תוקעים בקרנות וצוֹנְחִין בקולם על מנת להפחיד,
12 וְרוֹמְמִין בצהלת סוסייהם ובדירתם להשמיע קול גדול.

13 שנינו במשנה, פְּלִשְׁתִּים בָּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל גִּלְתָּ בּוֹ. מבארת הגמרא,
14 מי הוא גלית, כיצד נלחם בישראל ומה היה סופו. מבארת הגמרא מדוע
15 נקרא גִּלְתָּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מפני שֶׁעָמַד בְּגִלּוֹי פָּנִים - בעזות פנים לִפְנֵי
16 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וכיבול לחם בו. שֶׁנֶּאֱמַר שאמר גלית לישראל 'בְּרוֹ -
17 בָּחוּר לָכֶם אִישׁ וְיָרֵד אֵלַי' להילחם בי. ומבארת הגמרא, וְאִין 'אִישׁ' אֵלָּא
18 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁנֶּאֱמַר בשירת הים, 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה'. ובתשובה
19 לדבריו אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא על גלית, תְּרִינִי מִפִּילוֹ וְהוֹרֵג עַל יַד בְּנֵי
20 'אִישׁ' - דוד שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְדוֹד בֶּן אִישׁ אִפְרָתִי
21 הָיָה' - מיושב בית לחם אשר בארץ אפרת.

22 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מְאִיר, בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת - שלוש פעמים
23 לְבָרוּ לִי לְאֹתוֹ רָשָׁע - רמז גלית בדבריו את מפלתו העתידית. אָחֵד, במה
24 שאמר לישראל, 'בְּרוֹ לָכֶם אִישׁ וְיָרֵד אֵלַי' - וממה שאמר לשון 'וירד אלי'
25 ולא אמר וילחם אתי, משמע שיגבר עלי. וְאֵחֵד - פעם שניה, במה שאמר
26 לישראל, על אותו איש אשר תבררו 'אִם יוֹכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְתִבְנִי וְגו'',
27 הרי שתחילה נקט את האפשרות שינצח. וְאֵחֵד, דְּקָאֵמַר לִיָּה גלית לְדוֹד
28 בשעה שבא להילחם עימו, 'הִקְלָב אֲנִי בְּעֵינֶיךָ כִּי אֶתָּה בָּא אֵלַי בְּמַקְלוֹת'
29 אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר הלשון 'בא אלי', משמע,
30 שינצח על ידי דוד. שואלת הגמרא, הרי דוֹד נָמִי אָמַר לִיָּה לגלית 'אֶתָּה
31 בָּא אֵלַי בְּהֶרֶב וּבְחִנִּית וּבְקִידוֹן', הרי שגם דוד נקט את הלשון 'בא אלי',
32 ואם כן אין זה לשון כישלון, שהרי דוד ניצח. מתרצת הגמרא, דוֹד הָרַד
33 אָמַר לִיָּה - הוסיף ופירש את דבריו במה שאמר 'וְאֲנִי בָּא אֵלַי בְּשָׁם ה''
34 צְבָאוֹת אֱלֹהֵי (יִשְׂרָאֵל) מְעַרְבוֹת יִשְׂרָאֵל וְאֶתְּרַפְּתָה' ובכוח זה אצנח.
35 ולפיכך דוד סמך את דבריו על כוחו של ה', ואין בדבריו הבעת חולשה.

36 נאמר בגלית 'וַיִּנָּשׂ הַפְּלִשְׁתִּי אל מחנה ישראל הַשָּׁכֵם וְהַעֲרִב', מבארת
37 הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מהו 'השכם והערב', שמטרתו של גלית היתה בְּרִי
38 לְבַמָּלַן לישראל מְקַרְיָא שְׁמַע שְׁחֲרִית וְעַרְבִית שבזכותה הם ניצולים
39 מאויביהם. עוד נאמר בגלית, 'וְתִנָּצַב אֲרַבְעִים יוֹם' לחרף ולגדף ולבטלם
40 ממצות, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שהטעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך
41 זמן זה, היא בְּכֵן אֲרַבְעִים יוֹם שְׁנִתְּנָה בָּהֶן תוֹרָה שהתאחרה נתינת
42 התורה מעשרת הדברות, לפיכך היה לו כח להתיצב ארבעים יום.

43 נאמר על גלית 'וַיֵּצֵא אִישׁ הַכִּנְיָנִים מִמִּקְנֹת פְּלִשְׁתִּים וְגו''. מבארת
44 הגמרא, מֵאִי בִּינִים - מדוע כונה כך. אָמַר רַב, מפני שֶׁמִּבְּנֵיהֶם - מנוקה מְכָל
45 מוֹם, שהיה גופו נקי ממום של כיעור. וְשִׁמְשׁוֹאֵל אָמַר, מפני שהיה בִּינּוֹנִי -
46 אמצעי שֶׁבְּאֵחוּי - בין ארבעת אחיו. דְּבִי רַבִּי שִׁילָא אָמַר, מפני שְׁהוּא עוֹשִׂי
47 בחזק רַב בְּכֵנָיו. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מפני שבאו על אמו מאה פלישתים בבת
48 אחת, ולפיכך היה רַב - בן מֵאָה פְּסִי - מנאפִים, וְתָרָא נִנְאֵר - ורק אחד
49 היה אביו האמיתי, וְאִישׁ הַכִּנְיָנִים פִּירוּשׁוֹ, שיצא מבין הרבה אנשים.

50 בפסוק נאמר 'וְגִלְתָּ שְׁמוֹ מִנֵּת', תִּנִּי רַב יוֹסֵף, ממה שלא נאמר 'גלית
51 הגית' אלא 'מגת', בא לרמז שֶׁהִכָּל רָשָׁיו בביאתם אֶת אֹמֶן בְּנֵת - כדישת
52 הענבים בגת. בְּתָנִיב על גלית, שהיה מְעַרְבוֹת פלישתים, וְקִרְיָן - והקרי
53 של תיבה זו היא מְעַרְבוֹת פלישתים, ומבארת הגמרא תִּנִּי רַב יוֹסֵף שנקט
54 הפסוק תיבת 'מערות' כדי לרמז, שֶׁהִכָּל הָעוֹר הָאֵמוֹ - באו על אמו קודם
55 שנולד.

56 כמו כן, בכתבית שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים, שבמקום אחד
57 בְּתָנִיב ששמה היה 'הַרְפָּה', וְבְתָנִיב במקום אחר, ששמה היה 'עֲרֵפָה'.
58 ובביאור דבר זה, נחלקו רַב וְשִׁמְשׁוֹאֵל, חַד אָמַר, 'הַרְפָּה' שְׁמָה האמיתי,

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מונחין בארון שהיה יוצא עימהם למלחמה. וכן הוא אומר במלחמת
מדן "וישלח אותם משה אלה למטה לצבא, אותם ואת פינחס בן אלעזר
הכהן לצבא וכלי הקודש וחצוצרות התרועה בידו", ומבאר הגמרא את
הפסוק, 'אותם' אלו הסנהדרין שיצאו גם הם למלחמה עימהם. 'פינחס בן
אלעזר' זה מפני שהיה כהן משותף מלחמה. 'ויכלי הקודש' זה הארון
ולוחות שבו. 'וחצוצרות התרועה' אלו השופרות שבהם היו תוקעים בעת
המלחמה.

הוזכר לעיל, שפנחס יצא למלחמה זו כיון שהיה משוח מלחמה, מביאה
הגמרא טעם אחר לכך. הנא, לא להם הלך דווקא פינחס ולא הלך
אלעזר למלחמה במדן. אלא בשביל לפרע ממדן את דין - העוול שעשו
לאבי אמו יוסף, שמכרוהו לעבד למצרים, וכמו שנאמר 'והמדינים -
המדנים מכרו אותו אל מצרים וגו' ולפיכך יצא דווקא פנחס, כדי לנקום
את נקמת יוסף אבי אמו.

שואלת הגמרא, למימא דפינחס מיוסף אתי, שאמו היתה משבט
יוסף. והא בתיב 'ואליעזר בן אהרן לקח לו מבת פוטאל לו לאשה
ותלד לו את פינחס', מאי לאו שכונה 'פוטאל' משום דאתי מיתרו - שאמו
היתה בת יתרו, שכונה 'פוטאל' על שם שפיטם עגלים כדי להקריבם
לעבודת בוכרים מפני שהיה כומר לעבודה זרה. הרי שפינחס היה מיתרו
ולא מיוסף, מתרצת הגמרא, לא, מוצאו היה מיוסף שגם הוא בונה בשם
'פוטאל' על שם שפיטם ביצור - וזלזל וכבש את יצרו במעשה אשת
פוטיר. ולפיכך ניתן לומר שאם אמו של פנחס, היתה משבט יוסף.

מקשה הגמרא, והלא שבטים מבין אותם - את פנחס, באמרם ראיתם
בן פוטאי זה - אשר מוצאו מפוטאל, שהוא בן לאדם נבזה, שהרי מצינו
שפיטם אבי אמו יתרו עגלים לעבודת בוכרים, וכיצד יקום זה ויהרגו את
זמרי, שהיה נשיא משראלי. הרי יחוס פגום ואין הוא ראוי לכך, אם כן
רואים שמוצאו היה מיתרו. אלא מתרצת הגמרא, שאכן מוצאו היה מיוסף
ויתרו יחד. וכיצד, אי אבנה דאימיה מוצאו מיוסף, בהכרח שאימיה
דאימיה מוצאה מיתרו, ואי אימיה דאימיה מוצאה מיוסף, בהכרח
שאבנה דאימיה היה מוצאו מיתרו. מוסיפה הגמרא, דיקא נמי שהיה
מוצאו מיוסף ויתרו יחד, דכתיב 'מבנות פוטאל' תרי משמע, שהרי נאמר
פוטאל ולא פוטאל, משמע מינה.

משנה. קודם יציאתם למלחמה "ודברו השוטרים את דברי הכהן אל
העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חרש ולא חנכו - ועדיין לא גר בו
כלל, גלך וישוב לביתו לחנוך את ביתו וגו'". מבאר המשנה את דיני
החזרה בבונה בית, אחד הבונה בית התקן - המיועד לשמירת תבן, או בית
הקבר, או בית העצים, או בית האוצרות לשמירת שמן ותבואה. כל אלו
דינם כבית, שחור עליהם אם לא חנכו. כמו כן, אחד הבונה בית חרש,
ואחד הלוקח מאור, ואחד תיורש, ואחד שגנן לו מתנה, על כל אלו חרש,
מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו וגו'
- שלא פדה את הפירות על מעות בשנה הרביעית לנטיעתו. מבאר
המשנה את דין החזר בנוטע כרם. אחד הנוטע חמשה אילנות בקרם,
ואחד הנוטע חמשה אילני משאר מיני מאכל, ואפילו היו חמישה עצים
מחמשת המיני - מחמישה מינים שונים, הרי אלו מצטרפין. כמו כן, אחד
הנוטע ממש, ואחד המקביר - המכופף ענף מהאילן מתחת לארמה והוא
צומח כאילן חרש, ואחד המקביר אילן באילן. ואחד הלוקח כרם, ואחד
תיורש, ואחד שגנן לו מתנה, בכל אלו, חזר.

מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר ארש אשה וגו' ומבאר
המשנה שאחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את האלמנה,
אפילו שוחרת בהם - שמת אחיו בלא בנים ועדיין לא ייבם את אשתו, בכל
אלו חזר מהמלחמה, ותיורה מוז ואפילו ששם שפוט אחיו במלחמה וכעת
עלי לייבם את אשתו, חזר מהמלחמה ובא לו לייבמה.

כל אלו ואלו שהוזכרו לעיל היו שומעין את דברי ביהן מערכי
מלחמה - את דברי מערכי המלחמה שאמר הכהן, וחוורין מלהלחם,
ומספקין מים ומוזן ומתקנין את הדרכים לחיל הלחם.

ואלו שאינן חוזרין אף על פי שבנו וגשאו ונטעו. הבונה בית שער -
חדר שלפני הבית, אכסדרה - גג בלי מחיצות, ומרפסת, שאינם ראויים
לדירה. כמו כן הנוטע ארבע אילני מאכל, או חמשה אילני פרך שאינם

חשובים כרם. וכן המחוור את גרושתו שאינה אשה חדשה עבורו. או
מקדש אשה האסורה לו, כגון אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה
הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתי, בכל אלו לא
היה חוזר.

רבי יהודה אומר, שמלבד כל אלו שהוזכרו לעיל, אף הבונה בית חדש
על מבנו - שהרס את ביתו ובנאו בשנית במתכונתו הקודמת לא היה
חוזר, הואיל ולא חידש דבר בבנייתו כעת. רבי אליעזר אומר, אף הבונה
בית לבנים בשרון שאינו בר קיימא כיון שצריך לחדשו מידי זמן לא היה
חוזר על בית כזה. זהו דין ההולכים למלחמה ושבים על פי דברי הכהן.

ואלו שאין זיון מסקוקין ואינם יוצאים את בתיהם כלל, ואף לא עד
הספר. והם מי שפנה בית ונחכו ועדיין לא דר בו שנה, וכן אם נטע כרם
וחללו ועדיין לא תמה השנה הרביעית. וכן הנושא את ארוסתו או הנוכח
את יבמתו ועוד לא עברה שנה. שנאמר בנחש אשה חדשה 'נקי יהיה
לביתו שנה אחת' דורשים 'לביתו' זה ביתו - ללמד שממתי שנה בביתו
ואינו יוצא. ומתיבת 'היה' זה כרמו - אנו למדים כן לגבי נוטע כרם. ומה
שנאמר 'ושמח את אשתו' זו אשתו - שהנחש אשה ממתין שנה, ואשר
לקח' להביא את יבמתו - מרבה לדין זה את כונס יבמתו. וכל אלו אין
מספקין (להם) מים ומוזן ואין מתקנין את הדרכים, שאינם מחוייבים
כלל בצרכי המלחמה.

נמרא. תנו רבנן נאמר בפסוק 'ודברו השוטרים אל העם לאמר מי
האיש אשר בנה בית וגו', מבררת הברייתא, יכול שמדברים השוטרים
דברים של עצמן שלא על פי כהן, אי אפשר לומר כן, שהרי בשם אומר
לאחר מכן את הלשון 'ויספו השוטרים ודברו אל העם מי האיש הירא ורך
הלבב וגו', הרי מכך משמע שרק דברים אלו משל עצמן אמור שלא על
פי כהן. הא מה אני מקיים 'ודברו השוטרים' שנאמר קודם לכן, בהכרח
שדברי משותף מלחמה תכונם מדבר ולא דברי השוטרים, הא ביצור,
בהן מדבר תחילה ושומר משמע את דבריו לעם.

מביאה הגמרא כמה ברייתות בזה, תני תרא, בהן מדבר ושומר
משמע. ותניא אידך, בהן מדבר ובהן משמע. ותניא אידך, שומר מדבר
ושומר משמע. ודברי הברייתות סותרים לכאורה. מבאר הגמרא, אמר
אביי, הא ביצור מהלך דברי הכהן והשוטרים, מ'ונגש' - מהיכן שנאמר
הלשון 'ונגש' ועד תיבת 'ודברו' דברים אלו היה הבהן מדבר ובהן
משמע את הדברים לעם. מ'ודברו' עד תיבת 'ויספו' היה הבהן מדבר
ושומר משמע את דבריו. ומ'ויספו' ואילך עד סוף פרשה זו, היה השומר
מדבר ושומר משמע.

שנינו במשנה מי האיש אשר בנה בית חדש בו' אחד הבונה בית התבן
וכו', ואחד הבונה ואחד הלוקח כו'. מבאר הגמרא את מקור הדברים. תנו
רבנן נאמר בדברי הכהן, מי האיש אשר בנה בית, דנה הברייתא אין לי
לרבות מפסוק זה אלא 'אשר בנה' ממש, לקח וירש וניתן לו מתנה מנן
שאף הוא חוזר, תלמוד לומר 'מי האיש אשר בנה', תיבת 'איש' מיותרת,
שיכל לכתוב 'מי אשר בנה', אלא בא לרבות קונה ויורש.

עוד דנה הברייתא, על מה שנאמר בתורה 'בית', אין לי ללמוד מפסוק
זה אלא בית שדרים בו, מנן לרבות בית התקן ובית הקבר ובית העצים
ובית האוצרות שגם עליהם חזר, תלמוד לומר 'אשר בנה בית' ולא כתוב
אשר בית בנה, לדרוש 'בנה' מכל מקום, לרבות בית התבן ובית הקבר
וכו'. אם כן, יכול שאני מרבה אף הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת
שעשויים לדריסת רגל ולא להשתמש בהם, תלמוד לומר 'בית', מה בית
הראוי לדירה אף כל הראוי לדירה, למעט את אלו שאינם עומדים
לתשמיש דירה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, שהבית שנאמר בתורה הוא
'בית' במשמעו, וחזר מהמלחמה רק על בית גריל, ולא על אלו שהוזכרו
במשנה ובברייתא.

מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא תנך'
וכתוב 'ולא תנכו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פרט לגזול
שגול בית, שאינו חוזר. שואלת הגמרא, למה מה שהוצרך למעט גזול
דלא ברבי יוסי הגלילי, דא רבי יוסי הגלילי אפשר למעט גזול מסיבה
אחרת שהרי הא אמר - דרש מהאמור בפרשה 'ירד תלכב' שכונת
התורה לזה המתיירא

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

26 הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון, ואין הקרקע יפה ללבנים,
27 ולא היה דבר קמא, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים: ואלו שאין זיון
28 ממקומן. דהנה דלעיל דולכין עד לספר ושם שומעין דברי בן חורין מן
29 המערכה לארץ ישראל, ואינם חוזרין לבתיהם אלא עוסקין בספוק מים ומזון
30 להולכי מלחמה, ואלו אין זיון ממקומן
31 אפילו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ בנה:
32 הבונה בית והנבו. ולא דר בו עדן שנה:
33 וכן הנוטע כרם וחללו. ועדן לא עברה
34 שנת רביעית עליו שלמה: נקי יהיה לביתו.
35 בשביל ביתו: יתקן. רבויא הוא. הוסיף לך
36 הויה אחרת להיות בזה גמ'. יכול דברים
37 של עצמן. יכול שהדברים הללו שהם
38 אומרים מי האיש אשר בנה וגו' של עצמן
39 הן ולא היה בזה אומדן אלא השוטים:
40 ת"ל ויפסו השוטים. לדבר אל העם
41 ואמרו מי האיש וגו'. ויפסו משמע שדבר זה
42 הם מוסיפים משלהם: הרי דברים של
43 עצמן אמור. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין
44 על של בנה. מדעד השתא בפי נטע וגבי
45 ארס אשה לא כתיב ויפסו והכא כתיב
46 ויפסו. ש"מ עד הנה דברי בנה ואת זו הן
47 מוסיפין: הא מה אני מקנין ודבריו
48 השוטים. בבנה ונטע וארס: בדברי משוח
49 מלחמה הכתוב מדבר. שהבנה אומר
50 והשוטים משמעין אותו: מונעש עד
51 ודבריו. דהינו שמע ישראל אתם קרבים וגו'
52 עד להושיע אתכם. מי האיש. רבויא הוא,
53 דמצי למיכתב מי אשר בנה. ומדלא כתיב
54 אשר בית בנה דרוש ביה בנה מ"מ. והאי
55 דכתיב בית. למעוטי בית שער אכסדרה
56 ומרפסת שהם עשויים לדרושת רגל ולא
57 ראויים לדור בהם: בית שער. בית בנית
58 שער החצר להסתופף שם שומר הפתח:
59 ולא חנכו. מדלא כתיב ואלו חנך הוי
60 מעטא. חנכו לזה ולא לאחר פרט לגולל
61 בית: כדפי' יוסי הגלילי. דמתני':
מעבדות

מונחין בארון. וכן הוא אומר "וישלח אתם משה אלף
למטה לצבא אתם ואת פינחס" "אתם" אלו סנהדרין,
"פינחס" זה משוח מלחמה, "וכלי הקדש" זה ארון
ולוחות שבו, "והצצרות התרועה" אלו השופרות. תנא:
לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא לפרע דין אבי אמו,
שנאמר: "והמדנים מכרו אתו אל מצרים" וגו' למימרא
דפינחס מיוסף אתי? והא כתיב: "ואלעזר בן אהרן לקח
לו מבנות פוטאל לו לאשה". מאי לאו, דאתי מיתרו
שפיטם עגלים לעבודה זרה, לא, מיוסף שפיטם ביצרו.
והלא שכמים מכין אותו: ראתם בן פוטי זה, בן שפיטם
אבי אמו עגלים לעבודה זרה, יהרוג נשיא מישראל? אלא
אי אבזה דאימיה מיוסף, אימיה דאימיה מיתרו. ואי
אימיה דאימיה מיוסף, אבזה דאימיה מיתרו. ודקא נמו,
דכתיב "מבנות פוטאל", תרי משמע, שמע מינה מתנאי
וידברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית
חדש ולא חנכו ילד וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית
התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות. אחד
הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה.
ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע
כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת
המינין. אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרביב, ואחד
הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש

אשר ארש אשה" אחד המאיר את הבתולה, ואחד המאיר את האלמנה. אפילו שומרת יבם
ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ובא לו. כל אלו ואלו שומעין דברי בנה מערכי מלחמה,
וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואלו שאין חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה
ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול,
גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממירת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על
מכוננו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זיון ממקומן: בנה בית והנבו, נטע כרם
וחללו, הנושא את ארוסתו, הפונס את יבמתו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לכיתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרמו, "ושמח את
אשתו" זו אשתו, "אשר לקח" להביא את יבמתו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "וידברו השטרים..."
יכול דברים של עצמן? כשהוא אומר "ויפסו השטרים" הרי דברים של עצמן אמור, הא מה אני מקנין? "וידברו השטרים"? בדברי משוח
מלחמה הכתוב מדבר, הא ביצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני תרדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע,
ותניא אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא ביצד? מ"יגש" ועד "וידברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"וידברו" עד "ויפסו",
כהן מדבר ושומר משמיע. מ"ויפסו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו': תנו רבנן: "אשר בנה",
אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מנין? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנין לרבות בית
התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מכל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה בית שער, אכסדרה
ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן יעקב אומר: "בית" במשמעו, "לא חנך"
"ולא חנכו", פרט לגלול. לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "ורף הלכב" זה המתירא

מעבדות

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

תוספות

1 מעבירות שבידו. והאי אית ליה למיהדר משום הירא ורר הלכב: תלמוד לומר
2 אשר נטע. מלך בתיב כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מכל מקום ואפי'
3 אינו כרם. שהרי לא הוביר כרם עדיו: תלמוד לומר כרם. דדמי לכרם ופחות
4 שבכרמים חמשה ענבים הם: כרם כמשמעו. ולא שאר אילנות: חללו. משמע
5 מעטא. לזה ולא לאחר: כאן בהרפכת
6 אסור. ברייתא בהרפכת אסור מין בשאינו
7 מינו, ומעטיה קרא בדמעט ולא חנכו גבי
8 בית פרט לגלן: מכריז. שבוהף והזמורה
9 או החרור: מכריז. שגובק האילן
10 ונטול מן הרך שבענפי האילן ותוחב לחתכו
11 ועושה ענף בתוך הענב ונושא ממין אותו
12 אילן שנטול ממנו. וישראל מותר להרביב
13 משני אילנות שזה פרוחיו גסין וזה פרוחיו
14 דקין. וזהו ממין אחד זה בזה: האי הרפכת
15 התי. דאוקמת מתני' בה היכי דמי דחזיר
16 ממין חלול ההרפכת: אי נימא ילדה
17 בילדה. שאף זו שבקרקע שהרביב את
18 הענף בה נטיעה היא ונעדר לא הניעה
19 לשנה רביעית לחללה, הא לאו משום
20 הרפכה הדר, דבלאו הרפכה נמי בעי
21 למיהדר מן המלחמה משום ילדה
22 ראשונה: בוקנה. שבקר נחתלה: שפכבה.
23 לשון נאחו בסבר (פולחין כס), שעשאה ענף
24 בוקנה: כמלה לנפי זקנה. ואינה חבת
25 בערלה ואין בה דין רבעי, וכי תנן במשכת
26 ערלה דמכריב חייב בערלה וזקנה בילדה
27 תנן, שאף אותו ענף חייב בערלה ואע"ג
28 שפכבו מזקנה נעשה עכשיו ילדה שזו היא
29 נטיעתה: לעולם ילדה בילדה. ודקשיא לך
30 בלא הרפכה נמי בעי למיהדר ממערכי
31 המלחמה אקמיתא: בגון דמנעיה
32 לקמיתא לסייג. כגון שהיתה פרצה בגדר
33 שדחו ונטעה בפרצה לסתום, לשון סוגה
34 בשושנים (שיר השירים ו) גדרה בשושנים:
35 ולקורות. לקח ממנה קורות לבשתגדל:
36 ומאי שנא ילדה בילדה. כי הך ילדה
37 קמיתא דבוקנה היא לענף ערלה (וה)
38 בעלה הרפכה בה להפטר מן הערלה
39 במותה: התם. גבי זקנה לאו בת אימולכי
40 היא לטור ולחיות ילדה על שום מחשבה.
41 אבל כולל לסייג אי ממילך עלה בתוך שני
42 ערלה לקמיה פירות חבת בערלה, הלכך
43 ילדה דקא מרכיב בגנה לאכילה חבת
44 בערלה. ואע"ג דלא אימילך אקמיתא הא
45 מיהא לאכילה הוא ומנהיג מחשבה.
46 דעקר דידה נמי אי הוה חשיב עלה הוה
47 מהני מחשבה ואע"ג דבשעת נטיעה לא
48 להני נטיעה: מיד דהוה אעלו מאליהו.
49 דבשעת נטיעה ליכא בונה: ולקמיה ככרם
50 של שני שתתין. למה לי לאהדורי
51 אשנאי דחיקא בנוטע לסייג ולקורות.
52 לקמיה בנוטע לאכילה, ודקשיא לך תיפוק

רש"י

53 לי משום דבעי למיהדר משום ראשונה. לישני בגון שהנטיעה של ראובן ובא
54 שמעון והרכיב בה להיות פרות הרפכה שלו: ומאי שנא מחשבה אחין.
55 ברייתא היא לקמן בפרקין (דף מה): כל חזון. מפני שהיא שומרת יבם לכלם:
56 קרינא ביה אשתו. שמא לזה תתיבם: כל חד וחד לא קרינא ביה פרמו.
57 המיחד לו, שאין לך בה גפן שאין לשנים
58 חלק בה: רב נחמן אמר. הא דקתני מתני'
59 מרכיב חזון, במרכיב אילן בדרך דלא בעי
60 למיהדר משום קמא. ואם תאמר מין
61 בשאינו מינו הוא ואימעיטא לה הרפכת
62 אסור מולא חללו פרט למכריז ומרכיב,
63 האי תנא הוא דאמר מתר: כפר עכו. בן
64 שמה: הא מני. דקתני פרט למכריז
65 ומרכיב, לאו סתמא היא אלא סיפא
66 דמלחא דתר אליעזר בן יעקב היא ואפי'
67 הרפכת הדר לא הדר עלה: פחותה
68 מטפסה. שהיא שפל קומה ולא תגבה
69 לעולם עד טפה: כל שנותיה. מדרבנן כל
70 הקמים ערלה נוהגת בה דמתחזיא כבת
71 שתא והרואה שאובלן פרוחיה אומר
72 שפרות ערלה מתרין: קלא אית ליה. הכל
73 אומרים כרם יש לפלוני משנה מכל
74 הכרמים וידועין שהיא זקנה, להכי נקט
75 שתים בו, דסבר לה כמאן דאמר במשכת
76 ברכות (דף סא) כרם רבעי תנן, שאין ערלה
77 נוהגת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם:
78 לקריאת שמע. שאסור לקרות בארבע
79 אמותיו משום לועג לרש, שזה קורא וזה
80 אינו יכול לקרות: חזוןתא. בת אשתו:
81 שגדלה בין האחין. בני הבעל מאשה
82 אחרת: דמתחזיא כי אחתייהו. מי שאינו
83 מכיר בה ורואה אותה שגדלה אצלו
84 כסבור שהיא אחותו ואומר שנושא אחותו:
85 לקט שכחה ופאה שצאן. העני גרן.
86 שכנס הרבה כחוד ועשה מהן כרי: הקבע
87 למעשר. מדרבנן, דמאן דחיו סבור שגדל
88 בשדה: וח"מ בשדה. שלא ידעו הכל
89 שכנסו מעט מעט וסבורין שגדל שם, אבל
90 בעיר כל שכניו ראו שכנס על ד' על ד'
91 וידועין שכן של לקט שכחה ופאה ופטור
92 מן המעשר. בדתניא בספרי ובא הלוי כי
93 אין לו חלק ונתת עמך. דבר שני בו
94 חלק ונתת עמך הוא בא ונטול מעשר
95 ראשון שלו. יצא לקט שכחה ופאה שיש לו
96 חלק ונתת עמך. שאף לגנים ליום הם
97 מפקדים בשאר עניי ישראל: אינה
98 מקדשת את הדרעים. משום בלא הכרם
99 דכתיב בהו תקדש הקמלאה השום. ונראה
100 לי דקסבר דמארינן במקחות (דף טו) קבוס
101 ולח אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן
102 נידחו. ובכי האי כרם לא חזיר רבן אשאר
103 זרעים: אבל בליה כרם. ופרסו גדול שהיא
104 שפלת קומה והאיל וחשיבה גזור עליה: מת

39 מיל', שתים כנגד שתים, ואחת יוצאה וזב, אבל בוליה כרם, קלא אית ליה. כי אתא רב דימי, אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן
40 יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב: "לעג לרש חרף עשהו". אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:
41 חזוןתא הגדילה בין האחין, אסורה לינשא לאחין, דמתחזיא כי אחתייהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר'
42 יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: לקט שכחה ופאה שצאן בגורן, הוקבעו למעשר. אמר עולא: לא אמרן אלא בשדה, אבל בעיר
43 קלא אית ליה למלחא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה הפחותה מטפסה, אינה מקדשת את הדרעים.
44 והני מילי, שתים כנגד שתים ואחת יוצאה וזב, אבל בוליה כרם מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תירצה כן מוכח שפרם של שני שותפין אין חוזרין עליו מערכי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.

מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין ממקשה אחין ומת אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אחת, דכילין חוזרין מפני שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא, הנהם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן שתתיבם לו, הנהם בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה פרימו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.

הגמרא מתרצת תירוצ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת שהמרכיב והמבריק חזר, על הברייתא האומרת שאינו חזר, רב נחמן בר יצחק אמר, שמשנתניו שנקטה שחזר במבריק ומרכיב, מדברת במבריק - מרכיב, אילן שדינו לחזור עלי, בדרך שאין חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים עליה. התירוצ ומהי תנא הוא, דתניא, המבריק אילן בדרך רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן גמדיא איש כפר עבו, ומשנתניו סברה כמותו. ונחמיהם אוקרין, ולדבריהם, הרכבה זו היא הרכבת איסור.

תירוצ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חזר על הרכבה, רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו', שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב הנהם לעיל שפרם כמשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הנהם דורש רבי אליעזר בן יעקב את תיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין מבריק ומרכיב לא, ואינו חזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא על הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתניו.

מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה שהיא פחותה בגובהה ממשפח תיבת פערלה כל שנותיה מדרבנן, משום דמתחזין פבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה הגמרא והני מילי שחיבת בערלה, בשתיים כנגד שתיים ואתה יוצאה נגב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל בוליה כרם - אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא כמשונה, ואין חשד לערלה.

מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משמם של אלו, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרוא בארבע אמותיו. והטעם, משום דקתיב 'לועג לרש' חרף עושה' וכשמיים מצוה בקרבתו, הוא כלועג עליו.

כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, חורגתא - בת אשתו הנזילה בין האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין מאשתו השנייה, מפני דמתחזין כי אחתיהו למי שאינו מכיר באמה האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא אית ליה למיתא וידוע כולם שאינה אחותם.

מימרא נוספת נאמרה מפני אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכבה ופאה הפטורים ממעשר, שעשאו העני שקיבלם בגוהן - שכניסם ועשה מהם כרי, הוהבנעו למעשר מדרבנן, מפני הוראים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרין שחיבים במעשר אלא שכניסם בשדה שלא ראו כולם כשכניסם, אבל אם כינסם בעיר אינו חייב למעשר, כיון שקלא אית ליה למלתא שהוא לקט שכבה ופאה, שכל שכיניו ראו שהביאם מעט מעט.

מימרא נוספת נאמרה משמם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, שנטיעה ילדה הפחותה ממשפח שנטעה בין הזרעים, אינה מקדשת לאסור את הזרעים מדין כלאים, כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, והני מילי שאינה אוסרת בשתיים כנגד שתיים ואתה יוצאה נגב - בכרם בשיעורו המועט ביותר, אבל בוליה כרם - אם כל הכרם עשוי כן מקדש - אוסר הזרעים.

מימרא נוספת שנינו משמם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב,

מעבירות שפירדו וחזר, ואם כן, התמעט הגזלן מטעם זה. מתרצת הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה כגון דעבר תשובה על גזילתו ויהב דמי' - ושיילם את דמי הגזילה, ובאופן זה אינו חזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם על גזילתו, הנה ליה לזקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין לזקח בית. עונה הגמרא, כיון דמערבא קודם ששילם בתורת גזילה אתא ליה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה המיעוט של גזלן.

שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע כרם' אחד הנוטע כרם וכו', אחד הנוטע ואחד המבריק וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את המקור לכך, תנו רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם' אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש וניתן לו פמטנה מנין שאף הוא חזר. תלמוד לומר 'ומי האיש אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא בא לרבות קונה ויורש. 'כרם' אין לי לרבות אלא כרם דווקא, מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חזר, כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול שאני מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני כרם. תלמוד לומר 'כרם' משמעה שצריך שידמה לכו. רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'כרם' הנאמר כאן הוא כמשמעו, שדווקא על כרם חזר, ולא על שאר אילנות.

ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב 'ולא חילל', משמע שבא למעט, 'חילל' לזה ולא לאחר, פירט למבריק ולמרכיב - שהמבריק אילן באדמה, או המרכיב באדר, אינו חזר. מקשה הגמרא והא אנו תנו במשנתניו אחד הנוטע ואחד המבריק ואחד המרכיב שבכל אלו חזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת שאינו חזר, מדברת בהרצת איסור - שהרכיב מין במין אחר כאן במשנתניו מדובר בהרצת היתר ולפיכך חזר כדין נטיעה רגילה.

מבשרת הגמרא, האי תרפבת היתר שעליה דיברה המשנה היכי דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך לרבותה לחזרה, והתשובה ליה דבעי מיהדר אף לולא ההרכבה משום ילדה ראשונה שעדיין לא חיללה. אלא בהכרח מדובר בהרכיב ילדה בנקינה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי אבהו שנטיעה ילדה שסיבכה - הרכיבה בנקינה, כמלה הנטיעה הילדה בנקינה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע רבעי ומדוע חזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן וכן דנטע לה נטיעה נפיתא לקיני - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חזר מחמתה, דתנו, הנוטע לקיני ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן, אין בה דין חילול רבעי, ולכן חזר רק על הנטיעה שהרכיב.

מקשה הגמרא, ומאי שנא שהרכיב ילדה בנקינה דנטע ולפיכך אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיג וקורות דלא כמלה הנטיעה החודשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי הנטיעה שנטעה לסיג וקורות היא בנקינה. מתרצת הגמרא, הנהם בנטיעה זקנה, אי מייליד עלה ורצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול, שהרי לאו בת מיהדר היא כיון שבמצאותה היא זקנה ואין מחשבתו מועילה. ואילו הנהם בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מייליד עלה ליעדה לאכילה בת מיהדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה החייבת בערלה, והנהם מעיקרא לפירי קיימא ולפיכך יכול לשנות את יעודה. מיד דהוה אעלו מאליהן - וכמו שמצינו באילנות שעלו מאליהן, דתנו, עלו מאליהן תיבין בערלה הרי שיכול ליעדם לאכילה, אף שלא היו מיעדות לכך מתחילה.

שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק, ולזקמה במרכיב אילן ככרם של שני שותפין, דהיינו שהרכיב האחד בעץ חבירו, והאי תרד אדריה והאי תרד אדריה - ולפיכך חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת אומרת, מכך שלא

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 מת תופס ארבע אמות למומאה - מת מטמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנו. ותנא תונא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה, חצר
3 הקצר - החצר אשר לפני מערות הקברים העומד בתוכה כיון שיש היכר
4 בינו ובין המת טהור, ואינו נטמא כדין נמצא בקרבת המת. והוא - מה
5 שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק כשיהיה בה - בחצר, ארבע אמות דברי
6 בית שמיא, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה החצר נחשבת לעצמה, אבל
7 בפחות מארבע אמות, החצר בטילה למערה, והרי הוא כעומד במערה. בית
8 הלל אומרים, ארבעה טפחים הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.
9 ממשיכה הברייתא כמה דברים אחרים שלדעת בית הלל סגי
10 בארבעה טפחים, כשפתחה של חצר הקבר הוא מלמעלה ויורדים לה
11 בקפיצה, אבל אם פתחה של חצר הקבר הוא מן הצד ויורדים לה
12 במדרגות, דברי הלל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא ארבע אמות
13 ופחות מכך מטמא.

14 קודם שתבאר הראיה מהמשנה, הגמרא מבארת תחילה את תוכן דברי
15 הברייתא. מקשה הגמרא, כלפי לויא - לכאורה, דברי הברייתא הפוכים,
16 שהרי ארבעה, כשהפתח מן הצד צריך להיות טהור אף בפחות מארבע
17 אמות, שהרי מירדרי ונפיק - יוצא מהחצר דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח
18 הוא מלמעלה כיון שצריך לטפס בעת יציאתו אי אפשר שלא מאהיל בידיו
19 על חלל הפתח, והבכר ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך,
20 מתקנת הגמרא, אלא, כמה דברים אחרים שמשפיק שגורלה יהיה
21 ארבעה טפחים, כשפתחה מן הצד ויכול לצאת מבלי להאהיל, אבל
22 פתחה מלמעלה כיון שבהכרח מאהיל ביציאתו, שיעורה הוא ארבע אמות
23 ורק בשיעור זה אינו מיטמא.

24 כעת מבארת הגמרא את הראיה מהמשנה, ותני מילי - מבאר מדברי
25 המשנה, שהאופן שטהור הוא בחצר הקצר והטעם, דמסיימא מחיצתא -
26 שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת, אבל - משמע, שבת בעלמא
27 שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם. תפיס ומטמא סביבותיו ארבע אמות.

28 שנינו במשנה, מי האיש אשר ארש אשה אחד המאסר את הבתולה
29 כו', מבארת הגמרא את מקור הדינים. תנו רבנן מה שנאמר בפרשה אשר
30 ארש, פירושו, אחד המאסר את הבתולה, ואחד המאסר את האלמנה,
31 ואחד שומרת יבם. ואפילו חמשה אחין ומת אחד מהם במלחמה כיון
32 שכל אחד יכול לייבמה בולן חוזרין. וממה שלא נאמר הלשון 'לא לקח'
33 אלא 'ולא לקחה', אנו ממשטים פרט לאלמנה לבנה גדול, גרושה
34 וחלוצה לבנה הדיומ, ממורת ונתניה לישראל, בת ישראל לממור ולנתן
35 שכל אלו נישואיהן בעבירה ואינן חורים.

36 שואלת הגמרא לויא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דלא
37 ברבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי אין צריך מיעוט, שהרי האמר
38 שהאמור בפרשה 'היורא ורד הלכב' אין הכוונה כפשוטו, אלא זה
39 המתירא מעבירות שבידו שעליו לחזור, ומדוע צריך למעט את אלו. אחר
40 שעשה איסור בקידושיהן. מתרצת הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי
41 אי אפשר למעטם בגלל האיסור, בדרבה שלדבריו אין עבירה בקידושין,
42 דאמר רבה על כהן המקדש את האסורה לו, שלעולם אינו חייב על
43 קידושה עד שיבעול, כיון שבקדושין גרידא אין איסור, מה פעם - והמקור
44 לכך הוא 'לא יקח' משום 'לא יחלל' - שהתורה נתנה טעם לאיסור
45 הקידושין, משום חילול. משום חייב אינו לוקח עד שיבעול, מפני שאם לא
46 בעל, לא חילל, לכן לומדים שאין חזר עליהן מלא לקחה.

47 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תנו רבנן,
48 ממה שהתחילה התורה באשר בנה ואחר כך אשר נטע ואחר כך אשר
49 ארש כאן לימדה תורה דרך ארץ - הנהגה הראויה, והיא שביבנה תחילה
50 אדם בית, ואחר כך ונטע פרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה אמר
51 בחכמתו 'הבן בחוץ מלאכתו ועתה בשדה לה אחר ובעית ביתו'
52 ומבארת הברייתא את הראיה מהפסוק 'הבן בחוץ - במקום הפני,
53 מלאכתו' זה בית ותעשהו למקום זה בית ופנים. 'ועתה - והזמין בשדה
54 לה' זה פרם - שיזמין לו שדה פנויה, לעשותה כרם, אחר שעשה כן ובעית
55 את עיקר ביתו' זו אשה שהיא עיקר של בית.

56 דבר אחר, מה שנאמר 'הבן בחוץ מלאכתו' זה לימוד מקרא, שהוא
57 כהנהגה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'ועתה בשדה לה' זה לימוד משנה,
58 שהוא כהנהגה ללימוד הגמרא. ואחר' כל זאת 'ובעית ביתו' זה נקרא,
59 לתת סברא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.

60 דבר אחר, מה שנאמר 'הבן בחוץ מלאכתו', זה לימוד מקרא ומשנה,
61 'ועתה בשדה לה' זה נקרא שהיא גם הכנה אל הנרמז בהמשך, אחר
62 ובעית ביתו' אלו מעשים טובים שהם העיקר, ובכך הלימוד מביא לידי
63 מעשה שהם המעשים הטובים.

64 רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי מוסיף ואומר, שהבן בחוץ
65 מלאכתו' זה כולל מקרא ומשנה ונקרא שכולם הכנה לקיום המצוות,
66 ומה שנאמר 'ועתה בשדה לה' אלו מעשים טובים קיום המצוות, ואחר
67 כל אלו 'ובעית ביתו' דרוש נקבל שבר - ללמד את חכמת התורה בעיון.
68 שנינו במשנה, ואלו שאינן חוזרין הבונה בית שער כו' רבי יהודה
69 אומר אף הבונה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חזר. תנא
70 בברייתא, שאם הוסיף בו בבניינו מחדש דימום אחר - שורת אבנים אחת,
71 חזר כדין בונה בית, שהרי הוסיף בו דבר.

72 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון לא
73 היה חוזר. תנא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מפני שמתדושן
74 אותו - שצריכים לחדש את בניינו פעמים בשבוע - פעמיים בשבע שנים,
75 מפני שאינו מתקיים.

76 שנינו במשנה, ואלו שאינן חוזרין חזר ונתנו וכו'.
77 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבארת הגמרא את
78 מקור הדבר, תנו רבנן, נאמר בתורה שהנושא 'אשה חדשה' אינו יוצא
79 בצבא למשך שנה. מבררת הברייתא, אין לי לרבות ממשמעות הכתוב,
80 אלא דווקא נושא אשה חדשה - בתולה. אלמנה, וגרושה מאיש אחר מנין
81 שאם נושאם אינו יוצא בצבא, תלמוד לומר 'אשה' מכל מקום, ותיבת
82 'אשה' כוללת גם אלמנה וגרושה. שואלת הברייתא אם כן, שמרבים גם
83 אלמנה וגרושה, מה תלמוד לומר 'אשה חדשה' - לשם מה הוסיפה
84 התורה את תיבת 'חדשה'. ומבארת הברייתא, שתיבה זו באה ללמד
85 שדווקא במי שחדשה לו אף שאינה בתולה, ולפיכך יצא מחזר גרושתו
86 מפני שאין היא חדשה לו.

87 תנו רבנן נאמר על הנושא אשה חדשה שלא יצא בצבא למשך שנה,
88 יכול נדרשו מפסוק זה שצבא למלחמה ממש הוא דלא יצא, אבל יצא
89 מחוץ לביתו ויפסיק מים וזוון ויתן הדברים כאלו החוזרים מעורכי
90 המלחמה. תלמוד לומר מה שנאמר בפרשה זו 'ולא יעבור עליו לכל דבר',
91 גם לא לספק מים וזוון שהוא צורך הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן,
92 יכול שאינו מרבה כמו כן אף הבונה בית ולא נתנו, נטע פרם ולא חללו,
93 ארם אשה ולא לקחה, שלא יחזו ממקומם כלל. תלמוד לומר לא יעבור
94 'עליו' ויש לדרוש מזה שעליו אי אתה מעביר את דבר הצבא אבל אתה
95 מעביר על אחרים והם הבונה בית והנושא אשה וכו'. שואלת הגמרא
96 ופאחר דכתב בנושא אשה 'לא יעבר' עליו לכל דבר' ללמד שאינו יוצא
97 כלל מביתו, אם כן 'לא יצא בצבא' למה לי, עונה הגמרא, שפסוק זה נאמר
98 כדי לעבד עליו היוצא בשנה ראשונה בשני לאוין.

99 משנה. ויפסו השומרים על דברי הכהן לדבר אל העם מי האיש הירא
100 ורד הלכב' וגו'. ומבארת המשנה, ממה ירא אותו איש, רבי עקיבא אומר,
101 הירא ורד הלכב הוא כמשמעו, שאינו יכול מרוב פחדו לעמוד עם
102 הלוחמים בקשרי המלחמה, כשמתחברים בצפיפות שלא יפרידם
103 האויבים, ולראות תרב שלופה.

104 רבי יוסי הגלילי אומר, 'הירא ורד הלכב' אינו מפחד המלחמה, אלא
105 זהו המתירא מן העבירות שבידו שמא יענש עליהם במלחמה. ולפיכך
106 תלתת לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע כרם ונשא אשה שיתחזר
107 בגללו, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני שרצתה התורה שלא יתבייש
108 בעת חזרתו.

109 רבי יוסי אומר שהירא ורד הלכב הוא אלמנה לבנה גדול - כהן גדול
110 שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבנה הדיומ או ממורת ונתניה
111 לישראל או בת ישראל לממור ולנתן שנשאה בעבירה, הרי הוא הירא
112 ורד הלכב, שמפחד שיענש על עבירה זו.

113 ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, 'והיה ככלות השומרים
114 לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות - גיבורים הממונים לכך בראש העם',
115 ובעקיבו של עם - וכן מעמידים מאחורי העם. ומבארת המשנה, מעמידין
116 וקפין - גיבורים, לפניהם, שאם יפול אחד מהלוחמים יזקפוהו, ואחרים
117 מאחוריהם, וישליו - ויחזיקו של פרס בידה, וכל המבקש לחזור ולכרוז
118 מהמלחמה, תרשו בידו של הזקיק לקפס את שוקיו - לקטוע רגליו,

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 **מת תופס ארבע אמות לטמאה.** חכמים גזרו שיהא המות מטמא כל הנכנס
2 בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האהיל
3 ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאחיל ולא אדעתיה: **ותנא** תנא דידן
4 במשנה הנשנית ביניה בבית המדרש בסדר טהרות (אסלות פ"ז מ"ח): **הצד הקצר.**
5 שלפני המערה, כדאמר סדר בנן הקברות
6 בבבא בתרא (ק"ה) שעושין מערות גדולות
7 של שש על שש, וחופר בתוליה סביב כוכין
8 ארבות במדת המות ותוחבו לתוכן,
9 ותמקרה מקורה בתקרה וכסוי, ועושה
10 גומא רחבה בצד המערה ופותח פי המערה
11 לתוך הגומא בכתל המערה כמין פתח,
12 ואותה גומא היא הצד הקצר: **העומד**
13 **בתוכו טהור.** כל מקום שהוא עומד בה
14 טהור, דכין דמערה חלוקה הימנה
15 ומחצותיה נברות לא גזור רבנן במתים
16 שבתוכה שיתפסו ר' אמות סביבותיה לצד
17 המערה, דכי גזור רבנן ארבע אמות במת
18 המטל באויר, ורגון למעלה אצל גג
19 המערה כדי להרחיק את האדם מלהאחיל
20 על הטמאה, אבל כאן יש הרב: **והוא שיש**
21 **בה ארבע אמות.** הוא דחשיבא מקום
22 לעצמה, אבל פחות מקבץ סבלה אצל
23 המערה ולא חשיבא למינהי מקום לעצמה:
24 וב"ה אומרים ארבעה טפחים. הוי מקום
25 חשוב בכל דוכתא: **במה דברים אמורים.**
26 ב"ה אמרו ליה: **בשפתותיה של הצד**
27 **למעלה.** שאין לה בניית מדרון במעלות מן
28 הצד, אלא כשיודרין לה קופצין לה
29 ובשעולין מתוכה מטפס ועולה. ולקמן
30 פריך אפכא מסתברא: **כלפי ל"א.** כנגד
31 אפוא הפכת דבריו. ל"א אפוא כדאמר
32 בבבכות (ק"ה) כנגי ל"א. כדים שבירים
33 לדיקון חולכים. אפכא מסתברא, מן הצד
34 כשעשוי לצד מדרון לצאת דרך צדדים
35 איכא למימר בין דלא גזור רבנן ארבע
36 אמות במחצות נברות סגי להאי צד
37 בארבעה טפחים והעומד בה הרי זה טהור,
38 שאין לנו מקה לטמא, דאינו צריך לטפס
39 ולצללות שישטוט וזרועותיו ויאחיל ובגפיו
40 על חלל הפתח, דכי נפיק מידי ונפיק,
41 נשטט ונמשך מן הפתח של מערה לצד
42 פתח של הצד ויצא לו: **מלמעלה אי**
43 **אפשר דלא מאהיל.** בין דאינו אלא
44 ארבעה טפחים אי אפשר לו לפרוש בגפיו
45 ולטפס ולצללות אלא אם כן מאהיל על

רש"י

46 חלל הפתח: **והני מלי בו.** השתא מחדר לפרושי סיעתיה מהכא. מדאיצטריך
47 למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מלי הצד הקצר דמסיקא מחצתא דמערה
48 לחודיה ודחצו לחודיה ויש הכר בדבר, אבל מת בעלמא דמטל באויר מדרו בית
49 הלל דתפיס ארבע אמות, מדאיצטריך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא
50 לא גזור למה לי לאשמועינן הכא דטהור:
51 **ואפי' היא לו שומרת יכם.** שלא קדשה
52 הוא אלא מפני אחיו באה לו לקחה,
53 מידלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
54 לקחת אסור: **בדרבה.** דאמר אין עברה
55 בקדושין עד שיבעול, שביאי ונעו או את
56 האשה לידי חלול, וממורת וניתנה אין
57 עברה בקדושין, דלא כתיב ביה לא יקח
58 אלא לא יבא ולא תתחתן, אבל אלמנה
59 כתיב בה לא יקח וקחה הינו קדושין.
60 ואיצטריך דרבה, דלא תימא מקדושין עבר
61 ליה אסור: וניתנה, מן הגבועים דכתיב
62 ביה ויתנם ויהושע לחוטבי עצים (יחזק"ט)
63 והן משבעה אמות: **ועתה בשדה לה.**
64 ונצבה בשדה מלאכתך לה: **גמרא.** לתת
65 סכרא להבין בטעמי המשנה וקלמה דבברי
66 מי: **אם הוסיף בו דימוס אחר.** שורה של
67 אבנים או גבהה או בעלי חיה לא הוי על
68 מכונו וקרינא ביה חדש: **שמוחדישין אותו.**
69 שאינו מתקיים: **בשבע.** בשמטה: **אין לי**
70 **אלא חדשה.** בתולה: **אלמנה וגרושה.**
71 מאחר ונשא וזה יכול אף כנה בית.
72 חדש ולא נכנס וזהא כנה שיהא נקי מן הכל:
73 **מתני.** ויספו השומרים. על דברי כהן:
74 **בקשרי.** בשמחתקשרים לעמוד פועלים שלא
75 יפרידום אויבים: **לפיכך.** שהקרא וזה הקרא
76 מעברות, תלה התורה כנה ונטע וארס
77 לחזור בגללן, כדי שיתלה בקר החקירה ולא
78 יתביש לומר מעברות שבדיו הוא ירא
79 וחזור: **ר' יוסי אומר בו.** בגמרא מפרש
80 במאי פליג אדרבי יוסי הגלילי: **ובעקבו**
81 **של עם.** בסופו של עם שעומדים שלא
82 יחזרו אחרונים לאחריהם לנוס: **מעמידין**
83 **וקיפין מלפניהם.** בראשה של צד
84 המלקח מעמידין בני אדם גבורים ממנים
85 לקר, שאם יפול אחד מן הנלחמים
86 יעמידוהו ויקיפיהו ויגבירו את אנש
87 העצב בדבריהם: **ואחריהם.** ואנשים
88 אחרים מאחריהם: **וכשילין של ברזל**
89 **בידיהם.** לשמור שלא ינוסו. וכשילין כעין
90 חצץ שקורין וררי"ש:

שתחלת

33 אלו מעשים טובים, "אחר ונבנית ביתך" ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית

34 שעור בו: **תנא,** אם הוסיף בו דימוס אחד, חוזר: **ר' אליעזר אומר:** אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: **תנא,** מפני
35 שמוחדישין אותו פעמים בשבע: **ואלו שאין זזין ממקומן,** בנה בית חדש והנכו וכו': **תנו רבנן** "אשה חדשה" אין לי אלא אשה
36 חדשה. **אלמנה וגרושה,** מנן? **תלמוד לומר:** "אשה", מפני מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שחדשה לו, יצא
37 מחזור גרושתו שאין חדשה לו. **תנו רבנן:** "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומוזון ויתקן הדרכים?
38 **תלמוד לומר:** "ולא יעבר עליו לכל דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא נכנס, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה?
39 **תלמוד לומר:** "עליו, עליו אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" למה לי?
40 **לעבור עליו בשני לאוין: מתני'** "ויספו השומרים לדבר אל העם" **ר' עקיבא אומר:** "הירא ורד הלכב" במשמעו, שאינו יכול לעמוד
41 בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. **ר' יוסי הגלילי אומר:** "הירא ורד הלכב" והו המתיירא מן העבירות שבדיו, לפיכך תלתה
42 לו התורה את כל אלו שחוזר בגללן. **ר' יוסי אומר:** אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת וניתנה לישראל,
43 בת ישראל לממזר ולנתין הרי הוא הירא ורד הלכב. "והיה ככלת השומרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו
44 של עם, מעמידין וקיפין לפניהם, ואחרים מאחריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפה את שוקיו.

שתחלת

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

תוספות

שתחלת ניסה נפילה. בגמ' פריך אפכא מבטי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה: **בר"א**. דחוזרין מן המערכה ויש שאין זיון ממקומן. במלחמות הרשות: **אבל** במלחמות מצות. גזון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: **רבי יהודה** אומר כו'. מפרש בגמרא: **גמ'**. עברה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי

סופרים חזון, ולרבי יוסי עד שיעבור על דבר תורה דומיא דאלמנה לכהן גדול. וכן נפילה דאיכא אסור: **סח** בין תפלה לתפלה. בין הנהגת תפלין של יד לתפלין של ראש: **סח**. ספר: עברה היא בידו. אם לא חזר וברך, דהכי אמרי' במנחות (דף טו.) סח מברך שתים לא סח מברך אחת: וימים שותתין על פרקיו. מי גלגלים מחמת יראתו: **מפני שתחלת נפילה ניסה מבטי ליה**. תחלת משמע הגרמת הדבר, והכי איבעי ליה למימר בשעה נסיון זו היא תחלת הגרמת הנפילה, ובניסה לא שחר למימר תחלה דהא מפש קא ערק: **רשות דרבנן** זו היא מצות דר' יהודה, ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין חתן יוצא לה. אלא שרבי יהודה קורא אותה מצוה, ונפקא מנה לפטור משאר מצות בעודו עסוק בה בדמפרש רבא ואזיל: **מצוה דרבנן**. דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר' יהודה הכל יוצאין אלא דקרי לה חובה, ולא מידי אשמעינן בהא אלא כלה משום מצוה ורשות נקטו פלוגתיהו, אלא משום דקרי רבנן להא רשות די להם אם קראו את זו מצוה ואפלו היא חובה, שהרי אין הדבר אלא להעלותם מעלה אחת ולומר אבל בזה הכל יוצאין, וגבי רשות דים לקרות את שלמעלה ממנה מצוה, ורבי יהודה דקרי לקמיתא מצוה לאשמעי' דהעוסק בה פטור מן המצוה, והצריך להעלות את זו מעלה אחת לומר אבל בזה הכל יוצאין הלכך קריה חובה דאיתא: **אמר רבא כו'**, מלתיה דרבי יוחנן מפרש ואזיל, וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן דאיפליגו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות בקריאת השם, נפקא לן מניה לענן עוסק במצוה דלמר

שתחלת ניסה, נפילה. שנאמר: "נס ישראל לפני

פלשתים וגם מגפה גדולה היתה כעם" ולהלן הוא אומר:

"וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים" וגו'.

במה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל במלחמות

מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים, במלחמות מצוה,

אבל במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו

וכלה מחופתה: **גמ'** מאי איכא בין ר' יוסי לר' יוסי

הגלילי? איכא ביניהו, עבירה דרבנן. כמאן אולא, הא

דנתיא: שח בין תפילה לתפילה, עבירה היא בידו, וחזר

עליה מעורכי המלחמה. כמאן, ר' יוסי הגלילי. מאן תנא

להא דתנו רבנן: שמע קול קרנות והרתיע, הגפת תריסין

והרתיע, צחצוח חרבות ומים שותתין לו על פרקיו, חזר.

כמאן? לימא ר' עקיבא היא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא

אפילו ר' יוסי הגלילי מודה, משום דכתיב: "ולא ימס את

לבב אחיו בלכבו": "והיה ככלת השמרים כו'": האי מפני

שתחלת ניסה נפילה! מפני שתחלת נפילה ניסה, מבטי

ליה? אימא: מפני שתחלת נפילה ניסה: "במה דברים

אמורים במלחמות הרשות" כו'. אמר ר' יוחנן: רשות

דרבנן, זו היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן, זו היא

חובה דרבי יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבש,

דברי הכל חובה. מלחמות בית דוד לרווחה, דברי הכל

רשות. כי פליגי, למעושי גוים דלא ליתי עליהו. מר, קרי

לה מצוה. ומר, קרי רשות. נפקא מניה, לעוסק במצוה

שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה, בלשון הקודש: שנאמר: "כי ימצא חלל

באדמה ויצאו זקניו ושפטיה". שלשה מבית דין

הגדול שבירושלים היו יוצאין. ר' יהודה אומר: חמשה שנאמר "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד.

נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשרה"

ולא צף על פני המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה

בית דין: **גמ'** מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וענו ואמרו" ולהלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו" וגו'. מה "ענייה"

האמורה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "כי ימצא חלל באדמה... ויצאו זקניו ושפטיה" שלשה

מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו': תנו רבנן: "ויצאו זקניו ושפטיה". "זקניו" שנים, "ושפטיה" שנים,

ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין

עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא כתיב "ושפטיה"?! ההוא מיבעי ליה למיחדין שבשפטיה. ור' יהודה מ"קניו" "זקניו"

נפקא. ור' שמעון, אי כתב רחמנא "זקניו" הוה אמנא אפילו זקני השוק, כתב רחמנא "זקניו". ואי כתב רחמנא "זקניו" הוה אמנא אפילו

סנהדרין קמנה, כתב רחמנא "ושפטיה", למיחדין שבשפטיה. ור' יהודה, גמר "זקניו" "זקניו" מ"קניו העדה". מה להלן מיחדין שבעדה, אף

כאן מיחדין שבעדה. אי גמר, לגמרה לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיה" למה לי? אלא וי"ו "ושפטיה" למנינא ור' שמעון

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עגלה ערופה בלשון הקודש.

נאמרת. מה שהזקנים אומרים ואמרי' דיינו לא

שפכו והזקנים אומרים כפר לעמך ישראל,

בלשון הקודש הזקקו מן התורה לאמרה:

שנאמר כי ימצא חלל. ובגמרא פריך

דיכי זליף מהקא: הו' יוצאין. ובאין שם

ומודדין מן החלל לצד העירות ששביבותיו

לידע איזו קרובה: בגל. גל של אבנים

נמצא סמוך לספר כו'. מפרש טעמא

בגמ'. **גמ'**. מאי קאמר. דיכי זליף לשון

הקודש מהקא: ואין ב"ד שקול. אין עושין

ביד שיהא יכול לחלל שוה בשוה, אלא

שיהא הרוב לצד אחד לקים אחרי רבים

להטות (טעם כו). למיחדין. הנה דלשבת

הגזית: מוקני' זקניו. מדמצי למיכתב זקני

וכתב זקניו. מחדין שבזקניו: קני' השוק.

אע"פ שאין סנהדרין: שופטיה. זקנים שהם

שופטים את ישראל: מוקני' העדה.

דסימכת פר העלם דבר, ואיתיר ליה

שופטיה להביא עוד שנים: לגמרה לבלל

מלתא מהתם. דהא רבי יהודה הוה נמי

חמשה קאמר, וזליף לה מקראי בפ"ק

דסנהדרין: אלא [וי"ו] ושופטיה למנינא.

כלומר לא גמיר גז"ש ואיצטריך שופטיה

לסנהדרין גדולה כר"ש

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא חלל
בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צויתה התורה שילכו לשם זקנים מבית
דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה לו, חקני אותה העיר
מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן, ועורפים אותה שם, וכל זקני
העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום עריפתה, והזקנים אומרים בלשון
הקודש 'ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו', והכהנים אומרים
'כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.
משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששנינו לעיל
שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מנין, שנאמר 'כי ימצא חלל בארמה' ולא
נודע מי הכהו. 'ויצאו זקניו וישפוטו' למדוד מה היא העיר הקרובה אל
החלל, וכמה דיינים הם, שלשה, ואלו השלשה מביית דין הגדול
שכירושלים היושב בלשכת הגזית היו יוצאים. רבי יהודה אומר, חמשה
דיינים הם, שנאמר 'זקניו' שמשמעו שנים שהוא מיעוט רבים, 'וישפוטו'
שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה, ואין בית דין שמספרו שקול, לכך
מוסיפין עליהן עוד אחד והרי כאן חמשה.
נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני המים,
לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל בארמה' ולא טמון
בגל, 'נפול' ולא תלוי באילן, 'בשרה' ולא צף על פני המים.
נמצא ההרוג טמון לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך לנכרים,
או לעיר שרובה עובדי כוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא היו
עורפין ומודדין. אין מודדין לעיר שיש בה בית דין.
גמרא. שואלת הגמרא על האלף הראשון של המשנה, מאי קאמר -
כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל בארמה' שעגלה ערופה
נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד זאת התנא,
אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של המשנה, והתנא הבי
קאמר, תחילה אמר, מנין שבלשון הקודש, שנאמר כאן בעגלה ערופה
'זקני ואמרו', ולחלל בפרשת ברכות וקלות הוא אומר 'זקני הלויים
ואמרו וגו', ויש ללמוד גזרה שוה, מה עניינה האמורה לחלל בברכות
וקלות היא דווקא בלשון הקודש, מה הענייה האמורה כאן היא דווקא
בלשון הקודש. ואחר כך אמר דין אחר, וכך עגלה ערופה ביצד נעשית,
נאמר 'כי ימצא חלל בארמה ויצאו זקניו וישפוטו', שלשה דיינים מביית
דין הגדול שכירושלים היו יוצאים למדוד.
שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה וכו'.
מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו רבנן, נאמר
'ויצאו זקניו וישפוטו', זקניו הרי הם שנים, 'וישפוטו' הרי הם עוד
שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד,
הרי כאן חמשה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר 'זקניו' הרי הם
שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.
שואלת הגמרא, ורבי שמעון נטי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא
בתיב גם 'וישפוטו', משיבה הגמרא, הווא 'וישפוטו' לא נכתב לצורך
מנין הדיינים, אלא מביע ליה ללמוד ממנו למיחודין שבשפוטו -
שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין הגדול שבלשכת הגזית.
שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדורש מ'וישפוטו' להצריך עוד שני
דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול, משיבה הגמרא,
'מ'זקניו' 'זקניו' נפקא - ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב 'זקני', וכתבה
'זקניו', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיחודין שבזקניו.
אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מיוחד מ'וישפוטו', ולא מן
הכ"ף של 'זקניו', ולכן אינו דורש מ'וישפוטו' להצריך עוד שני דיינים, סבר
שמן הכ"ף של 'זקניו' לבדה עדיין אין ללמוד דין מיוחד, כי אי כתב
ר' חמנא 'זקני' ללא הכ"ף, הוה אמינא שלמידת העיר כשרים אפילו וקני
השוק שאינם סנהדרין, כתב ר' חמנא 'זקניו' עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו
מן הסנהדרין, ואי כתב ר' חמנא 'זקניו' ולא היה נכתב גם 'וישפוטו', הוה
אמינא שלמידת העיר כשרים אפילו סנהדרין קטנה שיש בכל עיר ועיר,
כתב ר' חמנא גם 'וישפוטו' למיחודין שבשפוטו - שצריך לכך דיינים
מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשכת הגזית.
שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי ודאי מ'זקניו' צריך ללמוד מזה
למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיחודין שבזקניו, משיבה הגמרא,
רבי יהודה מיוחדין שבזקניו, נמר בגזרה שוה 'זקני' 'מ'זקניו' הערה

המשך בעמוד פד

וזה מפני שתחילת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל "נס ישראל
לפני פלשתים וגם מנפה גדולה היתה בעם", הרי שהגפיה והנפילה,
נגרמו על ידי מנסותם תחילה. עוד ראייה מביאה המשנה ולחלל הוא אומר,
"וינוסו [אנשי] ישראל מפני פלשתים וישפלו חללים וגו'" הרי שמאחר
שנסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
מסיימת המשנה, כמה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש
שאין יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה
כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין להילחם, אפילו חתן מחדרו
- מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, כמה דברים אמורים שאין
יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו
חתן מחדרו וכלה מחופתה.
גמרא. שואלת הגמרא, מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי,
הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, איכא ביניהם
אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חזר, ולרבי יוסי אינו חוזר
אלא על עבירה דאורייתא, כמו כהן גדול שנשא אלמנה.
מוסיפה הגמרא, כמאן אולא הא דתניא בענין חזרת עורכי המלחמה,
שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד לתפילה - להנחת
תפילין של ראש עבירה היא בידו אם לא בירך שוב על של ראש, וחזר
עליה מעורכי המלחמה. אומרת הגמרא כמאן בהכרח שברייתא זו היא
ברבי יוסי הגלילי שחזר אף על עבירות דרבנן, כגון ברכות.
מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי המלחמה
שאם שמע קול קרנות בעת המלחמה ותרתייע ונפחד מאד, וכן אם שמע
הנפת תריסין ותרתייע, או שמע צהציה חרבות ומים שותתין לו על
ברכיו מחמת יראתו, חזר מעורכי המלחמה. ומבררת הגמרא כמאן
סוברת ברייתא זו, ליכא רבי עקיבא היא שלדבריו חזרים מחמת יראה,
ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא
מעצם המלחמה. ודחה הגמרא, כהא - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי
הגלילי מודה שחזר גם משום זה, משום דכתיב 'ולא יסם את לבב אחיו
בלבבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.
שנינו במשנה 'והיה בכללות השופרים' כו' שתחילת ניסה נפילה.
שואלת הגמרא על לשון המשנה, הא מפני שתחילת ניסה נפילה - וכי
הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זו, הרי מפני
שתחילת נפילה ניסה מבטי ליה לתנא לכתוב, שהרי הגורם לנפילה היא
הניסה. מתרצת הגמרא איכא בדברי המשנה מפני שתחילת נפילה ניסה
- הגורם לנפילה היא הניסה.
שנינו במשנה, כמה דברים אמורים במלחמות הרשות כו' אמר רבי
יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו', מבארת הגמרא את
דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות' דרבנן - מה שרבנן
מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי יהודה - היא אותה המלחמה
שכותנה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת
מצוה' דרבנן מה שכונה בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה'
דרבי יהודה - היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין
עליה.
ומבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, מלחמות יהושע שהיו כדי
לבבש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה ויוצאים כולם.
ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרווחה להרחיב את גבול ישראל וליתול
מס מהגויים, דברי הכל נידוניות כמלחמת רשות. כי פליגי רבנן ורבי
יהודה, במלחמה שמטרתה למעוטי עובדי כוכבים - להחליש את כוחם
של הגויים דלא לית עלייהו - כדי שלא יהיה בהם כח להילחם ביהודים.
ובזה, מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה, ומר - תנא קמא, קרי למלחמה זו
מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא מינה
אם היא נקראת רשות או מצוה היא לעוסק במצוה שפטור מן המצוה -
לענין ההלכה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה
שמלחמה זו נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא
שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה פרק תשיעי

שופטים טז כב-כט

כב וַיַּחַל שְׁעֵר-רָאשׁוֹ לְצִמָּחַ כַּאֲשֶׁר גָּלַח: כג וַסֵּרְנִי פְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ לְזִבְחַ וַיִּזְבְּחוּ לְדָגוֹן אֱלֹהֵיהֶם וּלְשִׁמְחָה וַיֹּאמְרוּ נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ אֶת שְׁמִשׁוֹן אוֹיְבֵינוּ: כד וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ הָעָם וַיִּהְלְלוּ אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי אָמְרוּ נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ אֶת-אוֹיְבֵנוּ וְאֵת מַחֲרִיב אֶרְצֵנוּ וְאֲשֶׁר הִרְבָּה אֶת-חֲלָלֵינוּ: כה וַיְהִי (כתיב כי טוב) כְּטוֹב לָבָם וַיֹּאמְרוּ קִרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן וַיִּשְׁחַק-לָנוּ וַיִּקְרָאוּ לְשִׁמְשׁוֹן מִבֵּית (כתיב האסורים) הָאֲסוּרִים וַיִּצְחַק לִפְנֵיהֶם וַיַּעֲמִידוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַמּוּדִים: כו וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן אֶל-הַנָּעַר הַמְּחֻזֵּק בְּיָדוֹ הִנִּיחָה אוֹתִי (כתיב והימשני) וְהַמְשִׁנִּי אֶת-הָעַמּוּדִים אֲשֶׁר הִבִּית נָכוֹן עֲלֵיהֶם וְאֲשַׁעַן עֲלֵיהֶם: כז וַהֲבִית מָלֵא הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְשָׂמָה כָּל סֶרְנִי פְלִשְׁתִּים וְעַל-הַגָּג כְּשִׁלְשַׁת אַלְפִּים אִישׁ וְאִשָּׁה הָרָאִים בְּשָׁחוֹק שְׁמִשׁוֹן: כח וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה זְכַרְנִי נָא וְחִזְקֵנִי נָא אֲךָ הִפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאַנְקָמָה נִקֵּם-אֶתְּ מִשְׁתִּי עֵינִי מִפְּלִשְׁתִּים: כט וַיִּלְפַּת שְׁמִשׁוֹן אֶת-שָׁנָיו | עַמּוּדֵי הַתּוֹךְ אֲשֶׁר הִבִּית נָכוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסְמַךְ עֲלֵיהֶם אֶחָד בְּיָמֵינוּ וְאֶחָד בְּשִׁמְאָלוֹ:

רש"י

(כח) בין העמודים. אשר הבית נכון עליהם: (כז) והימשני. פאלפאר בלע"ז, כמו (בראשית כז יב): אולי ימושני: (כח) זכרני נא. זכור עשרים שנה ששפטתי את ישראל, ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל זה ממקום למקום: (כח) בין העמודים. אשר הבית נכון עליהם: (כז) והימשני. פאלפאר בלע"ז, כמו (בראשית כז יב): אולי ימושני: (כח) זכרני נא. זכור עשרים שנה ששפטתי את ישראל, ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל זה ממקום למקום:

מצודת ציון

(כב) ויחל. מלשון התחלה: לצמח. הוא תחלת הגדול: (כד) ויהללו. ושבחו: מחריב. מלשון חורבן וכליון: (כו) המחזיק. האוחז: והימשני. מלשון מושב ונגיעה בדבר מה, כמו (תהלים קטו ז) ידיהם ולא ימושני: נכון. נשען על מכוננו: (כט) וילפת. ענין אחיזה, כמו (רות ג ח) ויחרד האיש וילפת: התוך. האמצעית, כמו (במדבר לה ח) והעיר בתוך:

מצודת דוד

(כב) כאשר גלח. כמספר שבע המחלפות אשר גלח: (כג) לזבח וגו'. בחשבם שהעבודה זרה שלהם מסר את שמשון בידם: ולשמחה. גם בעבור השמחה נאספו לשמוח ברבת עם: ויאמר וגו'. בעת זבחה לעבודה זרה, ובשמחתם אמרו, נתן וכו': (כד) ויראו אתו. ראוהו מרחוק, כשהוא בבית האסורים: (כה) כטוב לבם. באכילה ושתיה: וישחק לנו. רצה לומר, ישמח אותנו בספור גבורותיו וכדומה: ויצחק. שמח לפנייהם כדרך

המשמח: (כו) המחזיק בידו. היה מי מחזיק בידו והוליכו הדרך אשר ילך בה: הניחה אותו. הרף ידך ממני, בכדי שאוכל למשש בידי את העמודים וכו', בכדי שאשען עליהם: (כח) האלהים. רצה לומר, חזקני נא אתה אלהים: נקם אחת. עוד פעם אחת אנקום מפלשתים על מה שנקרו שתי עיני. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (במדבר רבה ט) שאמר, מה שנקרו עין אחת אנקום, והשנית תהיה שמורה לעולם הבא: (כט) וילפת. אחז העמודים וסמך ידו עליהם: אחד. עמוד אחד אחז בימינו וכו':

דברי הימים ב יא א-יג

יֵאָא א וַיָּבֹא רַחֲבֶעֱם יְרוּשָׁלַם וַיִּקְהַל אֶת־בֵּית יְהוּדָה וּבְנֵימָן מֵאָה וּשְׁמוֹנִים
 אֶלֶף בָּחֹר עֲשֵׂה מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב אֶת־הַמִּמְלָכָה
 לְרַחֲבֶעֱם: ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמַעְיָהוּ אִישֵׁהָאֱלֹהִים לֵאמֹר: ג אָמַר
 אֶל־רַחֲבֶעֱם בֶּן־שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֵל פֶּלִי־יִשְׂרָאֵל בִּיהוּדָה וּבְנֵימָן לֵאמֹר:
 ד כֹּה אָמַר יְהוָה לֹא־תֵעָלוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ עִם־אֲחֵיכֶם שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ כִּי
 מֵאֵתִי נָהִיָה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיָּשׁוּבוּ מִלִּבְּתָאֵל־יִרְבְּעֶם:
 ה וַיָּשֶׁב רַחֲבֶעֱם בִּירוּשָׁלַם וַיִּבֶן עָרִים לְמִצּוֹר בִּיהוּדָה: ו וַיִּבֶן אֶת־בֵּית־לָחֶם
 וְאֶת־עֵיטָם וְאֶת־תְּקוּעָה: ז וְאֶת־בֵּית־צֹר וְאֶת־שׁוֹכֹ וְאֶת־עַדְלָם: ח וְאֶת־גֶּת
 וְאֶת־מְרֶשֶׁה וְאֶת־זִיף: ט וְאֶת־אֲדוּרִים וְאֶת־לָכִישׁ וְאֶת־עֶזְקָה: י וְאֶת־צָרְעָה
 וְאֶת־אֵילֹן וְאֶת־חֶבְרוֹן אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וּבְנֵימָן עָרֵי מְצוּרוֹת: יא וַיִּחְזַק
 אֶת־הַמְּצוּרוֹת וַיִּתֵּן בָּהֶם נְגִידִים וְאֲצֻרוֹת מֵאֵכֶל וְשֶׁמֶן וַיִּין: יב וּבְכָל־עִיר וָעִיר
 צָנוֹת וּרְמָחִים וַיִּחְזַקם לְהִרְבֶּה מְאֹד וַיְהִי־לֹו יְהוּדָה וּבְנֵימָן: יג וְהַפְּהֻנִים
 וְהַלְוִיִּם אֲשֶׁר בְּכָל־יִשְׂרָאֵל הִתִּיצְבוּ עָלָיו מִכָּל־גְּבוּלָם:

רש"י

קטנים בנה וסבב כל סביבותם מים משום חוזק
 וזה מצור כדאמרין (בישעיה ל"ז) אני קרתי
 ושתי מים ואחריב בכף פעמי כל יאורי מצור
 ועתה הוצרך לכך כי פשעו בו ישראל:
 (יא) ויתן בהם נגידים. שרים ונציבים לשמור
 הערים והכרכים: ואוצרות מאכל ושמן ויין.
 לפי שיהא להם מאכל מזומן אם יעלו בית
 ישראל למצור:

(א) ויקהל את בית יהודה ובנימן. שהיו
 בתחום יחד וגם ירושלים היתה של שניהם
 ובית המקדש על תחום שניהם בנוי ובגבולים
 ביהושע מפרש היאך היה תחומן יחד וגם
 רבותינו אמרו רצועה יוצאה מחלק בנימין
 ונכנסת בחלקו של יהודה ועליה מזבח בנוי
 לכך לא היו יכולין להפרד זה מזה וגם כתוב
 בסמוך: (ד) עם אחיכם. והלא אחיכם בני
 איש אחד: (ה) ויבן ערים למצור. ערים

מצודת ציון

(יא) נגידים. פקידים: (יב) צנות. מל' צנה והוא מכלי
 מלחמה: ורמחים. כעין חנית:

מצודת דוד

(א) ובנימין. כי גם עליהם מלך על כי ירושלים עיר
 המלוכה היתה לנחלה ליהודה ובנימין ומפני כבוד שבט
 יהודה לא הוזכרו בנימין עמהם כי אינם רק טפלים להם:

(ג) ביהודה ובנימין. היושבים בארץ יהודה ובנימין: (ה) למצור ביהודה. בארץ יהודה בנה ערים להיות ערי מבצר
 להשגב בהן: (י) אשר ביהודה ובנימין. מהם היו בנחלת יהודה ומהם בבנימין: ערי מצורות. להיות ערי מבצר:
 (יא) ויחזק. חזקם בכל עת: ואוצרות מאכל. להכין על עת המצור: (יב) להרבה מאד. בהרבה מיני חזק: ויהי לו
 וגו'. ולא עלה עליו מלך ישראל ללקחם מאתו בעבור חוזק הערים: (יג) התיצבו עליו. באו מכל גבולם להתיצב,
 לעמוד בארץ יהודה תחת ממשלתו:

1 וכן נהר הַיָּרְדֵּן שֶׁנִּמְלֵא חפצים כשעלה על גדותיו, מאדם זה, וְנָתַן לָהֶן, ששטף אותם לשדה אדם אחר, בכל אלו הדין שמה שֶׁנִּמְלֵא נִמְלֵא, ומה שֶׁנָּתַן נָתַן, שהמקבל זכה בהם ואינו צריך להשיבם לבעליהם, משום שנתיימשו. ומעתה קשה, בַּשְּׁלֵמָה – מובן הדבר שבגוֹלָן וְבִיֶּרְדֵּן, מה שנטלו נטלו ומה שנתנו נתנו, דָּקָא חָזִי לְהוּ וּמִיָּאֵשׁ – שראה הבעלים כשנטלו והתיימשו, אֲלָא בְּגִבָּה שגויב בחשאי מִי קָא חָזִי לִיה דְּמִיָּאֵשׁ – האם ראה אותו בעת שגבג, שנאמר שהתיימשו, אלא מוכח שכיון שסופו להתיימש מועיל היאוש מעבשיו, וקשה לאביי.

מתרצת הגמרא: תְּרִימָה – פירש רב פָּפָא את הברייתא, שבגבג המוזכר בה מדובר בְּלִסְתִּים מְוִזֵּן, ולקח ממנו בחזקה בפניו, ויודע הוא מכך ומתיימש. מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך הִיָּינוּ – הרי זהו ממש גוֹלָן, וכבר נכתב גזלן בברייתא.

מתרצת הגמרא: הברייתא נקטה תְּרִי מְוִזֵּן – שני אופנים של גוֹלָן, הנחבא משאר אנשים ולקח בכח הכלי זיין שבידו, והוא הנקרא בברייתא 'גנב', ושאינו נחבא מאנשים אלא לקח בגלוי והוא הנקרא 'גזלן', ולומר שבשניהם הבעלים מתיימשים.

הגמרא מקשה מברייתא על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בתוספתא (שם), שֶׁמָּה הִנְהָר קוֹרְיוֹ – קורותיו עָצִיו וְאֶבְנָיו של אדם וְנִתְּנָה בְּתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ, הָרִי אֵלּוּ שָׁלוּ – של חבירו, מִפְּנֵי שֶׁכָּבַר נִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעִלִּים, משום שיש קול לדבר, וידעו מכך מיד. מִיָּעָמָה – הסיבה שהם של חבירו היא משום דְּנִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעִלִּים, מחמת שיש לדבר קול, תָּא סְתָמָה – אבל בסתם אבידה שאין לה קול, ולא ידעו שנאבדה, לֹא זָכָה בהם חבירו, ואף שסופם להתיימש ממנה, ומוכח שיאוש שלא מדעת אינו נחשב ליאוש, וקשה לרבא.

מתרצת הגמרא: תָּא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ – מדובר כאן בַּשְּׁכִיבֹל הבעלים לְהַצִּיל את האבידה, ולכן אם אין לה קול, מודה רבא שלא מועיל יאוש שלא מדעת.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן כמו שדייקנו שרק כשיכול הבעלים להציל חייב המוצא להחזיר, אִמָּא סִיפָא – יש לשאול מסוף הברייתא, שנאמר בה שֶׁאֵם הָיוּ הַבְּעִלִּים מְרַדְּפִין אַחֲרֵיהֶם – אחרי הקורות והעצים והאבנים שנשטפו כדי להצילם, תְּחִיב חבירו שנשטפו לשדוהו לְהַחֲזִיר לבעלים, שכיון שרדפו אחריהם מוכח שלא התיימשו, וקשה, אִי מדובר בְּכִיבּוּלִין לְהַצִּיל, מֵאִי אֲרִיָּא – למה דוקא אם הם מְרַדְּפִין אינם מתיימשים, הרי אֲפִילוּ אם אִין מְרַדְּפִין נִמִי – גם כן אינם מתיימשים, שסומכים שיצילו למחרת או ביום אחר.

מתרצת הגמרא: תָּא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ – מדובר כאן בַּאֲפֹן שְׂכִיבּוּלִין לְהַצִּיל רק עַל דִּי הִדְחָק – בדוחק, אם ירדפו מיד, ולכן אם הם מְרַדְּפִין אחריהם יש ראייה שלא אִיָּאֵשׁ – לא התיימשו, אבל אם אִין מְרַדְּפִין אחריהם, מסתמא אִיָּאֵשׁ מִיָּאֵשׁ – כבר התיימשו מהם.

הגמרא מקשה מברייתא על אביי: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, בִּיצֵר – באיזה אופן אֲמָרו חכמים שאדם הַתּוֹרֵם – מפרש תרומה שֶׁלֹא מְדַעַת בעל הפירות, תְּרִימָה – הפרשתו הועילה. הָרִי שֶׁיָּרַד לְתוֹךְ שָׂדֶה של חֲבִירוֹ, וְלִיקַם מִהַפִּירוֹת שיעור כדי הפרשת תרומה וְתָרֵם – הפרשי תרומה שֶׁלֹא בְּרִשׁוֹת בעל השדה, אֵם בעל השדה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם גוֹל – מקפיד על כך, ומחשיב זאת למעשה גזילה, אִין תְּרִימָתוֹ של היורד תְּרִימָה, והפירות נשארו טבל, וְאֵם לֹא – ואם אינו מקפיד על כך, תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, וּמִנֵּן הוּא – התורם יוֹדֵעַ אֵם בעל הבית חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם גוֹל וְאֵם לֹא – או שאינו חושש. כך ידע זאת, הָרִי שֶׁכָּא פִּעַל חֲבִית וּמִצָּאוּ שהפריש וְאֵמֵר לוֹ בְּלָךְ – היה לך ללכת אֲצֵל הפירות הַיְּפוֹת והמשובחים ולהפריש מהם, אנו בודקים בפירות הנותנים, אֵם אכן נִמְצָאוּ פירות יְפוֹת יותר מִקֵּן – ממה שהפריש, תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, שגילה דעתו שנח לו במה שהפריש, ואפילו היה בדעתו שיכול לתת מהמשובחים יותר, וְאֵם לֹא – אבל אם לא נמצאו יפות מהם אלא לאו ששהפריש הם הפירות המשובחים ביותר, אִין תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, שודאי כוונת הבעלים היתה לומר בדרך קנטור וכעש שאף אם היית מוצא יפות יותר היית גוזל ממנו אף אותם, ומקפיד הוא על מה שהפריש בלא ידיעתו.

אופן נוסף שניכר שהבעלים לא מקפידים על הפרשתו: ואם לִיקַמוּ הַבְּעִלִּים עוד פירות וְהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן – על הפירות שהפריש, בִּין בְּךְ וּבִין בְּךְ – בין שנמצאו פירות משובחים יותר ובין אם לא, תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, שהרי גילו במעשיהם שנח להם במה שהפריש.

הגמרא מבארת שיש להקשות מכאן על אביי: הָכִי – ואם נִמְצָאוּ יְפוֹת מִקֵּן, מבואר בברייתא שתְּרִימָתוֹ תְּרִימָה משום שגילה בעל הבית דעתו שנח לו בהפרשה זו, אֲמָא – מדוע הועילה, הרי בְּעֵדָנָה דְּתָרֵם הָא לֹא תָּהוּ יָדַע – הרי בזמן שתרם לא ידע הבעלים מכך, ורק אחרי ההפרשה גילה דעתו שמסכים למעשיו, אלא מוכח מכאן שהגילוי דעת שגילה לבסוף מועיל למפרע משעת הפרשה, וכמו כן לגבי יאוש מה שמתיימש לבסוף כשנודע לו שנפל ממנו מועיל משעת האבידה.

מתרצת הגמרא: תְּרִימָה רָבָא אֲלִיבָא דְּאֲבִי – פירש רבא את הברייתא שלא תקשה לשיטת אביי, אִין מדובר שהאיש הפריש ללא רשות, אלא דְּשִׁנְיָה – שעשאו בעל הבית שְׁלִיחַ להפריש פירותיו, ובאופן זה מודה אביי שסומכים על הגילוי דעת שלבסוף.

הגמרא מוכיחה כתיירץ זה: הָכִי נִמִי מְסַתְבָּרָא – כך גם מסתבר להעמיד, כשעשהו שליח, דָּאִי סְלָקָא דְּעֵתָךְ דְּלֹא שְׁוִינָה שְׁלִיחַ – שאם מדובר כמו שעלה בדעתנו בתחילה, שלא עשהו שליח, יש להקשות מִי תְּחִיבָא – האם נעשית תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, וְהָא – והרי המקור שמועילה שליחות בתרומה הוא מהפסוק (במדבר יח כח) 'כֵּן תְּרִימוּ גַם אִתְּם תְּרִומַת ה', ודורשים 'אִתְּם' 'גַּם אִתְּם' אֲמֵר רַחֲמֵנָא, והמילה 'גַּם' מיותרת לְרִבּוּת שְׁלֹחֲכֶם שיכול לתרום עבורכם, וכיון שהריבוי הוא מִגַּם אִתְּם הרי שהשליח הוא כמו 'אִתְּם', מֵה אִתְּם לְדַעְתְּכֶם – כשם שאתם תורמים מידיעתכם, אֵף שְׁלֹחֲכֶם יכול לתרום רק לְדַעְתְּכֶם, כלומר שמינוהו הבעלים שליח, ולכן אי אפשר להעמיד את הברייתא כשירד להפריש מעצמו. אֲלָא בהכרח תָּבָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ – שהמדובר כאן בְּגוֹן דְּשִׁנְיָה שְׁלִיחַ – שהבעלים עשהו שליח וְאֵמֵר לִיה זִיל תְּרוֹם – לך תרום וְלֹא אֲמֵר לִיה תְּרוֹם מִקֵּנִי – מפירות אלו, וסְתָמָה דְּכַעַל חֲבִית – ומסתימת דברי בעל הבית יש להבין בִּי תְּרוֹם מְבִינִינִית הוּא תְּרוֹם – שיתרום מבינונית, וְאֵלּוּ אִיהוּ – והלך הוא וְתָרֵם מִיְּפוֹת, וְכָא בַּעַל חֲבִית וּמִצָּאוּ וְאֵמֵר לִיה בְּלָךְ אֲצֵל יְפוֹת – היית צריך להפריש מן הפירות המשובחים יותר, ועל כן אֵם נִמְצָאוּ יְפוֹת מִקֵּן תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, שגילה דעתו שנח לו שתרם מן היפות, וְאֵם לֹא אִין תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, שודאי כוונתו היתה לומר בדרך כעש 'אם היית מוצא יפות יותר היית גוזל אף אותם', ומקפיד הוא על שהפריש מן הפירות היפים.

הגמרא מביאה מעשה בענין גילוי דעת למעשה השליח: אֲמִימֵר וְכָר וּזְמָרָא וְכָר אִיסָק – נודמנו לפרס של מיר בר איסק, כשמיר לא היה נוכח שם, אִייתִי אֲרִיסָה תְּמָרִי וְרִימּוֹנִי – הביא אריסו של מיר תמרים ורימונים וְשָׂרָא קְמִייהו – והניח לפניהם, אֲמִימֵר וְכָר אִישִׁי אֲכָלִי – אכלו מהם מִר וּזְמָרָא לֹא אֲכָלִי – לא אכל, משום שהאריס לא קיבל רשות ממיר לתת מפירותיו. אֲדָהִכִּי – בינתיים אֲתָא – בא לפרס מִרִי בִר אִיסָק, אֲשַׁכְחִינְהוּ – ופגש בהם, וְאֵמֵר לִיה לְאֲרִיסָה, אֲמָא לֹא אִייתִית לְהוּ לְרִבְנָן מִקֵּן שְׁפִירָתָא – מדוע לא הבאת לחבנמים מפירות אלו שהם טובים יותר. ועדיין מר וזטרא נמנע מלאכול, אֲמָרו לִיה אֲמִימֵר וְכָר אִישִׁי לְמִר וּזְמָרָא, הִשְׁתָּא – עתה, שאמר מיר לאריס שהיה לו לתת מן הפירות הטובים יותר, אֲמָא לֹא אֲכָלִי מִר – מדוע אינך אוכל, וְהִתְנִיָּא – והרי שנינו דעת בעל הבית אמר

לשליח 'לִכְךְ אֲצֵל יְפוֹת' – ואֵם נִמְצָאוּ יְפוֹת מִקֵּן תְּרִימָתוֹ תְּרִימָה, משום שגילה דעתו שנח לו במעשה של השליח, וכמו כן גילה מיר בדעתו שנח לו במה שנתן האריס לפניו. אֲמֵר לְהוּ מִר וּזְטָרָא, הָכִי ו-כך, אֲמֵר רָבָא, לֹא אֲמָרו חכמים שכשבעל הבית אומר בְּלָךְ אֲצֵל יְפוֹת זוהי הוכחה שנח לו במה שעשה השליח, אֲלָא לֵעֲנֵן הפרשת תְּרִימָה בְּלָכָה, מִשּׁוֹם דְּמִצְוָה הוּא וְנִתְּנָה לִיה – שההפרשה מצוה היא והפירות עומדים לכך, ולכן נח לו שיתנו עבורו, אֲכָלִי הָבָא – כאן, שאין מצוה לתת מן הפירות, אין סברא שיתרצה במה שנתנו משלו, ואף שאמר לאריס 'מדוע לא נתת מן היפות' אין זו הוכחה, אלא מִשּׁוֹם בְּסִיפּוֹתָא הוּא דְּאֲמָר הָכִי – שלא יתייבש האריס שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו

שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, המעלה פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הַטָּל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשָׁמָּה – ורצה בכך הָרִי זֶה בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן יָתֵן מִים עַל יָרֵעַ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו לקבל טומאה, אבל אם נִגְבּוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם שהבחין בידידת הטל, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמָּה – שרצה במה שנתנו שנתנו שנתן ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.

תוספות

רעש"י

הַבְּעֵלִים לֹא הָיָא שֶׁל מוֹצֵאָה קִשְׁיָא לְרַבָּא: 1
בִּישְׁבּוּל לְהַצִּיל. וְדִפְתוּתָהּ בְּמִצִּיגָא אֲחֵרָת 2
דְּבַר שֵׁשׁ בּו שִׁמְרָן דִּיכּוּל לִיתָן מִינָן וְלִשְׁטוֹל 3
מוֹדִינָא בְּמֵי דְחִיבִי לְהַחֲזִיר: אִפְּסִילוֹ אֵין 4
מִרְדְּפִין גַּם. דְּסִמְכִי אַחֲרָהּ אֶחָלָהּ לְהִמְחֹר 5
לְקוּמָא אֲחֻרָא וְלֹא מִיִּישָׁא עַד: "הֲרֵקָה" 6
וְאִם לֹא יִמְחֹר לְהַצִּיל לֹא יִצְלוּ הַלְכָךְ אֵין 7
מִרְדְּפִין אֲפָקוּרִי אֲפָקוּרִינָהּ דָּהָא יָדְעוּ וְלֹא 8
הִצִּילָה: שְׁלֹא מִדְּעָה. בְּעֵלִים: וְלִקְיָם. 9
לְצוּרָךְ בַּעַל הַבַּיִת: וְאִם חוֹשֵׁשׁ. בַּעַל הַבֵּית 10
וּמִקְפִּיד עַל מָה שֶׁעָשָׂה הוּא: מִשּׁוּם גּוֹל. 11
שְׁתֵּרִם תְּרוּמָתוֹ בְּלֹא רִשְׁתּוֹ: בִּלְךָ אֲחֵל 12
יָפוּת. הֵיךְ לָךְ לִילֵךְ אֶצֶל יְפוֹת לַחַת מֵהֶן 13
לִכְתּוֹ: לֹא הָיָה יָדָע. אֲלָמָא בִּין דְּלִכִּי יָדָע 14
יָבִיחָא לִיה אֲמִרְנָן מַעְיָקָא נָמִי יָבִיחָא לִיה 15
וְלַעֲנָן יֵאחֹז נָמִי בִין דְּלִכִּי יָדָע מִיִּישָׁא 16
מַעְיָקָא נָמִי הָיָי אֲחֵם: אֲחֵם גַּם אֲחֵם. כֵּן 17
תִּרְמוֹנָא גַּם אֲתָם מִתְּנָקָא לֵן שְׁלֹחֻשׁ שְׁתֵּרִם 18
אֲדָם בְּכוּתוֹ לְתִרְמוֹהָ שֶׁהִשְׁלִיחַ שְׁתֵּרִם 19
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְכִין דְּשִׁלְחוּת מִהֶבָּא 20
נִתְּנָא לָן עַל בְּרַחֲךָ שְׁלֹחֶכֶם דּוּמִיָּא דְּאֲתָם 21
בְּעִין: אִם שְׁלֹחֶכֶם לְדַעְתְּכֶם. שֶׁהִבְעֵלִים 22
מִיְהוּדָה שְׁלִיחֵי לְבוֹסֶתָנָא. פְּרָסָה: לֹא אֲכַל. 23
דְּגוֹל יָבִיחָהוּ שֶׁהִבְעֵלִים לֵדַע: אִם נִתְּנָא 24
יָפוּת בֵּינָה. אֲלָמָא אֵין דַּעְתִּיהָ דְּבִיחָא לֹא 25
הָיָי גְּלִי דַּעְתִּיהָ יָבִיחָא לִיה בְּמָה שְׁתֵּרִם לִגְ: 26
לֹא אֲמָרוּ בִּלְךָ אֲחֵל יְפוֹת. דְּהָיָי גְּלִי דַּעַת 27
אֲלֵא לַעֲנָן תְּרוּמָה: עוֹדֶהּ הַסֵּל עֲלִיתָן. 28
הַמַּעֲלָה פִּירוּתוֹ לִגְ וְיָרֵד עֲלִיתָן הַסֵּל 29
וְשִׁמְשָׁה. בַּטַּל שִׁירָד עֲלִיתָן: הָיָי וְהָ בְּכִי 30
וְיִיתָן. וְהוֹכִיכְשָׁא לְטוֹמָאָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: 31
נִבְּבָה. עַד שְׁלֹא מִיִּישָׁא אֶע"פ שֶׁשִּׁמְשָׁה. 32
עֲכָשִׁי בַטַּל שִׁירָד עֲלִיתָן: 33
34
35
36
37
38

28 יָפוֹת אִם נִמְצְאוּ יָפוֹת מִקֵּץ תְּרוּמוֹת תְּרוּמָה וְאִם לֹא אֵין תְּרוּמוֹת
29 וְיָב אִשִּׁי אָקֻלְעוּ לְכַסּוֹתָנָא דְמָרִי בְרַ אִיִּסְק אֵייתִי אֲרִיסִיָּה תִּמְרִי
30 וְיָב אִשִּׁי אָכְלִי מִר וְזִמְרָא לֹא אָכִיל אֲדִהְבִּי אֲתָא מָרִי בְרַ אִיִּסְק אִשִּׁי
31 לֹא אֵייתִית לְהוּ לְרַבְנָן מִהֲנֵף שְׁפִירְתָּא אֲמָרוּ לִיה אֲמִימִר וְיָב אִשִּׁי
32 אָכִיל מִר וְהִתְנִיָּא אִם נִמְצְאוּ יָפוֹת מִקֵּץ תְּרוּמוֹת תְּרוּמָה אֲמָר לְהוּ
33 אֲצִיל יָפוֹת אֲלֹא לְעִנְיֵן תְּרוּמָה בְּלָכֵד מִשּׁוּם דְּמִצְוָה הוּא וְנִיחָא לִי
34 הוּא דְאֲמַר רַבִּי תָא שְׁמַע עֲוֹדָה הַפֶּל עֲלֵיהּ וְשִׁמַּח רַבִּי זֶה בְּבִי

וְעַיִן סִיפָא דְּעֵינָן דְּמִיירִי בִּאֵין יָכוֹל לְהַצִּיל אֲבָל רִשִׁי דְּגֵרֶס מִפְּנֵי שְׁתֵּינָשׁוּ הַבָּי
בִּאֵין יָכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִבְיֵא סִיפָא וְתוּ מִנְּלָן דְּהָא סִתְמָא לֹא דִּאֲפִי
רִסְטִין וְתִסְבְּרָא: **כ** שֵׁי יָפוֹת מִנָּה תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. דְּמִסְתְּמָא גַם מִתְחִילָה הָיָה
אִי הָיָה יָדַע לֹא הָיָה נִיחָא לִיה דְּאֵין דֶּרֶךְ לְתַרְסֵן מִן הַיָּפוֹת כְּדָאמְרִין לְעִיל
אֵין בִּבְרָ כְּלוֹם וְיִלֵּל דְּשֵׁאֲנִי בְּכֹא דְּבִין דְּחֻזִּין בִּיה דְּנִיחָא לִיה הַשְׁתָּא אִמְרִין
אֲלִמְנָה נִיזִיזִין (מְסֻבֹּת כ"ט: ע"ב ד'ס פסות) אִמְרִין דְּסִתְמָתָה דְּבַעַל הַבֵּית הוּי אֲחֹד מִן
הִ' נִימָא הִכִּי וְיִלֵּל דְּהָתָם הוּי בּוֹלָה שִׁיעוּר תְּרוּמָה וְשֵׁי שְׂתֻרְסִם כִּף יִשֵּׁי לְתַרְסֵן
לְתַרְסֵן וּלְבָבֵי לֹא הָיָה לֵי הוּי אֲחֹד

מַר וְזוּתָּרָא לֹא אָכַל. וְאִתָּאמַאי לֹא אָכַל הָאָמֵר רַבָּא פֶּרֶךְ הַגּוֹלֵל בְּתֵרָא (בבבא מציעא פ"ג הל' כ"ג)
מִמָּה שֶׁהֵינָּה לְחֻלְקוֹ מִבְּיֵא אָכַל הָכָא שֶׁבְּיֵא מִן הַפְּרִדָּס הֵיךְ חוֹשֵׁשׁ מֵר
וְרַב אִשִּׁי לֹא הֵיךְ חוֹשֵׁשׁ לָזֶה וְלָכֵן אָכַל קֹדֶם שֶׁבָּא מִיר בֵּר אִסַּק מִשּׁוּם דָּא
דְּהִלְכֵה כַּבְּבִי וְאֵע"ז דְּהִשְׁתָּא נִידִי

מַה שָׁמַעְתָּ וְתָתַן. אֲתֵיכָּא כֹר', דְּאָמַר בְּפִרְק הַגּוֹלָל (בְּמִק' דָּף קי"ה). סָתַם גַּב
שְׁמִתָּה קוֹרְיוּ עֲצִי וְאִבְיָיו. ה"ג אַם תִּכְאֹשֶׁר הַבְּעָלִים הָרִי אֵלֶיךָ שְׁלֹו רִצ'ל
דְּמִיָּירִי בִּיבּוּל לְהַצִּיל בְּקַל אִם וְרֹדֶף בְּשַׁעַת שְׁטִיפָה דְּאִי לֹא הָבִי הָהָה

וזה לא היה אומר הא סתם לא אלא איירי
7 ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפילו
אין בהן סימן ולפי שיעקבן עקולי ופשוטי
9 יתקחם שם ואפי' יקדמו אחרים ויחזו
10 ויתורו לו לפי שניכר שהוא בעליל לפי
11 שדרך מיד ד' ממירי ד' דאם לא עדין מיד
12 בשעת שטיפה שלא יכול עוד כלל להציל
13 בדמוכח בסיפא לפי שיקחום אחרים
14 בשעקבום עקולי ופשוטי ולא יחזירו לפי
15 שאין בהן סימן וד'פ' אם נתאשוו הבעלים
16 דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא דרפו
17 ואפילו אומרים שאין מתאששים אין בכך
18 כלום ודודאי הן מתאששים בלבן הא סתמא
19 שלא היו בעלים בשעת שטיפה ולא
20 נתאשו עד שידעו הבעלים ששטפה הדר
21 ואז כבר אינו יכול להציל לפי שאין בו
22 סימן לא דכשמוכח באיסורא אתא לדידה
23 שהבעלים לא דעו עדין אלקא יאוש
24 שלא מדעת לא הוי יאוש ומשני ביכול
25 להציל אפי' אחר שטיפה בגון שיש
26 באידיה סימן שהבעלים אינו מתאששין
27 בשדעו ופרקי' אי הכי אימא סיפא ואם
28 היו הבעלים מרדפין בו מאי אריא מרדפין
29 אפילו היו בעלים שם בשעת שטיפה ולא
30 דרפו נמי יתורו ומשני בגין להציל אחר
31 שטיפה ע"י הדחק דאע"פ שיש בו סימן
32 בטורח יכול להציל לפי שיתרחקו הרבה
33 שהנדר מוליכן ברחוק ולכך אם היה
34 בשעת שטיפה ואינו מרדף ודאי מתאש
35 כיון שעתה יכול להציל בלא דחק ואינו
36 מציל אכל אין הבעלים בשעת שטיפה
37 יחזיר דרפדעו הבעלים לא יתאשו
38 ויצילו על ידי הדחק ואי' מנלן הא סתמא
39 חייב להחזיר דלקא נתאשו אתא לאפוקי
40 שהיו שם ודרפו דחייב להחזיר וי"ל דא"כ
41 לא ליתני אם נתאשו אלא לתני סתמא
42 שסוף הדר קורי עציו ואבניו דרי אלו שלו
43 דפשיטא דלא מיירי בדרפו בשעת שטיפה
44 דהא יתני סיפא דאם היו הבעלים
45 מרדפים חייב ואין להקשות דמצ' דייק
46 מסיפא טעמא דמרדפין הא סתמא דרי
47 אלו שלו דלעולם נימא דהוא הדין סתמא
48 יחזירי ולא נקט מרדפין אלא לאפוקי
49 שהיו הבעלים בשעת שטיפה ולא דרפו

50 מִשְׁמַע לִישָׁנָה דְּפָשִׁית לִיהִי דְּהִתְאַשּׁוּ אִיב מְרִישָׁא גּוּפִיה מִצֵּי לְאוֹתוּהִי דְּמִיירִי
51 חֲתָמָא נִמִּי מִצֵּי מִיירִי: **הֲבֵי** גְרִסְיָן דְּהִי מִסְתַּבְּרָא דְּאִי לֹא שְׁוִיָּה שְׁלִיחַ וְלֹא
52 חֲתוּן בִּן אִית' וְנִימָא דְּהִשְׁתָּא וְדִאי נִימָא לִיהִי קִפּוּת אֲבָל מִתְחִילָה בְּשַׁעָה שְׁרָם
53 גִּבְרֵי דְּחֵי שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן דְּפִלּוֹ לְרָבָא חֲיִיב לְהַכְרִיז דְּאֵע"ג דְּהִשְׁתָּא מִתְּיָאֵשׁ
54 יִתָּא: אִין לֹא מַעְרְכָא מִשּׁוּם מִצְוָה: **וְאִם** לֹא אִין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה: וְאִית' דְּבִפְרָק
55 יִתָּא אִין מִשְׁתַּלְתִּי פִיתִי י' אוֹ דְּסִיקָי י' תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה דְּמִצֵּי אִל בְּהִי אֲמַדְתִּיק
56 י' לִכְך מִצֵּי אִל בִּין שְׁלֹא פִירְשֵׁתִי לֵב הִבְהִי אֲמַדְתִּיק אֲבָל מִיפּוֹת אִין גִּילּוֹת
57 בְּשׁוּם עֵקֶן מִתָּם בְּלֹא רְשׁוֹת:
58 **וְעַתָּה** אֲרִיסָא מִדְּנֶפְשָׁה קָא וְבִן וְשֵׁשׁ לִוְמֵר דְּהִתָּם שְׁהִבֵּי אֲהִירִס מִבֵּית דְּמִסְתָּמָא
59 דְּאִי שָׂמָא בְּשַׁעַת חֲלֻקָּה לֹא יֵאמֹר לְבַעַל הַפְּרָדֵס חֲטוּל כְּגֹדֶה מִזֵּה שְׁנִתְתִּי לָהֶם
60 מִדְּנֶפְשָׁה קָא יִהְיֶה בִין לִוְמֵר שְׁהִידָא סוּמְךָ שְׁתִּירְצָה מִרִי בְּרִי אִסַּק בְּשַׁעֲדֵי
61 לִיהִי מַעְרְכָא לֵב הִי נִימָא לִיהִי:

איסורא דומיא דהיתירא. מה שמתיר אבדוקה ממנו ומקל אדם ע"כ לא איצטרך קרא בידע ומתקאש דהא אפילו במצויין אצל כל אדם מותרת ביאוש אלא לא איצטרך אלא כי לא ידע ואע"ג דלכי ידע לא מתקאש אפי' אם יש בו סימן ביון שהיא אבדוקה מכל אדם ה"נ איסורא דהיינו מצינויה

אצל כל אדם דאסור כה"ג דלא ידעין דמקאש בין יש בו סימן בין שאין בו סימן ואין להחריז אלא דמקאש קודם דאתא לנדיה דשריא רחמנא: **מאחר** דאיתותב רבא כו'. בשלמא לרבא אע"ג דאותם שתחת האילן או בסמוך לאילן אסירי דחזותי מוכיח עליו אכל תמרי שהרוח מוליכין ברוח דלא שייך חזותי מוכיח עליו אע"פ שבקעלים סבורין שיפלו תחת האילן מ"מ אם היו יודעין שהרוח מוליכין מרחוק היו מתקאשין אלא לאביי הא הוי יאוש שלא מדעת שהבקעלים סבורים שיפלו תחת האילן ולא יקחום עוברי דרכים משום דחזותי מוכיח עליו ומשני דאפילו אותן שתחת האילן שרו אפילו לאביי באתריה דשכיחי שקצים ורמשים דמקאש וצ"ל דעבידי דנתרי כמו תאנים דאל"כ היו אסורים לאביי דהוי יאוש שלא מדעת דאינו סובר שיפלו בין דלא עבידי דנתרי כמו ותיס ותרובים דאסור בין דלא עבידי דנתרי: **דלאו** בני מחילה נכדוהי מאי בשלמא לרבא בין דלכי גדלי מיקאשי השתא נמי מיקרי יאוש:

תיובתא דרבא. רבא ידע שפיר הך ברייתא כדמשמע קצת לעיל (דף כב) דקאמר דוהו של ים כ"ע לא פליגי דשרי בדבעינן למימר לקמן אלא דלא דימיק איסורא דומיא דהיתירא: **ברכתא** מאי. אם יש גדר סביב האילן מי שרו אותם שהרוח מוליך אותן חוץ לגדר דרך עליו הלא הבקעלים סבורין שפולו תחת האילן וקם וישתמרו משקצים ורמשים:

אי דליקא סימן מאי מכריז. פירש למא צריך להכריז דומיא מאחר שהאבדוק אין בו סימן ליתן ומשני דזה מכריז שאותו שאבדוק יתן סימן מקום וכן לקמן (דף כה) דקאמר כרי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד היינו נמי שהמוצא מכריז והאובד יתן סימן אף קשה דבפרק אלו עוברין (דף מט: וספ ד"ס וי"ט) אמרינן ע"ה אין מכריזין על אבדוקה ותיאר אנו יודעין זה אם הוא של ע"ה ויש לומר דמכריז במוצא במקום דשכיח ע"ה ורש"י שפירש דהמוצא מכריז מקום שיאמר מצאתי חפץ במקום פלוני והוא יאמר חפץ פלוני ויקחנה ק"ס דהא תנן בפירקין (דף כה) אמר אבדיה ולא אמר סימני לא אמר כלום אלמא במה שמכריז החפץ אינו סימן וי"ל דהתם נמי לאו משום שהוא חשוד לשקר שהפסיד חפץ אלא משום דאל"כ יי' הכי דאת אבדת חפץ ה"נ אימר אדם אחר

הפסיד אבל הקא מהדרין דאין רגילותו דאין רגילותו ויבמקום אחד ולפשי' הוה מכריז מקום דהקא פירשו ממש דומיא דמכריז מנן דשלהי פרק קמא (דף כז:) **ורבא** אמר מקום לא הוי סימן. ולפי דסביבא ליה לרבא מקום לא הוי סימן והוצרך לומר דסי' העשוי לידרס לא הוי סימן:

אין

אין בכי יותן טעמא מאי לאו משום דלא אמרינן ביון דאין לאי מולתא דהשתא ניהא ליה מעיקרא נמי ניהא ליה שאני התם דכתיב כי יתן עד שיתן אי הכי רישא נמי התם כדרכ פפא דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד בעינן כי יותן דומיא דכי יתן מה יתן לדעת אף כי יותן נמי לדעת ת"ש דא"ר יוחנן משום רבי ישמעאל בן יהוצדק מנן לאבדיה ששםפה נהר שהיא מותרת דכתיב וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיד אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבדוהי הימנו ומצויה אצל כל אדם יצאתה זו שאבדוהי ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואיסורא דומיא דהיתירא מה היתירא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן שרא אף איסורא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן אסורה תיובתא דרבא תיובתא והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קנ"ט א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא הני תמרי דזיקא היכי אכלין להו אמר ליה ביון דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו מעיקרא יאוישי מיקאש מנייהו יתמי דלאו בני מחילה נכדוהי מאי אמר ליה באנא בארעא דיתמי לא מחזקינן מוחזק ועומד מאי ברכתא מאי אמר ליה אסירין: בריכות ברה"ר הרי אלו שלו: אמר רבה ואפילו בדבר שיש בו סימן אלמא קסבר רבה סימן העשוי לידרס לא הוי סימן רבא אמר לא שנו אלא בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן חייב להכריז אלמא קסבר רבא סימן העשוי לידרס הוי סימן ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה סימן העשוי לידרס רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר הוי סימן תנן בריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז ה"ד אי דלית בהו סימן ברה"י מאי מכריז אלא לאו דאית בהו סימן וקתני ברה"ר הרי אלו שלו אלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן תיובתא דרבא אמר לה רבא לעולם דלית בהו סימן ודקא אמרת ברה"י מאי מכריז מכריז מקום ורבה אמר מקום לא הוי סימן דאיתמר מקום רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר הוי סימן ת"ש בריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז רבה היכי מתרץ לה ורבא היכי מתרץ לה רבה מתרץ למעמיה בסיון ורבא מתרץ למעמיה במקום רבה מתרץ למעמיה בסיון בריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו משום

ומדרסא

אין בכי יותן. ולא אמרינן ביון דהשתא ניהא מהני האי דעתא למעיקרא ותייתי חכש וקשנא לרבא כתיב כי יתן ולא כתיב כי יתן: **לדעת**. שידע בנתינה והוכשר בעיניו ועודוהי הטל עליון עדיין הן בנתינתו: **ממנו**. קרא ותיירא הוא לאשמועינן שאינו אבדוקה אלא הימנה: **ואיסורא דומיא דהיתירא**. ביון דמחד קרא ולפינן מצויה אצל כל אדם שיחזור וישאנה מצויה תבה בה איתקושי איתקוש להנדי זו לאיסורא וזו להיתירא: **מה היתירא**. שאינה מצויה לא חילק בין שיש בה סימן לשאין בה סימן: **אף איסורא**. דמצויה אצל כל אדם לא חילק בין אין סימן דכי ידע מקאש ליש סימן דלכי ידע לא מקאש וכי היכי דיש סימן אסירא כי אין סימן נמי אסירא היבא דאיכא למימר לא ידע דנפלה קודם שבאת ליד זה יע"ל קנ"ט. סימני הלכות הן יאוש שלא מדעת דהקא עד זומם למפרע הוא נפסל בסנהדרין (דף סז:) לחי העומד מאיליו בעירובין (דף טז:) קדושין שלא נמסרו לביאה בקדושין (דף סז:) גלוי דעתא בגיטא בגיטין (דף סז:) מומר אוכל גבילות להכעיס פסול לענן עדות בסנהדרין (דף סז:) **הני תמרי דזיקא**. שהרוח משרי: **היכי אכלין להו**. הא לא מיקאש והא דנקט למיבעי בעינא מאחר דאיתותב רבא קשא לי דבלא איתותב רבא איכא למיבעי דהא מוחזק רבא בכל דבר שחזותי מוכיח עליו חוץ מן התאנה מפני שנמאסת עם נפילתה ונראה בעיני דלא נקט לה אלא להרבות בחומר איסור כלומר מאחר דאיתותב אפילו בדבר שאין בו סימן כ"ש שאלו אסורין שיש בהן סימן: **מעיקרא**. מקודם נפילתו: **יאוישי מיקאש**. דילוע הוא שהבקי משרי מן והשקעים מוזהרים לאוכלן: **יתמי**. קטנים שאין הפקידו הפקר: **באנא בארעא דיתמי לא מחזקינן**. אין עלינו להחזיק כל הבקעה בחזקת הפקדע של יתומין וקאסור כל התמרים משום ספק קרקע של יתומים אלא להזכיר אחר הרוב: **מוחזק ועומד מאי**. קרקע עצמה של יתומין מאי: **ברכתא מאי**. דקלים הכרוזין ומוקפין בגדר של אגנים סביב שאין שקצים ורמשים נכנסין שם: **העשוי לידרס**. שהמקום שהוא שם יגיל בדריסת בני אדם והחפץ נמוך ונזח לידרס: **לא הוי סימן**. שאין בעליו סומך לתת בו סימן מימר אמר נשחת וסימן בדריסת הרגלים: **ברה"י**. בגון בשדה ורועה שאין רוב בני אדם דורכין בה ויש מיעוט שהולכין בה: **ה"נ אי דלית בהו סימן ברה"י** מאי מכריז. כלומר בי מכריז זה מצא אבדיה מאי מכריז שיוכל ליתן האובד סימן בה: **מכריז מקום**. ואינו מכריז שם האבדיה אלא שם המקום מי שאבדה ממנו אבדיה במקום פלוני יבא ויאמר מה איבד וזה בא ואומר אבדתי שם חפץ פלוני: **והאלומות**. עומרים גדולים: **רבא היכי מתרץ לה**. רבה דאמר טעמא

דרה"ר משום דנדרס מאי שני אלומות: **ורבא**. דמוקים לבריכות כשאין בו סימן מאי שניא בריכות ומאי שניא אלומות: **רבא מתרץ למעמיה**. דטעמא דרשות הרבים דבריכות משום סימן ובדבר שיש בה סימן: **במקום**. טעמא בריכות ברשות הרבים משום מקום ובדבר שאין בו סימן:

ומדרסא

1 **אִין בְּרִין בִּי יוֹתֵן** – הפסוק לא דיבר באופן כזה, והפירות לא הוכשרו
 2 לקבל טומאה. **מִעֲמָא מֵאֵי** – מהו הטעם שבשמשח אחרי שניגבו, אין מועיל
 3 הדבר למפרע לחשב כאילו רצה בכך כשעדיין היה עליהם הטל, **לֹא** –
 4 האם אין הטעם מִשּׁוּם דְּלֹא אִמְרִין – משום שאין אנו אומרים בִּין
 5 דְּאִנְלֵא מִלְתָּא דְּהִשְׁתָּא נִיחָא לֵיהּ, מִעֲקֵרָא נִמִּי נִיחָא לֵיהּ – שכיון
 6 שנודע הדבר שעתה הוא מרוצה בטל שהיה עליהם, מתחילה גם כן היה
 7 מרוצה בכך. וכמו כן היאוש שמתיאש לבסוף אינו מועיל משעת האבידה,
 8 וקשה לרבא. מתרצת הגמרא: **שֵׁאֲנִי הָתֵם** – דין הכשר שונה הוא דְּבִתִּיב –
 9 שנאמר בו **כִּי יִתֵּן** ולא **כִּי יוֹתֵן**, ולומדים מכך שאין ההכשר מועיל עַד
 10 שֶׁהַבְּעֵלִים יִתֵּן מדעתו, ולא שינתן מאליו.
 11 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן שצריך שיתן מדעתו, **רִישָׁא נִמִּי** – בדין
 12 שבתחילת הברייתא, כשמשח בעוד הטל עליהם, גם כן לא יחשב הכשר,
 13 כיון שהטל ירד מאליו. מתרצת הגמרא: **הָתֵם** – שם, כשמשח בעוד הטל
 14 עליהם, נחשב כמו שהבעלים נתן, **בְּדִאמֵר רַב פֶּסָא, דְּרַב פֶּסָא רַמִּי** –
 15 הקשה, **בְּתִיב כִּי יִתֵּן** ללא ואי, ומשמעות הכתוב היא שהבעלים יתן בידי
 16 את המשקה, וקִרְיָן – ואנו קוראים **כִּי יוֹתֵן** שמשמעותו שיתן מאליו, **הָא**
 17 **כִּיצַד** – באיזה אופן מדברת התורה שיתקיימו שתי המשמעויות, **כְּעֵינִי כִּי**
 18 **יוֹתֵן** – צריך שכשהמשקה ניתן מאליו יהיה **דּוּמִיָּא דְּכִי יִתֵּן** – בדומה לאופן
 19 שנתן בעצמו. **מָה יִתֵּן לְרַעַת** – כשם שכשנתן בעצמו יודע הוא מהנתניה
 20 ורוצה בה, **אִף כִּי יוֹתֵן נִמִּי לְרַעַת** – אף כשנתן מאליו צריך שידע
 21 מהנתניה בשעת הנתניה והוא מרוצה בה.
 22 קושיא נוספת על רבא: **הָא שִׁמְעֵי, דְּאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל**
 23 **בֵּן יְהוֹצֵדֵק, מִנֵּן לְאֲבִידָה שֶׁשִּׁטְפָה נָהָר שְׁהִיא מוֹתֵרָת** למרצאה אפילו
 24 שיש בה סימן, **דְּבִתִּיב בפרשת השבת** אבידה (דברים כב ג), **וְכֵן תַּעֲשֶׂה**
 25 **לְחֶמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבִידָת אַחִיד אֲשֶׁר תֵּאָבֵד**
 26 **מִמֶּנּוּ וּמִצִּמְתָּהּ**, ומזהירות של תיבת 'ממנו' יש לדרוש שחייב השבה נאמר
 27 **בְּמִי שֶׁאֲבִידָה הִימְנוּ וּמִצִּמְתָּה אֶצֶל כָּל אָדָם**, כלומר שאבדה רק מבעליה,
 28 אבל עתידה היא להימצא על ידי אחרים, **יִצְאָתָה** – יצאה זו ששטפה נהר
 29 **שְׁהִיא אֲבִידָה מִמֶּנּוּ** – מבעליה וגם אִינָה מִצִּמְתָּה אֶצֶל כָּל אָדָם, שאף אחד
 30 אינו יכול להצילה מהנהר, ולכן אף אם לבסוף מצאה אין בה חיוב השבה.
 31 דורשת הגמרא: **וְאִיפֹרָא דּוּמִיָּא דְּהִתֵּרָא** – וכיון שאבידה המצויה אצל
 32 כל אדם האסורה ליטלה לעצמו ואבידה האבודה מכל אדם המתותרת
 33 ליטלה לעצמו נלמדות מאותו פסוק, אם כן יש ללמוד ב'היקש' אחת
 34 מחברתה, **מָה הִתֵּרָא** – כשם שהאבודה מכל אדם, שהיא מותרת, לא
 35 חילקה בה התורה, אלא בִּין דְּאִיתִי וְשִׁישׁ כֶּה סִימָן וְכֵן דְּלִיתִי וְשִׁישׁ כֶּה
 36 סִימָן, שְׁרָא – מותרת היא לו, **אִף אִיפֹרָא** – כן הוא הדין באבידה שאינה
 37 אבודה מכל אדם האסורה לו, שִׁבִּין דְּאִיתִי כֶּה סִימָן והבעלים אין סופם
 38 להתייאש וְכֵן דְּלִיתִי כֶּה סִימָן וסופם להתייאש **אִסּוּרָא** למרצא כל זמן שלא
 39 התייאשו, משום שהוא יאוש שלא מדעת. מסיקה הגמרא: **הִתֵּרָא דְּרַבָּא**
 40 **– הקושיא על דברי רבא, הִתֵּרָא** – אכן היא קושיא ללא תשובה, ונדרשו
 41 דבריו מההלכה. **וְהִלְכְתָּא כְּוֹתִיָּה דְּאִבִּי** – וההלכה כאבִי במקומות
 42 שנחלק עם רבא בהלכות המזומות בראשי התיבות של **יע"ל קנ"ם**.
 43 הגמרא מבררת דין בענין זה: **אִמֵּר לֵיהּ רַב אֶתָּא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי,**
 44 **וְכִי מֵאֲחֵר דְּאִיתּוּתָּה** – נדרשו דברי רבא המתיר יאוש שלא מדעת, **הִנֵּי**
 45 **תִּמְרֵי דְּוִיקָא** – אלו התמרים שהרוח משירה מהעץ, **הִכִּי אֶכְלִינִי לָהּ** –
 46 כיצד אנו אוכלים אותם, הלא בעליהם אינו מתייאש מהם כיון שמראיהם
 47 מוכיח מי הם בעליהם.
 48 **אִמֵּר לֵיהּ רַב אִשִּׁי, בִּין שִׁידוּע לבעלים דְּאִיבָא שִׁישׁ שְׁקָצִים וְרִמְשִׁים דְּקָא**
 49 **אֶכְלִי לָהּ** – האוכלים את אלו הנופלים לארץ מִעֲקֵרָא יֹאשִׁי מֵאִשׁ
 50 מְנִיחֵהוּ – מלכתחילה הם מתייאשים מהם.
 51 אמר לו רב אחא בריה דרבא, **יִתְּמִי, דְּלֹא גִנִּי מְחִילָה נִינְהוּ, מֵאֵי** – יתומים
 52 קטנים, שאינם בני דעת ואין יאושם מועיל, הלא אין היתר לאכול
 53 מפירותיהם, ועדיין יש לחשוש בתמרים הנושרים שמא הם מעץ של
 54 יתומים.
 55 **אִמֵּר לֵיהּ רַב אִשִּׁי, בְּאִנָּא** – בקעה שיש בה הרבה שדות, **בְּאִנָּא דְּיִתְמִי**

56 **לֹא מְחִילִין** – אין עלינו להחזיק את כל השדות שבה בחזקת שדן של
 57 יתומים.
 58 אמר לו רב אחא בריה דרבא, **מוֹחֲזֵק וְעוֹמֵד** – שדה שידוע ששל יתומים
 59 היא, **מֵאֵי** – מה דין פירות הנושרים שבה, **בְּרַבָּתָא מֵאֵי** – וכן דקלים
 60 המוקפים גדר שאין אפשרות לשקצים ורמשים לאכול את התמרים
 61 הנושרים סביב האילן, ולא נתיאשו מהם הבעלים, מה דין אותם תמרים.
 62 **אִמֵּר לֵיהּ, אִסְרִין** – פירות אלו אכן אסורים:
 63 שנינו במשנה: המוצא **בְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ**:
 64 הגמרא דנה באיזה אופן מדברת משנתינו: **אִמֵּר רַבָּה, וְאִפִּילוּ בְּדָבָר שִׁישׁ**
 65 **בּוֹ סִימָן** מדובר במשנתנו, שגם המוצא כריכות עם סימן הרי אלו שלו.
 66 מבאר הגמרא: **אֱלֵמָא קִסְכָּר רַבָּה** – מוכח שסובר רבה, שסִימָן הָעֵשׂוֹי
 67 לְיִדְרָם ברגלי אנשים, כגון כאשר החפץ נמוך והוא ברשות הרבים, **לֹא הֵוִי**
 68 **סִימָן** המחייב בהשבה, משום שהבעלים סבורים שמן הסתם כבר נשחת
 69 הסימן בדריסת הרגלים, ומתייאשים.
 70 רבא חולק: **רַבָּא אִמֵּר, לֹא שְׁנִי** במשנה שכריכות ברשות הרבים הרי אלו
 71 שלו, **אֱלֵא בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, אֲבָל בְּדָבָר שִׁישׁ בּוֹ סִימָן חֵיִיב לְהַכְרִיזוּ**.
 72 מבאר הגמרא: **אֱלֵמָא קִסְכָּר רַבָּא** – מוכח שסובר רבא שסִימָן הָעֵשׂוֹי
 73 לְיִדְרָם הֵוִי סִימָן המחייב בהשבה.
 74 נוסח אחר במחלוקתם של רבא ורבא: **וְאִיבָא דְּמִתְנִי לָהּא שְׁמַעְתָּא בְּאִנְפִי**
 75 **נִפְשָׁה** – ויש ששנו את המימרא של האמוראים כמחלוקת בפני עצמה וולא
 76 שנחלקו בפרוש המשנה, **סִימָן הָעֵשׂוֹי לְיִדְרָם, רַבָּה אִמֵּר לֹא הֵוִי סִימָן,**
 77 **וְרַבָּא אִמֵּר הֵוִי סִימָן**.
 78 הגמרא מקשה מהמשנה על רבא: **תֵּנִן** – שנינו במשנתנו (לעיל כא.),
 79 **בְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ**. ולהלן (כה). שנינו שהמוצא כריכות
 80 בְּרִשּׁוֹת הִתְחִיד שהוא מקום שמעט אנשים הולכים בו, נזָמַל אותן וּמְכָרִיו
 81 שמצאן כדי שיבואו בעליהן וישיבן להם. **הִכִּי דָּמִי** – כיצד מדובר, **אִי**
 82 **דְּלִית כְּהוֹ סִימָן** – אם כשאינן בהן סימן, אם כך כשמצא בְּרִשּׁוֹת הִתְחִיד **מֵאֵי**
 83 **מְכָרִיו, אֱלֵא לֹא** – האם אין מדובר דְּאִית כְּהוֹ – כשיש בהן סִימָן, ולכן
 84 ברשות היחיד יכרו שמצא כריכות, והבעלים יתנו סימן, וְכִתְּבִי – וכתוב
 85 במשנתנו שאף כשיש בהן סימן, כשמצאן בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ,
 86 **אֱלֵמָא** – מוכח שסִימָן הָעֵשׂוֹי לְיִדְרָם לֹא הֵוִי סִימָן המחייב בהשבה.
 87 **הִתְחִידָא דְּרַבָּא** – קשה על רבא מהמשנה. מתרצת הגמרא: **אִמֵּר לָךְ רַבָּא,**
 88 **לְעוֹלָם דְּלִית כְּהוֹ** – שאין בהן סִימָן, ולכן ברשות הרבים הרי אלו שלו,
 89 **וְדָקָא אִמְרָת – והשאלה ששאלת שאם כך בְּרִשּׁוֹת הִתְחִיד מֵאֵי מְכָרִיו,**
 90 **אשיב לך, מְכָרִיו מְקוֹם** – יכרו שמי שאבדה ממנו אבידה במקום פלוני,
 91 יבוא ויאמר מה איבד.
 92 מבאר הגמרא מדוע רבה לא פירש כן: **וְרַבָּה אִמֵּר** – סובר שאם הבעלים
 93 נותנים סימן את הַמְּקוֹם שנמצאה בו האבידה **לֹא הֵוִי סִימָן** ואין להשיב
 94 להם עד שיתנו סימן בגוף החפץ. הגמרא מביאה שאכן נחלקו רבה ורבא
 95 בדבר זה: **דְּאִיתְמָר, מְקוֹם שנמצאה בו האבידה, רַבָּה אִמֵּר לֹא הֵוִי סִימָן,**
 96 **וְרַבָּא אִמֵּר הֵוִי סִימָן**.
 97 הגמרא מקשה מברייתא על רבה ורבא: **הָא שִׁמְעֵי, שנינו בברייתא, המוצא**
 98 **בְּרִיכוֹת – עומרים קטנים של תבואה בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ,**
 99 **וכשמצאו בְּרִשּׁוֹת הִתְחִיד נזָמַל אותן וּמְכָרִיו, וְהָאֵלּוּמוֹת – עומרים**
 100 **גדולים, בִּין שנמצאו בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים וְכֵן שנמצאו בְּרִשּׁוֹת הִתְחִיד נזָמַל**
 101 **וּמְכָרִיו, ויש להקשות, רַבָּה שמבאר במשנתנו שיש בכריכות סימן אלא**
 102 **שהוא עשוי להירס, הִכִּי מְתָרִין לָהּ לברייתא שמחלקת בין אלומות**
 103 **וכריכות, הרי בשתייהן הוא עשוי להירס, וְרַבָּא שמעמיד את המשנה**
 104 **כשאין בהן סימן הִכִּי מְתָרִין לָהּ לברייתא שמחלקת בין אלומות וכריכות,**
 105 **הרי בשתייהן אין סימן.**
 106 מתרצת הגמרא: **רַבָּה מְתָרִין את הברייתא לְמַעֲמִיָּה – לשיטתו, ככריכות**
 107 **שיש בהן סִימָן, וְרַבָּא מְתָרִין את הברייתא לְמַעֲמִיָּה – לשיטתו ככריכות**
 108 **שיש בהן סימן מְקוֹם. מבאר הגמרא את התיורין: רַבָּה מְתָרִין לְמַעֲמִיָּה**
 109 **ככריכות שיש בהן סִימָן, והטעם שפְּרִיכוֹת שנמצאו בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים הָרִי**
 110 **אֱלוֹ שְׁלוֹ, מִשּׁוּם**

1 **דְּמַרְבָּא** – שדן נדרסות ברגלי העוברים ושבים והסימן שבהן נשחת.
 2 ובשנמצאו בְּרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ שמעט אנשים הולכים בה, נוטל וּמַכְרִיז משום
 3 הסימן שיש בהן, כיון דְּלֹא מַרְבָּא – שלא נדרסות שם. וְהֶאֱלוּמוֹת –
 4 עומרים גדולים, שנמצא בִּין בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים שרבים הולכים בה וּבִין
 5 בְּרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ, נוטל וּמַכְרִיז, בִּין דְּנִבְיָהֶן – שכיון שדן גבוהות הרבה
 6 מהארץ לֹא מַרְבָּא – אינו נדרסות ברגלי העוברים ושבים, והסימן שבהן
 7 אינו נשחת אפילו ברשות הרבים.

8 **וְרָבָא מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה** בכריכות שיש היכר בַּמָּקוֹם הימצאן, והטעם
 9 שְׁבָרִיכוֹת שנמצאו בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ, משום דְּמִינְשִׁתָּפָא –
 10 מתגלגלות ברגלי העוברים ושבים ממקום שהונחו בו למקומות אחרים.
 11 ובשנמצאו בְּרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ שמעט אנשים הולכים בה חֵיִב לְהַכְרִיז, משום
 12 דְּלֹא מִינְשִׁתָּפָא – שאינו מתגלגלות ממקום שהונחו בו, ויש היכר במקום
 13 שהן נמצאות. וְהֶאֱלוּמוֹת שנמצאו בִּין בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים וּבִין בְּרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ,
 14 נוטל וּמַכְרִיז, ואף שברשות הרבים יש הרבה עוברים ושבים, מכל מקום
 15 בִּין דְּיָקָרִי – שדן כבדות לֹא מִינְשִׁתָּפָא – אינו מתגלגלות ממקום
 16 שהונחו בו, ויש בהן סימן מקום.

17 הגמרא מקשה ממשנתנו על רבה: תא שָׁמַע, המוצא בְּכִרוֹת שֶׁל נִתְתּוֹם
 18 ו-האופה למכור: הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. ויש לדייק מכאן, הֵא – אבל המוצא
 19 בכרות שֶׁל פֶּעַל הַבִּית האופה לעצמו, חֵיִב לְהַכְרִיז. בכרות שֶׁל פֶּעַל הַבִּית
 20 מֵאִי מַעֲמָא שחייב להכריז עליהן, בִּין דְּאֵיתָּ כְּהוּ סִימָן – שיש בהן סימן,
 21 דְּמִידַע יָדִיעַ – ידוע שרַפְתָּא דְּאִינִישׁ אִינִישׁ הוּא – פתו של אדם נקראת
 22 על שם האדם, משום שכל אדם אופה את הפת כפי רצונו, ויש בצורתן
 23 סימן. ומשמע שלא שָׁנָא אם נמצאו בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים העלולים לדרוס את
 24 הככרות, וְלֹא שָׁנָא אם נמצאו בְּרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ שאין חשש זה, נוטל וּמַכְרִיז
 25 משום הסימן שיש בהם, אֲלָמָּא – מוכח מכך שסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם הָיוּ
 26 סִימָן. הַתְּיֻבָּתָא דְרָבָה – קושיא על רבה.

27 מתרצת הגמרא: אֲמַר לָךְ רָבָה לבאר את המשנה, הָתָם – שם, בככרות של
 28 בעל הבית שאין חוששים שהסימן שבהן ישחת בדריסה, הֵינּוּ מַעֲמָא –
 29 הטעם הוא משום דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין – שהמוצא בדרכו דבר
 30 מאכל אינו רשאי לעבור ולהמשיך בדרכו עד שיגביהנו, ואינם עשויים
 31 להידרס.

32 מקשה הגמרא: וְהָאֵיכָּא – והרי ברשות הרבים יש גם נָכָרִים שאינם
 33 מקפידים על כך, ודורסים את האוכלין ברגליהם, ומוכח שסימן העשוי
 34 להידרס נחשב לסימן.

35 מתרצת הגמרא: נָכָרִים חִיָּשִׁי לְבָשִׁפִּים – חוששים שמא הניחו את
 36 האוכלין שם משום שעשו בהם כשפים להזיק את הדורסים עליהם, ולכן
 37 הם נזהרים שלא לדרוס אותם.

38 מקשה הגמרא: וְהֵאֵיכָּא בְּהָמָּה וּבְכָלִים שדורסים את הככרות ברגליהם.
 39 מתרצת הגמרא: משנתנו מדברת בְּאִתְרָא דְלֹא שְׂכִיחִי – במקום שאין
 40 מצויים בדרכים בְּהָמָּה וּבְכָלִים.

41 אומרת הגמרא: לֵאמָּא בְּתַנָּא – האם נאמר שמחלוקת רבה ורבא מחלוקת
 42 תנאים היא, שהרי שנינו במשנתנו, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כֹּל דְּבָר שֶׁנִּמְצָא
 43 שֵׁישׁ בּוֹ שִׁינּוּי ממה שהוא רגיל להיות, חֵיִב לְהַכְרִיז, משום ששינוי זה הוא
 44 סימן, והבעלים לא מתייאשים ממנו. בִּיצָר, מִצָּא עֵיגוּל שֶׁל דְּבִילָה וּבִתּוּכּוֹ
 45 חתיכת הָרֶם, או שמצא בְּכָר לחם של נחתום וּבִתּוּכּוֹ מְעוֹת, שזוהו סימנם
 46 שנמצאו בהם בתוכם דברים אלו. מְפַלֵּל – מכך שרבי יהודה אומר
 47 שהמוצא דבר שיש בו שינוי חייב להכריז משמע דְּתַנָּא קָמָא חולק עליו
 48 וּבְכָר שהדין הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ, סְבָרָה – סברו בני הישיבה לומר בביאור
 49 המחלוקת, דְּבִבְלִי עֲלָמָא – שכולם מודים שסִימָן הָבָא מֵאִילָיו – הראוי
 50 לבוא מעצמו, כגון עיגול ובתוכו חרס, שהחרס עשוי ליפול בעיגול בלא
 51 כוונה, הָיוּ סִימָן משום שאנו תולים שהבעלים הניחו אותם שם כדי שיהא
 52 להם לסימן, וכמו כן כולם סוברים שְׁמַעְבִּירִין עַל הָאוֹכְלִין – שהאנשים
 53 המהלכים בדרך אינם חוששים להגביה את האוכלין ואף דורסים עליהם,
 54 ועל כן, מֵאִי לֹא – האם לא נאמר שְׁבָדִין סִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם קָא מִפְּלָנִי

55 – הם חולקים, מֵר – תנא קמא סְבָר, לֹא הָיוּ סִימָן ולכן הרי אלו שלו, וּמֵר
 56 – רבי יהודה סְבָר, הָיוּ סִימָן ולכן חייב להכריז.

57 רבא מיישב: אֲמַר רַב זְבִיד מְשַׁמִּיָּה דְרָבָא – בשם רבא, אִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ –
 58 אם כפי שעלה בדעתך לומר דְּקָא סְבָר תַּנָּא קָמָא שסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם
 59 לֹא הָיוּ סִימָן, וכמו כן סובר שְׁמַעְבִּירִין עַל הָאוֹכְלִין, אם כן יש להקשות
 60 ממה ששינוי במשנה הבאה (לקמן כה.), המוצא בְּכִרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבִּית
 61 בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים חייב להכריז משום שיש בהן סימן, אֲמַאי מַכְרִיז – מדוע
 62 מכריז, הלא הסימן שבהם עשוי להידרס. אֲלָא אֲמַר רַב זְבִיד מְשַׁמִּיָּה
 63 דְרָבָא, על כרחך דְּבִבְלִי עֲלָמָא סְבָר שסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם הָיוּ סִימָן
 64 וּמַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, וְהָכָּא – וכאן במשנתנו בְּדִין סִימָן הָבָא מֵאִילָיו
 65 קָא מִפְּלָנִי, האם נחשב סימן, דְּתַנָּא קָמָא סְבָר – שתנא קמא סובר שסִימָן
 66 הָבָא מֵאִילָיו לֹא הָיוּ סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה סְבָר הָיוּ סִימָן.

67 ישוב המשניות לפי רבה: וְרָבָה אֲמַר לָךְ בביאור המחלוקת, דְּבִבְלִי עֲלָמָא
 68 סוברים שסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם לֹא הָיוּ סִימָן, וכמו כן כולם סוברים שְׁאֵין
 69 מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, ולכן הסימן שבכבר או בעגול דְּבִילָה אינו עשוי
 70 להידרס, וְהָכָּא במשנתנו בְּדִין סִימָן הָבָא מֵאִילָיו מִפְּלָנִי, האם נחשב
 71 לסימן, דְּתַנָּא קָמָא סְבָר סימן הבא מאיליו לֹא הָיוּ סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה סְבָר
 72 הָיוּ סִימָן.

73 לשון אחרת: אֵיכָּא דְאֲמַרִּי – יש שאמרו כל זאת בנוסח אחר, סְבָרָה – סברו
 74 בני הישיבה לומר, דְּבִבְלִי עֲלָמָא – שבין תנא קמא ובין רבי יהודה במשנתנו
 75 סוברים שסִימָן הָבָא מֵאִילָיו הָיוּ סִימָן, וְסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם לֹא הָיוּ סִימָן,
 76 ואם כן מֵאִי לֹא – האם לא נאמר שְׁבָדִין האם מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין קָא
 77 מִפְּלָנִי, דְּמֵר – שתנא קמא סְבָר, מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, ולכן הסימן עשוי
 78 להידרס ואין צריך להכריז, וּמֵר – רבי יהודה סְבָר, אֵין מַעֲבִירִין עַל
 79 הָאוֹכְלִין, ויש כאן סימן להכריז עליו.

80 רבא מיישב: אֲמַר רַב זְבִיד מְשַׁמִּיָּה דְרָבָא, אִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ שסְבָר תַּנָּא
 81 קָמָא שסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם לֹא הָיוּ סִימָן, וכמו כן סובר שְׁמַעְבִּירִין עַל
 82 הָאוֹכְלִין, אם כן יש להקשות ממה ששינוי במשנה להלן שהמוצא בְּכִרוֹת
 83 שֶׁל פֶּעַל הַבִּית בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים חייב להכריז משום שיש בהן סימן, אֲמַאי
 84 מַכְרִיז – מדוע מכריז, הלא הסימן שבהם עשוי להידרס. אֲלָא אֲמַר רַב
 85 זְבִיד מְשַׁמִּיָּה דְרָבָא, דְּבִבְלִי עֲלָמָא סְבָר שסִימָן הָעֲשׂוֹי לִידְרֹם הָיוּ סִימָן
 86 וְנִחַש לסימן, וּמַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, וְהָכָּא – וכאן במשנתנו בְּדִין סִימָן
 87 הָבָא מֵאִילָיו קָא מִפְּלָנִי, דְּתַנָּא קָמָא סְבָר סִימָן הָבָא מֵאִילָיו לֹא הָיוּ
 88 סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה סְבָר, הָיוּ סִימָן.

89 ישוב המשניות לפי רבה: וְרָבָה אֲמַר לָךְ, דְּבִבְלִי עֲלָמָא שסִימָן הָעֲשׂוֹי
 90 לִידְרֹם לֹא הָיוּ סִימָן, ואֵין מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, ולכן הסימן שבכבר או
 91 בעיגול דְּבִילָה אינו עשוי להידרס, וְהָכָּא במשנתנו בְּדִין סִימָן הָבָא מֵאִילָיו
 92 קָא מִפְּלָנִי, תַּנָּא קָמָא סְבָר, סִימָן הָבָא מֵאִילָיו לֹא הָיוּ סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה
 93 סְבָר, הָיוּ סִימָן.

94 הגמרא מביאה פסקי הלכות בענין השבת אבידה: אֲמַר רַב זְבִיד מְשַׁמִּיָּה
 95 דְרָבָא, בְּלָלָא דְאֲבִידָתָא – זהו הכלל באבידה, בִּין דְּאֲמַר וְיִי לָהּ לְחֶסְרוֹן
 96 בָּיִם – משעה שבעליה אמר 'אבוי לו' (לאובד) שנחסר ממנו, מֵאִישׁ לִיָּה
 97 מִיָּנָה – נתיאש לו ממנה, ומותרת למרוא.

98 ואֲמַר רַב זְבִיד מְשַׁמִּיָּה דְרָבָא, הִלְכָתָא – ההלכה היא שהמוצא בְּרִיכוֹת
 99 שאין בהן סימן בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים שמתגלגלים שם ברגלי העוברים ושבים,
 100 הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. וּבְרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ, אִי – אם נמצאו דֶּרֶךְ נְפִילָה – באופן
 101 שנראה שנפלו לבעלים, הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. אִי – ואם נמצאו דֶּרֶךְ הַנֶּחֱתָ –
 102 שנראה שהניחו אותן שם, הדין הוא שנוטל וּמַכְרִיז מֵאִיכָּא אבידה במקום
 103 פלוגי. וְזֶה שהתירו למוצא כשנמצאו ברשות הרבים, וְכֵן זֶה שהתירו בדרך
 104 נפילה אפילו ברשות היחיד, הוא דווקא בְּדָרֶךְ הנמצא שְׁאֵין בּוֹ סִימָן, אֲבָל
 105 בְּדָרֶךְ הנמצא שֵׁישׁ בּוֹ – בגופו סִימָן, לֹא שָׁנָא אם נמצא בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים
 106 וְלֹא שָׁנָא אם נמצא בְּרִשּׁוֹת הִתְחַדּוּ, בִּין אם מצא דֶּרֶךְ נְפִילָה וּבִין אם מצא
 107 דֶּרֶךְ הַנֶּחֱתָ, חֵיִב לְהַכְרִיז:

רעש"י

הַיְדֻרָּה. וסימן העשה לידרס הוא: **רִמְיֻנְשֵׁתָא**. מתנגלגל ברגלי אדם ובהמה ויאהיב ממצאת במקום שפפלה תחילה לְרִינְי. כבידות: **הא של בעל הבית חייב להכריז**. ואע"ז האותני קא לה במתניתין אידיד נקנט לאורביה מרישא פריכות ברשות הרבים דאבותי מניה לרבא נקט נמי לאורביה לרבה מדוקי; דרישא: **אין מעבירין על האוכלין**. המוצא אוכלין

1 מִדְרָסָא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד נוֹטֵל וּמִכְרִיז דְּלֵא מִכְרִי
 2 וְהָאֱלֹמֹת בֵּין בְּרִשּׁוֹת הֶרֶבִים וּבֵין בְּרָה"י נוֹטֵל וּמִכְרִי
 3 בֵּין דְּנִבְיָהּ לֹא מִדְרָסָא וְרָבָא מִתְרַץ לְטַעְמִיהָ בְּמָקוֹם
 4 כְּרִיכּוֹת בְּרָה"ר הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ דְּמוֹנֶשֶׁתָּפָא בְּרָה"י חֵיב
 5 לְהִכְרִיז דְּלֵא מִנְשֶׁתָּפָא וְהָאֱלֹמֹת בֵּין בְּרָה"ר וּבֵין בְּרָה"י
 6 נוֹטֵל וּמִכְרִיז בֵּין דְּנִקְרִי לֹא מִנְשֶׁתָּפָא ת"ש כְּפֻרוֹת שֶׁל
 7 נִחְתוּם הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ הָא שֶׁל בַּעַל הַבֵּית חֵיב לְהִכְרִיז
 8 שֶׁל בַּעַל הַבֵּית מֵאִי מַעֲמָא בֵּין דְּאִית בְּהוּ סִימֹן דְּמוֹדַע
 9 יִדְעַע רְפֻתָא דְּאִינִישׁ אִינִישׁ הוּא וְלֹא שְׁנָא רִשּׁוֹת הֶרֶבִים
 10 וְלֹא שְׁנָא רִשּׁוֹת הַיְחִיד נוֹטֵל וּמִכְרִיז אֱלָמָא סִימֹן הָעֵשׂוִי
 11 לִידְרֹם הוּי סִימֹן תְּיוּבְתָא דְּרַבָּה אָמַר לָךְ רַבָּה הָתָם
 12 הֵינִי מַעֲמָא מְשׁוּם דְּאִין מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין וְהָא אִיכָא
 13 נְכָרִים נְכָרִים חִיִּישׁ לְכַשְׁפִּים וְהָאִיכָא בְּהִמָּה וּבְכָלִים
 14 בְּאִתְרָא דְּלֹא שְׂכִיחִי בְּהִמָּה וּבְכָלִים לִמָּא כְּתָנָאִי ר"י
 15 אוֹמַר כָּל דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ שִׁינּוֹי חֵיב לְהִכְרִיז בְּצִדָּא מְצָא
 16 עֵיגוֹל וּבְתוֹכּוֹ חֶרֶס כֶּכֶר וּבְתוֹכּוֹ מְעוֹת מְכֻלָּל דִּתְנָא קָמָא
 17 סָבַר הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ סְבֻרוֹה דְּכּוּלִי עֲלָמָא סִימֹן הָבָא
 18 מֵאִילּוֹ הוּי סִימֹן וּמַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין מֵאִי לֹא בְּסִימֹן
 19 הָעֵשׂוִי לִידְרֹם קָא מִפְּלָגִי מִר סָבַר לֹא הוּי סִימֹן וּמִר
 20 סָבַר הוּי סִימֹן אָמַר רַב זְבִיד מְשֻׁמְיָה דְּרָבָא אִי ס"ד
 21 דְּקָא סָבַר תְּנָא קָמָא סִימֹן הָעֵשׂוִי לִידְרֹם לֹא הוּי סִימֹן
 22 וּמַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין כְּפֻרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית בְּרָה"ר
 23 אֲמַאי מִכְרִיז אֱלָא אָמַר רַב זְבִיד מְשֻׁמְיָה דְּרָבָא דְּכּוּלִי
 24 עֲלָמָא סָבַר סִימֹן הָעֵשׂוִי לִידְרֹם הוּי סִימֹן וּמַעֲבִירִין עַל
 25 הָאוֹכְלִין וְהָבָא בְּסִימֹן הָבָא מֵאִילּוֹ קָא מִפְּלָגִי דִּתְנָא
 26 קָמָא סָבַר סִימֹן הָבָא מֵאִילּוֹ לֹא הוּי סִימֹן וּר"י סָבַר
 27 הוּי סִימֹן וְרַבָּה אָמַר לָךְ דִּכ"ע סִימֹן הָעֵשׂוִי לִידְרֹם
 28 לֹא הוּי סִימֹן וְאִין מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין וְהָבָא בְּסִימֹן
 29 הָבָא מֵאִילּוֹ קָמִיפְּלָגִי ת"ק סָבַר לֹא הוּי סִימֹן וּר"י סָבַר
 30 הוּי סִימֹן אִיכָא דְּאֲמַרִי סְבֻרוֹה דִּכ"ע סִימֹן הָבָא מֵאִילּוֹ
 31 הוּי סִימֹן וּסְיֻמּוֹ הָעֵשׂוִי לִידְרֹם לֹא הוּי סִימֹן מֵאִי לֹא

אין מעבירין על האוכלין. פי אינו רשאי לעבור מעליהן כדפרש רש"י אלא צריך להגביהן אבל אין לפרש דאין מעבירין היינו אין דורסין עליהם כדאמר פסק הדר (שו"ת) דף ס"ז: דאל"ר ריג לרבי אלעאי טול גליסקא משום דאין מעבירין דרי משמע שצריך להגביהם ועוד דקאמר התם אבל בדורות אחרונים שפירצות בקשפים מעבירין ואי אין מעבירין היינו אין דורסין אי"כ הני דקאמר נמי שפירצות בקשפים היינו דורסים והכא משמע דבאתרם דחיישי לבשפים אין דורסין אלא דאי צריך לומר בדפרושיה: וה"ל איכא נכרים דלא איכפת להו. פירוש שידרסו הנכרים קודם שיבא שם שום ישראל וגביה ואת לפקוד והלא נכרים שקלי ד"ל וי"ל דדריה שכתי אי לאו משום בשפים לפי שדורסין דרך הילוכן אבל גטילה לא שכתי שיאים שבעל הכקר רואה ששבורים שדעת הנחוש שם אבל קשה דהיכי פריך שנתחש שידרסוהו נכרים קודם שיבא שם שום ישראל והפטר מהכרזה אדרבה נחוש לרוב ישראל שרואין הכקר וגביהוהו ונחוש לחומרא לחייבו הכרזה דהא בציבורי מעוט מכריזי אע"פ שאם יראו אותם הנכרים קודם דאי שקלי להו ועוד דבעי למימר דאפילו ברוב נכרים פלגי רבנן ומוחיבי להכריז ואע"ג דאיכא למיחש דלמא שקלי להו ומסתמא נתייבא ועוד דהנה ליה למימר מנכריים נפול וניזיל בתר רובא אפילו לשמואל דאמר בממון אין דולקין אחר הרוב דהיכ דליכא חזקה מודה בדמוכה פסק לא יחפור (כ"ד ע"ג: וס' נט' ח"ח) גבי נפול הנמצא אבל כל היכא דאפשר לתקן להשיב ממון לבקיעם ע"י הכרזה מתקנינן וא"כ מאי פריך הכא:

וְהָא אייבא בהמה וכלבים. וְאֵת לֶרְבָּא נמי יקשה והא אייבא בהמה וכלבים דאכלי להו דאמר לעיל דאייבא שקצים ורמשים דאכלי וי"ל דהא מיירי בכבודת גולות שאי אפשר ליהם: **סִימָן** דלשם סימן נתנו שם ולא נפל מאיליו וקשה דאין דרך לתת מעות בבכר לסימן אלא וי"ל דאימור דע שפנולו לו שם ומיד לא הווי סימן פיון רגילות לבא מאיליו מסתמא לו דע פיון שאין ניכר בחץ אכל סימניו בהמה שהו מאיליהו הוי סימן פיון שניכר וכן דבר שאין ניכר בחץ אם אין רגילות לבא מאיליו הוי סימן: מחרות

זמן ורבה אמר קד' דבול' ע'למא סימן העשוי לדרם לא הוי סימן
תנא קמא סבר סימן הבא מאילוי לא הוי סימן ור' סבר הוי
לה לחפרון בים מ'אש ליה מ'נה ואמר רב זביד משמיה דרבא
דנפילה הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכרזי וזה וזה בדרך
א ב'רשות היחיד בין דרך נפילה ובין דרך הנחה חייב להכריז:
ומחלוקת

במעבירין על האוכלין קא מיפלגי דמר סבר מעבירין ומר סבר
משמיה דרבא אי ס"ד סבר ת"ק סימן העשוי לידם לא הוי
בפירות של בעל הבית ברה"ר אמאי מכרין אלא אמר רב זבד
סברי סימן העשוי לידם הוי סימן ומעבירין על האוכלין והבא
דחנא קמא סבר סימן הבא מאילוי לא הוי סימן ור"י סבר הוי
דאין מעבירין על האוכלין והבא בסימן הבא מאילוי קא מיפלגי
סימן אמר רב זבד משמיה דרבא כללא דאבידתא כיון דאמר
הלכתא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד אי
שאינו בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן לא שנוי ברה"ר ולא

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמ' ב

להכריז עליהם כדי להשיבם לבעלים:

וְאֵלֹהִים מַצִּיאוֹת שֶׁהֻמוּצָא אוֹתָן חַיִּיב לְהַכְרִיז עֲלֵיהֶם בֵּין שֵׁשׁ בָּהֶן סִמֵּן, מַצֵּא פִירוֹת בְּתוֹךְ כֵּלִי, אוֹ אֶפֶסוֹ כֵּלִי רֵיק בְּמֹת שְׁהוּא – לֵאל מִשְׁהוּ כְּתוּבָה, וְסֵת כֵּלִי יֵשׁ בּוֹ סִמֵּן, אוֹ שִׁמְצָא מִעוֹת בְּתוֹךְ כֵּס, אוֹ אֶפֶסוֹ כֵּס

ריק בְּמוֹת שְׁהֵא – ואין בכיס מאומה, והדרך היא שיש לבעלים סימן בכיס, וכן צְבוּרֵי פִירוֹת – פירות מכונסים יחד ויש בהם סימן, או צְבוּרֵי מְעוֹת – מעות מכונסים יחד.

מחרוזות של דגים הרי אלו שלו. וה"ה מחרוזות של בשר בדאמר בתוספתא (פ"ג) וא"ת והא אמר בפ' גיד הנשה (תולין דף ל"ט: וס' ד"ט כחלו"ס) אל תהא שוטה בשר בחריים הוי סימן וי"ל גבי בשר שנתעלם מן העין הקילו טפי דאין להקל כרב מדרפיק (ס"ט) ורב היכי אבל בשרא משמע דאגן שפיר אכלין:

מדמשקל הוי סימן מדה ומנן נמי הוי סימן משמע מדה עדיפא וא"ת והא אמרי' (לקטן דף כ"ה) יקתן לאומר משקלותיו ולא לאומר מדת אכרו ורחבו משמע דמשקל הוי סימן טפי וי"ל דה"מ בבגד דאין דרך לשקול התם ודאי משקל עדיף:

חביות של יין ושל גרוגרות הרי אלו שלו. אע"ג דתנן (לקטן דף כ"ז) מצא פירות בכלי חייב להכריז משום סימן של הכלי הקא רגילות הוא דכל החביות שוין וא"ת מדת היין להוי סימן וי"ל שהחבית מלאה וכל החביות שוין אבל אם אין החבית מלאה יהא סימן לומר כמה יין יש בו:

אתלתא קרנתא. וא"ת דרב אמר בפ' אין מעמידין (פ"ג דף ל"ט: וס"ט) חב"ת אסור בחותם אחד ומשואל נמי לא פליג עליה אלא בקלב אבל בשר יין ותכלת מודה ומפרש ר"ת דהתם מיירי בישקאל חשוד וכן משמע דמיירי התם לעיל בחבר וגם הארץ וישראל חשוד לא מרתת כמו נכרי:

ברשום. שקל בעל הבית עושה רשימתו משונה משל חבירו והוי סימן בריתא בלא רשימה: **אב"י** אמר. אפילו רשום לא הוי סימן אחר שנפתחו האוצרות שבעל הבית אחד מוכר להרבה תנונים וכולם רשומים בענין אחד ופרש"י אינו נראה: **במסקת**. וא"ת והאמר (תוס' דף ל') ושננתם שיהו דברי תורה מחוורין בפיו שאם ישאלך אדם אל תתנבם ותאמר לו שאם אמור לו מיד וי"ל דהיינו דוקא באדם הקא לשאול דין או הוראה או להחליט אבל הקא שקא נסתוו אם יודע מותר לשנות ולומר לא למדתי זה:

בפוריא. אין רגילות שישאלוהו בפירוש רש"י אם שימש משתו אלא אם בעל קרי היה ולא בא לבית המדרש ושאלוהו למה לא בא ישנה ויאמר שחולה היה או שאר אונס אינע לו אי נמי שאלוהו שכבת על מטה זו לא יאמר לו כן פן יראה בה קרי ויתגדה: **באושפזיא**. אם שאלוהו אם קבלוהו שכבר פנים ופתי יאמר לא בדפיד רש"י דאמרין בערכין (דף ס"ו) מברך רעהו בקול גדול (בבבא דהשכס) עבר קללה תחשב לו וא"ת והא אמרין בבבבא (דף ס"ה) אורח טוב אומר כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי וי"ל דהתם מיירי בין בני אדם מהונגים ודוקא בין בני אדם שאינם מהונגים והא דלא חשיב הקא מותר לשנות מפני דרכי

במנינא דשיון. כבר נהגו הצמידין לחרוז במנין הנה בחרוז אחד: **וגסמרון של אבר**. שברי חתיכות של אבר: **שיכרון משקלותיו**. שיאמר משקלו ויכין האמת: **במתקלא דשיון**. שנהגו השבחים לעשות חתיכות במשקל הנה: **תתיבה גופה** סימן. יאמר מאבר פלוגי יהיה או **דדפקא**. צנאר שמעתי וגמסו רבי יצחק בר' מנחם שמעתי דדפקא פלגין מקום שדופק כשהוא יגע: **חתיכות דג**. חייב להכריז קא סיד כשאין בן דג והחתיכה גופה סימן או מאצל הראש או מן הזנב: **ודג נשוד**. זהו סימן שלו: **הקא במאי עסקין**. דקתני חתיכות דג חייב להכריז: **בדאיבא סימנא בפסקא**. שלא נחתכה בדרך החותכין: **כי הא דרבה**. כשהיה שולח בשר לאשתו ביד נכרי: **מתוך לה אתלת קרנתא**. עושה החתיכה בת ג' קרנות כזה:

דמיא דרג נשוד. דיש בו סימן: **מתני' דחייב להכריז: ברשום**. חביותיהם של חרס היו וגפין אותם במגופת חרס ושורקן טיט סביב לדבק המגופה שלא יצא ריח היין ובכימי שטק או ניסן שמוכרין בעלי בתים חביות לתנוני בעשר או בט"ו חזר נוטלין מגופותיהם וטועמן את היין וחוזר וסותמו וטק בו טיט סביב המגופה והוא קרוי רושם ונושאן החנוני לביטוי ומתניחן בחבית רשומה והיינו סימן שיש רושמן ויש שנושאין אותה פתוחה למורה מיד: **ופרכין מפלל דבריתא**. דקתני הרי אלו שלו בפתוחה קתני בתמימה פשיטא דהא אבידה מדעת היא שהניחה פתוחה וכל שקצים ורמשים ונחשים שותים הימנה: **במציה**. שהניח מגופה עליה ולא שרקה בטט סימן ליבא ואבידה מדעת נמי ליבא: **קודם שנפתחו האוצרות**. שעדיין לא הגיע זמן מוכרי החביות ויחיד בעלמא הוא דעביד הוי רושם סימן: **בדקתא דנתרא**. והיון בא לעיר בספינה ודלוקחין מפנין הספינה ומניחו על שפת הנגר ונושאן אחת אחת ופועמים ששוכת: **איבא דאמר בו**. נפקא מינה דאפי' כוון וקאמר מקום מושבה סימן לא הוי סימן: **בנפרא**. ופת דבר שאין בו סימן הנה: **מחסם**. לשון לא תחסום (תכ"ס ס"ט) מנגום בדרך ולבו נוקפה: **דקתנו ביה חלפי**. אורט"א בעלו גדרו עליה ש"מ ממים רבים היה שם וכבר נאשו הבגלים: **שלא שבעתן**. עדיין לא הורגל בראיתן ותשמישן שיהא מבין יפה ולשון אנפריא נוטריקון אין פה ראיה: **נפקא מינה בו**. וגוון דזה התובען צורבא מרבנן הוא: **במסכת**. יש בדרך מסכת פלוני סודיה בגירסא או לא ואע"ג שסודיה היא לו יאמר לו לא ומדת ענהו היא: **בפוריא** שימשות מסתף יאמר לא מדת צניעות הוא:

באושפזיא

היכי דמי אי את בהו סימן כי לא שבעתן העין מאי הוי אי דלית בהו סימן כי שבעתן העין מאי הוי לעולם דלית בהו סימן נפקא מינה לאהדורי לצורבא מרבנן במביעות עינא שבעתן העין קים ליה בגויהו ומהדירין ליה כי לא שבעתן העין לא קים ליה בגויהו ולא מהדירין ליה דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו ומסכתא ובפוריא ובאושפזיא

שלוש בדאמרין פרק הקא על יבמות (יבמות דף ס"ט) משום דהני נמי משום דרכי שלום הן ורגילין יותר מאחרים להכי נקט הכי

ומודה

בבא מציעא דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שני) קכא

רשומה לאחר שנתפחו האצרות, אתא לקמיה דאבי – ובא לפני אבי
לשאל אם חייב להכריז, אמר ליה אבי, זיל שקול לנפשוך – לך וקח אותה
לעצמך.
הגמרא מביאה נידון האם מקום נחשב לסימן: בעא – ואלו מנייה רב פיי
מרב נחקן, אם הבעלים יודעים לכונן את המקום שנמצא בו האבידה,
היו סימן חייב להשיבו להם, או לא היו סימן. אמר ליה רב נחמן, תניתיה
– שנינו בברייתא, מצא חבית של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרונות
ושל ויתים, הרי אלו שלו. ואי סלקא דעתך – ואם כפי שעלה בדעתך
לומר דמקום הוי סימן, לברוי סקום – שיכירי המוצא שמי שאבדה ממנו
אבידה במקום פלוני, יבא ויאמר מה איבד. הגמרא דוחה: אמר רב זכר,
הא במאי עסקין שנמצאו ברקתא דנתרא – בשפת הנדר, במקום שפרקו
אותו מהספינה, ולכן אין בהן סימן מקום כמבואר להלן.
אמר רב מרי, מאי טעמא אמרו רבנן שכשהחבית נמצאת ברקתא
דנתרא – שפת הנדר, לא הוי סימן, משום דאמרנן ליה – שאומרים למי
שחובע אותו כי היכי דאתרמי לירידה אתרמי נמי לחברך – כשם שהודמן
לך להניח בשפת הנדר, כמן כן הודמן גם לחברך, שהרי כולם מניחים שם
כשפורקים את היין מן הספינה, וממילא אין סימן במה שמונחות שם.
לשון נוספת: איבא דאמר – יש ששנו דברי רב מרי באופן אחר, אמר רב
מרי, מאי טעמא אמרו רבנן שגם כשיודע לכונן את המקום שהיו החביות
מונחות בו בשפת הנדר לא הוי סימן, דאמרנן ליה, כי היכי דאתרמי
לירידה האי סקום אתרמי נמי לחברך האי סקום – כשם שהודמן לך
להניח במקום זה בשפת הנדר, כמן כן הודמן גם לחברך מקום זה,
וממילא אין סימן במה שהם מונחות במקום זה.
מעשה בענין זה: תהוא נברא דאשכח בופרא בי מעצרתא – מעשה באדם
שמצא זפת ביקב, אתא לקמיה דרב – בא המוצא לפני רב לשאל מה דין
הזפת. אמר ליה רב, זיל שקול לנפשוך – לך וקח אותו לעצמך. תווייה דהוה קא
מתסם – ראה רב שהוא מפקפק האם לקחתו, משום שאינו בטוח שהוא רשאי
לזכות בו, אמר ליה, זיל פלוג ליה לתניא ברי מנייה – לך תחלוק מהזפת לבני
חייא, כלומר, אין בו שום חשש, ואף לבני הייתי מתיר ליהנות ממנו.
מקשה הגמרא: לימא קא סבר רב – האם נאמר שרב סובר שמקום לא הוי
סימן, מכך שלא חיבו להשיב משום הסימן מקום שיש בו, והרי לעיל (ע"א)
נפסק שמקום הוי סימן. מותרת הגמרא: אמר רבי אבא, אין מכאן הוכחה
שלבד מקום אינו נחשב סימן, כי משום יאוש בעלים נעזו בה שודאי התיאשו
הבעלים ולכן התירו אותה למוצא, דתוא דקרתא ביה חלפי – שראה רב
שבזמן הרב ששהה שם גדלו בו (ובזפת) קוצים, ודאי שכבר נתיאשו הבעלים:
שנינו במשנה: רבי שמעון בן אקנא אומר וכו', כל כלי אנפריא, אין חייב
להכריז. מבשרת הגמרא: מאי – מה הם כלי אנפריא. מבשרת הגמרא:
אמר רב יהודה אמר שמואל, אלו הם כלים חדשים, שעדיין לא שבעתן
העין של בעליהן, כלומר, שעוד לא הורגלו הבעלים להשתמש בהם
ולראותם, ואינם מכירים את מראיהם.
מבשרת הגמרא: היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אי אית בהו – אם יש בהם
סימן, כי לא שבעתן העין מאי הוי – אף אם לא שבעתן העין, אין זו סיבה
לפטור ממוצא מלהכריז, אי דלית בהו – ואם אין בהם סימן, כי
שבעתן העין מאי הוי – אף אם שבעתן העין, אין זו סיבה לחייב את מוצאם
להכריז, ואם כן, לשם מה נוקטת המשנה שפטור להכריז משום שלא
שבעתן העין.
מבשרת הגמרא: לעולם דלית בהו סימן – אכן מדובר כשאין בהם סימן,
ומה ששאלת לשם מה נוקטת המשנה שלא שבעתן העין, יש נפקא מינה
בדבר לענין לאהדורי לצורכא מרבנן בטביעות עינא – להחזיר את
האבידה לתלמיד חכם בטביעת עין, כלומר, שאומר אני מכירה ושלי היא,
וסובר רבי שמעון בן אלעזר, שאם מוצא כלים משומשים קצת ששבעתן
העין, קים ליה בגנייהו – הבעלים מכיר אותם, ומתקדרינן ליה – ומחזירים
לו כל שאומר שמכיר שזה שלו, אף בלא שיתן סימן, אבל כי לא שבעתן
העין – כשעוד לא הספיק להשתמש בהם ולהתרגל למראיהם, לא קים
ליה בגנייהו – אינו מכיר אותם ולא מתקדרינן ליה – ולא מחזירים לו.
הגמרא מביאה הוכחה שמחזירים לתלמידי חכמים אבידה על פי טביעת
עין: דאמר רב יהודה אמר שמואל, בתני תלת מילי עבדי רבנן דמשנו
במלייהו – בשלשה דברים אלו רגילים חכמים לשנות מן האמת בדבריהם,
במסקת – כששואלים אותם אם בקיאים הם במסכת מסויימת, הם משיבים
לא. משום ענוה, ובפריא – במטה, כלומר, כששואלים אותם אם שימשו
מיטתם, הם משיבים לא, משום צניעות.

שנינו במשנה: וכן המוצא מתרוזות של דגים – דגים חרחים בחוט, שזוהי
אבידה שאין בה סימן והרי אלו שלו: שואלת הגמרא: אמאי – מדוע, להוי
– שיחשב הקשר שקושרים אותו בו, לסימן שעל ידו יוכלו להשיבו. משיבה
הגמרא: מדובר בקמרא דציידא – בקשר של צייד הדגים, דכילי עלמא
הכי מקמרי – שכולם קושרים כך, ולכן אינו סימן. שואלת הגמרא: ולחוי
מנין הדגים שבמחרות סימן להשיבנה על ידו. משיבה הגמרא: מדובר
במנינא דשנין – כשמספר הדגים שבמחרות הוא כמספר שכל צייד הדגים
נהגו לחרו, ולכן אין בו סימן.
הגמרא מביאה נידון האם מנין נחשב לסימן: בעו מנייה – שאלו בני
הישיבה מרב ששית [מנין], דהיינו כשיודע האובד לכונן את מספר הדברים
שבאבידה, הוי סימן, או לא הוי סימן. אמר ליה רב ששת, תניתיה –
שנינו בברייתא, מצא כלי כסף וכלי נחושת, או שמצא נסמרון של אבר
– חתיכת שבר של עופרת, וכל שאר כלי מתכות, הרי זה לא תחזיר למי
שטוען שהם שלו עד שתתן אות – סימן בגוף החפץ, או עד שתכונן
משקליתיו – שידע לכונן כמה הם שוקלים. ומדמשקל הוי סימן – ומכך
שהיודע לכונן את המשקל נחשב סימן, ודאי שהיודע לכונן את הקנה –
אורך או רוחב וכן היודע לכונן את הכנף, נמי הוי סימן:
שנינו במשנה: וכן המוצא חתיכות של פשר וכו' הרי אלו שלו: שואלת
הגמרא: אמאי, להוי משקלא – משקלה של החתיכה לסימן, על ידי
שהבעלים יאמרו כמה היא שוקלת. משיבה הגמרא: מדובר במשקל
דשנין – כשמשקלה של החתיכה הוא כמשקל שאר החתיכות שרגילים
הטבחים לחתוך, ואין בו סימן. שואלת הגמרא: ותהוי חתיכה של הבשר
גופה סימן, בכך שהבעלים ידעו לכונן מאיזה אבר בבהמה נחתכה, או
דדפקא – האם מהצוואר או דאטמא – מהירך, או מחלק אחר. מי לא
תניא – האם לא שנינו בברייתא, מצא חתיכות של דגים ודג נשוח חייב
לחבריו, אבל המוצא חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרונות
ושל ויתים, הרי אלו שלו. ומוכח שבמחיות חייב להכריז, משום שיכולים
הבעלים לתת סימן מאיזה אבר הם. משיבה הגמרא: לעולם אין זה סימן,
ומהברייתא אין הוכחה, שיש לומר, הא במאי עסקין – כאן [בברייתא]
מדובר, דאייבא סימנא בפסקא – שיש סימן בצורת החיתוך, כי הא – כפי
שמצינו אפסרות לעשות סימן בעצם החתיכה, דרבה בר רב הונא כשהיה
שולח בשר לאשתו על ידי נכרי היה מתתיר ליה אתלתא קרתא – חותך
אותו בצורת משולש שיש לו שלוש פינות, כדי שלא יחליטו הנכרי בבשר
אחר האסור באכילה. הגמרא מוכיחה כביאור זה: דיקא נמי – מדויק כך
גם בברייתא, דקמני בברייתא חתיכות דגים יחד עם דג נשוח, ומשמע
שמדובר דומיא דג נשוח – בדומה לדג נשוח, שהסימן שבו הוא הנשיכה
שבו. מסיימת הגמרא: שמע מינה – אכן משמע מכך שגם חתיכות של דגים
הסימן שבהן הוא צורת החיתוך. הגמרא מבררת את דברי הברייתא דלעיל:
אמר מר, המוצא חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרונות ושל
ויתים הרי אלו שלו. מקשה הגמרא: והא הנין במשנה (לקמן כה). שהמוצא
כדי יין וכדי שמן חייב לחבריו. מתרצת הגמרא: אמר רבי זורא אמר רב,
מתניתין ברשום – משנתנו מדברת שמצא חביות שבעליהן הגיפו אותן
וטחו את כסוייהן בטיט סביב לאחר שפתחו אותן, בימי אדשי שבט עד ניסן,
וחה הסימן שבהן.
מדייקת הגמרא: מפלל דברייתא בפתוח – משמע שהברייתא שאומרת
'הרי אלו שלו' מדברת כשלא חזר והגיף אותן, וכיון שכן קשה, אי בפתוח
– אם הניחן פתוחות, פשוט שהן שלו שהרי אבידה מדעת היא, שגילו
הבעלים דעתם שאין צריכים להם שבחית זו, כיון שמניחים אותה פתוחה
וכל השקצים ורמשים ונחשים שבחוץ שותים ממנה. מתרצת הגמרא: אמר
רב הושעיא, הברייתא מדברת במציא – שהניח את המגופה מלמעלה
בלא לטוח סביבה בטיט, ולכן אין בה סימן, אבל אינה נחשבת לאבידה
מדעת.
תירץ נוסף ליישב את סתירת המשנה והברייתא: אמאי אמר, אפילו תימא
אירי ואירי ברשום – לעולם אפשר לומר שבין המשנה ובין הברייתא
מדברות כשטח את כסיו החביות בטיט, ולא קשאי, שיש לומר, כאן –
המשנה מדברת בחבית הנמצאת קודם שנתפחו האצרות של היין
למכירה, ורק מעט אנשים רשמו את החביות, ועל כן נחשב הרושם לסימן,
כאן – הברייתא מדברת כשנמצא לאחר שנתפחו האצרות של היין,
ורוב החביות כבר רשומות, ואז אין הרושם סימן.
מביאה הגמרא מעשה שאכן כך סובר אביי להלכה: כי הא – כמו מקרה זה
דרב יעקב בר אבא אשכח חביתא דתמרא – מצא חבית של יין שהיתה

1 ובאושפין – באכסניא, שכששואלים אותם האם מארחם קיבלם בסבר
2 פנים יפות, הם משיבים 'לא'.
3 ומבאר הגמרא: **מאי נפקא מינה** – לענין איזה דבר השמיענו שמואל
4 שזרעם לשנות בשלש הדברים הללו. **אמר מר זוטרא**, לאהדורי ליה
5 **אבדיהא במביעות עינא** – להחזיר לו אבידה בטביעת עין כשאומר אני
6 מכירה ושלי היא. **אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת** – אם אנו
7 מכירים בו שלא משקר בדבריו אלא בשלש הדברים הללו, מהדרינן ליה
8 – מחזירים לו. **ואי משני במילי אחרני** – ואם משקר גם בדברים אחרים,
9 לא מהדרינן ליה – אין מחזירים לו.
10 הגמרא מביאה מעשה בענין זה שאין להאמין למי שאינו מדקדק במעשיו:
11 **מר זוטרא חסידא, אנניב ליה כסא דכספא מאושפין** – נגנבה כוס של
12 כסף ממארחו, **הוויא** – ראה מר זוטרא להחזיר **בר בי רב** – לאותו תלמיד,
13 **דמשני ידיה ונייב בגלימא דתבירה** – שרחץ ידיו במים ונייב אותן בבגדו
14 של חבירו, **אמר** – מר זוטרא, **הינינא האי** – זהו זה שגנב את הכוס, שמעשיו
15 מוכיחים דלא איכפת ליה **אפמונא דתבירה** – שלא אכפת לו להינות
16 מממונם של אחרים, **כפתייה ואורי** – הכריחו מר זוטרא להודות על האמת
17 עד שהודה בגניבת הכוס.
18 הגמרא חזרת לבאר את דברי רבי שמעון בן אלעזר שבמשנה: **תניא**
19 **בברייתא, מודה רבי שמעון בן אלעזר לחכמים במי שמוצא פלים חדשים**
20 **ששבעתן העין** – שבעליום התרגלו כבר למראיהם שחייב להכריז, כיון
21 שהבעלים מכירים אותם. **ואלו הן פלים חדשים** שעדיין לא שבעתן העין
22 שאינו חייב להכריז, כגון **בדי מחטין** ובדי צינוריות – מזלגות קטנים
23 שטווים בהם חוטי זהב, וכן **מחרוזות של קרדומות** – מחרוזות שתלויות
24 בהן קרדומות. **כל אלו שאמרו שאין בהם טביעת עין, אימתי מותרים**
25 **למוצאם, בזמן שמצאן אחד אחד** – בד אחד או מחרוזת אחת, אבל אם
26 **מצאן שנים שנים חייב להכריז**, משום שיש בהם סימן של מנין.
27 מבררת הגמרא: **מאי לברי מחטין**, משיבה הגמרא: **שוכי** – כמין עצים דקים
28 מפוצלים כענפים שתולים בהם מחטים וצינוריות.
29 מבררת הגמרא: **ואמאי קרו ליה ברי**, משיבה הגמרא: **דבר דתלו ביה מיד**
30 **– דבר שתולים בו משהו, בד קרו ליה, כי תהוא דתנן התם** – כמו שמצאנו
31 במסכת סוכה (מד): לענין ערבה שנשרו רוב עליה, שגם כשנשאר בה עץ
32 אחד – בכך – בענף ערבה אחד, כשירה.
33 מוסיפה הברייתא דין נוסף: **וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר, המציל**
34 **מן הארץ, ומן הדוב, ומן הנמר, ומן הכרדלם – צברו, ומן זוטא של ים –**
35 **שהים התפשט על היבשה ושטף ולקח עמו כל הנמצא בדרכו, ומשולליתו**
36 **של נהר – שעלה הנהר על גדותיו, ושטף את הדברים הנמצאים שם, שהם**
37 **דברים האבודים ממנו ומכל אדם, וכן המוצא בפרמא – דרך סלולה**
38 **שמהלכים בה מעיר לעיר, ופלמא – רחבה גדולה שבעיר ההשמשות**
39 **לצרכי מסחר, ובכל מקום שהרבים מצויין שם, אפילו דברים שיש בהם**
40 **סימן, הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן.**
41 הגמרא מסתפקת כמה ספיקות בדעות רבי שמעון בן אלעזר וחכמים:
42 א. **איכא ליה, כי קאמר** – מה שאמר רבי שמעון בן אלעזר שהמוצא
43 במקום שרבים מצויים 'הרי אלו שלו', האם דיבר דווקא במקום שאלו
44 שמצויים שם הם רוב הנענים – נכרים, אבל ברוב ישראל לא – אבל
45 במקום שהרוב הם ישראל הוא מודה שאין הבעלים מתיאש, או דלמא
46 **– שמא אפילו ברוב ישראל נמי – וגם – אמר רבי שמעון בן אלעזר שהרי**
47 **אלו שלו.**
48 ב. אפילו אם תמצא – תרצהו לומר שאפילו ברוב ישראל נמי אמר את
49 דינו, עדיין יש להסתפק, פליגי רבנן עליה או לא פליגי – האם רבנן
50 חולקים עליו וסוברים שגם במקום שהרבים מצויים בו חייב להכריז, או
51 שהם מודים לו ואינם חולקים עליו.
52 ג. ואם תמצא לומר פליגי חכמים, עדיין יש להסתפק, ברוב ישראל ודאי
53 פליגי וסוברים שחייב להכריז, אבל ברוב הנענים יש להסתפק, פליגי עליו
54 או לא פליגי.
55 ד. ואם תמצא לומר שפליגי אפילו ברוב הנענים, עדיין יש להסתפק האם
56 הלכה כמותו – כרבי שמעון בן אלעזר, או אין הלכה כמותו.

57 ה. ואם תמצא לומר שהלכה כמותו, יש להסתפק האם דווקא ברוב
58 הנענים הלכה כמותו, או אפילו ברוב ישראל.
59 הגמרא מנסה לפשוט את האיבעיא מברייתא: **תא שמע, המוצא מעות**
60 **בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם, הרי אלו**
61 **שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן.** מבררת הגמרא: **מאן שמעת ליה**
62 **דאיל בתר רובא** – מי הוא התנא שהולך בדין מציאת אבידה אחרי סברת
63 רבים מצויים שם, רבי שמעון בן אלעזר, ומכך שהברייתא אומרת שגם
64 בבתי כנסיות הרי אלו שלו שמעת מינה שאפילו ברוב ישראל נמי אמר
65 את דבריו שהרי אלו שלו.
66 דוחה הגמרא: **כמאי עסקינן במפורזין** – הברייתא מדברת במעות
67 מפוזרות ואין בהן סימן, ובזה גם חכמים מודים שהרי אלו שלו.
68 שואלת הגמרא: **אי במפורזין, מאי ארין** – מדוע הברייתא מדברת דווקא
69 **במקום שהרבים מצויין שם, הרי אפילו אם אין הרבים מצויין שם**
70 **המעות שלו, כיון שאין בהן סימן.**
71 הגמרא מבארת באופן אחר: **אלא לעולם נאמר שהברייתא מדברת במעות**
72 **צורין, שבאופן זה יש בהן סימן, והכא כמאי עסקינן בבתי כנסיות של**
73 **נענים, ולא של ישראל, והם מקומות שהנענים מתאספים שם, ורק**
74 **באופן זה מדבר רבי שמעון בן אלעזר ולא ברוב ישראל.**
75 מקשה הגמרא: **בתי מדרשות המוחזרים בברייתא מאי איכא למימר** –
76 איך נבאר זאת, הרי בתי מדרשות אינם שייכים אצל נכרים.
77 מתרצה הגמרא: הברייתא מדברת בבתי מדרשות דידן דיתבי בהו הנענים
78 – בתי מדרשות של ישראל שיושבים בהם שומרים נענים.
79 מסיקה הגמרא: **השתא דאית ליה – עכשיו שפירשנו את הברייתא**
80 **בדרך זו, בתי כנסיות נמי דידן דיתבי בהו הנענים** – אפשר לפרש שגם
81 בתי הכנסיות הם של ישראל, אלא שיש בהם שומרים נענים, ולכן הרי
82 אלו שלו.
83 הגמרא מנסה לפשוט את האיבעיא ממשנה: **תא שמע, שנינו במשנה, מצא**
84 **כה – בעיר שגרים בה ישראל ונכרים** אבדיה, **אם רוב דיירי העיר הם**
85 **ישראל חייב להכריז, ואם רוב דיירי העיר הם הנענים אינו חייב להכריז.**
86 מדייקת הגמרא: **מאן שמעת ליה דאמר אילין בתר רובא** – מי הוא התנא
87 הסובר שהמוצא אבידה במקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו, רבי
88 שמעון בן אלעזר, שמעת מינה כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב
89 הנענים דווקא, אבל ברוב ישראל לא.
90 דוחה הגמרא את הראיה: **הא מני רבנן היא** – אפשר לומר שהמשנה היא
91 בשיטת חכמים הסוברים שרק ברוב נענים הרי אלו שלו, אבל רבי שמעון
92 בן אלעזר סובר שאפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו.
93 מדייקת הגמרא: אם כן שהברייתא בשיטת רבנן, תפשוט מינה דמודו ליה
94 רבנן לרבי שמעון בן אלעזר ברוב הנענים, ואילו ברוב ישראל הם חולקים
95 עליו.
96 דוחה הגמרא: **אלא לעולם המשנה כדעת רבי שמעון בן אלעזר היא,**
97 **ואפילו ברוב ישראל נמי** – ורבי שמעון בן אלעזר מדבר אפילו ברוב
98 ישראל, ומכל מקום כאן חייב להכריז, משום דהכא כמאי עסקינן במונ
99 – המשנה מדברת שהמעות היו טמונות ומכוסות ואינן בגדר אבידה ואין
100 הבעלים מתיאש, ולכן ברוב ישראל חייב להכריז.
101 שואלת הגמרא: **אי במונ, מאי עבדיה גביה** – מדוע הוא נוטל ומכריז
102 עליהם, והתנן במשנה (להלן כה): **מצא כלי באשפה, אם היה הכלי**
103 **מכוסה לא יגע בו, ואם היה מגולה נוטל ומכריז.**
104 מתרצה הגמרא: **כדאמר רב פפא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך**
105 **עליה לפנותה** – כמו שרב פפא העמיד (להלן כה): את הברייתא האומרת
106 שהמוצא כלי באשפה אפילו אם הוא טמון נוטל ומכריז, שהכלי היה טמון
107 באשפה שאין הדרך לפנותה משם אלא לאחר זמן רב, ונמלך הבעלים
108 והחליט לפנותה מיד, ולכן צריך ליתלה משם ולהכריז עליה, הכא נמי
109 באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה – כמו כן נעמיד את
110 המשנה כאן שהמעות היו טמונות באשפה שאין הדרך לפנותה, ונמלכו
111 הבעלים לפנותה ואם לא יטול אותן משם הרי הן הפקר, ולכן הדין שנוטל
112 ומכריז.

בבא מציעא. פרק שני – אלו מציאות דף כד עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קבג רש"י

ומזוזה ר"ש בכלים ששבעת העין כו'. מדקאמר ומודה משמע דלרבנן אפילו לא שבעת העין חייב להכריז וכן מצינו ברכה בר בר חנה דאמר בפ"ק (נפול דף י"ט.) אי טביעות עינא אית לי בגייה וגט לא שבעת העין דלא משהה איניש גיטא בדיה וקשה דלא מצינו דאמרו רבנן זה בפירוש וי"ל דמדקאמר בביתא כריכות וגיגול דבילה ומתקנות וברכות דרי אלו שלו אפילו דברים אין דרבנן להיות בהן טביעות העין משמע דבריהם שדרכן להיות בהן טביעות עין בכל ענין חייב להכריז אפילו לא שבעת העין אי מצא במקום דשכיחי רבנן:

אבל שנים חייב להכריז. דמנן הוי סימן ומתנייתן דקתני מחרוזות וכברות דרי אלו שלו אי מיירי דרך נפילה אתי שפיר דאן לא היה מנן סימן שאינו יודע שגפלו בבת אחת א"נ מיירי דרך הינתן וליכא אלא מחרוזת אחת וכן עיגול וכבר והא דקאמר מחרוזות היינו מחרוזות דעלמא ולקמן (דף כ"ג.) גבי צבורי פירות וגבי צבורי מעות דפרקי ש"מ מנן הוי סימן ולא משני צבורי דעלמא דומיא דרישא מחרוזות וגיגול וברכות וברכות היינו משום דלא הוה ליה למתני אלא מעות צבורות ופירות צבורות כדקתני מעות מפורזות ופירות מפורזות: **כ"ג** קאמר ר"ש ברוב כנענים. ואת א"כ מה פירות טעם מפני שהבעלים מתאשים ת"ל דיש לתלות דמכנענים נפל דהוה רובא וי"ל דאיצטרך דאפילו יודע דאי שמישראל נפל קאמר דרי אלו שלו דהמפסיד מתאשש ואומר דכנענים שקלי ליה ואפילו אם ישראל ימנעם לא יכריז ותכלה דמן הכנענים נפל דהוה רובא: **אפילו** ברוב ישראל נמי. הוי שלו וטעמא משום דאיכא איניש דלא מעלי ושאקלי לה:

אם תמצי לומר פליגי פליגי ברוב כנענים או לא. להך גירסא מספקא אי פליגי אפילו ברוב ישראל ואת ספרים דלא גרסי הכי אלא גרסי את"ל אפילו ברוב ישראל פליגי רבנן עליה ברוב כנענים או לא ולהך גירסא פשיטא ליה דרבנן פליגי עליה ברוב ישראל ותיבי להכריז ולא תישיבן לאיניש דלא מעלי וכן נראה דהא תנן אלו שחייב להכריז מצא פירות בכלי בו כולוה דאית בהו סימן ומשמע דאפילו ברה"ר דרבים מצוים שם חייב להכריז דלא מדבר רה"י אלא גבי פריכות דחוקה הוא להעמיד בסמטא וכן לקמן אמר לעולם רבנן כו' ומי קתני דרי אלו שלו אינו חייב להכריז קתני וגיגול והשקא מ"מ תפשוט פליגי רבנן ברוב ישראל דקתני אם רוב ישראל חייב להכריז אלא ודאי הא לא מספקא ליה

אם פליגי ברוב ישראל ופשיטא ליה דאזיל בתר רובא. פירוש גבי מציאה ולא שייך הא לפלוגתא דתישיבן למיעוט:

ותפשוט מיהו דמודו רבנן לר"ש כו'. וא"ת אי געי למפשוט דמודו רבנן נימא ר"ש היא וי"ל דמי"מ תפשוט דלא מצינו למימר דלר"ש אפילו ברוב ישראל דרי אלו שלו ולרבנן אפילו ברוב כנענים חייב להכריז דאי בר"ש אתאי אם כן ברוב ישראל חייב להכריז לר"ש ואי ברבנן אתאי א"כ ברוב כנענים דרי אלו שלו: **בסמון**. ולא געי לאוקמה שאין רבים מצויין שם דממלג בין רוב העיר כנענים לרוב העיר ישראל משמע שמיצא במקום שרוב בני העיר מצויים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא הוה ליה למנקט רוב העיר אלא אם רוב כנענים או ישראל שכיה במקום שמיצא וא"ת ובסמון למה יגע בו אי משום שפניה אותה המפנה לקחה ויכריז וי"ל דשקא המפנה יהיה כנעני או שמו לא ימצאנה המפנה וישליכה לחצר עם הכול וא"ת ואמאי יכריז לקחה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה יתיישב ויאמר שאדם שאינו הגון לקחה ואע"ג דאיכא רובא ישראל דהיינו טעמא דר"ש דשייך ברוב ישראל וי"ל דהוי יאוש שלא מדעת דבשעה שלוקחה עדיין לא ידע האובד שנקלחה וברוב כנענים הוי שלו דתלין דכנענים הטמינה דהוה רובא:

באושפיזא. שאולוהו על אושפיזו אם קבלו בספר פנים יפות ואמר לאו מדה טובה היא כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינן מהוגנין לבא תמיד עליו ויכלו את ממנו: **אנגיב ליה כסא דכספא**. כלי של אושפיזו הוה: **בדי מחטין וצינוריות**. לקמיה מפרש בדי מחטין שתולין בו מחטין: **וצינוריות**. מזלגות קטנים שטוות בו וקב: **אחת אחת**. בד אחת ומחרוזת אחת:

חייב להכריז. דמנן הוי סימן: **שוכי**. ענפים של אילן: **עלה אחד בכד אחד**. במסכת סוכה (דף מ"ג.) גבי צרכה שגשרו מקצת עליה ונשתמירי בה שלשה עלין לחין ואיכא דאמרי אפילו עלה אחד בכד אחד כשיירה כדדלס. צבוע וי"א פוטאי"ש ודרך להרוג אוחים ותרגומים: וכל מקום שהרבים כו'. ואפילו דבר שיש בו סימן: **פליגי רבנן עליה**. בתרומה: **המוצא מעות**. קא סיד צבורי מעות דקתני מתני' חייב להכריז ודכא הואיל ורבים מצויין שם דרי אלו שלו שפתיאשו הבעלים: **דאזיל בתר רובא**. כלומר שהולך בדין מציאה אחר טעם רבים מצויים שם: **ברוב ישראל**. דסחם בתי כנסיות וישראל בהן: **במפורזים**. ורבנן היא דמודו במפורזין דקתני מעות מפורזין דרי אלו שלו: **בנסיות**. אסיפת מקום שמתכנסים שם להתניעין ולהועיד: **דיתבי בהו כנענים**. שהן חוצי לעיר ומושבין בה כנענים לשמור: **מצא בה אבידה**. משנה היא בסדר טהרות בעיר שישראל ובכנענים דרים בה במסכת מכשירין: **ותפשוט מיהא**. מקצת משאלותיה דמודו רבנן ברוב כנענים ופליגי ברוב ישראל: **בסמון**. דכיון דטעמו לאו אבידה היא להך ברוב ישראל יכריז: **ומינייהו עשויה לפנות**. רגילים היו בעלים להניחה ימים רבים ולא לפנותה מיד: **ונמלך עליה לפנותה**. מיד ועל כרחו או יטלנו או יתא הפקר להכי נקט שאינה עשויה לפנות דאי עשויה לפנות אבידה מדעת היא שהיה לו לחוש שמוא יפנה: ואביע:

ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתאששין מהן מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא ור"ש כן אלעזר שמעת מיהו אפילו ברוב ישראל נמי הבי' במפורזין אי במפורזין מאי אריא מקום שהרבים מצויין שם אפילו אין הרבים מצויין שם אלא לעולם בצורין והכא במאי עסקין בבתי כנסיות של כנענים בתי מדרשות מאי איכא למימר בתי מדרשות דידן דיתבי בהו כנענים דאית להכי בתי כנסיות נמי דידן דיתבי בהו כנענים ת"ש מצא בה אבידה אם רוב ישראל חייב להכריז אם רוב כנענים אינו חייב להכריז מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא רשב"א שמעת מיהו כי קאמר רשב"א ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא הא מני רבנן היא תפשוט מיהו דמודו ליה רבנן לרשב"א ברוב כנענים אלא לעולם רשב"א היא ואפי' ברוב ישראל נמי והכא במאי עסקי' בסמון אי בסמון מאי עבידתיה גביה והתנן מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נטול ומכריז דאמר רב פפא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה הכא נמי באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה

אם פליגי ברוב ישראל ופשיטא ליה דאזיל בתר רובא. פירוש גבי מציאה ולא שייך הא לפלוגתא דתישיבן למיעוט:

ותפשוט מיהו דמודו רבנן לר"ש כו'. וא"ת אי געי למפשוט דמודו רבנן נימא ר"ש היא וי"ל דמי"מ תפשוט דלא מצינו למימר דלר"ש אפילו ברוב ישראל דרי אלו שלו ולרבנן אפילו ברוב כנענים חייב להכריז דאי בר"ש אתאי אם כן ברוב ישראל חייב להכריז לר"ש ואי ברבנן אתאי א"כ ברוב כנענים דרי אלו שלו: **בסמון**. ולא געי לאוקמה שאין רבים מצויין שם דממלג בין רוב העיר כנענים לרוב העיר ישראל משמע שמיצא במקום שרוב בני העיר מצויים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא הוה ליה למנקט רוב העיר אלא אם רוב כנענים או ישראל שכיה במקום שמיצא וא"ת ובסמון למה יגע בו אי משום שפניה אותה המפנה לקחה ויכריז וי"ל דשקא המפנה יהיה כנעני או שמו לא ימצאנה המפנה וישליכה לחצר עם הכול וא"ת ואמאי יכריז לקחה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה יתיישב ויאמר שאדם שאינו הגון לקחה ואע"ג דאיכא רובא ישראל דהיינו טעמא דר"ש דשייך ברוב ישראל וי"ל דהוי יאוש שלא מדעת דבשעה שלוקחה עדיין לא ידע האובד שנקלחה וברוב כנענים הוי שלו דתלין דכנענים הטמינה דהוה רובא:

סבר בנותיה בחדא. ולא בעי למימר דסבר כרבנן דא"כ תפשוט דמודו רבנן ברוב כנענים ומקום יש לפשוט דהלכה כמותו ברוב כנענים: **לכתר** תריסר ירחי שתא כו'. פי' הן עצמן החזיר אע"ג דלא היה צריך לימן רק דמיהם בחדנן בפרקין (דף כח) כל דבר שעושה ואוכל מטפל בו י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניהן אכל רש"י פירש שמצאן אתר י"ב חדש שצאבדו קשה דמגלן שתא בשביל כך למוצא דהאובד אינו מתקאש שסבור שהמוצא יסבור שמקורב נאבדו ויכריז: **לפנים** משורת הדין. מאשר יעשהו נפקא לן לקמן בפרקין (דף לו) תימה דלא מיייתי קרא הכא כדמיייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל ובהגות קמא (נ"מ דף ק. וס' י"ח פ"ט) בעובדא דרבי חייא במרא' דנר לשולחני ונמצא רע ולקמן בסוף פרק האומנין (דף פז) מיייתי קרא אחרת למען תלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה ושיק קרא דאשר יעשהו שהוא מדברי תורה וי"ל דלא מיייתי קרא דאשר יעשהו אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור כמו במרא' דנר דאחרים דבעו למילף חייבים ור' חייא דלא בעי למילף פטור ולפנים משורת הדין שילם כמו אחרים וכן בעובדא דרבי ישמעאל דקון ואינו לפי כבודו הוה ועשה לפנים משורת הדין כמו אחרים והכא בשמעתין דהדרינהו בחר תריסר ירחי שתא כ"ע פטורים לכך לא מיייתי קרא הכא ומ"מ משום לפנים משורת הדין בעי ליה לאהדורי ביון שאינו מתחסר ממונא אכל בסוף האומנין (ס"ט) בהנהו שקולאי ששברו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משמעותין לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מיייתי קרא למען תלך בדרך טובים: **אתא** לקמיה דרב גרסי' בדמשמע בירושלמי פרק אין מעמידין ואפילו לספרים דגרסי' אב"י פריך שפיר מבשר שנתעלם מן העין דאף ע"ג דלא קיימא לן ברב בדפרישית לעיל (דף כג ד"ס תלמוד) מדפריך בפרק גיד הושע (תלמוד דף כג: וס') ורב היכי אכיל בשרא מ"מ פריך שפיר דכיון דחזי המוצא שהעוף השליכם שם אפילו מאן דפליג ארב מודה הכא דאסור דאימור נטלה מעיר שרובה כנענים ומשני בעומד וראוהו שנטלה מעיר שרובה טבחי ישראל ולרב מיירי בעומד וראוהו שנטלה לפני טבחי ישראל:

הרי שאבדו כו'. ד"ה נגבדו ואע"ג דעבר על לא תגבדו על עבר על לא דנבילה ובתוספתא (פ"ב דחולין) תנא בחדא הרי שאבדו או נגבדו והכא נקט אבדו אורחא ומילתא: **בשמיצאן** באשפה. בפ"ק דחולין (דף י"ג) מפרש נראין דברי רבי יהודה לרבי חנניא בשמיצאן באשפה שבשוק שאף רבי חנניא לא פליג עליה אלא באשפה שבבית ובעובדא דהכא שמצאן בדרך בלא אשפה הוי באשפה שבבית: **אתא** לקמיה דרבי אסי גרסי' אע"ג דבכל דוכתי חשיב רבי אמי ברישא כדאמר (יט"ז דף נ"ט) רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישאלא אף על גב שגדול ממנו אין תימה שבא לפניו לישאל לפי שהבירו היה אכל אי גרסינן רבי אבא קשה דרבי אבא היה תלמידו של רבי אמי כדמוכח גבי נטקא דרבי אבא (מכושות

ואיבעית אימא לעולם רבנן. ובשאינה טמון ולא תפשוט מיהא דמודו ליה ברוב כנענים: **מי קתני כו' אינו חייב להכריז קתני**. דכיון דרובא כנענים דלמא דכנענים הוא ושלו נמי לא הויא דלא אזלי רבנן בחר רובא כנענים: **מויתרת משום מציאת**. דאינו חייב להכריז: **ואסורה בהנאה**. ולקמיה פריך א"כ מה דיתר יש במציאתה: **בא ישראל ונתן סימן**. נצאת מאספספ יין כנענים ומויתרת בשתיה למוצאה דכיון דרובא כנענים נתייאשו בהעלים: **ושדו בנהר בירן**. ומושלכין בנהר בירן: **דמתקיל**. יש בו מכשולים אבנים וסתימות גדר שעושין לדגים ולא מקאש סבר לא יוכל הנהר להוליכם חוץ למכשולים ורגילים היו לסוכרו ולנקותו ולכרותו שישטפו מימיו וסומך שמיצאם כשיסכרו אותו וינסום: **סברו ליה**. שקורין שנשי' בלע"ז כמו עושי שבר אגמי נפש (יט"ז דף י"ג) **אימא מישאל נפיל**. לפיכך חייב להכריז ולא אמרי' יתח כדאמרין לעיל ברוב כנענים לרבנן: **לא מציא**. שהבורה ימצא: **דבי דאס**. שמוכרים שם חטים כהושין לדיסא ורבים מצוין שם: **בחר תריסר ירחי שתא**. מצאם: **דגלדאי**. רצענים: **דיו**. עוף שקורין אוחלוט"ר והוא לשון דיה: **ושדה בצנייחא דבי בר מריון**. השליכתו בין דקלים של בר מריון: **אסור**. שמא תחלוף בגבילה: **ורואהו**. שהשטלו עד שהשליכו: **בשמיצאן באשפה**. שדרך נבילה להשליכה באשפה: **פרגיות**. גוזלות: **אשכח קיפורי דאילי ביה אזוליי**. מצא פקעיות של טווי למכמורות ורשתות במקום שהצדידן מצוין: **אזוליי**. ציידים העושים מכמורות: **מתני'** מצא פירות בקלי. וסמם קלי יש בו סימן: **כמות שהוא**. ירקון: **כיס**. יש בו סימן לבגלים: **צבנרי פירות**. בגמ' מפרש סימניהו או ממן או מקום:

שלש

כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו אמר ליה הרי אלו שלו והלא עומד וצווח נעשה בצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ההוא דיו דשקיל בשרא בשוקא ושריה בצנייחא דבי בר מריון אתא לקמיה דאב"י א"ל זיל שקול לנפשך והא רובא דישאל ניהו שמעת מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפי' ברוב ישראל שאני דיו דכוסו של ים דמי והא אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור בעומד וראוהו: ר' חנינא מצא גרי שחוט בין סכריא לציפורי והתירוהו לו אמר רבי אמי התירוהו לו משום מציאה כר"ש בן אלעזר משום שחיתה כרבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי דתניא הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר' יהודה אוסר ורבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר אמר רבי נראין דברי רבי יהודה כשמצאן באשפה ודברי רבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי כשמצאן בבית מדהתירוהו לו משום שחיתה רובא ישראל ניהו שמעת מינה הלכה כר"ש בן אלעזר אפי' ברוב ישראל אמר רבא רוב כנענים ורוב טבחי ישראל רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות בין סכריא לציפורי אתא לקמיה דר' אסי ואמרי' לה לקמיה דר' יוחנן ואמרי' לה בי מדרשא ואמרי' ליה זיל שקול לנפשך רבי יצחק נפחא אשכח קיפורא דאולי ביה אזוליי אתא לקמיה דר' יוחנן ואמרי' לה בבי מדרשא ואמרי' ליה זיל שקול לנפשך: **מתני'** ואלי חייב להכריז מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא מעות בכיס או כיס כמות שהוא צבנרי פירות צבנרי מעות שלשה

רבי אמי ברישא כדאמר (יט"ז דף נ"ט) רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישאלא אף על גב שגדול ממנו אין תימה שבא לפניו לישאל לפי שהבירו היה אכל אי גרסינן רבי אבא קשה דרבי אבא היה תלמידו של רבי אמי כדמוכח גבי נטקא דרבי אבא (מכושות

דף מ"א) ואיך היה בא לפניו (לעולם):

בבא מציעא דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

חודש מזמן אבידתם, ודאי בעליהם כבר התייאש, שעשה כן לַפְּנִים
מְשׁוּנֶתֶת דְּרִין.
הגמרא מביאה דין דומה בענין זה: רַבָּא תוֹה שְׁקִיל וְאִוִּיל בְּתַרְיָה דְּרַב
נַחֲמָן בְּשׁוּקָא דְּגִלְדָּא – רבא היה מהלך אחרי רב נחמן בשוק הרצענים
עושי מנעלים, וְאִמְרִי לָהּ בְּשׁוּקָא דְּרַבָּנָן – ויש אומרים שבשוק החכמים
היה מהלך, אִמְרָא לִיה רבא, מִצָּא בָּאן אֶרְנָן, מַהוּ. אִמְרָא לִיה רב נחמן, הָרִי
אֵלֹו שְׁלֹו. חוזר ושאל, בָּא יִשְׁרָאֵל וְנָתַן בָּהּ סִימָן, מַהוּ. אִמְרָא לִיה רב נחמן,
הָרִי אֵלֹו שְׁלֹו. חוזר רבא ושאל, וְהֵלֵא בעל האבידה עֹמֵד וְצוֹנֵת שלא
התייאש. השיב רב נחמן, נַעֲשֶׂה הַבְּעֵלִים כְּמִי שְׂצוֹנֵת שאינו מתייאש עַל
בֵּיתוֹ שֶׁנִּפְּלָל וְעַל סְפִינְתּוֹ שֶׁשָּׂבַעָה בָּסִים שאין בכך כלום והרי הוא הפקר
לכל.
הגמרא מביאה מעשה ומנסה להוכיח שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר
אפילו ברוב ישראל: הָהוּא דִּין דְּשְׁקִיל בְּשָׂאָה בְּשׁוּקָא וְשִׁדְּרָה בְּצִנְיָתָא דְּבִי
בֶר מְרִינֹו – מעשה בעוף הנקרא דיו שלקח בשר בשוק חזק אותו בין עצי
הדקל של אדם ששמו בר מריון, אִתָּא בר מריון לְקַמִּיָּה דְּאִבִּי – לפני אביו,
ושאל אותו מה דינו של הבשר שנמצא בין דקליו. אִמְרָא לִיה אביו, זֵל
שְׁקוֹל לְנַפְשָׁךְ – יכול אתה לקחתו לעצמך. מדייקת הגמרא: וְהָא רַבָּא
דִּישְׁרָאֵל נִינְהוּ – והרי רוב המצויים בשוק זה הם ישראל, שְׂמַעְתָּ מִינָהּ
שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר שהמוצא במקום שרבים מצויים הרי אלו
שלו, אֲפִילוּ כְּמִקּוֹם שְׂרׁוּב יִשְׁרָאֵל מצויים. דוחה הגמרא: שְׂאֵנִי דִּין דְּכּוֹזְמוֹ
שֶׁל יָם דְּמִי – שונה הדין בדיו הנוטל בשר שהרי הבעלים מתייאש ממנו
משום שאין באפשרותו להציל את הבשר, וכמו שאדם מתייאש כשנכסיו
נשטפו לים.
מקשה הגמרא: כיצד התיר אביו את הבשר באכילה, וְהָא –[והרי] אִמְרָא רַבָּא,
בְּשָׂר שְׂנַתְעֵלָם מִן הָעֵין אִסּוּר – בשר שבמשך זמן מה לא ראהו ישראל,
הרי הוא אסור מחשש שהוחלף בבשר איסור. מתרצת הגמרא: מדובר
בְּעוֹמֵד ישראל וְרוֹאֵהוּ את הבשר במשך כל הזמן מעת שנטלו העוף ועד
שהשליכו, וראה שלא הוחלף בבשר איסור.
הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת: רַבִּי חֲנִינָא מִצָּא גְדִי שְׁחוּט בֵּין מְכָרָא
לְצִיפּוּרִי, וְהִתְרִוּהוּ לוֹ חכמים. אִמְרָא רַבִּי אָמִי, הִתְרִוּהוּ לוֹ מִשּׁוּם
מְצִיאָה, דִּהֵינּוּ שֶׁהִתִּיר לוֹ לְקַחְתָּהּ וּפְטוּרָהּ מִהַשְׁבָּה, וְכִרְבִּי שְׂמַעוֹן
אֱלֶעָזָר, וּמִשּׁוּם שְׂחִיטָה – וכן התירו לו את הגדי באכילה ולא חששו שהוא
נבילה, בְּרַבִּי חֲנִינָא בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי, דְּתַנְיָא בְּבִרְיָא, הָרִי
שְׂאִבְדּוֹ לוֹ גְּדִי וְתַרְנַגּוּלִי וְהִלֵּךְ וּמִצָּאָן שְׁחוּטִין, ואין ידוע אם נשחטו
כהלכה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר באכילה, וְרַבִּי חֲנִינָא בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי
מְתִיר. אִמְרָא רַבִּי, נִרְאִי דְּבִרְיָ רַבִּי יְהוּדָה האוסר, לְפָסוּק כְּמוֹתוֹ בְּשִׂמְצָאָן
בְּאִשְׁפָּה, לפי שהדרך היא להשליך את הנבילות באשפה. וְנִרְאִים דְּבִרְיָ
רַבִּי חֲנִינָא בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי המתיר, לְפָסוּק כְּמוֹתוֹ בְּשִׂמְצָאָן בְּבִירָה,
דְּמִסְתַּמָּא הֵם שְׁחוּטִים כהלכה. מדייקת הגמרא: מְתִירָהּ וְהִתְרִוּהוּ לוֹ מִשּׁוּם
שְׂחִיטָה, מִשְׁמַע שְׂרׁוּבָא יִשְׁרָאֵל נִינְהוּ בְּמִקּוֹם שֶׁנִּמְצָא הַגְּדִי, ועל כן אנו
תולים שנשחט כהלכה על ידי ישראל, שְׂמַעְתָּ מִינָהּ הִלְכָה בְּרַבִּי שְׂמַעוֹן
בֶּן אֱלֶעָזָר שהרי אלו שלו אֲפִילוּ בְּרׁוּב יִשְׁרָאֵל.
הגמרא דוחה: אִמְרָא רַבָּא, מדובר במקום שיש בו רוב בְּנֵעֲנִים, ולכן הרי
אלו שלו, וְהַבְּשָׂר מוֹתֵר באכילה לפי שרוב מְכָרִי – השוחטים, הם יִשְׁרָאֵל,
ומסתמא הבשר נשחט כהלכה, אבל ברוב ישראל יתכן שאין הלכה כרבי
שמעון בן אלעזר.
מעשה נוסף בענין זה: רַבִּי אָמִי אֲשָׁבַח פְּרִיזוֹת שְׁחוּטוֹת – רבי אמי מצא
גחלות שחוטות בֵּין מְכָרָא לְצִיפּוּרִי, אִתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי אָסִי לשאול מה
דינם, וְאִמְרִי לָהּ לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – ויש אומרים שבא לשאול לפני רבי
יוחנן, וְאִמְרִי לָהּ בִּי מְדַרְשָׁא – ויש אומרים שבא לשאול בבית המדרש.
וְאִמְרוּ לִיה, זֵל שְׁקוֹל לְנַפְשָׁךְ – לך רקח אותם לעצמך.
ועוד מעשה: רַבִּי יֶצְחָק נִפְתָּא אֲשָׁבַח קִיבּוּרָא דְּאִוִּיל בֵּיה אֱוִלָּי – מצא
פקעת חטים שטוים מזהם רשתות במקום שמצויים הם ציידים, אִתָּא
לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְאִמְרִי לָהּ בְּבִי מְדַרְשָׁא, וְאִמְרוּ לִיה, זֵל שְׁקוֹל
לְנַפְשָׁךְ:

משנה

במשנה לעיל (בא). למדנו אלו מציאות שייכות למוצא אותם, ומשנתינו
באה לפרט אלו מציאות אינן של המוצא לפי שיש בהן סימן, אלא חייב

הגמרא מתרצת תירוצי נוסף: וְאִי־בְעִית אִימָא, לְעוֹלָם המשנה כשיטת רַבָּנָן
ואין צורך להעמיד את המשנה בטמון, ומכל מקום אין להוכיח שחכמים
מודים לרבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים, שהרי מִי קִתְּנִי 'תָּן שְׁלֹו', הלא
אין כתוב כן, אלא 'אִינוּ חֵיב לְהַכְרִיז' קִתְּנִי, והיינו משום שכיון שזו עיר
שרובה נכרים יתכן שנפלה מנכרי ואין בה חייב השבדה, אך יתכן גם שנפלה
מישראל, ולכן יָצִיחַ המוצא את המציאה וְיִיתִי יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה בֵּיה סִימָנָא
וְשְׁקִיל – עד שיבוא ישראל ויתן סימן ויטול את אבידתו.

הגמרא מנסה להוכיח שרבי שמעון בן אלעזר מדבר רק ברוב ישראל: תָּא
שְׂמַע, דְּאִמְרָא רַב אָסִי, מִצָּא חֲבִית יִין פְּעִיר שְׂרׁוּבָה בְּנֵעֲנִים, מוֹתֶרֶת היא
למוצאה מִשּׁוּם מְצִיאָה, ואינו חייב להכריז, ומכל מקום אִסּוּרָה בְּהִנָּחָה
כדין יין של נכרים, ואם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ סִימָן, הרי שוב אין להסתפק
שהיין הוא של נכרים, מוֹתֶרֶת היא בְּשִׂתָּהּ לְמוֹצָאָה, ואינו צריך להחזירה
לבעלים, שכיון שנאבדה בעיר שרובה נכרים התייאש הבעלים ממנה.
מדייקת הגמרא: כְּמָאן – כשיטת מי נאמרה הלכה זו, בְּרַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן
אֱלֶעָזָר, הסובר שאבידה במקום שרבים מצויים בו הרי היא שלו, ומכך
שנטק רב אסי דין זה דווקא בעיר שרובה כנענים, שְׂמַע מִינָהּ, בִּי קִאֲמִר
רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר בְּרׁוּב בְּנֵעֲנִים דווקא, אֲבָל בְּרׁוּב יִשְׂרָאֵל לא, וחייב
להכריז. דוחה הגמרא: לְעוֹלָם אִימָא לָהּ רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אֲפִילוּ
בְּרׁוּב יִשְׂרָאֵל נְמִי קִאֲמִר, וְרַב אָסִי סָבַר לָהּ בְּנוֹתֶיהָ בְּחָרָא וּפְלִגִּי עָלֶיהָ
בְּחָרָא – סובר כמוהו רק ברוב נכרים ואילו ברוב ישראל הוא חולק וסובר
כחכמים.

למדנו לעיל שהמוצא חבית בעיר שרובה נכרים מותרת למוצאה משום
מציאה אך אסורה בהנאה. שואלת הגמרא: וְכִי מֵאֲחֵר דְּאִסְרָא בְּהִנָּחָה,
מוֹתֶרֶת מִשּׁוּם מְצִיאָה לְמִי הִלְכָתָא – לשם מה נאמר. עונה הגמרא:
אִמְרָא רַב אָסִי, לְקַנְקָנָה – לומר שיכול להשתמש בקנקן, שהלא רק היין
אסור:

הגמרא מביאה מעשה ומנסה לפשוט ממנו את הספק האם הלכה כרבי
שמעון בן אלעזר: הָהוּא נִגְרָא דְּאֲשָׁבַח אֶרְבָּעָה זֻזֵי דְּצִיפּוּרִי בְּסִדְנָא וְשִׁדּוּ
בְּנֶהָר בִּירָן – מעשה באדם שמצא ארבעה זוזים צעורים בסדין מושלכים
בנהר בירן, אִתָּא לְקַמִּיָּה – בא לפניו דְּרַבִּי יְהוּדָה לשאול מה דין הזוזים.
אִמְרָא לִיה רב יהודה, זֵל אֶכְרִיז – לך והכרו עליהם. שואלת הגמרא: וְהָא
זֻזִּי שֶׁל יָם הוּא – הרי אופן זה דומה למוצא מציאה במה שטף הים מן
היבשה שהדין הוא שהיא של המוצא כיון שהבעלים מתייאש, וכן כאן אין
אדם מעלה בדעתו שתעלה אבידתו מן הנהר.

מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי נֶהָר בִּירָן בִּירָן דְּמַתְקִיל לא מִיָּאֵשׁ – נהר בירן שונה
משאר ימים ונהרות, שכיון שהדרך היא שיש בו הרבה מחסומים ומכשולים
ללכוד בו את הדגים, והאבידה עשויה להיעצר בין המכשולים, אין הבעלים
מתייאש, כיון שהוא אומר בדעתו שכשיסכרו את הנהר ויכרו וינקו אותו
ימצאו גם את אבידתו.

מדייקת הגמרא: וְהָא רַבָּא בְּנֵעֲנִים נִינְהוּ בְּנֶהָר בִּירָן, ולמה חייב להכריז,
שְׂמַע מִינָהּ שְׂאֵנִי הִלְכָה בְּרַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אֲפִילוּ בְּרׁוּב בְּנֵעֲנִים.
דוחה הגמרא: שְׂאֵנִי נֶהָר בִּירָן דִּישְׁרָאֵל סָבַרוּ לִיה וְיִשְׁרָאֵל בְּרוּ לִיה –
שישראל הם חסומים וכורים ונמקים אותו בעת הצורך, וּבִינָן דִּישְׁרָאֵל
סָבְרוּ לִיה אִימור מִיִּשְׂרָאֵל נָפַל – וכיון שישראל חסומים אותו יש לחשוש
שהאבידה נפלה מישראל, וּבִינָן דִּישְׁרָאֵל בְּרוּ לִיה לא מִיָּאֵשׁ – וכיון
שישראל מנקים את הנהר אין הבעלים מתייאש כיון שחושב שבדאי
ישראל ימצא את האבידה ויכריז עליה.

הגמרא מביאה אופן שלמרות שהמוצא פטור מהשבח אבידה, מכל מקום
יש לו להשיב לפנים משורת הדין: רַב יְהוּדָה תוֹה שְׁקִיל וְאִוִּיל בְּתַרְיָה דְּמַר
שְׂמוּאֵל בְּשׁוּקָא דְּבִי דִּיכָא – רב יהודה היה מהלך אחרי מר שמואל בשוק
שמוכרים שם חטים כתושים לדייסה, אִמְרָא לִיה רב יהודה למר שמואל,
מִצָּא בָּאן אֶרְנָן, מַהוּ. אִמְרָא לִיה מר שמואל, הָרִי אֵלֹו שְׁלֹו. חוזר ושאל,
בָּא יִשְׁרָאֵל וְנָתַן בָּהּ סִימָן, מַהוּ. אִמְרָא לִיה מר שמואל, חֵיב לְהַתְּחִיר. שאל
רב יהודה, תִּתִּי – הרי שתי תשובותיך סותרות זו את זו, שאם הרי אלו
שלו ומפני שנתייאשו הבעלים, מדוע כשנתנו סימן חייב להחזיר. אִמְרָא לִיה
מר שמואל, מה שאמרת שחייב להחזיר, כוונתי לַפְּנִים מְשׁוּנֶתֶת דְּרִין. בִּי
הָא דְּאִבְדָּה דְּשְׂמוּאֵל אֲשָׁבַח הֵךְ חֲמִיר בְּמִדְרָבָא – וכמו המעשה שאביו
של שמואל מצא חמורים במדבר, וְהִתְרִיבְהוּ לְמַרְיָהוּ לְבִתָּה תְּרִיבִיר וְרִמִּי
שְׂתָא – וחזרוהו אותם לבעליהם למרות שהוא מצא אותם אחרי שנים עשר

1 ובגון שמצא ערימה של שלשה מטבעות או יותר, המונחים זה על גב זה,
2 ואפילו ברשות הרבים, וכן בריכות – עומרים קטנים, שכורכים וקושרים
3 את ראשי השבלים כשיעור מלוא אגרוף, שנמצאו ברישות החרד, ואין
4 מצויים שם בני אדם שידרסו עליהם, ואם יש בהם סימן הוא משתמר, וכן
5 בפרות לחם מאפיות של בעל הפרות ולא מהנחתם, ויש בהם סימן, וכן
6 גיד צמר – פיסות צמר כמות שהוא משגזז, הלכותין ו-הקנויים מפרות
7 האומן, ודרך האומן לגזוז את צמרו בשניו מגזוזת שאר המדינה, ושינוי זה
8 חשוב סימן, וכן ברי יין וברי שמן, הסגורים במכסה וחתומים בטיט, הרי
9 אלו חייב להקריז עליהם, לפי שיש בהן סימן ולא התיאשו הבעלים מהם:

גמרא

10 שנינו במשנה מצא פירות בכלי או מעות בכיס, חייב להכריז. מדייקת
11 הגמרא: **מטעם** – דווקא משום **המצא** את הפירות בתוך הכלי, וכן את
12 המעות בתוך הכיס, מפני שאנו תולים שהפירות שייכים לבעל הכלי, **הא**
13 **אבל בלי ולפניו פירות או כס** ולפניו מעות ולא בתוכם, הרי אלו,
14 הפירות והמעות שאין בהם סימן, שלו, לפי שאנו אומרים שנפלו מאדם
15 אחר ולא מהכלי וכיון שאין בהם סימן נתיאשו הבעלים. **התניא** – שנינו
16 במשנתנו **להא דתנו רבנן** – כפי המבואר בברייתא האומרת **מצא בלי**
17 **ולפניו פירות, כס ולפניו מעות, הרי אלו שלו**. אבל אם היו מקצתן של
18 הפירות בתוך הכלי ומקצתן על גבי הקרקע, או שהיו מקצתן של המעות
19 בתוך הכיס ומקצתן על גבי הקרקע, חייב להקריז גם על הפירות או
20 המעות, שכן הדבר מוכיח שאף אותם הפירות או המעות נפלו מאותו כלי
21 והם של בעליו.

22 מקשה הגמרא מברייתא: ורמינהו, **מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר**
23 **שיש בו סימן**, כגון מעות ליד כס, הרי הוא חייב להקריז גם על המעות,
24 אבל אם **כא בעל הכיס שיש בו סימן**, ונתן את סימני הכיס, ונטל את הכיס
25 שלו, ואמר שאין המעות שלו, וזה חלק – המוצא **בדבר שאין בו סימן**,
26 וקשה שלעיל אמרנו שאינו חייב להכריז על המעות.

27 מתרצת הגמרא: **אמר רב זביר, לא קשיא, הא** – המשנה וכן הברייתא
28 הראשונה האומרות שאם מצא דבר שאין בו סימן ליד דבר שיש בו סימן,
29 שהדבר שאין בו סימן שייך למוצא ולא לבעל הסימן, מדברות **בכונא**
30 **ו-גיגית** ו**ביתנא** – פשתן – שהיו מונחים זה ליד זה, שאם היה הפשתן נופל
31 ממנה היה נשאר בה מעט ממנו, וכיון שלא נשאר מוכח שאינו שייך אליה,
32 וכן הוא בכיס ומעות שאם לא נשארו בו מעות ראייה היא שלא ממנו נפלו.
33 **והא** – הברייתא השניה שמבואר בה שחייב להכריז, **בצנא** ו**סל** ו**פירי**,
34 ובשנופלים פירות מהכלי רגילות הוא שיפלו כולם, וכיון שכן אין הוכחה
35 שהפירות לא נפלו מהכלי, וחייב להכריז אף עליהם.

36 תירוצים נוספים: **רב פפא אמר, הא והא** – המשנה והברייתא מדברות
37 **בצנא ופירי, ולא קשיא, הא** – הברייתא השניה האומרת שחייב להכריז,
38 **האשתתיר בה מיד** – שנשאר בכלי מעט פירות, ולכן מן הסתם יש לומר
39 שגם הפירות שבחוץ נפלו מאותו הכלי ושייכים הם לבעל הכלי, **והא** –
40 המשנה והברייתא הראשונה ששינוי בהן שהוא של המוצא, **דלא אשתתיר**
41 **בה מיד**, וכיון שלסתם כלי יש שוליים הנכפלים כלפי פנים, היה על חלק
42 מהפירות להשאר בתוכו, וכיון שלא נשארו הדבר מוכיח שלא נפלו מן
43 הכלי והם שייכים למוצא.

44 **ואיבעית אימא, הא והא דלא אשתתיר בה מיד, ולא קשיא, הא** –
45 הברייתא השניה מדברת **דמהדרין אפיה לגבי פירי** – שפי הכלי הוא כלפי
46 הפירות ויתכן שהפירות נפלו מהכלי, ולכן הפירות שייכים לבעל הכלי,
47 **והא** – המשנה והברייתא הראשונה מדברות **דלא מהדרין אפיה לגבי**
48 **פירי**, ונראה מתוך כך שהפירות לא נפלו מן הכלי ואינם שלו.

49 **ואיבעית אימא, הא והא דמהדרין אפיה לגבי פירי, ולא קשיא, הא** –
50 המשנה וכן הברייתא הראשונה מדברות **דאית לה אונגין** ו**שפה** **לצנא**
51 **– שיש לסל שוליים הנכפלים כלפי פנים** הסל ומעכבים את מה שבתוכו
52 מליפול כולו מהסל, ומכך שלא נשאר בסל מאומה מוכח שהפירות לא היו
53 בסל, **והא** – הברייתא השניה מדברת **דאית לה אונגין לצנא**, ויתכן
54 שהפירות היו בתוך הסל ונפלו כולם החוצה, ויתכן שהפירות שייכים לבעל
55 הסל, לכן חייב להכריז:

56 שנינו במשנה: ואלו חייב להכריז, מצא וכו' **צבורי פירות וצבורי מעות**,
57 חייב להכריז:

58 אומרת הגמרא: **שקעת מינה שבנן הוי סימן** להחזיר על פיו, ולכן משיבים
59 את הציבורים על פי סימן מניינם. דוחה הגמרא: **תני** – אפשר לגרוס במשנה
60 **צבור פירות** בלשון יחיד, ואין כאן מנץ ציבורים היכול לשמש כסימן, אלא
61 כיון שצבורים הם, מוכח שהונחו שם, והסימן הוא המקום בו הונחו. **שקעת**
62 **מינה** שאם אומר המאבד את מקום האבידה הוי **סימן**. דוחה הגמרא: **תני**
63 **צבורי פירות** בלשון רבים, והסימן הוא מנץ הציבורים ולא המקום. נמצא
64 שאין להוכיח ממשנתנו דבר, שאין לדעת אם הסימן כאן הוא המקום או
65 המנץ:

66 שנינו במשנה: **שלשה מטבעות זה על גב זה וכו' הרי אלו חייב להכריז**:
67 **אמר רבי יצחק בנגדלאה, והוא שעשוין** ומונחים המטבעות זה על גבי זה
68 **במגדלין**, שהמטבע התחתונה רחבה יותר מהאמצעית והאמצעית יותר
69 מהעליונה, שודאי שבכוונה הונחו כך ושכחם בעליהם, לפיכך נוטל ומכריז,
70 והבעלים נותן סימן זה שהיו המטבעות מונחים כמגדל. הגמרא מביאה שכן
71 נאמר גם בברייתא: **התני נמי הכי, מצא מעות מפורזות, הרי אלו שלו**,
72 **עשוין במגדלים, חייב להקריז, ואלו הן עשוין במגדלים, שלשה**
73 **מטבעין** ו-מטבעות שאינם שוים ברחבם, והתחתון רחב מן האמצעי
74 והאמצעי רחב מן העליון המונחים זה על גב זה.

75 מקשה הגמרא: **הא גופא קשיא** – הרי דברי הברייתא קשים בפני עצמם,
76 **אמרת בברייתא ברישא, מצא מעות מפורזות, הרי אלו שלו, ויש לדייק**
77 **מכך שרק אם היו מפורזות, הא** – אבל **משלחפי שלחופי** – מונחות באופן
78 שמקצת המטבע מונח על המטבע שתחתיו, ומקצתו על גבי הקרקע. **חייב**
79 **להקריז**, ומשמע שאף סדר זה נחשב לדרך היחוס. **אימא סיפא** שנאמר שם
80 שדווקא אם היו המטבעות **עשוין במגדלין, חייב להקריז, הא משלחפי**
81 **שלחופי** אין זה דרך היחוס אלא דרך נפילה והרי **אלו שלו**. מתרצת
82 הגמרא: **התנא בברייתא, כל שאין המטבעות עשוין במגדלין ממש,**
83 **מפורזות קרי להו**, ולכן ברישא שכתוב 'מצא מעות מפורזות הרי אלו
84 **שלו**, הכוונה גם באופן שמקצת המטבע על גבי המטבע שתחתיו ומקצתו
85 על גבי קרקע.

86 עוד פרטים בדיון זה: **אמר רבי תנאי, לא שנו** שאם מצא שלושה מטבעות
87 זה על גבי זה חייב להכריז, **אלא** אם היו המטבעות מוטבעים בצורות
88 ודמויות של שלשה מטבעים שונים, **אבל** אם היו של **מלך אחד, אינו חייב**
89 **להכריז**.

90 מקשה הגמרא: **חייבי דמי, אי דעשוין במגדלין**, אחד על השני בגדלים
91 שונים, **אפילו של מלך אחד נמי חייב להכריז**, שכן מה שמסודרים כמגדל
92 מוכיח שהוא דרך היחוס, **ואי דאין עשוין במגדלין, אפילו של שלשה**
93 **מלכים, נמי לא חייב להכריז לפי שהוא דרך נפילה**. מתרצת הגמרא: **אלא**
94 **אי אתמר דינו של רבי תנאי, הכי אתמר, לא שנו** שמטבעות המסודרים
95 כמגדל חייב להכריז, **אלא של מלך אחד, אבל כל אחד הוא ברוחב שונה**,
96 והרי הם חשובים כעין שלושה מטבעות של שלשה מלכים, **(אבל של**
97 **מלך אחד אינו חייב להכריז) וחיבי דמי** – ומזה האופן שהם חשובים כעין
98 של שלושה מלכים, כגון **דעשוין במגדלים, שריותא תתאה** – המטבע
99 הרחבה מהטה, **ומציעא עילוייה** – והמטבע האמצעית ברוחבה עליה,
100 **ווינא עילוייה מציעא** – והמטבע הקטנה על האמצעית, **דאמרינן** שמכך
101 שנמצאו בסדר זה, שהבעלים **אנוניא אנונייהו** בצורה זו בכוונה, **אבל** אם
102 הם כעין של **מלך אחד**, וכלומר **דכוליהו בי הדרי נינהו** – שכולם באותו
103 רוחב, **אף על גב דמנחי אתהדי** – אפילו שהם מונחים ומסודרים זה על גבי
104 זה ואפילו מקצתם אינו על הקרקע, **הרי אלו שלו, אימר** – משום שאנו
105 אומרים, **אתרמוי אתרמי ובהדי הדרי נפול** – קרה מקרה שנפלו
106 המטבעות יחד בצורה זו, ואיננו בכונת היחוס אלא דרך נפילה, ואפילו
107 המקום איננו סימן, שכן אינו יודע היכן נפלו, והרי אלו שלו.

108 דעה אחרת: **ורבי יוחנן אמר, אפילו הם בגודל שוה והם כאילו של מלך**
109 **אחד, נמי מכריז**, כיון שאינו מצוי שיפלו באופן זה שהיה אחד על גבי
110 השני, ובדאי דרך היחוס הוא.

111 מקשה הגמרא: המוצא שלושה מטבעות זה על גבי זה **כאי מוכריז**, מתרצת
112 הגמרא: מכריז הוא את **מנץ** המטבעות שמצא, והבעלים נותן לו סימן שהיו
113 מונחים זה על גבי זה. מקשה הגמרא: אם כן **כאי איריא תלתא, אפילו**
114 **תרינן נמי** – מדוע רק בשלושה מטבעות נאמר דין זה של מגדלים הלא אף
115 בשני מטבעות שייך דין זה, שאם יאמר הבעלים שאבד לו שנים והיו
116 מסודרים זה על גב זה יחשב הדבר כסימן. מתרצת הגמרא: **אמר רבנא,**

בבא מציעא. פרק שני – אלו מציאות דף כה עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קבו

תוספות

רש"י

ש'לשה מטבעות זו ע"ז. וזו. בגמרא מפרש סימניה: גמ' טעמא דמציא כו'.
התם הוא דאמר שהפירות לבעל הכלי: הא כלי ולפניו פירות. הרי אלו הפירות
של מוצאן ואע"פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעבב לו ולא
אמרין מהאי מציא נפל. מקצתן בכלי כו'. הדרך מוכיח דהך דעל גבי קרקע

דהך הוא וחיוב להחזירם למי שיתן סימן
בכלי וכן מעות לבעל הכיס: ח"נ מצא דבר
שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן.
בגזן מעות לפני כס: חייב להכריז. על
הכל ונתנו המעות לבעל הכיס: פא בעל
סימן ונטל את שלו. את הכיס ואמר אין
המעות שלי וזה הלא במעות: הא. דקתני
הרי אלו שלו: בכובא וכתבא. וגיגית
מטלת ופשתן לפניך דודאי האי פשתן לאו
מכובא נפל דאי מניה נפל הוה משתייר בה
והוא הדין לכיס ולפניו מעות מהאי טעמא
והא דקתני חייב בצנא ופירי דעבידי דשרקי
ונפלי מיניה בכולהו: הא דקתני חייב
בראשתייה. ואיכא למימר דהך דאבראי
מיניה נפל: והא דלא אשתייר. כיון דסתם
צנא יש לו אוגזין כפולים לתוכו אי מתוכו
נפל הוה משתייר ביה דאוגזין מעבדי ליה:
ה"ג הא וזהא דלא אשתייר ביה מידי: הא
דאית ליה אוגזין. לא מיניה נפל דאי
מיניה נפל הוה משתייר ביה מידי: ש"ס
מגן ה"ג סימן. דאי לא הכי מאי סימן
איכא: תני צבור פירות. דאין כאן מנן
מאי סימניה מקום דכיון דצבורין הינח הוה
ויהיב סימנא במקום פלוני הנחתים: תני
צבור פירות. סימני מנן דהוי מדתי ליה
לא הא תפשוט ולא הא תפשוט: והוא
שעשויין במגדלין. לקמיה מפרש ששלקתן
רחבין הוי מנה ומניח מלמטה את הרחב
ועליו את הבינוני ועליון הוא הקצר
שכבולן במגדל זה העשוי היסוד רחב
ומקצר ועולה ובי מנה הכי לא דרך נפילה
הוה אלא דרך הינח והיה דעתו לחזור
ולטלן ושבח הלך נוטל ומכריו וזה בא
ונותן סימן ואומר מגדלך הוי עשויין: ג'
מטבעות. דאין דמות זו לזו ברחב:
משלחפי שלחופי. מקצת זו על הבדיקה
ומקצת על גבי קרקע: חייב להכריז. אלמא
כי האי גזנא לאו דרך נפילה הוא: של
ש'לשה מלכים. קס"ד שלא היו צורותיהם
שוות שכל מלך כותב שמו וצורתו על
מטבע שלו: אי דעשויין במגדלין. שאין
שוין ברחבן ומנחתם מנו שפירשית: אפילו
של מלך אחד. שצורת שלשון שוות: של
מלך אחד כעין שלשה מלכים. כלומר
אפי' הן של מלך אחד שצורת שלשון שוה

והן בעין שלשה מלכים שחלוקן ברחבן ודומין לג' מטבעות: ד"ג והיכי דמי בגזן שעשויין במגדל חייב להכריז: דכולהו כי תרדי ניהו. שוין ברחבן: אע"ג דכי תרדי
מנח. זה על זה וזה משלחפי אימור [אתרמי]. דהכי נפל ואין זה הינח וסימן אין לו בהם ואפי' מקום דלא ידע היכן נפל: אפי' של מלך אחד מכריו.
הואיל ומטבעות הוו זו ע"ג זו יש כאן סימן דלא אתרמי ונפול הכי ופרכינן מאי מכריו מנח. כר וקר מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"ג זו מצאתם: מוכנא
מכריו. מטבעות מצאתי הלך תרי לאו סימנא הוא דמיטעט מטבעות ב': בשיר. מוטלין בעגול באצערד: בשויה. זו אצל זו: בפצוקת. בג' רגלי קנן כל אחד כנגד
אורי של שני כזה: כסולם. רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות שקורין אשכולינ'ש: פשוט מנח. דר"ג חדא: כל שאילו מכנים בו. וכי
הווי כסולם נטלים בבת אחת:

ש'לשה מטבעות זה על גב זה פריכות ברה"י וכפרות של
בעה"ב וגיגי צמר הלוקחין מבית האופן כדי וין וכדי שמן
הרי אלו חייב להכריז: גמ' טעמא דמציא פירות בכלי
ומעות בכיס הא כלי ולפניו פירות כים ולפניו מעות הרי
אלו שלו תנינא להא דתנו רבנן מצא כלי ולפניו פירות
כים ולפניו מעות הרי אלו שלו מקצתן בכלי ומקצתן
על גבי קרקע מקצתן בכיס ומקצתן על גבי קרקע חייב
להכריז ורמינהו מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש
בו סימן חייב להכריז בא בעל סימן ונטל את שלו וזה
הלא בדבר שאין בו סימן אמר רב וכיד לא קשיא הא
בכובא וכתבא הא בצנא ופירי רב פפא אמר הא וזהא
בצנא ופירי ולא קשיא הא דאשתייר בה מידי הא דלא
אשתייר בה מידי ואיבעית אימא הא וזהא דלא אשתייר
בה מידי ולא קשיא הא דמהדרי אפיה לגבי פירי הא דלא
מהדרי אפיה לגבי פירי ואיבעית אימא הא וזהא דמהדרי
אפיה לגבי פירי ולא קשיא הא דאית לה אוגזין לצנא
הא דלית לה אוגזין לצנא: צבורי פירות וצבורי מעות:
שמעת מינה מנן הוי סימן תני צבור פירות שמעת מינה
מקום הוי סימן תני צבורי פירות: ש'לשה מטבעות זה על
גב זה: אמר רבי יצחק מגדלאה והוא שעשויין במגדלין
תניא נמי הכי מצא מעות מפורות הרי אלו שלו עשויין
במגדלים חייב להכריז ואלו הן עשויין במגדלים שלשה
מטבעין זה על גב זה הא גופא קשיא אמרת מצא מעות

מפורות הרי אלו שלו הא משלחפי שלחופי חייב להכריז אימא סיפא עשויין במגדלין חייב
להכריז הא משלחפי שלחופי הרי אלו שלו תנא כל שאין עשויין במגדלין מפורות קרי להו
א"ר חנינא לא שנו אלא של שלשה מלכים אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז הכי דמי אי
דעשויין במגדלין אפילו של מלך אחד נמי ואי דאין עשויין במגדלין אפילו של שלשה מלכים נמי
לא אלא אי אתמר הכי אתמר לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים (אבל של מלך
אחד אינו חייב להכריז) והיכי דמי דעשויין במגדלים ריחא תתאה ומציעא עילוייה חוטא עילוייה
מציעא דאמרין אנוחי אנוחיהו אבל של מלך אחד דכולהו כי תרדי ניהו אע"ג דמנחי אהדרי
הרי אלו שלו אימר אתרמינו וכתבי דהדי נפול ורבי יוחנן אמר אפילו של מלך אחד
נמי מכריו מאי מכריו מנן מאי איריא תלתא אפי' תרין נמי אמר רבינא טבעא מכריו בעי ר'
ירמיה בשיר מהו כשורה מהו פחצוקה מהו כסולם מהו פשוט מהא חדא דאמר רב נחמן אמר
רבה בר אבוחה כל שאילו מכנים לה קיסם ביניהן ונוטלים בבת אחת חייב להכריז בעי רב אשי

כאבני
שוין ברחבן: אע"ג דכי תרדי
מנח. זה על זה וזה משלחפי אימור [אתרמי]. דהכי נפל ואין זה הינח וסימן אין לו בהם ואפי' מקום דלא ידע היכן נפל: אפי' של מלך אחד מכריו.
הואיל ומטבעות הוו זו ע"ג זו יש כאן סימן דלא אתרמי ונפול הכי ופרכינן מאי מכריו מנח. כר וקר מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"ג זו מצאתם: מוכנא
מכריו. מטבעות מצאתי הלך תרי לאו סימנא הוא דמיטעט מטבעות ב': בשיר. מוטלין בעגול באצערד: בשויה. זו אצל זו: בפצוקת. בג' רגלי קנן כל אחד כנגד
אורי של שני כזה: כסולם. רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות שקורין אשכולינ'ש: פשוט מנח. דר"ג חדא: כל שאילו מכנים בו. וכי
הווי כסולם נטלים בבת אחת:

הא בכובא וכתבא. פי' רש"י דמתני' בכובא וכתבא וקשה דקתני מצא פירות
ו"א דכיתבא אקרי פירי כדאמרין (ובנאשית כס) ויבא קין מפרי האדמה
זרע פשתן הביא ודוחק ונראה דמתני' בצנא ופירי דכיון דאין הפירות מחוברים
יחד אילו מן הכלי נפלו היה קצת נשאר מהם בכלי אבל פשתן שקשור ביחד
יכול להיות שבכלי היה ונפל ור"ח פי'
דפרק אמאי דקאמר מקצתן על גבי קרקע
חייב להכריז ורמינהו מצא דבר כו' בא
בעל סימן ונטל את שלו וזה המוצא במה
שקדו היינו מה שבחזן אע"פ שיש בפנים
קצת פירות ואפילו בעל כלי אומר שבולן
שלו ולפי זה גרס בסמוך הא וזהא
דאשתיירי ביה:
שמעת מינה מנן הוי סימן. אע"ג
דפשיטא ליה לעיל מדמשקל
הוי סימן מדה ומנן נמי הוי סימן בעי
לאוכתייב הכא ממתני' ולעיל (ה' כז.) נמי
דקתני אבל מצא שנים חייב לא קאמר
ש"מ מנן הוי סימן (דלא תלימא ליה
ברייתא למפשט מינה) אי נמי דמצי
למדחי דמנן וכתבא הוי סימן:
והוא שעשויין במגדלין. אי מנן הוי
סימן במה שעשויין במגדלין
ידעין דדרך הינח הוה ובתרי לא סגי
דטבעא מכריו אבל אם מקום הוי סימן
אפילו בתרי ועשויין במגדלין ידעין דדרך
הינח הוה דאי בתרי אפי' עשויין במגדלין
לא ידעין דדרך הינח הוה דאימור דרך
נפילה הוה דאתרמי הכי א"כ לקמן מאי
פריך (א"ר יוחנן) מאי איריא תלתא אפי'
בתרי סגי וי"ל דשפיר משני טבעא מכריו:
הא גופא קשיא. אמתני' לא פריך
דמצינן למימר דג' מטבעות היינו
פירוש דצבורי מעות:

כאבני

כאבני

בְּאֵנֶי בית קוליס. מכאן אר"ת דאין שם ע"ז מרקוליס אֵלָא קוליס בְּדאמרין
הָבָא וְהָא דְקָרִי לִיה בַּעֲלָמָא מַרְקוּלִיס הֵינִין חִילּוּף קִילוּס דְּהֵם קוּרִים
קִילוּס לִשׁוֹן שְׁבַח וְחֻבָּמִים הַחֲלִיפּוּ לִגְבָּא לִשׁוֹן לַעַג וְקָלָס (וַחֲלִיפִים מִזֵּה) וּמַר הוּא
חִילּוּף כְּמוֹ מַר דְּשֻׁחָטָא דְּפָרָק גִּיד הַנֶּשֶׁה (וַחֲלִיפִין דֵּךְ זָה) וּמַר דְּפָרְוִלָא דְּהַגּוֹל בְּתָרָא

(ב"ק קיג:):

בְּאֲבָנֵי בֵּית קוֹלִים מָהוּ תִּהְיֶה
הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו בְּאֲבָנֵי בֵּית
אֲבָנֵי בֵּית קוֹלִים אַחַת מִן
נִפְיָהֶן תִּנּוּ רִבְנָן הַמּוֹצֵא סֶלֶס
לֹו שְׁלִי הִיא חֲדָשָׁה הִיא
יֵאֵא לֹא אָמַר בְּלוֹם וְלֹא
עָלִיהָ לֹא אָמַר בְּלוֹם לִפְנֵי
דִּלְמָא אֲפֹקִי אִפְקָה וּמֵאִינִי
אַחֲרֵהּ הִנֵּפָה אוֹ אַחֲרֵהּ הִנֵּדֵר
שֶׁבְשֻׁדוֹת הָרִי זֶה לֹא יָעַב
מִכּוּסָה לֹא יָעַב בּוֹ אִם מִמֶּנּוּ
מִטַּעֲמָא דְאַמְרִינָן הֵינֵי אֵינִשׁ
וְלֵהוּ לְמַרְיָהוּ סִימְנָא בְּגִוּוּיָּהּ
מְרִיָּהוּ וְשָׁקֵל לָהּ וְאִמְרֵי
אֲבָא בְּרַ וְבָרָא אָמַר רַב בְּמִ
הֵבִי מִקַּטְרִי לָהּ וְלֵהוּ מִקֵּץ
חֲמָא בְּמִדְדִין אִי בְּמִדְדִין
לְמִימַר מִעֲלָמָא אֲתוּ וְאִיפָא
לָהּ סַפֵּק הֵינִיחַ וְאָמַר רַבִּי
סַפֵּק הֵינִיחַ לְכַתְחִילָהּ לֹא יֵאֵא
בְּלִי בְּאַשְׁפָּה מִכּוּסָה לֹא
וּרְמִינָהּ מִצָּא בְּלִי טַמּוֹן בְּאִ
אֲשָׁפָה לִפְנוֹת אָמַר רַב זְבִיד
הָא בְּסִינֵי וְהַמְנִיק בְּכֹבִי
וּמְכַרְז רַב פָּפָא אָמַר
קִשְׁיָא בָּאן בְּאַשְׁפָּה הַעֲשִׂיר
לִפְנוֹת אֲשָׁפָה הַעֲשִׂיר
הָיָא אֵלָּא בְּאַשְׁפָּה שְׂאִינָהּ
לִפְנוֹתָהּ בִּשְׁלָמָא לָרַב פָּפָא
לִפְנוֹת אֵלָּא לָרַב זְבִיד מִ
שֶׁבֶן דְּרָדָא אֲשָׁפָה לִפְנוֹת

מִצָּא בְּגַל וּבְכוֹתֵל יֵשֶׁן הָרָר
שֶׁל בַּעַל הַבֵּית אִם הָיָה
מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל לֹא שֶׁל

מי הוא דבין שהוא משתמר
ילי העגלים ולא דמי לוקן ואינר
טניהו נגרי ברייתא אבל בשאר
(10) א"ר אבהו קלל בשטלה דא
שעל מי שלם עם עתה שהוא כ
ם לא היתה אבידה מדעת א"ש
יתה אבידה ואינה בת השבה ו
ר עשה שטלה ואמאי אמר דל
מקום המשתמר אי נמי התי
ש"י דפירש דלא יחזיר לדיקא
הבעלים בין

בְּאֶבְנֵי בֵּית קוֹלִים. מַרְקוּלִים הָיוּ
וַאֲחַת מִבָּנָיו. וְהַשְׁלִישִׁית חֲצִיָּה
כְּתוּב עָלֶיהָ: מִתְנִי' מֵצֵא אֶחָד
חֲסִימַת בּוֹתֵל שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל קִנִּים
תִּנְיָא מֵצֵא מְעוֹת מִפְּזוּרוֹת
יִסְתְּ חֵיִב לְהַכְרִיז וְאִלוֹ הֵן
וַאֲחַת מִבָּנָיו וַאֲחַת עַל
בִּשְׁשֹׁק וּמֵצֵא וּמִבְּרִיז וְאָמַר
בְּיָתִיר הָיָא שֶׁל מֶלֶךְ פְּלוֹנִי
אֵלָּא אֶפְּלוֹ שְׁמוֹ כְּתוּב
וְאִין סִימֹן לְמִטְבַּע דְּאָמַר
וְהִקְרִינָא נָפֶל: מִתְנִי' מֵצֵא
לִזְלוֹת מְקוּשָׁרִים אוֹ בְּשִׁבְלִין
עֵין מֵצֵא כְּלִי בְּאַשְׁפָּה אִם
הוּא נוֹטֵל וּמִכְרִיז: נִמְ' מֵאִי
עֲנִינְהוּ וְאִי שְׁקִיל לְהוּ לִית
לְהַלְכָּד לְשִׁבְקִינְהוּ עַד דְּאִתִּי
תְּהִי קֶשֶׁר סִימְנָא אֲמַר רַבִּי
שְׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן דְּכּוֹלִי' עֲלֵמָא
סִימֹן אֲמַר רַב עֲזֻבָּא בַר
לֵמָא אֲתוּ וּמוֹתְרִין אִיבָא
וְיֹמַר אִינֵשׁ אֲצַנְעִינְהוּ וְהוּהוּ
נָא בַר זְבֻדָּא אֲמַר רַב כֹּל
יָאֵם נִטֵּל לֹא יְחִיד: מֵצֵא
בּוֹ מְגֻלָּה נוֹטֵל וּמִכְרִיז:
הוּא נוֹטֵל וּמִכְרִיז שְׁבֹן דְּרָךְ
לֹא קֶשֶׁא הָא כְּכּוּבִי וְכִסִּי
זֶה לֹא יָגַע בְּסִבְנֵי וְהַמְנִיק
הָא וְהָא כְּכּוּבִי וְכִסִּי וְלֹא
פְּנוֹת כָּאן בְּאַשְׁפָּה שְׂאִינְהוּ
הָא לְפָנוֹת אֲבִידָה מִדַּעַת
שְׂוִיָּה לְפָנוֹת וְנִמְלָךְ עָלֶיהָ
נִזְנֵן דְּקִתְנִי שְׁבֹן דְּרָךְ אֲשֶׁפָּה
שְׁבֹן דְּרָךְ אֲשֶׁפָּה לְפָנוֹת
כֻּלִּים קִטְנִים: מִתְנִי'

אלו שלו מצא בכותל חד
שכירו לאחרים אפילו בת
מזריים הן אטו אמורים

לא ותיאגשו בעללים היקא
י כבודו דאמר רבה בפרקין הכי
ם לא היינו משום דנקן לו מיתח
ה מדעת היא ואינו חייב כלל
אם הגדיה חייב במשמיתתה בדי
חייב בנטילתה ועובדא דירושלם
אי לא הוה לן למיתש לאתאמ
אות עבד וכן הא דתניא לקמן
הנחא שם ולא יגע בו אפילו
ש דיהיב סימנא קשה דפשיטא
ין בו סימן:

שם ע"ז ולקמיה מפ' היכי עבדי: אחת מבין זה חציה על זה: נירינית היא. נירוס קסר פת וא' אחר הנדרן גזולות מקשורין. נפה נדר. של אבנים: לא יען ביה. עטמא מפ' בגמרא: מבוסה לא יען בו. דאין זו אבידה אלא מחוץ עליה בלא תבול להתעלם דמשתמר הוא: נמ' בדרין. ממקום למקום: מעלמא אתו. ואין זה הינתן וכן דאין ביה סימן נמא הרי אלו שלו: ואיכא למימר איניש אנצניניהו. האיל ומקשרין: קפס הינוה. ברבר שאין בו סימן וכ"ש דנאי הינתן: לבתחילה לא יטול. דאי שקלת ליה ליכא למקריה סימניו לומר בהו חסיד לקבל לא טולת ובעלים מביד ויבאו ויטלו: ואם נטל לא יחזיר. דהא ליכא דיהיב סימנא: שכן דרך אשפה ליפנות. ואי לא שקיל ליה האי השקא לכשפנה ישלנה נכרי או ישראל חסדו חלקך אבידה היא ומחזר עליה: בוכי וכו'. טמונים מדעת תנאי ולא יען ביה: סכני ותמכין. שכן כלים טענים אבידה מן שהשליכם שם עם האשפה שהוציאם מן הבית ולקמן פריך מאי שכן דרך אשפה לפנות: אבידה מדעת היא. דהיה ליה לאסוקי אדעתיה שפונה: היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות. שהבעלים נמליכם לפנות: לפנות ליה בלי קטנים. מן הבית שלא מדעת: מתני' בגמרא. כל גל אבנים מחומה שפלה: חרי אלו שלו. בגמרא מפרש: מחציו ולחזין. באחד מחזי בותל הסמוכים לרשת הרבים מצאה מחזי עוביו של בותל ולחזין שלו דאמרין אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכן דאע"ז דאמרן ליה ספק הינתן לא טול ונאי דנאי הינתן הוא לא מקומי למתני בגמרא דשתיק טפי דאיכא יאוש בעלים: ואפילו מצא בתוך חבית כז'. דלא ידע דמאן ניהו ובגמלי נואש: נמ' תנא. גבי גל ובתל שן: שייכול לומר לו. לבעל חגל או לבעל הבותל: של אמוריים. שהורישו אבותינו היה: ישראל לא מצני. ומתני ולפיכא אמאי לא היה בעל חבית זה משתמש בה זה כמה שנים:

מִחֲצִיּוֹ וּלְחֹץ שְׁלוֹ מִחֲצִיּוֹ וּלְפָנִים
הַבַּיִת הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ: גִּמְ' תָּנָא
נִנְעִי יִשְׂרָאֵל לֹא מִנְּעִי לֹא צְרִיכָא
דְּשִׁתִּךְ

בִּיהַי הָיוּ מְחוּבָּבִים בְּשִׁמְיֹתֶיהָ מִשָּׁפֶסֶף לְרֹבֵה חַיִּי
הַנְּחֻיבִים בָּהּ וְאֶמְרֵיהֶן בְּהוֹבֵר אֶת הַסְּפִינָה
בְּהִשָּׁבָה כִּלְל וְלֹכֵךְ כִּי חִזְיָר לְמִקְוֵאָה אִינוּ
בִּקְהָה אֶבֶל הָכָא אִם הָיָה יוֹדֵעַ שְׂהָיָא אֲבִידָה
בִּקְהָה מִשְׁחָל מִשְׁחָל בְּזֶמֶן מִשְׁמַע פִּירָק הַסְּפִינָה (סז)
וְקָאמֵר דְּאִימָר אֲתָא מְרִיהּ וְלֹא אֲשַׁכְחִיהָ
הָיָה חִזְיָר שְׁפִיר וְכֵן מִשְׁמַע דִּסְתָם חֲפִסָּה יֵשׁ
(סח) מִצָּא טִלְתִּי אוּ מְקֻדָּם בְּצַד גִּדְרֵי אֵין זוּ
בוּ סִימֶן דְּדִרְךָ פּוֹעֲלִים שְׂמֻמִּיָּים טִלְתִּין אוּ
לֹא חִזְרֵנוּ לְשׁוֹם אֲדָם שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ מִי הֵם

בבא מציעא דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

להחזיר להם, ואם כבר נטל את החפץ ממקומו, לא יחזיר לאף אדם, כיון
שאינן בחפץ סימן ולמי יחזיר, אלא ידא מונח בידו עד שיבוא אליהו:
שנינו במשנה: מצא כלי באשפה, מכוסה לא יגע בו, מגולה נטל
ומכריז:

מקשה הגמרא מברייתא: ורמינהו, מצא כלי טמון באשפה, נטל ומכריז,
שכן דרך אשפה לפנות – לפנותה ממקומה, ויש לחשוש שכשיפנו את
האשפה ימצא גוי או ישראל שאינו הגון את הכלי ויטלנו לעצמו, ולכן אף
שהונח שם לדעת, נחשב אבידה, ועליו ליטול החפץ ולהכריז. וקשה
שבמשנה נאמר שאם נמצא באשפה כלי מכוסה לא יגע בו. מתרצת
הגמרא: אמר רב זבד, לא קשיא, הא – הכשנה מדברת בכוזי וכו' –
בקנקנים וכוסות, והא – הברייתא מדברת בסכניי והמניק – בסכנים
ומזלוגות. ומבאר הגמרא: המשנה מדברת בכוזי וכו', שהם כלים
גדולים שאין מצוי שיפלו בשוגג, ומסתבר שהונחו שם בכוונה ולא אבדו
לבעלים, ולכן לא יגע בהם. והברייתא מדברת בסכניי והמניק, שהם כלים
קטנים, ומסתבר שהוציאם בשוגג יחד עם האשפה, ואבדו לבעלים, ולכן
נטל ומכריז. תירוצ' נוסף: רב פפא אמר, הא והא – גם המשנה וגם
הברייתא מדברות בכוזי וכו' – בקנקנים וכוסות, שודאי הונחו באשפה
מדעת הבעלים, ולא קשיא, כאן – בברייתא מדובר באשפה העשויה
לפנות – שדרך לפנותה, ואף שהכלי הונח באשפה מדעת הבעלים, אבל
הרי אם ישאר כאן יאבד מהבעלים ולכן נחשב לאבידה, ונטל ומכריז,
ואילו כאן – במשנה מדובר באשפה שאינה עשויה לפנות, וכיון שהוא
מקום המשתמר לא יטול.

מקשה הגמרא: אם הברייתא אכן מדברת באשפה העשויה לפנות, מדוע
יש חיוב להכריז, הרי אבידה מדעת הבעלים היא, שכן היה על הבעלים
לחוש לכך שיפנו משם את כליו יחד עם כל האשפה, ואם כן אין בה חיוב
השבה. מתרצת הגמרא: אלא צריך לומר שהברייתא מדברת באשפה
שאינה עשויה מלכתחילה לפנות מיד כי אם לאחר ימים רבים, וכשהמניק
בה הבעלים את חפציו היה בדעתו שישתמר שם, ולכן אינה בגדר אבידה
מדעת, ואחר כך נמלך עליה בעליה לפנותה מיד, ואם לא יקחנה משם
תאבד לבעליה, וכיון שכן היא בגדר אבידה ויש להכריז עליה.
מקשה הגמרא: בשלמא – מובן הדבר לרב פפא המעמיד את הברייתא
באשפה העומדת לפנות, היינו דקתני – וזהו מה שכתוב בברייתא שהטעם
שנוטל ומכריז הוא שכן דרך אשפה לפנות, אלא לרב זבד שמעמיד את
הברייתא בסכניי והמניק, מאי כוונת הברייתא שהטעם שנוטל ומכריז לפי
שכן דרך אשפה לפנות, הרי לרב זבד הטעם הוא משום שמדובר בכלים
קטנים שעשויים ליפול לאשפה בשוגג. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא
היא שכן דרך אשפה לפנות לה מן הבית כלים קטנים בשוגג, ולכן
המוצא כלים קטנים באשפה נוטל ומכריז, שהרי הם ככל אבידה שחייבים
בהשבתה:

משנה

מצא מציאה בגל – ערמת אבנים מחומה ישנה שנפלה, ובכותל יושן – או
שמצא בחורים שבכותל יושן, הרי אלו שלו. מצא מציאה בחורים שבכותל
חדש הסמוך לרשות הרבים, אם נמצאה מחציתו של עובי הכותל ולחיו, הרי
אלו שלו, שאומרים אנו שאחד מבני רשות הרבים הניחו שם ושבת,
אבל אם נמצאה מחציתו של עובי הכותל ולפנים, הרי היא של בעל הבית,
לפי שמן הסתם הוא הטמינה שם. אם היה משכברו – את הבית לאחריהם,
אפילו אם מצא בתוך הבית, הרי אלו שלו, שכן אי אפשר לברר מאיזה
שוכר נאבד ומשום כך הבעלים מתייאשים:

נמרא

הגמרא מבארת את הטעם שכשנמצא בגל וכותל ישן הרי אלו שלו: תנא
בברייתא. מפני שכול המוצא לומר לו – לבעל הגל או הכותל, של
אמורים שגור בארץ ישראל לפני שגירושם אבותינו, שייכות הן – חפצים
אלו. שואלת הגמרא: אטו – האם רק אמורים מצנע – מחביאים חפצים
בכתלים, וישראל לא מצנע בכתלים, הלא מן הסתם גם בעל הכותל
שהוא ישראל, הטמין חפצים בכותל מחציו ולפנים שדרי משתמש הוא כבר
כמה שנים בכותל זה, ומדוע הם שייכים למוצא. מתרצת הגמרא: לא
צריך

היו המטבעות מסודרות באבני בית קולים – עבודה זרה ששמה מרקוליס,
ולהלן יבואר סדר הנחתם, מהו, האם הוא דרך הינוח חייב להכריז או לא.
פושטת הגמרא את הספק: תא שמע, דתניא, מצא מעות מפוזרות, הרי
אלו שלו, כיון שאין בהם סימן. אבל אם היו מסודרות באבני בית קולים,
חייב להכריז, כיון שצורה זו חשובה דרך הינוח. מבארת הברייתא: ואלו
הן אבני בית קולים – כיצד הוא צורת הנחת אבני בית קולים, אכן אחת
מונחת מכאן, ואכן אחת מונחת מכאן, ואכן אחת והשלישית מונחת על
גביה – על גבי שתי האבנים, חציה על זו וחציה על זו.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה האם שייך סימן בסלע אחת על צמחה: תנו
רבנן, המוצא סלע בשוק, ומצא חבירו ואמר לו שלי היא סלע זו
שמצאתה, ואף נתן לו סימן שסלע חדשה היא, או שסלע נירזנית היא –
שמו של נירון קיסר כתוב עליה, או שסלע המוטבעת בדמותו של מלך
פלוני היא, לא אמר כלום, והרי היא של המוצא, ולא עוד, אלא אפילו
אם שמו של חבירו הטוען שהיא שלו כתוב עליה, לא אמר כלום, והרי
היא של המוצא, לפי שאין סימן למטבע. מבארת הגמרא את הטעם שאין
סימן למטבע: דאמר המוצא, דלמא אפוקי אפוקי ומאניש אחרתא נפל
– יתכן שהמטבע אכן היתה פעם בידו אדם זה ולכן בקי הוא בסימניה, אך
הוא הוציאה כבר מתחת ידו, ומידי אדם אחר נפלה ונאבדה:

משנה

המשנה מבארת את הדין במציאת חפצים שצורת הנחתם מוכיחה שיתכן
והם הונחו שם לדעת הבעלים: מצא אחר הנפה – כותל העשוי מעץ או
מקנים, או אחר הנדר של אבנים, נזולות מקושרים, או שמצא את
הגולות מקושרים בשבילין שבשדות, הרי זה לא יגע בהן. מצא כלי
באשפה, אם הוא מכוסה, לא יגע בו, משום שניכר שהונח שם מדעת,
וכיון שבצורה זו הוא משתמר, הרי שלא על כזו אבידה הוזהרה התורה
להשיבה, אבל אם היה הכלי מגולה, נטל ומכריז, שכיון שאינו משתמר
בצורה זו, ודאי שלא הונח מדעת אלא נפל שם:

נמרא

הגמרא מבררת את הטעם שאין ליגע בגולות מקושרים שנמצאו אחר
הגפה. שואלת הגמרא: מאי טעמא – מהו הטעם שהמוצא גולות מקושרים
אחר הגפה אסור לו לקחתם משם. משיבה הגמרא: דאמרינן – משום שאנו
אומרים, הני – גולות אלו, אינן אצנעיהו – אדם הצניעם שם, ואי שקיל
להו – אם המוצא יקחם, לית להו למרייהו סימנא בגווייהו – הרי לא יהיה
לבעלים סימן לתת בהם, ונמצא שהוא מפסיד את הבעלים, הלכך
לשקניהו – ישאירם במקומם, עד דאתי מרייהו ושקיל להו – עד שיבוא
הבעלים ויקחם בעצמו.

הגמרא מבררת מדוע הגולות נחשבים לדבר שאין בו סימן: שואלת
הגמרא: ואמאי – מדוע אסור למוצא לקחת הגולות מחשש שלא יהיה
לבעלים סימן בהם. ליתיה קשר סימנא – הרי מדובר בגולות קשורים,
ודקשר של הגולות יכול לשמש כסימן. משיבה הגמרא: אמר רבי אבהו בר
זבדא אמר רב, מדובר בגולות המקושרים בכנפיהן, וקשר זה אינו חשוב
סימן, והטעם לכך, כיון דכולי עלמא הכי מקשרי להו – שכולם קושרים
את גוליהם בצורה זו.

ממשיכה הגמרא לשאול: ולתו מקום סימן – הרי המשנה מדברת בגולות
קשורים שאינם יכולים לפרוץ, ואם כן הבעלים יכולים לתת כסימן את
המקום ששם היו מונחים הגולות. משיבה הגמרא: אמר רב עוקבא בר
המא, המשנה מדברת בגולות הקדדין ממקום למקום, ומן הסתם כבר
אינם נמצאים במקום שהונחו שם, ולכן המקום שנמצאו אינו סימן.

שואלת על כך הגמרא: אי – אם המשנה מדברת בגולות הקדדין, מעלמא
אתו – יש לנו לומר שממקום אחר באו ולא הונחו כאן בכוונה. יהיו מוקדדין
למוצא כיון שאין בהם סימן. מיישבת הגמרא: איבא למימר מעלמא אתו
– יתכן לומר שאכן הגולות באו משאר מקומות בעולם, ואיבא למימר
אינש אצנעיהו – אבל יתכן גם שאדם הצניעם בכוונה תחילה, ותהו ליה
ספק הינוח – ואם כן הרי זה ספק אם הונחו שם או שנפלו, ואמר רבי אבהו
בר זבדא אמר רב, כל דבר שהוא ספק הינוח דבר שאין בו סימן,
לכתחילה לא יפול, לפי שיתכן שאדם הצניע את החפץ במקום זה, ואם
יטול ויכריז הרי הוא מפסיד את הבעלים, שכן אין להם סימן ולא יוכל

1 **רְשִׁיתֵךְ מִפִּי** – מדובר שהעלתה האבידה חלודה מרובה, והדבר מוכיח
2 שמונחת היא שם כבר זמן רב, ומסתבר שלא היו הבעלים מניחים אותה שם
3 זמן רב כל כך, ולכך יכול לומר לו שהיא מימות האמוריים:
4 שנינו במשנה: מצא בְּכוֹתָל חֶרֶשׁ, מִחֶצְיוֹ וְלַחוּץ שָׁלוֹ, מִחֶצְיוֹ וְלִפְנִים שָׁל
5 **בַּעַל הַבֵּית**:

6 הגמרא מבארת אימתי נאמר דין זה: **אָמַר רַב אֲשֵׁי, סָבִינָא** – סבין הנמצא
7 בחורי הכותל, הולכים בְּתֵר בְּתֵרָא – אחרי הבית יד שלו שהוא מקום
8 אחיזתו, שאם היה הבית יד כלפי פנים הבית, הדבר מוכיח שהונח שם על
9 ידי בני הבית ומשיבו לבעל הבית, ואילו אם היה כלפי חוץ, הרי שהונח שם
10 על ידי עוברי רשות הרבים והרי אלו שלו, וְכִיפָא – כיס של מעות הנמצא
11 בחורי הכותל, הולכים בְּתֵר שְׁנֵצִיָּה – אחר רצועותיו, שאם היו לצד פנים
12 מסתבר שהוא של בני הבית, ואם היו כלפי חוץ, בני רשות הרבים הניחוהו
13 והרי אלו שלו.

14 מקשה הגמרא: וְאֵלָּא מִתְּנִיתִי דְקִתְנִי – משנתניו שמבואר בה לחלק שאם
15 מצא מִחֶצְיוֹ של הכותל וְלַחוּץ, שָׁלוֹ, מִחֶצְיוֹ וְלִפְנִים שָׁל **בַּעַל הַבֵּית**,
16 אימתי נאמר דין זה, וְלַחוּץ אִי קֵתָא לְנָא אִי קֵתָא לְכַר – נבר ונראה אם
17 הבית יד של הסבין היא לצד הפנימי של הכותל או לצדו החיצוני וכך נדע
18 מי הניחו שם, וכן בכיס, נבר אִי שְׁנֵצִיָּה לְנָא אִי שְׁנֵצִיָּה לְכַר – אם
19 רצועותיו הן כלפי פנים או כלפי חוץ. מתרצת הגמרא: מִתְּנִיתִין – משנתניו
20 עוסקת בְּאִוְרָא וְנִסְכָּא – במוכין וגוש כסף, שהם דברים שאין להם בית יד
21 או רצועות, ולכן אין צורת הנחתם מוכיחה מי הניחם שם.

22 דין נוסף במצא בכותל: תָּנָא בברייתא, אִם הָיָה בִּוְתָל מְמוּלָא בכל רחובו
23 מִקֵּץ – מן החפצים שנמצאו בחורים שבו, חוֹלְקִין בו המוצא ובעל הכותל.
24 שואלת הגמרא: פִּשְׁטָא שכשארן אפשרות להוכיח למי שייך החפץ,
25 חולקים בו בעל הכותל והמוצא. משיבה הגמרא: לֹא צָרִיכָא דְמִשְׁפַּע בְּתֵר
26 גִּיפָא – הברייתא מדברת שהכותל משופע לצד אחד, מִהוּ דְתִימָא
27 אֲשֶׁתְּפֹכִי אִישֶׁתְּפֹךְ – היינו סבורים לומר שמתחילה היה הכל מונח בצד
28 הגבוה של הכותל אלא שנשפך לצד השני, וניתן את החפץ למי שבצדו
29 הגבוה של הכותל, קָא מִשְׁפַּע לָן – לכן משמיעה לנו הברייתא שאין
30 אומרים כן, אלא המוצא ובעל הכותל חולקים במציאה.

31 שנינו במשנה: אִם הָיָה מִשְׁפָּרֵד לְאַחֲרִים אֶפִּילוּ (מִצָּא) בְּתוֹךְ הַבֵּית הָרִי
32 אֵלּוֹ שָׁלוֹ:

33 הגמרא מבררת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: וְאִמָּא – מדוע נוטל את
34 המציאה לעצמו, לִיּוּל בְּתֵר בְּתֵרָא – נאמר שהמציאה שייכת לדייר
35 האחרון ששכר את הבית, מִי לֹא תָנִן – האם לא שנינו במשנה (שקלים פ"ז
36 מ"ב) מְעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ לְפָנֵי סוֹחְרֵי בִּהְמָה בִּירוּשָׁלַיִם, לְעוֹלָם – בין בזמן
37 הרגל ובין שלא בזמן הרגל, הם בחזקת מעות מִעֶשֶׂר שְׁנִי, לפי שנומער שני
38 אינו נאכל אלא בירושלים, וכיון שהיו כסף מעשר רב, ואין אדם יכול
39 לאכול את כל מעשרותיו בשדותיו בירושלים, היו נותנים את הכסף לעניים
40 או לחבריהם הדרים בעיר שיאכלום בקדושת מעשר, וכיון שעיקר דמי
41 מעשר קונים בהם בהמות לקרבן שלמים, הרי שרוב הבאים לקנות בהמות
42 יש בכיסם מעות מעשר, לכן כשנמצאו מעות לפני סוחר בהמה יש לחוש
43 שנפלו מן הקונים ויש להחזיקם בתורת מעשר שני, אך אם נמצאו המעות
44 בְּתֵר הַבֵּית, אפילו בזמן הרגל, הם בחזקת חוֹלִין, ואף בזמן הרגל שרוב
45 המעות בירושלים הן מכסף מעשר, שכן עולי רגלים מביאים עמם את כסף
46 המעשר שלהם כדי לאוכלו בירושלים, מכל מקום אנו הולכים אחרי רוב
47 השנה ותולים שמעות אלו נפלו כאן קודם הרגל, וְאִם נמצאו המעות בשאר
48 השווקים שְׁבִירִישָׁלַם, יש חילוק מתי נמצאו, אם בְּשָׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה

49 נמצאו, הם בחזקת חוֹלִין, לפי שרוב מעות שבעיר במשך השנה הן חולין,
50 ואם נמצאו בְּשַׁעַת הָרָגָל, הִכָּל בחזקת מִעֶשֶׂר, שרוב המעות שבעיר הן
51 מעשר. וְאָמַר רַבִּי שְׁמֵעִיָּה בְּרַיְיָ, מִאִי מִעֶמָּא – מה הטעם שבירושלים
52 בימות הרגל המעות מעשר, ולא תולים שהן מן הרוב של שאר ימות השנה
53 שהן חולין כמו שאומרים אנו לגבי מעות שנמצאו בהר הבית, הוֹאֵל וְשׁוֹכֵן
54 יְרוּשָׁלַם עֲשׂוֹן לְהִתְכַּבֵּד וְרִגְלִים לְנוֹקְטוֹם בְּכָל יוֹם, ואם נפלו שם מעות
55 לפני הרגל ודאי כבר מצאו אותם מכבדי השוק, מה שאין כן בהר הבית
56 שאין מכבדין אותו בכל יום. אֵלָּא מִמִּינֵי – הרי יש להוכיח מכאן
57 שבמקומות העשויים להתכבד אנו תולים שקפאן קָפָא אֵילוֹ וְהִנֵּי אַחֲרֵינִי
58 נִינְהוּ – האבדות הראשונות כבר אינן כאן, והמציאות שלפנינו אחרות הן,
59 ולאחרונה נפלו כאן, ואם כן הִכָּא נָמִי – במשנתניו וגם נאמר שקפא קָפָא
60 אֵילוֹ – האבדות הראשונות הלכו ואינן, שכן הדרך שכל שוכר ביציאתו מן
61 הבית מחפש ומפנה את כל חפציו, ואף אם אחד מן השוכרים הראשונים
62 שכח משהו, הדייר שאחריו מצאו, וְאֵילוֹ הִנֵּי – המציאות שלפנינו, דְּבִתְרָא
63 הוּא – של השוכר האחרון הן, ומדוע אומרת המשנה שהן של המוצא.
64 מיישבת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוֹם בְּרַיְיָ, הַמְשָׁנָה מְדַבֵּר בְּגוֹן
65 שְׁעָשָׂא בַעַל הַבֵּית לְבִיתוֹ, פּוֹנֵדֵק (מלון) לְשִׁלְשָׁה יִשְׂרָאֵל, ומי שנפל ממנו
66 מתייחס משום שאינו יודע את מי מבין השנים האחרים לתבוע, ולכן הרי
67 אלו שלו.

68 מקשה הגמרא: האם שְׁמַע מִינָהּ – יש לשמוע מכך שְׁהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
69 בְּןֵי אֶלְעָזָר האומר שהמוצא אבידה במקום שהרבים מצויים בו הרי אלו
70 שלו, אֶפִּילוּ בְּמָקוֹם שֶׁמֻּצְוִים בו רוב יִשְׂרָאֵל, ולא רק במקום שמצויים בו
71 רוב נברים, שלכן אחד מהשלושה שאיבד מתייחס מאבידתו, והרי לעיל
72 (כד.) הסתפקנו בזה.

73 מתרצת הגמרא: אֵלָּא אָמַר רַב מְנַשֶּׁיָּא בְּרַיְיָ, הַמְשָׁנָה מְדַבֵּר בְּגוֹן
74 שְׁעָשָׂא בַעַל הַבֵּית לְבִיתוֹ, פּוֹנֵדֵק לְשִׁלְשָׁה עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, ומסתבר שמן
75 הנכרים נאבד, ואין חיוב השבת אבידה לנכרי.

76 תירוצ נוסף: רַב נֶחֱמָן אָמַר בְּשֵׁם רַבָּה בְּרַיְיָ, אֶפִּילוּ תִּימָא – אפילו
77 אם נאמר שהשכיר את הבית באחרונה לְשִׁלְשָׁה יִשְׂרָאֵל, גם כן הרי אלו
78 שלו, ולא משום שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר שהמוצא מציאה במקום
79 שרבים מצויים בו הרי אלו שלו, שכן במקום שהרבים מצויים בו אפשר
80 שההלכה כחכמים שאינו מתייחס, לפי שסבור בדעתו שהמוצא רוצה
81 להחזיר את האבידה אלא שאינו יודע מי הבעלים, ובודאי כשיעלה לרגל
82 יכריז עליה ויחזירנה לפי סימנים, אך במקרה שלפנינו גם חכמים מודים
83 שהבעלים מתייחסים, מִאִי מִעֶמָּא, משום שאנו אומרים שְׁהָוָא דְנִפְל
84 מִינֵיהּ מִיֵּאֵשׁ – אותו אדם שנפלה ממנו האבידה מתייחס, משום שמיֵּמַר
85 אָמַר – הוא סבור בדעתו, מִכְּדִי אִינִישׁ אַחֲרֵינָא לֹא הָוָה בְּהִירָא אֵלָּא הִנֵּי
86 – הרי אף אדם אחר לא היה עמי כי אם אנשים אלו, והרי אָמַר קְמִיִּיהוּ
87 בְּמָה זְמַנִּי לִתְהַדְרוּ לִי וְלֹא תְהַדְרוּ לִי – כבר בקשתי מהם כמה פעמים
88 שיחזירו לי את אבידתי ולא החזירו לי, וְהִשְׁתָּא לִי תְהַדְרוּ – האם עתה כן
89 יחזירו לי, הרי הדבר מוכיח שאינם רוצים להחזיר לי את אבידתי הרי
90 לְאַהֲדוּרָא אֶהְדְּרוּהָ נִיְהָלִי – אם היה בדעתם להחזיר לי את אבידתי הרי
91 כבר מחזירים לי אותה, וְהָאִי דְלֹא אֶהְדְּרוּהָ לִי בְּרַעֲתִיִּיהוּ לְמִינְזֻלָּה – ומכך
92 שעדיין לא החזירו לי עד עכשיו הרי שכונתם לגזל, ולכן הוא מתייחס
93 מלמוצאה עזר.

94 וְאִוְרָא רַב נֶחֱמָן לְטַעְמֵיהּ – רב נחמן האומר שהבעלים מתייחסים בשלשה
95 ישראל, הולך בזה לשיטתו, דְּאָמַר רַב נֶחֱמָן, רָאִה סָלַע

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמ' א

8 רוב העליון על האמצעי, וכעין מעלות הסולם, מִהוּ, מתרצת הגמרא:
9 פְּשוּטָא מִהָא – מדברי רב נחמן, תָּרָא מן השאלות, דְּאָמַר רַב נֶחֱמָן אָמַר
10 רַבָּה בְּרַיְיָ, מִיֵּאֵשׁ כָּל שְׂאִילוֹ מִכְּנִים לָהּ – לערימת המטבעות קִיסִים בְּיַנְיָהּ,
11 וְנוֹמְלָם כּוֹלֵם בְּכַת אַחַת, חֵיבִי לְהַכְרִיז, וכשהיו מסודרים כסולם הרי הם
12 ניטלים כאחת, ויש לפשוט מכאן שבאופן זה חייב להכריז.
13 ספק נוסף: בְּעֵי רַב אֲשֵׁי,

1 **מִכְּנָא מִכְּרִיז** – המוצא מכריז שמצא מטבעות, והבעלים נותן סימן את מנין
2 המטבעות, לכך שני מטבעות אינו סימן, כיון שמייעוט מטבעות שנים.
3 ספיקות אודות צורות הנחה של מטבעות: בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, היו המטבעות
4 מסודרים בְּשִׁירִי – בעיגול מִהוּ, האם חשוב כמגדלים או כמפחרים. וכן יש
5 להסתפק כשהיו המטבעות מונחים בְּשׁוּרָה – זה על יד זה, מִהוּ, או שהיו
6 מונחים בְּהַצְבָּה – מטבע אחד כנגד החלל שבין השנים האחרים וכעין
7 סגוּלָה, מִהוּ, בְּסוּלָם – שהיה האמצעי רובו על התחתון ומיעוטו באויר, וכן

בבא מציעא. פרק שני – אלו מציאות דף בו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קלא רש"י

דשתיף טפי. העלו חלודה רבה דבולי האי לא שביק להו: סבינא. הנמצא באחד מחורי הבתול: בתר קתא. אילו אי קתיה לגיו בני הבית נתגדוהו שם אי קתא לבר בני רשות הרבים נתגדוהו שם שכן דרך אחיזתו וכן ביסא בתר שנציה אשטרל"א בלע"ז: באודרא. מוכין: נכסא. פלטא של כסף: ממוילא. מן החפץ שמחזיק כל רוחב הבתול: לא צריכא דמשפע. הבתול לחד גיסא: מהו דתימא. בחצי הגובה היה תחילה ואשתפוכי אשתפוך לצד הנמוך קמ"ל: לפני סוחר. בהמה. בירושלים: לעולם. בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל: מעשר. שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו ונותן מעות מעשר לעני העיר או לאוהביו ויחבי העיר ורוב הוצאות מעשר לזקחין בן בהמות לשלמים כדגמור שם שם מעשר משלמים במסכת מנחות (דף כג.) ובהר הבית חולין. ואפילו בשעת הרגל ואע"פ שרוב מעות שבעיר מעשר שעולי רגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלם לא שביקין רובא דשתא ואוליין בתר רגל אלא אמרי' מלפני הרגל נפלו באן וחולין הו: ובירושלים. בשאר שווקים שבה: בשאר ימות השנה חולין. דרוב מעות שבעיר חולין: ובשעת הרגל מעשר. שרוב מעות העיר מעשר: ואמר רב שמעיה בר יעריא מאי טעם. בירושלים בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' מלפני הרגל נפלו כדאמרן בהר הבית: ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום. ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מציאנו מכבדי השוק אבל הר הבית אין צריך להתכבד בכל יום שאין טיט ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע ועוד שאין אדם נכנס שם במגעל ובקבץ שעל רגליו: אלמא. בדרך שעשוי להתכבד אמרי' קמאי קמאי אילו והני אחריני ניהו: תא נמי. סתם שוכר בית כשהוא יוצא מחפש כל ויתויו ונוטל את שלו ויוצא ונימא האחרונים שבהוהו שאילו הראשונים שכחוהו כבר מציאנו האחרונים: לשלשה ישראל. בבת אחת וכל שכן אם היו עובדי כוכבים ומי שנפל ממנו מלאש דלא ידע מומא נבעי: פנידך. מקום שעובדים ושבים לגים לילה אחד ושנים: ואפילו ברוכ ישראל. דעביד דמייאש ולא סמיך דליתדרו נחליה דלא מפלגי בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן: לשלשה עובדי כוכבים. אידי דנקט שלשה גבי ישראל נקט נמי גבי עובדי כוכבים וד"ה חד וכלבד שיהא אחרון: אפילו תימא לשלשה ישראל. ולא תפשוט דהלכה ברשב"א דכי פליגי רבנן עליה היכא דנפלה במקום שהרבים מצויין דלא ידע להו לכולהו דסבר האובד וימיר אמו ההוא דאשבח לא ידע ממי נפלה ולבשיגעי הרגל יכרי עליה ואתן סימן ואטול אבל הקא דידע להו לכולהו ותבענהו ולא אודו אינאשי מייאש מימר אמר כי: אמרי' קמייחיו. אמרתי לפניכם: והשתא ליתדרו. בתמידי:

דאע"ג שביבד התיבה אוליין בתר רוב מעות שנשתמשו שם ולא בתר בתרא כשנמצאו בגומא ויש לומר שיש גומא שנבדקת על ידי ביבד כדאמר פרק דם נדה (נה נו: וסג ד"ה גמול) ויש גומא שהיא עמוקה או סדק שהוא עמוק שאינו נבדק ע"י ביבד כי הויא דפסחים ומתני' דקטני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת ביבד: לשלשה עובדי כוכבים. בפחות משלשה לא מקרי רוב ומיירי שעדיין ישנם בבית דאי לאו הכי הוי דבעל הבית שהוא בתרא: אפילו תימא לשלשה ישראל. מלתיה דבר קפרא מפרש דאמר לשלשה בני אדם מיירי אפי' בשלשה ישראל ואפילו רבנן דאמרי ברוכ ישראל חייב להכריז הקא הוי שלו דרמף דמתנאש וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה כדאמר בסמוך גבי ראה סלע שנפלה משלשה וי"ל דלא סגי בפחות משלשה דאימיר דמאחר מן השוכרים אבר והם אינם חושדים את בעל הבית ולכן אין האובד מתיאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירוהו לו (ועיי' דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמוקם):

שנפל

דשתיף טפי. וא"ת ולקניי ליה חצירו לבעל הגל או לבעל הבתול וי"ל דאין חצר קונה בדרך שכיול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הקא שהוא מונע בעובי הבתול וכן מוכח לקמן (פסחי ט.) דרבנן מצא חבנות ובשולחנות דרי אלו שלו ואין חצירו קונה לחבנו או לשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו היה לימצא וכן לקמן (נה טז.) דקאמר לא שנו אלא בלוקח מן התגר דאן הוי שלו ולא אמרי' דקנה אותם תגר כשהיה ברשותו: כביתול חדש מחציו ולחצו שלו. וא"ת והא אמרינן ספק הניחא לא יטול ועוד דהקא כי נמי נטל להוי מקום סימן ויכריז ועוד דמשמע דמתני' מיירי אפילו ביש בו סימן דבגמרא הוה בעי לאוקמי מתני' בסבין וכיס אלא מחמת פירכא אחריתי מוכי לה באודרא ונכסא וי"ל דאיירי בשתיק דומיא דביתול ויש ומסתמא כבר בקשו בעלים ולא מצאו ונתייאשו אבל מחציו ולפנים של בעל הבית דאינו שוכח חפציו ימים רבים: בתוך הבית הרי אלו שלו. מיירי שמצא בזה הענין שנראה שהוא אבידה: וניול בתר בתרא. דהיינו בעל הבית דמסתמא לעולם הוא דר בביתו עם השוכרים וטרום שהלכו חפשו חפציהם וכבדו הבית ולא שכחו דבר ואין לתלות המציאה שהיא שלהם אלא בבעל הבית שעדיין נשאר בביתו כאתרוגה כגון מעות דתליין בתר בתרא לפי שמכבדי השווקים בכל יום ואפילו אין בו סימן דאין בעל הבית מתיאש מה שמפסיד בביתו כסבור שימצאנו היום או למחר כיון שאין נכרים עמו דרים בביתו וכי משני שעשה פנידך לשלשה בני אדם אפילו כי יש סימן מתיאש: לעולם מעשר. ואין לתלות הן המוכרין נפלו וכבר מעות חולין הן שנתחללו על הבהמה דאוליין בתר לזקחין דהוה רובא דמוכר אחד מוכר לכמה בני אדם ועוד דמוקמינן להו אחזקה דהוי מעשר: בזה הבית לעולם:

נקיטנא

דאע"ג שביבד התיבה אוליין בתר רוב מעות שנשתמשו שם ולא בתר בתרא כשנמצאו בגומא ויש לומר שיש גומא שנבדקת על ידי ביבד כדאמר פרק דם נדה (נה נו: וסג ד"ה גמול) ויש גומא שהיא עמוקה או סדק שהוא עמוק שאינו נבדק ע"י ביבד כי הויא דפסחים ומתני' דקטני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת ביבד: לשלשה עובדי כוכבים. בפחות משלשה לא מקרי רוב ומיירי שעדיין ישנם בבית דאי לאו הכי הוי דבעל הבית שהוא בתרא: אפילו תימא לשלשה ישראל. מלתיה דבר קפרא מפרש דאמר לשלשה בני אדם מיירי אפי' בשלשה ישראל ואפילו רבנן דאמרי ברוכ ישראל חייב להכריז הקא הוי שלו דרמף דמתנאש וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה כדאמר בסמוך גבי ראה סלע שנפלה משלשה וי"ל דלא סגי בפחות משלשה דאימיר דמאחר מן השוכרים אבר והם אינם חושדים את בעל הבית ולכן אין האובד מתיאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירוהו לו (ועיי' דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמוקם):

משנים חייב להחזיר. אפילו אין בו סימן דאינו מתקנאש לעולם ומיירי ששניהם בקשה יחד קודם שבא זה ומצאה ולכך סבור ודאי שחבירו לקחה בשבטקה עמו ואינו מתקנאש לעולם שמתחבב יחידה לי בשאבישנו ברבים ואוביח לו שמצאו ולכך נמי אמרין בסמוך אימור שותפי גינהו בין שראינום מחפשי יחד ומה שפרשי' משעם

יאוש שלא מדעת אין נראה דהא רבא סבר דהוי יאוש ומפרש בסמוך מילתיה דרב נחמן ואין סבא לומר דהדר ביה בטר דאיתותב ומה שפירש נמי שישביענו שבעת היסת קשה ובי ישביענו בטענת ספק ומיהו י"ל דטוען ברי לפי שלא היה שם אחר כי אם הוא אך קשה דבימי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבעת היסת ונראה לפרש שבלא שבעה אינו מתקנאש לעולם בדפרישית: לא אמרן אלא כי לית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד. דהיינו כי ליבא שלש פרוטות אלא ב' דמה נפשוך אין צריך להחזיר אם שלשתן שותפין אין כאן כדי חקירה לכל אחד ואם אינן שותפין האובד יתקנאש כי השנים יחדוהו כל אחד על חבירו וא"ת ויחלוש שמה שנים הם שותפין דאין חושדים זה את זה ולא מתקנאשי ששניהם יטענו בטענת ברי לשלישי וכן באיבא דאמרי אפאי קאמר הכי שותפין גינהו וחד מצינו מנתייה גבי חבירה נימא אימור שנים מהם הם שותפין ואין חושדן זה את זה ויארמו ודאי שהשלישי לקחה וי"ל דודאי כי ליבא אלא שנים האחד יטען ברי לחבירו אבל כשיש שלשה לא יטענו טענת ברי לשלישי אפי' יהיו שנים מהן שותפין ונדחו דאין חושדים זה את זה מ"מ סבור שהשותף לקחה לצצרו עד זמן מרובה כדאמר בסמוך דאי איבא שלש פרוטות דאינן מתקנאשין שסבורים שחביריהם מצאם ומעלים מהם להקניט ולצצר עד זמן מרובה ולבסוף יחזירנה וע"ל דבין ששלשה הולכין יחד אין לומר שותפין שנים מהם אלא או בולם שותפין או כל אחד ואחד לבדו:

מתנה בעלמא הוא דהייב ליה. וא"ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה ב' שילוח הדין (וחילי דף קמ"א) א"כ בין דלענן גזילה לא מקרי מתנה גם השב תשיבם למה לא תיקן וי"ל דלא קאי אלא על לאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש: אינו עובר אלא משום השב תשיבם. ובפ"ק דקדושין (דף ק"ה וס"ד ד"ס משקל) דחשיב השבת אבידה עשה שאין הזמן גרמא היינו בענן שבכאן וא"ת ואמאי ליבא לאו דלא תגזול אי משום דבהיתרא אתא ליתיה הלא כבובש שר שחיר איבא לאו כדאמר בפרק אידוהי נפוך (לענין דף ס"א וס"ב וי"ל דהתם בשמחבין לגזול לא נתיאשו העלים והבא כבר נתיאשו: **אפילו** צורין. רש"י ל"ג צורין דאם היה בו סימן מכריו וי"ל דגרסי ליה ומיירי דאיבא רוב עברים מצויים שם והם שלו ואע"ג דאיבא סימן דהלכה בר' שמעון בן אלעזר בהא:

שנפל משנים חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מצינה לא מציאש מימר אמר מכרי איניש אחרניא לא הוה בהדאי אלא האי נקיטנא ליה ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה בשלשה אינו חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מצינה ודאי מציאש מימר אמר מכרי תרי הוו בהדאי אי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה ואי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה אמר רבא האי דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד אבל אית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי גינהו ולא מציאשו איבא דאמרי אמר רבא אע"ג דלית ביה אלא שוה שתי פרוטות חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי גינהו וחד מצינו אחולי אחליה למנתייה גבי חבירה ואמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם ואע"ג דחזרה לאחר יאוש מתנה הוא דהייב ליה ואיפסורא דעבר עבר נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתבין לגזולה עובר משום השב תשיבם המתין לה עד שנתאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד אמר רבא האי מאן דחוי דנפל וזוי מחבירה בי חלתא ואשכחיה ושקליה לא מיתחייב לאהדורי ליה מאי טעמא ההוא דנפל מצינה מציאש הוא אע"ג דחזיה דאיתי ארבא וקא מרבא מימר אמר כי היכי דנפול מינאי ידי הכי נפול מציניש אחרניא ומשכחנא מידי: **מתני' מצא בחנות הרי אלו שלו בין התיבה ולחנני של חנני לפני שולחני הרי אלו שלו בין הכפא ולשולחני הרי אלו של שולחני הלוקח פירות מחבירו או ששילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות הרי אלו שלו אם היו צורין נוטל ומכרו: **גמ'** אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן תנן לפני שולחני הרי אלו שלו הא על גבי שולחן דשולחני אימא סיפא בין הכפא ולשולחני של שולחני הא על גבי שולחן שלו אלא מהא ליבא למשמע מינה ורבי אלעזר הא מנא ליה אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי אריא דתני בין הכפא לשולחני של שולחני ליתני על שולחן אי נמי מצא בשולחנות בדקתני רישא מצא בחנות שלו אלא ש"מ אפי' מונחין על גבי שולחן הרי אלו שלו: הלוקח פירות מחבירו וכו': אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא בלוקח**

בלוקח

דקתני רישא מצא בחנות מדנקט לפני השולחן במשמע: בלוקח

נקיטנא ליה כו' משבענא ליה שבעת היסת ולא נתיאש מיד בשמשמש ולא מצא ומצא שבא ליד זה לפני יאוש והלכה כאביו: **אי נקיטנא וכו'** ואינו יכול להשביעו בטענת שמה שאין נשבעין בטענת שמה אלא אותו השננין במשנה ואלו נשבעים שלא בטענה כו' (בכשרות דף ס"ה) וא"ת הא מקמי יאוש אתי ליתיה ואוקימנא הלכתא כאביו ביע"ל ק"ם הא אמרן דקמות מידע דידע מיד כרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו כו' (נחיל דף כ"א): **אימור שותפי גינהו** בסלע זה וזנאמנים זה על זה ואין האחד חושד את חבירו בחלקו ולכי ממשמש בכיסו ולא מצאה לא איאש מימר אמר אחד מן השותפים מצאה ולצצרו הוא שותק ונמצא כשבא ליד זה לפני יאוש באת לידו והא אוקמיה כאביו הלכך אף ע"ג דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר אבל כי אין בו שלש פרוטות מה נפשוך אי שותפין הן בו אין כאן משום השבת אבידה ואם של אחד מהם הוא או של השנים נאשו ואמר חבירו זה גנב הוא והרי משפטו ואמר לא לקחתי אחד מהם לקחו ונגבו מחבירו: **אימור שותפי גינהו** ומדינאי אהדי ואין חושדן זה את זה ונמצאת שבאת ליד זה לפני יאוש: **ראה סלע שנפלה** ולא גרסינן משנים: **נטלה לפני יאוש** שלא שהה כדי למשמש זה בכיסו: **עובר משום השב תשיבם** לא תגזול לא שיק אלא בשעת נטילה כמו ויגזול את החנית מיד המצרי (משנא"ל כ"ט) כדאמר בבבא קמא (פ"ט) לא תוכל להתעלם אינה אזהרה אלא לכבוש את עיניו ונמנע מלהציל הלכך הנוטלה על מנת להחזיר ולאחר יאוש נתבין לגזולה אין כאן מתעלם אבל השב תשיבם איבא משגטל עד שישכחנה המתין לה כו'. בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזירה: **עובר בלא תוכל להתעלם** שהרי העלים עיניה: **בי חלתא** בין החלות: **ארבא** בברה: **מתני' מצא בחנות הרי אלו שלו** בדבר שאין בו סימן קאי דההוא דנפל מצינה משאש שהכל נכנסים לשם: **בין התיבה** שהחנני יושב לפניו והתמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן לתיבה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנני: **שולחני** מחליף מעות ונותן מטבעותיו בשולחן שלפניו והבאין להחליף אף הן נותנין שם מעותיהן: **תרי אלו שלו** דאמרינן מן הבאין נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לבסא שהשולחן מונח עליה הלוקח פירות מחבירו: **מפרש בגמרא** ואם היו צורין. הוי סימן או קשר או מנך שבדום: **גמ'** אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן. נראה בעיני דלא גרסינן צורין: **לפני** משמע על גבי קרקע: **ליתני על גבי שולחן** של שולחני וכו' בין הכפא ולשולחני: **אי נמי** ניתני ברישא מצא בשולחנות לפני השולחן אף על השולחן במשמע: בלוקח

בבא מציעא דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלג

הַבְּעִלִּים וְרָקֵא נְקִלָּה, אִינוּ עוֹבְרֵי אֶלָּא מִשּׁוּם 'לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם' בְּלִבְךָ, שְׁהִירִי הַתְעַלֵּם מִמֶּנָּה וְלֹא הִגְבִּיהָ אוֹתָהּ עַל מִנַּת לְהַשִּׁיבָהּ, אֲךָ לֹא מִשּׁוּם 'הִשְׁבֵּת תְּשִׁיבָם', וְלֹא מִשּׁוּם 'לֹא תִגּוּל'.

דִּין נֹסֵף: אֲמַר רַבָּא, הָאִי מֵאֵן דִּתּוּי דְּנִפְל זִוְוִי מִחֲבָרִיה בִּי חֲלָתָא – מִי שְׂרָאָה שֶׁנִּפְלוּ מִטְּבַעוֹת מִחֲבִירוֹ בֵּין הַחוּלוֹת, וְאִשְׁכַּחִיהּ וְשִׁקְלִיהָ – וְהוּא עֲצָמוֹ מִצָּא אֶת הַמִּטְבַּעוֹת וְלִקַּח אוֹתָם, לֹא מִיִּחְיָיִב לְאִהְיוּרֵי לִיָּה – אֵין הַמּוּצָא חַיִּיב לְהַחזִיר לְבַעֲלִים. מֵאִי טַעְמָא, מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ דְּנִפְל מִיָּה מֵאִשׁ הוּא, אֵף עַל גַּב דְּחִזּוּיָה דְּאִיִּיתִי אֲרַבְלָא וְקָא מְרַבֵּל – וְאִפִּילוּ שֶׁהַמּוּצָא רֹאֵה שֶׁהַבַּעֲלִים לֹקַח בְּכֵרָה לִסְנוֹן אֶת הַחוּל, וּמִסְנוֹנוֹ, וְנִרְאָה כְּמִבְּקֵשׁ הוּא לְמִצּוֹא אֶת אֲבִידוֹתָּהּ, מִכֵּל מְקוֹם אִינוּ חַיִּיב לְהַחזִיר לוֹ, שְׁאֵין בְּמַעֲשֵׂהוּ זֶה הוֹכֵחָה שֶׁלֹּא הִתִּיאַשׁ, כִּיֵּן שֶׁתּוֹלִים אֲנוּ דְּמִימַר אֲמַר – שֶׁהַמּוּצָא אוֹמֵר בְּדַעְתּוֹ, בִּי חִיבִי דְּנִפְלוּ מִיָּה דִּידִי – כְּמוֹ שֶׁנִּפְל וְנִאֲבָדוּ מִמֶּנִּי מִטְּבַעוֹת, חִבִּי נִפְלוּ מֵאִיִּישׁ אֲחֵרִינִי – כְּמוֹ כֵּן נִפְלוּ גַם מֵאֲנָשִׁים אֲחֵרִים אֲבִידוֹת שׁוֹנוֹת, וּמִשְׁכַּחֲנָא מִיָּדִי – וְשִׁמָּא אֲמַצָּא חֲפָצִים שֶׁל אֲנָשִׁים אֲחֵרִים בְּמִקּוֹם אֲבִידוֹתִי, וְלֹא שֶׁבְּכוּנוֹתוֹ לְמִצּוֹא אֶת אֲבִידוֹתָּהּ:

משנה

הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּדִינֵי אֲבִידוֹת שׁוֹנוֹת: מִצָּא בְּחֶנּוֹת אֲבִידָה שְׁאֵין בָּהּ סִימָן, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁרְבִים הָאֲנָשִׁים שׁוֹכְנִים שֶׁם לִכְךָ הַבַּעֲלִים מִתִּיאַשׁ. אֲבָל אִם הִיתָה הַמִּצִּיאָה בֵּין חֲתִיבָהּ וְהַחוּנוֹת לִפְנֵי הַחוּנוֹת וְלִחְנוֹנֵי, הָרִי אֱלֹו שְׁלֵל חֲנוּנִי, כִּיֵּן שֶׁבּוֹדֵאֵי נָפַל מִמֶּנּוּ. וְכֵן הַמּוּצָא מֵעוֹלָת לִפְנֵי שׁוֹלְחָנִי – מִחֲלָקִי מֵעוֹלָת, שְׁנוֹתָהּ מִטְּבַעוֹת עַל הַחֲלָקִי שֶׁלִּפְנֵי, וְכֵן הַבָּאִים לְהַחזִיר אֵף הֵם נֹתְנִים שֶׁם אֶת הַמֵּעוֹת, וְהַמֵּעוֹת נִמְצְאוּ לִפְנֵי הַשּׁוֹלְחָן, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, שְׁכִיֵן שֶׁנִּמְצָאוּ לִפְנֵי הַשּׁוֹלְחָן הַמִּפְסִיק בֵּין הַשּׁוֹלְחָנִי וּבֵין הַבָּאִים לְהַחזִיר, מוֹכַח אִם כֵּן שֶׁנִּפְלוּ מִן הַבָּאִים. אֲבָל אִם נִמְצָאוּ בֵּין חֲפָצָא שֶׁהַשּׁוֹלְחָן מוֹנֵחַ עָלָיו וְלִשְׁוֹלְחָנִי, הָרִי אֱלֹו שְׁלֵל שׁוֹלְחָנִי, כִּי יִתְכַן שֶׁנִּפְלוּ לִכְאֵן רַק מִהַשּׁוֹלְחָנִי, הַנּוֹתֵן אֶת הַמֵּעוֹת מִצֶּדֶד זֶה.

חֲלֻקָּתָא – הַקּוֹנֵה פִּירוֹת מִחֲבִירוֹ, אוֹ שִׁשִּׁילָה לוֹ חֲבִירוֹ פִּירוֹת בְּמִתְנָה, וְכִצָּא בֵּהּ מֵעוֹת, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ. אֲבָל אִם הָיוּ הַמֵּעוֹת צָרוּרִין יַחַד בְּצִירוֹ, נִזְטַל וּמְכָרִיו, כִּיֵּן שֶׁהִקְשֵׁר שֶׁל הַצָּרוּר אוֹ מִנֵּן הַמֵּעוֹת חֲשׁוּבִים סִימָן:

גמרא

דִּין נֹסֵף בְּעֵינֵי מֵעוֹת שֶׁנִּמְצָאוּ לִפְנֵי שׁוֹלְחָנִי: אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אִפִּילוּ הָיוּ מוֹנְחִין עַל גַּבִּי הַשּׁוֹלְחָן וְלֹא רַק עַל גַּבִּי קִרְקַע, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ.

הַגְּמָרָא דְּנָה אִם מִמִּשְׁתַּנּוּתֵי נִיתֵן לְהוֹכִיחַ אֶת הָדִין בְּמִקְרָה זֶה: תִּנָּן, אִם נִמְצָאוּ הַמֵּעוֹת לִפְנֵי שׁוֹלְחָנִי, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, וּמִמָּה שֶׁכְּתַבָּהּ הַמִּשְׁנָה 'לִפְנֵי מִשְׁמַע שֶׁנִּמְצָאוּ עַל הַקִּרְקַע, מִשְׁמַע הָאֵ – אֲבָל נִמְצָאוּ עַל גַּבִּי שׁוֹלְחָן, דְּשׁוֹלְחָנִי הֵם, וְשִׁלָּא כְּדַבְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר. אוֹלַם, אִיִּמָּא סִיפָא – אִמּוֹר אֶת הַמִּשְׁךְ דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה, אִם הַמֵּעוֹת נִמְצָאוּ בֵּין חֲפָצָא וְלִשְׁוֹלְחָנִי הָרִי הוּא שְׁלֵל שׁוֹלְחָנִי, מִשְׁמַע הָאֵ – אֲבָל נִמְצָאוּ עַל גַּבִּי שׁוֹלְחָן, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, וְכַדְבָּרֵי שֶׁל רַבִּי אֱלֵעָזָר. מִסִּימַת הַגְּמָרָא: אֶלָּא מִהָאֵ לִיפָא לְמִשְׁמַע מִיָּה – מִמִּשְׁתַּנּוּתֵי אִי אִפְשָׁר לְהוֹכִיחַ הָאֵם הַהִלְכָה כְּרַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹ לֹא.

הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מֵהִיכֵן לְמַד רַבִּי אֱלֵעָזָר הִלְכָה זֶה: וְרַבִּי אֱלֵעָזָר שְׁאֵמַר שֶׁהָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, הָאֵ מִנָּא לִיָּה – מִנֵּין לוֹ שְׁאֵין כֵּךְ הָדִין. מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּא, מִתְּנִיתִין קְשִׁיתִיָּה – הוֹקְשָׁתָהּ לוֹ הַמִּשְׁנָה, מֵאִי אֲרִיא דִּתְנִי – מִדּוּעַ הַמִּשְׁנָה כּוֹתֵבִת בֵּין חֲפָצָא לְשׁוֹלְחָנִי שְׁבָאוֹפֵן זֶה הוּא שְׁלֵל שׁוֹלְחָנִי, לִיתְנִי – הַמִּשְׁנָה יִכּוֹלֵה לְכַתּוֹב שְׁאִפִּילוּ אִם הַמֵּעוֹת נִמְצָאוּ עַל גַּבִּי הַשּׁוֹלְחָן, וְכֵל שְׁכֵן אִם הֵן נִמְצָאוּ בֵּין הַכֶּסֶף וְלִשְׁוֹלְחָנִי, הָרִי אֱלֹו שֶׁל שׁוֹלְחָנִי, אִי נָמִי – וְכֵן יִכּוֹלֵה הִיתָה הַמִּשְׁנָה לְכַתּוֹב בְּמִקּוֹם 'לִפְנֵי שׁוֹלְחָנִי הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ', שְׁאֵם מִצָּא מֵעוֹת בְּשׁוֹלְחָנוֹתָא, שִׁפְיוֹרֵשׁ בְּחִנּוֹת שֶׁל הַשּׁוֹלְחָנִי, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, בְּרִיחָתִי רִישָׁא – וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, אִם מִצָּא בְּחֶנּוֹת הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, וְאִילוּ הִלְשׁוֹן 'לִפְנֵי שׁוֹלְחָנִי מִשְׁמַע שֶׁגַם עַל גַּבִּי הַשּׁוֹלְחָן הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, אֶלָּא שְׁמַע מִיָּה שְׁאִפִּילוּ אִם הַמֵּעוֹת הָיוּ מוֹנְחִין עַל גַּבִּי הַשּׁוֹלְחָן, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ:

שִׁנּוּי מִשְׁנָה: חֲלֻקָּתָא פִּירוֹת מִחֲבִירוֹ וְכוּ', אוֹ שִׁשִּׁילָה לוֹ חֲבִירוֹ פִּירוֹת, וְנִמְצָא בְּהֵן מֵעוֹת, הָרִי אֱלֹו שְׁלֵל הַגְּמָרָא מִבְּאֵרַת בָּאִיָּה אֲוֹפֵן מִדְּבַרְתָּ הַמִּשְׁנָה: אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְנָא, לֹא שָׁנוּ – מִה שֶׁשִּׁנּוּ בְּמִשְׁנַתֵּינוּ שֶׁהַקּוֹנֵה פִּירוֹת וְנִמְצָא בְּתוֹכָן מֵעוֹת הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, לֹא נִאֲמַר אֶלָּא

שֶׁנִּפְל מִשְׁנִים חִיבִי לְהַחזִיר. מֵאִי טַעְמָא, כִּיֵּן שֶׁהָיוּ דְּנִפְל מִיָּה לֹא מֵאִשׁ, כִּיֵּן שֶׁמִּימַר אֲמַר – אוֹמֵר הוּא בְּדַעְתּוֹ, מְכָרִי אִיִּישׁ אֲחֵרִינִי לֹא הָיָה בְּחֵרָא אֶלָּא הָאֵ – הָרִי אֵף אִם אַחֵר לֹא הָיָה עִמִּי מִלְכָּד אֲדָם זֶה, וְאִם כֵּן, נִקְיָמָא לִיָּה וְאִמְנָא לִיָּה – אֲתַבַּע אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ, אֲנִיתָ הוּא דְּשִׁקְלִיתָ – וְדָאִי אֲתָה הוּא שֶׁלִּקַּחְתָּ אֶת אֲבִידוֹתִי, וְאֲתַבַּעֲנִי שִׁשְׁבַּע שְׁבוּעֹת הִסִּית שֶׁלֹּא לִקַּח, וְיִהְיֶה חַיִּיב לְהַחזִיר לִי אֶת הָאֲבִידָה, וְאִם כֵּן כִּשְׁהַמּוּצָא הִגְבִּיהָ אֶת הָאֲבִידָה עֲדִיִן הִיָּה זֶה לִפְנֵי יָאוֹשׁ, וְהַהִלְכָה הִיא שִׁיאוֹשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת אִינוּ יָאוֹשׁ. אֲבָל בְּנִפְלָה מִבֵּין שְׁלִשָּׁה בְּנֵי אֲדָם, אִינוּ חִיבִי לְהַחזִיר. מֵאִי טַעְמָא, הָיוּ דְּנִפְל מִיָּה וְדָאִי מֵאִשׁ, מִימַר אֲמַר, מְכָרִי תְרִי הוּא בְּחֵרָא – הָרִי שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ עִמִּי, אִי נִקְיָמָא לְהָאֵ אֲמַר לֹא שִׁקְלִיתָ – אִם אֲתַבַּע אֶת אֶחָד מֵהֶם הוּא יִכְחִישׁ וְיִאֲמַר שֶׁלֹּא מִצָּא אֶת הָאֲבִידָה, וְאִי נִקְיָמָא לְהָאֵ אֲמַר לֹא שִׁקְלִיתָ – וְכֵן אִם אֲתַבַּע אֶת הַשֵּׁנִי, אֵף הוּא יִכְחִישׁ וְיִאֲמַר שֶׁלֹּא מִצָּא אֶת הָאֲבִידָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ מִתִּיאַשׁ הוּא מִיָּד.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרַת אֶת דְּבָרֵיהּ: אֲמַר רַבָּא, הָאֵ דְּאִמְרַתָּ בְּשִׁלְשָׁה – דִּין זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁכֹּאשֶׁר מִצָּא אֲבִידָה שֶׁנִּפְלָה מִבֵּין שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים אִינוּ חִיבִי לְהַחזִיר, לֹא אֲמַרְנוּ אֶלָּא דְּלִית בִּיהָ – כֹּאשֶׁר אֵין בְּאֲבִידָה שְׁנֵה פְּרוּטָה לְכָל חֵד וְחֵד מֵהָאֲנָשִׁים שֶׁמִּבְּנִינֵיהֶם נִפְלָה, אֲבָל אִיתָ בִּיהָ שְׁנֵה פְּרוּטָה לְכָל חֵד וְחֵד, חִיבִי לְהַחזִיר. מֵאִי טַעְמָא, אִימּוֹר שׁוֹתֵפִי נִיָּהוּ וְלֹא מֵאִשׁוֹ – מִשּׁוּם שֶׁיִּתְכַן שֶׁהֵם שׁוֹתֵפִים בְּסַלָּע זֶה, וְסַבּוּרִים הֵם שֶׁאֲחָד מֵהֶם מִצָּא אֶת הַסַּלָּע, וְכִיֵּין שֶׁהֵם נִאֲמָנִים זֶה, עַל זֶה אֵינֶם חוֹשִׁים שֶׁהַמּוּצָא יִקְחֵנָה לְעַצְמוֹ, וְאֵף שְׁעִדִּין לֹא הוֹדִירָהּ, מַעֲלִים בְּדַעְתָּם שְׁאֵין בְּיוֹנָתָהּ כִּי אִם לְבַעֲרֵם לִזְמַן מוֹעֵט, אֲךָ לְבִסּוּף בּוֹדֵאֵי יַחזִיר לָהֶם אֶת הָאֲבִידָה, וְאֵינֶם מִתִּיאַשִּׁים, וְאִם כֵּן כִּשְׁהַגִּיעַ לִיד הַמּוּצָא הִיָּה עֲדִיִן לִפְנֵי יָאוֹשׁ, וְאֵף שֶׁסַּלָּע הוּא דְּבַר שְׁאֵין בּוֹ סִימָן, חַיִּיב לְהַחזִיר כִּיֵּן שֶׁהוּא לִפְנֵי יָאוֹשׁ. אֲבָל אִם אֵין בְּסַלָּע כְּדִי שׁוּה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד מֵהֶם, הָרִי אֱלֹו שְׁלוֹ, בֵּין אִם נִאֲמַר שׁוֹתֵפִים הֵם בּוֹ, שְׁבָאוֹפֵן זֶה אֵין בּוֹ שׁוּה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד מֵהֶם, וְאֵין בּוֹ חַיִּיב הַשְּׁבָה, וְכֵן אִם אֵינֶם שׁוֹתֵפִים בּוֹ אֵין צָרִיךְ לְהַחזִיר, שְׁכֵן אִם הִיָּה הַסַּלָּע שֶׁל אֶחָד וּבֵין הִיָּה הַסַּלָּע שֶׁל שְׁנַיִם מִתִּיאַשִּׁים הַבַּעֲלִים, שְׁאֵין יוֹדַע אִי מִי מִזֵּהֶם לְתַבּוּעַ.

גִּירְסָא אַחֶרֶת דְּבַרְבֵּי רַבָּא: אִיִּפָּא דְּאִמְרֵי – יֵשׁ שְׁאֲמָרוּ בִּלְשׁוֹן אַחֶרֶת, אֲמַר רַבָּא, אֵף עַל גַּב דְּלִית בִּיהָ – אִפִּילוּ אִם לֹא הִיָּה בְּאֲבִידָה אֶלָּא שְׁנֵה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת, חִיבִי לְהַחזִיר. מֵאִי טַעְמָא, אִימּוֹר שׁוֹתֵפִי נִיָּהוּ – יִתְכַן שׁוֹתֵפִים הֵם, וְחֵד מִנֵּיהֶם אֲחֻלִּי אֲחֻלִּי לְמַתִּיָּה נָפִי חֲבָרָה – וְאִחַד מֵהֶם מִחַל אֶת חֲלָקוֹ לְחִבְרֵי, וְאִם כֵּן לֹאֲחָד מֵהֶם יֵשׁ שׁוּה פְּרוּטָה בְּאֲבִידָה, וְיֵשׁ בָּהּ חַיִּיב הַשְּׁבָה.

נִאֲמַר בְּתוֹרָה (דְּבָרִים כֵּב א-ג) 'לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אֲחִיד אוֹ אֶת שִׂי נִחִים וְהַתְעַלְמָתָּ מִהֶם הִשְׁבֵּת תְּשִׁיבָם לְאֲחִיד, וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבִידָת אֲחִיד אֲשֶׁר תִּאֲבָד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם, וּמִכָּאֵן שֶׁהַמּוּצָא אֲבִידָה אֲסוּר לוֹ לְהַתְעַלֵּם מִמֶּנָּה אֶלָּא צָרִיךְ לְקַחְתָּהּ בְּכָרִי לְהַשִּׁיבָהּ, וְאִם הַתְעַלֵּם עוֹבֵר בְּלֹא שֶׁל 'לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם'. וְכֵן יֵשׁ חַיִּיב לְהַשִּׁיב אֶת הָאֲבִידָה לְבַעֲלִיהָ וּכְכָתוּב 'הִשְׁבֵּת תְּשִׁיבָם'. אִיסוּר נֹסֵף יֵשׁ עַל אֲדָם שֶׁנּוֹטֵל אֶת הָאֲבִידָה שֶׁלֹּא בְּכָרִי לְהַשִּׁיבָהּ, שְׁעוֹבֵר הוּא עַל לֹא שֶׁל 'לֹא תִגּוּל' (ויקרא יט ג). הַגְּמָרָא מְבַאֵרַת בָּאִיָּה אֲוֹפֵן עוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד מֵהַחֲיוּבִים הָאֵלֵּל.

וְאֲמַר רַבָּא, רָאָה סַלָּע שֶׁנִּפְלָה וְנִטְלָה לְעַצְמוֹ, אִם נְקִלָּה לִפְנֵי יָאוֹשׁ, כִּיֵּן שֶׁלֹּא הִסְפִּיק הַבַּעֲלִים לְמַשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ וְלְהַבְחִין בְּאֲבִידוֹתָהּ, וְהִגְבִּיהָ הַמּוּצָא עַל מִנַּת לְגַזּוּלָּהּ, עוֹבֵר בְּכּוֹלֵן – בְּכָל הָאִיסוּרִים שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּמִי שֶׁלֹּקַח אֶת אֲבִידָת חֲבִירוֹ וְאִינוּ מְשִׁיבָהּ לוֹ, דְּהִינֵי, מִשּׁוּם 'לֹא תִגּוּל', וּמִשּׁוּם 'הִשְׁבֵּת תְּשִׁיבָם', וּמִשּׁוּם 'לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם', וְאֵף עַל גַּב דְּחִזּוּיָה דְּאִיִּיתִי אֲרַבְלָא לְבַעֲלִיהָ עַל יְדוֹ לְאֲחָר יָאוֹשׁ, אֵין בְּכֵן תִּיקוֹן לְעַבִּירָה שְׁעֵבֵר, אֲלֹא מִתְנָה הוּא דְּחִיבִי לִיָּה – שְׁנוֹת לְבַעֲלִים, כִּיֵּן שֶׁכֵּבֵר נִתִּיאַשׁ מִמֶּנָּה וְאִינָה שְׁלוֹ, וְאִיסוּרָא דְּעֵבֵר עֵבֵר – וְהָאִיסוּר שְׁעֵבֵר כֵּבֵר נַעֲשֶׂה וְאֵין לוֹ תִּקְנָה.

וְאִם נְקִלָּה וְאִם הַסַּלָּע לִפְנֵי יָאוֹשׁ עַל מִנַּת לְהַחזִירָהּ, וְלֹאֲחָר יָאוֹשׁ נִתְבָּרֵין לְגַזּוּלָּהּ, עוֹבֵר מִשּׁוּם 'הִשְׁבֵּת תְּשִׁיבָם' בְּלָבָד, שֶׁכֵּל שֶׁנִּטַּל הָאֲבִידָה עוֹמֵד הוּא בְּחִיבִי לְהַשִּׁיבָהּ, אֲבָל מִשּׁוּם 'לֹא תִגּוּל' אִינוּ עוֹבֵר, כִּיֵּן שֶׁלֹּא תִגּוּל אִינוּ אֲלֹא כִּשְׁנוֹטֵל עַל מִנַּת לְגַזּוּל, וְאִילוּ כֹּאֵן בִּשְׁעַת נִטְלָה הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַחזִיר וְרַק אַחֵר כֵּךְ נִמְלַךְ לְגַזּוּלָּהּ, וְכֵן אִינוּ עוֹבֵר מִשּׁוּם 'לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם', כִּיֵּן שֶׁלֹּא הַעֲלִים אֶת עֵינָיו מִהָאֲבִידָה אֲלֹא נִטַּל אוֹתָהּ עַל מִנַּת לְהַחזִירָהּ וְאַחֵר כֵּךְ הוּא שֶׁהִתְבָּרֵין לְגַזּוּלָּהּ.

וְאִם הִתְבָּרֵין לָהּ – לְסַלָּעוֹ בְּשַׁעֲה שְׂרָאָה אוֹתָהּ וְלֹא נִטְלָה עַד שֶׁנִּתְאִשְׁוּ

בְּלוֹקֶתָּהּ וְקוֹנֶה פִּירוֹת מִן הַתֵּנֶיךָ – סוחר, שאף הוא קונה את הפירות מהרבה אנשים, ואינו יכול לידע ממי לקח פירות אלו, וכיון שאין סימן במעות, הבעלים מתייאשים מהן, אֲבָל בְּלוֹקֶתָּהּ מִכָּעַל הַבֵּית, שאינו סוחר, תֵּיב לְהַחְזִיר לבעל הבית, שכן רק ממנו באו הפירות ובודאי אף מעות אלו ממנו נפלו.

הגמרא מביאה משא ומתן בדבר: וְכֵן הֵנִי תָנָא קַמִּיה דְּרַב נַחֲמָן – וכן שנה בברייתא החכם השונה את הברייתות לפני רב נחמן, לֹא שָׁנוּ אֵלָּא בְּלוֹקֶתָּהּ מִן הַתֵּנֶיךָ, אֲבָל בְּלוֹקֶתָּהּ מִכָּעַל הַבֵּית תֵּיב לְהַחְזִיר. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן, וְכִי כָּעַל הַבֵּית כָּעֲצָמוֹ דְּשָׁן – דש את התבואה שנאמר שרק ממנו נפלו המעות האלו, הרי יש לו הרבה פועלים העובדים עמו ויתכן שהמעות נפלו מהם. אֲמַר לִיה החכם, אִימָסִיָּה – האם עלי להסיר ברייתא זו מסדר לימודי. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן, לֹא, אלא תִּתְּרַם מִתְּנִיתִי – תעמיד את המשנה, כְּגוֹן שֶׁדָּשָׁן עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְתָּהּ הַכְּנָעִימִים, שכל מה שברשותם שייך לאדוניהם, ואף אם נפלו המעות מהם הרי אלו של בעל הבית.

משנה

משנה זו מבארת שעל אבידה שהבעלים התייאשו ממנה אינו חייב להכריז. בפרשת השבת אבידה (דברים כב ג) נאמר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדֹת אַחֲרָיו אֲשֶׁר תֵּאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצֻּאֲתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם. המשנה מבארת מה יש לדרוש מתיבת 'שמלתו', שלכאורה מיותרת אחר שנכתב בפסוק שאין להתעלם מכל אבידת אחיך. אֶף הַשְּׁמֵלָה הִיתָה כְּבָלָל בַּל אֵלֹ – הרי 'שמלה' אף היא בכלל הנאמר בפסוק 'לכל אבידת אחיך', וְלָמָּה צִוִּיתָ מַהֲכַל וּנְכַתְּבָה לְחֹדֶר, כנאמר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ, כדי לְהַקְשִׁי אֵלֶיהָ – לדמות כל אבידה לשמלה, לֹאמַר לָךְ, מַה שְּׁמֵלָה מִיִּזְדַּרְתָּ שֵׁשׁ בַּה סִּמָּנִי, שהרי סתם שמלה כשאר בגדים שיש בהם סימנים, וְיֵשׁ לָהּ תוֹכֵעִין, שלכל שמלה יש בעלים הנובעים אותה, שהרי נעשתה בידי אדם ואינו באה מההפקר, וחייבה התורה את המוצא אותה להכריז עליה, אֶף כֹּל דָּבָר שֵׁשׁ בֹּ סִמָּנִי וְיֵשׁ לוֹ תוֹכֵעִים תֵּיב הַמוּצָא לְהַכְרִיז, אבל דבר שאין לו תובעים, אלא התייאשו ממנו הבעלים, הרי הוא של המוצא אף על פי שיש לו סימנים.

גמרא

שנינו במשנה 'השמלה היתה בכלל כל אלו'. מבררת הגמרא: מֵאֵי – מהי כוונת המשנה באמרה 'כְּבָלָל בַּל אֵלֹ'. אֲמַר רַבָּא, כוונת המשנה שאף שמלה היתה כְּבָלָל 'כָּל אֲבֵדֹת אַחֲרָיו', וממה שכתבה התורה את השמלה בפני עצמה וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ, ודאי באה לדרשה המובאת במשנה. נאמר בפרשת השבת אבידה (דברים כב א – ג) לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אַחֲרֶיךָ או אֶת שׂוֹי גִּדְּחִים וְהִתְעַלְמָתָה מֵהֶם הֵשֵׁב תְּשִׁיבָם לְאֲחִירָךְ. ובהמשך נאמר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדֹת אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר תֵּאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצֻּאֲתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם. הגמרא מבארת מדוע פירטה התורה דוגמאות שונות שחייב עליהם בהשבה.

אֲמַר רַבָּא, לָמָּה לִי דְּתַבְתָּ רַחֲמָנָא – לאיזה צורך כתבה התורה בפרשת השבת אבידה, שׂוֹר, חִמּוֹר, שֶׁה וְשִׁמְלָה, הלא הכל נכלל במה שכתבה התורה 'כל אבידת אחיך'.

מבארת הגמרא: צִירִיבִי – הדבר נצרך, כיון דִּאֵי כְּתַב רַחֲמָנָא – שאם היתה התורה כותבת שְׁמֵלָה לְחֹדֶר, הִנֵּה אִמָּיָא – היה עולה על דעתי לומר, הֵנִי מִלִּי – מה שצויתה התורה על המוצא להשיב, אינו אלא בדברים שיש להוכיח כְּעֵדִים דְּגוּפָה וְסִימָנִי דְּגוּפָה – שיש עדים או סימנים על החפץ עצמו ששייך הוא לבעליו, אֲבָל לְהַחְזִיר חִמּוֹר כְּעֵדִים דְּאִוְכָה, וְסִימָנִי דְּאִוְכָה – כשלבעל האבידה אין עדים שגוף החמור שייך לו, אלא יש לו עדים או סימן באוכף שעל החמור, אִימָא – הייתי אומר שבאופן זה לֹא מְהֻרָּגִין לִיה – אין המוצא חייב להחזיר את החמור, לכך כְּתַב רַחֲמָנָא – כתבה התורה חִמּוֹר כדי ללמדנו, דִּאֵפִילוּ חִמּוֹר בְּסִימָנִי הָאִוְכָה שֶׁלִּי, מחזירים אותו לנותן סימני האוכף.

ממשיכה הגמרא לברר מדוע הוצרכה התורה לפרט שור ושה. שואלת הגמרא: שׂוֹר וְשֶׁה דְּתַבְתָּ רַחֲמָנָא לָמָּה לִי – לאיזה צורך כתבה התורה 'שור' ו'שה'.

משיבה הגמרא: 'שור' כתבה התורה ללמדנו דִּאֵפִילוּ לְגִיזָת וְנָבֹ – שאף את השערות שבסוף הזנב שגזז המוצא, הוא צריך להחזיר, וְתִיבַת 'שֶׁה'

שכתבה התורה, באה לְגִיזָתוֹ – שחייב המוצא להחזיר לבעלים אף את הצמר שגזז. מקשה הגמרא: וְלִכְתוּב רַחֲמָנָא – מדוע שלא תכתוב התורה רק שׂוֹר כדי ללמד דִּאֵפִילוּ לְגִיזָת וְנָבֹ, שהוא דבר מועט ביותר צריך להחזיר לבעלים, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁה לְגִיזָתוֹ – ויש לנו לשמוע מכך שבודאי מחויב המוצא להחזיר לבעלים את הצמר שגזז.

מסיימת הגמרא שאכן קשה מדוע הוצרכה התורה לפרט 'שה': אֵלָּא אֲמַר רַבָּא, תִּיבַת 'חִמּוֹר' דְּכְתוּבָה בְּפֶרֶשֶׁת בּוֹר, לְשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין דּוֹרְשִׁים מִמֶּנָּה לְמַעַט נֹקִי כְּלִים. וְתִיבַת 'שֶׁה' דְּכְתוּבָה בְּפֶרֶשֶׁת אֲבִידָה, לְרַבֵּי חֶבֶל, קִשְׁיָא – הדבר קשה לאיזה צורך הם נכתבו בפרשה. שואלת הגמרא: וְאִימָא, לְגַלְלִים הוּא דְּתַבְתָּ – אולי תאמר שמה שהוצרכה התורה לכתוב 'שה' הוא ללמדנו שיש להחזיר אף דבר שהוא פחות חשוב מגיזת זנב, כגון גללי הבהמה שהטילה בביתו של המוצא, ואילו היתה כותבת התורה 'שור' לחוד לא היינו יודעים אלא גיזת זנב.

עונה הגמרא: לא יתכן שהתורה באה לחייב את מוצא האבידה להחזיר לבעלים את הגללים, כיון שגַּלְלִים אֲפָקְרִי מִפְּקָרָהּ – הבעלים מפקרים את הגללים למוצא שטרם באבידה, וממילא הוא חפץ שאין לו תובעים, ואין עליו חיוב השבה.

שואלת הגמרא: וְדִילָמָא – ואולי תאמר שתיבת 'שה' לְסִימָנִי הוּא דְּתַבְתָּ – באה לרבות השבת אבידה על ידי נתינת סימני החפץ על ידי המאבד, באופן שאין עדים המעידים למי שייך החפץ, ואם כן יש לפשוט מה דִּאֵיבְעִינָא לָן – שהסתפקנו ולהלן בגמרא, האם מה שאנו מחזירים חפץ על פי סִימָנִי שנותן בהם המאבד הוא דִּין דְּאִוְכָה דְּתַבְתָּ, או דְּרַבָּנִי – או שהוא תקנת חכמים, כיון שמן התורה צריך שעדים יעידו למי שייך החפץ, ויש ללמוד ממה דְּתַבְתָּ רַחֲמָנָא – שכתבה התורה 'שה', דִּאֵפִילוּ בְּסִימָנִי לְחֹדֶר ללא עדים מְהֻרָּגִין – מחזירים אבידה, וְסִימָנִי מוֹעִילִים מִדְּאִוְכָה דְּתַבְתָּ.

הגמרא דוחה שלא יתכן שהתורה באה לרבות סימנים: אֲמַרִי – אמרו בני הישיבה, מְדַקְדְּנִי לָהּ תָנָא – ממה ששנה התנא של משנתנו לְסִימָנִי לְגַבִּי שְׁמֵלָה, דְּתַבְתָּ – ששינונו במשנה, מַה שְּׁמֵלָה מִיִּזְדַּרְתָּ שֵׁשׁ בַּה סִּימָנִי וְיֵשׁ לָהּ תוֹכֵעִין תֵּיב לְהַכְרִיז אֶף כֹּל דָּבָר שֵׁשׁ בֹּ סִימָנִי וְיֵשׁ לוֹ תוֹכֵעִין תֵּיב לְהַכְרִיז, הרי שדין זה שחייב המוצא להכריז כשיש לחפץ סימנים ותובעים, למד התנא מ'שמלה', שְׁמַע מִיָּה – יש לשמוע מכך שפשוט היה לו לתנא דְּתִיבַת 'שֶׁה' לֹא לְסִימָנִי הוּא דְּתַבְתָּ – לא נכתבה בתורה כדי ללמד שסימנים מועילים, ולפיכך אין ללמוד ממה שכתבה התורה 'שה' שסימנים דאורייתא.

ולאחר שדחתה הגמרא את כל האפשרויות שיש ללמוד מתיבת 'שה', נשארה מסקנת רבא שאכן קשה לשם מה כתבה התורה תיבת 'שה':

הגמרא דנה בענין אבידה שאין בה שוה פרוטה: תֵּנִי רַבָּנִי – שנו חכמים בברייתא, נאמר בפרשת אבידה (דברים כב ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדֹת אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר תֵּאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצֻּאֲתָהּ, ודורשת הגמרא שיש ללמוד מ'אֲשֶׁר תֵּאָבֵד' שחייב השבה הוא רק על חפץ שנחשב 'אבידה', פֶּרֶט לְאִבֵּידָה – ונתמעתה בכך אבידה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֶה פְּרוּטָה, שאין חיוב להשיבה כיון שאינה נחשבת 'אבידה'. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, דִּין הָאֵינוֹ נִלְמַד מ'אֲשֶׁר תֵּאָבֵד', אלא ממה שכתבה התורה 'וּמִצֻּאֲתָהּ' שמע שחייב השבת אבידה הוא רק באופן שנחשב 'מציא', פֶּרֶט לְאִבֵּידָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֶה פְּרוּטָה שאינה קרויה מציא, שאין בה חיוב השבת אבידה.

מבררת הגמרא: מֵאֵי בִּנְיֵיהוּ – מה ההבדל בין תנא קמא לרבי יהודה. מבארת הגמרא: אֲמַר רַבָּנִי, אֲבָן אֵין חִילוֹק בֵּינֵיהֶם לְהַלְבָּה, אֵילָא מִשְׁמָעוֹת דִּוְרָשִׁין אִיבָא בִּנְיֵיהוּ – לא נחלקו אלא מאיזה פסוק יש ללמוד דין זה. מֵר נִפְקָא לִיה – תנא קמא למד זאת מ'אֲשֶׁר תֵּאָבֵד', וְמֵר נִפְקָא לִיה – ואילו רבי יהודה למד זאת מ'וּמִצֻּאֲתָהּ'.

שואלת הגמרא: וְלָמָּה דְּנִפְקָא לִיה – לדעת תנא קמא הסובר שדורשים דִּין אִבֵּידָה פְּחוּת מִשׁוֹה פְּרוּטָה מ'אֲשֶׁר תֵּאָבֵד', הֵאֵל 'וּמִצֻּאֲתָהּ' מֵאֵי עֲבָדִי לִיה – לאיזה צורך כתבה התורה 'וּמִצֻּאֲתָהּ'.

עונה הגמרא: הֵהוּא מִיבְעִי לִיה – תיבת 'וּמִצֻּאֲתָהּ' נצרכת לְכִדְרַבָּנִי – לדרשה שדרש רבנא, דִּאֲמַר רַבָּנִי, בְּפֶרֶשֶׁת הַשֶּׁבֶת אֲבִידָה (דברים כב ג) נאמר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדֹת אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר תֵּאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצֻּאֲתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם, וממה שנאמר 'אבידת אחיך' דורשת הגמרא (ב"ק קיג) שאין מחזירים את החזיר לגוי אבידתו, מוסיף רבנא לדרשו: 'וּמִצֻּאֲתָהּ', דְּתַבְתָּ

בבא מציעא. פרק שני – אלו מציאות דף כז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קלה

תוספות

רש"י

בְּלוֹקֶת מִן הַתֵּנֶר. שֶׁאֵף הוּא לֶקַח תְּבוּאָה וְזוּ מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה וְיָעִיר פִּירוֹת יָחִד וְאִינוּ יוֹדֵעַ
וְכִינּוּ דְלִית בְּהוּ סִימָן נְהִינְאִישׁוּ הִבְעֵלִים: דִּשָּׁן. וְכִי הוּא עֲצָמוּ דִשָּׁן אֶת הַתְּבוּאָה
הַזֹּאת הֵלַא פּוֹעֲלִים הִרְבָּה דִּשּׁוּ אוֹתָהּ: **אִיסְמִיָּה.** אִסְרָא בְרִייתָא וְזוּ מְגֻרְסָתָּ: אִמְר
לִיה לֹא תִסְמִי תִתְרַגֵּם מִתְנִית' כּו': **מִתְנִי' בְּכָלֵל כָּל אֱלוֹ.** בְּגִמְרָא מְפֻרָּשׁ לֵה:
לְמָה יִצְאָתָה. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתָ: סֵתִם
שְׁמֵלָה יֵשׁ לָהּ סִימָן וְכָל שְׁמֵלָה יֵשׁ לָהּ
בְּעֵלִים תּוֹבְעִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית אֶלָּא
בְּיַד אָדָם וְלֹא בָּאת מִן הַתֵּנֶר: **אֵף כָּל**
שֵׁשׁ לֹו תּוֹבְעִין. לְמַעֲטֵי מִיָּדִי דִּדְעִינָן בֵּיה
דְּמִקְנָא: **גַּמ' שׁוֹר וְחִמּוֹר שֶׁהָ שְׁמֵלָה.** לֹא
תֵרָאָה אֶת שׁוֹר אַחֶיךָ או שׁוֹר וְכֵן תַּעֲשֶׂה
לְחִמּוֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתָ: **בְּסִימְנִי**
אוֹכְפָא. אִם אֵין לוֹ סִימָן בְּחִמּוֹר וְיֵשׁ לוֹ סִימָן
בְּאוֹכְפָא שְׁעָלֵיה: **כְּתִב רַחֲמָנָא חִמּוֹר.** קָרָא
וְתִירָא לְדִרְשָׁה: **לְגִיזָת וְנָבֹו.** שְׁאִפִּי שְׁעָר
שְׁבִטָהּ הֵנָּה חִמּוֹר: **חִמּוֹר דְּבוֹר לְרִבִּי**
יְהוֹדָה. דְּמִתְבִּיב עַל נֹקֵי כָּלִים בְּבוֹר קִשְׁיָא
לָן לְמֵאִי אֵתָא אֲדִילוֹ לְרַבְּנָן מִבְּעֵי לְהוּ שׁוֹר
וְלֹא אָדָם חִמּוֹר וְלֹא כָּלִים: **לְגִלְלִים.**
לְחִמּוֹר אֵת גִּלְלֵי דְאִי כְּתִב שׁוֹר וְהָהּ
אֲמִינָא בִּי אֵתָא לְגִיזָת וְנָבֹו אֵתָא אֶבֶל
גִּלְלִים לֹא חֲשִׁיבִי וְלֹא לְיִתְדֵר כְּתִב רַחֲמָנָא
קָרָא וְתִירָא לְאֵתָאֵי גִלְלִים: **אֲפִקּוֹרִי מִפְּקָר**
לְהוּ. לְמִי שְׁטָרְחָ בּוֹ וְלֹא אֵתָא קָרָא
לְרִבּוּיָהּ דְּאֵין לוֹ תּוֹבְעִין הוּא: **לְסִימְנִי**
אֵתָא. לֹא שְׁמַעְתִּין דְּלִיהִדְרִיָּה בְּסִימְנִי בְּלֹא
עֲדִים דְּקִמְעִיבִי לָן לִקְמוֹן סִימְנִי דְּאוֹרִייתָא
אוֹ דְּרַבְּנָן וּבְעִינָן לְמַפְשֵׁט מִמִּתְנִיתִן דְּלִיף
לְהוּ מִשְׁמֵלָה וְדִחִין וְאִמְר תֵּנָא תּוֹבְעִין
אֲעֲטִירִיקָא לִיה סִימְנִי כְּדִי נִסְבָּה נִפְשׁוֹת
מִקְרָא וְתִירָא דִּשְׁה לְסִימְנִי אֵתָא וְסִימְנִי
דְּאוֹרִייתָא: **אִמְרִי מִדְּנִקְטָא תֵּנָא.** בְּמִתְנִי
לְמִילָךְ סִימְנִי מִשְׁמֵלָה בְּהִדִּי תּוֹבְעִין פְּשִׁיטָא
לִיה דִּשְׁה לְמִלְתָּא אַחֲרִיתִי אֵתָא וְאֵין הוּא
דִּלֹא דִיעִין מִשּׁוּם הָכִי לֹא פְּשִׁיטָא לִיה
לְקִמּוֹן סִימְנִי מִשְׁה הִלְכָּר קִשְׁיָא לָן לְמֵאִי
אֵתָא: **אֲשֶׁר תֹּאבֵד.** שֶׁתָּהָא קְרוּיָה אֲבִידָה:
וּמִצְאָתָה. שֶׁתָּהָא קְרוּיָה מִצְאָתָה: **דִּאֵתָא**
לִידִיה מִשְׁמַע. וְאֲפִילוּ הָכִי אַחֲרִי וְלֹא עוֹבֵד
בּוֹכֵבִים וְלִפְדֹּךְ שְׁאֲבִידַת כְּנַעֲנִי מוֹתֵרָת וְלֹא
תִּימָא כִּי אֲמַעֲט אֲבִידַת כְּנַעֲנִי מִלְטִרוֹחַ
אַחֲרֵיהּ אֲמַעֲט אֶבֶל אִי נִקְטָה חֲתִיב
לְאִהֲדוּרָה: **מִי שְׁאֲבִידָה מִמֶּנּוּ.** וְאִידִי
דְּכִתְבּ מִמֶּנּוּ כְּתִב אֲשֶׁר תֹּאבֵד: **וּמִצְאָתָה.**
הָיָו וְתִירָה מִשְׁמַע וּמִצְאָתָה כְּכִר:
שְׁחֻזָּלָה. דְּבִשְׁעַת אֲבִידָה שְׁחֻזָּלָה פְּרוּט' וּבִשְׁע'
מִצְאָה הֻזְלָה:
לֹאֲהֲרִיר

בְּלוֹקֶת מִן הַתֵּנֶר אֶבֶל הַתֵּנֶר אֶבֶל בְּלוֹקֶת מִבְּעַל הַבֵּית חֲתִיב לְהַחְזִיר
וְכֵן תֵּנִי תֵּנָא קְמִיָּה דְּרַב נַחֲמָן ל"ש אֵלָּא בְּלוֹקֶת מִן הַתֵּנֶר
אֶבֶל בְּלוֹקֶת מִבְּעַל הַבֵּית חֲתִיב לְהַחְזִיר א"ל רב נחמן וְכִי
פַּעַל הַבֵּית בַּעֲצָמוּ דִּשָּׁן א"ל אִיסְמִיָּה א"ל לֹא תִתְרַגֵּם
מִתְנִי' בְּנוֹן שְׁדִּשָּׁן ע"י עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים: מִתְנִי'
אֵף הַשְׁמֵלָה הִיָּתָה בְּכָלֵל כָּל אֱלוֹ וְלָמָּה יִצְאָתָ לְהִקְיֵשׁ
אֵלֶיהָ לֹאֲמַר לָךְ מַה שְׁמֵלָה מִיָּהֲדַת שֵׁשׁ בַּה סִימְנִי וְיֵשׁ
לָהּ תּוֹבְעִין אֵף כָּל דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִימְנִי וְיֵשׁ לוֹ תּוֹבְעִים
חֲתִיב לְהַכְרִיז: גַּמ' מֵאִי בְּכָלֵל כָּל אֱלוֹ אִמְר רַבָּא בְּכָלֵל
כָּל אֲבִידַת אַחֲרִיךְ אִמְר רַבָּא לְמָה לִי דְּכְתִב רַחֲמָנָא שׁוֹר
חִמּוֹר שֶׁהָ שְׁמֵלָה צְרִיכִי דְאִי כְּתִב רַחֲמָנָא שְׁמֵלָה הוּהוּ
אֲמִינָא ה"מ בַּעֲדִים דְּגוּפָה וְסִימְנִי דְּגוּפָה אֶבֶל חִמּוֹר
בַּעֲדִים דְּאוֹכְפָא וְסִימְנִי דְּאוֹכְפָא אִימָא לֹא מְהַדְרִין לִיה
כְּתִב רַחֲמָנָא חִמּוֹר דְּאֲפִילוּ חִמּוֹר בְּסִימְנִי דְּאוֹכְפָא שׁוֹר
וְשֶׁהָ דְּכְתִב רַחֲמָנָא ל"ל שׁוֹר דְּאֲפִילוּ לְגִיזָת וְנָבֹו וְשֶׁהָ
לְגִיזָתוֹ וְלִכְתּוֹב רַחֲמָנָא שׁוֹר דְּאֲפִילוּ לְגִיזָת וְנָבֹו וְכ"ש
שֶׁהָ לְגִיזָתוֹ אֵלָּא אִמְר רַבָּא חִמּוֹר דְּבוֹר לְרִבִּי יְהוֹדָה
וְשֶׁהָ דְּאֲבִידָה לְדְבָרֵי הַפֵּל קִשְׁיָא וְאִמָּא לְגִלְלִים הוּא
דְּאֵתָא גִלְלִים אֲפִקּוֹרִי מִפְּקָר לְהוּ וְדִיִּקְמָא לְסִימְנִי הוּא
דְּאֵתָא דְּאִיבְעִיָּא לָן סִימְנִי דְּאוֹרִייתָא אוֹ דְּרַבְּנָן כְּתִב
רַחֲמָנָא שֶׁהָ דְּאֲפִילוּ בְּסִימְנִי מְהַדְרִין וְסִימְנִי דְּאוֹרִייתָא
אִמְרִי מִדְּקִתְנִי לְהוּ תֵּנָא לְסִימְנִי גַּבִּי שְׁמֵלָה דְּקִתְנִי מַה
שְׁמֵלָה מִיָּהֲדַת שֵׁשׁ בַּה סִימְנִי וְיֵשׁ לָהּ תּוֹבְעִין חֲתִיב
לְהַכְרִיז אֵף כָּל דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִימְנִי וְיֵשׁ לוֹ תּוֹבְעִין חֲתִיב
לְהַכְרִיז ש"מ דִּשְׁה לֹא לְסִימְנִי הוּא דְּאֵתָא: תֵּנִי רַבְּנָן
אֲשֶׁר תֹּאבֵד פֻּרְט לְאֲבִידָה שְׁאִין בַּה שְׁחָה פְּרוּטָה רַבִּי
יְהוֹדָה אוֹמַר וּמִצְאָתָה פֻּרְט לְאֲבִידָה שְׁאִין בַּה שְׁחָה
פְּרוּטָה מֵאִי בִּינִיָּהּ אִמְר אֲבִי מִשְׁמַעוֹת דִּוְרִשִׁין אִיכָא
בִּינִיָּהּ מִר נִפְקָא לִיה מֵאֲשֶׁר תֹּאבֵד וּמִר נִפְקָא לִיה
מוּמִצְאָתָה וְלִמָּן דְּנִפְקָא לִיה מֵאֲשֶׁר תֹּאבֵד הָאִי
וּמִצְאָתָה מֵאִי עֲבִיד לִיה הֵהוּא מִיבְּעִי לִיה לְכַדְרִכְנָאִי
דְּאִמְר רַבְּנָאִי וּמִצְאָתָה דְּאֵתָא לִידִיה מִשְׁמַע וְלִמָּן
דְּנִפְקָא לִיה מוּמִצְאָתָה הָאִי אֲשֶׁר תֹּאבֵד מֵאִי עֲבִיד לִיה
מִבְּעִי לִיה לְכַדְרִכְנָאִי יוֹחֲנָן דְּאִמְר רַבִּי יוֹחֲנָן מִשּׁוּם ר"ש בֵּן

יוֹחִי מִנִּין לְאֲבִידָה שְׁשֻׁמְפָּה נָהָר שְׁחִיָּא מוֹתֵרָת שְׁנָאֲמַר בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבִידַת אַחֲרִיךְ אֲשֶׁר תֹּאבֵד
מִמֶּנּוּ וּמִצְאָתָה מִי שְׁאֲבִידָה הִימְנוּ וּמִצְוִיָּה אֶצֶל כָּל אָדָם יִצְתָה וְזוּ שְׁאֲבִידָה הִימְנוּ וְאִינָה מִצְוִיָּה
אֶצֶל כָּל אָדָם וְאִידִיךְ הָא דְּרַבְּנָאִי מָנָא לִיה נִפְקָא לִיה מוּמִצְאָתָה וְאִידִיךְ הָא דְּרַבִּי יוֹחֲנָן מָנָא
לִיה נִפְקָא לִיה מִמֶּנּוּ וְאִידִיךְ מִמֶּנּוּ לֹא מִשְׁמַע לִיה רַבָּא אִמְר פְּרוּטָה שְׁחֻזָּלָה אִיכָא בִּינִיָּהּ מ"ד
מֵאֲשֶׁר תֹּאבֵד אִיכָא וּמ"ד מוּמִצְאָתָה לִיכָא וְלִמ"ד אֲשֶׁר תֹּאבֵד הָא בְּעִינָן וּמִצְאָתָה וְלִיכָא אֵלָּא
פְּרוּטָה שְׁחֻזָּקָה אִיכָא בִּינִיָּהּ מָנָן דְּאִמְר וּמִצְאָתָה אִיכָא וּמָנָן דְּאִמְר אֲשֶׁר תֹּאבֵד לִיכָא וְלִמָּן
דְּאִמְר וּמִצְאָתָה הָא בְּעִינָן אֲשֶׁר תֹּאבֵד וְלִיכָא אֵלָּא פְּרוּטָה שְׁחֻזָּקָה וְחֻזְרָה וְחֻזְרָה וְחֻזְרָה אִיכָא
בִּינִיָּהּ מָנָן דְּאִמְר אֲשֶׁר תֹּאבֵד וּמָנָן דְּאִמְר וּמִצְאָתָה בְּעִינָן דְּאִית בַּה שְׁעִיר מִצְיָאָה
מִשְׁעַת אֲבִידָה וְעַד שְׁעַת מִצְיָאָה: אִיבְעִיָּא לְהוּ סִימְנִי דְּאוֹרִייתָא אוֹ דְּרַבְּנָן מֵאִי נִפְקָא מִיָּה
לֹאֲהֲרִיר

ת"ש

בְּלוֹקֶת מִן הַתֵּנֶר. שֶׁאֵף הוּא לֶקַח תְּבוּאָה וְזוּ מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה וְיָעִיר פִּירוֹת יָחִד וְאִינוּ יוֹדֵעַ
וְכִינּוּ דְלִית בְּהוּ סִימָן נְהִינְאִישׁוּ הִבְעֵלִים: דִּשָּׁן. וְכִי הוּא עֲצָמוּ דִשָּׁן אֶת הַתְּבוּאָה
הַזֹּאת הֵלַא פּוֹעֲלִים הִרְבָּה דִּשּׁוּ אוֹתָהּ: **אִיסְמִיָּה.** אִסְרָא בְרִייתָא וְזוּ מְגֻרְסָתָ: אִמְר
לִיה לֹא תִסְמִי תִתְרַגֵּם מִתְנִית' כּו': **מִתְנִי' בְּכָלֵל כָּל אֱלוֹ.** בְּגִמְרָא מְפֻרָּשׁ לֵה:
לְמָה יִצְאָתָה. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתָ: סֵתִם
שְׁמֵלָה יֵשׁ לָהּ סִימָן וְכָל שְׁמֵלָה יֵשׁ לָהּ
בְּעֵלִים תּוֹבְעִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית אֶלָּא
בְּיַד אָדָם וְלֹא בָּאת מִן הַתֵּנֶר: **אֵף כָּל**
שֵׁשׁ לֹו תּוֹבְעִין. לְמַעֲטֵי מִיָּדִי דִּדְעִינָן בֵּיה
דְּמִקְנָא: **גַּמ' שׁוֹר וְחִמּוֹר שֶׁהָ שְׁמֵלָה.** לֹא
תֵרָאָה אֶת שׁוֹר אַחֶיךָ או שׁוֹר וְכֵן תַּעֲשֶׂה
לְחִמּוֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתָ: **בְּסִימְנִי**
אוֹכְפָא. אִם אֵין לוֹ סִימָן בְּחִמּוֹר וְיֵשׁ לוֹ סִימָן
בְּאוֹכְפָא שְׁעָלֵיה: **כְּתִב רַחֲמָנָא חִמּוֹר.** קָרָא
וְתִירָא לְדִרְשָׁה: **לְגִיזָת וְנָבֹו.** שְׁאִפִּי שְׁעָר
שְׁבִטָהּ הֵנָּה חִמּוֹר: **חִמּוֹר דְּבוֹר לְרִבִּי**
יְהוֹדָה. דְּמִתְבִּיב עַל נֹקֵי כָּלִים בְּבוֹר קִשְׁיָא
לָן לְמֵאִי אֵתָא אֲדִילוֹ לְרַבְּנָן מִבְּעֵי לְהוּ שׁוֹר
וְלֹא אָדָם חִמּוֹר וְלֹא כָּלִים: **לְגִלְלִים.**
לְחִמּוֹר אֵת גִּלְלֵי דְאִי כְּתִב שׁוֹר וְהָהּ
אֲמִינָא בִּי אֵתָא לְגִיזָת וְנָבֹו אֵתָא אֶבֶל
גִּלְלִים לֹא חֲשִׁיבִי וְלֹא לְיִתְדֵר כְּתִב רַחֲמָנָא
קָרָא וְתִירָא לְאֵתָאֵי גִלְלִים: **אֲפִקּוֹרִי מִפְּקָר**
לְהוּ. לְמִי שְׁטָרְחָ בּוֹ וְלֹא אֵתָא קָרָא
לְרִבּוּיָהּ דְּאֵין לוֹ תּוֹבְעִין הוּא: **לְסִימְנִי**
אֵתָא. לֹא שְׁמַעְתִּין דְּלִיהִדְרִיָּה בְּסִימְנִי בְּלֹא
עֲדִים דְּקִמְעִיבִי לָן לִקְמוֹן סִימְנִי דְּאוֹרִייתָא
אוֹ דְּרַבְּנָן וּבְעִינָן לְמַפְשֵׁט מִמִּתְנִיתִן דְּלִיף
לְהוּ מִשְׁמֵלָה וְדִחִין וְאִמְר תֵּנָא תּוֹבְעִין
אֲעֲטִירִיקָא לִיה סִימְנִי כְּדִי נִסְבָּה נִפְשׁוֹת
מִקְרָא וְתִירָא דִּשְׁה לְסִימְנִי אֵתָא וְסִימְנִי
דְּאוֹרִייתָא: **אִמְרִי מִדְּנִקְטָא תֵּנָא.** בְּמִתְנִי
לְמִילָךְ סִימְנִי מִשְׁמֵלָה בְּהִדִּי תּוֹבְעִין פְּשִׁיטָא
לִיה דִּשְׁה לְמִלְתָּא אַחֲרִיתִי אֵתָא וְאֵין הוּא
דִּלֹא דִיעִין מִשּׁוּם הָכִי לֹא פְּשִׁיטָא לִיה
לְקִמּוֹן סִימְנִי מִשְׁה הִלְכָּר קִשְׁיָא לָן לְמֵאִי
אֵתָא: **אֲשֶׁר תֹּאבֵד.** שֶׁתָּהָא קְרוּיָה אֲבִידָה:
וּמִצְאָתָה. שֶׁתָּהָא קְרוּיָה מִצְאָתָה: **דִּאֵתָא**
לִידִיה מִשְׁמַע. וְאֲפִילוּ הָכִי אַחֲרִי וְלֹא עוֹבֵד
בּוֹכֵבִים וְלִפְדֹּךְ שְׁאֲבִידַת כְּנַעֲנִי מוֹתֵרָת וְלֹא
תִּימָא כִּי אֲמַעֲט אֲבִידַת כְּנַעֲנִי מִלְטִרוֹחַ
אַחֲרֵיהּ אֲמַעֲט אֶבֶל אִי נִקְטָה חֲתִיב
לְאִהֲדוּרָה: **מִי שְׁאֲבִידָה מִמֶּנּוּ.** וְאִידִי
דְּכִתְבּ מִמֶּנּוּ כְּתִב אֲשֶׁר תֹּאבֵד: **וּמִצְאָתָה.**
הָיָו וְתִירָה מִשְׁמַע וּמִצְאָתָה כְּכִר:
שְׁחֻזָּלָה. דְּבִשְׁעַת אֲבִידָה שְׁחֻזָּלָה פְּרוּט' וּבִשְׁע'
מִצְאָה הֻזְלָה:
לֹאֲהֲרִיר

יוֹחִי מִנִּין לְאֲבִידָה שְׁשֻׁמְפָּה נָהָר שְׁחִיָּא מוֹתֵרָת שְׁנָאֲמַר בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבִידַת אַחֲרִיךְ אֲשֶׁר תֹּאבֵד
מִמֶּנּוּ וּמִצְאָתָה מִי שְׁאֲבִידָה הִימְנוּ וּמִצְוִיָּה אֶצֶל כָּל אָדָם יִצְתָה וְזוּ שְׁאֲבִידָה הִימְנוּ וְאִינָה מִצְוִיָּה
אֶצֶל כָּל אָדָם וְאִידִיךְ הָא דְּרַבְּנָאִי מָנָא לִיה נִפְקָא לִיה מוּמִצְאָתָה וְאִידִיךְ הָא דְּרַבִּי יוֹחֲנָן מָנָא
לִיה נִפְקָא לִיה מִמֶּנּוּ וְאִידִיךְ מִמֶּנּוּ לֹא מִשְׁמַע לִיה רַבָּא אִמְר פְּרוּטָה שְׁחֻזָּלָה אִיכָא בִּינִיָּהּ מ"ד
מֵאֲשֶׁר תֹּאבֵד אִיכָא וּמ"ד מוּמִצְאָתָה לִיכָא וְלִמ"ד אֲשֶׁר תֹּאבֵד הָא בְּעִינָן וּמִצְאָתָה וְלִיכָא אֵלָּא
פְּרוּטָה שְׁחֻזָּקָה אִיכָא בִּינִיָּהּ מָנָן דְּאִמְר וּמִצְאָתָה אִיכָא וּמָנָן דְּאִמְר אֲשֶׁר תֹּאבֵד לִיכָא וְלִמָּן
דְּאִמְר וּמִצְאָתָה הָא בְּעִינָן אֲשֶׁר תֹּאבֵד וְלִיכָא אֵלָּא פְּרוּטָה שְׁחֻזָּקָה וְחֻזְרָה וְחֻזְרָה וְחֻזְרָה אִיכָא
בִּינִיָּהּ מָנָן דְּאִמְר אֲשֶׁר תֹּאבֵד וּמָנָן דְּאִמְר וּמִצְאָתָה בְּעִינָן דְּאִית בַּה שְׁעִיר מִצְיָאָה
מִשְׁעַת אֲבִידָה וְעַד שְׁעַת מִצְיָאָה: אִיבְעִיָּא לְהוּ סִימְנִי דְּאוֹרִייתָא אוֹ דְּרַבְּנָן מֵאִי נִפְקָא מִיָּה
לֹאֲהֲרִיר

ת"ש

- 1 ת"ש חמור בסימני אוקף. ברייתא היא: דר'שהו אם הוא רמאי מאי לאו
2 בסימני. וא"ת דבמתני' (למקו כח) דר'ש מהאי קרא דלא יחזיר אף
3 בסימנין וי"ל דאסמכתא היא כדקתני עלה בברייתא משרבו הרמאים התקינו
4 אכל הכא משמע ליה שהיא דר'שה גמורה מדקאמר וכי תעלה על דעתך
5 לומר כו' ועי"ל דבמתני' מיירי בידוע
6 שהוא רמאי לכך צריך עדים אבל הכא
7 מיירי בסתם בני אדם:
8 **מצאו.** גט קשור בכיס יחזיר המוצא
9 לשליח או לבעל השואלו
10 בסימני הכיס:
11 (**וניחוש** לשאלה). וא"ת ולוכח מהכא
12 דסימנין דאורייתא ובפרק
13 בתרא דיבמות דף קכ. ושם ר"ס מלאו פריך
14 מהכא דסימנין דאורייתא וי"ל דמצי
15 לאוקמה בגון שאותו שאבדו מצאו ומכיר
16 הכיס בטביעות עין דכיון שבצעמו מצאו
17 נאמן וזהו הנה מצי למדחי' התם: **כיס**
18 וארנקי משום דמסמני. וא"ת והכתיב לא
19 תנחשו וי"ל בשלתי במה אשה (שם דף סו.)
20 אמרינן כל דבר שיש בו משום רפואה אין
21 בו משום דרכי האמורי:
22 **ואנא** יהיבנא סימנים מובהקין דידה. לא
23 מובהקין ממש קאמר אלא
24 מובהקים מסימני חבירו כמו זה אומר
25 מדת אכרו זה אומר מדת רחבו ולקמן נה
26 (כח) נמי דקאמר לעולם גלימא מכריז ולא
27 אמר סימנין מובהקין התם נמי לאו
28 מובהקים ממש קאמר אלא שלא אמר
29 סימנים טובים שיש בו כי אם בסימנין
30 דסומקין וחזירי:
31 **מצא**
32 וטבעת משום דמיווי' לימא בתנאי אין מעדין על השומא ואלעזר בן מהבאי אומר מעדין על
33 השומא מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר סימנין דר'בנן ואלעזר בן מהבאי סבר סימנין
34 דאורייתא אמר רבא דכ"ע סימנין דאורייתא והכא בשומא מצויה בן גילו קמיפלגי מר סבר
35 שומא מצויה בן גילו ומ"ס שומא אינה מצויה בן גילו איבעית אימא דכ"ע שומא אינה
36 מצויה בן גילו והכא בסימנין העשויין להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי מר סבר סימנין עשויים
37 להשתנות לאחר מיתה ומר סבר סימנין אין עשויים להשתנות לאחר מיתה אב"א דכ"ע שומא
38 אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה וסימנין דר'בנן והכא בשומא סימן מובהק הוא קמיפלגי
39 מ"ס שומא סימן מובהק הוא ומ"ס שומא לאו סימן מובהק הוא אמר רבא את"ל סימנין לאו
40 דאורייתא היכי מהדרין אבידתא בסימנין דניחא ליה למוצא אבידה דנהדר בסימנין כי היכי
41 דכי אבדה ליה לדידיה נמי נהדרו ליה בסימנין אמר רב ספרא לרבא וכי אדם עושה טובה
42 לעצמו במקומו שאינו שלו אלא ניחא ליה לבעל אבידה למייהב סימנין ולמשקלניה מידע ידע
43 דעדים לית ליה ומימר אמר כולי' עלמא לא ידעי סימנין מובהקים דידה ואנא יהיבנא סימנין
44 מובהקים דידה וישקלנא לה אלא הא דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוח משלשה
45 יחזיר ללוח שלשה שליו מן האחד יחזיר למלוח ניחא ליה ללוח לאהדורי ליה למלוח אמר
46 ליה התם סברא הוא אחד הלוח משלשה יחזיר ללוח דגבי לוח שכיחי גבי מלוח לא שכיחי
47 ש"מ מלוח נפול שלשה שליו מאחד יחזיר למלוח דגבי מלוח שכיחי גבי לוח לא שכיחי
48 ללוח ללוח לא ללוח בלא עדים בסימן זה שאומר שלשה היו ומשלשה לוי' ואם מן הלוח נפלו שכבר פרעם מי ניחא ליה בתקנה זו שיתנם המוצאם לכל הכא ונותן
49 סימניהם והלא טוב לו שיהיו מנוחים ביד המוצאם עלמית דכל זמן שהם בידו ולא יחזירו למלוח הרי הם כשרופים ולא ניחא דליהדר להו בסימנין דלמא מיתרמי
50 דידע מלוח בסימניה: **התם.** בסימנין כי האי לא איכפת לן בנחותא דלוח דודאי לאו מיניה נפיל דנהך שטרי אחרני מאי בעו גביה:
51 **אלא**

אלא

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' ב

- 4 מלוח שכיחי – מצוי שיהיו ביד המלוה שלשה שטרות של לוי' שונים. אבל
5 לצפי לוח לא שכיחי – אין הדבר מצוי, ומכיון שיש כאן סברא להחזיר
6 למלוה אין צריך בשביל זה את רצונו של הלוח.

- 1 ברשות הלוח. אבל לצפי מלוח לא שכיחי – אין מצוי שיהיו ביד המלוה שלשה שטרות של
2 השטרות של מלוים שונים למלוה אחד, שמע מינה ששלשת השטרות
3 מלוח נפול. ולגבי שלשה שליו מאחד סברא היא שיחזיר למלוח, דגבי

בבא מציעא דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

הצורה וישתמש בו כדי לזיז.
הגמרא דנה האם יש תלות את הנידון אם סימנים דאורייתא או דרבנן
במחלוקת תנאים: ל'מא פתנאי, שנינו בברייתא, אין מעידין להתיר אשה
שמת בעלה על פי השומא – יבלת, שנמצאה בגוף המת. ורבי אלעזר בן
מחבאי אומר מעידין על פי השומא, מאי לאו ב'הא קמיפלגי – האם לא
נחלקו במחלוקת זו, דתנא קמא סביר סימנין אינם אלא מדרבנן, ואין
לסמוך על כך להתיר איסור אשת איש. ורבי אלעזר בן מחבאי סביר סימנין
דאורייתא, ואף להתיר אשה. דוחה הגמרא: אמר רבא, דבבלי עלמא
סוברים שסימנין דאורייתא, והכא – כאן בברייתא זו בשומא מצויה ב'הן
גילו קמיפלגי – נחלקו התנאים האם שומא נחשבת סימן, או שיכולה
לימצא אצל עד אנשים בני גיל וישולדו באותו מזל, ואין זה סימן. מר –
תנא קמא סביר, שומא מצויה ב'הן גילו, וכיון שכן אין לסמוך עליו. ומר
סביר שומא אינה מצויה ב'הן גילו, והרי זה סימן טוב.
אופן נוסף בביאור מחלוקתם: איבעית אימא, דבבלי עלמא סוברים שומא
אינה מצויה ב'הן גילו, והכא בברייתא, בסימנין העשויין להשתנות לאחר
מיתה קמיפלגי – נחלקו האם הסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, מר
– תנא קמא סביר סימנין עשויים להשתנות לאחר מיתה, וחוששים שמא
אין זה האדם שהכרנו בחייו עם שומא זו, שכן אף אם בחייו היתה השומא
שחורה יתכן שבמותו נעשית לבנה, ומר – רבי אלעזר בן מחבאי סביר
סימנין אין עשויים להשתנות לאחר מיתה, ואם כן אפשר להעיד שהאדם
שאנו מכירים בשומא זו נמצא מת.
אופן נוסף: איבעית אימא, דבבלי עלמא סוברים שומא אינה עשויה
להשתנות לאחר מיתה, וסימנין רגילים אינם מועילים אלא מדרבנן, ולכן
אין יכולים להתיר איסור אשת איש, והכא – כאן בברייתא בשומא האם
סימן מובהק הוא המועיל להתיר אף איסור דאורייתא קמיפלגי – נחלקו.
מר – רבי אלעזר בן מחבאי סביר שומא סימן מובהק הוא, ואף שסימן סתם
אינו מועיל להתיר אשה, סימן מובהק מועיל. ומר – תנא קמא סביר שומא
לאו סימן מובהק הוא, ואין לסמוך על כך.
הגמרא חוזרת לדון אם סימנים דאורייתא או דרבנן: אמר רבא, אם תמצא
לומר שסימנין לאו דאורייתא, אלא רק תקנה דרבנן, קשה, היכי
מהדרין אמרתה בסימנין, כלומר מה ראו חכמים לתקן שיישבו אבידה
על פי סימנים. עונה הגמרא: כיון דניחא ליה – נוח לו למוציא אבידה
דנתיר – להחזיר את האבידה בסימנין, כי היכי דכי אבידה ליה דניחא
– כדי שאם לו עצמו תאבד אבידה, נמי נהדרו ליה – גם כן יחזירו לו
בסימנין.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב ספרא לרבא, וכי אדם עושה מוכה לעצמו
ב'מזון שאינו שלו, ומדוע טובתו של מוצא האבידה, עדיפה על טובת בעל
האבידה שאינו רוצה שתחזור האבידה לאחר.
רבא מבאר באופן אחר: אלמא טעם התקנה הוא משום דניחא ליה לבעל
אבידה, למיחב סימנין ולמשקליה – שהדין יהיה שיתנו את החפץ למי
שיתן סימנים. וטעם הדבר, שהרי מידע דע בעל האבידה דערים לית ליה
– שאין לו עדים שהחפץ שלו, וימיר אמר המאבד בדעתו, בולי עקמא לא
ידעי סימנין מובהקים דידה – אין אדם בעולם שמכיר את הסימנים
המובהקים של החפץ חוץ ממני, ואנא יהיבנא סימנין מובהקים דידה
ושקלנא לה – ואתן אני סימנים מובהקים של החפץ ואטלנו מן המוצא,
וכיון שברוב פעמים לא יהיו לי עדים על כך, ולא אוכל לקבל את אבידתי,
לכן טוב לי שיחזירו לכל האומר סימניה.
מקשה הגמרא על סברא זו של רבא: אלמא הא דתנן – מה ששנינו במשנה
(לעיל ב.) לענין מוצא שלשה שטרות, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אחר
ה'לוח משלש' בני אדם, ושלשה השטרות שנמצאו היו על שם אותו לוח,
יחזיר ללוח, ואם היו שלש' השטרות של כמה לוחים שללו מן המלוה
האחר, יחזיר למלוה על פי סימן זה שאומר שהיו השטרות על שם
שלשה לוחים. ויש להקשות על זה, וכי שייך כאן לומר דניחא ליה ללוח
להחזיר ליה למלוה – שרצונו של הלוח שיחזירו את השטר חוב למלוה
על פי סימנים, הרי דאי טובת הלוח שלא יחזירו למלוה שיתכן שכבר פרע
את השטר חוב ויבוא לגבות ממנו שנית.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא לרב ספרא, ה'תם – שם במשנה, אין מחזיר
מחמת הסימנים, אלא סברא הוא. מבארת הגמרא: אחר ה'לוח משלש'
יחזיר ללוח, משום דנכי לוח שכיחי – מצוי הוא שלשה שטרות יהיו

מבארת הגמרא: להחזיר – להחזיר ג' אשה בסימנים, כאשר שלח הביא
גט מהבעל למסור לאשה, ואבד ממנו, ונותן הוא את סימני הגט למוצא. אי
אמר שסימנים מועילים מדאורייתא, מהדרין – מחזירים לו. ואי אמרת
שמה שסומכים על סימנים הוא רק דין דרבנן, יש לומר כי עכור – מה
שעשו רבן תנא לסמוך על סימנים, הוא דווקא ב'מזון', כגון להחזיר
אבידה בסימנים, אבל באיסורא שעל ידי כן מתירים אשת איש, בזה לא
עכור רבן תנא לסמוך על סימנים.
הגמרא מבארת ראייה ממשנתיה: תא שמע, שנינו במשנה, אף השמלה
היתה בכלל כל אלו האבידות שנאמר 'כל אבידת אחר', ול'מא יצאת
מהכלל, כדי להקיש אליה כל האבידות ולומר לה, מה שמלה מיוחדת
יש לה סימנין ויש לה תובעין, תיב המוצא להכריז, אף כל דבר שיש
לו סימנין ויש לו תובעין תיב להכריז, מוכח שסימנים הוא מהתורה
שהרי נדרש מהפסוק, דוחה הגמרא: התנא של משנתנו תובעין אצטרך
ליה – לא דרש מן הפסוק אלא את הדין של 'תובעים', שאם אין לאבידה
תובעים כגון שנתיאשו הבעלים אין חובה להשיבה, וסימנין דרי נכסא –
ובדרך אגב הזכיר אף את דין הסימנים אף שאינו מהתורה אלא הסמיכוהו
על הפסוק.
ראיה נוספת: תא שמע, ממה שדרש רבא (לעיל ע"א) מן הפסוק שיש
להחזיר חמור בכך שנותן המאבד את סימני האובד, ומוכח שסימנים
מהתורה. דוחה הגמרא: אימא – אמור כך, פ'ערי אובד, כלומר שהביא
המאבד עדים שזוהי האובד שלו, אבל על פי סימנים אין להחזיר מהתורה.
ראיה נוספת: תא שמע ראייה מברייתא, בפרשת אבידה נאמר
(דברים כב ב) ו'אספתו ואת האבידה אל תוך ביתך ו'היה עמך עד דרוש
אחיד אותו', ויש לברר, וכי תעלה על דעתך שיתננו לו המוצא קודם
שידרשנו המאבד, הרי אין המוצא יודע למי להשיב. אלמא כך יש לפרש,
אתה המוצא דרשנו – בדוק את אחיך אם רמאי הוא או אינו רמאי. מאי
לא – האם אין הכוונה שירב בסימנין, ומוכח שסימנים דאורייתא. דוחה
הגמרא: לא, הכוונה שידרשנו פ'עדים שיעידו שהחפץ שייך למאבד.
תא שמע ראייה שסימנים אינם מהתורה, שנינו במשנה (יבמות כב.), אין
מעידין על אדם שמת כדי להתיר את אשתו להנשא, אלמא אם כן הכירוהו
על פי פ'עדים הפנים – שתי הלחיים עם החוטם – האף, אבל אם לא
הכירוהו בכך, אין מעידים עליו אף על פי שיש סימנין בגופו של המת
ובבבלי – בבגדיו שזוהי המת, כיון שאין זו ראייה מספקת. שמע מינה
שסימנין לאו דאורייתא. דוחה הגמרא: אמר, באמת סימנים מועילים
מהתורה, אך המשנה מדברת בסימנים שאינם מוכיחים, כגון סימני גופו
שאמרו ד'מת היה ארוך וגוין – או קצר, שיש הרבה כאלו, וכן בבבלי אין
סומכים על הסימנים, משום דת'ישנין לשאלה – שמא אדם אחר שאל את
בגדי הבעל, ואין ראייה שהמת הלבוש בבגדים אלו זהו בעלה.
שואלת הגמרא: אי תישנין – אם כך שיש לחוש לשאלה, חמור בסימני
אובד היכי מהדרין – כיצד מחזירים, הרי יתכן שבעל החמור שאל את
האובד מאחר. משיבה הגמרא: אמר, באובד אין לחשוש לכך, כיון שלא
שאלו אינא אובדא – שאין בני אדם ששואלים אובד מאחרים משום
דמסקב ליה לחמרא – מאחר שמשפך ופוצע את עור החמור, ולכן דאי
החמור והאובד שייכים לאותו אדם ואם נותן סימני האובד מחזירים לו אף
את החמור. איבעית אימא, שגם הסימן שבבבלי לא היה סימן מוכיח, וכגון
ב'חזירי ובסומקין' – שהעידו על בגדיו שהיו לבנים או אדומים, שיש רבים
כאלו.
לעיל תירצה הגמרא שאכן חוששים לשאלה ורק באובד שאין הדרך
להשאלו אין חוששים, מקשה על כך הגמרא: אלמא הא דתנא בברייתא,
שליח שאבד לו גט, אם מצאו כשהוא קשור ב'מים של מעותיו, או ב'אדנין
שלו, ובמבעת – שהיה קשור בטבעתו, או ש'מצאו בין בלי – כלי
תשמישו, אפילו ל'מן מרובה מאז שאבד הגט, פ'שר הגט על פי סימני הכיס
או הארנק, ואי סלקא דעתך תישנין לשאלה – שמא השאיל חפציו
לאחר, כי מצאו קשור ב'מים אמאי – מדוע הגט פ'שר, נ'חוש לשאלה –
שמא השאיל שליח הגט את כיסו לאחר והוא קשר בו את הגט. מתרצת
הגמרא: אמר, ב'ים ואדנין, ובמבעת, לא משאלי אינשי – אין אנשים
משאילים זה לזה. והטעם, ב'ים ואדנין, משום דמסקני – אנשים מנחשים
ואומרים שסימן הוא שנטל השואל גם את מזלו של המשאיל. ובמבעת אין
משאילים, משום דמזויף – שחוששים שמא השואל יעשה חותם באותה

קלח בבא מציעא דף כח עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

הגמרא מביאה משנה לסתור את סברת רבא ממקום אחר: **אֵלָא הָא דַּתְנָן**
במשנה לעיל (כ). **מִצָּא תְּבִירָךְ שֶׁל שְׁמֵרוֹת** – חבילת שטרות הכרוכות זה
בזה, או **אֲנֻדָּה שֶׁל שְׁמֵרוֹת**, שמונחים זה על זה, הרי זה יחיד למי שאומר
מנין השטרות וכיצד היו מונחים. ומשמע שיחזיר גם למלוה אם יתן
הסימנים, אף שיתכן שנפלו מהלוח, ויש להקשות, **הֲכִי נָמִי** – האם אף כאן
נאמר **דְּנִיחָא לִיה** לְלוֹחַ לְאַהֲדוּרִי לִיה לְמִלְהָה – שיחזירו למלוה את
השטרות, והלא ודאי רצונו של הלוה הוא שהשטרות ישאר ביד המוצא
כדי שהמלוה לא ישוב לגבות ממנו.

אֵלָא אֲמַר רַבָּא, סִימְנִין דְּאוּרִייתָא ולא מתקנת חכמים. ודבר זה נלמד
מִדְּבָרֵיכֶם בְּפִרְשֵׁת מוֹרָא אַבִּידָה (דברים כב ב) **וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֵשׁ אַחֲרֶיךָ**
אֹתוֹ וְהִשְׁבֹּתוֹ לוֹ. וקשה, וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שִׁיתַּנְנוּ לַמֶּאֱבֹד קוֹדֶם
שִׁינְדְּשֵׁנוּ הלא אינו מכירו. **אֵלָא** כך כוננת הפסוק, **דְּרֵשְׁהוּ** – דרוש את אחיך
והקור **אִם רָמָא הוּא אוֹ אִינוּ רָמָא**, וכיצד תדרוש זאת, **לֹא בְּסִימְנִין** –
ודאי על ידי דרישת סימנים ממנו, **שְׂמַע מִיָּנָה** סימנים מהתורה.

אֲמַר רַבָּא, אִם תִּמְצֵי לִמָּר סִימְנִין דְּאוּרִייתָא. הגמרא מפסיקה קודם
שסיים רבא את דבריו, ומקשה: מדוע אמר רבא **אִם תִּמְצֵי לִמָּר**
שהמשמעות היא שאין דבר זה ברור, **הָא פְּשִׁיט לִיה** רבא את הספק
שִׁימְנִין דְּאוּרִייתָא. מתרצת הגמרא: **מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמִימָר** שביאור
הפסוק 'עד דרש אחיך אותו' **בְּרִשְׁנִין** – כמו שתירצנו לעיל (כז): שיברר על
ידי עדים ולא בסימנים.

הגמרא חוזרת להמשיך דברי רבא: **סִימְנִין וְסִימְנִין** – שני אנשים שנתנו את
סימני האבידה, וְיָנִיחַ את האבידה עד שיבוא אליהו. **סִימְנִין וְעֵרִים** – אדם
אחד נתן את סימני האבידה ואדם אחר הביא עדים שהאבידה שלו, וְיָנִיחַ
לְבַעַל הָעֵרִים, לפי שכח עדים גדול מכח סימנים. **סִימְנִין וְסִימְנִין** – שני
אנשים נתנו את סימני האבידה, וְעַד אַחֲרָהּ העיד שהאבידה של אחד מהם,
הזהלכה היא, שַׁעַר אַחֲרָהּ במקרה זה **כְּמָאן דְּלִיתִיה דְּמִי** – כמי שאינו, וְיָנִיחַ
את האבידה עד שיבוא אליהו. **עַד אֲרִינָה וְעַד נִפְלָה** – נמצאה טלית
ואדם אחד הביא עדים שהוא ארג את הטלית וחבירו הביא עדים שממנו
נפלה, תִּנְתֵּן הַטְּלִית לְעַד נִפְלָה, והטעם, **דְּאִמְרִין וְכִינָה וְכִנָּה** – שאורג
הטלית מכרה לאחר, וּמִאֲרִינָה אַחֲרֵינָה נָפַל – ומאדם אחר נפלה דהיינו
מהקונה.

בא אחד ואמר את מִדַּת אֲרָבִי של הבגד, ואחר אמר מִדַּת רִחְבּוֹ, תִּנְתֵּן
לְאוֹמֵר מִדַּת אֲרָבִי, והטעם, **דְּמִדַּת רִחְבּוֹ שְׁעוּרִי קָא מְשַׁעַר לָהּ כִּד מִכְסִּי**
לָהּ מִדָּה וְקָא – כאשר בעל הבגד עמד והתכסה בראוה זאת חבירו ושיער
את מידת הרוחב, וּמִדַּת אֲרָבִי לֹא מִשְׁתַּעַר לָהּ – אין אפשרות לשער באופן
זה, והאומר מידת אורכו הוא בעל הבגד. אחד אמר את מִדַּת אֲרָבִי וּמִדַּת
רִחְבּוֹ של הבגד, ואחר אמר רק מִדַּת נָפוֹי – את הסכום הכולל של מידות
האורך והרוחב, וְיָנִיחַ לָזֶה שפירט את מִדַּת אֲרָבִי וְרִחְבּוֹ, אחד אמר מִדַּת
אֲרָבִי וּמִדַּת רִחְבּוֹ, ואחר אמר מִדַּת מִשְׁקָלוֹתֵינוּ. וְיָנִיחַ לְאוֹמֵר מִדַּת
מִשְׁקָלוֹתֵינוּ, אחד מצא גט, הוּא – הבעל אֲמַר סִימְנִי הִנֵּנִי, וטוען שממנו
נפל ונמלך מלגרש, והריא האשה גם אֲמַרְתָּ סִימְנִי הִנֵּנִי, וטוענת
שהתגרשה בו וממנה נפל, וְיָנִיחַ הַגֵּט לָהּ, שכיון שידעת סימני הגט בהכרח
שבה הגט לידה. שואלת הגמרא: **כְּמָאן** איזה סימן נתנים הם בגט,
אִלֵּימָא בְּמִדַּת אֲרָבִי וְרִחְבּוֹ של הגט, מדוע נתנים לה, **דְּלָמָא בְּהִירֵי**
דְּנָקִיט לִיה חֲזִיתִיה – אולי כאשר הבעל החזיק את הגט בידו ראתה אותו
האשה ושיערה את המידות. משיבה הגמרא: **אֵלָא** אומרים הם נָקֵב יֵשׁ בּוֹ
בגט בְּצֵד – ליד אות פְּלוּנִי, שאין האשה יכולה לדעת זאת אם לא שקיבלה
את הגט. הוּא – הבעל אֲמַר סִימְנִי תְּחִיט שבו הגט קשור, וְגַם הִיא אֲמַרְתָּ
סִימְנִי תְּחִיט, וְיָנִיחַ הַגֵּט לָהּ. שואלת הגמרא: **כְּמָאן** – איזה סימן נתנה
האשה בחוט, **אִלֵּימָא בְּחִיּוּרָא וּבְסוּמָקָא** – שהחוט לבן או אדום, וְלִלְמָא
בְּהִירֵי דְנָקִיט לִיה חֲזִיתִיה – הלא יתכן שכאשר הבעל החזיק את הגט בידו
ראתה האשה את צבעו של החוט, אֵלָא על כרחך בְּמִדַּת אֲרָבִי של החוט.
הוּא אֲמַר שהיה מונח בְּחִפְסִיכָא – בחמת קטנה, וְגַם הִיא אֲמַרְתָּ בְּחִפְסִיכָא,
וְיָנִיחַ הַגֵּט לוֹ, מֵאִי מַעֲמָדָא, לפי שמידע יָדְעָה דְּכָל מַה דְּאִית לִיה בְּחִפְסִיכָא
הוּא דְּמַנֵּחַ לִיה – שהאשה יודעת שאת כל חֲפְצֵיו מניח בחפסיכה:

משנה

משנתנו עוסקת בשיעור הזמן שיש להכריז על אבידה: וְעַד מָתֵי תִּיב
לְהַכְרִיז שִׁמְצָא אַבִּידָה, עַד כִּדִּי שִׁינְדְּעוּ בּוֹ שְׁכִינִי, דְּכִדִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי

יְהוּדָה אֲמַר, זְמַן הַהִכְרָזָה הוּא שְׁלֹשׁ יָרֵדִים, וְאַחֲרָהּ הִרְגֵּל הָאֲחֵרֹן יִכְרֹחַ
עוֹד שְׁבָעָה יָמִים, כִּדִּי שִׁינְדְּעוּ הַמֶּאֱבֹד לְבִיתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, ואם יתברר שאבד
לו, ישוב ויחזור שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְיַכְרִיז יוֹם אַחֵד 'אני איבדתי חפץ כזה ואלו
סימניו':

נמרא

תָּנָא בְּרֵייתָא, מַה שֶׁנֶּאֱמַר שִׁיכְרִיו עַד שִׁידְעוּ בּוֹ שְׁכִינִי, הַכוֹנֵה לְשְׁכִינִי
הָאֲבִידָה. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מֵאִי – מה הכוונה שְׁכִינִי אֲבִידָה, אִלֵּימָא שִׁידְעוּ
הַשְׁכִּינִים דְּבַעַל אֲבִידָה, אִין זֶה יִתְכֵּן, שְׁהִי אִי יָדַע לִיה הַמוֹרָא מִי הוּא
בעל האבידה, לְיוֹזֵל וְלְהַדְרִיחַ נִהְלִיחַ – שילך ויחזיר לו את האבידה. אֵלָא
ודאי הכוונה שעליו להכריז עד אשר שְׁכִינִי הַמְּקוֹם שֶׁנִּמְצְאָה בּוֹ אֲבִידָה
ישמעו שמצא אבידה ויבדוק אם היא שלהם:

שְׁנִינִי בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר כּוֹ' שְׁלֹשָׁה רִגְלִים וְאַחֲרָהּ הִרְגֵּל הָאֲחֵרֹן
שְׁבָעָה יָמִים: מִקְשָׁה הַגְּמָרָא סְתִירָה מִמִּשְׁנָה בַּמִּסְכָּת תַּעֲנִית (י.י.) וְרַמְיָנָהּ,
בְּשִׁלְשָׁה בְּחֻדָּשׁ מִרְחֻשׁוֹן שׁוֹאֲלִין אֶת הַנְּשָׁמִים בַּתְּפִילָה בְּבִקְשַׁת וְתֵן טַל
וּמִטָּה, רַבֵּן נְמִלְיָאֵל אֲמַר בְּשָׁבָעָה בּוֹ – בַּמִּרְחֻשׁוֹן, (שְׁהוּא) תְּחִישָׁה עֲשֹׂר
יוֹם אַחֲרָהּ הַתָּה הַסּוּכוֹת, כִּדִּי שִׁנְיָע עוֹלָה הִרְגֵּל הָאֲחֵרֹן (שְׁבִיבִינִי יִשְׂרָאֵל)
[שְׁבִיבִינִי יִשְׂרָאֵל], לְנַחֵר פֶּתַח הַמִּרְחֻק בְּיוֹתֵר, וְלֹא יִשְׁגוּהוּ הַגִּשְׁמִים. הַנֶּאֱמַר
כָּאן סוֹתֵר לֵאמֹר בַּמִּשְׁנָתִינוּ שְׁדִי בְּשִׁלְשָׁה יָמִים כִּדִּי שִׁיגִיעַ אֲדָם לִישׁוּב
הַמִּרְחֻק בְּיוֹתֵר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – המשנה
בַּתַּעֲנִית עוֹסֶקת בְּזִמְנָא מְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן, וְכָאֵן – וּמִשְׁנָתֵינוּ עוֹסֶקת בְּזִמְנָא מְקַדֵּשׁ
שְׁנִי. מִבְּנֵי רַב יוֹסֵף, בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן דְּנִפְשִׁי יִשְׂרָאֵל מוֹכָא – שִׁישְׂרָאֵל הוּא
רַבִּים, דְּכְתִיב בְּהוּ בִּזְמַן מַלְכוּת שְׁלֹמֹה (מלכים א' ד כ) 'וְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל
רַבִּים כְּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לְרַב', בְּעֵינִי בּוֹלִי הָאִי – לכך צריך חמשה עשר
יוֹם, אֲבֵל בְּמִקְדָּשׁ שְׁנִי, דְּלֹא נִפְשִׁי יִשְׂרָאֵל מוֹכָא – שלא היו ישראל רבים,
דְּכְתִיב בְּהוּ בִּזְמַן עֲזָרָא (עזרא ב סד) 'כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אֲרָבַע רִבּוּא אֲלָפִים
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים', וּמִסְתַּבֵּר שֶׁלֹּא הָיוּ מִפְּחוּרִים בַּמִּרְחָק רַב מִירוּשָׁלַיִם,
וְלִכְּן לֹא בְּעֵינִי בּוֹלִי הָאִי – אִין צוּרָךְ בִּימֵים רַבִּים אֵלָא דִּי בְּשִׁלְשָׁה יָמִים.
אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, וְהָאֵל בְּתִיב בִּזְמַן בֵּית שְׁנִי (עזרא ב ע) 'וַיִּשְׁבּוּ
הַכְּהֵנִים וְהַלֵּוִיִּם וְגוֹ' וְהַשְּׂרָרִים וְהַשְּׂעִירִים וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְיָהֶם', הִרִי
שְׁהִי מִפְּחוּרִים בְּעֵרְיָהֶם כְּמוֹ בְּבֵית רֵאשׁוֹן, וְכִינֵן דְּהִכִּי הוּא, אֲפִכָא
מִסְתַּבֵּרָא – מִסְתַּבֵּר לִמָּר לְהִפְךָ, שְׁבִזְמַן מְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן, דְּנִפְשִׁי יִשְׂרָאֵל
מוֹכָא – שִׁמְסַפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּה רַב, דְּמִצְּוֹת עֲלָמָא – שְׁהִי הוֹלְכִים לְבֵיתֵם
בַּחֲבוּרוֹת, וּמִשְׁתַּבְּחִי שְׁיִירָתָא דְּאִוְלִי בִּין בִּימָמָא וְכִין בִּלְיָלָא – וּמַצִּי
הַדְּבָר שִׁיחִי שְׁיִירוֹת הַהוֹלְכִים גַּם בְּיוֹם וְגַם בְּלַיְלָה, לֹא בְּעֵינִי בּוֹלִי הָאִי –
לֹא הִיָּה צוּרָךְ בַּהֲרַבָּה יָמִים, וְכִינֵן בְּתַלְתָּא יוֹמָא – וְדִי בְּשִׁלְשָׁה יָמִים, אֲבֵל
בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי, דְּלֹא נִפְשִׁי יִשְׂרָאֵל מוֹכָא, וְלֹא מִצְּוֹת עֲלָמָא –
וְלֹא הִיָּה הוֹלְכִים בַּחֲבוּרוֹת, וְלֹא מִשְׁתַּבְּחִי שְׁיִירָתָא דְּאִוְלִי בִּין בִּימָמָא וְכִין
בְּלִילָא – וְלֹא הִיָּה מִצְּוֹת שְׁיִירוֹת שְׁהוֹלְכוֹת בְּיוֹם וּבְלַיְלָה, לִכְן בְּעֵינִי בּוֹלִי
הָאִי – יֵשׁ צוּרָךְ בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם.

תִּירוּץ נוסף: רַבָּא אֲמַר, לֹא שָׁנָא בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן וְלֹא שָׁנָא בְּמִקְדָּשׁ שְׁנִי,
אֵלָא טַעַם מִשְׁנָתֵינוּ הוּא, שֶׁלֹּא הִתְרַחוּ דְּכִינֵן בְּאֲבִידָה – את מוצא האבידה
וְיִתֵּר מִדָּא, שִׁישְׂאֵר בִּירוּשָׁלַיִם אַחֲרֵי חַג חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם, וְאִמְרוּ שְׁדִי
בְּשָׁבָעָה יָמִים.

הַגְּמָרָא דְּנָה בְּנוֹסַח הַהִכְרָזָה עַל הַאֲבִידָה: אֲמַר רַבִּינָא, שְׂמַע מִיָּנָה –
מִמִּשְׁנָתֵינוּ שֶׁנֶּתְנָה זְמַן לְבַעַל הַאֲבִידָה רַק כִּדִּי לִלְכַּת לְבֵיתוֹ וְלַחֲזוֹר, וְלֹא נִתְּנוּ
לוֹ שְׁהוֹת נוֹסֶפֶת לְבִדּוּק בְּבִיתוֹ אִם אֲבֹד לוֹ חֲפֶץ, אֲפִשֵׁר לְהוֹכִיחַ כִּי מְכָרִיו
נְלִימָא מְכָרִיו – כְּשִׁמְכִרִי הַמוֹרָא עַל אַבִּידָתוֹ עֲלִיו לְהוֹכִיר אֶת שֵׁם הַחֲפֶץ
שִׁמְצָא, כְּגוֹן 'מִצְאָתִי טְלִית', וְלִכְךָ כְּשִׁיגִיעַ הַמֶּאֱבֹד לְבִיתוֹ יִבְדּוּק מִיָּד הָאֵם
חֲסִירָה לוֹ טְלִית, דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּהּ, אֲבִידָתָא מְכָרִיו – שֶׁהַמוֹרָא מְכָרִיו
בְּסַתֵּם 'מִצְאָתִי אַבִּידָה', בְּעֵינֵי לְמַסְפִּי לִיה חֵד יוֹמָא לְעֵינֵי בְּמִאֲנִיָּה – יֵשׁ
צוּרָךְ לִתֵּת יוֹם נוֹסֶף כִּדִּי לְבִדּוּק אִם לֹא חָסַר לוֹ חֲפֶץ מִחֲפָצָיו שְׁהִי אִינוּ יוֹדַע
אִיזָה חֲפֶץ נִמְצָא. אֵלָא שְׂמַע מִיָּנָה, נְלִימָא מְכָרִיו, וְלַחֲלֹן בַּגְּמָרָא (ע"ב)
נִחְלָקוּ בַּדְּבָר רַבִּי יְהוּדָה וְרַב נַחֲמִן, וְשְׂמַע מִיָּנָה – אֲכַן מוֹכֵחַ מִהַמִּשְׁנָה כִּרַּב
נַחֲמִן שְׁגִלְמָא מְכָרִיו. רַבָּא חוֹלֵק עַל רַבִּינָא: רַבָּא אֲמַר, אֲפִילוּ תִּימָא
אֲבִידָתָא מְכָרִיו – אִף אִם תֶּאֱמַר שִׁמְכִרִי רַק 'אֲבִידָה מִצְאָתִי', לֹא הִתְרַחוּ
רַבֵּן בְּאֲבִידָה יוֹתֵר מִדָּא' לְהַצְרִיךְ אֶת הַמוֹרָא לְהַמְתִּין יוֹתֵר מִשְׁבָּעָה יָמִים.
בְּרֵייתָא נוֹסֶפֶת בְּעֵינֵי נוֹסַח הַהִכְרָזָה: תָּנּוּ רַבֵּן, כְּשִׁמְכִרִי בְּרִגְלֵי הָרֵאשׁוֹן,
אֲמַר הַמוֹרָא בַּהֲכֻרְתּוֹ שׁוּה הוּא הִרְגֵּל רֵאשׁוֹן שְׁבוּ מְכָרִי, כִּדִּי שֶׁהַמֶּאֱבֹד

בבא מציעא. פרק שני – אלו מציאות דף כח עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קלט

תוספות

רש"י

מָצָא תכריך של שטרות מי ניקא ליה ללנה כו'. וא"ת אין ניקא ליה דכי ילנה לאחר דליהדרו ליה לדניה וי"ל דאינו רוצה להפסיד עתה כדי להיות בספק ריח פסם אתרת: **חַמְשָׁה** עשר יום. וא"ת והלא א"י היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומתלה ארם עשרה פרסאות ביום היו ארבעים יום באורך וירושלים מן הירדן שהוא תחום א"י מהלך יום אחד כדאיתא בבבא (דף כה) נפאר מצד אחד ל"ט ימים וי"ל דעם פרסות ויערים הנה ארבע מאות פרסה אבל משוב לא היה כל כך.

לֹא בעינן כולי האי. וסגי בתלתא יומי וא"ת ד' ימים ומחצה צריך דהיינו חצי של ט"ו יום וי"ל דכי לא שכיח שיקראת ואין הולך בלילה גם כל היום אינו הולך לפי שלא ימצא מלון בערב: אבן

מָצָא תכריך של שטרות מי ניקא ליה ללנה כו'. וא"ת אין ניקא ליה דכי ילנה לאחר דליהדרו ליה לדניה וי"ל דאינו רוצה להפסיד עתה כדי להיות בספק ריח פסם אתרת: **חַמְשָׁה** עשר יום. וא"ת והלא א"י היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומתלה ארם עשרה פרסאות ביום היו ארבעים יום באורך וירושלים מן הירדן שהוא תחום א"י מהלך יום אחד כדאיתא בבבא (דף כה) נפאר מצד אחד ל"ט ימים וי"ל דעם פרסות ויערים הנה ארבע מאות פרסה אבל משוב לא היה כל כך.

לֹא בעינן כולי האי. וסגי בתלתא יומי וא"ת ד' ימים ומחצה צריך דהיינו חצי של ט"ו יום וי"ל דכי לא שכיח שיקראת ואין הולך בלילה גם כל היום אינו הולך לפי שלא ימצא מלון בערב: אבן

אֵלָּא הָא דתנן מָצָא תכריך. דמשום סימנא מהדרינן ואם נתן מלנה סימן מחזירין לו ואי נפול מיניה דלנה מי ניקא ליה דתננו הך תקנתא דניהדרה בסימן ותא ניקא ליה דתננו ביד המוצא לעולם: **כְּדִשְׁנִין.** בעדים: **אם תמצא לומר סימנים דאורייתא.** רבנותא נקט דאפי' אמרין דאורייתא אפי' עדים עדיפי כדמפרש ואזיל סימנן ועדים ינתן לבעל עדים: **סימנן וסימני.** באו שנים ונתנו סימניה: **יָגִית.** עד שיקבא אלה: **מדת ארבו כו'.** זה אומר מדת ארבו וזה נותן מדת רחבו: **שְׁעוּרֵי מִשְׁעָר לָהּ.** אם ראה אותה ביד הבועלים שיערה כשהיה בעלה מכוסה בה אם טלית היא: **מדת ארבו ורחבו ומדת גמיו.** זה אומר כך ארבה וכן רחבה וזה אומר ארבה ורחבה כך וכן אמנות בין הכל אבל אינו יודע כמה באורך וכמה ברוחב: **גָּמִיו.** גאם וינתי עשויה כמין ר' שלנו להכי קרי אורך ורוחב יחד גמיו: **הוא אומר סימני הנט.** ואמר ממני נפל שנומלכתי שלא ליתן: **והיא אומרת סימני הנט.** וממני נפל שנתנו לי וגרשתני: **יָגִית לָהּ.** שהוא נתנו וידע סימנן אבל היא אם לא נתנו לה מזהבן ידעה: **סימני החוט.** שהט קשור בו. **בַּחֲפִיסָה.** מצאת אותה: **מתני' שכיניו.** מפרש בגמרא: **כדי שילך.** כל אחד לביתו. **שלישה.** משושמע ההכרחה וידע אם אבד לו כלום ואם יבין שאבד יחזור שלישה: **ויכריז יום אחד.** אני אבדתי ואלו סימניה ובגמרא פריך דבג' ימים אין שהות לחזור לסוף א"י: **גמ' שכני מקום שנמצא בו אבדה.** שמא שלחן היא: **כדי שיעין כו'.** ולא ידביקוהו הגשמים אלמא כולי האי בעינן ומתני' תני שלישה: **והכתוב וישבו כל בעריהם בעריהם.** ואע"ג דפורקא הוה בכל עיריהן היו מפורדים ויש רחוקים מירושלים כבתחלה: **ה"ג.** ויבין דהכי הוא איפכא מסתברא: **דמצות עלמא.** צוות יש לו טובים השנים: **שמע מינה.** מדלא יקבי ליה לרבנן שהות אלא הליכה וחזרה: **גלמא מכריז.** זה שמעאה מכריז שם חפץ טלית מצאתי ולכך לא הוצרכו ליתן שהות יום אחד לעיין בכליו מה אבד שהארם יודע כמה טליתות יש לו וכשהוא בביתו בודק אם ימצאה ואין צריך שהות: **דאי ס"ד אבדתא מכריז.** ואינו מוכיר שם החפץ ליתבו ליה לכל חד וחד אבתי טפי יומא לעייני במאניה אם כל כליו בידו ופולגתא היא בקא לקמן: **לא המריחו.** זה שידא שהוא יותר משבעה ימים: **רגל ראשון.** שהוא מכריז: **אמר.** בהכרחו זה רגל ראשון שלא להטריח את האובד לחזור ובשיבא רגל שני יעלה לרגל ויתן סימניה: **שלישי אומר סתם.** אבדה מצאתי ואינו אומר איזה רגל הוא למציאתה כדי שלא יסמוך האובד על רגל הקא ויבין שזהו רגל האחרון: (אתי)

שואלת הגמרא: **ואמאי** – מדוע ברגל השלישי אומר סתם, **לימא** – שיאמר שזהו הרגל השלישי. משיבה הגמרא: **דלא אתי לאחלופי בשני** – יש אנשים שיטעו ויסברו שאמר שזהו רגל שני. שואלת הגמרא: אם כך שחוששים לטעות, **שני נמי** – גם כאשר מכריז ברגל שני,

לא יטרח עתה לילך ולחזור, אלא יחזור ברגל השני. וכן ברנל השני אומר המוצא, זה רגל שני. אבל ברנל שלישי אומר המוצא סתם 'אבדה מצאתי' ולא יאמר איזה רגל זה, כדי שהמאבד יבין שזהו רגל אחרון וימרה לביתו ויחזור.

אבן טוען. מפרש בירושלמי בשם שהאבן אינה יכולה למחות כף אין יכולים
להתפלל על רוב טובה: **שם** דמיתן. לקמן גבי עסקא דרב ספרא אפרש
בע"ה: **ער** כאן לא פליגי אלא בנשתמש בהן. לאו דוקא נשתמש דאם נשתמש
לר"ע נמי חייב באחריותן ביהן דלדידיה אסור להשתמש א"כ הוי שולח ד
בפקדון ואפילו החזיר אין בכך כלום דהא
ר"ע סבר בפרק המפקיד (נחמן דף מ"ג) דבעינן
דעת בעלים אלא ודאי נשתמש לאו דוקא
בדפרישית אלא בשכר שמוש שמוחר
להשתמש קאמר דלרבי טרפון דאית ליה
דמוחר להשתמש חייב באחריותן דבההוא
הנאה דאי מיתרמי ליה זבינא שקיל להו
ובין בהו הוי עליהו שומר שכר ולר"ע
דאסור להשתמש בהן פטור אבל אם לא
היה מוחר להשתמש הוה פטור לכ"ע
והיינו בריבא:

הוי

אתיא לאחלופי בראשון הא קא אתי רגל שלישי ת"ר
בראשונה כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלשה
רגלים ואחר רגל אחרון שבעת ימים כדי שילך שלשה
ויחזור שלשה ויכריז יום אחד משחרב בית המקדש
שיבנה במהרה בימינו התקינו שיהו מכריזים בבתי
בביות ובבתי מדרשות ומשרבו האנשים התקינו שיהו
מודיעין לשכניהם ולמדינתו וידו מאי משרבו האנשים
דאמרי אבידתא למלכא רבי אמי אשכח אודיאי דינרי

חזייה ההוא בר נש דקא מירתא א"ל זיל שקול לנפשך
דלאו פרסאי אגן דאמרי אבידתא למלכא ת"ר גאבן טוען היתה בירושלים כל מי שאבדה
לו אבידה נפנה לשם וכל מי שמצא אבידה נפנה לשם זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן
סימנין ונוטלה וזו היא ששנינו צאו וראו אם נמחת אבן הטוען: **מתני'** אמר את האבידה
ולא אמר סימניה לא יתן לו והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו שנאמר עד דרוש אחיד
אותו עד שתדרוש את אחיד אם רמאי הוא אם אינו רמאי: **גמ'** אתמר רב יהודה אמר
אבידתא מכריז ור"ג אמר גלימא מכריז רב יהודה אמר אבידתא מכריז דאי אמרת גלימא
מכריז חיישינן לרמאי ר"ג אמר גלימא מכריז לרמאי לא חיישינן דא"כ אין לדבר סוף תנן
אמר את האבידה ולא אמר את סימניה ה"ז לא יתן לו אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז
הא קמ"ל אע"ג דאמר גלימא כי לא אמר סימנין לא מהדרין ליה אלא אי אמרת גלימא
מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו גלימא צריכא למימר כי לא אמר סימנין לא מהדרין
ליה אמר רב ספרא לעולם גלימא מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו סימנין ומאי לא אמר
את סימניה לא אמר סימנין מובהקין דידה: והרמאי אע"פ שאמר את סימניה ה"ז לא יתן
לו: ת"ר בראשונה כל מי שאבדה לו אבידה היה נותן סימנין ונוטלה משרבו הרמאין התקינו
שיהו אומרים לו צא והבא עדים דלאו רמאי את וטול כי הא דאבנה דרב פפא איכסם ליה
חמרא ואשכחיה אתא לקמיה דרבה בר רב הונא אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את
וטול אזל אייתי סהדי אמר להו ידעיתון ביה דרמאי הוא אמרו ליה אין אמר להו אנא רמאה
אנא אמרו ליה אנן לאו רמאי את קאמרינן אמר רבה בר רב הונא מסתברא לא מייתי איניש
חובתא לנפשיה: **מתני'** כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ודבר שאין עושה ואוכל ימכר
שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו מה יהא בדמים ר"ט אומר ישתמש בהן לפיכך
אם אבדו חייב באחריותן ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן:
גמ' ולעולם אמר רב נחמן אמר שמואל עד י"ב חדש תנאי נמי הכי כל דבר שעושה ואוכל
בגון פרה וחמור מטפל בהן עד י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיה ומניחין עגלים וסיחין
מטפל בהן שלשה חדשים מכאן ואילך שם דמיה ומניחין אוזיין ותרנגולין מטפל בהם שלשים

יום מכאן ואילך שם דמיה ומניחין אמר רב נחמן בר יצחק תרנגולת בבהמה גסה תנאי נמי הכי תרנגולת ובהמה גסה מטפל
בהן שנים עשר חודש מכאן ואילך שם דמיה ומניחין עגלים וסיחין מטפל בהן ל' יום מכאן ואילך שם דמיה ומניחין אוזיין
ותרנגולין וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן שלשה ימים מכאן ואילך שם דמיה ומניחין קשיא עגלים וסיחין אעגלים
וסיחין אוזיין ותרנגולין אעגלים וסיחין אעגלים וסיחין לא קשיא הא דרעיא והא דפטומא אוזיין ותרנגולין אוזיין
ותרנגולין נמי לא קשיא הא ברכרי הא בזמרי: ושאינו עושה ואוכל: תנו רבנן והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו שלא יאכל
עגל לעגלים וסיח לסייחין אוזא לאוזיין ותרנגול לתרנגולין: מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש וכו': עד כאן לא פליגי

אלא

(אתי לאחלופי בשני שמא יש שהוא סבור שאמר רגל שני): **אודיא** דינרי. כלי
מלא והובים: וזו היא ששנינו. במסכת תענית (דף י"ט) בחזני המעגל: **צאו** וראו
אם נמחת אבן טוען. אם נכסת בגשמים שגבהו הגשמים למעלה הימנו ויש
גשמים יותר מדאי ואתפלל עליהם שילכו: **חיישינן** לרמאי. שמא שמע האובר
מתאונן בין שכיניו טליתו נאבדה וזה יודע
את סימניה וכששמע את מוצאה מכריז
טלית מצאתי וקום ויתן סימניה הלכך
אבידתא מכריז ואינו נותן לב לומר טלית זו
אבדתי ואלו סימניה: אין לדבר סוף.
דהשתא נמי מסיק ארעתיא ואמר אם טלית
היא שמצאת אלו סימניה: אי אמרת
בשלמא אבידתא מכריז. ולא מקביר שם
החפץ אצטריך תנא לאשמועינן דאע"ג
דאמר האי טלית אבדתי צריך ליתן סימני:
אמרו ליה אין. בסבורין שאמר להן
ידעיתון ביה דלאו רמאי הוא שפך הוה לו
לשואל: **מסתברא**. שזה הוה דעתן
מתחילתא אין כאן משום מגיד וחזרו ומגיד:
לא מייתי איניש חובתא לנפשיה.
וכשהביאן לב"ד בטוח היה שלא יעידו
חובת: **מתני'** כל דבר שעושה ואוכל.
אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את
שכר מעשיו בגון שור וחמור יעשה ויאכל
ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו
מלדרשו שקל אדם נוח לו בבהמתו
שהכירה בו כבד ולימדה לרצונה: **ראה**
היאך תשיבנו לו. שלא תאכילנו חצי דמיו
שאי"ב אין זו השבה: **לפיכך**. מפרש בגמרא:
גמ' ולעולם. וכי עד עולם וקום זה לטפל
בטורח שמירה: **שם** דמיה. מוכרז ומניח
הדמים אצלו: **עגלים וסיחין**. דקון שאין
עושין מלאכה: **תרנגולין**. וברים שאין
מטילין בצים: **בבהמה גסה**. שעושה
ואוכלת ומטפל בה י"ב חדש דייכול
להאכילה דמי בצים: **מטפל**. אנשמיטא
בלע"ז: **הא דרעיא** הא דפטומא. הא
דקתני שלשה (וחדשים) בארץ מרעה ובזמן
הדשאים שאין טיפולו מרובה והא דקתני
ל' יום) בזמן שאין מרעה וצריך לפטמה על
אבוקה ממה שפבית שדמיה קרים: **ברכרי**.
אוכלין הרבה הלכך ג' ימים דהא אוקימנא
בזכרים: **שלא יאכיל עגל לעגלים**. מן
העגלים שנמצא לא יאכיל לו דמי עגל: עד
כאן לא פליגי. לענין להתחייב באבידתו:
אלא

בבא מציעא דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

1 אַתְּיָא לְאַחֲלוּפֵי בְּרֵאשׁוֹן – יטעו בני אדם ויחליפו ויסברו שהוא רגל ראשון.
2 מתרצת הגמרא: הָא קָא אַתְּיָא רְגֵל שְׁלִישִׁי – גם אם יטעו לא יפסידו, לפי
3 שברגל השלישי יחזור ויקבלו את אבידתם.

4 הגמרא מביאה ברייתא בענין זמן ומקום ההכרזה: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּרֵאשׁוֹנָה כָּל
5 מִי שֶׁמָּצָא אֲבִידָה הֵיחָא מִכְרִיו עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וְאַחֵר רְגֵל אַחֲרֹן הִיחָא
6 מִכְרִיו עַד שִׁבְעַת יָמִים, כִּדִּי שְׁלֹשָׁה הַמֵּאבֵּד לְבִיתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְיִבְדּוּק
7 הָאֵם נֶאבֵּד לֹא דִבֵּר מִזֶּה, וְיִחְזֹר לִירוּשָׁלַיִם כַּעֲבוּר שְׁלֹשָׁה יָמִים וְיִכְרֶיו יוֹם
8 אֶחָד אֲבִדְתִּי אֲבִידָה וְאֵלּוּ סִימְנֵיהָ. אֲבָל מִשְׁתַּרְבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שִׁיבְנָהּ
9 בְּמַחֲרָה בְּיָמֵינוּ, הִתְקִינוּ חֲכָמִים שִׁיחֹו מִכְרִיּוּם בְּכֶתִי בְּנִסְיוֹת וּבְכֶתִי
10 מְדֻרָּשׁוֹת. וּמִשְׁרָבּוֹ הָאֲנָסִים – שְׁאוּנָסִים לְוִקָּחִים אֲבִידוֹת מִהַמּוּצָאִים,
11 הִתְקִינוּ שִׁיחֹו מְדֻרָּעִין לְשִׁכְנֵינֵי וְלְמִדְּעֵין שְׂמָצָא אֲבִידָה, וְדִין בִּכְךָ.
12 מִבְּרִית הַגְּמָרָא: מֵאָה – מִזֶּה הַכּוֹנוֹנָה מִשְׁרָבּוֹ הָאֲנָסִין. וּמִבְּרִית: אֲנָסִים הֵם
13 שְׁלִיחֵי הַמַּלְכוּת דְּאִמְרֵי אֲבִידָתָא לְמַלְכָּא – שְׁאוּמָרִים שֶׁכָּל אֲבִידָה שִׁיכֶת
14 לְמֶלֶךְ.

15 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַבִּי אִמִּי אֲשַׁכַּח אוֹדִיָּא דִּדְיָנְרִי – מצא
16 כלי מלא דינרי זהב. תְּחִילָה תְּהוּא בֵּר נֶשׁ דְּקָא מִירְתָּת – ראה אותו אדם
17 שרבי אמי מפחד, והבין שרבי אמי חושדו שהוא אנס. אִמִּר לִיה רַבִּי אִמִּי,
18 וְיֵל שְׁקוּל לְנַפְשֶׁךָ – קח את האבידה לעצמך, דְּלֵאנָא פְּרָקָא אֲנִי דְּאִמְרֵי
19 אֲבִידָתָא לְמַלְכָּא – שאין אני מהפחסיים האומרים שכל אבידה שייכת
20 לַמַּלְכוּת.

21 הגמרא מביאה ברייתא בענין ההכרזה בירושלים: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, אֲכָן מוֹעֵן
22 הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, כָּל מִי שֶׁאֲבִידָה לֹא אֲבִידָה נִפְנָה לְשֵׁם וְכָל מִי שֶׁמוּצָא
23 אֲבִידָה נִפְנָה לְשֵׁם, זֶה עוֹמֵד וּמִכְרִיו שְׂמָצָא אֲבִידָה, זֶה עוֹמֵד וְנִזְתָּן
24 סִימְנֵי, וְנִזְמַלְתָּ. וְזוֹ הִיא הָאֵבֶן שֶׁשִּׁנְנוּ אוֹדוּתִיָּה בְּמִסְכַּת תַּעֲנִית (יט).
25 בַּמַּעֲשֶׂה, עִם חוֹנֵי הַמַּעֲגָל שֶׁהִתְפַּלֵּל שִׁירָדוֹ גִּשְׁמִים וְאִמְרָא צָאוּ וְרָאוּ אִם
26 נִמְלָתָה – הִתְכַּסְתָּה אֲכָן תְּמוֹעֵן מִרְבִּיבֵי הַגִּשְׁמִים, וְאִתְּפַלֵּל שִׁיפְסִיקוּ הַגִּשְׁמִים:

משנה

27 משנה זו מבארת למי אין צריך להחזיר אבידה: אם בא אדם ואִמְרָא אֶת שֵׁם
28 הָאֲבִידָה וְלֹא אִמְרָא אֶת סִימְנֵיהָ, לֹא יִתֵּן לוֹ. וְהִרְפָּא – אדם החשוד
29 ברמאות, אִף עַל פִּי שֶׁאִמְרָא אֶת סִימְנֵיהָ, לֹא יִתֵּן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב
30 ב) 'עַד דִּרְשׁ אֶחָד אֹתוֹ', וּפִרְשׁוּ חֲכָמִים (לעיל כז). עַד שֶׁתִּדְרֹשׁ אֶת אֶחָד
31 אִם רָמָא הוּא אִם אֵינוֹ רָמָא, שֶׁאֵם הוּא רָמָא, עַלֵּי לְהִבִּיא עֲדִים
32 שֶׁהָאֲבִידָה שֶׁלֹּה.

גמרא

33 אִתְּמַר, רַב יְהוּדָה אִמְרָא, אֲבִידָתָא מִכְרִיו – הַמוּצָא אֲבִידָה עַלֵּי לְהַכְרִיז
34 שְׂמָצָא אֲבִידָה, בְּלִי לְהַזְכִּיר אֶת שְׁמֹהּ. וְרַב נַחֲמָן אִמְרָא, גְּלִימָא מִכְרִיו – עַלֵּי
35 לְהַכְרִיז שְׂמָצָא טְלִית, וְלֹא רַק שְׂמָצָא אֲבִידָה.

36 הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַב יְהוּדָה אִמְרָא אֲבִידָתָא מִכְרִיו מִפְּנֵי דְאִי
37 אֲמָרְתָּ גְּלִימָא מִכְרִיו – שֶׁאֵם תֹּאמַר שְׁעַלֵּי לְהַכְרִיז שְׂמָצָא טְלִית, תִּיַּשְׁכְּחֵן
38 – אֲנִי חוֹשִׁשִׁים לְרַפְּאִי שִׁישְׁמַע אֶת בַּעַל הָאֲבִידָה אוֹמַר לְשִׁכְנֵי טְלִיתוֹ
39 נֶאבְדָה, וּמִכִּיר הוּא אֶת סִימְנֵיהָ, וְיִלֵּךְ וְיֹאמַר אֶת הַסִּימְנִים וְיִקַּח אֶת הַטְּלִית
40 לְעַצְמוֹ. רַב נַחֲמָן אִמְרָא גְּלִימָא מִכְרִיו מִשּׁוּם שְׁלִרְפָּא לֹא תִיַּשְׁכְּחֵן – לֹא
41 חוֹשִׁשִׁים, דָּאֵם כֵּן שְׁחוּשִׁשִׁים לְרַמּוּת, אִין לְדַבֵּר סוֹף, מִפְּנֵי שֶׁגַּם אִם יִכְרֹו
42 שְׂמָצָא אֲבִידָה, יִכּוֹל הִרְמָא לְנַסוֹת וּלְוֹמַר מִצָּאֵת טְלִית וְאֵלּוּ סִימְנֵיהָ.

43 הגמרא מקשה ממשנתנו על רב נחמן: תָּנּוּ, מֵאֵבֶן הַמֵּאבֵּד אֶת שֵׁם הָאֲבִידָה
44 וְלֹא אִמְרָא אֶת סִימְנֵיהָ תְּרִי זֶה לֹא יִתֵּן לוֹ. וּמַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי אֲמָרְתָּ
45 בְּשִׁלְמָא – הַמִּשְׁנָה מוֹבִיטָה אֶם תֹּאמַר כִּרְבִּי יְהוּדָה שֶׁאֲבִידָתָא מִכְרִיו, הָא קָא
46 מִשְׁמַע לָן – וּמַחֲדֻשָׁתָהּ הַמִּשְׁנָה שֶׁאִף עַל גַּב דְּאִמְרָא הַמֵּאבֵּד שֶׁהָאֲבִידָה הִיא
47 גְּלִימָא, כִּי – כִּיּוֹן שֶׁלֹּא אִמְרָא סִימְנֵיהָ, לֹא מְהַדְרִינָן לִיה – אִין מַחְזִירִים לוֹ
48 אוֹתָהּ. אִלָּא אִי אֲמָרְתָּ – אֲבָל אִם תֹּאמַר כִּרְבִּי נַחֲמָן שֶׁגְּלִימָא מִכְרִיו, וְכִי אִם
49 אִמְרָא אִיהוּ – הַמוּצָא, מִצָּאֵתִי גְּלִימָא וְאִמְרָא אִיהוּ – הַמֵּאבֵּד גְּלִימָא אִיבְרִיתִי,
50 צְרִיקָא לְמִיכֹר – הָאֵם הַמִּשְׁנָה צְרִיכָה לְחֹדֶשׁ כִּי – שְׁכִיּוֹן שֶׁלֹּא אִמְרָא סִימְנֵיהָ
51 לֹא מְהַדְרִינָן לִיה – אִין מַחְזִירִים לוֹ, הֵאל הַמֵּאבֵּד לֹא אִמְרָא כְּלוּם. וְעַל כִּרְחַךְ
52 סוֹבֵרַת הַמִּשְׁנָה כִּרְבִּי יְהוּדָה שֶׁהַמוּצָא מִכְרִיו רַק שְׂמָצָא אֲבִידָה. מִתְרַצָּת
53 הַגְּמָרָא: אִמְרָא רַב כְּפִרָא, לְעוֹלָם הַמִּשְׁנָה סוֹבֵרַת כִּרְבִּי נַחֲמָן שֶׁגְּלִימָא מִכְרִיו,
54 וְהַמִּשְׁנָה מִדְּבַרַת בְּמַקְרָא שֶׁאִמְרָא אִיהוּ – הַמוּצָא גְּלִימָא מִצָּאֵתִי, וְאִמְרָא אִיהוּ
55 – הַמֵּאבֵּד אֶת הַסִּימְנֵי. וְיֹאמֵר – וְמֵה שֶׁאִמְרָא הַמִּשְׁנָה שֶׁלֹּא אִמְרָא אֶת

56 סִימְנֵיהָ, כּוֹנֵנָתָה שֶׁלֹּא אִמְרָא סִימְנֵיהָ מוֹבַחֲקִין דִּידָה – שִׁלָּה:
57 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְהִרְפָּא אִף עַל פִּי שֶׁאִמְרָא אֶת סִימְנֵיהָ תְּרִי זֶה לֹא יִתֵּן לוֹ:
58 תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁאֲבִידָה לֹא אֲבִידָה הֵיחָא נִזְתָּן סִימְנֵיהָ וְנִזְמַלְתָּ.
59 מִשְׁרָבּוֹ הִרְפָּאִי, הִתְקִינוּ שִׁיחֹו אוֹמְרִים לֹא צָא וְהָבָא עֲדִים דְּלֵאנָא רָמָא
60 אֶת, וְיִטוּל אֶת הָאֲבִידָה.

61 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה מַעֲשֶׂה שֶׁבֹו הַצִּירִיכוֹ עֲדִים: כִּי הָא – כַּמַּעֲשֶׂה זֶה, דְּאִבְיָה
62 דְּרַב פִּפְא – שֶׁאֲבִיו שֶׁל רַב פִּפְא אִירְכֵם לִיה הִרְפָּא וְאִשְׁכַּחְתָּה – אֲבָד לוֹ
63 חֲמוּר וּמִצָּאוֹהוּ, וְרִצָּה אֲבִיו שֶׁל רַב פִּפְא לִיטְלוֹ עַל פִּי סִימְנֵים. אִתָּא לְקַמִּיָּה
64 דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא – בֹא לִפְנֵי רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אִמְרָא לִיה רַבָּה בַּר רַב הוּנָא,
65 יֵל אִיִּיתִי סְחָדִי דְּלֵאנָא רָמָא אֶת – לָךְ וְהָבָא עֲדִים שֶׁאִינְךָ רָמָא וְיִטוּל אֶת
66 הַחֲמוּר. אִלָּא אִיִּיתִי סְחָדִי – הֵלֵךְ וְהִבִּיא עֲדִים. אִמְרָא לָהּ – שֶׁאֵל רַבָּה בַּר רַב
67 הוּנָא אֶת הָעֲדִים, דִּיעִיתוֹן בֵּית דְּרָמָא הוּא – הָאֵם יוֹדְעִים אֲתֵם בֹו שֶׁהוּא
68 רָמָא. וְהָעֲדִים טַעוּ וְסִבְרוּ שֶׁנִּשְׁאָלוּ הָאֵם אִינוֹ רָמָא, וְאִמְרוּ לִיה אִין – כֵּן.
69 אִמְרָא לָהּ אֲבִיו שֶׁל רַב פִּפְא לְעֲדִים, אִנָּא רָמָאָה אִנָּא – וְכִי אִנִּי רָמָא, אִמְרוּ
70 לִיה הָעֲדִים, אִנָּן לֹאנָא רָמָא אֶת קִאֲרִינָן – אֲנִי הַתְּכוּנוֹת לֹמַר שֶׁאִינְךָ רָמָא.
71 אִמְרָא רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, מִסְתַּבְּרָא שׁוֹז הִיתָה כּוֹנֵנָת הָעֲדִים מִתְּחִילָה, שְׁהִרִי
72 לֹא מִיִּיתִי אִינִישׁ חוֹבְתָא לְנַפְשִׁיהָ – אִין אִדָם מִבִּיא עֲדִים שִׁיעִידוֹ לְחוּבָתוֹ
73 בְּבֵית דִּין, וְלָכֵן אִין כֹּאֵן אֶת הַכֹּלל (כְּתוּבֹת יח): שְׁכִיּוֹן שֶׁהִגִּיד שׁוֹב אִינוֹ חֲחוּר
74 וּמִגִּיד, וְיִכּוּלִים הָעֲדִים לְחֹזֵר בְּהֵם:

משנה

75 משנה זו עוסקת במוצא בעלי חיים שאבדו לבעליהם, ומבארת כיצד יש
76 לנהוג בענין הוצאות הטיפול בהם: כָּל אֲבִידָה שְׁהִיא דְּבָר שֶׁעוֹשָׂה מִלֵּאכָה
77 וְאוֹכֵל, וְאִפְשָׁר לְהַאכִּילוֹ עַל יְדֵי שֶׁכֵּר פְּעוּלָתוֹ, כִּגוֹן שׁוֹר וְחֲמוּר שֶׁהַמוּצָא
78 יִכּוֹל לְהַאכִּילָם בַּמַּעוֹת שֶׁמִּקְבֵּל עֲבוּר עֲבוּדָתָם, יַעֲשֶׂה וְיֹאבֵל – יִשְׁכּוֹר אֶת
79 הַבַּהֲמָה אוֹ יִשְׁכִּירָנָה לְאַחֲרִים, וּבַמַּעוֹת הַשְּׁכִירֹת יִאכִילָהּ, וְלֹא יִמְכּוֹר אוֹתָהּ
80 וְיַחְזִיר לְבַעֲלֶיהָ אֶת הַמַּעוֹת, כִּיּוֹן שֶׁנֶּחַ לוֹ לְאִדָם בְּבַהֲמָתוֹ שֶׁמִּכִּירָה אוֹתוֹ
81 וְרִגִּילָהּ לְעַשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ. וְדָבָר שֶׁאִין עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, כְּלוֹמַר בְּעַלֵּי חֲיִים
82 שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַאכִּילָם אֶת שֶׁכֵּר פְּעוּלָתָם, כִּגוֹן אוֹזִיּוֹם וְתִרְנַגּוּלִים, יִפְכֵּר
83 וְיִשְׁיֵב לְבַעֲלֵיו אֶת הַמַּעוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב ב) 'וְהִשְׁבַּתָּ לוֹ', וּמִפְּרָשִׁים
84 חֲכָמִים, רָאָה הֵיאָךְ תִּשְׁכַּחְנוּ לוֹ, כְּלוֹמַר, הַשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׁיב לְבַעֲלִים אֶת
85 אֲבִידָתוֹ אוֹ אֶת תְּמוּרָתָהּ, אֲבָל אִם מִצָּאֵת בַּעַל חֵי שֶׁאִינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, אֵל
86 לְאִכְלִילָהּ וְתוֹבָה אַחֵר כִּךְ מִבְּעַלֵּיו אֶת מַחְצִית דְּמִי תְּמוּרַת הָאִכְלָלוֹ.

87 הַמִּשְׁנָה מְבַאֵרַת בְּדִבְרֵי שֶׁאִינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל וּמְכֹוֹר הַמוּצָא, כִּיצַד יִנְהַג בַּמַּעוֹת
88 שְׁקִיבֵל: מֵה יִהְיֶה בְּדָמִים, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמַר יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הַמוּצָא, וְלִפְיָכֵךְ
89 אִם אִכְרוּ תִּיבִי בְּאַחֲרֵיתוֹן, וְעַלֵּי לְשַׁלֵּם לְבַעַל הָאֲבִידָה אֶת הַדָּמִים. רַבִּי
90 עֲקִיבָא אוֹמַר, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וְלִפְיָכֵךְ אִם אִכְרוּ אִין תִּיבִי בְּאַחֲרֵיתוֹן:

גמרא

91 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁדִּבְרֵי שְׁעוֹשָׂה וְאוֹכֵל לֹא יִמְכְּרוּ אֶלָּא יַעֲשֶׂה וְיֹאבֵל. הַגְּמָרָא
92 דְּנָה כַּמָּה זִמָּן הוּא צָרִיךְ לְטַפֵּל בְּאֲבִידָה. שׁוֹאֵלָה הַגְּמָרָא: וְכִי לְעוֹלָם צָרִיךְ
93 הַמוּצָא לְטַפֵּל בְּבַעֲלֵי חֲיִים שְׂמָצָא. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרָא רַב נַחֲמָן אִמְרָא
94 שְׁמוּאֵל, הַמוּצָא צָרִיךְ לְטַפֵּל בָּהֶם עַד שֶׁנִּים עָשָׂר חֲדָשׁ, וְאַחֵר כִּךְ רִשְׁאִי
95 לְמוֹכְרָם, וְאֶת הַדָּמִים יִשְׁיֵב לְבַעֲלִים. תִּנְיָא נְמִי חֲכִי – וְכֵן שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא,
96 כָּל דְּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל בְּגוֹן פְּרָה וְחֲמוּר, מְטַפֵּל בָּהֶן עַד שֶׁנִּים עָשָׂר
97 חֲדָשׁ, מִכָּאֵן וְאַחֲרָיָה שֶׁם אֶת דְּמִיתָן וּמוֹכְרָם, וּמִנִּיתָן אֶת הַמַּעוֹת אֲצִלוֹ.
98 עָלִים וְכִיִּיתָן שֶׁאִינֵם עוֹשִׂים מִשְׁלָאָה, מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, מִכָּאֵן
99 וְאַחֲרָיָה שֶׁם דְּמִיתָן וּמוֹכְרָם וּמִנִּיתָן. אוֹזִיּוֹן וְתִרְנַגּוּלִין זָכְרִים שֶׁאִינֵם מְטִילִים
100 בִּיצִים, מְטַפֵּל בָּהֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם, מִכָּאֵן וְאַחֲרָיָה שֶׁם דְּמִיתָן וּמוֹכְרָם, וּמִנִּיתָן.
101 אִמְרָא רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, תִּרְנַגּוּלָתָהּ מִטְּטִילָה בִּיצִים דִּינָה בְּכִתְּמָה נִסָּה,
102 שְׁעוֹשָׂה וְאוֹכֵלָת וְצָרִיךְ לְטַפֵּל בָּהּ שְׁנִים עֶשְׂרִי חוֹדֶשׁ, שְׁהִרִי יִכּוֹל לְהַאכִּילָהּ
103 אֶת דְּמִי הַבִּיצִים. תִּנְיָא נְמִי חֲכִי – וְכֵן שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, תִּרְנַגּוּלָתָהּ וְכִתְּמָה
104 נִסָּה מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁנִים עָשָׂר חוֹדֶשׁ, מִכָּאֵן וְאַחֲרָיָה שֶׁם דְּמִיתָן וּמִנִּיתָן. עָלִים
105 וְכִיִּיתָן מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם, מִכָּאֵן וְאַחֲרָיָה שֶׁם דְּמִיתָן וּמִנִּיתָן. אוֹזִיּוֹן
106 וְתִרְנַגּוּלִין וְכָל דְּבָר שֶׁטִּיפּוּלוֹ מְרֻבָּה מִשְׁכָּר, מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים,
107 מִכָּאֵן וְאַחֲרָיָה שֶׁם דְּמִיתָן וּמִנִּיתָן.

108 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה סְתִירָה בִּין שְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת: קִשְׁיָא מִהִבְרִיתָא הָרֵאשׁוֹנָה
109 עָלִים וְכִיִּיתָן מְטַפֵּל בָּהֶם שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, אֲעִנְיָן וְכִיִּיתָן – עַל
110 הַבְּרִיתָא הַשְּׁנִיָּה שֶׁמְטַפֵּל בָּהֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵן קִשָּׁה מִהִבְרִיתָא הָרֵאשׁוֹנָה

לְיָדֶיהָ מְשַׁמֵּעַ – משמעות תיבת 'ומצאתה', שהחפץ הגיע כבר ליד המוצא, וממה שלאחר שכתבה התורה 'אבידת אחיך' הוסיפה התורה 'ומצאתה', יש ללמוד שלא זו בלבד שאינו צריך לטרוח אחר אבידת הגוי, אלא אף באופן שהגיע החפץ ליד המוצא אינו חייב להשיב לו אבירתו.

שואלת הגמרא: וְלִמָּאן דְּנִפְקָא לִיה – ולדעת רבי יהודה שלמד מ'ומצאתה' למעט אבידה שאינה שוה פרוטה, הֲאִי אֲשֶׁר תֹּאבְדִּי מֵאִי עָבִיד לִיה – לאיזה צורך כתבה התורה 'אשר תאבד'.

עונה הגמרא: מִכְּעִי לִיה לְכַדְרֵי יוֹחֲנָן – מה שכתבה התורה 'אשר תאבד' הוא לצורך דרשתו של רבי יוחנן, דָּאֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן מְשֻׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִנִּין לְאֲבִידָה שְׁשֻׁמְפָּה נָהָר שְׁהִיא מוֹתֶרֶת לְמוֹצָא ואין לו חיוב השבת אבידה, שְׁנֵאֲמַר (דברים כב ג) כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבִירַת אֲחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבְדִּי מִמֶּנּוּ וּמִצִּנְתָּהּ, ומתיבת 'ממנו' שהיא מיותרת יש ללמוד שדווקא מִי שֶׁהָאֲבִידָה אֲבִידָה הִיא – שאין הבעלים יודעים היכן היא, וּמִצִּנְתָּה אֲצֵל כָּל אֲדָם – אבל לשאר בני אדם האבידה מצויה ונראית, בה יש חיוב השבה, יִצְתָּהּ וְ – יצאה לאחריה ששטפה נהר שְׁאֲבִידָה הִיא – מהבעלים וְאִתָּה מִצִּנְתָּה אֲצֵל כָּל אֲדָם – שגם לאחרים אין האבידה מצויה, שבאופן זה אין חיוב השבת אבידה. וכיון שהוצרכה התורה לכתוב 'ממנו' כדי ללמוד דין זה, ממילא היתה צריכה התורה לכתוב גם 'אשר תאבד'.

שואלת הגמרא: וְאִידֶךָ – רבי יהודה שלומד מ'ומצאתה' פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה, הֲאִי דְרַבְּנָאֵי מָנָא לִיה – מדיכן ילמד את דינו של רבנאי שאין צריך להחזיר אבידת גוי אף לאחר שהגיע לידו. עונה הגמרא: נִפְקָא לִיה מ'ומצאתה' – רבי יהודה ילמד דין זה מהאות 'וא' המיותרת של 'ומצאתה', שמשמע שכבר הגיע החפץ לידו, ויש ללמוד שאינו מחויב להחזיר את האבידה לגוי, אף באופן שכבר הגיע החפץ לידו.

שואלת הגמרא: וְאִידֶךָ – תנא קמא שלומד מ'אשר תאבד' פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה, הֲאִי דְרַבִּי יוֹחֲנָן מָנָא לִיה – מדיכן ילמד את דרשתו של רבי יוחנן למעט מהשבת אבידה דבר שאבוד ממנו ומכל אדם.

עונה הגמרא: תנא קמא נִפְקָא לִיה – ילמד זאת מתיבת 'ממנו' שמשמעה דווקא מה שאבוד ממנו ומצוי לשאר בני אדם, ולא מה שאבוד גם כן לכל אדם.

שואלת הגמרא: וְאִידֶךָ – רבי יהודה שלומד דין אבידה שאינה שוה פרוטה מ'ומצאתה', מדוע לשיטתו צריך ליכתב 'אשר תאבד', הרי את הדין של אבידה שאבודה מכל אדם אפשר ללמוד ממשמעות תיבת 'ממנו'.

עונה הגמרא: מִמֶּנּוּ לֹא מְשַׁמֵּעַ לִיה – אינו דורש משמעות תיבת 'ממנו' ללא התיבות 'אשר תאבד', וכיון ש'ממנו' הוצרך למעט אבידה שאבודה מכל אדם, כתבה התורה 'אשר תאבד ממנו'.

רבא מבאר באופן אחר המחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה: רַבָּא אָמַר, פְּרוּטָה שֶׁהוּלָה אִיכָא בִּינֵיהוּ – החילוק בין תנא קמא לרבי יהודה הוא באופן שהיתה האבידה שוה פרוטה בשעה שאבודה, אולם נפחת ערכה ובשעה שנמצאה כבר אינה שוה פרוטה, לִמָּאן דָּאֲמַר – לדעת תנא קמא שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ'אשר תאבד', אִיכָא – יש חיוב

שְׁאֻוּוֹן וְתִרְגֻּלוֹן מטפל בהם שלשים יום, אֲאֻוּוֹן וְתִרְגֻּלוֹן – על הברייתא השניה שמטפל בהם שלושה ימים. מתרצת הגמרא: עָנְלִים וּכְיִיתָן אֲעָנְלִים וּכְיִיתָן לֹא קָשִׁיָא, הֲאִי דְרַבְּנָא – הברייתא שצריך לטפל בהם שלושה חדשים עוסקת במקרה שיש מקום מרעה ובתקופה שהדשאים גדילים, שאין טירחה בטיפולם והוצאות הטיפול אינן מרובות. והֵא דְפְּטוּמָא – והברייתא שמטפל בהם שלושים יום, עוסקת במקרה שאין מרעה לרעות אותם, ועליו להאכילם ממה שבביתו וטיפולם מרובה ויקר.

וכן אֲוּוֹן וְתִרְגֻּלוֹן אֲוּוֹן וְתִרְגֻּלוֹן נְמִי לֹא קָשִׁיָא, הֲאִי דְרַבְּרֵי – הברייתא שמטפל בהם שלושה ימים עוסקת בגדולים שאוכלים הרבה וההוצאות מרובות, וְהָא כְּוִוִּיָּא – והברייתא שצריך לטפל בהם שלושים יום עוסקת באווחים ותרגולים קטנים שהוצאות הטיפול בהם אינן מרובות:

להחזיר, שלשיטתו הדבר תלוי בשעת האבידה ואז היתה האבידה שוה פרוטה, וּמָאן דָּאֲמַר – ולדעת רבי יהודה שיש למעט אבידה שאינה שוה פרוטה מ'ומצאתה', לִיכָא – אין חיוב להחזיר כיון שתלוי הדבר בשעת המציאה, ובשעה זו אינה שוה פרוטה.

הגמרא דוחה שלא יתכן לבאר כך. מקשה הגמרא: וְלִמָּאן דָּאֲמַר – ולדעת תנא קמא שממעט אבידה שאינה שוה פרוטה מ'אשר תאבד', הֲאִי בְּעֵינָן 'ומצאתה' – הרי לשיטתו צריך לפרש גם את תיבת 'ומצאתה' שמדובר דווקא באבידה ששוה פרוטה כפי שדרשנו מ'אשר תאבד', וְלִיכָא – ואין באבידה זאת שהחולה שוה פרוטה בשעת מציאה, ואם כן אין בה חיוב להשיבה אף לדעת תנא קמא.

הגמרא מביאה חילוק אחר: אֲלָא פְּרוּטָה שֶׁהוּקְרָה אִיכָא בִּינֵיהוּ – ההבדל להלכה בין תנא קמא לרבי יהודה הוא באופן שבשעה שאבודה לא היתה האבידה שוה פרוטה, אלא שהוקרה ושוה פרוטה לאחר מכן בשעה שנמצאה, מָאן דָּאֲמַר – לדעת רבי יהודה שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ'ומצאתה', אִיכָא – יש באבידה זו דין השבה, כיון שתלוי בשעת מציאה, ובשעה זו היתה שוה פרוטה, וּמָאן דָּאֲמַר – ולדעת תנא קמא שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ'אשר תאבד', לִיכָא – אין בה חיוב השבה, כיון שבשעת האבידה לא היתה שוה פרוטה.

הגמרא דוחה ביאור זה: וְלִמָּאן דָּאֲמַר – ולדעת רבי יהודה האומר שיש למעט אבידה שאינה שוה פרוטה מ'ומצאתה', הֲאִי בְּעֵינָן 'אשר תאבד' – הרי לשיטתו יש לפרש גם את 'אשר תאבד' דווקא באבידה ששוה פרוטה כפי שדרש את המילה 'ומצאתה', וְלִיכָא – ואין בה באבידה זו שוה פרוטה בשעת האבידה, ולכן אף לשיטת רבי יהודה אין בה חיוב השבת אבידה.

מסקנת הגמרא לבאר החילוק בין תנא קמא לרבי יהודה: אֲלָא פְּרוּטָה שֶׁהוּקְרָה וְהוּלָה וְהוּרָה וְהוּקְרָה אִיכָא בִּינֵיהוּ – ההבדל להלכה בין תנא קמא לרבי יהודה הוא באופן שבשעת האבידה היתה האבידה שוה פרוטה, אלא שהחולה לאחר מכן ואינה שוה פרוטה, ושבו הוקרה והיתה שוה פרוטה בשעת מציאה. מָאן דָּאֲמַר – לדעת תנא קמא שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ'אשר תאבד', אִיכָא – יש באבידה זו חיוב השבה, כיון שדנים על שעת האבידה, ואז היתה שוה פרוטה, וּמָאן דָּאֲמַר – ולדעת רבי יהודה שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ'ומצאתה', בְּעֵינָן דְּאִיתָּהּ כֹּה – התורה מצריכה שיהיה באבידה שיעור מציאה – שוה פרוטה מְשַׁעֵת אֲבִידָה עַד שְׁעַת מְצִיאָה:

שנינו במשנתנו שיש חיוב להכריז על חפץ שיש בו סימנים, הגמרא דנה מה המקור לכך שיש להחזיר לנותן הסימנים: אִיכָא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה, מה שאנו מחזירים חפץ על פי סִמְנֵין שנותן בהם המאבד, האם הוא דין דְּאִידִּיתָא, או שמותורה צריך שעדים יעידו למי שייך החפץ חוזה תקנה דְּרַבְּנָן שיעילו סימנים.

מבררת הגמרא: מֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה – מה ההבדל להלכה אם סימנים מועילים מהתורה.

שנינו במשנה: וְשִׁאֲנוּ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל יִמְכֹּר: תִּנּוּ רַבָּנָן, נאמר בתורה (דברים כב ב) וְהִשְׁבֹּתָ לּוֹ, ופירשו חכמים, רַבָּא הֵיאֵךְ תִּשְׁבִּינּוּ לּוֹ – השתדל להשיב את האבידה כראוי, שְׁלֹא יִאֲכִיל עָגֵל לְעֵנְלִים – שלא ימכור עגל אחד כדי להאכיל בדמיו עגלים אחרים, וְלֹא סִיחַ לְכִיִּיתָן, וְלֹא אֲוּוֹן לְאֻוּוֹן וְלֹא תִרְגֻּלוֹל לְתִרְגֻּלוֹן:

שנינו במשנה: מֵה יֵהָא בְּדָמִים, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר יִשְׁתַּמֵּשׁ וְכו' לפיכך אם אבדו חייב באחריותן, רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן:

מדייקת הגמרא: עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון בענין אחריותו של המוצא לאבידה,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 ח. אפילו אין בו גחלים (לוחשות) אין היתר לחזור ולסותמו בשבת אלא אם כן ידוע בבירור¹⁸ שפכר נתבשל
- 2 הקדרות כל צרכן אבל אם יש להסתפק¹⁹ שמה לא נתבשל עדיין כל צרכן כגון בלילה סמוך להטמנתו
- 3 אסור לסתום התנור אפילו ע"י נכרי²⁰ מפני שגורם למהר בישולם ואפילו בדיעבד אסור התבשיל ומכל מקום אם
- 4 עשה ע"י נכרי יש להתיר בדיעבד מאחר שאף אם לא היה סותם (התבשיל) [התנור] היה התבשיל ג"כ מתבשל
- 5 כל צרכו נמצא שאינו נהנה כל כך מהאיסור²¹.
- 6 ולכתחלה טוב ליתור שלא לומר לנכרי לסתום התנור אחר קבלת שבת אפילו קודם חשיכה²² אם הקדרות לא
- 7 נתבשלו עדיין כל צרכן ואע"פ שמן הדין מותר (עדיין לקמן²³).

ביאורים

- 18 [ח] ידוע בבירור – היינו בשבת ביום, או שכבר בדק קודם השבת שהתבשיל בשל כל צרכו.
- 19 [ט] אם יש להסתפק – היינו אפילו אם אינו יודע שכן הוא, יש לחוש לזה מסתמא²³.
- 20 [ב] אפילו ע"י נכרי – ואינו נחשב כפסיק רישיה שהתירו בנכרי, שלא התירו אלא כשאין בכוונת הנכרי לעשות המלאכה כלל, כגון שפתח התנור על מנת להוציא
- התבשיל, והאש הובערה מחמת הרוח שנכנסה, אבל כיוון התנור הוא מלאכת הבישול עצמה, והוא כמי שאומר לנכרי שיכשל בשבילו.
- 21 [כא] שאינו נהנה כל כך מן האיסור – היינו שלא נהנה מאיסור האמירה לנכרי.
- 22 [כב] אפילו קודם חשיכה – היינו חצי שעה קודם החשיכה, אבל קודם לכן מותר אפילו לכתחילה לומר לנכרי²⁴.

מקורות

- 23 מחצית השקל הובא במשנ"ב ס"ק כג.
- 24 אמנם ראה משנ"ב ס"ק כו בשם אחרונים שישנה סברא לאסור אפילו מוקדם יותר כגון בשבתות הקיץ שחוזרים מבית הכנסת עוד קודם בין השמשות, והוא כדי שלא יבוא לומר
- לנכרי גם בשבתות החורף בהם נכנסה כבר השבת.
- 25 סימן רסא סעיף ג: אם הוא חצי שעה קודם הלילה . .
- אסור לעשות ע"י נכרי אפילו דבר שהוא משום שבת, אפילו קודם בין השמשות, אם הוא לדבר הרשות ואין שם שעת הדחק.
- חלק ב סימן רנט, כמה דיני הטמנה וטלטולם סעיף ח

שולחן ערוך – הלכות תפילה

- 1 כ המתפלל י"ח צריך שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר
- 2 שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל ודבר קבוע כגון
- 3 ארון ותיבה אינם חוצצין וכן מטות שלנו העשויים לשכיבה ואין
- 4 דרך לטלטלן ממקום למקום נקראת דבר קבוע ואינן חוצצות
- 5 ואינן חוצצין אלא דבר גדול שגבוהו י' טפחים ורחבו ד' טפחים
- 6 על ד' טפחים אבל דבר קטן אינו חשוב הפסק בינו לקיר וכל
- 7 דבר שהוא צורך התפלה אפילו הוא גדול הרבה אינו חשוב
- 8 הפסק כגון השולחן שבבית שמניחין עליו הסידור ולכן נהגו
- 9 בבית הכנסת שיש לפני כל אחד שולחן קטן (שקורין
- 10 שטענדי"ר) שמניחין עליו הסידורים אע"פ שגבוהו י' ורחבו ד'.
- 11 וכל זה למצוה מן המובחר אבל אם אי אפשר בקלות להתפלל
- 12 בצבור בענין שלא יהא דבר שגבוהו י' ורחבו ד' חוצץ בינו לבין
- 13 הקיר כגון לפעמים שמתפללים ב' באיזו חדר ואי אפשר לכל
- 14 אדם לעמוד בלא חציצה בינו לכותל אל ימנע מתפלת הצבור
- 15 בשביל זה כי אין בזה איסור כשצריך לכך מצד דוחק המקום
- 16 ומכל מקום יעצים עיניו או יתפלל מתוך הסידור ולא יביט לחוץ
- 17 ולא יבא לידי ביטול כוונה ע"י דבר החוצץ שלפניו:
- 18 כא בעלי חיים חוצצין ואדם אינו חוצץ מפני שהוא מינו ויש
- 19 מי שאומר שיש ליתור מלהתפלל אחורי שום אדם וטוב
- 20 לחוש לדבריו אבל מן הדין אין איסור אלא באחורי רבו כמ"ש
- 21 לקמן:
- 22 כב בגדים המצויירים שתולים בכותלי בית הכנסת לנוי אע"פ
- 23 שמן הדין אין בהם משום חציצה אין נכון להתפלל כנגדם
- 24 כדי שלא יהא מביט בציורם ולא יכוין בתפלתו ואם יקרה לו
- 25 להתפלל נגדם יעצים עיניו וגם כשמציירים כותלי בית הכנסת
- 26 נכון שלא לצייר ציורים נגד פניו של אדם אלא למעלה מקומת
- 27 איש ולכן אין נכון ג"כ לצייר ציורים בספרים שמתפללין בהם
- 28 שלא תתבטל הכוונה.
- 29 אבל בגדים שמצויר עליהם דברי תפלות אפילו לישב עליהם
- 30 בבית הכנסת אסור וצריך להוציאם מבית הכנסת כדי שלא ישאר
- 31 לנו שום דבר בבית הכנסת כי מה לנו להניח בבית הכנסת שלנו
- 32 דבר שהוא מוכן ומזומן לתפלתם (אבל שלא בבית הכנסת אפילו
- 33 מצוייר עליהן צורות האסורים כמ"ש ביו"ד סי' קמ"א יש להן
- 34 תקנה ע"י ביטול כמ"ש ביו"ד סימן קל"ט (וקמ"ה) [וקמ"ו]:

1 כג לא יתפלל בצד רבו ולא אחורי רבו עד שירחיק ד' אמות
2 מפני שכשעומד בתפלה מצד רבו מראה את עצמו כאלו
3 הם שוים ואחורי רבו ג"כ יוהרא הוא וכ"ש שלא יתפלל לפניו
4 ואחוריו לרבו אלא א"כ הרחיק ד' אמות.

5 וי"א שכל זה כשמתפללין ביחיד אבל בבית הכנסת אם כך הוא
6 סדר ישיבתו אין לחוש אם מתפלל לפניו או לאחוריו ואע"פ
7 שטוב להחמיר המנהג להקל ועכ"פ צריך לזהר שירחיק
8 מאחוריו רבו כדי שיוכל רבו לפסוע ג' פסיעות לאחוריו ולא
9 יצטרך להמתין עליו עד שיסיים הוא את תפלתו ונמצא גורם
10 טורח ועכוב לרבו ואם הוא תלמיד חבר מותר אבל לפני רבו
11 אסור אפילו בתלמיד חבר אלא ע"ד שנתבאר:

12 כד כל מקום שאין קורין בו קריאת שמע אין מתפללין בו
13 וכשם שמרחיקין מצוה ומי רגלים וריח רע ומן המת
14 ומראיית הערוה לקריאת שמע כך מרחיקין לתפלה:

15 כה היה עומד בתפלה והשתין תינוק בבית הכנסת ישתוק עד
16 שיביאו מים להטיל על המי רגלים או יהלך לפניו עד
17 שיהיו מי רגלים לאחוריו ד' אמות או ילך לצדדיו אם אי אפשר
18 לפניו או יצא מבית הכנסת ויגמור תפלתו ויותר טוב לילך
19 למקום אחר ולא לשתוק כי שמא ישהה כדי לגמור את כולה
20 ויצטרך לחזור לראש ונמצא גורם ברכה שאינה צריכה:

חלק א סימן צ, דין מקום הראוי להתפלל והולך בדרך טעפים כ"כה

21 א בגדיו כיצד אין צריך לומר שתהא ערוהו מכוסה ולא יהא
22 לבו רואה את הערוה אלא אפילו אם היתה טלית חגורה לו
23 על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה וחוצץ בטליתו על מתניו שלא
24 יהא לבו רואה את הערוה אסור להתפלל עד שיכסה לבו מטעם
25 שנתבאר סימן ע"ד ואם לא כסה את לבו או שנאנס ואין לו במה
26 שיתכסה הואיל וכסה ערוהו והתפלל יצא:

חלק א סימן צא, שיאזור מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה טע"ף א

תורה אור

1 תוכן הפרק: ביאור ענין "קיימו האבות כל התורה
2 כולה עד שלא ניתנה"
3 [לאחרי שביאר בפרק הקודם ענין שמותיו של הקב"ה
4 ישוב לבאר דברי הזהר שמטרת ענין המצוות היא
5 "לאתקנא רזא דשמי"]:

6 והנה - המשכת החיות להיות התפשטות אור אין
7 סוף ב"ה והתלבשותו במדת החסד והחכמה, שאין
8 ערך אליו דאנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא ולא
9 מכל מדות אליו כלל, באתערותא דלתתא תליא
10 מילתא, על ידי מעשה המצוות.

11 היות שאור אין סוף ב"ה רם ומתנשא ממדריגת
12 הספירות כנ"ל, שאין שום "ערך" ודמיון ביניהם,
13 נמצא שהתאחדות זאת בין אור אין סוף ב"ה והספירות
14 - שאור אין סוף ב"ה ירד ויתצמצם להתלבש בהן -
15 היא השפלה גדולה לפניו ית', ולפיכך אין זה בא בדרך
16 ממילא, אלא נמשך על ידי עבודת בנ"י (הנק' בזהר
17 "אתערותא דלתתא") בקיום המצוות.

18 שעל ידי מצוה שהיא בחכמה [כמו לימוד התורה]
19 ממשיך אור אין סוף ב"ה בחכמה, ועל ידי מצוה
20 שבחסד ממשיך אור אין סוף ב"ה בחסד.

21 כל מצוה שייכת לאחת מעשר הספירות, ועל ידי
22 קיום המצוה נמשך אור אין סוף ב"ה לתוך ספירה זו
23 שאל"י היא שייכת.

24 והן הן המשכת שמותיו ית', והתלבשותו בחכמה
25 וחסד, הוי"ה בנקוד פת"ח בחכמה כו'.

26 וזהו שמטרת המצוות היא "לאתקנא רזא דשמי",
27 היינו שהמצוות ממשיכות את "שמותיו הקדושים",
28 דהיינו המשכת אור אין סוף ב"ה אל מידותיו
29 הקדושות ("ספירות"), אשר כל שם מורה על המשכה
30 למידה וספירה אחרת (כמו: שם הוי' בחכמה, שם א-ל
31 בחסד וכדומה) - וכל מצוה מכוונת ל"שם" אחר.

32 ולכן נקראו המצוות בשם אברין דמלכא, דכמו
33 שמלובש חיות הנפש באברין על דרך משל עד
34 שמתאחדת עמהם, כך מלובש אור אין סוף ב"ה,
35 המשכת בחינת שמותיו ית', בבחינת חכמה וחסד
36 שבמעשה המצוות עד שמתאחדת ממש באור אין
37 סוף ב"ה הנמשך בהם.

38 ע"פ כל הנ"ל יובנו גם דברי הזהר שהמשיל את
39 רמ"ח מצוות עשה לאברים ("רמ"ח פיקודין אינון
40 רמ"ח אברין דמלכא"), כי זהו משל להבנת הפעולה
41 הרוחנית של קיום המצוות - לאחד את אור אין סוף
42 ב"ה עם הספירות.

43 דכמו חיות הנפש המלובשת באברי הגוף, שבכל
44 אבר מלובש חיות וכח אחר מהנפש, בהתאם להגדרת
45 ותכונת האבר ההוא (כמו כח הראי' בעין, כח השמיעה
46 באוזן וכו'); והחיות המתפשט מהנפש, עם אברי הגוף
47 (שבהם מלובש חיות הנפש), מתאחדים יחד למציאות
48 אחת, עד שנעשו לאחדים ממש - כך ע"י המצוות
49 נפעלת אחדות גמורה בין אור אין סוף ב"ה עם
50 הספירות העליונות.

1 ובוה יובן ענין המצות שכתוב באברהם, וישמר
2 משמרתי מצותי וגו', דהיינו שגרים ירדת והמשבת
3 אור אין סוף ב"ה והתלבשותו במדת החכמה וחסד.
4 ומעתה יובן ענין קיום המצות שמצינו באברהם -
5 ד"לכאורה יפלא איך קיים בפועל ממש מצות תרומות
6 ומעשרות עד שלא הי' כהן, וכן שאר מצות שאי אפשר
7 שיתקיימו בלתי סיבה הידועה להם כמו מצות סוכות
8 ופסח כו'. אך הענין הוא, שרצונם לומר שקיים כל
9 התורה ברוחניות".

10 כלומר, זה שאמרו שאברהם אבינו קיים כל
11 התורה, אין הפירוש שעשה מעשה המצוות כפשוטן,
12 אלא שעל ידי עבודתו הרוחנית הגדולה פעל את אותן
13 ה"המשכות" העליונות שאנחנו פועלים ע"י קיום
14 התורה והמצוות, והיינו שע"י עבודתו המשיך אור אין
15 סוף ב"ה שיתלבש במדותיו יתברך.

16 [ועתה יבאר בפרטיות יותר את תוכן העבודה
17 הרוחנית של אברהם אבינו, שהיתה "אתערותא דלתתא"
18 לעורר ירדת והתלבשות אור אין סוף ב"ה במדותיו,
19 ובהקדם - שירידה והתלבשות זו של אור אין סוף ב"ה
20 במדותיו היא עצמה רק חסד עליון, שיוצא כביכול מעצמו
21 להשפיע לזולת, ועוד זאת, שצריך לצמצם את עצמו
22 בריבוי צמצומים כדי להתלבש במדות מוגדרות, והרי זו
23 כביכול ענוה ושפלות מצידו יתברך, שצריך להשפיל את
24 עצמו בהתלבשות זאת.

25 ונמצא שהתלבשות אור אין סוף ב"ה במדותיו יש בה
26 משום שני ענינים: חסד עליון, וענוה ושפלות.

27 וזהו שהולך ומבאר כיצד עיקר עבודת אברהם
28 (שעוררה מלמעלה התלבשות זו, בבחינת מדה כנגד מדה)
29 הי' בשני ענינים - אהבה (חסד) וענוה:]

30 על ידי שנעשה מרכבה אליו ית' במדת האהבה.
31 ידוע שמידתו של אברהם היא מידת האהבה,
32 וכמ"ש אברהם אוהבי.

33 וכל כך גדלה אהבתו של אברהם אליו יתברך,
34 שנתדבק בו יתברך בדביקות נפלאה, עד שנעשה
35 "מרכבה" אליו יתברך. פירוש, "מרכבה" מורה על
36 ביטול מוחלט להקב"ה, שאין לאדם שום רצון לעצמו
37 וכל מגמתו היא רק למלאות רצון השי"ת בכל, כמו
38 מרכבה שבטלה לרוכב וכל ענינה הוא למלא רצון
39 הרוכב. ואברהם אבינו הי' מרכבה אליו יתברך במדת
40 האהבה, היינו שאהבתו יתברך נעשית כל מציאותו עד

41 שלא היתה שום נקודה בנפשו שלא היתה "מונהגת"
42 ממידת האהבה שלו להקב"ה.

43 הלוך ונסוע הנגבה בבחינת רצוא ושוב.
44 וזהו ג"כ הפירוש הפנימי במ"ש אצל אברהם
45 "הלוך ונסוע הנגבה", ד"נגבה" הוא בחינת ימין (שכן
46 העומד ופניו כלפי מזרח, צד דרום הוא לימינו), וימין
47 הוא בחינת אהבה וחסד, ואברהם הי' הולך מדרגא
48 לדרגא בעילוי אחר עילוי במידת האהבה.

49 ופירוש "הלוך ונסוע" - שעבודתו היתה בבחינת
50 "רצוא ושוב", "הלוך הוא בחינת רצוא, ונסוע הוא
51 בחינת השוב". פירוש: "רצוא" היא האהבה והתשוקה
52 "לברוח" ממיצר הגוף והנפש הבהמית וכבלי הגדרות
53 העולם ולהתכלל בהקב"ה, בבחינת "כלות הנפש";
54 ואילו "שוב" משמעו לשוב אל העולם הזה, "לשבת
55 יצרה", ולפרסם אלקותו יתברך בנבראים וכן להמשיך
56 אלקות בגשמיות העולם.

57 כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, וכמ"ש אם ישים
58 אליו לבו וגו'.

59 ולפיכך על ידי עבודה זו של אהבה פעל אברהם
60 את גילוי חסדו יתברך, היינו גילוי אור אין סוף ב"ה
61 במידותיו יתברך, וכפי הכלל "רוח אייתי רוח ואמשיך
62 רוח" (רוח האדם מביא וממשיך רוח מלמעלה), וכן
63 כתיב "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף",
64 שהפירוש הפנימי בכתוב הוא, שע"י שהאדם ישים
65 אליו לבו, שלבבו יכסוף לדבקה בו ית', אזי "רוחו
66 ונשמתו אליו יאסוף", שיהי' מתאסף השראת אלקות
67 אצלו בקרב איש ולב עמוק.

68 וכך בענינו, שע"י עבודת אברהם אבינו במדת
69 האהבה והחסד, גרם שגם הקב"ה יעשה חסד עם
70 העולמות והנבראים, לצמצם ולהוריד את אור האין
71 סוף להתלבש במדותיו.

72 וגם מחמת שהרבה חסד בעולם, ויטע אשל וגו'.
73 עבודת אברהם במידת האהבה באה לידי ביטוי
74 (לא רק באהבת השם, אלא) גם בהתעסקותו בעשיית
75 חסד עם הבריות בריבוי גדול, כמ"ש ויטע אשל גו' -
76 ולפיכך גם זו היתה "אתערותא דלתתא" לעורר חסד
77 עליון להמשיך גילוי אור אין סוף ב"ה במדותיו.

78 ועל ידי שהיה שפל רוח מאד, וכמ"ש ואנכי עפר
79 ואפר, לכן עי"ז כמים הפנים וגו', על ידי מדת ענוה
80 המשיך ירדת אור אין סוף ב"ה בחכמה וחסד,

9 וכמאמר רז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו של
10 הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו כו':
11 הפירוש הפנימי במאמר רז"ל זה הוא, שהעניות
12 של הקב"ה היא - להשפיל את "גדולתו", היינו אור
13 אין סוף ב"ה שהוא למעלה לגמרי מגדר המידות ואין
14 שום "ערך" ודמיון ביניהם - שיאיר בתוך המדות
15 (ועי"ז - בעולמות ונבראים).

ד"ה משה ידבר פרק ב

1 שהוא בחינת ירידה ושפלות לגבי אור אין סוף
2 ב"ה, דאנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא ולא
3 מכל מדות אליו כלל שאין ערוך אליו.
4 התגלות אור אין סוף ב"ה (דלאו מכל אליו מדות
5 איהו כלל) במידותיו הקדושות היא ירידה והשפלה
6 עצומה כנ"ל, וה"אתערותא דלתתא" הגורמת להשפלה
7 זאת היתה מידת הענוה דאברהם אבינו שהי' שפל רוח
8 מאד, וכמ"ש "ואנכי עפר ואפר".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

19 נאחו כי אין לו במה להתאחו רק כאשר כלה ונשרפת מעט
20 מעט ליכלל באור אז האור והשלהבת נמשך ומתאחד בה
21 זמן רב להאיר ולהדליק כו', ונמצא האור עושה דבר היפוכו
22 שהוא לירד ולהתמשך ולהתאחד בפתיחה שזוהו מאי"ן ליש
23 לפי שהפתיחה עושה דבר היפוכה כטבע האור והוא הכליון
24 והתכללו' באור הדולק כו', וכדוגמא זו אנו רואי' בצמיחה
25 שכאשר החטה בשלימותה בעפר הארץ בלי רקבון כלל לא
26 יומשך בה כח הצומח כלל ובביטול ישותה וגסותה ליכלל
27 בכח הצומח שהוא הרקבון שנהפך מי"ש לאי"ן דכח
28 הצומח יעשה גם הוא דבר היפוכו להתמשך בחטה
29 להצמיח' שזוהו מאי"ן לי"ש והוא בחי' התכללו' דבר
30 מהיפוכו שגורם התולדה וריבוי (וכן בזיווג גשמי דמ"ן
31 דנוק' עושה היפוכו בביטול ותשוק' והמ"ד יורד כו' וזהו
32 אשה כי תזריע כו'), וכן טפה המוליד אינו אלא כשתסרח
33 ותקלט וכידוע ביצירת האפרוח וכהנ"ל וכן בדם הוא הנפש
34 שאין המשכת רוחניו' דאור וחיו' הנפש בכלי איברי הגוף
35 מאי"ן לי"ש כ"א ע"י ביטול הי"ש לאי"ן מד"ם שנעשה מן
36 המאכ"ל וכל"ה ונכל"ל באור וחיו' הנפש כו' ודל'.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

1 **ומובן** לפ"ז דבחי' האורו' והכלים הן ב' הפכי' בתכלית,
2 האור בבחי' אי"ן וביטול למעלה והכלי הוא בבחי'
3 יש נפרד למטה דוקא וא"כ לא יובן כלל איך יתחבר האור
4 בכלי ואנו רואי' שיתחברו ויתאחדו ביותר. אלא צריך לומר
5 שיחודם בא ע"י בחי' אמצעי שכלול מב' הפכי' שלהם,
6 וענין הממוצע הזה היינו שיש בכלי מבחי' האור והוא בחי'
7 הביטול והתכללו' מי"ש לאי"ן כטבע האור ויהי' באור
8 מבחי' הכלי דוקא היינו שיומשך מאי"ן שלו להי' בבחי'
9 יש והתפשטו' למטה, והיינו שהאור והכלי מחליפי' טבעם
10 ועושי' כל א' פעולת זולתו והפכי דוקא אז יוכלו להתכלל
11 יחד שמצד בחי' התכללו' שכלול א' מבחי' מנגדו יוכלו
12 להתייחד כא' ממש, כמו אש ומים מצד עצמם שהם ב'
13 הפכי' א"א שיתחברו כלל אבל אם האש יורכב בחלקי
14 המים והמים מחלקי האש יבאו בגוף א' כידוע בס' הטבע
15 (וכן למעלה טרף אש ומים ובלל"ן משום שהוציא מים
16 מאש ואש ממים דוקא), וכמו האור בפתיחה כל זמן שגוף
17 הפתיחה קיימת לגמרי בלתי נשרפת כלל אין האור נאחו בה
18 כלל אלא מסתלק מיד ואם נשרפה לגמרי ג"כ אין האור

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

8 בפ' נסכים כי תבואו אל ארץ מושבותיכם (במדבר ט"ו ב')
9 שם נת' היטב ענין הקרבת והנסכים גם בתורה ע"פ
10 לבבתיני בביאורה נת' זה אך ענין קרבן המנחה ע' בדרוש
11 ע"פ וישלח יעקב כו' מנחה לעשו אחיו (בראשית ל"ב ד'
12 י"ד) שפי' מ"ן ח' ה' כלומר המ"ן עולה וממשיך מ"ד
13 ממזל השמיני הנק' ח' לה' היא כנ"י הנק' ה' כידוע בענין
14 בה' בראם:

מצות הקרבת עולה ומנחה

1 **לעשות** העולה כמשפטה שנאמר אם עולה קרבנו וגו'
2 (ויקרא א' ג') (קט"ז) לעשות המנחה כמשפטה
3 שנאמר ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' (ויקרא ב' א'),
4 והנה גם בקרבן העולה נצטוונו להביא מנחת נסכים כמ"ש
5 פ' שלח עמ"ש ע"ז בכתבים שלי במאמר המתחיל להבין
6 מארז"ל כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מקריב עולה
7 בלא מנחה וזבח בלא נסכים וכן בתורה ברבים בפ' שלח

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **אנכי** מגן לך שכרך הרבה מאד, וצ"ל קישור וחיבור אנכי
2 מגן לשכרך הרבה, בעקרי מ"ד פל"ו פי' שע"פ
3 שורת הדין הי' מחויב שהשכר יהי' רק זמניי אלא שמחסד
4 השי"ת שהוא רב חסד לכן יהי' השכר נצחיי.
5 **והענין** הוא דהנה במד"ר במקומו רפמ"ד העירו מפסוק
6 אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסי' בו, רב א'
7 לא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות, וכי מה
8 איכפת כו' אלא כו', ומשמע שע"ז נעשה לו מגן שע"י
9 צרופה הצירוף דמצות נעשה מגן כו', ואח"כ דרש זה על
10 אברהם צרופה שצירפו בכבשן האש, מגן אנכי מגן לך.
11 **והענין** הוא דהנה קיים אברהם כו' וא"כ מהו ההתחדשות
12 ממ"ת, אך הענין הוא שההפרש הוא בשני דברי,

אנכי מן לך

ש"פ לך לך תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

- 1 **יח) הנה** ביארתי לפניכם הכרח העבודה בתפלה הנוגע
2 מאד לכל אחד ואחד בחיי נפשו ממש, ואיך
3 ומה הוא אופן העבודה בתפלה ע"פ תורת אמת אשר
4 הנחילנו כ"ק אבותינו אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זכותם
5 יגן עלינו, ואתם אהובי אחיי ורעיי שימו לבבכם היטב אל
6 כל הדברים הנ"ל ותחוסו על נפשכם ללמוד לדעת את ה'
7 בלימוד הטוב בעיון לידע הדברים על בוריים היטב, אבל
8 יהי' הלימוד ע"מ לעשות דוקא היינו לעבוד את ה' בלימוד
- 9 הנה בעבודה אמיתית כמוח ולב בתפלה לפעול ישועות
10 בנפשם לברר ולזכך את המדות טבעיים ולהוסיף אור
11 וחיות בקיום התומ"צ. והי' לבבנו שלם ואמת עם ה'
12 אלקינו בכל פרט ופרט, והשי"ת יהי' בעזרינו ויאיר עינינו
13 באור אמיתית תורתו ועבודתו יתברך, אמן כן יהי רצון.
14 **קיצור:** יזהיר במאד כי הלימוד יהי' ע"מ לעשות, והיינו
15 ע"י העבודה דתפלה הנותן חיות בקיום התומ"צ
16 בפו"מ.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרצ"ט

במקום גדולתו – ענותנותו, כי התהוות העולמות היא ירידה והשפלה לפניו, וכדי שתתגלה
גדולתו, זהו ע"י צמצום וגבורה עצומה, שאור הבלייגבול יאיר בגבול. והוא ע"י צמצום האדם
בעניני עוה"ז וכפיה לקיום מצוות בפועל

- 1 **אִמְנֵם** בְּאֵמַת הָרִי גְדֻלָּה זֹו דְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, הָרִי פֶלֶא
2 חֲשִׁיבִי לְגַבִּי אֹרֶן אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְכַמְּאֵמֶר
- 3 "בְּמִקּוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ שֶׁם אֵתָה מוֹצֵא עֲנוּתוֹנוֹ",
4 דְּכָלִּיל עֲנִין בְּרִיאַת וְהִתְהוּוּת הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, חִיּוֹתָן

ד. חשוב כלא כלום.

1 קיומם והתחדשותן מאין ליש תמיד, זהו עננה ירידה
2 והשפלה לפניו יתברך, וכמוכן הוא צמצום גדול שיתצמצם
3 אורו הבלתי בעל גבול, להאיר במדה וגבול, דגבול לגבי
4 בלתי בעל גבול אין ערוך כלל וכלל, והוא צמצום גדול
5 שאין כמוהו, וכזה יוכן מה שבשכחי השם יתברך מתארים
6 אותו כככול בתארי הגדול הגבור והנורא, דלכאורה אין
7 מוכן מהו שיכותם זה לזה דלהיותו גדול הוא גבור ונורא,
8 אלא דהנה כדי שימשך מאתו יתברך בחינת הגדלה, שהיא
9 שרש ומקור כל התהוות העולמות והנבראים, חיותם
10 וקיומם בהתחדשותן מאין ליש, הרי זה בחינת גבורה נורא
11 ועצומה במאד, והינו שפא על ידי הצמצום, ובכדי לעורר
12 צמצום זה בעצמותו יתברך, לצמצם אורו הבלתי גבול,
13 להאיר בבחינת גבול ומדה, זהו על ידי המעשה, דעל ידי
14 זה שהאדם מצמצם את עצמו מעניני עולם, וכופה את עצמו
15 לקיים את המצות במעשה בפעל, הנה על ידי זה פועל
16 ישועות, שימשך אור אין סוף הבלתי גבול בבחינת צמצום
17 עצום, עד שיאיר אורו בבחינת גבול ומדה להוות ולהחיות
18 עולמות ונבראים המוגבלים, וזהו דכתיב¹⁰ "והיה מעשה
19 הצדקה שלום", דבענין מצות צדקה נזכר הלשון מעשה,
20 לפי דבצדקה נראה ונגלה לעין כל הפפיה והצמצום,
21 שמצמצם וכופה את עצמו, אשר ממה שהיווים בטרחא

9) ראה ירושלמי סנהדרין פרק ז הלכה יג. [מדרש] בראשית רבה
פרשה לט, יד. ויקרא רבה פרשה יט, ב.
10) משלי לו, יז.
11) דברים ו, כה.
12) ראה ספר המאמרים תרצ"ט עמוד 200 וספר המאמרים
ה'תש"ח עמ 230, (ושם (בתרגום חפשי מאידיש): חסיד אחד בא לאבי

ה. כפיה (של הנפש הבהמית).

לקוטי דיבורים

1 לט. ימי חיין הימים כל ימי חיין להביא הלילות.
2 ב"להביא" מתכוון בן זומא גם לימים וגם ללילות.
3 כלומר, כאילו היה אומר: ימי חיין להביא הימים, כל ימי
4 חיין להביא הלילות. "להביא" פירושו להכניס, להביא
5 הימים, להכניס חיות בימים, שהימים יהיו ימים יהודיים.
6 כל ימי חיין להביא הלילות - להכניס חיות בלילות,
7 שהלילות יהיו לילות יהודיים.
8 וחכמים אומרים ימי חיין העולם הזה.
9 החכמים מוסיפים על בן זומא, שלא רק בימים
10 ובלילות צריכים להכניס חיות שיהיו הם ימים ולילות
11 יהודיים, אלא יש להכניס חיות בכל עניני העולם הזה,

22 גדולה ויגיעה עצומה, בעמלו אשר יעמל לסגף את עצמו
23 עד אשר מרוים, וחלק מזה אשר הרוים במסירת נפש, נותן
24 לחברו ומעניק אותו מכל אשר יש לו, לקיים מצות הצדקה
25 בענין יפה, דכל זה בא לו בכפיה גדולה, שמכריח את עצמו,
26 ולכן נקראת "מעשה הצדקה", לפי שבאה בכפיה והכרח,
27 וזהו אחד הטעמים מה שכל המצות נקראים בשם צדקה,
28 וכמו שכתוב¹¹ "וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל
29 המצוה הזאת", דמצות לא תעשה מוכן לכל דוהו כפיה
30 והכרח, שמסגף את עצמו מדברים אסורים, אלא דגם מצות
31 עשה יש גם כן כפיה בעשיית כל מצוה, דקיים המצות
32 צריכה להיות בקבלת על דוקא, ואפלו למוד התורה, הרי
33 עקרה הוא כפיה והכרח, כהמעשה הידוע¹², וכמאמר¹³
34 "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה
35 פעמים ואחד", דעל ידי ששונה פרקו פעם אחת יותר נקרא
36 "עובד אלקים", והינו על ידי האתפקא¹⁴ שמסגף את עצמו,
37 דעל ידי זה שהוא בגבורה להיות איזה¹⁴ גבור הכובש את
38 יצרו, הנה על ידי זה גורם למעלה גם כן בחינת הגבורה,
39 שהוא ענין הצמצום שיאיר בבחינת גבול, דוהו "הגדלה -
40 זה מעשה בראשית", וזהו "מעשה גדול", דעל ידי המעשה
41 הנה על ידי זה פועלים להיות גדול, הינו בבחינת "לך הני'
42 הגדלה".

יום שני דחג השבועות תרצ"ט בסעודה.

זקני כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", והתאונן בפניו שאינו רוצה ללמוד.
ענה לו הרבי: הרי טוב מאוד, כשאין רוצים ולומדים, הרי זה קיום
אמיתי של מצות לימוד התורה! מה אעשה שאני רוצה ללמוד...
13) חגיגה ט, ב. ונתבאר בתניא פרק טו. וראה שם בהערות
ותיקונים לכ"ק אדמו"ר.
14) אבות ד, א.

12 שהעולם הזה יהיה יהודי.
13 העולם הזה היהודי שונה לגמרי מאשר העולם הזה
14 הגויי, כסיפור הידוע שהוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר
15 מוהר"ש זצוקללה"ה נב"מ זי"ע הסביר בראיה מוחשית
16 את ההבדל שבין עולם הזה יהודי לבין, להבדיל, עולם
17 הזה הגויי.
18 הדוד רז"א ואבי היו אז ילדים קטנים ושיחקו בגן,
19 שם ישב הסבא ולמד.
20 כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה ראה שהילדים
21 טוענים ומתווכחים ביניהם. קרא להם ושאלם על מה
22 הם מתווכחים והתביישו לומר. אחותם דבורה לאה

19 כשבא איוואן, שאלו כ"ק אאזמו"ר: אכלת היום?
 20 כן - ענה.
 21 - האם אכלת טוב?
 22 כן.
 23 - ובשביל מה אתה אוכל?
 24 כדי שאחיה.
 25 - ובשביל מה אתה צריך לחיות?
 26 כדי שאוכל לשתות משקה ולאכול מיני תרגימא.
 27 ויאמר רבינו לבניו: רואים אתם, יהודי בטבעו אוכל
 28 כדי לחיות, ועליו לחיות כדי שיוכל להיות יהודי ולקיים
 29 רצונו של הקב"ה, ועוד מוסיף אנחה לכך, הוא מרגיש
 30 שעדיין אין הוא כפי האמת הטהורה. ואילו הערל חי כדי
 31 לשתות משקה ולאכול מיני תרגימא ומחייך חיוך הנובע
 32 מהתענוג שמצייר בנפשו את האכילה והשתיה שהן
 33 התכלית בעיניו.
 34 עולם הזה גוי - הוא חי כדי לאכול ושאר עניני הגוף.
 35 עולם הזה יהודי - שיהיה כח לעבוד את ה' בתורה
 36 ומצוות.
 37 זהו ימי חייך להכניס חיות בכל עניני העולם הזה.

סעודת יום א' של פסח תש"ג

1 שהיתה אתם סיפרה שהם התווכחו על מה שאמר ר'
 2 שלום המלמד, שבלקוטי תורה כתוב⁷², שקיים הבדל בין
 3 טבע המדות של יהודי לבין, להבדיל, של גוי.
 4 אבי בהיותו אז בשנתו החמישית לא הבין, לא האמין
 5 שקיים הבדל כזה. הדוד רז"א הסביר לו אך הוא לא
 6 קיבל את הסברו.
 7 ויקרא כ"ק אאזמו"ר את המשרת בנציון ושאלו:
 8 - אכלת היום?
 9 ויאמר: כן אכלתי.
 10 - האם אכלת טוב?
 11 מה פירוש טוב - ענה - שבע, ברוך השם.
 12 - ולשם מה אכלת?
 13 כדי לחיות.
 14 ולשם מה אתה חי?
 15 כדי שאוכל להיות יהודי ולקיים רצונו של הקב"ה.
 16 והמשרת נאנח.
 17 כ"ק אאזמו"ר אמר לו: שלח לי את הערל איוואן
 18 (שהיה משרת בחצר).

(72) ראה לקו"ת ד"ה קדש ישראל ס"ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק מ"ה - כאשר יהודים זקוקים להגנה

1 בישיבה המינסקאית שבה הכירו חיים שמעון מליאזנא ואברהם מפוזנא איש את רעהו - החליפו
 2 ביניהם שני אלה תכופות רשמים על חוויותיהם ביחס לעלילות דם שהיו בעריהם. בפיו של חיים שמעון
 3 היה אף סיפור על עלילת דם נוספת שהייתה בליאזנא. עלילת הדם התרחשה לפני שנים רבות, כאשר
 4 ליאזנא החלה להתפתח כישוב יהודי. את הסיפור רב הרושם שמע חיים שמעון מר' יקותיאל השמש
 5 הזקן.
 6 אותו ר' יקותיאל היה טיפוס ידוע בליאזנא. הוא היה אחד מהאנשים הזקנים ביותר בעיר. כל אשר
 7 היה ידוע על גילו המופלג היה רק זה שר' משה השומר, שהיה כבר כבן מאה שנה, וזלאטא חוה
 8 היולדת היו מבוגרים ממנו. ר' יקותיאל זכר את ליאזנא מהתקופה שהיו בה לא יותר משלושים משפחות
 9 יהודיות. אביו, ר' אלחנן, היה אז ראש הקהל.
 10 ר' יקותיאל השמש הזקן, זכר את התקופה כאשר הרוסים כבשו את וויטבסק וסביבתה, כולל
 11 ליאזנא. בזמן שפרצה אותה מלחמה בשנת תי"ד, היה הוא למעלה מגיל בר-מצוה. יהודים רבים,
 12 וביניהם אביו ודודו, התעשרו בזמן המלחמה הזאת. גם הוא עצמו, לאחר שאביו שידכו עם בתו של
 13 ר' מרדכי, הסופר מקאליסק, החל להתמסר למסחר כקבלן מצרכים לצבא הרוסי, והתעשר אף הוא.

1 כאשר כבש שרמטייב, המצביא הרוסי, את וויטבסק, הכניס יהודים רבים מעיר זו למאסר, ואילו
2 בליאזנא לא נגע באיש לרעה. רבים מיהודי וויטבסק שחששו ממאסר עברו לגור לליאזנא והקהילה
3 היהודית שם החלה לגדול.

4 לעת זקנתו היה ר' יקותיאל סונט בראשי הקהל של ליאזנא, באומרו כי בהנהגתו של אביו היו פני
5 הדברים נראים אחרת. במיוחד הרבה ר' יקותיאל לקנטר את עשירי ליאזנא החיים חיי רווחה ונשותיהם
6 יוצאות מקושטות. לדעתו מביאה התנהגות כזו תוצאות רעות, ובין השאר מעורר הדבר את קנאת
7 הגויים השכנים והדבר מביא להלשנות וצרות אחרות.

8 ר' יקותיאל הזקן היה מפרט את השקפתו: עם ישראל ואומות העולם הם שני עולמות נפרדים.
9 הקב"ה נתן את העולם הזה לעשיו ואת העולם הבא ליעקב, אך כדי שיעקב יוכל להתקיים נתן לו
10 הקב"ה גם חלק בעולם הזה, אלא שגם זה שונה משל הגוי. העולם הזה של היהודי גדוש במצוות,
11 ואין היהודי מסוגל לבצע תנועה קלה בעולם מבלי שיהא הדבר כרוך בקיום מצוה. על דלת ביתו של
12 יהודי חייבת להיקבע מזוזה. בגדיו צריכים להיות בציצית. בשדהו הוא צריך לקיים מצוות לקט, שכחה
13 ופאה, כאשר אוכל ושותה הוא חייב לברך בתחילה ובסוף, ואינו יכול ליהנות מהעולם הזה בלי ברכה,
14 שכן בלעדי זה הריהו כאילו נהנה מהגזל והוא נענש על זה. מאידך, יהודי צריך לקרוא אל הקב"ה,
15 לשוב אליו בתשובה בלב שלם, ואז יכופרו לו חטאיו.

16 הסיפור על עלילת הדם אותו סיפר ר' יקותיאל לחיים שמעון, אותו שמע בעצמו מפי סבו ר'
17 אלישע, שכיניו היה המתוק, משום שהיה מלווה תמיד את דבריו במלים: "האב המתוק שבשמים".

18 פעם הגיע לליאזנא כומר חדש, שונא ישראל, שהחל להשמיע בכנסיה נאומים מלאי רעל שנאה
19 כלפי היהודים, הגויים בליאזנא לא שמעו מעולם דברים כאלה, ולראשונה החל לחדור למוחם הרעיון
20 של שנאת היהודים.

21 כאשר הגיע החורף, וחג הפסח החל להתקרב, הודיע הכומר לגויים כי עליהם לשמור את ילדיהם,
22 שכן היהודים זקוקים לדם נוצרי כדי ללוש בו את המצות והם עלולים לחטוף ילדים נוצרים ולשחטם.
23 הדבר הדהים את הגויים המקומיים. הללו היו רגילים עד אז לבוא בשבתות ובחגים לבתים
24 היהודיים כדי לטעום מהמאכלים המיוחדים שהוגשו להם. במיוחד נהנו הגויים בחג הפסח כאשר כיבדו
25 אותם במצה, והם בלעו ממאכל זה בקורת רוח. עתה, לאחר ששמעו מפי הכומר כי המצה נילושה
26 בדם נוצרי, וכי יש להימנע מלהתקרב אליהם ולמאכלים יהודיים אחרים, החלו הגויים המוסתים לבוא
27 אל הכומר ולהתוודות לפניו על "חטאים" שחטאו בעניין זה בעבר.

28 הגויים החלו להתרחק מהיהודים, ואילו היהודים החלו להירתע מפגישות עם גויים. שנאת הגויים
29 הלכה וגדלה. ר' שמאי, רבה בן השמונים של ליאזנא, וראשי הקהל החלו לחוש כי סכנה גדולה מאיימת
30 על ראשי היהודים, ולכן הכריזו כי ביום שני הקרוב לא יצאו יהודים מפתחי בתיהם, מלבד
31 לבית-המדרש. כן הוכרז כי ילדי ה"חדרים" יתאספו עם מלמדיהם בבית-המדרש.

32 לפתע, ימים מספר לפני פורים, הופיעו בליאזנא חיילים מזוינים ואסרו שני יהודים. לרב ולראשי
33 הקהל נמסרה הודעה כי שני הנאסרים מואשמים בכך שחטפו ילד נוצרי כדי לשחטו ולהשתמש בדמו
34 לפסח. הרב וראשי הקהל נדרשו להחזיר את הילד חי, מתוך הנחה שייתכן כי טרם "נשחט", או לפחות,
35 להחזיר את גופתו באם כבר "בוצע בו זממם". באם לאו - יומתו שני בני הערובה, וגם יהודי ליאזנא
36 ייענשו קשות ובתייהם יישרפו.

- 1 למרות זקנתו קיבל הרב, ר' שמאי, על עצמו תענית של שלוש יממות. עוד מספר ניכר של יהודים
- 2 הצטרפו לתענית זו, כך שהדבר היה לתענית-ציבור. נשי ליאזנא החלו, לפי ההוראה לאחר שטבלו,
- 3 לטוות פתילות לנרות, פתילה לכל נשמה של יהודי, נער וזקן טף ונשים. ומכל פתילה הורכבו עשרה
- 4 נרות. מאידך נטוו פתילות על שמו של כל רשע צורר יהודים, לפי רשימה שהוכנה על ידי הרב, והכילה
- 5 שמות החל מנמרוד, המן ושאר צוררי ישראל, מכל פתילה כזו הורכבו שלושה נרות.
- 6 ביום השני של התענית, לפני תפילת המנחה, הובאו נרות הנשמה לבית-המדרש, וילדים בני שש
- 7 ושבע, שעלו בגורל, הדליקו אותם. כל הציבור אמר פרק ק"ט בתהילים, והוכרו כי כל יהודי, זכר
- 8 ונקבה, לאחר גיל המצוות חייב לקבל על עצמו תענית ליממה שלימה, שבה יהיה גם ביטול מלאכה,
- 9 כל הציבור נשאר בבית-המדרש לכל היממה ואמר תהילים.
- 10 ביום השלישי לאחר תפילת שחרית הלכו כל בני העדה לבית העלמין לאמירת תהילים ותפילות
- 11 לביטול רוע הגזירה. הציבור ביקר בבית-העלמין בשני מחנות שונים, כשמחנה אחד לסירוגין נשאר
- 12 בעיירה לשמור עליה.
- 13 אחר הצהריים התאסף שוב כל הציבור בבית-המדרש, ולאחר דרשה של דברי כיבושין על-ידי הרב
- 14 אמר כל הקהל את הוידוי. הרב ושני זקנים, אחד מימינו ואחד משמאלו, עלו על הבימה לבושי טלית
- 15 וקיטל כשנרות שחורים דלוקים בידיהם, והרב הכריז כי שלושה זקנים אלה מכוונים כנגד בית-דין של
- 16 מעלה. אל הבמה עלו גם ר' ישעיה החזן ור' ברוך הגבאי. ארון הקודש נפתח, ור' ברוך תקע בשופר.
- 17 ר' ישעיה החל לומר פרק ע"ט בתהילים, כשכל הקהל אומר אחריו פסוק פסוק. שוב תקע הגבאי
- 18 בשופר, והחזן אמר פרק ק"מ בתהילים, כשכל הקהל אומר שוב אחריו פסוק בפסוק.
- 19 ארבעה אנשים שזכו בגורל הוציאו ארבעה ספרי תורה, וסובבו איתם על פני כל בית-המדרש,
- 20 כשכל הקהל מנשק את מעיליהם בדחילו ורחימו. לאחר מכן נמסרו ספרי התורה אל ארבעת האישים
- 21 שעמדו על הבימה, ליד הרב, והרב הזקן החל לקרוא ממגילת קלף נוסח חרם על כל אלה שחטפו את
- 22 הילד הנוצרי ועל כל מי שיש לו קשר אל מעשה החטיפה.
- 23 למרות שבינתיים עברו ימי הצום הודיע הרב כי עד שתוסר הצרה לא יאכל אף יהודי בשר, אפילו
- 24 לא בשבת. הרב ואלה שצמו איתו את שלוש היממות טעמו פת לחם ומים חמים וחזרו לתעניתם.
- 25 בשבת הבאה, יומיים לאחר הכרזת החרם, נקראו הרב וראשי הקהל אל המשטרה, שם היה גם
- 26 הכומר. למוזמנים נמסרה הודעה סופית כי אם עד יום שלישי לא יוחזר הילד, חי או מת, תבוצע נקמת
- 27 דם בכל בני הקהילה היהודיים. הכומר אף דרש בחוצפה מהרב הישיש לנשק את הצלב שהיה תלוי
- 28 על חזהו, הרב השיב בתוקף ובשאט נפש כי דרישה כזו יכולה לבוא רק מצד ממזר ומומר להכעיס,
- 29 שכן אדם ישר, מאמין באמת, לא יהין לכפות על אדם אחר לעשות דבר נגד אמונתו. הכומר חרק
- 30 שיניים מחרון, אך לא השיב כלום.
- 31 בינתיים שלח הכומר את אנשיו אל כל כפרי הסביבה לקרוא לגויים להתאסף בהמוניהם ביום
- 32 ראשון אל הכנסיה. שם נאם הכומר בפני ההמון הרב וברעש גדול חזר על דברי ההסתה שלו, בצינו
- 33 כי זה שבוע ימים שהילד נעלם ואין ספק כי היהודים חטפו אותו כדי להשתמש בדמו.
- 34 לפתע יצא אחד מבין ההמון וקרא לעבר הכומר כי יש לו שליחות מיוחדת אליו. תוך כדי התקרבו
- 35 אל הכומר סיפר בקול את תוכן שליחותו אותה התבקש למלא על-ידי שכנו האיכר בן כפרו, שלפני
- 36 ימים מספר חלה לפתע, וקיבל כאבים בראשו וכבטנו ומת. אותו גוי קרא אליו אותו, את המספר, לפני

- 1 מותו וביקשו שילך אל הכומר ויזכיר לו את הבטחתו להביאו לגן-עדן, תמורת ביצוע דרישת הכומר
2 שהוא ואיכר אחר יחטפו ילד ויחביאוהו אצל אחיו בכפר השכן.
- 3 הכומר שמע את סיפורו של האיכר שסיפרו בקול רם ובתמימות, ונבוך לגמרי. אך מיד התאושש
4 והחל לצעוק שהאיכר שיכור ואינו יודע מה הוא שח. הוא נזף קשות באיכר הבא שיכור לכנסיה להפריע
5 ל"תפילה" וציווה להשליכו אל מחוץ לכנסיה, דבר שנעשה מיד על-ידי ההמון בליווי מכות נאמנות.
- 6 האיכר לא הבין מה רוצים ממנו, וגם בחוץ המשיך לספר את סיפורו יחד עם פליאתו על תגובת
7 הכומר, כשאינו יודע מה פשעו ומה חטאתו. וחזר על דברי השליחות שהוטלה עליו על-ידי שכנו
8 הגוסס, לפני הציבור שמחוץ לכנסיה.
- 9 בינתיים הגיעה ידיעה כי גם הגוי השני, שהאיכר נקב בשמו כשותפו של שכנו למעשה החטיפה,
10 חלה לפתע ומת. אחדים מבני הכפרים סיפרו כי ראו את הכומר מבקר אצל אותו גוי לפני מותו.
- 11 תוך כדי שהקהל ממשיך להתגודד ולחזור על הסיפורים הופיע לפתע שוטר ושני גויים מאחד
12 הכפרים כשהם מביאים איתם את אותו ילד נוצרי שנעלם ושכנינו באה עלילת הדם על היהודים. כל
13 ההמון נוכח לפתע כי הילד חי, וכי כל הסיפור על היהודים אינו אלא עלילה בדויה מהלב.
- 14 כיצד הובא לפתע הילד בריא ושלם לליאזנא? - פשוט: אחד השוטרים, שהיה ידידם של היהודים,
15 סירב להאמין כל העת כי היהודים משתמשים בדם נוצרי לפסח. כששמע את האיכר מספר את סיפורו
16 מיהר השוטר, יחד עם שניים מבני הכפר שהדריכו אותו, אל ביתו של אחיו של הגוי שאצלו הוחבא
17 הילד, לפי הסיפור. שם מצאו אכן את הילד, כשבעל הבית מספר שהדבר נעשה לפי ציוויו של הכומר,
18 שהבטיח להם "גן-עדן" וגם תשלום מלא לחוטפים ולמי שהסתיר את הילד. מיד לקחו איתם את הילד
19 והביאוהו לכיכר הכנסיה של ליאזנא, שם שהה עדיין הכומר וקהל מאזיניו.
- 20 כאשר ראה ההמון לנגד עיניו את הילד קמה במקום סערה גדולה. תחילה איכר הכומר את
21 עשתונותיו, אך מיד התגבר על תדהמתו ובמצח נחושה עלה על הבמה, הצטלב ונשבע כי כל מה
22 שסיפר הוא אמת, אלא שכנראה לאחר שהיהודים נוכחו כי תרמיתם נתגלתה על ידו נאלצו לוותר על
23 זממם לשחוט את הילד, ומיהרו לשחד את השוטר ושני הגויים כדי שיבדו גירסה חדשה המטילה את
24 האשמה עליו.
- 25 מיד לאחר שסיים את דבריו התעלף הכומר, ומחוסר הכרה נישא לביתו. בינתיים הגיע למקום
26 מפקד המשטרה, ולאחר ששמע את כל מה שנעשה הכריז לפני ההמון כי היהודים נקיים מכל אשמה.
27 הוא הזהיר כי כל מי שירים יד על יהודי ייתלה בכיכר העיר.
- 28 מפקד המשטרה פקד ששני היהודים בני הערובה ישוחררו מיד, וליהודי העיר תימסר הודעה כי
29 העלילה בוטלה. על ההמון ציווה המפקד להתפזר מיד.
- 30 בני הכפרים הסמוכים התפזרו לבתיהם, ובכיכר נשארו תושבי ליאזנא בלבד, לשם הובאו שני
31 האסירים היהודיים. מפקד המשטרה הזמין שניים מנכבדי הגויים להצטרף אליו לליווי האסירים
32 לבתיהם, במטרה לבוא אל נכבדי הקהילה היהודית ולבקש את סליחתם על העלילה המצערת.
- 33 בינתיים הגיעה לציבור היהודי בליאזנא ידיעה כי מפקד המשטרה מתקרב יחד עם שני האסירים
34 בליווי שניים מראשי העיר הגויים. מחוסר ידיעה ברורה הניחו היהודים כי מובילים את האסירים
35 לביצוע גזר דין מוות עליהם. הופצה ההשערה כי גזר הדין עומד להתבצע בכיכר בית הכנסת לעיני
36 כל היהודים. היו אף שתיארו מדמיונם כי לאחר ביצוע גזר הדין ייעטפו גופותיהם בספרי תורה ויעלו

- 1 על המוקד. בין היהודים פרצה יללה, וכל היהודים מיהרו להתאסף בבית-הכנסת. שם ישבו עדיין הרב
- 2 וראשי הקהל ויהודים נוספים עטופי טלית וקיטל ואמרו תהילים.
- 3 כאשר התרבו הנאספים, והרב וראשי הקהל שמעו כי מוליכים את שני האסירים לכיוון בית הכנסת
- 4 - קמו הללו ממקומותיהם ויצאו לקראת מפקד המשטרה. מתוך הנחה כי הגיע הקץ פנה אחד מראשי
- 5 הקהל אל מפקד המשטרה בתחנונים שיינתן להם זמן כדי להתפלל מנחה בציבור ולומר וידוי לפני
- 6 מותם.
- 7 מפקד המשטרה פרץ בצחוק, והסביר ליהודים את המתרחש, בבקשו מהם סליחה ובהביעו את
- 8 שמחתו על שהאמת התגלתה לאור. כל היהודים קבלו את הבשורה בצהלה גדולה והלכו לבתיהם, אך
- 9 הרב וראשי הקהל נשארו בבית הכנסת להשלמת התענית שקבלו עליהם.
- 10 בו ביום נודע כי הכומר חולה מסוכן ומתפתל בייסורים. מצבו זה נמשך שבועיים ימים עד שמת.
- 11 יהודים וגויים בליאזנא ובכפרי הסביבה ידעו היטב כי כל מי שהיה לו יד וחלק בעלילת הדם בא על
- 12 עונשו בצורה מכוערת ביותר.

אגרות קודש

- 1 ב"ה ט"ו טבת תרצ"א ומה שכתבתי לו בלשון וטוב שיעשה כו' ולא בצווי, הוא
- 2 שלום וברכה!
- 3 מכתבו נתקבל, ולא טוב עושה מה שאינו לומד חומש עם
- 4 פרש"י בכל יום, שזה נחוץ מאד.
- 5 והלימוד צריך להיות במתינות כדי לזכור היטב, וכנודע
- 6 אשר פרש"י בתנ"ך ובגמרא, לבד שהוא מכוון ומדויק
- 7 לאמיתתה של תורה, הנה בפירושו בתנ"ך ובאגדה מוסיף
- 8 דעת, ומחזק יראת ה'.
- 9 ומה שכתבתי לו בלשון וטוב שיעשה כו' ולא בצווי, הוא
- 10 מפני שלתלמיד מקשיב הנה עצה טובה היא כמו צווי.
- 11 עכשיו בטח כבר מכיר הוא הרבה מהתלמידים, ויתחבר
- 12 אך ורק עם היראי אלקים ביותר, ויתחנן אל הרה"ג ר"א
- 13 שליט"א שיתן לו חברים טובים, והשי"ת יהי בעזרו לשקוד
- 14 בתורה ומצות.
- 15 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.
- 16 מזכיר

[אג"ק מוהרי"צ כרך ב' עמ' שט]

פרק ו משנה ג

הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד

נקודות משיחות קודש

להיות כנודין¹⁰, ופי' דכשארם לומר מרב הגון התורה היא פרה ורבה אצלו כנודע¹¹ וכשלומד מרשע¹² אזי אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר מה דוד שלמד מאחיתופל שני דברים בלבד דהי' רשע¹³ ולא הי' פרה ורבה רק נשאר שני דברים בלבד כמו שלמד ממנו ואפילו הכי קראו רבי, הלומד מחבירו דהיינו שניהם צדיקים דאו התורה פרה ורבה על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד.

ויש לדקדק בזה: מאחר שה"שני דברים" שלמד דוד מאחיתופל היו דברי תורה, ועד שדוד עשה מעשה על סמך זה¹⁴, איך הוא בכחו של אחיתופל לשנותם ולהורידם ממדריגתם, שיהיו בבחינת "בלבד"?

והביאור בזה:

רו"ל אמרו¹⁵ "שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה, אביו ואמו", ז.א. שהולדה כפשוטה באה מכחו של הקב"ה. ובלשון החסידות: כח ההולדה הוא בבחינת אין סוף (כי "מאיש אחד יוכל להיות כמה דורות"), ומשום זה עיקר ההולדה הוא בכח האין סוף דוקא¹⁶, "ולכן יש כמה בני אדם שאינם מולידים גם שחכ המוליד ישנו בשלימות, וזהו רק מפני שאינו מאיר שם האור האלקי כו"¹⁷. וכשם שהוא בהולדה גשמית, כן הוא ב"הולדה" בתורה: הולדה זו אפשרית רק על ידי זה שהאדם "משתף" את הקב"ה בלימודו, היינו שלומד ביראת שמים. ובדרגא נעלית יותר: על ידי זה שממשיך נותן התורה יתברך (שהוא אין סוף) בלימודו, וכמבואר בחסידות¹⁸ בפירוש המאמר¹⁹ "דוד הי' מחבר תורה שלמעלה עם הקב"ה, שהכוונה בזה הוא שהי' ממשיך השראת אור אין סוף בחכמה. ומעין עבודה זו שייך בכל אחד ואחד, על ידי העבודה ד"ברכו בתורה תחלה"²⁰. ומאחר שלימודו של אחיתופל לא הי' באופן כזה, נשאר לימודו באופן של "בלבד".

אבל עדיין יש להבין: מסופר בגמרא²¹ ש"בשעה שזכר דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא, אמר דוד מי איכא ידיע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדי" בתהומא ומנח כו' נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו כו' אמר לי' שדי, כתב שם אחספא ושדי לתהומא ונחית תהומא". הרי שעל ידי ה"שני דברים" (שאחד מהם הוא קל וחומר הנ"ל²²) ניצל כל העולם כולו, ואיך אפשר לומר שהם "שני דברים בלבד" (היינו שלא יצאו מהם שום תוצאה ותולדה כו')?

והביאור בזה: ה"שני דברים" היו בבחינת "בלבד" רק מצד אחיתופל, אבל אחר כך פעל דוד על ידי עבודתו שהם נעשו שלו, ופעולת ההצלה מתייחסת איפוא לידו, ולא לאחיתופל²³.

השאלות במשנתנו: א. מה מחדש התנא בזה, והרי מעצמו מובן שמאחר שלמד ממנו ענין בתורה חייב בכבודו. ויתרה מזו: גם אם לא למד ממנו מאומה חייב לכבודו, כפי ששנינו לעיל¹ "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". ב. התנא מדייק "הלומד מחבירו" (ולא "הלומד מן האדם")² ללמדך שאפילו חבירו (השוה אליו) צריך לנהוג בו כבוד, וכל שכן במי שגדול ממנו³. וקשה: למה לא נקט "הלומד מתלמידו"⁴ (וכפי ששנינו לעיל⁵ "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך"), שהוא רבוצתא תירה. ג. הדיוק "צריך לנהוג בו כבוד" (ולא "צריך לכבדו" וכיו"ב). ד. לכאורה הוה לי' להתנא לקצר בלשונו ולומר: "הלומד מחבירו אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד".

והביאור:

התנא מחדש ש"צריך לנהוג בו כבוד" – בהנהגה תמידית⁶, היינו שגם בשעה שחברו מתנהג לכאורה שלא כדבעי חייב לדנונו לכף זכות ולכבדו. וזהו יותר מ"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", כי בשעה שהאדם מתנהג שלא כדבעי הנה בנפשו פנימה הוא נבזה בעיניו (אף שבגלוי הרי על כל פשעים תכסה אהבתו את עצמו): ואילו בנוגע לחבירו – כשלמד ממנו אפילו אות אחת – "צריך לנהוג בו כבוד" בתמידות.

ולכן מדייק "הלומד מחבירו" ולא "הלומד מתלמידו", כי מאחר שהתלמיד צריך לישוב לפני רבו באימה ויראה⁷, הרי לא יתכן לומר שעל הרב לנהוג כבוד בתלמידו (גם כשמתנהג שלא כדבעי), ותובעים ממנו רק שיהי' כבוד התלמיד "חביב עליך כשלך".

והתנא מאריך בלשונו ומפרט "פרק אחד או הלכה אחת וכיו", כי חמשה ענינים אלו רומזים על חמשה סוגים בלומדי תורה.

פרק אחד: הוא לומד ומבין את הענין בכללותו, אך אין בכחו להבין גם פרטי הדברים. הלכה אחת: הוא נכנס אמנם לפרטי הדברים, והוא לומד את ה"פרק" כפי שהוא מחולק כבר להלכות פרטיות, אבל "לוקח" כל ענין באופן של הלכה פסוקה, ואינו מגיע לכלל הבנת פרטי הענין על בוריו. פסוק אחד: הוא לומד בפרטיות יותר (בתורה שבכתב). דבור אחד: הוא מפרט את הענין עוד יותר (בכל פסוק ישנם כמה דבורים). אות אחת: היינו הדרגא הנעלית יותר בלימוד והבנת התורה – ביכלתו ללמוד אות אחת ולמצוא בה תילי תילים של הלכות.

והתנא מלמדנו, שאין הבלד אם "חבירו" לומד באופן של "פרק אחד" או באופן של "אות אחת" – הוא חייב לנהוג בו כבוד⁸. ידוע פירוש הבעל שם טוב בזה, וז"ל⁹: "וקשה מאי קאמר שני דברים בלבד, עוד קשה הוה לי' למימר דיו לבא מן הדין

תליין מיני תילין רזין דחכמתא עילאה". 12. להעיר מיומא עב, ב: "וכה נעשית לו סם חיים כו'". מו"ק יז, א: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות כו'". 13. ראה סנהדרין ק, ב. 14. ראה לקמן בפנים. 15. קידושין ל, סע"ב. 16. לקו"ת שה"ש מ, א. 17. ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 7. 18. לקו"ת שלח מז, רע"ג. 19. ספר מעיין החכמה. ספר הבהיר. 20. נדרים פא, א. לקו"ת ראה כט, א. וראה ב"ח או"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר. 21. סוכה נג, סע"א ואילך. 22. מחז"ו. 23. משיחת מוצש"ק פ' במדבר תשל"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. פ"ב מ"י. 2. ע"ד "הלומד מכל אדם" (לעיל רפ"ד). 3. מד"ש. 4. כמארו"ל (תענית ז, א) "ומתלמידי יותר מכולם". 5. פ"ד מ"ב. 6. ראה מד"ש: "שינהוג הכבוד הזה בהנהגה ובתמידות". 7. כמארו"ל (שבת ל, ב) "כל ת"ח שיושב לפני רב ואין שפתותיו נוטפות מר כו'". 8. משיחת ש"פ במדבר תשל"ג – על פי רשימת השומעים בלבד. 9. כש"ט סכ"ב. 10. פסחים יח, ב. 11. ראה חגיגה ג, ב: "מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין". וראה זח"ג עט, ב: "לית לך מלה באורייתא או אות זעירא באורייתא כו' דלא כו'".

ב"ה, ח"י סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד הרה"ג וו"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"א שי

שלום וברכה!

בהמשך לשיחתנו, ובמענה לשאלתו בדרכי ואופני ההשפעה על התלמידים שיחיו, בני הישיבה העומדת תחת הנהלתו, הנני בא בזה להדגיש נקודה בין שאר הנקודות שנגענו בהן, והיא נקודה עיקרית והרת תוצאות, ודבר בעתו:

בשים לב לתופעה המבהילה של הפסקת הלמודים בימי הקיץ על משך של יותר משני חדשים - ברובן ככולן של הישיבות במדינה זו, שעם הפסקה זו בא ניתוק הקשר שבין התלמידים והישיבה והעדר השפעתה מצד אחד, ומאידך ההשפעה דלעומת זה של העיר ובפרט בימי הקיץ, והרבה בטלה עושה וכו' וכו'.

כדאי ונכון מאד - לעורר את מורי הישיבה שיתנדבו לסדר פגישות, על כל פנים פעם בשבוע או שבועיים, עם אלה מתלמידי הישיבה הנשארים בעיר בימי הקיץ, וביחוד עם תלמידי הכתות הגבוהות.

מטרת הפגישות היא לקיים הקשר שבין התלמידים והמורים שיחיו משך ימי הקיץ - על ידי התועדויות ידידותיות שהן שעות כושר לשיחות על נושאים שיענינו את התלמידים ושיש בהן תועלת להרמת רוחם ולחיוזוק דרכם והנהגתם, שיפור המדות, וכדומה. ובאופן המתאים - אפשר לנצל פגישות אלו לעורר את התלמידים לקבוע עתים לתורה גם בימי הקיץ, להדר בתפלה בציבור, ולחזק בהם רגש האחריות המוטלת על בני הישיבה לשמש דוגמא לאחרים, ומצוה גוררת מצוה - לנצל כמה הזדמנויות לפעילות חינוכית בסביבתם לקיים כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך.

והרי כמה מעלות טובות בפגישות אלו: הפגישות כשלעצמן והעידוד שבהן, הידוק הקשר שבין המורים והתלמידים, תריס בפני השפעה בלתי רצויה, שלילת פריקת עול הישיבה לגמרי, וכו' וכו', אשר התוצאות תהיינה ניכרות בחזירתם של התלמידים להישיבה בזמן הבע"ל.

מובן אשר לטובת הענין יש לסדר אשר התלמידים יבואו לפגישות מרצונם הטוב, ואם אפילו בתחילה לא יהי מספר המשתתפים גדול ביותר, אבל יש לקוות שאם תהיינה הפגישות בעלות תוכן מתאים ומושך את הלב, תתפשט השמועה וירבו המשתתפים.

תקוטי אשר כת"ר יתן לבו להוציא לפועל תכנית זו וממנו יראו וילמדו גם מנהלי ישיבה אחרים, וזכות הרבים מסייעתם.

בכבוד ובברכה

מ. שניאורסאהן

א ומליל יי עם משה במדברא
 דסיני במשכן זמנא בחר לירחא
 תנינא בשתא תניתא למפקהון
 מארעא דמצרים למימר:
 ב קבילו ית חשבון כל כנשתא
 דבני ישראל לזרעיתיהון לבית
 אבהתיהון במגן שמהן כל דכורא
 לגלגלתיהון: ג מבר עשרין שנין
 ולעלא כל נפק חילא בישראל
 תמנון יתהון לחיליהון את
 ואהרן: ד ועמכון יהון גברא
 גברא לשבטא גבר ריש לבית
 אבהתיהי הוא: ה ואלין שמהת
 גבריא די יקומון עמכון לראובן
 אליצור בר שדיאור: ו לשמעון
 שלמיאל בר צורישדי: ז ליהודה
 נחשון בר עמינדב: ח ליששכר
 נתנאל בר צוער: ט לזבולן
 אליאב בר חלון: י לבני יוסף
 לאפרים אלישמע בר עמיהוד
 למנשה גמליאל בר פדהצור:
 יא לבנימן אבידן בר גדעוני:
 יב לדן אחיעזר בר עמישדי:
 יג לאשר פגעיאל בר עכרן:
 יד לגד אלסוף בר דעואל:
 טו לנפתלי אחירע בר עינן:
 טז אלן מערעי כנשתא רבכי
 שבטי אבהתיהון רישי אלפיא

א וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני
 באהל מועד באחד לחדש השני בשנה
 השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: כס"ו:
 ב שאו את-ראש כל-עדת בני-ישראל
 למשפחתם לבית אבתם במספר שמות
 כל-זכר לגלגלתם: כס"ו: ג מבן עשרים שנה
 ומעלה כל-יצא צבא בישראל תפקדו אתם
 לצבאתם אתה ואהרן: כס"ו: ד ואתכם יהיו איש
 איש למטה איש ראש לבית-אבתיו הוא: כס"ו:
 ה ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם
 לראובן אליצור בן-שדיאור: ו לשמעון
 שלמיאל בן-צורישדי: ז ליהודה נחשון בן-
 עמינדב: ח ליששכר נתנאל בן-צוער:
 ט לזבולן אליאב בן-חלון: י לבני יוסף
 לאפרים אלישמע בן-עמיהוד למנשה גמליאל בן-
 פדהצור: יא לבנימן אבידן בן-גדעוני: יב לדן
 אחיעזר בן-עמישדי: יג לאשר פגעיאל בן-
 עכרון: יד לגד אלסוף בן-דעואל: טו לנפתלי
 אחירע בן-עינן: טז אלה כתיב קריאי קרואי
 העדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי

רש"י

אבתם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר,
 יקום על שבט אביו: לגלגלתם. על-ידי שקלים
 בקע לגלגלת: (ג) כל-יצא צבא. מגיד, שאין
 יוצא בצבא פחות מבן עשרים: (ד) ואתכם יהיו.
 כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט:
 חומש ה (טז) אלה קרואי העדה. הנקראים לכל

(א) וידבר. במדבר סיני באחד לחדש. מתוך
 חבתן לפניו מונה אותם כל שעה: כשיצאו
 ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל - מנאן לידע מנאן
 הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן.
 באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באיר מנאן:
 (ב) למשפחתם. דע מנאן כל שבט ושבט: לבית

דִּישְׂרָאֵל אָנוּן: יז ודבר משה ואהרן ית גבריא האלין די אתפרשו בשמיהן: יח וית כל כנשתא אכנשו בחד לירחא תננא ואתיחו על זרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמיהן מבר עשרין שנין ולעלא לגלגלתהון: יט כמא די פקיד יי ית משה ומנון במדברא דסיני: כ והוו בני ראובן בוכרא דישראל תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמיהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא: כא מנניהון לשבטא דראובן ארבעין ושתא אלפין וחמש מאה: כב לבני שמעון תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון מנניהי במנן שמיהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא: כג מנניהון לשבטא דשמעון חמשין ותשעה אלפין ותלת מאה: כד לבני גד תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמיהן מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא: כה מנניהון לשבטא דגד ארבעין וחמש אלפין ושית מאה וחמשין כו לבני יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמיהן מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק

ישראל הם כס"י: יז ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות כס"י: יח ואת כל-העדה הקהילו באחד לחדש השני ויתילדו על-משפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם כס"י: יט כאשר צוה יהוה את-משה ויפקדם במדבר סיני: ע"כ בחול ס שני כ ויהיו בני-ראובן בכר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם כל-זכר מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כא פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות: כב לבני שמעון תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו במספר שמות לגלגלתם כל-זכר מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כג פקדיהם למטה שמעון תשעה וחמשים אלף ושש מאות: כד לבני גד תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כה פקדיהם למטה גד חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: כו לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

רש"י

דבר חשיבות שבעדה: (יז) האנשים האלה. את בשמות: (יח) ויתילדו על-משפחתם. הביאו שנים עשר נשיאים הללו: אשר נקבו. לו כאן ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לדתם כל אחד ואחד

חילא: כו מנגייהון לשבטא
 דיהודה שבועין וארבעא אלפין
 ושית מאה: כח לבני יששכר
 תולדתהון לזרעיתהון לבית
 אבהתהון במנן שמהן מבר
 עשרין שנין ולעלא כל נפק
 חילא: כט מנגייהון לשבטא
 דיששכר חמשיין וארבעא אלפין
 וארבע מאה: ל לבני זבולן
 תולדתהון לזרעיתהון לבית
 אבהתהון במנן שמהן מבר
 עשרין שנין ולעלא כל נפק
 חילא: לא מנגייהון לשבטא
 דזבולן חמשיין ושבוע אלפין
 וארבע מאה: לב לבני יוסף לבני
 אפרים תולדתהון לזרעיתהון
 לבית אבהתהון במנן שמהן
 מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק
 חילא: לג מנגייהון לשבטא
 דאפרים ארבעין אלפין וחמש
 מאה: לד לבני מנשה תולדתהון
 לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן
 שמהן מבר עשרין שנין ולעלא
 כל נפק חילא: לה מנגייהון
 לשבטא דמנשה תלתין ותריין
 אלפין ומאתן: לו לבני בנימין
 תולדתהון לזרעיתהון לבית
 אבהתהון במנן שמהן מבר
 עשרין שנין ולעלא כל נפק
 חילא: לז מנגייהון לשבטא
 דבנימין תלתין וחמשא אלפין
 וארבע מאה: לח לבני דן
 תולדתהון לזרעיתהון לבית
 אבהתהון במנן שמהן מבר
 עשרין שנין ולעלא כל נפק
 חילא: לט מנגייהון לשבטא
 דדן שתין ותריין אלפין ושבוע

כו פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבועים
 אלף ושב מאות: פ כח לבני יששכר תולדתם
 למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 כט פקדיהם למטה יששכר ארבעה וחמשים
 אלף וארבע מאות: פ ל לבני זבולן תולדתם
 למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לא פקדיהם למטה זבולן שבועה וחמשים אלף
 וארבע מאות: פ לב לבני יוסף לבני אפרים
 תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר
 שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
 צבא: לב פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף
 וחמש מאות: פ לד לבני מנשה תולדתם
 למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לה פקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אלף
 ומאתים: פ לו לבני בנימין תולדתם
 למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לז פקדיהם למטה בנימין חמשה ושלשים
 אלף וארבע מאות: פ לח לבני דן תולדתם
 למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לט פקדיהם למטה דן שנים ושלשים אלף

מָאָה: מ לִבְנֵי אֲשֶׁר תּוֹלְדֶתְהוֹן
 לְזִרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבֹהֶתְהוֹן בְּמִנְיָן
 שְׁמֶהּ מִכָּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא
 כָּל נֶפֶק חֵילָא: מֵא מִנְיָנִיהוֹן
 לְשִׁבְטָא דְאֲשֶׁר אַרְבַּעִין וְחָד
 אֲלָפִין וְחֲמֵשׁ מָאָה: מֵב בְּנֵי
 נִפְתָּלִי תּוֹלְדֶתְהוֹן לְזִרְעִיתְהוֹן
 לְבֵית אֲבֹהֶתְהוֹן בְּמִנְיָן שְׁמֶהּ
 מִכָּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק
 חֵילָא: מֵג מִנְיָנִיהוֹן לְשִׁבְטָא
 דְנִפְתָּלִי חֲמִשִּׁין וְתֵלַת אֲלָפִין
 וְאַרְבַּע מָאָה: מֵד אֲלִין מִנְיָנִיא דִּי
 מִנָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרָבִי יִשְׂרָאֵל
 תְּרִין עֶשְׂרִין גְּבָרִין גְּבָרָא חָד לְבֵית
 אֲבֹהֶתְהוֹי הוּוּ: מֵה וְהוּוּ כָּל מִנְיָנִי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹהֶתְהוֹן מִכָּר
 עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק
 חֵילָא בִּישְׂרָאֵל: מו וְהוּוּ כָּל
 מִנְיָנִיא שִׁית מָאָה וְתֵלַת אֲלָפִין
 וְחֲמֵשׁ מָאָה וְחֲמִשִּׁין: מו וְלֹאִי
 לְשִׁבְטָא דְאֲבֹהֶתְהוֹן לֹא אֶתְמַנִּיאוּ
 בִּינֵיהוֹן: מֵח וּמִלִּיל יָי עִם מֹשֶׁה
 לְמִימָר: מֵט פֶּרֶם יֵת שִׁבְטָא דְלוֹי
 לֹא תִמְנִי וְיֵת חֲשֻׁבְנָהוֹן לֹא תִקְבֹּל
 בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: נ וְאַתָּה מִנִּי יֵת
 לֹאִי עַל מִשְׁכָּנָא דְסִהְדוּתָא וְעַל
 כָּל מְנוּחָי וְעַל כָּל דִּי לֵה אֲנֹן
 יִטְלוּן יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּחָי
 וְאֲנֹן יִשְׁמְשֻׁנָּה וְסָחוּר וְסָחוּר

וְשִׁבְעַת מֵאוֹת: פ מ לִבְנֵי אֲשֶׁר תּוֹלְדֶתְהוֹן
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִכָּר
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:
 מא פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֶׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֲלָף
 וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ מֵב בְּנֵי נִפְתָּלִי תּוֹלְדֶתְהוֹן
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִכָּר
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:
 מג פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נִפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים
 אֲלָף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ מֵד אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר
 פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיָאֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֶשְׂרִין
 אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ: מה וַיְהִיו
 כָּל־פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִכָּר
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעֲלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בִּישְׂרָאֵל:
 מו וַיְהִיו כָּל־הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֹשֶׁת
 אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: מו וְהַלֹּוִים
 לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְפַּקְּדוּ בְּתוֹכָם: פ
 מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: מט אַךְ אֶת־
 מִטָּה לֹוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: נ וְאַתָּה הִפְקֹד אֶת־
 הַלֹוִים עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כֵּלָיו וְעַל
 כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הִמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתוּהוּ

רש"י

הַנִּמְנִין מִכָּר עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעֲלָה שְׁמֹתוֹ בְּמִדְבָּר,
 אָמַר: אֵל יְהוָה אֱלֹו בְּכָל־ל, לְפִי שְׁהֵם שְׁלִי, שְׁלֹא
 טָעוּ בַּעֲגָל: (נ) וְאַתָּה הִפְקֹד אֶת־הַלֹוִים.
 פְּתַרְגוּמוֹ: "מִנִּי", לְשׁוֹן מְנוּחָי שְׁרָרָה עַל דְּבָר שֶׁהוּא

לְהַתִּיחַס עַל הַשִּׁבְט: חוֹמֵשׁ יט (מט) אַךְ אֶת־מִטָּה
 לֹוִי לֹא תִפְקֹד. (במדבר רבה, כ"ב קכא) פְּדָאִי הוּא
 לְגִיּוֹן שֶׁל מִלָּךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבָדוּ. דְּבָר אַחֵר: צָפָה
 הַקְדוּשׁ־כְּרוּף־הוּא שְׁעִתִּידָה לַעֲמֹד גְּזָרָה עַל כָּל

לְמַשְׁכָּנָא יִשְׂרָאֵל: נָא וּבְמִטְל
מַשְׁכָּנָא יִפְרְקוּן יְתֵהּ לְוָאִי
וּבְמִשְׁרֵי מַשְׁכָּנָא יְקִימוּן יְתֵהּ
לְוָאִי וְחִלּוּנֵי דִיקְרָב יִתְקַטְל:
נָב וְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל
מִשְׁרוּהִי וּגְבַר עַל טָקְסָה
לְחִילִיהוֹן: נָג וְלְוָאִי יִשְׂרָאֵל סְחוּר
סְחוּר לְמַשְׁכָּנָא דְסִהְדוּתָא וְלֹא
יְהִי רוּגְזָא עַל כְּנֻשְׁתָּא דְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיִטְרוּן לְוָאִי יְת מִטְרַת
מַשְׁכָּנָא דְסִהְדוּתָא: נִד וְעַבְדוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּכֵל דֵּי פְקִיד יִי יְת מִשָּׁה
כֵּן עַבְדוּ: א וּמְלִיל יִי עִם מִשָּׁה
וְעִם אַהֲרֹן לְמִימְר: ב גְּבַר עַל
טָקְסָה בְּאַתּוֹן לְבֵית אֲבֹהֵתְהוֹן
יִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְלַקְבֵּל סְחוּר
סְחוּר לְמַשְׁכָּן זְמָנָא יִשְׂרָאֵל: ג וְדִי
שָׁרֵן קְדוּמָא מְדִינְחָא טָקְס
מִשְׁרֵית יְהוּדָה לְחִילִיהוֹן וּרְבָא
לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּר עֲמִינָדָב:
ד וְחִילָה וּמִנְיָנִיהוֹן שְׁבָעִין
וָאַרְבָּעָא אֶלְפִין וְשִׁית מֵאָה:
ה וְדִי שָׁרֵן סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבָטָא
דִישְׁשֹׁכָר וּרְבָא לְבָנֵי יִשְׁשֹׁכָר

מִמֶּנָּה עָלָיו, כְּמוֹ (אֶתְרוֹ ב'): "וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים":
(בא) וַיִּרְדּוּ אֹתוֹ. בְּתַרְגּוּמוֹ: "וַיִּפְרְקוּן". כְּשֶׁבָּאִין
לִפְעַם בַּמִּדְבָּר מִמַּסָּע לְמַסָּע הָיוּ מִפְּרָקִין אוֹתוֹ מִהֶקְמָתוֹ
וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הַעֲנָן וַיִּחְנוּ
שָׁם וּמְקִימִין אוֹתוֹ: וְהָיָה הַקֶּרֶב. לַעֲבוֹדָתָם זֶה:
יוֹמָת. בִּיְדֵי שָׁמַיִם: (נב) וְאִישׁ עַל-דִּגְלוֹ. כְּמוֹ
שֶׁהַדִּגְלִים סְדוּרִים בַּסֶּפֶר זֶה; שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְכָל
דִּגְל: (נג) וְלֹא-יִהְיֶה קֶצֶף. אִם תַּעֲשׂוּ כַּמַּצּוֹתַי
לֹא יִהְיֶה קֶצֶף, וְאִם לֹא - שְׂיִכְנֶסוּ זָרִים בַּעֲבוֹדָתָם
זֶה - יִהְיֶה קֶצֶף, כְּמוֹ שֶׁמַּצִּינוּ בַּמַּעֲשֵׂה קֶרֶחַ (במדבר
יז): "כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף וְגו'": חוֹמֶשׁ א (ב) בְּאֵתָת. כָּל
דִּגְל יִהְיֶה לוֹ אוֹת: מִפֶּה צְבוּעָה תִּלְוִיָּהּ בּוֹ, צְבָעוֹ

מִטָּה יִשְׁכַּר וְנִשְׂא לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר נְתָנָל
 בֶּן־צוּעָר: וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדָּיו אַרְבַּעַּה וַחֲמִשִּׁים
 אָלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: וּמִטָּה זְבוּלֹן וְנִשְׂא לִבְנֵי
 זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: ה וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדָּיו שְׁבַעַה
 וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ט כָּל־הַפְּקָדִים
 לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אָלֶף וּשְׁמֹנִים אָלֶף
 וּשְׁשֶׁת־אַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאוֹתָם
 רֹאשָׁנָה יָסֻעוּ: י דָּגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן
 תִּימָנָה לְצִבְאוֹתָם וְנִשְׂא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיָּצוּר
 בֶּן־שִׁדְיָאוֹר: יא וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדָּיו שֵׁשָׁה וְאַרְבַּעִים
 אָלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: יב וְהַחֹנָם עָלָיו מִטָּה
 שְׁמֶעוֹן וְנִשְׂא לִבְנֵי שְׁמֶעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּן־
 צוּרִישָׁדִי: יג וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵיהֶם תְּשַׁעַה וַחֲמִשִּׁים
 אָלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: יד וּמִטָּה גֹד וְנִשְׂא לִבְנֵי
 גֹד אֱלִיסָף בֶּן־רַעְוִאל: טו וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵיהֶם
 חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעִים אָלֶף וּשְׁשֶׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:
 טז כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מֵאֵת אָלֶף
 וְאַחַד וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים
 לְצִבְאוֹתָם וּשְׁנַיִם יָסֻעוּ: יז וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד
 מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵן
 יָסֻעוּ אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדֹגְלֵיהֶם: יח דָּגֵל
 מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאוֹתָם יֵמָּה וְנִשְׂא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן־

נְתָנָל בֶּן צוּעָר: ו וְחִילָה
 וּמִנְגִּינְהִי חֲמִשִּׁין וְאַרְבַּעַּה אֲלָפִין
 וְאַרְבַּע מֵאָה: ז שְׁבַטָא דְּזְבוּלֹן
 וּרְבָא לִבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּר
 חֵלֹן: ח וְחִילָה וּמִנְגִּינְהִי חֲמִשִּׁין
 וּשְׁבַעַּה אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:
 ט כָּל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרִית יְהוּדָה
 מֵאָה וְתַמְנָן וּשְׁתָּא אֲלָפִין וְאַרְבַּע
 מֵאָה לְחִילִיהוֹן בְּקִדְמִיתָא נְטָלִין:
 י טַקִּס מִשְׁרִית רְאוּבֵן דְּרומָא
 לְחִילִיהוֹן וּרְבָא לִבְנֵי רְאוּבֵן
 אֱלִיָּצוּר בֶּר שִׁדְיָאוֹר: יא וְחִילָה
 וּמִנְגִּינְהִי אַרְבַּעִין וּשְׁתָּא אֲלָפִין
 וַחֲמִשׁ מֵאָה: יב וְדִי שֶׁרֶן סְמִיכִין
 עֲלוּהִי שְׁבַטָא דְּשְׁמֶעוֹן וּרְבָא
 לִבְנֵי שְׁמֶעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּר
 צוּרִישָׁדִי: יג וְחִילָה וּמִנְגִּינְהִין
 חֲמִשִּׁין וְתִשְׁע אֲלָפִין וְתֵלַת מֵאָה:
 יד וּשְׁבַטָא דְּגֹד וּרְבָא לִבְנֵי גֹד
 אֱלִיסָף בֶּר רַעוּאֵל: טו וְחִילָה
 וּמִנְגִּינְהִין אַרְבַּעִין וַחֲמִשָּׁא אֲלָפִין
 וּשְׁשֶׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין: טז כָּל
 מִנְגִּינָא לְמִשְׁרִית רְאוּבֵן מֵאָה
 וַחֲמִשִּׁין וְחַד אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה
 וַחֲמִשִּׁין לְחִילִיהוֹן בְּתַנִּיתָא
 נְטָלִין: יז וְנָטַל מִשְׁפָּן זִמְנָא
 מִשְׁרִית לְוָאִי בְּגוּ מִשְׁרִיתָא כְּמָא
 דְּשֶׁרֶן כֵּן נְטָלִין גְּבֵר עַל אֲתֵרָה
 לְטַקְסִיהוֹן: יח טַקִּס מִשְׁרִית
 אֶפְרַיִם לְחִילִיהוֹן מַעְרְבָא וּרְבָא
 לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּר

רש"י

(ט) רֹאשָׁנָה יָסֻעוּ. כְּשֶׁרוֹאִין הָעָנָן מִסְתַּלֵּק תּוֹקְעִין בְּאֶמְצַע, דָּגֵל יְהוּדָה בְּמִזְרַח, וְשֵׁל רְאוּבֵן בְּדָרוֹם,
 הַכֹּהֲנִים בְּחֻצְצוֹת וְנוֹסַע מַחֲנֵה יְהוּדָה תַּחֲלָה, וְשֵׁל אֶפְרַיִם בְּמַעְרֵב, וְשֵׁל דָּן בְּצָפוֹן: חוּמֵשׁ י
 וּכְשֶׁהוֹלְכִין הוֹלְכִין כְּדֶרֶךְ חֲנִינָתָן: הַלְוִיִּם וְהַעֲגָלוֹת (יז) וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד. לְאַחַר שְׁנֵי דָגָלִים הֵלְלוּ:

עמיהוד: יט וחיליה ומנגניהון
 ארבעין אלפין וחמש מאה:
 כ ודי סמיכין עלוהי שבטא
 דמנשה ורבא לבני מנשה גמליאל
 פר פדהצור: כא וחיליה ומנגניהון
 תלתין ותריין אלפין ומאתן:
 כב ושבטא דבנימין ורבא לבני
 בנימין אבידן פר גרעוני: כג
 וחיליה ומנגניהון תלתין וחמש
 אלפין וארבע מאה: כד כל
 מנגניא למשרית אפרים מאה
 ותמני אלפין ומאה לחיליהון
 בתליתתא נטלין: כה טקס
 משרית דן צפונא לחיליהון ורבא
 לבני דן אחיעזר פר עמישדי: כו
 וחיליה ומנגניהון שתין ותריין
 אלפין ושבע מאה: כז ודי שרן
 סמיכין עלוהי שבטא דאשר ורבא
 לבני אשר פגעיאל פר עכרן:
 כח וחיליה ומנגניהון ארבעין וחד
 אלפין וחמש מאה: כט ושבטא
 דנפתלי ורבא לבני נפתלי אחירע
 פר עינן: ל וחיליה ומנגניהון
 חמשין ותלתא אלפין וארבע
 מאה: לא כל מנגניא למשרית דן
 מאה וחמשין ושבעא אלפין
 ושית מאה בבתריתא נטלין
 לטקסיהון: לב אלין מנגני בני
 ישראל לבית אבהתהון כל מנגני
 משריתא לחיליהון שית מאה
 ותלתא אלפין וחמש מאה
 וחמשין: לג ולואי לא אתמניאו

עמיהוד: יט וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף
 וחמש מאות: כ ועליו מטה מנשה ונשיא
 לבני מנשה גמליאל בן פדהצור כס"י: כא וצבאו
 ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים:
 כב ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבידן
 בן גרעני: כג וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים
 אלף וארבע מאות: כד כל הפקדים למחנה
 אפרים מאת אלף ושמנת אלפים ומאה
 לצבאתם ושלשים יסעו: כה דגל מחנה דן
 צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר
 בן עמישדי: כו וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים
 אלף ושבע מאות: כז והחנים עליו מטה אשר
 ונשיא לבני אשר פגעיאל בן עכרן: כח וצבאו
 ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות:
 כט ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע
 בן עינן: ל וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים
 אלף וארבע מאות: לא כל הפקדים למחנה
 דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ושש
 מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ לב אלה
 פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי
 המחנות לצבאתם שש מאות אלף ושלשת
 אלפים וחמש מאות וחמשים: לג והלוים לא

פאשר יחנו בן יסעו. כמו שפרשתי, הליכתן
 פחניתן, כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו: על-
 ידו. על מקומו. ואין לשון יד זו ממשמעו. ווח
 של צדו קרוי "על ידו", הסמוכה לו לכל הושטת
 ידו. אינשו"ן איש"א בלעז: חומש יח (כ) ועליו.
 פתרגומו: "ודסמיכין עלוהי": חומש כא

הַתִּפְקְדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: ^ד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן־חֲנֹן לְדֹלֵיהֶם וְכֵן
 נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ
 רַב־עִי ג א וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם
 דִּבְרַר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי: ^{כס"ז} ב וְאַלֶּה
 שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ^א נָדָב וַאֲבִיהוּא
 אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: ^ג אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן:
 ו וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ
 זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא־הָיוּ
 לָהֶם וַיָּכַח אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי אֶהֱרֹן
 אֲבִיהֶם: ^{כס"ח} פ ה וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
 ו הַקִּרְבֹּ אֶת־מִטֶּה לְוִי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי
 אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְשָׂרְתוּ אֹתוֹ: ^{כס"ט} ז וְשָׁמְרוּ אֶת־
 מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל
 מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ^{כס"י} ח וְשָׁמְרוּ
 אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת

בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּא דִּי פִקִּיד יִי
 ית מֹשֶׁה: ^ד לְד וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּכֹל דִּי פִקִּיד יִי ית מֹשֶׁה בֶּן שְׁרֹן
 לְטַקְסִיהוֹן וְכֵן נָטְלִין גְּבֵר
 לְזַרְעִיתָהוֹן עַל בֵּית אֲבָהֵתוֹהִי:
 א וְאַלִּין תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה
 בְּיוֹמָא דְּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא
 דְּסִינַי: ^ב ב וְאַלִּין שְׁמַהֲת בְּנֵי אֶהֱרֹן
 בּוֹכְרָא נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר
 וְאִיתָמָר: ^ג ג אִלִּין שְׁמַהֲת בְּנֵי
 אֶהֱרֹן כְּהִנְיָא דְּאֶתְרַבִּיאוּ דִּי
 אֶתְקַרַּב קְרַבְנָהוֹן לְשִׁמְשָׁא:
 ד וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא קָדָם יִי
 בְּקָרוֹבִיהוֹן אֲשֶׁתָּא נּוֹכְרִיתָא קָדָם
 יִי בְּמִדְבָּרָא דְּסִינַי וּבָנִין לֹא הָיוּ
 לָהוֹן וְשִׁמְשׁ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל
 אִפִּי אֶהֱרֹן אֲבוֹהוֹן: ^ה ה וּמַלִּיל יִי
 עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: ^ו ו קָרַב ית
 שְׁבָטָא דְּלוֹי וּתְקִים יְתָה קָדָם
 אֶהֱרֹן כְּהִנְיָא וַיִּשְׁמָשׁוּן יְתָה:
 ז וַיִּטְרוּן ית מִטְרָתָה וַיִּת מִטְרַת
 כָּל כְּנִשְׁתָּא קָדָם מִשְׁכָּן זִמְנָא
 לְמַפְלַח ית פִּלְחֹן מִשְׁכָּנָא:
 ח וַיִּטְרוּן ית כָּל מְנִי מִשְׁכָּן זִמְנָא

רש"י

(יח): "אֶתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אֶתָּה תִּשְׁאוּ אֶת־עֹון
 הַמִּקְדָּשׁ", וְהַלּוּיִם הַלְלוּ מִסִּיעֵין אוֹתָם, זוּ הִיא
 הַשְׂרוּת: (ז) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ. כָּל מְנוֹי
 שֶׁהָאָדָם מְנַה עָלָיו וּמִטָּל עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ קְרוֹי
 "מִשְׁמֶרֶת" כְּכֹל הַמִּקְרָא וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה, כְּמוֹ
 שֶׁאָמְרוּ בְּכַנְתָּן וְתָרַשׁ (מְגִלָּה י"ג ב'): וְהִלָּא אֵין
 מִשְׁמֶרֶתִי וּמִשְׁמֶרְתָּךְ שְׁנָה, וְכֵן מִשְׁמֶרֶת כְּהִנְיָ
 וְלוֹיָהּ: (ח) וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁכָלָן הָיוּ
 זְקִיקִין לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ, אֵלָּא שֶׁהַלּוּיִם בָּאִים

(א) וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה. וְאֵינוּ מְזַכֵּיר
 אֵלָּא בְנֵי אֶהֱרֹן. וְנִקְרְאוּ "תוֹלְדוֹת מֹשֶׁה", לְפִי
 שְׁלֵמֶדֶן תוֹרָה. מִלְּמַד, שְׁכָל הַמִּלְמַד אֶת בֶּן חֲבֵירוֹ
 תוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלּוּ יִלְדוּ: בְּיוֹם דִּבְרַר
 ה' אֶת־מֹשֶׁה. נַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַתוֹלְדוֹת שְׁלֹו, שְׁלֵמֶדֶן
 מִה שְׁלֵמֶד מִפִּי הַגְּבוּרָה: חוּמֶשׁ ב (ד) עַל־פְּנֵי
 אֶהֱרֹן. בְּחִיּוֹ: חוּמֶשׁ ה (ו) וְשָׂרְתוּ אֹתוֹ. וּמַהוּ
 הַשְׂרוּת? וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ, לְפִי שֶׁשְׁמִירַת
 הַמִּקְדָּשׁ עָלָיו שְׁלֵא יִקְרַב זָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַר

וְיֵת מִשְׁרֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יֵת
פִּלְחֵן מִשְׁכָּנָא: ט וְתַתָּן יֵת לְוָאֵי
לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי מִסִּירִין יְהִיבִין
אֲנִין לֵה מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י וְיֵת
אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהִי תַמְנִי וְיִטְרוֹן יֵת
כְּהֻנָּתָהוֹן וְחִלּוֹנֵי דִיקְרָב יִתְקַטֵּל:
יא וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:
יב וְאֵנָּה הָא קְרִבִּית יֵת לְוָאֵי מִגֹּז
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלָף כָּל בּוֹכְרָא פִתַּח
וּלְדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיהוֹן
מִשְׁמָשִׁין קְדָמִי לְוָאֵי: יג אֲרִי
דִּילִי כָּל בּוֹכְרָא בְיוֹמָא דְקַטְלִית
כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם
אַקְדָּשִׁית קְדָמִי כָּל בּוֹכְרָא
בִּישְׂרָאֵל מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא דִּילִי
יְהוֹן אֵנָּה יֵי: יד וּמִלִּיל יֵי עִם
מֹשֶׁה בְּמִדְבָּרָא דְסִינִי לְמִימְרָ:
טו מִנִּי יֵת בְּנֵי לְוִי לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן לְזִרְעֵיתָהוֹן כָּל דְּכוּרָא
מִבְּר יִרְחָא וּלְעֵלָא תַמְנִין:
טז וּמִנָּה יֵתָהוֹן מֹשֶׁה עַל מִימְרָא
דִּי כָּמָא דְאַתְפָּקֵד: יז וַהֲוֹ אֱלִין

הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: ט וְנִתְּתָה אֶת־הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: י וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד
וְשִׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהִזְרֹק הִקְרֹב יוֹמֵת כִּסִּי: פ
י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב וְאֲנִי הִנֵּה
לִקְחָתִי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי
הַלְוִיִּם כִּסִּי: יג כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי
כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר
בִּישְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי
יְהוָה: פ חֲמִישִׁי יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר
סִינִי לֵאמֹר: טו פִּקֹּד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפַּחֲתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חָדֶשׁ וּמַעְלָה
תִּפְקְדֵם כִּסִּי: טז וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה
כַּאֲשֶׁר צֻוָּה כִּסִּי: יז וַיְהִי־וַאֲלֵה בְנֵי־לְוִי בְשֵׁמֹתָם

כִּסִּי

נִפְסְלוּ, וְהַלְוִיִּם שְׁלֹא עָבְדוּ עֲבֹדַת אֱלִילִים נִבְחָרוּ
תַּחֲתֵיהֶם: חֲמִישִׁי יג (טו) מִבֶּן־חָדֶשׁ וּמַעְלָה.
מִשְׁיָצָא מִכָּלל נִפְלִים הוּא נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר
מִשְׁמֵרֵת הַקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם:
לְמוֹד הוּא אוֹתוֹ הַשְּׁבֵט לֵהִיּוֹת נִמְנָה מִן הַבֶּטֶן,
שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו): "אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוי בְּמִצְרַיִם"
עִם כְּנִיסָתָהּ בְּפִתַּח מִצְרַיִם יִלְדָה אוֹתָהּ וְנִמְנָת
בְּשִׁבְעִים נִפְשׁוֹת, שְׁכַשְׁאָתָה מוֹנָה חֲשֹׁבֹנָם לֹא
תִמְצָאם אֲלֵא שְׁבָעִים חֲסֵר אַחַת, וְהִיא הַשְּׁלִימָה
אֶת הַמִּנְיָן: (טז) עַל־פִּי ה'. אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי
הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: הֵיאֵף אֲנִי נִכְנָס לְתוֹךְ אֲהִלֵּיהֶם
לְדַעַת מִנְיָן יוֹנְקִיָּהֶן? אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא:
עָשָׂה אֹתָהּ שְׁלֵף וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה שְׁלִי, הֲלֹךְ מֹשֶׁה
וְעָמַד עַל פִּתַּח הָאֹהֶל וְהִשְׁכִּינָה מִקְדָּמָת לְפָנָיו וּבֵת

תַּחֲתֵיהֶם בְּשְׁלִיחוֹתָם, לְפִיכָף לִזְקָחִים מֵהֶם
הַמַּעֲשֻׁרוֹת בְּשִׁכְרֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) "כִּי־שֹׁכֵר הוּא
לָכֶם חֲלָף עֲבֹדְתְכֶם": (ט) נְתוּנִים הֵמָּה לוֹ.
לְעֲזָרָה: מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּמּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
כְּלוּמַר, מִשְׁאָר כָּל הָעֵדָה נִבְדְּלוּ לָכָף בְּגִזְרַת
הַמֶּקוֹם וְהוּא נִתְּנָם לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ח): "וְאֶתְּנָה
אֶת־הַלְוִיִּם נְתָנִים וְגו'": (י) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
בָּנָיו תִּפְקֹד. לְשׁוֹן פְּקִידוֹת, וְאִינוּ לְשׁוֹן מִנְיָן:
וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם. קִבְּלַת דְּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה
וְעֹבֹדוֹת הַמִּסּוּרוֹת לְכַהֲנִים: חֲמִישִׁי יא (יב) וְאֲנִי
הִנֵּה לִקְחָתִי. וְאֲנִי מֵהִיכָן זִכִּיתִי בָּהֶן?: מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְרִין אוֹתָן לְשִׁרְוֹת שְׁלִי
עַל־יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זִכִּיתִי בָּהֶם וּלְקַחְתִּים תְּמוּרָתָם,
לְפִי שֶׁהָיְתָה הָעֲבֹדָה בְּבָכוֹרוֹת, וּכְשֶׁחֲטָאוּ בַּעֲגָל

בְּנֵי לֹוי בְּשִׁמְהֵיהֶן גִּרְשֹׁן וְקָהָת וּמָרְרִי: יח וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-
וּמָרְרִי: יח וְאַלִּין שְׁמֵהּ בְּנֵי
גִּרְשֹׁן לְזִרְעֵיהֶן לְבָנֵי וְשִׁמְעִי:
יט וּבְנֵי קָהָת לְזִרְעֵיהֶן עֲמָרָם
וַיִּצְהָר חֶבְרוֹן וְעִזִּיאֵל: כ וּבְנֵי
מָרְרִי לְזִרְעֵיהֶן מַחֲלִי וּמוּשִׁי
אֵלִין אֲנֹן וְרַעֲיָה לֹאִי לְבֵית
אַבְהֵתָהֶן: כא לְגִרְשֹׁן וְרַעֲיָה
לְבָנֵי וְזִרְעֵי שְׁמְעִי אֵלִין אֲנֹן
וְרַעֲיָה גִרְשֹׁן: כב מִנְּגִינֵיהֶן
בְּמִנָּן כָּל דְּכוּרָא מִבֶּר יִרְחָא
וּלְעֵלָא מִנְּגִינֵיהֶן שְׁבַעָא אֲלָפִין
וּחֹמֶשׁ מֵאָה: כג וְרַעֲיָה גִרְשֹׁן
אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא יִשְׁרוֹן מְעַרְבָא:
כד וְרַב בֵּית אָבָא לְבֵית גִּרְשֹׁן
אֲלִיסָף בֶּר לֹאֵל: כה וּמִטְרַת בְּנֵי
גִרְשֹׁן בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא מִשְׁכָּנָא
וּפְרָסָא חוּפָאָה וּפְרָסָא דִּתְרַע
מִשְׁכָּן זִמְנָא: כו וּסְרָדִי דִּדְרָתָא
וְיֵת פְּרָסָא דִּתְרַע דִּרְתָא דִּי עַל
מִשְׁכָּנָא וְעַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר
וְיֵת אֶטְוֹנֹהִי לְכָל פְּלִחְנָה:
כז וְלִקְהָת וְרַעֲיָה עֲמָרָם וְזִרְעֵי
יִצְהָר וְזִרְעֵי חֶבְרוֹן וְזִרְעֵי
עִזִּיאֵל אֵלִין אֲנֹן וְרַעֲיָה קָהָת:
כח בְּמִנָּן כָּל דְּכוּרָא מִבֶּר יִרְחָא
וּלְעֵלָא תְּמַנָּא אֲלָפִין וְשִׁית מֵאָה
נְטָרִי מִטְרָתָא דְּקוּדְשָׁא:
כט וְרַעֲיָה בְּנֵי קָהָת יִשְׁרוֹן עַל

גִּרְשֹׁן וְקָהָת וּמָרְרִי: יח וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-
גִּרְשֹׁן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנֵי וְשִׁמְעִי: יט וּבְנֵי קָהָת
לְמִשְׁפַּחְתָּם עֲמָרָם וַיִּצְהָר חֶבְרוֹן וְעִזִּיאֵל:
כ וּבְנֵי מָרְרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה
הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֹּוִי לְבֵית אֲבֹתָם: כא לְגִרְשֹׁן
מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשְּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי כִּי: כב פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל-
זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקֻדֵיהֶם שְׁבַעַת
אַלְפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: כג מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי
אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ יִמָּה: כד וְנִשְׂיָא בֵּית-אָב
לְגִרְשֹׁן אֲלִיסָף בֶּן-לֹאֵל: כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי-
גִרְשֹׁן בְּאַהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֶהָל מְכַסְּהוּ
וּמִסֹּךְ פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד כִּי: כו וְקַלְעִי הַחֲצֵר
וְאֶת-מִסֹּךְ פֶּתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן
וְעַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיו לְכָל
עֲבַדְתּוֹ כִּי: כז וְלִקְהָת מִשְׁפַּחַת הָעֲמָרָמִי
וּמִשְ�פַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי
וּמִשְ�פַּחַת הָעִזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת
הַקָּהָתִי: כח בְּמִסְפָּר כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה
שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְשִׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת
הַקֹּדֶשׁ: כט מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-קָהָת יַחְנוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה כִּי:

רש"י

הַפְּתִיחוֹת: וְהָאֶהָל. יְרִיעוֹת עֲזִים הַעֲשׂוֹיֹת לָגֹג:
מְכַסְּהוּ. עוֹרוֹת אֵילִים וּתְחָשִׁים: וּמִסֹּךְ פֶּתַח. הוּא
הוֹיִלוֹן: (כו) וְאֵת מִיתְרָיו. שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֶהָל, וְלֹא
שֶׁל חֲצֵר: חוּמֶשׁ כז (כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-קָהָת יַחְנוּ
וְגו' תִּימָנָה. וְסָמוּכִין לָהֶם דָּגֵל רְאוּבֵן הַחוּזִים

קוֹל יוֹצֵאת מִן הָאֶהָל וְאוֹמֶרֶת: כָּךְ וְכָךְ תִּינוּקוֹת יֵשׁ
בְּאַהֶל זֶה, לְכָךְ נֹאמַר: "עַל פִּי ה'": חוּמֶשׁ יז
(כא) לְגִרְשֹׁן מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי. כְּלוּמַר, לְגִרְשֹׁן
הָיוּ הַפְּקוּדִים מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשְּׁמְעִי.
פְּקוּדֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ: חוּמֶשׁ כב (כה) הַמִּשְׁכָּן. יְרִיעוֹת

צָדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא: ל וְרַב
בֵּית אָבָא לְזַרְעִית קָהָת אֲלִיצָפֶן
בֶּר עֲזִיָּאל: לא וּמִטְרַתְהוֹן אֲרוֹנָא
וּפְתוּדָא וּמִנְרֵתָא וּמִדְבַּחָא וּמִנִּי
קוּדָשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוּן בְּהוֹן וּפָרָסָא
וְכָל פְּלִחְנָה: לב וְאִמְרָפְלָא
דְּמִנְנָא עַל רַבְרְבִי לְוָאִי אֲלַעְזֹר
בֶּר אֶהֱרֹן כֹּהֵנָא דְּמִתְחֹת יְדוּהִי
מִמֶּנּוּ נְטָרִי מִטְרַת קוּדָשָׁא:
לג לְמָרְרִי זִרְעִית מַחֲלִי זִרְעִית
מוֹשֵׁי אֵלִין אֲנֹן זִרְעִית מָרְרִי:
לד וּמִנְנִיָּהוֹן בְּמִנְנִן כָּל דְּכוּרָא
מִבֶּר יִרְחָא וְלַעֲלָא שְׂתָא אֲלָפִין
וּמֵאֲתָן: לה וְרַב בֵּית אָבָא
לְזַרְעִית מָרְרִי צוּרִיָּאל בֶּר אַבִּיחִיל
עַל צָדָא דְּמִשְׁכָּנָא יִשְׁרוֹן צְפֹנָא:
לו וְדִי מָסִיר לְמִטְרַת בְּנֵי מָרְרִי
דְּפִי מִשְׁכָּנָא וְעַבְרוּהִי וְעַמּוּדוּהִי
וּסְמִכוּהִי וְכָל מְנוּהִי וְכָל פְּלִחְנָה:
לז וְעַמּוּדֵי דְּדִרְתָּא סְחֹר סְחֹר
וּסְמִכִּיהוֹן וּסְפִיהוֹן וְאִטְוִיָּהוֹן:
לח וְדִי שֶׁרֶן קָדָם מִשְׁכָּנָא קְדוּמָא
קָדָם מִשְׁכָּן זִמְנָא מְדִינָתָא מִשָּׁה
וְאֶהֱרֹן וּבְנוֹהִי נְטָרִין מִטְרַת
מִקְדָּשָׁא לְמִטְרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְחִלּוּנִי דִּיקְרַב יִתְקַטֵּל: לט כָּל
מִנְיָנִי לְוָאִי דִּי מְנָא מִשָּׁה וְאֶהֱרֹן

וּנְשֵׁיא בֵּית-אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי אֲלִיצָפֶן
בֶּן-עֲזִיָּאל: לא וּמִשְׁמֵרָתָם הָאָרֹן וְהַשְּׁלֶחֶן
וְהַמִּנְרָה וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁתָּו
בָּהֶם וְהַמָּסֹךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ כִּי: לב וּנְשֵׁיא נְשֵׁיאֵי
הַלְוִי אֲלַעְזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן פִּקְדַת שְׁמֵרִי
מִשְׁמֵרַת הַקֹּדֶשׁ כִּי: לג לְמָרְרִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמוֹשֵׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת
מָרְרִי: לד וּפִקְדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ
וּמַעֲלָה שְׁשַׁת אֲלָפִים וּמֵאֲתָיִם: לה וּנְשֵׁיא
בֵּית-אָב לְמִשְׁפַּחַת מָרְרִי צוּרִיָּאל בֶּן-אֲבִיחִיל
עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צִפְנָה: לו וּפִקְדַת
מִשְׁמֵרַת בְּנֵי מָרְרִי קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו
וְעַמּוּדָיו וְאֹדְנָיו וְכָל-כְּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ:
לז וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וִיתְדֹתָם
וּמִיתְרֵיהֶם: לה וְהַחֲנִיִּם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה
לִפְנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד | מִזְרָחָה מִשָּׁה | וְאֶהֱרֹן
וּבְנָיו שְׁמֵרִים מִשְׁמֵרַת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֵרַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהֹרֶק הַקָּרֵב יוֹמַת כִּי: לט כָּל-פִּקְדוּדֵי

רש"י

לצדיק טוב לשכנו". לפי שהיו שכניו של משה
שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה, שנאמר
(תהלים ס): "יהודה מחקקי" (ד"ה א יב): "ומבני
יששכר יודעי בינה וגו'" מאתים ראשי סנהדראות,
ומזבולן (שופטים ה): "משכים בשבט סופר",
(לט) אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן,
לומר שלא היה במנין הלויים (בכורות ד): שנים
ועשרים אלף. ובפרטן אתה מוצא שלש מאות
יתרים: בני גרשון - שכעת אלפים וחמש מאות,

תימנה. "אוי לרשע ואוי לשכנו", לכך לקו מהם
דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח
ועדתו, שנמשכו עמהם במחלקתם: חומש ל
(לא) והמסך. היא הפרכת, שאף היא קרויה
פרכת המסך: (לב) ונשיא נשיאי הלוי. ממנה
על כלם; ועל מה היא נשיאותו? פקדת שמרי
משמרת הקדש - על ידו היה פקדת כלם: חומש לג
(לח) משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם דגל
מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, "טוב

הַלְלוּיִם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
 לְמַשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁנַיִם
 וְעֶשְׂרִים אָלֶף ^{כס"י}: ׀ ׀ שְׁשִׁי מ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה פָּקֹד כָּל־בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־
 חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם ^{כס"י}:
 מֵא וְלִקְחָתָּ אֶת־הַלְלוּיִם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת
 כָּל־בֶּכֶר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְלוּיִם
 תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{מב} וַיִּפְקֹד
 מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר
 בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{מג} וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר
 שְׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
 וְעֶשְׂרִים אָלֶף שְׁלֹשָׁה וּשְׁבַעִים וּמֵאֵתִים: פ
^{מד} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: מֵה קַח אֶת־
 הַלְלוּיִם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
 בְּהֵמַת הַלְלוּיִם תַּחַת בְּהֵמָתָם וְהִיוּ־לִי הַלְלוּיִם
 אֲנִי יְהוָה ^{כס"י}: ׀ ׀ וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה
 וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאֵתִים הָעֹדְפִים עַל־הַלְלוּיִם
^{מז} וְלִקְחָתָּ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֶת

על מימרא דיי לזרעיתיהון כל
 דכורא מבר ירחא ולעלא עשרין
 ותריין אלפין: מ ואמר יי למשה
 מני כל בוכריא דכריא לבני
 ישראל מבר ירחא ולעלא וקבל
 ית מנן שמהתהון: מא ותקרב
 ית לואי קדמי אנא יי חלף כל
 בוכרא בבני ישראל וית בעירא
 דלואי חלף כל בוכרא בבכירא
 דבני ישראל: מב ומנא משה
 כמא די פקיד יי יתה ית כל
 בוכרא בבני ישראל: מג והווי כל
 בוכריא דכריא במנן שמהן מבר
 ירחא ולעלא למנניהון עשרין
 ותריין אלפין מאתן ושבעין
 ותלתא: מד ומליל יי עם משה
 למימר: מה קרב ית לואי חלף
 כל בוכרא בבני ישראל וית
 בעירא דלואי חלף בעיריהון
 ויהון משמשין קדמי לואי אנא
 יי: מז וית פרקן מאתן ושבעין
 ותלתא דיתירין על לואי
 מבוכריא דבני ישראל: מז ותסב
 חמש חמש סלעין לגלגלתא
 בסלעי קודשא תסב עשרין מעין

רש"י

לא פדו בהמות הלויים את בכורי בהמה טהורה של
 ישראל, אלא את פטרי חמוריהם, ושה אחד של
 בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל. תדע,
 שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים
 בבהמה: (מו) ואת פדויי השלשה וגו'. ואת
 הבכורות הצריכין להפדות בהם - אלו השלשה
 ושבעים ומאתים העודפים בהם ויתרים על הלויים,
 מהם תקח חמשת שקלים לגלגלת. כך היתה
 מכירתו של יוסף, עשרים כסף, שהיה בכור של

בני קהת - שמונת אלפים ושש מאות, בני
 מררי - ששת אלפים ומאתים. ולמה לא כללן עם
 השאר ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים
 השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על
 המנן לפדיון? אמרו רבותינו במסכת בכורות (ה):
 אותן שלש מאות לויים - בכורים היו ונדים
 שיפקיעו עצמם מן הפדיון: (מ) פקד כל־בכור
 זכר וגו' מבן־חודש ומעלה. משיצא מפלל ספק
 נפלים: חומש מא (מה) ואת־בהמת הלויים וגו'.

בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל:
 מִח וְנִתְּתָהּ הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי
 הָעֲדֻפִּים בָּהֶם: מִט וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת כֶּסֶף
 הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֲדֻפִּים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם כִּשְׁ"י:
 נ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף
 חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ כִּשְׁ"י: נא וַיִּתֵּן מִשָּׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: פ שְׁבִיעִי ד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת
 מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם כִּשְׁ"י:
 ג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
 שָׁנָה כָּל־בָּא לַצִּבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל
 מוֹעֵד: ד וְזֹאת עֲבַדְתָּ בְּנֵי־קָהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד
 קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים כִּשְׁ"י: ה וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעֵ
 הַמִּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֻכַת הַמִּסְכָּה וְכִסּוּ־בָהּ
 אֶת אָרֶן הָעֵדֻת כִּשְׁ"י: ו וַנִּתְּנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגָד־כִּלִּיל

רש"י

בָּלָלָן וַנִּתְּנוּ בְּקֶלְפִי, אָמַר לָהֶן: בּוֹאוּ וְטָלוּ פְתָקִיכֶם
 לְפִי הַגּוֹרֵל: חוּמֵשׁ א (ב) נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ וְגו'. מִנֵּה
 מֵהֶם אֶת הָרְאוּיִין לַעֲבֹדֶת מִשָּׁה, וְהֵם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
 עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה; וְהַפְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים לֹא נִתְּמָלָה
 כְּחוֹ. מִכָּאֵן אָמְרוּ: "בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח". וְהִיּוֹתֵר עַל
 בֶּן חֲמִשִּׁים, כְּחוֹ מִכְּחִישׁ מַעֲתָה: חוּמֵשׁ ג (ד) קֹדֶשׁ
 הַקֹּדֶשִׁים. הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכָּכֵלָן: הָאָרֶן וְהַשֹּׁלְחָן
 וְהַמִּנְוָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַפְּרֻכַת וְכָלִי שֵׁרֵת: (ה) וּבָא
 אַהֲרֹן וּבָנָיו וְגו'. יִכְנִיסוּ כָל כָּלִי וְכָלִי לְנִרְתָּקוֹ
 הַמִּפְרָשׁ לוֹ בְּפִרְשָׁה זו, וְלֹא יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם בְּנֵי
 קָהָת אֲלֵא לְשֹׂאת: בְּנִסְעֵ הַמִּחֲנֶה. כְּשֶׁהָעֵנָן

רָחַל: חוּמֵשׁ מו (מט) הָעֲדֻפִּים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם.
 עַל אוֹתָן שִׁפְדוּ הַלְוִיִּם בְּגוֹפֶן: (נ) חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים
 וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף. כֶּךָ סְכּוּם הַחֲשָׁבוֹן: חֲמִשָּׁה
 שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת, לְמֵאֲתִים בְּכוּרוֹת - אֲלָף שְׁקָל,
 לְשִׁבְעִים בְּכוּרוֹת - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שְׁקָל,
 לְשִׁלֹשׁ בְּכוּרוֹת - חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שְׁקָל. (במדבר רבה.
 סנהדרין יז) אָמַר: כִּיצַד אֶעֱשֶׂה? בְּכוֹר שֶׁאָמַר לוֹ:
 "תֵּן חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים!", יֹאמַר לִי: "אֲנִי מִפְּדוּיֵי
 הַלְוִיִּם!". מָה עָשָׂה? הֵבִיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלָף
 פְּתָקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן: "בֶּן לֵוִי". וּמֵאֲתִים וְשִׁבְעִים
 וּשְׁלֹשָׁה פְתָקִין כָּתַב עֲלֵיהֶם: "חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים",

תִּכְלֹת מִלִּמְעֵלָה וְשָׁמוּ בְּדִיוֹ: ז וְעַל א שְׁלַחַן
הַפָּנִים יִפְרְשׁוּ בְּגָד תִּכְלֹת וְנִתְּנוּ עָלָיו אֶת־
הַקַּעֲרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמְּנַקִּיֹּת וְאֶת־
קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה כִּסֵּי:
ח וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגָד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ
בְּמַכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמוּ אֶת־בְּדִיוֹ: ט וְלִקְחוּ א
בְּגָד תִּכְלֹת וְכִסּוּ אֶת־מְנַרְת הַמָּאוֹר וְאֶת־
נִרְתִּיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֶת־כָּל־
כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם כִּסֵּי: י וְנִתְּנוּ
אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מַכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ
וְנִתְּנוּ עַל־הַמּוֹט כִּסֵּי: יא וְעַל א מִזְבַּח הַזָּהָב
יִפְרְשׁוּ בְּגָד תִּכְלֹת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסָּה עוֹר
תַּחֲשׁ וְשָׁמוּ אֶת־בְּדִיוֹ: יב וְלִקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי
הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנִתְּנוּ אֶל־בְּגָד
תִּכְלֹת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמַכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנוּ
עַל־הַמּוֹט כִּסֵּי: יג וְדָשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ
עָלָיו בְּגָד אֲרָגְמָן כִּסֵּי: יד וְנִתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־
כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֹּת

לבוש גמיר תכלא מלעלא וישוון
אריחוהי: ז ועל פתורא דלחם
אפיא יפרסון לבוש תכלא ויתנון
עלוהי ית מגיסא וית בזיכא וית
מכילתא וית קסוות נסוכא ולחם
תדירא עלוהי יחי: ח ויפרסון
עליהון לבוש צבע זהורי ויכסון
יתה בחופאה דמשך ססגונא
וישוון ית אריחוהי: ט ויסבון
לבוש תכלא ויכסון ית מנרתא
דאנהורי וית בוצינהא וית
צבתהא וית מחתיתהא וית כל
מגי משחא די ישמשון לה
בהון: י ויתנון יתה וית כל
מנהא לחופאה דמשך ססגונא
ויתנון על אריחא: יא ועל
מדבחא דדבכא יפרסון לבוש
תכלא ויכסון יתה בחופאה
דמשך ססגונא וישוון ית
אריחוהי: יב ויסבון ית כל מגי
שמושא די ישמשון בהון
בקודשא ויתנון ללבוש תכלא
ויכסון יתהון בחופאה דמשך
ססגונא ויתנון על אריחא:
יג ויספון ית קטמא דמדבחא
ויפרסון עלוהי לבוש ארגון:
יד ויתנון עלוהי ית כל מנוהי די

רש"י

(כלים לב) כמין מרצוף: חומש יא (יב) אֶת־כָּל־כְּלֵי
הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ. בתוך המשכן
שהוא קדש והן כלי הקטרת שמשרתין בהן במזבח
הפנימי: (יג) וְדָשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ. מזבח הנחשת:
וְדָשְׁנוּ. יטלו את הדשן מעליו: וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגָד
אֲרָגְמָן. (יומא כא) ואש שירדה מן השמים רבוצה
תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינה שורפתו,
שקיו כופין עליה פסכתו (עירובין קד) של נחשת:
(יד) מַחְתֹּת. שבהן חותים גחלים לתרומת הדשן,

מסתלק, הם יודעים שישעו: חומש ו (ז) קַעֲרֹת
וְכַפֹּת קִשּׁוֹת וּמְנַקִּיֹּת. כבר פירשתי במלאכת
המשכן: הַנֶּסֶךְ. הפסוי, לשון מסך, אשר יסך בהם:
חומש ח (ט) מִלְקָחֶיהָ. כמין צבת שמושך בה את
הפתילה לכל צד שירצה: מַחְתֵּיתָהּ. כמין כף
קטנה ושוליה פשוטין ולא סגלגלים ואין לה
מחצה לפניה אלא מצדיה, וחיתה בה את דשן
הנרות כשמיטיבן: נִרְתִּיהָ. לוצי"ש בלעז, שנותנים
בהן השמן והפתילות: (י) אֶל־מַכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ.

יִשְׁמְשׁוּן עֲלוּהִי בְּהוֹן יֵת מִחֻתֵּיתָא
וְיֵת צְנוּרִיתָא וְיֵת מְגֻרִיתָא וְיֵת
מִזְרְקֵיָא כֹּל מְנִי מְדַבְּחָא וְיִפְרִסוֹן
עֲלוּהִי חוּפָּאָה דְּמִשְׁךְ סִסְגוֹנָא
וְיִשְׁוֹן אֲרִיחוּהִי: טו וְיִשְׁצִי אֶהָרֹן
וּבְנוּהִי לְכִסֵּאָה יֵת קוּדְשָׁא וְיֵת כֹּל
מְנִי קוּדְשָׁא בְּמִטְל מְשִׁרִיתָא
וּבְתֵר כֹּן יַעֲלוֹן בְּנֵי קָהָת לְמִטְל
וְלֹא יִקְרְבוּן לְקוּדְשָׁא וְלֹא יָמוּתוּן
אֲלֵין מִטוֹל בְּנֵי קָהָת בְּמִשְׁכָּן
זְמָנָא: טז וְדִי מָסִיר לְאַלְעֹזֶר בֶּר
אֶהָרֹן כִּהְנָא מִשְׁחָא דְּאַנְהֶרוּתָא
וּקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָא וּמִנְחָתָא תְּדִירָא
וּמִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא מְטֹרֶת כֹּל
מִשְׁכָּנָא וְכֹל דִּי בָּהּ בְּקוּדְשָׁא
וּבְמִנּוּהִי: יז וּמִלִּיל יִי עִם מִשָּׁה
וְעִם אֶהָרֹן לְמִימֶר: יח לֹא
תִשְׁיָצוּן יֵת שְׁבָטָא זֹרְעִית קָהָת
מִגּוֹ לְנָאִי: יט וְדֹא עֲבִידוּ לְהוֹן
וַיַּחֲוֹן וְלֹא יָמוּתוּן בְּמִקְרָבָהוֹן
לְקֹדֶשׁ קוּדְשִׁיָא אֶהָרֹן וּבְנוּהִי
יַעֲלוֹן וַיִּמְנוּן יִתְהוֹן גִּבֹּר גִּבֹּר עַל
פְּלִחָנָהּ וּלְמִטּוֹלָה: כ וְלֹא יַעֲלוֹן
לְמַחְזִי בֶד מִכְסֵּן יֵת מְנִי קוּדְשָׁא
וְלֹא יָמוּתוּן: פ פ פ

אֶת־הַמִּזְלָגָה וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקָה כֹּל
כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוֹ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ
וְשָׂמוּ בְדָיו כִּסֵּי: טו וְכָלֵה אֶהָרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת
אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּגָסֵעַ
הַמִּחְנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־קָהָת לָשֵׂאת
וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְנֵי־
קָהָת בְּאֵהֶל מוֹעֵד כִּסֵּי: טז וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר |
בֶּן־אֶהָרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמֶּאֱוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים
וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה פְּקַדְתָּ כָּל־
הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכָלָיו כִּסֵּי: פ
מִפְטִיר יי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהָרֹן
לֵאמֹר: יח אֶל־תִּכְרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת
הַקָּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם כִּסֵּי: יט וְזֹאת | עֲשׂוּ לָהֶם
וַחֲיוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים
אֶהָרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ
עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹ: כ וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת
כִּבְלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פפפ כִּסֵּי

כִּסֵּי פסוקים חלקיה"ו סימן.

רש"י

וְלִהְיָרִיב בַּעַת חֲנִינִתָּן: פְּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן. וְעוֹד
הָיָה מִמֶּנָּה עַל מִשָּׂא בְנֵי קָהָת לְצוּת אִישׁ אִישׁ
עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מִשָּׂאוֹ וְהוּא הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־
בּוֹ, כֹּל הַסְּדוּרִים לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁהּ זו, אֲכָל מִשָּׂא
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּמִרְרִי, שְׂאִינָן מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, עַל
פִּי אֵיתָמֶר הָיָה, כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּפִרְשַׁת נֶשֶׁא: חומש יז
(יח) אֶל־תִּכְרִיתוּ. אֵל תִּגְרְמוּ לָהֶם שְׂמֹתוֹ:
חומש יט (כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כִּבְלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ.
לְתוֹךְ נִרְתַּק שְׁלוֹ, כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה
זו, וּפְרָשׁוֹ עָלָיו בְּגַד פְּלוּנִי וְכִסּוֹ אוֹתוֹ בְּמִכְסָּה
פְּלוּנִי, וּבְלֹעַ שְׁלוֹ הוּא כְּסוּיוֹ: חסלת פִּרְשַׁת בְּמִדְבָּר

הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מִחְבַּת שְׂאִין לָהּ אֵלֹא שְׁלֹשׁ מִחְצוֹת
וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֲבַת אֶת הַגְּחָלִים: מִזְלָגָה. צְנוּרִית שֶׁל
נְחֹשֶׁת, שִׁבְהֶן מִכִּין בְּאִיבָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְכֵן
כְּדִי שִׁיתַּעֲפְלוּ יָפָה וּמָהֵר: יָעִים. הֵם מְגִרְפוֹת
וּכְלִעַז וּוִידִי"ל אֵינֶנּוּ שׁוֹפְעֵל, וְהֵן שֶׁל נְחֹשֶׁת וּבָהֶן
מְכַבְּדִין אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: (טו) לְכַסֹּת
אֶת־הַקֹּדֶשׁ. הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ.
הַמְּנוּרָה וְכָלִי שִׁירָת: נָמָתוּ. שְׂאֵם יִגְעוּ - תִּיבִין
מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים: (טז) וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר. שֶׁהוּא
מִמֶּנָּה עָלֵיהֶם לָשֵׂאת אוֹתָם: שֹׁמֵן וּקְטֹרֶת וְשֹׁמֵן
הַמִּשְׁחָה, וּמִנְחַת הַתָּמִיד, עָלָיו מִטְל לְצוּת וּלְזֹרֵז

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני פני ישראל:

עֲיִנְיָהִם הָיָה לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּע יָמִים בַּיּוֹמִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום הושע פרק ב

ב א וְהָיָה מִסְפֵּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים: ב וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יִחָדּוּ וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יוֹרְעָאֵל: ג אָמְרוּ לְאַחֵיכֶם עָמִי וְלֹא־חֹתִיכֶם רַחֲמָה: ד רִיבוּ בְּאִמְכֶם רִיבוּ כִּי־הָיָה לֹא אִשְׁתִּי וְאִנִּי לֹא אִשָּׁה וְתָסַר זְנוּתָהּ מִפְּנֶיהָ וְנִאֲפֹפִיהָ מִבֵּין שְׂדֵיהָ: ה פֶּן־אֲפַשִּׁימָנָה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ כַּיּוֹם הַזֶּה וְשָׁמְתִיהָ כַּמִּדְבָּר וְשִׁתְּהָ בְּאֶרֶץ צִיָּה וְהִמַּתִּיהָ בְּצָמָא: ו וְאֶת־בְּנֶיהָ לֹא אֲרַחֵם כִּי־בָנִי זְנוּנִים הָמָּה: ז כִּי זָנְתָה אִמָּם הוֹכִישָׁה הוֹרְתָם כִּי אָמְרָה אֵלֶיָּה אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי נָתַנִּי לְחָמִי וּמִיָּמִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שָׁמְנִי וְשִׁקּוּנִי: ח לָכֵן הִנְנִי־שֹׁד אֶת־דֶּרֶכָךְ בַּסִּירִים וְגִדְרֹתִי אֶת־גִּדְרָהּ וְנְתִיבוֹתֶיהָ לֹא תִמָּצָא: ט וְרִדְפָה אֶת־מֵאֲהָבֶיהָ וְלֹא־תִשָּׁג אַתֶּם וּבִקְשַׁתֶּם וְלֹא תִמָּצָא וְאָמְרָה אֵלֶיָּה וְאִשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הֲרָאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲזִי מֵעַתָּה: י וְהָיָה לֹא יִדְעָה כִּי אִנִּי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל: יא לָכֵן אֲשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי בַעֲתוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ וְהִצַּלְתִּי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת־עֶרְוַתָּהּ: יב וְעַתָּה אֲגִלָּה אֶת־נִבְלָתָה לְעֵינֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יִצְלָנָה מִיָּדִי: יג וְהִשְׁבַּתִּי כָל־מִשְׁוֵשָׁה חֲגָה חֲדָשָׁה וְשִׁבְתָּהּ וְכָל מוֹעֶדָה: יד וְהִשְׁמַתִּי גִפְנָהּ וְתִאֲנַתָּה אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר נָתַנּוּ־לִי מֵאֲהָבִי וְשָׁמְתִים לִיעֹר וְאִכְלַתֶם חֵית הַשָּׂדֶה: טו וּפִקְדֹתַי עָלֶיהָ אֶת־יָמֵי הַבָּעֲלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וְתַעֲד נִזְמָה וְחִלָּתָהּ וְתִלָּךְ אַחֲרֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאֵתִי שָׁכַחָה נֹאם־יְהוָה: טז לָכֵן הִנֵּה אִנִּי מִפְּתִיהָ וְהִלַּכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדַבַּרְתִּי עַל־לִבָּהּ: יז וְנָתַתִּי לָהּ אֶת־כְּרֻמֶּיהָ מִשֶּׁם וְאֶת־עֵמֶק עֲכוֹר לִפְתַּח תְּקוּהָ וְעִנְתָה שָׁמָּה בִּימֵי נַעֲוִיהָ וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם: יח וְהָיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נֹאם־יְהוָה תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִי־לִי עוֹד בַּעֲלִי: יט וְהִסְרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת הַבָּעֲלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמָם: כ וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא עִם־חֵית הַשָּׂדֶה וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמָּשׁ הָאֲדָמָה וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁפַּבְתִּים לְבִטָּח: כא וְאֶרְשָׁתִּיךְ לִי לְעוֹלָם וְאֶרְשָׁתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: כב וְאֶרְשָׁתִּיךְ לִי בְּאַמּוֹנָה וְיִדְעָתִי אֶת־יְהוָה:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישָׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן חלק ב, סימן רפד סעיף יא.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור שמואל א פרק כ

כ יֵי וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶךְ: יט וְשִׁלְשֶׁת תֵּרֵד מְאֹד וּבֹאֲתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֹּתָ אֵצֶל הָאֲבֵן הָאֵזוֹל: כ וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת
הַחַצִּים צִדָּה אוֹרָה לְשִׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כא וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנֶּעֱר לְךָ מֵצֵא אֶת־הַחַצִּים
אִם־אָמַר אִמֹר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחַצִּים | מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבֹאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר
חִי־יְהוָה: כב וְאִם־כָּה אִמֹר לְעֹלָם הִנֵּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: כג וְהַדְּבָר
אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשַׂדֶּה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ
וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ כְּתִיב עַל קִרִי אֶל־הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כַּפֶּעַם | בַּפֶּעַם
אֶל־מוֹשֶׁב הַקִּיּוֹר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבֹנֶר מֵצֵד שְׂאוֹל וַיִּפְקַד מָקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דָבַר שְׂאוֹל
מֵאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בִלְתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת
הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקַד מָקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בָּנוּ מִדֹּעַ לֹא־בָא בְּנִי־שִׁי
גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל גִּשָּׂאֵל גִּשָּׂאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי
עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צוּה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ:
ל וַיַּחֲרֹאֲף שְׂאוֹל בַּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲוֹת הַמִּרְדּוֹת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבָנִי־שִׁי
לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשֶׁת עֲרוֹת אִמְךָ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־שִׁי חִי עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה
וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בְנֵי־מוֹת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מֶה עָשָׂה: לג וַיִּטֵּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע יְהוֹנָתָן
כִּי־כָלָה הִיא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד: לד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְׁלָחַן בַּחֲרִי־אָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לה וַיְהִי בַּפֶּקֶד וַיֵּצֵא

יְהוֹנָתָן הַשֹּׁדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ: אֲנִי אָמַר לְנַעֲרֹי רִץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר
אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר רִץ וְהוּא־יִרְהַ חֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: אֲנִי וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרָי הַנָּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כְּתִיב תַּחֲצִי קִרִי הַחֲצִים וַיָּבֹא
אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מֵאוֹמָה אֵיךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדָעוּ אֶת־הַדְּבָר: מִוִּיתָן יְהוֹנָתָן
אֶת־כִּלְיוֹ אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הֵבִיא הָעִיר: מֵאֵה הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל
הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ: אִישׁ אֶת־רַעְהוּ וַיִּכְבֹּל אִישׁ
אֶת־רַעְהוּ עַד־דָּוִד הַגִּדְלִי: מִבִּי וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ
בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה: בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרַעִי וּבֵין זֵרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המולד: יום ראשון, שָׁעָה 7 בבוקר, 51 דקות, 3 תלמים.

ראש חדש סיון, ביום הראשון הבא עלינו לטובה.

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:37	05:40	08:33	08:35	09:05	09:07	10:16	10:17	19:38	19:34	20:04	20:00	19:20	20:15
חיפה (ק)	05:33	05:36	08:31	08:32	09:03	09:04	10:14	10:15	19:41	19:37	20:08	20:03	19:11	20:19
ירושלים (ק)	05:32	05:36	08:31	08:32	09:02	09:04	10:13	10:14	19:40	19:36	20:06	20:02	18:59	20:15
תל אביב (ק)	05:36	05:40	08:33	08:34	09:05	09:07	10:16	10:17	19:39	19:35	20:06	20:01	19:21	20:18
אוסטריה וינה (ק)	05:01	05:08	08:23	08:26	08:54	08:58	10:14	10:16	20:42	20:35	21:18	21:09	20:14	21:26
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:16	07:11	09:12	09:10	09:44	09:42	10:35	10:33	17:17	17:22	17:45	17:48	16:59	17:56
אוקראינה אודסה (ק)	05:12	05:18	08:29	08:32	09:01	09:04	10:19	10:21	20:36	20:29	21:10	21:03	20:17	21:14
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	04:48	04:55	08:08	08:12	08:40	08:44	10:01	10:01	20:26	20:18	21:01	20:53	20:08	21:07
אוק. ז'יטומיר (ק)	05:06	05:13	08:30	08:33	09:02	09:06	10:22	10:25	20:59	20:51	21:37	21:28	20:40	21:41
אוקראינה קייב (ק)	04:56	05:04	08:22	08:25	08:54	08:57	10:14	10:16	20:54	20:46	21:32	21:23	20:35	21:36
אוקראינה דונייצק (ק)	04:37	04:44	07:58	08:01	08:29	08:33	09:50	09:48	20:08	20:15	20:50	20:42	19:56	20:54
איטליה מילאנו (ק)	05:41	05:47	08:57	08:59	09:29	09:32	10:46	10:48	21:00	20:53	21:33	21:25	20:41	21:50
אקוואדור קיטו (ח)	05:59	05:59	08:33	08:33	09:03	09:03	10:05	10:06	18:22	18:22	18:44	18:43	18:04	18:48
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:44	07:39	09:40	09:42	10:15	10:13	11:05	11:07	18:00	17:57	18:23	18:26	17:39	18:34
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	08:47	08:42	10:39	10:42	11:12	11:10	12:00	12:02	18:41	18:36	19:04	19:09	18:12	19:08
ארה"ב בולטימור (ק)	05:44	05:48	08:49	08:51	09:22	09:24	10:37	10:36	20:18	20:23	20:52	20:47	20:04	20:56
ארה"ב ברוקלין ניו יורק (ק)	05:28	05:33	08:39	08:37	09:09	09:11	10:25	10:23	20:13	20:18	20:48	20:42	19:59	21:02
ארה"ב ג'רסי (ק)	05:29	05:34	08:39	08:37	09:09	09:11	10:25	10:24	20:12	20:18	20:47	20:41	19:59	21:02
ארה"ב דטרויט (ק)	05:59	06:04	09:13	09:11	09:42	09:45	11:00	10:58	20:54	20:59	21:30	21:24	20:41	21:45
ארה"ב היוסטון (ק)	06:21	06:24	09:17	09:15	09:48	09:49	10:59	10:58	20:12	20:16	20:41	20:37	19:57	20:52
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	05:42	05:46	08:44	08:42	09:14	09:16	10:27	10:26	19:54	19:58	20:25	20:20	19:39	20:36
ארה"ב מיאמי (ק)	06:29	06:31	09:20	09:19	09:52	09:51	11:01	11:00	20:03	20:07	20:31	20:28	19:48	20:42
ארה"ב ניו הייבן (ק)	05:24	05:29	08:34	08:32	09:04	09:07	10:21	10:19	20:08	20:14	20:44	20:38	19:55	21:00
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:18	05:23	08:32	08:30	09:01	09:03	10:18	10:16	20:12	20:17	20:48	20:42	19:59	21:02
בוליביה לה פאס (ח)	06:41	06:39	09:03	09:04	09:32	09:33	10:31	10:32	18:19	18:17	18:41	18:40	17:59	18:44
בלגיה אנטוורפן (ק)	05:38	05:46	09:04	09:08	09:37	09:41	11:00	10:58	21:32	21:41	22:20	22:10	21:21	22:44
בלגיה בריסל (ק)	05:39	05:46	09:06	09:09	09:37	09:41	11:00	10:58	21:32	21:41	22:19	22:10	21:21	22:42
בלרוס ליובאוויטש (ק)	04:32	04:41	08:14	08:09	08:45	08:41	10:08	10:05	21:05	21:15	22:00	21:48	20:55	22:04
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:32	06:29	08:44	08:43	09:14	09:16	10:10	10:12	17:36	17:34	17:58	18:00	17:17	18:05
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:17	06:14	08:30	08:28	09:00	09:01	09:56	09:57	17:24	17:22	17:45	17:47	17:04	17:52
בריטניה לונדון (ק)	04:53	05:01	08:22	08:26	08:57	08:53	10:17	10:15	20:54	21:02	21:42	21:32	20:43	22:05
בריטניה מנצ'סטר (ק)	04:52	05:01	08:30	08:30	09:02	09:02	10:23	10:20	21:11	21:20	22:03	21:52	21:01	22:30
גרמניה ברלין (ק)	04:55	05:04	08:30	08:26	09:02	09:02	10:22	10:20	21:03	21:12	21:53	21:43	20:53	21:57
גרמניה פרנקפורט (ק)	05:24	05:31	08:50	08:53	09:25	09:21	10:44	10:42	21:13	21:21	21:59	21:50	21:02	22:03
הודו בומביי (ח)	06:00	06:01	08:44	08:43	09:16	09:16	10:23	10:22	19:09	19:11	19:35	19:32	18:53	19:39
הודו פונה (ח)	05:55	05:56	08:40	08:39	09:12	09:11	10:18	10:18	19:06	19:08	19:31	19:29	18:50	19:35
הונגריה בודפשט (ק)	04:54	05:01	08:14	08:17	08:49	08:46	10:06	10:04	20:20	20:27	21:02	20:54	20:08	21:06
טורקיה אינסטמבול (ח)	04:37	04:42	07:45	07:47	08:19	08:17	09:33	09:32	19:20	19:26	19:56	19:50	19:07	20:00
יוון אתונה (ק)	06:06	06:10	09:10	09:12	09:44	09:42	10:56	10:55	20:33	20:39	21:02	21:07	20:20	21:11
מולדובה קישינב (ק)	05:18	05:25	08:35	08:38	09:11	09:08	10:28	10:26	20:38	20:45	21:12	21:20	20:26	21:24

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז			ש	א	ש	א		
		ש	א	ש	א							
מקסיקו מ. סיטי (ח)	05:51 05:53	08:40 08:41	09:10 09:11	10:18 10:18	19:16 19:14	19:39 19:37	18:58 19:43	19:16 19:14	19:39 19:37	18:58 19:43	19:39 19:37	18:58 19:43
ניו-זילנד קרייטטצ'רץ' (ח)	07:42 07:36	09:29 09:26	10:02 09:59	10:50 10:48	17:10 17:15	17:39 17:44	16:53 17:43	17:10 17:15	17:39 17:44	16:53 17:43	17:39 17:44	16:53 17:43
נפאל קטמנדו (ח)	05:05 05:07	08:00 08:01	08:31 08:32	09:41 09:41	18:57 18:53	19:22 19:18	18:38 19:26	18:57 18:53	19:22 19:18	18:38 19:26	19:22 19:18	18:38 19:26
סינגפור סינגפור (ח)	06:53 06:53	09:22 09:23	09:55 09:55	10:57 10:57	19:10 19:09	19:32 19:31	18:52 19:36	19:10 19:09	19:32 19:31	18:52 19:36	19:32 19:31	18:52 19:36
פולין ורשא (ק)	04:25 04:33	08:00 08:00	08:31 08:31	09:49 09:52	20:42 20:33	21:22 21:12	20:22 21:26	20:42 20:33	21:22 21:12	20:22 21:26	21:22 21:12	20:22 21:26
פרו לימה (ח)	06:18 06:16	08:36 08:36	09:08 09:09	10:07 10:08	17:52 17:53	18:15 18:15	17:34 18:19	17:52 17:53	18:15 18:15	17:34 18:19	18:15 18:15	17:34 18:19
צרפת ליאון (ק)	05:57 06:03	09:16 09:14	09:48 09:45	11:05 11:03	21:12 21:19	21:45 21:45	21:00 22:09	21:12 21:19	21:45 21:45	21:00 22:09	21:45 21:45	21:00 22:09
צרפת פריז (ק)	05:55 06:02	09:21 09:18	09:53 09:49	11:11 11:09	21:33 21:41	22:08 22:08	21:21 22:37	21:33 21:41	22:08 22:08	21:21 22:37	22:08 22:08	21:21 22:37
קולומביה בוגוטה (ח)	05:35 05:35	08:12 08:12	08:42 08:42	09:46 09:46	18:10 18:11	18:32 18:32	17:53 18:37	18:10 18:11	18:32 18:32	17:53 18:37	18:32 18:32	17:53 18:37
קנדה טורונטו (ק)	05:40 05:46	08:56 08:54	09:28 09:25	10:43 10:42	20:49 20:43	21:14 21:14	20:30 21:36	20:49 20:43	21:14 21:14	20:30 21:36	21:14 21:14	20:30 21:36
קנדה מונטריאול (ק)	05:11 05:17	08:30 08:27	09:02 09:02	10:18 10:17	20:25 20:31	20:57 20:57	20:12 21:22	20:25 20:31	20:57 20:57	20:12 21:22	20:57 20:57	20:12 21:22
קפריסין לרנקה (ק)	05:36 05:39	08:35 08:34	09:09 09:07	10:20 10:19	19:45 19:49	20:12 20:12	19:30 20:20	19:45 19:49	20:12 20:12	19:30 20:20	20:12 20:12	19:30 20:20
רוסיה מוסקבה (ק)	04:58 05:08	08:45 08:40	09:15 09:10	10:39 10:36	21:45 21:56	22:30 22:30	21:36 23:13	21:45 21:56	22:30 22:30	21:36 23:13	22:30 22:30	21:36 23:13
רוסיה רוסטוב (נא-דון) (ק)	05:33 05:40	08:55 08:51	09:27 09:24	10:44 10:42	20:56 21:03	21:30 21:30	20:44 21:42	20:56 21:03	21:30 21:30	20:44 21:42	21:30 21:30	20:44 21:42
שווייץ ציריך (ק)	05:35 05:41	08:59 08:56	09:30 09:27	10:48 10:46	21:04 21:11	21:38 21:38	20:52 22:03	21:04 21:11	21:38 21:38	20:52 22:03	21:38 21:38	20:52 22:03
תאילנד בנקוק (ח)	05:47 05:48	08:27 08:26	08:59 08:59	10:04 10:04	18:42 18:40	19:03 19:03	18:24 19:09	18:42 18:40	19:03 19:03	18:24 19:09	19:03 19:03	18:24 19:09

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יְשֻׁבַת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00165
17/05/2009